

PACI
DISSE
BIBLIOTECA NAZIONALE
CENTRALE • FIRENZE •
68







XXVIII

PAG

DISSERTATIO HYPATICA SEU DE CONSULIBUS CÆSAREIS.

DISSERTATIO HYPATICA
SEU
DE CONSULIBUS CÆSAREIS.
EX OCCASIONE INSCRIPTIONIS
Forojulienſis Aureliani Auguſti.

IN QUA

CÆSARUM ET AUGUSTORUM CONSULATUS Ordinarii, eorumque Decennalia & id genus feſta regulis hactenus nemini obſervatis declarantur; perpetui verò, tam cum Imperii, quàm cum Eræ Chriſtianæ annis, juxta accuratam Chronologiam connexi, nunc primùm de integro digeruntur: Faſtis Conſularibus Romanis ex parte: Byzantinis ex toto, extremâ manu admotâ.

Accedunt Quæſtiones Selectæ de Conſulatibus deſignatis, ſuffectis, honorariis, dimidiatis; Poſtconſulatibus, Imperio Aurelianeo, aliiſque Chronologiam Cæſaream, ab Auguſto ad Conſtantinum uſque Porphyrogenitam, non parùm illuſtrantibus.

AUCTORE R. P. ANTONIO PAGI, ORDINIS Minorum Conventualium S. Franciſci Doctore Theologo.

LUGDUNI,
Sumptibus ANISSONIORUM, ET JOANNIS POSUEL.

M. DC. LXXXII.
CUM PRIVILEGIO REGIS.

Nobilissimo, Amplissimoque Domino,

DOMINO LUDOVICO DE THOMASSIN, D. DE MAZAUGUES, ET D'ESPIN, IN SUPREMA Gallo-Provinciæ Curia Senatori integerrimo.

FR. ANTONIUS PAGI.

ANNALIUM Ecclesiasticorum Continuationi, rebusque hoc sæculo gestis totus intentus, ab obsoletis Antiquitatis monumentis, & quocumque alio studio alienissimum animum habebam, SENATOR AMPLISSIME, *cùm quæ familiari colloquio de Inscriptione Forojuliensi Aureliani Augusti à viro clarissimo Iosepho Antelmio, non minùs doctrinâ,*

quàm humanitate præstanti, ad me Foro-julio missâ, tecum disserueram; ut Orbi Litterario proponerem, voluisti. Parui lubens, repugnantiam enim omnem vicit summus meus in te amor, & observantia; quam cupio esse singulis notã, sicuti tua in me publica sunt beneficia. Occasionem itaque egregiæ illius animi tui in juvandis Eruditorum laboribus virtutis, Posteritati consecrandæ arripio: Neque æquum, ut dum ad rerum vetustarum memoriam post longam rerum seriem ab oblivione restituendam, omnem confers operam, hæc ipsa in tenebris jaceat. Domum tuam honestis artibus & studiis hospitium, ac portum Litteratis tutissimum esse voluisti; & quam à prima ætate ad res optimas propensionem exhibuisti, tot quotidie argumentis declaras, ut quasi alter Peireskius, qui tantam in fovendis litteris, quantam post hominum memoriam nullus consecutus est gloriam, ab omnibus jure meritò habearis. Bibliothecam libris græcis, latinisque refertissimam ingenti cura, summisque expensis instituisti, non ad speciem, ut multi, sed ad usum, tam Doctorum virorum, quam tuum; quod scires in hac Gallo-Provincia magis deesse libros, quàm ingenia. Iis luculenter exerit se beneficentia tua, & illorum vota prætergrediens, libris, quibus indigere præssentis, vel nullibi reperiuntur, vel sicubi, nullis

parcens

parcens sumptibus diù eos privari non sinis: quod quoties à te erga me præstitum, non nisi cum magno pudore dicere possem. Non ego hîc Natalium splendorem, divitiarum abundantiam, cæteraque id genus naturæ, vel fortunæ bona, quibus à Deo cumulatus, commemorabo; cùm non me lateat, hæc omnia, aliorum pretio cara, tuo esse vilissima. Scis enim SENATOR AMPLISSIME, *ubi vera sit gloria, & quæ homines ambitionis æstu inflammati venantur, aliquando obscuraturam ac consumpturam oblivionem; solumque animum horum contemptorem, nominis æternitatem mereri. Quid mirum igitur si eius amore generosum pectus tuum plenum, nihil eorum quæ eruditionem multis indigam, ad robustam quandam maturitatem provehere tandem possint, prætermittat: Aspice, quod de Sapientia dicebat Tertullianus, ipsam creaturam paulatim ad fructum promoveri granum: est primùm, & ex grano frutex oritur, è fructu arbuscula emittitur; deinde rami, & frondes convalescunt; inde germinis tumor, & flos de germine solvitur; & de flore fructus aperitur: is quoque rudis aliquando, & informis paulatim ætatem suam dirigens eruditur in mansuetudinem: Sic Eruditio post Constantinopolim captam, renata veluti fructus, seu granum parvulum fuit, quod litteratorum laboribus, &*

Bibliothe

Bibliothecarum ope paulatim adolevit. Sæculo proximè elapso in arbustum quoddam tot eximiorum librorum editione excrevit, nostrôque tandem in ramosa multiplicis cognitionis brachia protensa est, & nummis, Inscriptionibus, & id genus aliis in truncum solidata. Eorum certè usus magno mihi auxilio fuit; nulla enim certior ad difficultates enodandas via, si cum accurata antiquorum Scriptorum lectione conjungatur. Quam necessariam copulam qui dissolverit, res magis obscurabit, quàm explicabit. Novum probationis genus, sed firmissimũ; sicut enim, licet belli gerendi leges, & politicæ administrationis rationes eædem, quæ olim, hodie sint; tam varia tamen Armorum ac Institutorum disciplina est, ut si ea ignoretur, vix cuiquam res ex sententia procedere possint: Sic Eruditio, quâ omnis Antiquitatis memoria continetur, nova hac subsidiorum copia indigebat, cùm non nisi eorum beneficio rerum abstrusarum, & superioribus sæculis, aut omissarum, aut non satis clarè traditarum, plena cognitio comparari queat. Patêre igitur, SENATOR AMPLISSIME, *ut hoc opusculum ea varietate adornatum, omnibus beneficentiam tuam referat, prædicet virtutem, commendet humanitatem; interimque id obsequii quod tibi ex animo defero, boni consule. Vale. Datum Aquis-sextiis Kalend. Septemb. anno 1682.*

PROLO

PROLEGOMENA.

VENIUS Epigraphes explicationis occasione, tria hactenùs parùm cognita, hac in dissertatione, AMICE LECTOR, habes; accuratam nempe Consulatuum designatorum & suffectorum à Cæsaribus & Augustis gestorum tractationem: ordinariorum ab iisdem assumptorum Rationarium: ac perpetuorum, quæ impossibilis videbatur, certam ordinationem. Primum variis historiæ Augustæ Scriptorum locis, quibus viri eruditissimi in errorem inducti fuêre, lumen affert: Alterum novam Fastorum Consularium Romanorum ab Augusto Imperatore ad Justinum Juniorem, in quo desiêre, illustrationem; ac Consulatuum Cæsareorum cum Decennalibus & id genus Festis, Triumphis, Ludis secularibus, & insignioribus Imperatorum factis connexionem exhibet. Postremum difficultates, quæ in Fastis Byzantinis digerendis occurrebant, tollit, eorumque usum jam à multis seculis, summò Chronologiæ detrimento, intermissum revocat.

I. *Consilium authoris.*

In Fastis porrò ordinandis initium ac finem Imperatorum, à quibus res magni momenti non raro

II. *Tribus Chronolo-*

c pendent

gia Ecclesiastica indiget.

pendent, exactè consignavi. Iamdiù enim animadverti, ab Ecclesiasticæ Historiæ studiosis, quibus præsertim scribo, tria maximè desiderari: Consulum scilicet, Imperatorum, & Romanorum Pontificum seriem, in qua doctrina temporum non labefactetur. Duo priora hîc exhibere conor, & licèt argumenta, quibus Cæsarea Chronologia certa redditur, Operis brevitate id non patiente, ubique non afferam: in alio tamen opere, quæ in isto desunt, supplebo. Quoad tertium Daniel Papebrocius clarissimus eruditissimæ Societatis JESU Scriptor, unius ex ultimis tomis Sanctorum mensis Maii quamprimùm in lucem edendis initio Catalogum Chronologicum Summorum Pontificum præfiget, quod nobis, ne eum in mensem Junium differret, enixè rogantibus, se facturum per literas significavit. Tribus his præsidiis fulta Chronologia, post Herculeos doctorum virorum labores in multis adhuc rudis & imperfecta novam faciem induet, longéque purior evadet.

III. *Hæc dissertatio supplementum Fastorum Onuphrii.*

Opus istud Fastorum ab Onuphrio Panvinio magni nominis viro digestorum supplementi instar erit. Quæ enim diligentiam ejus subterfugerunt, aut quæ ipse assequi non potuit, invenire & explicare conati sumus. Is in pluribus non tam nobis spicilegium, quàm integram messem reliquit: neque illi in mentem venit Consulatuum Cæsareorum causas, quò hac in dissertatione præcipuè collineamus, quæquæ

Fastis

Fastis formam dare videntur, perscrutari. In iis itaque rimandis illud poëtæ, absit verbo invidia, usurpare possum:

> ——— *peragro loca, nullius ante*
> *Trita solo: juvat integros accedere fontes,*
> *Atque haurire, juvatque novos decerpere flores.*

Lucret. lib. 4.

Præterea Onuphrius Fastos quidem Consulares Romanos, attentâ rerum, quæ tunc erat, obscuritate, diligenter digessit: sed cùm ad Orientales, qui in Justino Juniore incipiunt, & in Constantino Porphyrogenita terminantur, pervenit, in iis ordinandis ita frequenter in errorem incidit; ut neque Baronius in Annalibus Ecclesiasticis, neque ullus Chronologus in Chronicis condendis, eos adhibendos esse censuerint; quòd eam temporum rationem inconditam imperfectamque, nec quomodo restitui posset, viderent.

IV. *Fasti Byzantini nōdum rectè ordinati.*

Quam ex Decennalibus & id genus festis lucem historia Ecclesiastica; scriptores historiæ Angustæ, Chronologia, Geographia, Nummographia, & Codex Theodosianus accipere possent, huc usque ignoratum. Propterea integram eorum solemnium tractationem hîc instituere decrevimus, præsertim cùm sine iis fastorum ordinatio haud omnibus suis numeris absoluta sit, verum quidem est, non existimare nos in annis, quibus peracta sunt, assignandis, aliquando non errasse, sed quemadmodum non nisi

V. *Decennalibus fasti & Chronologia juvantur.*

pluribus navigationibus maris Indici insulæ detegi potuêre; ita non nisi pluribus disquisitionibus anni Decennalibus addicti deprehendi possunt. Regularum tamen à nobis traditarum beneficio detegentur aliquando anni singuli, quibus ea festa celebrata sunt, sicque mirum in modum locupletabitur Chronologia hoc subsidio hactenùs destituta: valdè enim falluntur, qui nullum adhuc in eruditione restare operis sibi persuadent. Plurimum egêre qui fuêre ante nos, inquit Seneca, sed non peregêre: non præripuêre illi quæ dici poterant, sed aperuêre: subacta est materia, sed non consumpta: inventa inveniendis non obstant. Neque eruditio eum perfectionis gradum attigit, ut nihil ei amplius superaddi possit.

VI. *Hæc dissertatis eruditio & semidoctis fructuosa.*

Poterit hoc nostrum opus non tantùm doctis sed ipsis etiam tyronibus summæ utilitatis esse, dummodò quibus tota temporum doctrina innititur, principia non ignorent; advertantque, annos Imperij Principum Romanorum in nummis & inscriptionibus expressos Tribunitiæ potestatis annis designari, quartamque v.g. Aureliani Imperatoris Tribunitiam potestatem quartum Imperij ejus annum exhibere.

VII. *Quid ab authore observatum.*

Authores tam antiquos quàm recentes, in fonte, ut aiunt, legi, quòd utrosque viderim etiam à viris eruditis aliquando perperàm adduci, aut malè citari. In Eusebio, cæterisque historicis Ecclesiasticis laudandis, Henrici Valesij editione, uti prioribus

exactio

exactiori usus sum; & Græcorum versionibus, ubi ambiguæ, aut ad sensum authorum non penetrantes visæ, alias substitui. Non tantùm porrò ægrè non patiar, sed etiam æquo lubentique animo accipiam, quòd errores in quos incidere contigerit, detegantur & confutentur. Neque enim ad decipiendum nati sumus, valdéque refert, ut magnorum etiam virorum, quorum labores miramur, quibusve ditescimus, lapsus in manifestam lucem producantur, ne eorum auctoritate lectores permoti, quod fugere debuerant, incautè amplectantur. Eo animo quæ in aliis Auctoribus à vero aliena videbantur, impugnavi. Difficultates ab iis intermissas, vel non satis discussas ad conjecturam, & è conjectura ad scientiam revocare enixus sum: ac quasdam aperui, quæ à doctioribus solvi poterunt. His prætermissis ad ea quæ vel addenda vel corrigenda visa sunt, venio.

VIII.

In finem cap. 5. primæ partis hujus dissert. Hoc addendum. Ex Consulatu suffecto à Gallo, antequam Imperium consequeretur, gesto, ut ostendit vetus inscriptio apud Onuphrium: ACTUM PR. KAL. AUG. IMPP. NN. GALLO. AUG. II. ET VOLUSIANO AUG. COSS. quo anno S. Isidorus martyrio in insula Chio affectus sit à Decio Imperatore, detegimus. Papebrocius vir eruditissimus die nona Maii, quando ejus acta illustrat, dicit, in fine duorum exemplarium manuscriptorum, quorum alter in Bibliotheca Vallicellana, alter in Vaticana asservatur,

Consulatu suffecto galli annus emortualis S. Isidori detectus.

utrobique legi: *depositus est B. Isidorus pridie Idus Maias, Gallo & Ulpiano Coss.* addereque Vaticanum, *sub Decio Imperatore*, Baronium quia in Fastis *Ulpianum* non reperit, legisse *Gallum & Volusianum*, quorum Consulatus annum 252. indicat. Tandemque concludit Papebrocius, martyrium illud contigisse anno Christi 251. sub cujus finem existimat, Gallum non tantùm Imperatoris; sed etiam Consulis titulum assumpsisse post occisum scilicet Decium: factum autem fuisse, ut qui Decij abominabantur memoriam, annum 251. signaverint nominibus Galli & Ulpiani; quamvis extrema solum anni parte magistratu functorum. Quod secutus is qui scripturis S. Isidori Passionem primus materiam subministravit, eosdem Consules etiam expresserit, addiderit tamen *sub Decio Imperatore*, ut hoc etiamnum vivente, & priusquam alij sufficerentur, res acta intelligeretur. Ita Papebrocius. sed hæc ejus sententia ex ipsismet, quæ refert, Isidori Actis, evertitur. Eorum enim initio legitur: *anno primo, quo imperare cœpit*, Decium persecutionem in Christianos movisse, in eaque Isidorum occisum. Quare cùm anno 249. circa mensem Julium Decius imperare cœperit; Consulatus ille suffectus à Gallo & Ulpiano anno sequenti mense Maio gestus: eodemque S. Isidorus neci traditus; sic enim imperante Decio, ac Gallo & Ulpiano Consulibus eum interfectum, verè in actis scriptum. Et profectò incredibile est, ut Author passionis Isidori, ob

Decij

Decij horrorem Consulum suffectorum post ejus mortem creatorum nomine eam notaverit, cùm videamus Diocletiani, Maximiani, aliorumque Tyrannorum nominibus, tot martyrum acta consignari. Porrò Decium anno Christi 249. post mensem Maium dictum esse Imperatorem ex eo constat, quod in Codice Justiniano *l. 1. de revocandis donationibus:* Inscripta: *Imp. Philippus à Casmino*, hanc subscriptionem præferat: *datum XV. Kal. Iul. Æmiliano & Aquilino Coss.* anno nempe Christi 249. Neque enim triginta menses, quod tradit Victor, imperare Decius potuit, nisi eo anno, mense Junio, aut Julio, Philippo successerit.

IX. *Clodovei Consulatus à Patriciatu non diversus.*

Pagina 73. de Clodovei Francorum Regis Consulatu loquentes non meminimus afferre sententiam Hadriani Valesij v. c. lib. 6. rerum Francicarum, omnibus, quas retulimus forsan probabiliorem. Existimat is, *Consulatûs* nomine Patriciam dignitatem apud Gregorium Turonensem significari. Aimoinus enim Monachus in libro primo tradit, Anastasium principem in Codicillis ad Clodoveum missis subscripsisse, sibi & Senatoribus placuisse, ut amicus & Patricius Romanorum appellaretur: & Carolum Majorem domus, qui in brevi veterique Chronico de Visigothorum rebus, Francorum Rex ac Patricius urbis Romæ fuisse dicitur, Fredegarius à Gregorio Papa hujus nominis II. adversus Leonem Imperatorem ipsi ob defectionem infensum & Luitprandum Langobar

gobar

gobardorum Regem auxilium petente, ac Imperatorias ſibi partes ſumente, *Conſulatum Romanum* conſecutum eſſe tradit. quin & nepotem ejus ex Pipino quoque Patricio Carolum magnum Francorum Regem, qui quemadmodum Carolomanus frater, Patricius fuit, Godiſcalius in præfatione libri Evangeliorum *Conſulem* appellat. Prætereà Caſſiodorus in variarum libro 8. epiſt. 9. Chlamydem, calceoſque Romanos inter inſignia Patriciatûs numerat, licèt in formula inſignium Conſularium nullam de iis mentionem habeat. Neque mirari convenit, Clodoveum ab Anaſtaſio Imperatore Patricium factum eſſe, cùm Odoacer & Theodoricus alter poſt alterum Italiæ Reges à Zenone Imperatore Patriciam dignitatem pro ſummo munere acceperint; & Sigiſmundus Burgundionum Rex ab eodem Anaſtaſio Magiſter militiæ, Patriciuſque creatus ſit.

X. *Legatio Conſtantini ad Honorium quo anno accidit.*

Pagina 173. diximus, Conſtantinum Tyrannum, anno quadringenteſimo octavo, Legatos ad Honorium Imperatorem miſiſſe, annoque ſequenti Conſulatum ſumpſiſſe. Zoſimus tamen lib. 5. pag. 818. legationem eam Honorio & Theodoſio III. Conſulibus, anno nempe Chriſti quadringenteſimo nono contigiſſe ſcribit: quare id minimè in dubium vocandum, exiſtimandumque, eodem anno, poſt Legatorum reditum, Conſtantinum Collegam ſe Honorij in Conſulatu dixiſſe. Neque enim veriſimile, Conſtantinum, antequam Imperatoriam veſtem,

quod

quod docet ibidem Zosimus, ipsi Honorius misisset, hujus Imperatoris in Consulatu Collegam se dicere ausum esse.

XI. *Ludi seculares ab Honorio Imp. non celebrati.*

Pagina 187. diximus, Honorium Imperatorem immeritò reprehendi, quòd anno Christi quadringentesimo quarto ludos seculares celebrarit; eosque post annum millesimum Urbis ampliùs peractos non esse. Videor mihi id evidenter deducere ex Zosimi silentio. Is initio libri 2. de Ludis secularibus loquens ait, oraculum tradidisse salvum fore Romanorum Imperium, Urbemque bellis & morbis liberandam, si Diti patri & Proserpinæ rem sacram facerent, quod in ludis secularibus peragi solitum docet. Tum postquam de prioribus locutus est, inquit; *cùm rursùs adversi quidam casus accidissent, Octavianus Augustus ludos instauravit, factos illos quidem ante L. Censorino & M. Manlio Puelio Coss.* (loquitur de quartis ludis secularibus, quos celebratos credit anno Urbis 605.) *tunc autem L. Censorino, & L. Sabino* (supple consulibus, anno Urbis 705. licet Censorinus cap. 17. exhibitos scribat, anno Urbis 737.) *post Augustum Claudius ludos celebravit, numero præstitutorum annorum neglecto. Post eum Domitianus, Claudio valere jusso, numeratoque ambitu annorum, ex quo ludos Augustus fecisset, traditam ab initio legem servare visus est. Secundum hos Severus cùm anni CX. jam adpetiissent; cum filiis, Antonino & Geta, ludos eosdem ordinavit, Chilone Liboneque Coss...... Igitur rectè, sicut Oraculum tradit &*

ipſa res exigit, hæc omnia ſuo modo ac ritu peragerentur: ſalvum erat Romanum Imperium, & univerſum propè dixerim orbem noſtrum perpetuò ſibi ſubjectum habebant. Iiſdem verò ludis neglectis, cùm Imperio ſe Diocletianus abdicaſſet: paulatim quaſi deliquit, tacitèque redactum eſt ad barbariam majori ex parte; ſicuti res ipſæ teſtantur. Libet autem ejus quod dico veritatem, de temporibus ipſis probare. Nam à Conſulatu Chilonis & Libonis, quo Severus ludos ſeculares exhibuit, uſque ad Diocletiani nonum, Maximiani octavum Conſulatum, centum & unus annus elapſi fuerunt. Ac tunc quidem privatus ex Imperatore Diocletianus factus eſt; cujus exemplum Maximianus eſt ſecutus. Verum Conſtantino & Licinio tertiùm Coſſ. centum & decem annorum tempus integrum aderat, quo jam ludos conſueto more celebratos oportuit. Eo verò non obſervato, ad infecilitatem illam res prolabi neceſſe fuit, quæ hoc tempore nos urget. Cùm itaque Zoſimus ludorum omnium ſecularium, qui poſt Auguſtum ſecundum antiquam inſtitutionem celebrati ſunt, mentionem faciat: imò annos memoret, quibus ii peragi debuere; ac nec quidem verbum habeat de ludis ſecularibus Honorio imperante habitis, licèt alterius ordinis non eſſent ab iis, de quibus loquitur: manifeſtè liquet, eoſdem celebratos non fuiſſe; alioquin tantò magis de illis ſermonem habuiſſet, quò ſua ætate peracti fuiſſent. Scripſit enim hiſtoriam ſuam Zoſimus poſt annum, Chriſti quadringenteſimum viceſimum quintum,

cùm

cùm citet Olympiodorum, qui hiſtoriam à ſeptimo ejuſdem Honorij Conſulatu ad Placidij Valentiniani imperium, teſte Photio in ſua Bibliotheca, perduxerat. Quare ſi anno quadringenteſimo quarto Honorius, ut vult communis opinio, ludos ſeculares edidiſſet: profectò rem tam à ſe exoptatam ſcribere non prætermiſiſſet Zoſimus; qui contrà eoſdem imperante Honorio non fuiſſe actos inſinuat, cùm his verbis ſuam narrationem abſolvit: *eo verò non obſervato*, (nempe conſueto celebrandorum ludorum ſecularium more) *ad infelicitatem illam res prolabi neceſſe fuit, quæ hoc tempore nos urget.*

XII. *Zoſimus ſilet de ludis ſecularibus anni 404. quia non celebrati.*

Baronius anno 249. num. 5. hunc Zoſimi locum eludere conatur ſcribens: *notatur Zoſimi impij, in Chriſtianos infenſiſſimi odium ac invidia, qui mendaciter nimis poſt Severum Imperatorem negat ludos ſeculares ampliùs inſtauratos; cùm conſtet ſub Philippo Imperatore fuiſſe habitos: id Iulio Capitolino, antiquis nummis, aliiſque inſcriptionibus: id denique ex noſtris Euſebio & Caſſiodoro apertè teſtantibus. Sed fortaſſe eos tacendos Zoſimus exiſtimavit, quòd à Chriſtiano Imperatore cùm fuerint celebrati, non more majorum, ut Oroſius teſtari videtur, immolatis ſacrificiis diis, aliiſque gentilitiæ ſuperſtitionis officiis; ſed editione tantùm munerum: cætera verò Idololatriæ cultoribus Pontificibus agenda reliquerit. Nam & eadem ratione idem Zoſimus ſequentes tacuit ab* Honorio *Imperatore celebratos ſeculares ludos, ſexto ſuo Conſulatu, ut Claudianus teſtatur in panegyrico tunc à ſe ſcripto.* Sed

vana hæc reſponſio. Præterquam enim quod Philippus nondum Chriſtianus erat, quando milleſimum Urbis celebravit, ut aliàs demonſtrabo; ludi ab eo edici alterius claſſis ac ordinis erant, quàm illi, de quibus locutus eſt Zoſimus, quoſque Honorius celebraſſet. Quod ut melius percipiatur, obſervandum; Zoſimum in ea opinione fuiſſe, ut exiſtimarit Rempublicā Romanam nullum detrimentum paſſam fore, quamdiu ludi ſeculares ſecundùm traditum à numine ritum, id eſt poſt centum & decem annos ederentur. Quam ob rem ipſum Sibyllæ oraculum integrum recitat, cujus hoc initium.

Aſt ubi mortalis longiſſima venerit ætas
Vitæ centenis denis redeuntibus annis;
Sis Romane memor, nec te ulla oblivia fallant:
Sis memor, ut facias diis immortalibus illo
Rem ſacram in campo, &c.

finis verò:

Itala ſic tellus omnis, telluſque Latina
Æternùm tua ſceptra colet, tua juſſa capeſſet.

Quare cùm ludi à Philippo exhibiti Urbis centenariis reſponderint, ſeu iis, quos Claudius Imperator octingenteſimo Urbis anno ediderat; non verò antiquæ inſtitutionis ab Auguſto, Domitiano, & Severo obſervatæ: de illis nullam mentionem fecit Zoſimus: ſive quod hanc vim eos non habere putaret: ſive quia præter morem factos ac irregulares crederet. Quod ſi de ludis ſecularibus à Claudio

anno

anno Urbis octingentesimo celebratis loquatur, qui alterius ordinis non erant, quàm qui anno Urbis, millesimo à Philippo acti sunt; illud tantùm obiter, eoque solùm fine, ut ostenderet, eum morem à Domitiano rejectum fuisse, & antiquum restitutum. Sed cùm ludi seculares, qui Honorio Imperatori attribuuntur, ejusdem classis sint, ac ii, quos Zosimus memorat: profectò si celebrati fuissent, illos hic Auctor non prætermisisset. Blondellus libro contra Primatum Ecclesiæ pag. 1132. & sequentibus aliâ viâ argumentum à Zosimi silentio petitum solvere conatur: ait enim, Philippi & Honorii ludos à Zosimo enumerari non debuisse, quod is præcipuè respiceret ludos post centum & decem annos exhibitos: ludi verò, quos Honorium celebrasse credit, centenarii tantùm essent, ac ducentis præcisè annis à Severianis distarent; ideoque cùm non nisi præter morem Severianis subrogati fuissent, jure à Zosimo omissos. Sed non melior hæc solutio. Ex verbis enim Zosimi à nobis allatis constat, eum ad antiquam tantùm institutionem attendisse: ludosque omnes, qui post Augustum juxta eam celebrati fuêre, memorasse; sive stato tempore facti fuissent; sive dilati, aut anticipati. Quod manifestissimè liquet, ex eo quod queratur, quòd ludi seculares tam à Diocletiano, quàm à Constantino neglecti fuissent, quos primus post centum annos, alter post centum & decem celebrasset. Zosimus itaque de ludis secularibus

ab Honorio celebratis ſilet, tum initio libri ſecundi, ubi de iis loquendis proprius locus erat: tum libro quinto, ubi res Honorii deſcribit, quia commentitii ſunt, ac doctorum virorum ſomnium.

XIII. *Conjuncti Conſulatus imperio deſtinatis tributi.*

Paginâ 193. Continuatus Agrippæ Conſulatus obſervandus venit. Poſt conſtitutum enim ab Auguſto Imperium, duo Conſulatus conjuncti non niſi Principibus re aut deſtinatione attributi: quam in rem Tacitus lib. 1. Annal. cap. 1. ait: *Auguſtus M. Agrippam geminatis Conſulatibus extulit.* Et tamen certum eſt, eundem Agrippam ter Conſulatum ordinarium geſſiſſe. Sed, ut rectè Lipſius in notis, ideo id dixit Tacitus, quia poſtremi duo Conſulatus Agrippæ continentes fuêre: qui honos rarò eâ ætate tributus, præterquam iis qui imperabant, aut ad Imperium deſtinabantur, uti Agrippa Auguſti gener.

XIV. *Quindecēnalia proconſularis Imperii Tiberii.*

Anno Chriſti 25. Tiberium Imperii Proconſularis Quindecennalia celebraſſe, indicat Tacitus lib. 4. ubi ſub illius anni Conſulibus narrat, Hiſpaniam Ulteriorem, miſſis ad Senatum Legatis oraſſe, *ut exemplo Aſiæ delubrum Tiberio, matrique ejus extrueret*, qui & paulò poſt addit, audita, fuiſſe Lacedemoniorum & Meſſiniorum legationes de jure templi Dianæ Limenitidis: Segeſtanos ædem Veneris vetuſtate delapſam reſtaurari poſtulaſſe: tractataſque eſſe Maſſilienſium preces. Hæc enim in id genus feſtis haberi ſolita. Neque mirum, quod Tacitus de iis ſolemniis non loquatur; cùm ſub precedentis anni Con-

ſulibus

ſulibus his tantùm verbis Imperii Auguſti Tiberii Decennalia inſinuet: *Cornelio, Cethego, Viſellio, Varrone Coſſ. Pontifices, eorumque exemplo cæteri ſacerdotes, cùm pro incolumitate Principis vota ſuſciperent, Neronem quoque & Druſum iiſdem diis commendavère.*

XV. *Caligulæ Conſulatus ordinantur*

Anno Chriſti 38. tres Caligulæ Imperatoris Conſulatus ordinarii Onuphrius in Faſtis, Calviſius, aliique quidam recentiores hoc modò ordinant. Anno 38. *Caligula II. & Apronianus.* Anno 39. *Iulianus & Aſprenas.* Tum duos alios Conſulatus Caligulæ exhibent ſed perperàm. Dio enim in Indice Conſulari, Auctor Chronici Alexandrini, Caſſiodorus in Chronico, Auctor Anonymus, quô Cuſpinianus uſus eſt, cujuſque fragmentum refert Bucherius libro de Doctrina temporum, & fragmentum Conſulare à Pontaco in fine Chronici Euſebii relatum, annum Chriſti 38. Juliani & Aſprenatis Conſulatu notant; nulluſque ex antiquis Faſtorum conditoribus opinioni Onuphrii favet. Quoad locum Suetonii in Caligula cap. 18. in quo de Caligulæ Conſulatibus loquens ait: *ex omnibus* (nempe Conſulatibus) *duos noviſſimos conjunxit*, legendum *tres noviſſimos conjunxit.* Duos enim ultimos conjunctos habere non potuit, niſi pariter & duos priores conjunxerit. Quare cùm hoc dicat Suetonius; apparet locum illum corruptum eſſe. Affertur & aliud ejuſdem opinionis fundamentum ex Frontino lib. I. de Aquæductibus deductum, ubi ait: *Caius Cæſar, altero Imperii ſui anno,*

M. Aqui

M. Aquilio Iuliano, P. Nonio Asprenate Coss. anno Urbis conditæ DCCXC. duos ductus inchoavit, quod opus Claudius magnificentissimè consummavit, dedicavitque Sullo & Tutiano Coss. anno post Urbem conditam, DCCC. sexto Kal. Augusti. Quare, inquiunt, cùm imperante Nerva Frontinus floruerit, & Juliani ac Asprenatis Consulatum in annum Christi tricesimum nonum contulerit; ejus auctoritas scriptoribus ipsa recentioribus anteferenda. At observandum, Frontinum, Urbem conditam supponere anno periodi Julianæ 3963. quare annus Urbis 900. qui secundùm putationem Varronianam cum anno Christi 37.concurrit, secundùm frontinum in annum Christi 39.incidit.Quod qui opera Frontini edidêre non observantes, errores Librariorum, qui in nummeris reperiuntur, emendare nescierunt. Sunt enim ii apud eumdem Auctorem sæpè mendosi, ut legenti patebit. Unde hîc loco DCCXC. legendum, DCCIXC. Nam alter Imperii Caligulæ annus, Christi potius tricesimus octavus, quàm tricesimus nonus est: cùm 38. Christi annus correspondeat novem ejusdem secundi Imperii anni mensibus; 39. verò tribus tantùm, iisque incompletis. Quem locum mendosum esse, alterius Urbis anni à Frontino adhibiti corruptio ostendit. Loco enim post Urbem conditam DCCC. scribendum: DCCCIII. Onuphrius quippe lib. 2. Fast Inscriptionem refert præfatæ dedicationis tempore factam, quæ sic habet: TI. CLAUDIUS. DRUSI. FI.

CAESAR.

CAESAR. AUGUSTUS. GERMANICUS. PONT. MAXIM. TRIBUNITIA. POTESTATE. XII. COS. V. IMPERATOR. XXVII. PATER PATRIÆ. AQUAS. CLAUDIAM. EX. FONTIBUS. QUI. VOCABANTUR. CAERULEUS. ET. CURTIUS. A. MILLIARIO. XXXXV. ITEM. ANIENEM NOVAM. A. MILLIARIO. LXII. SUA. IMPENSA. IN. URBEM. REDUCENDAS. CURAVIT. Eandem inſcriptionem Grutterus pag. 176. & Aldus Manutius de Orthographia pag. 126. referunt: ſed apud hunc perperàm legitur: *Tribunitia poteſtate* XI. Dedicata ea anno Chriſti quinquageſimo ſecundo, quô Claudius Imperator Tribunitiam Poteſtatem XII. die XXIV. Januarii iniit. Quare cùm is annus, ſecundum Varronem, Urbis conditæ eſſet DCCCV. ſecundum Frontinum erat DCCCIII. Sicut enim hic Urbis conditum duobus annis tardiùs conſignat, ita & duos annos minùs quàm Varro ſemper numerat. Locus itaque Frontini mendoſus eſt, tam quoad annum DCCXC. quàm quoad annum DCCC. & eo, quô diximus modo, corrigendus. Calviſius in opere Chronologico hanc dedicationem anno Chriſti quinquageſimo recitavit, multiplici errore: nam Claudius anno tantùm ſequenti Conſul V. fuit: deinde Tribunitiam poteſtatem XII. anno duntaxat Chriſti quinquageſimo ſecundo capeſſiit. Denique ſecundum Frontinum, quem Calviſius citat, errore numeri non animadverſo, ea dedicatio facta eſſet,

anno Christi quadragesimo nono, qui secundum Frontinum Urbis est DCCC. Sullus porrò & Tutianus Consules tantùm suffecti fruêre, uti observat Onuphrius; suffectorum enim Consulum nomina, per hoc ac sequens seculum, in operibus publicis sæpè leguntur.

XVI. *Quinquennalia Claudii Imp.*

Claudius Imperator Quinquennalia anno Christi quadragesimo sexto edidit. Non enim tantùm Eusebius, sed & Cassiodorus in Chronico docent, descriptionem Romæ eo anno actam, additque Cassiodorus. *Thracia hucusque regnum in provinciam redigitur*, quæ horum solemnium indicia. Porrò Tacitus, qui hanc descriptionem in annum Christi quadragesimum octavum differt, ex iis erroris convincitur. Sed quoad *L. Vipsanium*; quem A. Vitellii Collegam in Consulatu eo anno edit, non alius censendus *à L. Poplicola*, quem Dio in Indice Consulari profitetur.

XVII. *Quinquennalia Imperii Cæsarei Neronis*

Nero Imperator secundum Consulatum sumpsisse videtur ob Cæsarei Imperii Quinquennalia, sive ea legitimo tempore ediderit, sive distulerit; alii enim ejus Consulatus ob hujusmodi solemnia suscepti; tertius propter Imperii Augustei quinquennalia; quartus propter Imperii Cæsarei Decennalia.

Hæc tamen, anno Christi sexagesimo primo celebrata esse deducitur ex Suetonio in Nerone cap. 12. ubi quinquennalis certaminis institutione narratâ ait: *dedicatisque Thermis, atque Gymnasio, Senatui quo-*

que

que & Equiti oleum præbuit. Pluribus à nobis exemplis, ostensum, Thermas in Decennalibus & id genus festis & constructas & dedicatas fuisse, docetque Eusebius ut pag. 203. diximus, eas Thermas à Nerone, anno Christi sexagesimo primo ædificatas fuisse. Verum quidem est, Cassiodorum earum conditum in annum sexagesimum quartum ejusdem Eræ differre, sed non videtur dubitandum, quin eo anno dedicatæ, non verò constructæ fuerint, ipseque unum pro alio usurparit. Quoad Gymnasium, de quo idem Suetonius, docet Tacitus, lib. 14. dedicatum illud fuisse, *Cesonio Pæto, & C. Petronio Turpiliano Coss.* id est, anno Christi 61. ubi obiter observabis, C. Petronium Sabinum, ut à Dione vocatur, dictum etiam fuisse Sabinum Turpilianum, ut Onuphrius ostendit.

XVIII. *Quo anno Nero è Græcia redux.*

Anno Christi 68 Quindecennalia Augustei Imperii celebrare decreverat Nero. Annus enim ejus decimus quintus die 13. Octobris inchoari debebat. Hoc colligo ex excerptis Dionis à Valesio in lucem editis pag. 695. ubi ait, Neronem è Græcia reducem certamen Gymnicum Neapoli spectantem, cùm de Vindicis motu certior factus esset, nequaquam id molestè tulisse, sed luxui ac deliciis nihilominus vacasse, additque: *Et templum Sabinæ, quod tunc fortè absolutum erat, magnificis ornatum donariis dedicavit, hocce titulo fastigio templi inscripto: SABINÆ DEÆ VENERI MATRONÆ FECERUNT.* Quia nempe ex pecunia, quam eis eripuit, hoc templum

Nero ædificaverat. Ex quo confirmatur quod pag. 38. diximus, Imperatorem hunc anno Christi 68. non verò præcedenti, è Græcia in Occidentem rediisse, falsamque esse communem sententiam, quæ SS. Apostolos Petrum & Paulum anno Christi 67. à Nerone morti traditos docet, tunc enim is adhuc in Græcia erat, è qua non nisi anno sequenti reversus est, idque mense Martio, ut alibi explicamus: liquet etiam Consulatum quintum Neronis, qui suffectus tantùm fuit, non alio quam 68. Christi anno assumptum fuisse.

XIX. *dies emortualis Galbæ, Othonis, & Vitellii.*

Anno Christi 69. dies emortuales Imperatorum Galbæ, Othonis, & Vitellii, ab Historicis historiæ Augustæ prætermissos, & à recentibus Chronologis perperàm consignatos è tenebris eruimus. Tentaverat id ante nos Scaliger lib. 5. de emendat. temp. pag. 472. ubi tandem his verbis concludit: *Ex his, quæ jam disputavimus, nihil de istis tribus Imperatoribus colligere possumus præter argumenta, quæ incerta eorum Imperatorum initia, & vacillantes Scriptorum sententias magis prodant, quàm explicent.* Sed Galbam, die decimâ quintâ Januarii, Othonem die decimâ sextâ Aprilis, Vitellium die vicesimâ primâ Decembris neci traditos, apud me certum. Nam Dio lib. 64. & Suetonius lib. 7. cap. 18. tradunt, Galbam cùm in Capitolium proficisceretur sacrificandi causâ, occisum fuisse, postquam *sacrificantem mane Aruspex identidem* monuisset, *caveret periculum.* Tacitus porrò Lib.

primo

primo historiæ ait: XVIII. *Kalend. Febr. sacrificanti (nempe Galbæ) Aruspex Umbricius, tristia exta, & instantes insidias, ac domesticum hostem prædicit.* Et postea quomodo occisus Galba fuerit, narrat. Onuphrius lib. 2. fast. legit XVII. *Kal. Febr.* sed contra omnium manuscriptorum & impressorum Codicum fidem. Eô itaque Kal. die, qui cum decima quinta Januarii convenit, Galba peremptus. Præterea Suetonius loco laudato scribit, Pisonem à Galba adoptatum, *intra sextum adoptionis diem periisse.* Peracta ea adoptio, ut habet Tacitus citatus, *quarto Idus Ianu.* die nempe Ianuarii decima. Ideoque die decima quinta Galba & Piso trucidati. Denique idem Tacitus ait: *Nec aliud sequenti quatriduo (quod medium inter adoptionem & cædem fuit) dictum à Pisone in publicum*, factumve. Quare dies decima Januarii Pisonis natalis, dies decima quinta emortualis fuit, quemadmodum & Galbæ. Othonem verò die decima sexta Aprilis denatum esse ostendit Dio lib. 64. ubi ait, eum regnasse *dies nonaginta*; vixisseque *annos triginta septem, detractis diebus undecim.* Natus erat Otho, ut habet Suetonius in Othone cap. 2. *quarto Kalendas Maii Camillo Aruntio, Domitio Ænobardo Coss.* id est, die vicesimâ octavâ mensis Aprilis anni Christi tricesimi secundi, quô, ut docet Sueton. in Vitellio cap. 2. Aulo Vitellio in Consulatu demortuo Camillus Aruntius suffectus est. Anno igitur Christi sexagesimo nono, dieque vicissima septima Aprilis Otho

annos XXXVII. abſolviſſet, deme ex eo numero dies undecim, habebis diem decimum ſextum Aprilis, qui ideo emortualis Othoni fuit. Quando autem Dio tradit, Othonem imperaſſe *dies nonaginta* utrumque extremum terminum, ut ſolet, excludit, confirmatque quod diximus, mortuum eum decima ſexta die Aprilis. Vitellius denique die viceſima prima Decembris peremptus eſt. Teſtatur enim Dio lib. 64. imperaſſe eum *annum unum, decem diebus exceptis*. Kalendis Januarii dictus fuerat Imperator à Superioris Germaniæ exercitu, ut docet Suetonius: quamobrem Dio diem mortis ab eo numero excludit. Hæc ab iis, quæ in Faſtis ordinandis diximus, corrobata huic controverſiæ finem imponere debent, ex iiſque corrigendi Clemens Alexandrinus, Theophilus Antiochenus, aliique, apud quos numeri corrupti.

XX. *Cauſa octavi Conſulatus Veſpaſiani.*

Octavus Veſpaſiani Conſulatus quem anno 77. Eræ Chriſtianæ, Tito VI. & Domitiano ſuffecto VI. Collegis geſſit, diu animum meum excruciavit; neque enim eum niſi juxta Regulas ſuſceptum exiſtimabam. Tandem Veſpaſianum propter Decennalia Imperij Cæſarei filiorum, dignitatem hanc ſumpſiſſe inveni: quæ & ideò ab utroque Cæſare anno uno anticipata fuêre. Id deduco ex eo quod Caius Plinius Secundus libros ſuos naturalis Hiſtoriæ dedicat Tito *Imperatori* (eo enim nomine Imperii Collegæ exornabantur) *ſextùm Conſuli*. Annis enim quibus

bus id genus solemnia peracta, scriptores opera in lucem edere consuevisse pluribus exemplis, infrà constabit. Hæc itaque Octavi Vespasiani Consulatus causa, ideoque juxta III. Regulam susceptus.

XXI. *In Quindecennalibus Domitiani persecutio aucta.*

Anno Christi 95. diximus, Domitianum XVII. Collegâ Flavio Clemente, Consulem, Imperii Augustæi Quindecennalia celebrasse. Illud egregiè ex Eusebio in lib. 3. hist. cap. 18. confirmatur: *Porrò*, inquit Eusebius, *his ipsis temporibus doctrinæ Fidei nostræ tantopere florebat, ut scriptores etiam à religione nostra alienissimi, & persecutionem & martyria nostrorum monumentis suis tradere non dubitaverint. Qui quidem etiam tempus ipsum persecutionis accuratè notarunt. Scribunt enim, anno principatus Domitiani quinto decimo, Flaviam Domitillam Flavij Clementis ejus, qui tunc temporis Romæ Consul fuit; ex sorore neptem, unà cum aliis plurimis, ob confessionem Christi, in insulam Pontiam fuisse deportatam.* Persecutio itaque Quindecennalium Domitiani Augusti occasione aucta.

XXII. *Ælia aut condita aut dedicata in Vicennalibus Hadriani.*

Anno Christi 136. diximus, Hadrianum Vicennalia celebrasse, horumque solemnium indicium esse, quod Ælia juxta Eusebium eo anno condita fuerit. Pluribus tamen contendit Scaliger in Animadversionibus Eusebianis, ante bellum Judaïcum, quod *anno octavo decimo Imperii Hadriani*, finem accepit, ut ait idem Eusebius lib. 4. cap. 6. eam urbem conditam fuisse. Sed quidquid sit, si illa non eo anno condita, saltem dedicata fuit; solent enim antiqui scripto

ſcriptores, annum conditûs & dedicatione urbium aliquando confundere.

XXIII. *An Ælius dictus fuerit Imperator.*

Anno 137. L. Ælius Verus Cæſar Conſul ordinarius fuit. Aldus Manutius libro de Orthographia pag. 437. affert antiquam aræ dedicationem ex ruinis Salonæ urbis Dalmatiæ jam diu erutam, quam dicit, Joannem Baptiſtam Rhamnuſium è mutilo lapide reſtituiſſe: In ea hujus anni Conſules hoc modo exprimuntur: L. AELIO. CAESARE. IMP. P. COELIO. P. FI. ſed valdè dubito, ne Imperatoris nomen perperàm intruſum ſit. Neque enim Cæſarum, qui Imperatoris nomen geſſerunt, Conſulatus cum Imperatoris nomine exprimi ſolet. Ac præterea Lucius Ælius Proconſulari Imperio Donatus non fuit, ut Imperatoris nomen tulerit. Saltem ante ſecundam Imperii Romani adminiſtrationis formam non inveni eos, qui tantùm Cæſares erant, uti Lucius Ælius, Imperatorio nomine cohoneſtatos fuiſſe; niſi fortè Imperator, Ælius dictus ſit, quod decreviſſet Hadrianus Collegam Imperii eum creare, niſi fato functus eſſet.

XXIV. *Tricennalia Conſtantini M.*

Conſtantius & Albinus, qui anno Chriſti 335. Faſtis nomen dedêre, memorantur in epiſtola, quam durante Concilio Tyri eo anno habito, Presbyteri ac Diaconi Mareotici dederunt. Scripta quippe eſt, *Conſulibus Iulio Conſtantio Illuſtriſſimo Patricio, Fratre Religioſiſſimi Conſtantini Auguſti, & Rufino Albino, clariſſimis, & Deo gratiſſimis viris.* Quare errat Onuphrius in Faſtis ubi ſcribit; Conſtantium Conſtantini Imperatoris

peratoris fratris filium fuisse. Constantio Consule, Constantinus Imperator Tricennalia celebravit: idque Constantinopoli, ut docet Eusebius lib.4. vitæ Constantini cap.46. ubi postquam cap. superiori narravit, se variis sermonibus Encœniorum Basilicæ Hierosolymitanæ à Constantino in Decennalibus suis constructæ solemnitatem decorasse, dicit, paulò post, è Hierosolyma profectum se esse Constantinopolim, & orationem in Tricennalibus Constantini coram eodem Imperatore recitasse. Celebrata ea Tricennalia die 25. Julii, qui Natalis erat Constantini. Horum solemnium plura indicia sunt, Concilium Tyri, nuncupatio Dalmatii Cæsaris, & Encœnia Basilicæ Hierosolymitanæ, quæ die decimâ tertiâ Septembris peracta est, ut ex oratione sancti Sophronii Hierosolymitani Episcopi in Exaltationem S. Crucis itemque ex typico S.Sabæ, & ex Mæneis, ac Synaxariis passim omnibus constat. In mentem venit, investigare an hoc & sequenti seculo, quibus Ecclesiarum dedicationes tantâ pompâ fiebant, peragerentur die Dominicâ: comperique illum diem in iis solemnitatibus minimè observatum fuisse. Anno enim 335. dies 13. Septembris cum Sabbato concurrebat. Notatur quippe Cyclo Solis 8. litera Dominicali E. Idem patet ex aliis dedicationibus in Rationario Fastorum videndis. Imò nec sanctarum Reliquiarum translationes feriâ primâ fieri solebant, ut examinanti liquebit. Ex die porrò, quô Tricennalia à Constantino celebrata, de-

Quo anni tēpore Concilium Tyri celebratū.

tego tempus, quô Concilium Tyri habitum eſt; ipſo nempe Auguſti menſis initio. Cùm enim eidem Euſebius Cæſarienſis, ut docet Epiphanius hæreſi 68. interfuerit, citiùs illuc proficiſci non potuit. Unde rectè Socrates lib. 1. cap. 38. ubi dixit, Conſtantinum Synodum Tyri congregari juſſiſſe, addit: *triceſimus hic erat annus Imperii Conſtantini*, die nempe 25. Julii inchoatus. Tyro Euſebius cum aliis Epiſcopis Hieroſolymam profectus eſt ineunte Septembri, dieque 13. ejuſdem menſis dedicationi Eccleſiæ S. Salvatoris interfuit. Ex quibus liquet, Concilium illud ante Tricennalia Conſtantini inchoatum non fuiſſe. Non prætermittendus hîc error Gothofredi in Chronologia Codicis Theodoſiani, qui ait, anno Chriſti 335. Conſtantinum Magnum menſe Auguſto in Myſia Viminacii egiſſe, ubi data ab eo lex, quæ his verbis clauditur: *prid. non. Aug. Dat. Viminacio.* Ea eſt lex 21. *de Decurionibus.* Sed cùm Conſtantinus die viceſimâ quintâ Julii Conſtantinopoli fuerit; ibique per aliquot dies, ob Tricennaliorum ſolemnitatem, commorari neceſſe habuerit: fieri non potuit, ut die quartâ Auguſti, Viminacii, quæ urbs eſt ad Danubium in Servia ſita, fuerit. Nimia enim inter Conſtantinopolim & Viminacium diſtantia, quàm ut intra tam paucos dies ex una urbe in alteram perveniri poſſit. *Dat.* itaque eo in loco accipi debet pro *Redd.* id eſt, *Reddita.* Ex quibus intelligis, ſubſcriptiones legum Codicis Theodoſiani facilè lectores in errorem inducere poſſe.

Tricen

Tricennaliorum Conſtantini M. occaſione proponendum placet dubium, quod naſci poteſt ex iis, quæ de ejus Decennalibus agens parte ſecundâ cap. 3. n. 13. ſcripſi; celebrem nempe Baſilicæ Tyri dedicationem, de qua Euſebius, factam eſſe vel in Decennalibus Licinii, qui tunc Chriſtianis favebat; vel in Decennalibus Conſtãtini M. Paulinus enim Antiſtes Tyri in dedicatione pro concione tum Conſtantinum, tum Lycinium concelebravit: *adeo ut*, inquit, *quod nunquam antea contigerat, ſummi Imperatores honoris illius, quem Dei beneficio acceperunt, ſibi conſcii, jam in mortuorum ſimulachrorum faciem conſpuant, & profanos Dæmonum ritus conculcent; ac vetuſtum errorem à majoribus traditum irrideant, &c.* Ex eo, inquam dubio aliud oritur, an ſcilicet in Oriente dedicata ſint templa, Reliquiæ tranſlatæ, aliaque id genus acta iis annis, quibus Imperatores Occidentales Decennalia & hujuſmodi feſtivitates exhibebant; & vice verſa in Occidente? Id quidem in decurſu operis, factum fuiſſe, dixi, dum in aliquas dedicationes incidi, quæ niſi præter morem celebratæ eſſent, aliam cauſam non habuiſſe tunc mihi viſæ ſunt. Fateor tamen, me nihil certi adhuc ea in re detexiſſe, & tantùm ex conjectura locutum: proceſſu temporis res illa è tenebris erui poterit; quod hic ſignificandum duxi, ut ſciat Lector quæ certa, & quæ incerta haberi debeant. Interim falſi ſunt viri doctiſſimi, qui ſcripsêre, præfatam Baſilicæ Tyri dedicationem peractam eſſe anno

XXV. *An Baſilicæ dedicatæ in Oriente, quãdo Decennalia in Occidente acta?*

ũ 2 Chriſti

Chriſti trecenteſimo decimo quarto, ſtatim poſt datam à Conſtantino M. Eccleſiæ pacem. Non enim dubitandum, quin, ſicut Gentiles templa diis ſuis dedicabant annis, quibus Decennalia & id genus feſta edebantur: ſic Chriſtiani idem præſtiterint in principio, ubi ſibi permiſſum, cùm illud poſtea in frequenti more poſitum fuerit.

XXVI. *S. Paulinus Conſul tantùm honorarius fuit.*

Annus Chriſti 325. notatus fuit hâc formulâ. *Poſt Conſulatum Gratiani Aug. III. & Equitii.* Ita enim Idacius in Chron. Caſſiodorus, & alii. Neque alia temporis notâ leges Codicis Theodoſiani hoc anno datæ conſignantur. Baronius tamen eo anno num. 1. & anno 394. num. 82. dicit, videri illum annum S. Paulino poſtea Nolæ Epiſcopo, Conſuli ordinario aſſignari poſſe, quod Auſonius, qui Conſul ordinarius fuerat Epiſt. 20. ad eundem Paulinum ſcribat,

Paulino Auſonius: metrum ſic ſuaſit, ut eſſes
Tu prior, & nomen prægrederere meum.
Quamquam & Faſtorum titulo prior, & tua Romæ
præceſſit noſtrum ſella curulis ebur.

Sed cùm nullis in Faſtis inſcriptum Paulini nomen appareat, neque Severus, neque Uranius, neque Ambroſius, neque Hieronymus, neque Auguſtinus, aut aliorum veterum quiſquam Paulini Conſulatûs uſpiam meminerit: quod alioquin minimè prætermiſſuri videbantur, cùm illius in abjiciendis opibus, omnique ſeculi faſtu ſtupendam animi excelſitatem prædicarent, rectè inde Petrus Franciſcus Chiffletius

in

in Paulino illuſtrato parte 2. cap.2. deducit, Conſulatum illum ordinarium Paulini ſuppoſititium eſſe ac commentitium. Quod enim Auſonius Paulino Trabeam & Sellam curulem epiſt. 25. ad Paulinum ac Faſtos epiſt.20. ad eundem tribuat, id rem non evincit. Fuit enim Trabea etiam Senatorum & aliorum Nobilium Romanorum, præſertim Paulini ævo: & præter Conſules, alii fuerunt curules Magiſtratus, Cenſores, Prætores Urbani, & Ædiles curules, quibus jus erat Sellæ curulis; & Faſtis non Conſulummodò, ſed & aliorum Magiſtratuum annalium nomina inſcribebantur. Geſſiſſe tamen Conſulatum, non autem aliam dignitatem hujuſmodi inſignibus decorari ſolitam, Paulinum, oſtendit ipſe Auſonius, cùm ait ſeipſo Conſule Paulinum *Faſtorum titulo* priorem fuiſſe. Eſt enim Auſonii comparatio inter æquales, licèt diverſi generis. Sed Paulinum Conſulem ſuffectum fuiſſe, quod ſcribit ibidem Chiffletius; minimè exiſtimandum. Per hæc enim tempora, quibus Conſules ordinarii annui; Conſules honorarii, non verò ſuffecti in uſu erant.

XXVII. *Conſules anni 381. & 382.*

Anno 381. *Flavius Eucherius, & Flavius Syagrius:* anno verò ſequenti, *Antonius & Afranius Syagrius* Conſules ordinarii fuêre. Quod patet, non tantùm ex variis Faſtorum conditoribus; ſed etiam ex pluribus legibus utroque anno emiſſis, ut videre eſt in Codice Theodoſiano. In utroque tamen Conſulatu multipliciter erratum eſt. Primùm à Socrate lib.5.cap.

20. Marcellino in Chronico, ac Proſpero in Chronico ſecundùm editionem Pontaci, aliiſque quibuſdam. Eucherium enim, ac Evagrium Conſules profitentur, Evagrii loco *Syagrii* nomine mendosè edito. In Teſtamento D. Gregorii Nazianzeni à Baronio relato anno 389. num. XXIV. uterque Conſul dicitur *Flavius*. Sed in editione ejuſdem teſtamenti, quam correctiorem dedit Daniel Papebrocius in vita ejuſdem Sancti die nonâ Maii cap. 14. perperàm ſcriptum eſt: *Flavius Evagrius*. Secundò à Baronio in Annalibus, Calviſio in opere Chronologico, & Gothofredo in Proſographia Codicis Theodoſiani, qui priorem Syagrium cum poſteriori confundunt: quaſi idem Syagrius bis Conſul duobus annis conjunctis proceſſerit. Quem in errorem nos induxit Onuphrius, qui ſcribit, Auctorem Chronici Alexandrini & Caſſiodorum anno 382. Syagrium cum numerali notâ efferre. Quod quidem de Auctore Chronici Alexandrini verum, ſed de Caſſiodoro falſum. Sed alii Faſtorum Scriptores, & leges Codicis Theodoſiani in eo anno datæ Syagrium ſine iterationis nota edunt. Præterea Syagrius, qui Antonio Collegâ Conſul fuit, Afranius vocabatur, ut nos docet Sidonius in libri primi epiſtola ſexta. Tertiò erratum ab eodem Onuphrio & à Calviſio, qui Syagrium hunc perperàm poſtremum vacant. Solet enim Onuphrius, ut à Sirmondo in Notis ad laudatum Sidonii locum obſervatum, nomina, quæ ſemel in uno quopiam conjuncta invenerit,

nerit, in omnibus, quos eorum aliquo affectos videt, copulare. Neque etiam verum est, quod idem Onuphrius scribit, Syagrium, qui Præfectus Prætorio fuit, ut videre est apud Gothofredum in prosographia verbo *Syagrius*, vocatum fuisse postumum, ut ibidem ostendit Sirmondus. Denique peccatum ab eodem Onuphrio, qui ex eo quod in Inscriptione quam refert, legatur: *Fl. Annius Eucharius Epiphanius Præfect. Urbi, &c.* perperam deducit, Eucherium dictum etiam fuisse Eucharium & Epiphanium. Et quia ea Inscriptio Romæ extat, eum fuisse Consulem Occidentalem. Eucherius enim, qui anno 381. Consul fuit, alius est ab Euchario Epiphanio etiam dicto, annoque Christi 412. Urbi Præfecto, & ab Euchario, qui eodem anno 412. Proconsul Africæ fuit, ut videre est in Chronologia Codicis Theodosiani, ejusque prosographia, in quibus eo anno 412. aliquæ leges Euchario Proconsuli Africæ, aliquæ Epiphanio Præfecto Urbi inscribuntur. Quare Gothofredus laudatus Epiphanium, Eucharium & Eucherium rectè distinxit.

XXVIII. *Utraque Honorii Imp. Quinquennalia rectiùs constituta.*

Pag. 277. diximus, Honorium Imperatorem Quinquennalia Imperii vivente patre initi edidisse, anno Christi trecentesimo nonagesimo octavo, anno verò quadringentesimo Quinquennalia Imperii post patris mortem suscepti celebrasse: re tamen magis examinatâ, comperimus, priora Quinquennalia in annum 399. dilata fuisse: eo enim anno, multa eorum indicia extant in Codice Theodosiano, *l. 17. de Paganis,*

nis, Paganorum festos conventus, voluptatum editiones, festa convivia, profanis tantùm ritibus prohibitis, per publica vota concessit per Africam Honorius. D. Augustinus lib. 18. de Civitate Dei cap. ult. scribit, Theodoro Consule, præfato nempe anno, Gaudentium & Jovium comites in Africa Carthagine deorum templa subvertisse; & simulachra fregisse Honorii jussu, XIV. Kal. Aprilis. Præterea quinto Kalendas Maias celebratum est quintum Concilium Carthaginiense, ubi legationem susceperunt Epigonius & Vincentius ad Honorium Imperatorem, ut pro confugientibus ad Ecclesiam rescriptum impetrarent. Quæ legationes hujusmodi solemnium annis fieri consueverant. Plura suppeditabit Chronologia Codicis Theodosiani eo anno. Posteriora verò Honorii Quinquennalia anno quadringentesimo exhibita fuisse, multa indicant. Primùm Consulatus Stiliconis Imperatoris soceri, secundò historia Ecclesiastica Sulpicii Severi, quæ in Stiliconis Consulatu desinit. Concilium quintum Carthaginiense *die sexta Kalendarum Iunii* Carthagine habitum, quod eo anno, non verò 399. Congregatum fuisse, doctè ostendit Schelestratius dissert. 3. de Ecclesia Africana, cap. 9. quâ de re idem Auctor legendus. Videndus etiam Gothofredus hoc anno, in Chronologia Codicis Theodosiani, ubi plures leges horum Solemnium notæ recitantur. Sic etiam Eutropii, cui totam Imperii Orientalis administrationem Arcadius Imperator tradide

tradiderat, Consulatus Kalendis Janvarii anni trecentesimi nonagesimi noni initus character est Quinquennaliorum Arcadii post Theodosii M. patris mortem imperantis eo anno celebratorum.

XXIX. *Quo anno Ioannes tyrannidem arripuerit.*

Anno 424. loquuti sumus de Joanne Tyranno, qui anno antecedenti, mortuo Honorio Augusto, Imperium Occidentale arripuit: Ille in prælio captus, *dextrâ manu priùs amputatâ. Postea etiam capite truncatus est, cùm per unum ac dimidium annum tyrannidem exercuisset*, inquit Philostorgius in fine libri 12. Quare ea mors non anno 424. sed sequenti contigit. Marcellinus hanc invasionem perperàm consignat anno 424. rectius Prosper anno 425. oppressum scribit, ac post Honorii obitum, imperium invasisse anno nempe 523.

XXX. *Annus mortis Gallæ Placidiæ.*

Quoad Gallam Placidiam, de qua eodem anno egimus, obiit ea Romæ, ut testis est Idacius in Chronico, non quidem anno 451. ut ille ait, sed anno 450. *quinto Kalend. Decemb.* ut docet Prosper in Chronico auctiori, quod quantum ad annum, repetit in Chronico Imperiali. Baronius anno 425. num. IV. nummum exhibet, in cujus altera parte Valentinianus Augustus repræsentatur cum his verbis circùm, DN. PLACIDUS VALENTINIANUS P.F. AUG. dextrâ volumen, ut creditur, Evangelii, sinistrâ super globum, geminam crucem, margaritis ornatus tenens. In antica parte conspicitur Galla Placidia Augusta ejus mater; dextrâ erigens, quæ oppressa à

Joanne Tyranno jacebat, Italiam, ſiniſtrâ verò gemmatam crucem geſtans, cujus potentiâ Occidentale Imperium abſque ullo fermè negotio recepiſſet. Ita Baronius, qui addit, nummum illum eo anno cuſum. Sed res longè aliter ſe habet; cuſus enim fuit in Tricennalibus Valentiniani & Gallæ ejus matris, cùm circa effigiem Placidiæ legatur: VOTIS XXX. MULT. XXXX. Ex quibus colligitur, ea ſolemnia eodem tempore à matre & filio celebrata. Alibi enim diximus in nummis Imperatorum Chriſtianorum, annis quibus ea ſolemnia edita percuſſis, ſæpe repræſentatam fuiſſe duplicem crucem ſupra globum, ut eamdem de Orbe triumphaſſe ſignificarent Imperatores.

XXXI. *Initium Epiſcopatûs Lupi & Sidonij Quinquennaliorum ope detectum.*

Anno 428. Valentinianum tertium Cæſarei Imperii Quinquennalia celebraſſe, indicat *l. ultima de tironibus*, quæ lib. 7. Codicis Theodoſiani titulo 13. legitur, quâ Proconſularis Africæ Sacerdotes à tironum præſtatione declarantur immunes. Horum Quinquennalium beneficio initia præſulatûs duorum Sanctorum Epiſcoporum, Lupi nempe Trecenſis, & Sidonii Apollinaris Arvernenſis, hactenùs ignota detexi. Auctor Vitæ S. Lupi apud Surium XXX. Julii ait, lupum cùm in Inſula Lerinenſi annum unum egiſſet, *ad Trecenſem Epiſcopatum raptum eſſe : exinde biennio exacto, Germanum comitatum in expeditione Britannica.* Obita ea S. Germani Legatio anno Chriſti quadringenteſimo vigeſimo nono, ut docet Proſper in Chronico. Unde recentiores cum Baronio an-

no 472.

no 472. num. XIV. Lupum anno 427. ſedere cœpiſſe, unanimi conſenſu deducunt. At eos falli, modus numerandi annos Lupi à Sidonio Apollinari uſurpatus, manifeſtè oſtendit. In Epiſtola enim prima ad Lupum libri ſexti legitur: *cùm primo poſt deſudatas militiæ Lerinenſis excubias, & in Apoſtolica ſede novem jam decurſa quinquennia, utriuſque ſanctorum ordinis quemdam te conclamatiſſimum primipilarem ſpiritualia caſtra venerentur, &c.* Scripta ea epiſtola à Sidonio, poſtquam Epiſcopus Arvernenſis creatus eſt, anno nempe Chriſti 573. à quo, ſi novem quinquennia, quæ annos XXXXV. conficiunt, retrocendo numeres, pervenies ad præfatum Chriſti annum quadringenteſimum viceſimum octavum, Valentiniani Tertii Quinquennalibus addictum. Neque dubitandum, quin ad ea reſpexerit Sidonius, cùm præter morem, Epiſcopatûs annos per quinquennia numeret. Perſtat in eodem loquendi modo lib. 9. epiſtola undecima, ubi de eodem Lupo loquens ait: *jam per quinquennia decem non æquævis Sacerdotibus tantùm, verùm & antiquis, quoties collatus, antelatuſque ſis, &c.* Alludit itaque Sidonius ad Valentiniani Quinquennalia; ideoque & ea anno 428. peracta, eôdemque Lupus ad Eccleſiam Trecenſem promotus. Neque refert, quod S. Lupi vitæ Auctor his verbis utatur; *exacto biennio.* Nam tam Græcos, quàm Latinos Auctores biennium incœptum tranſactum vocare, pluribus exemplis aliàs demonſtrabo, & in hac diſſertatione aliqua me retuliſſe memini.

 Porrò

XXXII. *Præcedens doctrina cõfirmatur.*

Porrò novem ea quinquennia integra esse numeranda; ideoque priorem præfatam Sidonii epistolam scriptam esse anno 473. non verò antecedenti, ut Baronius loco laudato putabat, omnesque sibi persuasêre, colligo, ex aliis ejusdem Sidonii verbis. Is lib.9. epist.12. Oresio scribens Pontificatûs suimet annos per Olympiadas numerat, aitque: *postquam in silentio decurri tres Olympiadas.* Annos duodecim tres Olympiades reddunt. Quare tot annos jam Episcopus fuerat Sidonius, quando hanc ad Oresium epistolam scripsit, ineunteque aliqua Olympiade, Antistes renunciatus fuerat. Alioquin eô loquendi modô sibi inusitato non uteretur. Cùm itaque anno Christi 463. Olympias trecentesima decima tertia cœperit, eo anno dictus est Episcopus Sidonius, eaque ad Oresium epistola non anno 484. ut eo anno num. 136. Baronius autumat, sed sequenti data est. Si enim Sidonius anno 472. Ecclesiæ Arvernensis regimen accepisset, nunquam annos Præsulatûs sui per integras Olympiadas numerare potuisset. Ex quibus intelligis, quantum Quinquennaliorum & id genus festorum notitia ad rem chronologicam conferat, cùm eorum ope loca difficillima, clarissima reddantur, gravissimique nodi quibus vix aliô mediô te extricaveris, solvantur.

XXXIII. *Libri de Decennalibus Imp.*

Solitos fuisse Scriptores opera sua aut terminare, aut publicare in Imperatorum Quinquennalibus & id genus festis, ab iisque eadem incipere, in hac Disser-

tatione

tatione obſervavimus. Juvat modò illud aliquot illuſtribus exemplis demonſtrare. Tàm Hiſtoria Eccleſiaſtica, quam Chronologici Canones, Euſebii anno trecenteſimo viceſimo quinto, quô Conſtantinus Nicomediæ Vicennalia celebravit, finiuntur. Socrates & Sozomenus, qui Euſebii hiſtoriam continuarunt, ſuas abſolvunt, ſeptimo decimo Conſulatu Theodoſii Junioris, uti de ea, quam ſcripſit, teſtatur Socrates in illius calce. Cadit is Conſulatus in annum 439. quô idem Theodoſius octava Quinquennalia Imperii vivente patre initi edidit. Theodoretus in fine hiſtoriæ ſuæ Eccleſiaſticæ ait: *quinque ac centum annorum ſpatio, res geſtas hæc hiſtoria complectitur: ab Arii quidem veſania ducens exordium; deſinens verò in obitu præſtantiſſimorum virorum, Theodori atque Theodoti.* Baronius anno 427. num. XXV. & Valeſius in calce Notarum ad Theodoretum, plurimùm ſe torquent, ut à quo anno initium duxerit, & in quo deſierit Theodoretus, invenire poſſint. Baronius horum annorum quinque ſupra centum, initium deducit ab anno Chriſti 323. finem verò credit, annum Chriſti 427. Valeſius exiſtimat, anno ſequenti eam hiſtoriam terminari. Cæteri Scriptores vel à Baronio, vel à Valeſio ſtant. Sed ex centum & quinque annis, quos Theodoretus Hiſtoriam ſuam complecti dicit, ſubodorari promptum erat, eum ab aliquibus Quinquennalibus aut Decennalibus, aut id genus feſtis, hiſtoriam ſuam & incœpiſſe & abſolviſſe; cùm numerus ille,

publicari ſoliti.

XXI. quinquennia conficiat. Quod quantum ad ejus initium, nos docet Gennadius in libro de Scriptoribus Ecclesiasticis, ubi de eodem Theodoreto loquens dicit, incœpisse eum *à fine librorum Eusebii, id est, à Vicennalibus Constantini.* Imò & ipse Theodoretus, qui capite primo libri primi suæ historiæ, inquit : *& Eusebius quidem Palæstinus à Sanctissimorum Apostolorum temporibus exorsus, res in Ecclesiis gestas, usque ad Deo acceptum Constantini principatum, perscripsit : ego verò à fine historiæ illius initium operis mei sumam :* ubi Græcum habet... μέχρι τῆς Κωνσταντίνου θεοφιλοῦς βασιλείας, id est, usque ad monarchiam Constantini : alioquin Historiam ab anno 306. quô Constantinus regnare cœpit, Theodoretus inciperet, quod nullus dixerit. Optimè itaque Gennadium Theodoretum intellexit, quando scripsit, eum à Vicennalibus Constantini, Historiam suam exorsum, id est, ab anno 325. quô monarchia Constantini inchoata est; qui locus egregius est ad confutandam communem sententiam quæ eam anno 324. inchoatam credit. Si igitur anno Christi 325. addas centum ac quinque, pervenies ad annum 430. qui Theodoreti Historiæ Ecclesiasticæ meta & terminus est, quôve Theodosius Imperator, Imperii vivente patre suscepti Tricennalia celebravit. Res tamen anno 430. gestas Theodoretus non attigit, Eusebii, quem continuat, exemplo, qui rerum anno vicesimo Constantini Magni, actarum, nullam neque in Chronico, neque in Historia

mentio

mentionem facit. Quod à Theodoreto eò majori ratione præstitum, quod Tricennalia Theodosii, mense Januario anni 430. celebrata sunt.

XXXIV. *Ex initio Episcopatus Ioannis Antiocheni deducitur annus, in quo desinit historia Theodoreti.*

Cùm verò Theodoretus in obitu Theodori Mopsuestiæ, & Theodoti Antiochiæ Episcoporũ se historiam suam absolvere in ejus calce scribat: liquet, erratum esse à viris doctissimis, dum horum Præsulum mortem anno 427. consignant. Ex quo errore alius nascitur, ut Joannis nempe Antiocheni in Historia celeberrimi initium & finem perperàm collocent. Sed ex epistola Acacii Berœensis ad S. Cyrillum scripta circiter Junii finem anni quadringentesimi tricesimi, quæ legitur in prima parte Concilii Ephesini, confutantur; nostraque sententia validè confirmatur. Ait enim Acacius: *pietatis tuæ epistolam sanctissimo Ioanni Ecclesiæ Antiochenæ Episcopo legi curavi; quam ille quoque summâ attentione, nec parvo doloris sensu audivit. Nam licet recens admodum ad Episcopatum venerit: eadem tamen vult & sentit, quæ nos senes.* At si anno quadringentesimo vicesimo septimo, ut vult Baronius, Theodotus vivendi finem fecisset: cumque Joannes in Episcopatu Antiocheno excepisset, anno quadringentesimo tricesimo, non diceret Acacius, Joannem *recèns admodum* ad Episcopatum venisse.

XXXV. *Liber de Scriptor. Ecclesiast. ab Hieronymo in*

Denique D. Hieronymus librum *de Scriptoribus Ecclesiasticis* anno Christi trecentesimo nonagesimo tertio, Theodosii Magni Quinquennalibus nobilitato, publicavit; cùm tam in prooemio, quàm in fine testetur,

Quindecennalibus Theodosii scriptus.

testetur, sed illum scripsisse anno decimo quarto ejusdem Theodosii Imperatoris, qui die decimâ nonâ Januarii ejusdem anni Christi absolvebatur. Nec obstat quod Baronius anno 389. num. XI. scribat, librum illum anno antecedenti in lucem editum esse, nam Suidas verbo γρηγόριος tradit; D. Gregorium Nazianzenum diem obiisse anno Theodosii Magni decimo tertio, ætatis verò suæ nonagesimo exacto, Christi nempe trecentesimo nonagesimo primo. Quomodo autem hoc verum esse potest, si liber de Scriptoribus Ecclesiasticis scriptus non fuerit, seu veriùs in lucem emissus, initio anni trecentesimi nonagesimi tertii? cùm in eo Hieronymus de Gregorio Nazianzeno loquens dicat: *decessit ante fermè triennium, sub Theodosio Principe?* hæc Hieronymi verba Baronium impulêre, ut Gregorii Nazianzeni obitum anno trecentesimo octuagesimo nono contigisse existimarit; scripseritque, Suidam errasse tam in anno mortis, quàm in anno ætatis ejusdem Nazianzeni: quem tamdiù vixisse à veritate alienum putat. Baronium omnes, qui de rebus gestis D. Gregorii Nazianzeni locuti sunt, sequuntur, præter Danielem Papebrocium, qui in Actis Sanctorum die nona Maii S. Gregorii Natali; longævam hujus sancti Antistitis vitam egregiè probat; sed qui in anno ejus emortuali assignando, à Baronio non recedit. At Suidam, annum mortis, & ætatem Nazianzeni rectè consignasse; ideoque librum de Scriptoribus Ecclesiasticis ab Hieronymo, initio

anni

anni trecentesimi nonagesimi tertii, publicatum fuisse, aliàs manifestum faciam.

XXXVI. *Encœnia Basilicæ S. Anastasiæ Theodosio Iun. imperante celebrata.*

Anno 462. de dedicatione Ecclesiæ S. Anastasiæ juxta Acta S. Marciani à Bollando & Henschenio illustrata locuti sumus. Postea in Actis sanctorum mensis Maii anno elapso in lucem editis legimus in vita S. Gregorii Nazianzeni die nonâ Maii, in notis ad caput nonum, & in Commentario prævio ad vitam S. Isidori Martyris in Insula Chio, die decimâ quintâ Maii, Papebrocium reperisse in Bibliotheca Serenissimi Sabaudiæ Ducis vitam aliam S. Marciani à Sergio Auctore coævo scriptam, ex qua quæ à Bollando & Henschenio publicata est, magnam lucem accipere potest. Existimat itaque Papebrocius S. Marcianum Basilicam S. Anastasiæ ædificasse circa annum 425. annos natum triginta vel quadraginta; & qui dedicationi ejus interfuerunt Imperatores, fuisse non Leonem & Verinam, uti Bollando visum; sed Theodosium Juniorem, ejusque uxorem Eudociam, ac sororem Pulcheriam. Nam quod imperante Marciano, id est post annum 450. floruisse dicatur S. Marcianus; id eò pertinere arbitratur Papebrocius; quod sub extremos hujus Imperatoris, ac vitæ suæ annos primùm factus sit magnæ Ecclesiæ Oeconomus, qui eatenus in S. Anastasia exercuerat sacerdotales functiones, diù ante, uti ex vita à Sergio scriptâ colligitur, & in juventute sua, ordinatus presbyter. Quomodo enim potuit eam Basilcam condidisse prælaudatus Sanctus ultra

 annum

annum 458. & illius ut conditæ meminiſſe Sozomenus, lib.7. cap.5. qui hiſtoriam ſuam dedicavit Theodoſio Iuniori; eamque ultra annum 439. non protraxit: niſi eâ Theodoſio Juniore imperante ac S.Marciano adhuc preſbybero, ædificata fuerit? Ita Papebrocius. Sed hæc conjectura minimè, admittenda, cùm Theophanes in Chronico, anno mundi ſecundùm Alexandrinos 5950. qui Kalendis Septembris anni Chriſti quadringenteſimi quinquageſimi ſeptimi incipit, ſcribat: *eodem anno S.Anaſtaſiæ corpus Sirmio delatum, in ejus templo ad Dominici porticus depoſitum.* Ex quo colligere eſt, templum in ejus honorem, jam tum quidem ædificatum; ſed nondum dedicatum fuiſſe. Standum itaque Metaphraſti, qui Vitam S.Marciani ſcripſit; quique eam Eccleſiam Gennadio Eccleſiam Conſtantinopolitanam adminiſtrante, poſt annum nempe 458. dedicatam inſinuat. Neque mirum, Sozomenum, qui in anno Chriſti 439. hiſtoriam ſuam abſolvit, de egregio illo S.Anaſtaſiæ templo loqui: cùm Theodoretus, cujus hiſtoriæ meta annus 429. lib.5. cap.39. tradat bellum anno Chriſti 420. Romanos inter & Perſas ortum, *triginta jam elapſis annis* adhuc permanere. Sicut igitur ex his Theodoreti verbis inferre debemus, hunc Auctorem anno Chriſti quadringenteſimo quinquageſimo hiſtoriam ſuam ſcripſiſſe, quod tamen hactenùs non animadverſum: ita ex his, quæ Sozomenus habet de S.Anaſtaſiæ templo poſt Marciani Imperatoris mortem

mortem constructo, deducendum, eum scriptorem licet historiam suam ad annum tantùm Christi quadringentesimum tricesimum nonum perduxerit: eam tamen in lucem dedisse circa annum Christi 449. Scripsit enim post Theodoretum, quem aliquando supplet ac emendat, ut observat Valesius in Præfatione ad historiam Sozomeni; ex quo & ea præfatio supplenda, in qua non indicatur annus, quo Sozomenus historiam suam scripsit. Existimo itaque, templum illud, quando Sozomenus historiam suam publicavit, ædificatum quidem fuisse; at nondum dedicatum. Cujus dedicationis annus adhuc in obscuro est.

XXXVII. *Consules anni 463.*

Anno Christi 463. Vivianum & Felicem ex Marcellino in Chronico edidi. Sed Felicis loco, statuendus *Cæcina Basilius*, quem omnes Fasti exhibent, Cassiodorus in Chronico, Auctor Chronici Alexandrini, Marius Aventicensis, Chronicum à Cuspiniano publicatum, Epistola nona Hilarii Papæ ad Leontium, quæ dicitur *data VI. Idus Octob. Basilio V.C. Consule:* ac denique Epistola undecima ejusdem Pontificis ad Episcopos, qui de Mamerti causa cognoverant, *data VI. Kal. Martias P.C. Basilii V.C. Consulis.* Ex quo & patet, Consulem eum Occidentalem fuisse. Cùm enim Occidentales unius tantùm Consulis in Actis publicis mentionem faciebant, non alium quàm in Occidente creatum memorare solebant: sicuti è contra Orientales Orientalem. Quæ regula esse poterit ad

dignoſcendum, quiſnam ex Conſulibus in Oriente; quiſnam in Occidente annum aperuerit; licet, ut alibi dixi, quamvis rariùs, aliter aliquando factum fuerit, præſertim cùm Imperatores Conſulatum gerebant. Baſilium porrò Cæcinam dictum fuiſſe, docet Sidonius epiſtolâ nonâ libri primi, ubi ejuſdem hortatu ait, ſe panegyricum Anthemii dixiſſe. Videtur itaque Marcellinum perperàm exhibuiſſe Felicem Viviani Collegam, qui ab aliquibus ex Auctoribus citatis *Bibianus* vocatur; niſi forſan Baſilius dictus ſit etiam Felix.

XXXVIII. *Conſules anni 466.*

Anno 466. Leonem Auguſtum III. & Tacianum Conſules profeſſus ſum ex Onuphrio in Faſtis. Baronius tamen eodem anno num. 1. tradit, Tatianum ex divinatione abſque aliquo teſte aut veroſimili conjecturâ ab Onuphrio Collegam dici Leonis: ſed perperàm: Utrumque enim Conſulem Auctor Anonymus à Cuſpiniano editus & Marius Aventicenſis proponunt.

XXXIX. *Zeno & Iuſtinianus Quinquennalia iterarunt.*

Paginâ 292. Non meminimus advertere, Zenonem Imperatorem duplicia Quinquennalia & id genus feſta edidiſſe; priora à die, quo vivente Leone Juniori filio, in Imperii conſortium adſcitus eſt; poſteriora a die, quo poſt ejus mortem ſolus imperavit deducta. Quod idem de Juſtiniano Imperatore Juſtini Senioris per aliquot menſes Collegâ, ac poſt ejus obitum ſolo Imperatore, dicendum. Priora itaque Juſtiniani Vicennalia anno 547. acta, ut jam ſubodorati eramus.

Paginâ

Paginâ 97. & 295. primam Theodorici Gothorum Regis Epocham nemini hactenùs obſervatam, ab anno 490. petendam eſſe diximus. Re tamen maturius examinatâ comperimus ab anno antecedenti eam deſumendam. Eô enim anno, Euſebii & Probini Conſulatu notato, ſcribit Caſſiodorus in Chronico: *his Coſſ. feliciſſimus atque fortiſſimus D. N. Rex Theodoricus intravit Italiam, cui Odoüacer ad Iſontium pugnam parans victus cum tota gente fugatus eſt. Eodem anno repetito conflictu Veronæ vincitur Odoüacer.* Hunc etiam Theodorici in Italiam hoc anno ingreſſum memorant Marcellinus & Marius Aventicenſis in Chronicis. Id egregiè confirmo ex Eugipio, qui in vita S. Severini Noricorum Apoſtoli de Odoacre loquens ait: *dum memoratum Regem multi nobiles coram ſancto viro, humanâ (ut fieri ſolet) adulatione laudarent; interrogat, quem Regem tantis præconiis prætuliſſent. Reſpondentibus illis Odoacrem; inquit vir Dei: Odoacer integer erit inter tredecim & quatuordecim annos, videlicet regnum integrum ſignificans.* Anno quadringenteſimo ſeptuageſimo ſexto *levatus eſt Odoacer Rex X. Kal. Septemb.* inquit Auctor Anonymus à Cuſpiniano editus anno verò quadringenteſimo octuageſimo nono, exeunte Septembri, victus eſt idem Odoacer à Theodorico, ut docet Anonymus à Valeſio in calce Ammiani. Quare vera fuit S. Severini prædictio, neque dubium, quin ab ea victoria Theodoricus Regem ſe Italiæ dixerit. Quod ex eo magis liquet, quod idem Anonymus

XXXX. *Prior Theodorici Italiæ Regis Epocha.*

Volesianus de Odoacre scribat: *mansit in Regno annos XIII.* licet Odoacer, si Regnum ejus numeratur, à die, quo Rex creatus, ad annum quadringentesimum nonagesimum tertium, quô *tertio nonas Martias*, ut habet Anonymus à Cuspiniano publicatus, occisus est, & quô secunda Theodorici Epocha, quæ sola hactenus cognita, inchoatur, Odoacrem anno Septemdecim regnasse certum sit. Juxta itaque præfatum annum quadringentesimum octuagesimum nonum, Decennalia & id genus festa à Theodorico celebrata esse, dicendum; ideóque & Decennalia prioris Imperii Romæ anno quingentesimo peracta, præter legitimum tempus edita esse.

XXXXI. *Gothi & Romani ab Imperatore Orientis Consules dicti.*

Antequam à Theodorico discedam, observo cum Valesio in Notis ad Aucthorem Anonymum, quem in calce Historiæ Ammiani edidit, quandiu Gothi in Italia regnavêre, Magistratus publicos penes Romanos mansisse, hisque semper permissum fuisse, ut ab Orientis Imperatore quotannis Consulatum acciperent. Testatur id Procopius in lib. 2. Gothorum cap. 5. *omnibus præterea urbanis antehac Magistratibus Romani perfungebantur, Gothus vir nemo eorum particeps factus: vel procedat in medium qui profari nos ista non verè existimet: addat & Consularem quispiam dignitatem, quâ etsi Gothi ab Orientis Imperatore donati, Romanis tamen perfungi permiserunt:* ita Procopius. Et Cassiorus lib.8. Variarum Epist.1. docet, Eutharicum Theodorici Italiæ Regis generum, qui anno Christi quingentesi

gentesimo decimo nono Fastis nomen dedit, trabeam Consularem à Justino Augusto accepisse. *Vos genitorem meum in Italia palmatæ claritate decorastis*, inquit Athalaricus Gothorum Rex Eutharici filius, Justiniano Augusto loquens. Ex quo corrigendum quod diximus part. 1. cap. 8. num. 6. & delenda hæc verba, *Sicuti quando his verbis Leonis Iunioris Consulatum profitetur, domino Leone Iuniore Aug. Cos.* quæ nescio quomodo huc irrepserint. Theodricus itaque Consules Occidentis non designavit, sicut soliti erant Imperatores qui eum præcesserant.

XXXXII. *Iustinus Iunior alius à Iustino Germani filio.*

Paginâ 302. Justinus, qui anno 540. Consul ordinarius processit, alius est à Justino, qui Justiniano avunculo in Imperio successit; licèt Norisius Dissertatione de Synodo quinta cap. 9. §. 2. unum & eundem esse scripserit. Disertè id docet Continuator Marcellini, qui sub Justini Consulatu, anno nempe 540. scribit: *Parthi in Syriam ingressi multas urbes subvertunt, contra quos Germanus arma arripiens Iustinum filium, eundemque Consulem in ipsis fascibus secum ducit.* Justinus autem, qui post Justinianum imperavit, *Vigilantiæ sororis Iustiniani Augusti filius patre Dulcissimo natus est*, inquit Victor Tununensis, qui tunc vivebat, in fine Chronici sui. Joannes Biclariensis, qui Victoris Tununensis Chronicon continuavit, anno 2. Justini Junioris scribit: *Iustinus filius Germani Patricii, consobrinus Iustini Imperatoris, factione Sophiæ Augustæ in Alexandria occiditur.* Plura de Justino Germani filio, qui ob peritiam

ritiam rei militaris, & ob dignitates, quas gesserat, in magna gloria erat, Evagrius initio libri quinti.

XXXXIII. *Quo anno Iustinus Junior Consul fuit.* Pag. 331. diximus, Justinum Juniorem anno 567. Consulatum gessisse. Norisius tamen loco laudato ait: *Fasti plerique circa annum 566. errarunt. Nam Appendix Marcellini Comitis Indict. 14. XXV. post Consulatum Basilii V. C. quo anno illud Auctuarium terminatur. Sed planè expungendus est character ille Consularis. Nam anno 566. Iustinus novus Imp. Consulatum II. gessit; prior enim sumptus fuerat* 540. Sed ex dictis hæc evanescunt, certissiméque constat, Justini Junoris Consulatum anno tantùm 567. gestum esse: quod valdè observare refert, ut Consulatûs & Imperii anni sine errore conjungi possint.

XXXXIV *Tiberii Cōstantini Cōsulatus.* Pag. 333. & 334. diximus, Tiberium Constantinum anno quingentesimo septuagesimo nono, Consulatum gessisse, ejusdemque Imperatoris annos à Cæsarea dignitate eidem anno 574. *mense Decembri, feriâ sextâ*, collatâ, plerumque deductos fuisse: cujus rei exemplum extat in antiquo Codice relato à Dandulo in Synodo Aquileiensi apud Gradi Insulam coacta: *Imperante Serenissimo Tiberio Constantino Augusto, anno Imperii ejus quinto eodem Consule, sub die tertio Nonarum Novembrium Indictione decimâ tertiâ.* Hanc subscriptionem refert Norisius Dissert. de Quinta Synodo cap. 9. §. 3. ex eaque deducit Tiberium Idibus Novembris anni 574. dictum fuisse Cæsarem, quæ & Onuphrii opinio fuit; quòd eò die Justinus Junior

Justinia

Justiniano demortuo successisset. Sed ex ea subscriptione id minimè sequitur, sed tantùm, Auctorem Chronici Alexandrini errasse, qui anno 574. mense Septembri, Tiberium Cæsarem renunciatum esse scribit: Character feriæ à Theophylacto Simocatta observatus hanc Norisij, Onuphriique opinionem prorsùs evertunt. Anno enim 574. Idus Novembris non cum feria sexta, sed cum feria quarta concurrunt. Nam is Christi annus notatur Cyclo Solis 23. literâ Dominicali G. Ex ea subscriptione liquet, Consulatum Tiberii Constantini optimè à nobis consignatũ fuisse.

XXXXV. *Consulatus Mauricii anno 584. gestus.*

Pag. 337. Scripsimus, Mauricium Imperatorem anno tantùm Christi 584. Consulatum sumpsisse. Norisius tamen Dissert. de quinta Synodo cap. 9. §. 3. eam dignitatem anno antecedenti ab eo Imperatore gestam ex his Theophylacti Simocattæ verbis lib. 1. cap. 12. deduci existimat: *agebatur annus Mauricii secundus, cùm hyeme consul creatus*, &c. quare inquit Norisius anno 583. quô secundus Mauritii annus inchoatus est, Consul idem Imperator processit, ideoque annus Christi 584. notatus est hâc formulâ, *Post Consulatum Mauritii*: annus verò 591. istâ *VII. post Consulatum*, cùm S. Greg. lib. 2. epist. mense Septembri Indict. X. scribat: *Temporibus Papæ Gregorii Consulatus Mauricii Augusti anno septimo depositus est Laurentius.* Indictio enim X. character, est anni Christi 591 At non advertit vir Eruditissimus, Gregorium hoc loco uti loquendi modo Marcelliano; Imperatoresque Orien-

tales, qui anno Imperii ſecundo Conſulatum cepere, ipſum Imperii annum ſecundum jam inchoaſſe, quando eam dignitatem inière, ut diximus pag. 347. Videndus etiam locus Gregorii à nobis explicatus pag. 338. Conſulatus Mauricii perperàm conſignatus Chronologiam per annos ferè viginti depravat, ut ex iis quæ ſuo loco diximus, liquet.

XLVI. *Leonis Iſauri duplex Epocha.*

Pag. 354. diximus ſubſcriptionem, quæ legitur in Synodo Romana ſub Gregorio ſecundo Papa, anno 721. celebratâ, mendoſam videri. Mabillonius tamen in præfatione partis ſecundæ ſeculi quarti Benedictini cap. 7. num. 115. refert eandem ſubſcriptionem, aitque eam legi, tum in fronte, tum in fine Decretorum Gregorii Papæ ſecundi in veteri exemplari manuſcripto in Monaſterio S. Germani in ſuburbio Pariſienſi aſſervato, quod regnantis Caroli Magni anno XXVII. exaratum eſt: in alio ejuſdem ævi Codice eandem quoque utrobique legi, niſi quod in ſubſcriptione non nemo ſecundâ manu adjecit *decimo* poſt hæc verba, *P. C. ejus anno ſexto.* Addit, ex alio Exemplari ſimiliter corrupto natam eſſe lectionem editorum, qui tam initio, quàm in fine præferunt: *P. C. ejus anno ſexto decimo*; cùm legendum ſit indubiè *ſexto*, ut probant non ſolùm ſuperiores duo Codices veterrimi; ſed etiam collectio Canonum ſub Clemente II. exarata, quam Fronto Ducæus à V. C. Clerico Pariſienſi commodatò acceperat, quæ cum hac chronologica nota ſimiliter leguntur apud Baronium

&

& Onuphrium. His accedit modus componendi annos Imperii cum totidem annis Cónſulatûs Imperatorum. Quæ una ratio ſufficit ad emendandos vulgatos libros in hoc loco Decretorum Gregorii Papæ II. Hæc Mabillonius, qui tamen difficultatem non ſolvit: quomodo nempe annus ſextus Imperii Leonis Iſauri, qui anno Chriſti 717. imperare cœpit, cum anno Chriſti 721. conjungi poſſit. Cùm itaque vulgaris lectio præfatæ ſubſcriptionis in dubium revocari non debeat, exiſtimandum, Leonis Imperium in ea ſubſcriptione deduci ab anno Chriſti 716. quô Leo illud in Aſia invaſit, imperante adhuc Theodoſio, ut Theophanes in Chronico docet. Is nihilominùs ab anno 717. Imperium Leonis exorditur, quòd eo tantùm anno Theodoſius in ordinem redactus ſit: qua in re Eruditos omnes hodie ſectatores habet. Si igitur anno 716. Imperium ſuſcepit, anno 721. currebat annus ſextus ejus Imperii, annuſque ſextus poſt ejus Conſulatum; ut in laudata ſubſcriptione dicitur. Neque id gratis à me dictum putes. Baronius anno 726. affert epiſtolam Gregorii Pontificis Romani II. de ſacris Imaginibus ad Leonem Iſaurum Imperatorem ſcriptam; quæ his verbis incipitur: *Literas veſtræ à Deo cuſtoditæ Majeſtatis accepimus, imperante te, Indictione quartâ decimâ: etiam XIV. XV. I. II. IV. V. VI. VII. VIII. IX. & X. Indictionum acceptas epiſtolas tuas diligenter ſervamus.* Et paulò poſt: *decem annos Dei benignitate rectè ambulaſti.* Scripta ea epiſtola anno Chriſti

726. quô, menſe Septembri Indictio decima cœpit. Ex quo conſequens eſt, priorem Leonis ad Gregorium Pontificem Romanum epiſtolam ſcriptam eſſe anno ſeptingenteſimo decimo ſexto, Indictione decimâ quartâ notato. Quâ epiſtolâ fultus Baronius Leonis Iſauri Imperium ab anno 716. exordiendum duxit: Quia tamen plura concurrunt, ut illud ab anno ſequenti deſumatur; à communi ſententia recedendum non eſt: ſed tantùm obſervandum, duplicem eſſe Leonis Epocham, quarum prior, licet minùs in uſu fuerit, ad vetera monumenta intelligenda aliliquando neceſſaria.

XLVII. *Diploma Benedicti tertii emẽdatum.*

Pag. 365. Nicolai Pontificis Romani nomen loco Benedicti tertii irrepſit. Mabillonius loco laudato, num. 214. nævos aliquot, qui deprehenduntur in Benedicti tertii diplomate, facta collatione cum auctographo emendat; & quod ad rem præſentem facit, clauſulam ejuſdem diplomatis his verbis conceptam eſſe affirmat: *Datum V. nonas Octobrias, per manum Theophylacti ſecundi Cerii S. Sedis Apoſtolicæ, imperantibus Dominis noſtris piiſſimis Auguſtis, Hlothario à Deo coronato magno Imperatore, anno triceſimo nono, & P. C. ejus anno triceſimo nono, ſed & Hludovvico novo Imperatore ejus filio, anno ſeptimo, Indictione quartâ.* Notat tamen auctographum facilè legi non poſſe ante verbum *Nonas*; incertumque eſſe, an ſcriptum fuerit: *quinto, aut ſexto Nonas.* Ex quibus conſtat, locum illum, antequam hæc Mabillonii legeremus, rectè à nobis fuiſſe emendatum.

Mabi

Mabillonius ibidem tres Ludovici II. Imperatoris Epochas agnoſcit, quarum ſecunda cum tertia ab omnibus huc uſque fuerat confuſa. Neque tam mirum, eas eodem tempore à Mabillonio & à me detectas fuiſſe; quàm quod Hiſtoricos Gallicos eæ fugerint; cùm diverſæ ejuſdem Principis Epochæ, ad varias difficultates ſolvendas, magnæ ſint utilitatis. In alio Opere oſtendam, tres etiam Lotharii Ludovici ſecundi patris Epochas diſtinguendas eſſe: quod hîc indicare placet;ut qui interim ejus diplomata legerint, ab erroribus caveant, in quos ii, qui ad tres illas Epochas non advertêrunt animum, incidêrunt.

XLVIII. *Tres Ludovici II. treſque Lotharii Epochæ.*

Pag. 372. diximus, Libellum à Baſilio, ſanctiſque Monachis Theodoſio Imperatori oblatum fuiſſe anno 430. Gaviſi tamen ſumus animadvertiſſe, Joannem Garnerium celeberrimum Societatis JESU Scriptorem,quem die viceſimâ ſextâ Octobris anni 1681. Bononiæ, naturæ debitum ſolviſſe, ſcripſit ad me Illuſtriſſimus D. Magliabechius Sereniſſimi Etruriæ Ducis Bibliothecarius, literatorum patronus optimus, obſervare in Præfat. ad poſteriorem partem Operum M. Mercatoris, libellum illum anno 429. præſentatum fuiſſe. Quod ex eo deducit, quod in illa ſupplicatione res Neſtorianæ dicuntur perinde ſe habere ac in literis Neſtorii ad Cæleſtinum Romanum Pontificem; augeri nimirum & invaleſcere in dies Neſtorio multos, ut ipſe quidem mentitur, errorem dedocente: ut autem veriùs Monachi aiebant, minis

XLIX. *Supplicatio à Monachis Theodoſio Imp. oblata anno 429.*

& verberibus terrente. Ex quo Epocha Concilii Antiocheni posterioris adversus Paulum Samosatensem magis confirmatur, quæ hucusque malè collocata fuerat sub Aureliano Imperatore, qui tamen nondum Imperium Romanum administrandum susceperat, quando Concilium coactum ac finitum est.

L. *Liber Norisii de Inscriptionibus Pisanis ab Auctore non visus.*

Superest, ut moneam, me summè exoptasse legere librum à R. P. Henrico Norisio ab aliquot mensibus compositum circa duas Inscriptiones Pisanas Caii & Lucii Cæsarum, Augusti nepotum. Aliàs enim eidem Norisio viro mihi amicissimo per literas significavi, quæ mea mens esset de Consulatibus designatis Cæsarum & Augustorum, ejusque judicium magni apud me ponderis. Præterquam quod non dubito quin de multis ad materiam, de qua scripsi, spectantibus tractarit. Sed licet Illustrissimus Magliabechius qui quæ in Italia typis mandantur, incredibili munificentiâ ad me mittere solet, hoc opus ad meas manus perferendum curaverit, nondum tamen illud videre licuit.

INDEX CAPITUM.

Quæ in hoc Volumine continentur.

PARS PRIMA.

De Consulatibus Cæsareis, tum designatis, tum suffectis.

PARS

PARS SECUNDA

De Cæsarum & Augustorum Consulatibus Ordinariis horumque Regulis.

PARS TERTIA.

De perpetuis Imperatorum Orientalium Conſulibus.

SYLLABUS
AUCTORUM QUI CITANTUR notantur, emendantur, illustrantur in hoc opere.

Numerus Romanus Prologomena, Vulgaris paginam Dissertationis indicat.

Curopa

Philo

LICENTIA PROVINCIALIS Ordinis.

NOS FR. PAULUS ANDIOL Ordinis Minorum Conventualium Sancti Francisci, artium & Sacræ Theologiæ Doctor, ac in Provincia Sancti Ludovici Minister Provincialis facultatem facimus R. P. ANTONIO PAGY ejusdem Ordinis & Provinciæ Exprovinciali typis mandandi librum, cui titulus *Dissertatio Hypatica, seu de Consulibus Cæsareis*, Ordinis nostri Theologorum judicio approbatum; optamusque, ut in aliis operibus Chronologicis, quibus ab aliquot annis incumbit, perficiendis; Annalibusque Ecclesiasticis illustrandis ac continuandis, sedulam curam adhibeat. Datum Aptæ Juliæ XIII. Kalendis Augusti, anno M. DC. LXXX.

Fr. PAULUS ANDIOL,
Minor. Provincialis.

Approbationes Theologorum Ordinis.

DE mandato Reverendi admodum Patris Provincialis, Ego infra scriptus Ordinis Minorum Conventualium Doctor Theologus, ac Provinciæ Sancti Ludovici Diffinitor perpetuus, fidem facio me accuratè perlegisse librum, cui titulus: *Dissertatio Hypatica, seu de Consulibus Cæsareis, Auctore R. P. Antonio Pagy, ejusdem Ordinis Doctore Theologo, & primario Provinciæ Patre*, in quo Consulatus ab Augustis, & Cæsaribus suscepti singulari diligentiâ, ac nova methodo tractantur, plurimaque hactenùs ignota eruuntur dubia, in-

certa

certa discutiuntur; vera multiplici authoritate fulciuntur, omniaque ex certis Chronologiæ regulis ad justum veritatis pondus, & rigorem reducuntur; ut meritò Authoris commendetur eruditio, qui tam ex conjecturis, quàm ex indefessa Historicorum, tum Latinorum, tum Græcorum collatione, temporis rationem venatur, & ex varietate temporum incertum vacillantibus, cursum qui teneri debet, ostendit. Dignum proinde judico prælo, in communem eorum utilitatem, qui Ecclesiasticæ, Romanæ & Byzantinæ Historiæ studio feruntur. Datum in Conventu nostro Aquensi Idibus Septembris, anno M. DC. LXXX.

Fr. GAB. TAULANI, Doctor Theologus & Diffinitor perpetuus Ord. Minorum.

EX Commissione Reverendi admodum Patris Provincialis ego subsignatus Sacræ Theologiæ Doctor & Diffinitor perpetuus, Dissertationem Hypaticam, seu de Consulibus Cæsareis summa cum voluptate perlegi; nihilque in ea reperi fidei Catholicæ dissonum, aut bonis moribus adversum; imò omnia tanta eruditione, & ingenio referta ut existimem opus miræ inventionis, ac indefessi laboris, quibusque Eruditis & Ecclesiasticæ, Cæsareæque Historiæ Studiosis probatum iri: ideoque, ut in litteratorum usus typis quamprimùm detur, lætus subscribo. Aquissextiis, Idibus Septembris anno Domini M. DC. LXXX.

Fr. FRANCISCUS SIMON Doctor Theologus ac Diffinitor perpetuus Ordinis Minorum Conventualium S. Francisci.

SUMMA PRIVILEGII REGIS CHRISTIANISSIMI.

AUctoritate Regia Sancitum est, ne quis *Dissertationem Hypaticam, seu de Consulibus, ex occasione Inscriptionis, Forojuliensis, Aureliani Augusti*, Authore R. P. ANTONIO PAGY Ordinis Fratrum Minorum Conventualium intra sex annos, à prima editione numerandos imprimat, aut alibi impressam in hoc Regno divendat, præter ejusdem R. P. PAGY, voluntatem, aut eorum quibus id juris concesserit; hocque omnibus perinde clarum, notum, indictum habeatur, ac si Regii diplomatis sententia; operis initio præfigatur, finive postponatur. Qui secus faxit, librorum confiscatione, aliisque pœnis Regio diplomate declaratis mulctabitur. Datum apud S. Germanum in Laya, die 6. Martii 1681.

De mandato Regis, signatum NOBLET.

Quod quidem diploma in acta Typographorum Parisiensium relatum est die 15. Martii 1681. à Carolo Angot Syndico.

Idem R. P. ANTONIUS PAGY jure suo cessit fratribus ANISSONIIS & JOANNI POSUEL Bibliopolis Lugdunensibus.

Hæc prima editio absoluta fuit die secunda Maii 1682.

DISSERTA

DISSERTATIO HYPATICA
SEU
DE CONSULIBUS CÆSAREIS,
EX OCCASIONE
Inſcriptionis Forojulienſis Aureliani Auguſti.

PRÆFATIO.

I. *Inſcriptio Forojulienſis ab aliis eodem anno exaratis diverſa.*

IN Urbe Forojulienſi, antiquâ Romanorum Coloniâ, Inſcriptiones nonnunquam reperiuntur, quæ ad illuſtrandam Antiquitatem, ac ſcopuloſos, difficileſque Hiſtoriæ Auguſtæ locos extricandos, mirum in modum conferunt. Inventa ibidem Columna XV. pedes alta, quæ & hodie in ædibus Epiſcopalibus viſitur, cui Epigraphe ſculpta, eò magis æſtimanda, quò rarior, & rei hactenus obſcuræ dilucidandæ utilior. In eâ quarta Aureliani Auguſti Tribunitia Poteſtas tertio ejus Conſulatui illigata

legitur; licet in alia ejusdem Imperatoris, quæ apud Onuphrium lib. 2. Fastorum, Gruterum pag. 276. Goltzium, aliosque extat, Tribunitia ejus Potestas V. cum Consulatu tertio tantùm designato connectatur. Ad majorem rei declarationem utramque hîc exhibeo.

Inscriptio Forojuliensis.

RESTITUTOR ORBIS
IMP. CAES.
L. D. AURELIANO
PIO. FEL. INVICTO
AUG. PONT.
MAX. GERM. MAX.
GOT. MAX. PART. MAX.
TRIB. P. IV. COS. III.
PP. P. COS.
V

Legendum Restitutori.

Inscriptio Onuphriana.

IMP. CAES. L. DOMITIO
AURELIANO PIO, FELICI,
INVICTO. AUG. PONTIF. MAXIMO
GOTHICO. MAX. GERMANICO. MAX.
TRIB. POT. V. COS. DESIG. III. IMP. III.
P.P. PRO. CONS. RESTITUTORI ORBIS
INVICTISSIMO. ET VICTORIOSISSIMO
PRINCIPI.

Vnde factū, ut Auctor Consulatuū Cæsareorum regulas investigarit.

CONsulatum tertium, sicuti & Tribunitiam Potestatem quintam gessit Aurelianus anno Christi 275. quô, mense Januario interfectus est; secundum verò anno 274. quô mensem circiter Novembrem Tribunitiam potestatem quintam iniit: quo, pariter anno Consulem III. designatum, ac Trib. potest. IV. & V. dictum fuisse nullus

nullus negaverit. Quomodo itaque in Inscriptione Forojuliensi appellari potest *Consul III. Trib. Pot. IV?* Hîc opus, hîc labor est, quem non tantùm hac in dissertatione superare, sed & potiores, quæ de Consulatibus à Cæsaribus, & Augustis gestis, difficultates moveri possunt, enodare, & quo præcipuè mentem intendo, causas ob quas Consules illi processerint, non tam ex conjecturis, quàm ex certis regulis expromere conabor. Non pigebit, ut puto, lectorem, quibus gradibus easdem causas retexerim, addiscere. Cùm animadvertissem, quod primùm ni fallor à Jacobo Sirmondo, clarissimo Galliæ nostræ ornamento, in Notis ad lib. 1. & Epistolam nonam Sidonii observatum, solitos fuisse novos Imperatores proximis post Imperii auspicia Kalendis Januariis Consulatum edere, subiit animum cogitatio, cæteros ab iisdem gestos ex aliqua etiam norma processisse; ac causæ aliquid fuisse, cur ex iisdem Imperatoribus alter ter, alter quinquies, aliique septies, aut pluries eum Magistratum obtinuerint: qui quidem impar Consulatuum ab Augustis susceptorum numerus, quantùm animum meum torqueret, vix dici potest. Neque enim impetrare à me poteram, ut crederem, eos primùm communi ex præscripto, cæteros verò pro solo libito, ac sine certa ratione iniisse. Unde tacitus mecum cogitabam; si primus Consulatus ex præscripto assumptus, cur non & alii? quærebam itaque diligenter in omnibus Imperatorum factis aliquod hujusce rei vestigium, persuasus evenire non potuisse, ut in primo suscipiendo omnes convenerint; in aliis verò non tantùm discordarint, sed etiam sine ratione egerint, & ut ita dicam, insanierint. Denique veniebat in mentem rectè docuisse Veteres, simile simili deprehendi, ideóque ex ratione suo loco explicanda, quâ prior Consulatus initus fuisset, erui posse rationem cur alii suscepti. Non deerant & alia excitamenta, Consularis nempè dignitatis præstantia, Senatûs Romani sapientia, & quod iis potentius, ipsa experimenta in rebus non dissimilibus à me capta, quæ tria animum in ea investigatione penitùs obfirmabant.

III. *Præstantia Consularis dignitatis.*

Et quidem quoad ejusdem dignitatis præstantiam, Jornandes de rebus Geticis cap. 57. de Theodorici Gothorum Regis Consulatu loquens ait: *Factus est Consul ordinarius, quod summum bonum, primumque decus in mundo edicitur. Quæ quidem*, inquit Julianus Imperator orat. 3. *privatis velut præmium quoddam est, ac merces virtutis, aut fidei, aut benevolentiæ erga principes, aut eximii alicujus facinoris: principibus verò ipsis ad ea bona quæ jam possident, velut decoris & ornatûs accessio est. Nam reliqua nomina, vel functiones, quæ*

veteris illius Reipublicæ tenuem aliquam, & obscuram imaginem retinent, vel propter potentiam suam contempserunt, ac repudiarunt; vel eorum, quæ sibi imposuerint appellationem, toto vitæ tempore conservant. Illam verò duntaxat, neque initio contempserunt, & quot annis tituli hujus usurpatione gaudent. Nec est, aut fuit umquam privatus ullus, aut princeps; qui non Consulem se appellari præclarum aliquid atque eximium putaverit. Ponderatus etiam à me suo momento locus iste Libanii in Panegyrico Juliani Imperatoris. *Quid venerabilius,* inquit, *esse potest, quàm universum orbem terrarum Solis instar appellatione continere, & in ore cunctorum hominum esse nomen præ eo quod à parentibus indictum; cujus memoria multas complectatur necessitates, judicia, nuptias, forum, debita, venditiones, contrahentes, paciscentes, litigantes, fidem per litteras facientes, communicantes, dissidentes, filiorum opulentorum natales, puerorum in scholis institutiones, quorum unum studium est nominare Consules; in quo etiam & acquiescunt. Quod igitur quidam dixit de Iove omnium summo Consule, Iovis vias omnes esse plenas, omnia fora, portus, maria, hoc aliquis dicere possit de Consulibus, qui appellationem cum Deo communem habent.* Habet ibidem & alia, concluditque Imperatorem ab illo dignitatis cumulo ubique celebrari.

VI. *Simile simili deprehenditur.*

Insuper Romanorum sapientia, quæ libros opplevit, quæque in factis solemnibus dies etiam religiosè observabat, ut in decursu operis videbimus: ac denique duplex experimentum à me factum non parùm ad hanc indagationem inflammabant. Cùm enim hujus sæculi initio Joannes Georgius Hervartus, vir planè doctissimus, in sua Chronologia cap. 248. scripsisset, Tiberium vivente Augusto Collegam Imperii fuisse, hancque ejus opinionem, quæ non tantùm ubi primùm apparuit, sed nunc etiam à doctissimis scriptoribus rejecta est, verissimam esse comperissem, in mentem venit, solitos fuisse Imperatores Augustum imitandum sibi proponere, ideoque fuisse & alios Imperii Collegas, studio & labore detegendos: quæ detectio Tiberium eo honore exornatum fuisse certum, indubitatumque redderet. Numismatis itaque, tam græcis, quàm latinis, historiæ Augustæ scriptoribus aliisque monumentis, quæ in eam rem conferre possent, sedulò examinatis, reperi Titum cum Vespasiano Patre, Trajanum cum Nerva, Antoninum Pium cum Hadriano, ac denique Marcum Aurelium cum eodem Antonino corregnasse, & Tiberii exemplô in ejusdem Imperii consortium vocatos fuisse. Quod cùm magni ad locum Lucæ Evangelistæ cap. 1. ubi de anno decimo quinto Tiberii, quô Christum baptizatum dicit, loquitur, intelligendum,

gendum, & Romanam Hiſtoriam magis explicandam, momenti ſit, hoc in opere, ubi neceſſe fuerit, indicabitur, ſed in alio, quamprimum in lucem emittendo, certis argumentis demonſtrabitur. Secundum experimentum fuit novæ Periodi ad univerſam Chronologiam dirigendam inventio. Cùm enim ingentia emolumenta, quæ ex Periodo Juliana in eam redundant, perpenderem, in illaque aliqua occurrerent, quæ diſplicebant, quæque tamen melius mutari poſſe arbitrabar, mecum animo volvebam poſſe forſan aliam iis incommodis, quibus Scaligeriana ſubjacet, exemptam reperiri. Quamobrem cùm in eam inveſtigationem, operam & ſtudium contuliſſem, novam tandem Periodum, Orbi litterario communicandam, inveni. Hæc, inquam, quæ feceram pericula, quæque mihi proſperè ſucceſſiſſe exiſtimabam, efficiebant, ut cogitationem omnem, diu, noctuque in cauſas Conſulatuum ab Auguſtis ſuſceptorum detegendas figerem ac locarem, certus laborem, licèt non parùm moroſum, bene poſitum fore, ſi res fortunatum, vel ex parte ſolùm, nanciſceretur eventum.

V. *Aliqui Imperatores in Conſulatu ſumendo ab communi more diſſentanei.*

At parte alia à ſuſcepto conſilio identidem deterrebar, quòd quamplura non ſolùm præter communem morem, ſed etiam temerè à multis Auguſtis acta deprehenderem, aliquoſque in Conſulatu ſuſcipiendo planè abnormes, ac extraordinarios fuiſſe. Auſonius enim orat. pro Conſulatu cap. 11. Gratiani moderationem laudibus extollens ait: *Ipſum te ſæpius hoc honore defraudas, ut & aliis largiaris. Scis enim Imperator doctiſſime, rurſum enim utar laude privata, ſcis inquam, ſeptem ac decem Domitiani Conſulatus, quos ille invidia alteros provehendi, continuando conſeruit, ita in ejus aviditate deriſos, ut hoc eum pagina faſtorum ſuorum, imò faſtidiorum fecerit inſolentem, nec potuerit præſtare felicem.* Tacitus Annalium lib. 13. tradit continuum Conſulatum Neroni, qui tamen eum non geſſit, poſt Artaxata à Corbulone capta, delatum fuiſſe: *Ob hæc conſalutatus Imperator Nero, & Senatus-Conſulto ſupplicationes habitæ, ſtatuæque, & arcus, & continui Conſulatus Principi.* Denique Dio lib. 79. de Heliogabalo loquens ait, ſtatim poſt adeptum Imperium inter cætera, illud innovaſſe, *quod Conſulatûs Macrini loco, qui ante geſtus erat, nomen ſuum ſubſtituit, cum nec Conſulatum à nobis accepiſſet, nec prorſus eum attigiſſet.* Ex quibus, ſimilibuſve, legum, morumque perverſitatem ſub pluribus Principibus Romanis frequentem fuiſſe conjectabam, & Conſularem dignitatem non tantùm ſine probabili cauſa aliis datam, ſed etiam ab ipſis Imperatoribus ſumptam. Quod ſi ii ut plurimùm eâ mente fuiſſent, quam ratio, diſciplinæque formula præ-

 ſcriberent,

scriberent; concludebam, idem esse de Antiquitatis arcanis, ac de Artium, & scientiarum inventione, quæ, ut ait Bacco in novo organo, felicitatis magis est, quàm excellentis alicujus facultatis, adeò ut potius pro temporis, quàm pro ingenii partu haberi debeat. Anceps itaque ambiguúsque memet in omnem partem versabam, cumque ex attenta fastorum consularium dispositionis consideratione aliquod lumen exiliret, sicut ex lapide percusso solet, ad pristinum animum revertebar, & in spem, cogitationemque meliorem inducebar, memor Christophorum Columbum (si parva licet componere magnis) cùm in littore Lusitanico ventum quemdam statis anni temporibus ab alto flare observasset, conjecturam fecisse esse humefactas terras, à quibus procederet, indeque illas navigatione quæsivisse, & invenisse.

VI. *Consulatuū tandem detecta.*

Postquam diu multumque animus huc & illuc fluctuavit, animadverti Imperatores Ludos sæculares Trabeâ indutos edidisse, tùm cum eadem ut plurimùm triumphasse: quibus observationibus mirum in modum lætus, mente obstinatiori ad ulteriorem perquisitionem incubui, deprehendensque plures Consulatus ab Augustis gestos quinquennio tantùm, aut sexennio inter se in fastis distare, examinavi an Quinquennalia, & id genus festa cum eadem Trabea Consulari edi solita essent, sicque paulatim non tantùm causas omnes, propter quas Cæsares & Augusti Consulatum inierint; sed etiam notas quibus annis Decennalia & id genus festa ediderint indicantes, summo Chronologiæ emolumento, ac fastorum Consularium illustratione inveni. Incredibilem profectò mens mea percepit voluptatem, reperisse quod tacito labore inquieta tandiu perquisierat. Quid enim magis mirum, quàm duodeviginti Consulatuum à Theodosio Juniori, singularis moderationis Principe, causam, rationemque, quæ nullis in libris legitur, è tenebris eruisse, ac pari felicitate, cur hoc potius, quàm altero anno, ter, vel quinquies, singuli Imperatores Consules processerint, vel Quinquennalia, aliaque hujusmodi solemnia celebrarint, detexisse. Mihi de Regularum hac de re in hac dissertatione traditarum præstantiâ & utilitate, major quotidie incidit admiratio; cùm earum beneficio, non tantùm Chronologia, fastique Consulares, sed & Codicis Theodosiani leges multæ, historia Augusta, & Ecclesiastica lucem accipiant. Quæ si Onuphrio, Scaligero, Petavio, aliisque multis de Antiquitate optimè meritis, innotuissent, aliam in quamplurimis viam eosdem tenuisse non dubito.

VII. *Divisio operis.*

In hac itaque Dissertatione non solùm tertium Aureliani Augusti Consulatum, in Inscriptione Forojuliensi expressum, sed & hujus occasione,

occaſione quoſcumque alios à Cæſaribus, & Auguſtis geſtos explicabo. In priori parte de Cæſarum, & Auguſtorum Conſulatibus, tum deſignatis, tum ſuffectis agam, oſtendamque tertium Aureliani Auguſti Conſulatum in Epigraphe Forojulienſi cum quarta Tribunitia poteſtate conjunctum, vel eſſe tantùm deſignatum; vel tertium dici in ordine ad ſuffectum, quem ante adeptum Imperium idem Imperator geſſerat. In altera de eorumdem Cæſarum, & Auguſtorum Conſulatibus ordinariis, eorumque regulis ſermo erit, ubi & Decennalia, & id genus feſta adamuſſim diſcutientur. In poſtrema denique de perpetuis Imperatorum Orientalium Conſulatibus tractationem inſtituam, Faſtoſque Conſulares Byſantinos de integro ordinabo. Quibus omnibus complura circa Cæſareos Conſulatus, ad rem Chronologicam multùm conducentia, hactenuſque ignorata, in manifeſtam lucem proferentur.

PARS PRIMA.

De Conſulatibus Cæſareis, tum deſignatis, tum ſuffectis.

CAPUT PRIMUM.

Cæſares & Auguſti Conſules deſignati, Conſules aliquando abſolutè vocati.

I. Conſules anno præcedenti deſignari ſoliti.

OPPRESSA Republicâ Romanâ, non tantùm Prætores, & Quæſtores, ſed & Conſules, qui in ſequentem annum Magiſtratum gerere debebant, ab Imperatoribus deſignabantur: Quæ deſignatio vana non erat; Conſules enim deſignati ſententiam primi in Senatu rogabantur, ut variis in locis, præcipuéque tertio Annalium libro cap. 4. Tacitus indicat: ibi de Tiberio loquens ait: *Exemit Druſum, Conſulem deſignatum dicendæ primo loco ſententiæ.* Quod etiam ex Appiano Alexandrino in Notis ad illum locum, Lipſius confirmat. Potiebantur & peculiaribus aliis prærogativis; obſervatuque dignum quod Dio lib. 56. de

Imperatore

Imperatore Augusto, anno antequam obiret, loquens, de iisdem Consulibus scribit: *Consiliarios annuos viginti petiit, cum ante in senos menses, quindecim accepisset. Decretum porrò est, ut quacumque Augustus cum his, Consulibusque* (Nempe L. Munatio, & C. Silio Consulibus ordinariis) *& designatis Consulibus, cum adoptitiis suis nepotibus deliberans statuisset, rata non minus, quàm in curia, si statuta fuissent, haberentur.* Anni Magistratum præcedentis initio ea designatio fieri solebat; Geta enim, qui exeunte mense Martio anni Christi 212. interfectus est, in Nummo qui apud Goltzium extat, dicitur, C O S. II. DES. IV. legendum tamen III. Quare jam ad eam dignitatem destinatus fuerat. Non existimo ipso mense Januario eam designationem semper factam fuisse. Plinius enim in Panegyri. cap. 57. de Trajano, qui proximis post adeptum Imperium Kalendis Januariis Consul procedere noluerat, loquens inquit: *Consulatum recusasti, quem novi Imperatores destinatum aliis in se transferebant . . . . hoc ergo honore, quem & incipientes Principes, & desinentes adeò concupiscunt, ut auferant; tu otioso ac vacante privatis cessisti.* Non itaque ante diem vicesimum octavum Januarii anni Christi 98. Nervæ emortuali, ac Trajani natali, Consules in sequentem annum designati erant.

II. *Consulum designatorũ ordinatio quomodo vocata.*

Dicitur ab Antiquis Consulum designatorum ordinatio *Nundinum*, ratione petita ex veteri more creandorum Consulum, cùm penes populum Comitiorum, & jus campi erat, ut Scribit Salmasius in Notis ad Vopiscum in Tacito Imperatore, explicans hæc verba capitis noni: *Fratri suo Floriano Consulatum petiit* Tacitus, *& non impetravit, idcirco quòd Senatus omnia Nundina suffectorum Consulum clauserat.* Tribus enim Nundinis, vel in *trinundinum* indicebantur comitia creandis Consulibus. Mutato more, & jure designandorum Consulum à populo in Principem translato, mos tamen idem videtur remansisse, ut candidati Nundinis in comitia venirent, & ab omnibus viderentur. Jam autem à Claudio Augusto bimestres Consules fuère, ita ut duodecim in annum ordinarentur. Et licet variatum aliquando pro libidine principum quorumdam, & plures ordinati, hunc tamen numerum, & ordinandi modum tenuere plures, & meliores Imperatores. Unde sex Nundinia vel Consulum suffectorum Collegia erant. Primum Nundinium ordinariorum Consulum à Kalendis Januariis, usque ad Martias. Secundum suffectorum à Kalendis Martiis ad Maias. Tertium etiam suffectorum, sicuti & omnium sequentium à Maiis ad Julias. Quartum à Juliis ad Septembres. Quintum à Kalendis Septembribus ad Novembres. Sextum & ultimum

ultimum ad reliquos duos ejuſdem anni menſes. Atque hæc ſunt omnia ſuffectorum Conſulum Nundinia, quæ jam clauſiſſe Senatum Vopiſcus dicit, hoc eſt, omnes Conſules totius anni deſignaſſe & ordinaſſe, cùm Conſulatum fratri ſuo petiit Tacitus, ideoque non impetravit, quòd minimè vacuus locus eſſet relictus. Hinc Lampridius in vita Alexandri Severi ait, eum principem Conſulatum iniiſſe ter tantùm, additque, *ac primo Nundino ſibi alios ſemper ſuffecit.* Refert etiam Spartianus, eundem Severum Conſules ordinarios, & ſuffectos ex ſententia Senatus nominaviſſe, & vetera Nundinia ex ordine inſtituiſſe. Modum enim Conſulum ordinandorum, quem jam deſcripſimus, multi ante Alexandrum Imperatores jam inde à commodo, ſub quo viginti-quinque Conſules uno anno facti ſunt adeo parùm obſervabant, ut alium ejus rei morem agnoſcerent nullum, niſi quem ſua libido ſtatuiſſet. Alexander vetera Nundina in priſtinum ſtatum & formam reduxit, ut ibidem Salmaſius obſervavit. Ea porrò deſignatio facilè non reſcindebatur, niſi quòd novis Imperatoribus proximis poſt initum Imperium Kalendis Januariis, Conſulatus ordinarius deferebatur, & aliis deſtinatus in eoſdem transferebatur, quemadmodum jam ex Plinio notavimus.

III. *Cæſareorum Conſulum deſignatio in quo ab aliis diverſa.*

Neque alio modo Cæſareorum, & Auguſteorum Conſulatuum deſignatio fieri ſolebat. Videmus hoc in Nummis Veſpaſiani apud Goltzium, in quorum duobus Veſpaſianus dicitur: TRIB. POT. II. COS. III. DES. IIII. Qui non niſi anno Chriſti 71. ante menſem Julium cuſi eſſe poſſunt, cùm Kalendis Juliis anni ſuperioris Imperium capeſſiverit, anno verò 71. ſequenti Conſulatum II. ordinarium geſſerit, eodemque Tribunitiam Poteſtatem II. Kalendis Juliis abſolverit. Si enim deſignatio hæc anno 69. facta fuiſſet, neque Conſul III. neque Tribunitiæ Poteſtatis II. in iiſdem Nummis diceretur, ſed *COS. II. TRIB. POT.* Idem in aliis ejuſdem Veſpaſiani, cæterorumque Auguſtorum Nummis, quando in iis Conſulatus deſignati exprimuntur, videre eſt. Licet autem is mos invaluiſſet, cùm tamen deſignandi ad Imperium deſtinabantur, vel Conſulatibus gerendis immaturi erant, deſignatio ad eandem dignitatem Conſularem ante aliquot annos, quàm eandem inirent, fiebat: quod Auguſtus de Conſulatu Caio & Lucio nepotibus decreto in lapide Ancyrano, qui apud Gruterum, Lipſium, aliosque extat, indicat: *Honoris mei causâ Senatus, populuſque Romanus, annum quintum & decimum tum agentes, Conſules deſignavit, ut eum Magiſtratum inirent poſt Quinquennium.* Idem habet de Nerone Tacitus lib. 12. Annalium: *& Cæſar* (nempe Claudius) *adulationibus Sena-*

tùs libens cessit, ut vicesimo ætatis anno Consulatum Nero iniret, atque interim designatus Proconsulare Imperium extra Urbem, & Princeps Iuventutis appellaretur. Id factum anno Eræ Christianæ quinquagesimo primo, & tamen Consulatus is, non nisi anno quinquagesimo quinto à Nerone jam Augusto editus est. Ipsum Claudium Imperatorem se quartum Consulem biennio ante designasse, discimus ex Josepho lib.20. Antiquit. cap.1. ubi Rescriptum ab eodem Claudio CONSULE IIII. DESIGNATO, & Tribunitiæ Pot. V. annum agente, *quarto Kalendas Iulias* datum refert. Claudius die vicesima quarta Januarii anni Christi quadragesimi primi Imperium suscepit, adeoque non nisi anno quadragesimo quinto Tribunitiam Potestatem quintam assumere potuit. Quare, eo tantùm anno Rescriptum illud emanatum, & tamen idem Imperator Consulatum illum quartum non nisi anno quadragesimo septimo gessit, quemadmodum in fastis videre est.

IV. *Claudius Nero, & Commodus designati, Consules absolutè dicti.*

Venio nunc ad arcem causæ, ostendoque eosdem Cæsares & Augustos Consules designatos, Consules absolutè quandoque appellari, quod non tantùm ex Inscriptionibus, ac nummis, sed etiam ex historiæ Augustæ scriptoribus eruo, ne tanti momenti res diutiùs in tenebris jaceat. Cum capite Solis radiato, hiantisque oris etiamnum nobilissima extat Inscriptio in pariete turris perantiquæ Castri Apolliniaci in Velaunis, quam Gruterus pag.39. num. 1. refert; sicuti & Hervvartus cap.251. suæ Chronologiæ.

TI. CLAUDIUS CÆSAR. AUGU. GERMANICUS, PONT. MAX. TRI. POTEST. V. IMP. P. P. COS. IV.

Claudius Tribunitiam Pot.V. anno Christi 45. Consulatum verò quartum anno 47. suscepit. Quare quartus hic Consulatus in Inscriptione absolutè positus, non nisi designatus erat: dedicataque ea Epigraphe anno Christi 45. quo etiam anno idem Claudius Judæis sacræ stolæ custodiam petentibus annuens, Rescriptum Numero præcedenti laudatum dedit, cujus hoc initium: *Claudius Cæsar Germanicus Trib. Pot. V. Cos. designatus IIII. Imp. X. P. P.* alia Inscriptio Neroni dicata apud Goltzium extat, in qua legitur: NERONI CLAUDIO AUG. F. CÆSARI DRUSO GERMANICO, PONTIF. XV. VIR. S. F. VII. VIR. EPULONUM, COS. PRINCIPI JUVENTUTIS. Ubi vides Neronem adhuc Cæsarem,

sarem, nondumque Augustum Consulem vocari, licet tantùm designatus esset; cùm, sicuti jam diximus eodem Numero, primum is Consulatum non nisi jam Augustus inierit. Hæc itaque Epigraphe antequam Nero Imperium capesseret, & Consulatum gereret, exarata. Commodus à Marco Aurelio Augusto patre, adhuc puer Cæsar creatus, ut Author est Lampridius in commodo cap. 1. dicitur in duobus nummis apud eundem Goltzium, *Consul*, licet tantùm designatus esset: L.ÆLIO AURELIO AUG. F. COMMODO COS. in alio nummo: COMMODO CÆS.AUG.FIL. GERM.SARM. COS. Commodus anno Christi 166. Cæsar nominatus est, tùm anno 175. Tribunitia Potestate, ut ex nummis constat, donatus, anno sequenti Augustus à patre dictus, ac anno 177. Consul ordinarius processit. Unde cùm in præfatis nummis Tribunitia Potestas non memoretur, liquet eum designatum Consulem, Consulemque absolutè appellatum fuisse, antequam eandem iniret. Quare existimo Lampridium eam designationem tardiùs consignasse; in Commodo enim cap.2. de rebus anno 176. gestis loquens ait: *Post hæc veniâ legis annariæ impetratâ, Consul est factus, & cum patre Imperator est appellatus quinto Kalendarum Decembrium die, Pollione, & Apro Consulibus.* Ubi *Consul est factus*, aliud non significat, quàm *Consul est designatus*: Cujus rei passim exempla in Scriptoribus historiæ Augustæ leguntur.

V. *Vespasianus & Titus Cōsules dicti, licet tantùm designati essent.*

Vespasianus Augustus, & Titus Cæsar ac Collega Imperii apud Plinium Consules vocantur licet tantùm designati essent. Is lib. 2. cap.13. ait: *Nam ut duodecim diebus utrumque sidus* (loquitur de sole & luna) *quæreretur*, (eclipsim pateretur) *id nostro ævo accidit, Imperatoribus Vespasiano patre, & filio iterum Coss.* Mendum in numerum dierum irrepsisse, & pro XV. perperam scriptum fuisse à librario XII. non dubitandum; neque enim duodecim dierum spatio duas eclipses accidere non potuisse Plinius ignoravit, eò magis, quò de re, quæ suo tempore contigit, loquatur. Anno Christi 71. die quarta Martii post meridiem eclipsis lunæ accidit, die 20. ejusdem mensis ante meridiem eclipsis solis. Quare non dubium, quin de utraque Plinius intelligendus sit; à quarto enim Martii ad vigesimum ejusdem mensis, dies quindecim numerantur, utrôque extremô, ut sæpe ab Antiquis fit, exclusô; & tamen eo anno Vespasianus Nervâ Collegâ tertium tantùm Consulatum gerebat, annoque superiori Titus primum Consulatum inierat. Unde cùm anno 72. Vespasianus IV. & Titus II. Consules processerint, utriusque Consulatus, licet absolutè à Plinio positus, non nisi designatus erat. Legitur

gitur is Romæ in Aquæductu Aquæ Claudiæ: IMP. CÆSAR VESPASIANUS AUG. PONTIF. MAX. TRIB. POT. II. IMP. VI. COS. III. DESIG. IIII. Legiturque etiam in aliis Inscriptionibus, quæ apud Onuphrium lib. 2. fastorum extant. Sed Plinius eundem in præfato loco sine designatione expressit. In hujus Auctoris operum editione idem locus non intellectus variè legitur. In editione anno 1516. facta, & in ea quæ 1669. in Hollandia prodiit, habetur, *Patre III. & filio iterùm Coss.* Sed perperam. In editione anni 1548. *Patre IIII. & filio iterùm Coss.* Quæ lectio retinenda, locusque in futuris Plinii editionibus restituendus; neque enim Consulatus tertius Vespasiani cum secundo Titi connecti potest, nisi suffectô, quem ante adeptum Imperium gesserat Vespasianus, ut sæpe fit, prætermisso; sed tunc Titus primum tantùm Consulatum gesserat, eoque anno, quô Vespasianus tertiùm Consul fuit, ejus Collega non erat. Consulatuum designatorum ignoratio hujus depravationis causa fuit. Vsserius in Annalibus veteris testamenti, *fortè IIII. legendum*, inquit, Petavius in Paralipomenis librorum de Doctrina temp. pag. 861. ait: *Vel IIII. Consul, pro III. legi, vel ut in M.S. comparet, sine ulla numerorum nota, Vespasiano patre & filio Consulibus.* Sed ea emendatio reiicienda, probabiliusque eo in Manuscripto numeros omissos fuisse, quàm in editis libris additos. Veram lectionem Calvisius in opere Chronologico subodoratus est: *error videtur commissus*, inquit, *in Coss. nisi fortè Plinius addiderit*, designatis, *quod librario postea omissum est.* Sed designationem non omissam à librario exempla à nobis allata ostendunt, in quibus Cæsares & Augusti, Consules designati absolutè Consules dicuntur.

VI. *Solo Pontificis nomine, Pontifex Maximus intellectus.*

Neque hoc mirum videri debet, cùm & solum Pontificis nomen, loco *Pontificis Maximi*, aliquando positum reperiatur. Quod etiam viros eximiâ doctrinâ præstantes fefellit, eóque adduxit, ut Dionem, & Dionysium Halicarnassensem, pontificiæ dignitatis nomen ignorasse, aut malè expressisse scripserint, dum hic solo Ἀρχιερέως, idest, *Pontificis* nomine eos designat, ille frequenter vocat ἱερονόμους, ἱεροφυλάκας, ἱεροφάντας, sacrorum nempe Interpretes, Præsides, Custodes; quasi solum Ἀρχιερέως nomen, idest, *Pontificis*, supremam sacerdotii dignitatem non designaret, sicuti reliquos illius Collegii sacerdotes, licet non addatur, Μεγίστου, id est, *Maximi*. Sic Julium Cæsarem Plutarchus in Julio Cæsare, & Appianus Corinth. lib. 11. Ἀρχιερέα, idest, *Pontificem*, citra attributum aliud vocant, & apud Josephum Antiquit. lib. 15. cap. 17. Cæsar & Augustus non semel litteris suis, ac decretis solùm Ἀρχιερέως, id est, *Pontificis* nomen adscribunt.

adscribunt. Quo solo etiam Pontificis nomine designatur nonnumquam latinis scriptoribus. Livius lib. 11. cap. 2. *Regem sacrificum creant, id Sacerdotium Pontifici subiecere.* Alibi, *cætera quoque omnia publica, privataque Pontificis scito subjecit*, qui non alius, quàm Pontifex Maximus, ut egregiè Spanhemius dissert. 6. de præstantia & usu Numismatum, qui primus omnium hanc de Pontificis nomine observationem nos docuit, iisque, & aliis probationibus confirmavit.

VII. *Consulatus III. in Inscriptione Forojuliensi memoratus, designatus tãtùm.*

Ex his facile est Consulatum tertium Aureliani Augusti, in Inscriptione Forojuliensi expressum, explicare. Gessit is primum Consulatum ordinarium Pomponiô Basso Collegâ, anno Christi 271. quô etiam anno secundam Tribunitiam potestatem iniit; Imperium enim anno anteriori circa mensem Novembrem susceperat. Tùm anno 274. Consul II. Julio Capitolino Collegâ processit, ac exeunte eodem anno Trib. Pot. V. iniit, & denique anno 275. T. Avoniô Marcellinô Collegâ Consul tertiùm fuit. Quare anno 274. ante mensem Novembrem Tribunitia Potestate IIII. adhuc currente, Forojuliensis Inscriptio dedicata, in qua ideo Aurelianus Consul III. dicitur, licet secundum tantùm Consulatum tunc gereret, quia in annum sequentem Consul tertiùm designatus erat. Quæ designatio in Inscriptione Onuphriana clarè & explicitè memorata, in Forojuliensi verò non nisi subintellecta. Et hæc prima ejusdem Inscriptionis explicatio, quæ & aliam pati potest, uti cap. 7. Num. VII. videbitur.

VIII. *Consulatus Claudii designatus, neque ab Hervvarto neque à Petavio intellectus.*

Joannes Hervvartus cap. 251. suæ Chronologiæ, cui nunquam in mentem venerat Consules designatos, absolutè Consules aliquando vocatos fuisse, utitur Epigraphe num. 4. allata, in qua Claudius dicitur TRIB. POT. V. COS. IIII. ut probet per hujus Imperatoris tempora vulgares fastos corruptos esse, unoque anno abundare, aitque, nisi ea Inscriptio falsitatis arguatur, necesse esse fateri, Claudium in quarto suo Consulatu ordinario Tribunitiam Potestatem quintam gessisse. Sed dum vulgares fastos vir doctissimus corrigere nititur, eosdem infringit, Antiquorum loquendi modis non plenè edoctus. Petavius lib. 11. de doctrina temp. cap. 9. hanc ejus explicationem confutandam suscipit, fastosque vulgares, revera incorruptos, tuetur; sed doctrinæ à nobis explicatæ defectu, ei minimè satisfacit: *Plerumque*, inquit Petavius, *quadratariorum, vel exscriptorum culpâ fuit, ut Inscriptiones veteres, mendosæ ad nos perveniant, quorum alterum in illa contigit, quæ in Velaunis extare dicitur, & à Grutero descripta est. Sed procul dubio scriptum fuit, aut scribendum*

certè, *Cos. Desig. IIII.* At perperam, cùm Cæsares & Augusti Consules designati, Consules absolutè dicti sint.

IX. *Consulatus Neronis malè ab Hervvarto explicatus.*

Idem Hervvartus cap.254. ut probet sub Neronis Imperio fastos depravatos esse scribit, Neronem & Antistium, qui in iisdem anno Christi 55. Consules ordinarii leguntur, Consules tantùm suffectos fuisse ante adeptum ab eodem Nerone Imperium, quia, inquit, in duabus scriptionibus, ubi ille Consulatus expressus, Nero Augustus non appellatur. Dedicata est prior EID. APRIL. L. ANTISTIO, ET CLAUDIO NERONE COS. posterior ita subscribitur: NERO CLAUDIUS CÆS. L. ANTISTIUS VETUS COS. Quo in errore sine dubio magis confirmatus fuisset, si Inscriptionem eidem Neroni dicatam, quam supra Num. IV. attulimus, observasset. At inscriptiones hæ fastis vulgaribus non obstant; prior enim posita videtur, vel ab aliquo imperito, vel potius, post Neronis mortem, quæ cùm populo Romano gratissima fuisset, Nero in ultimum locum rejectus fuit, Augustique nomine indignus judicatus. Posterior ab imperito etiam, quod sæpe accidebat, posita; nam Augusti in Inscriptionibus solo Cæsaris nomine appellari non solebant, id se quidem observasse in Nummis græcis, ac aliquando etiam in latinis, dicit Seguinus, vir clarissimus lib. de Numismat. selectis, sed Collegarum Imperii Numismata eum decepêre, in iis siquidem Antoninus Pius v.g. dicitur *Imp.T. Ael. Cæsar Antoninus Trib. Pot. Cos. Des. II.* ut legitur apud Goltzium. At Antoninus, quando nummus ille cusus, Collega tantùm Imperii erat; certumque qui eo honore potiebantur, Imperatores appellatos fuisse. Unde in Plinii loco supra à nobis explicato Titus, qui vivente patre Collega ejus in Imperio fuit, Imperator vocatur, sicuti & in Nummis apud Goltzium. Quare Numismata, in quibus Titus, Antoninus, aliique, postea Augusti, Imperatores & Cæsares sine Augusti titulo dicuntur, antequam Imperium obtinuissent, cusa.

CAPUT SECUNDUM.

Consulatus secundus Claudii Imperatoris, in quo Britannicus natus, designatus tantùm erat.

I. *Natale Britannici ac*

Licet quæ hactenùs diximus, ad explicationem Inscriptionis Forojuliensis sufficiant, ac satis superque demonstrent, Cæsares

ac Augustos Consules designatos, Consules absolutè aliquando vocatos fuisse, nihilominùs quia res hæc à viris doctissimis non animadversa eosdem non semel in transversum egit, sequentibus capitibus eam magis declarare visum; ne veteribus scriptoribus adeò frequenter dica scribatur, neve varia eorum loca Lectores in errorem inducant. Cùm enim Suetonium & Capitolinum eumdem loquendi modum usurpantes legunt, iis errores adscribunt, à quibus illi valdè alieni. Suetonius in vita Claudii cap.27. ait: *Britannicum vigesimo Imperii die, inque secundo Consulatu natum sibi parvulum, etiam tum & militibus pro concione manibus suis gestans, & plebi per spectacula gremio, aut ante se retinens assiduè commendabat*, nempe Claudius. Is die vigesima quarta Januarii anni Christi 41. Caligulâ occisô, Imperium suscepit; quare vicesimus ejus Imperii dies in duodecimum Februarii incidit, qui ideò Britannici Natalis fuit. Et tamen Claudius non nisi anno Christi 42 Licinio Largo Collegâ Consulatum secundum edidit. Unde Consulatus ejus secundus, qui tantùm designatus erat absolutè à Suetonio profertur. Nec est quod quis dicat, Britannici Natale à Suetonio non rectè consignatum fuisse, cùm is Tacitum sibi consentientem habeat, qui lib. 13. Annalium de Nerone loquens, dicit: *Turbatus his Nero, & propinquo die quô quartum decimum ætatis annum Britannicus explebat, &c.* Refert hæc Tacitus sub ejusdem Neronis Imperatoris & Antistii veteris Consulatu, qui in annum Christi 55. incidit, quôve Nero Britannicum veneno sustulit. Quòd si eo anno decimum quartum ætatis Britannicus explebat, natus erat anno Eræ nostræ 41. quô Claudius Augustus Consulatum secundum nondum inierat, qui tamen Consul II. à Suetonio dicitur. Ex quo & patet, tollendum esse errorem, nescio an Librarii, an Taciti, in cujus Annalium lib. 12. de Claudio Augusto dicitur: *Biennio majorem natu Domitium* (nempe Neronem) *filio* (Britannico) *anteponit*. Cùm enim hæc sub Consulatu C. Antistii, & M. Suilii, qui in annum Christi 54. cadit, à Tacito narrentur, sine dubio legendum, *triennio maiorem*. Nam sicut is cum Suetonio in Natali Britannici, ita & in Natali Neronis consignando consentit. Suetonius enim in Nerone capite 6. scribit: *Nero natus est Antii, post nonum mensem, quàm Tiberius excessit, decimo octavo Kalendas Ianuarias*, anno nempe Christi 37. Tacitus verò lib. 13. Annalium de initio Imperii Neronis loquens scribit: *In vrbe sermonum avida, quemadmodum Princeps vix septemdecim annos egressus suscipere eam molem, aut propulsare posset, acquirebant.* Ubi particula *vix*, uti aliquando alibi, *non*, vel *nondum* significat.

Neronis, non aliter consignatum à Suetonio, quàm à Tacito.

significat. Imperium iniit Nero anno Christi 54. die decima tertia Octobris. Quod si eo tempore nondum annum ætatis decimum septimum egressus erat, profectò anno Christi 37. in lucem prodierat. Præterea idem Tacitus libro 12. Annalium sub Junii Silani, & Q. Ætherii Consulatu, qui in annum Christi 53. convenit, ait: *Sedecim annos natus Nero Octaviam Cæsaris filiam in matrimonium accepit*, libro verò 13. Annalium scribit mense Decembri ortum esse Neronem. Quod si anno Christi 36. mēse Decemb. natus esset anno 53. annū ætatis decimum sextum attingere non potuisset. Non biennio itaque, sed triennio Britannico Nero major natu erat. Quem errorem cùm à Lipsio, aliisque Taciti Commentatoribus observatum non viderem, priorem me illum deprehendisse existimabam; illum tamen postea à Freinsheimio in notis ad Tacitum indicatum comperi. Quare cùm in Britannici, Neronisque annis consignandis Suetonius ac Tacitus consentiant, certum, indubitatumque esse debet, Claudium Consulem II. designatum absolutè Consulem à Suetonio vocari.

II. *Natale Neronis à Petavio & Hervvarto perperam emendatū.*

Verum est, Petavium libro 11. de doctrina Temporum cap. 15. præfatum Suetonii locum, ubi de Natali Neronis loquitur, examinantem scribere: *Emendetur itaque locus ille frustra vexatus à criticis atque ita reformetur:* natus est ante tres menses, quàm Tiberius excessit. *Ita verum esse potest, quod idem Scriptor asserit, mortuum esse anno tricesimo secundo ætatis Neronem; aliter non potest. Quin etiam Suetonius idem cap.6. Neronem scribit, trimulum amisisse Patrem, & subinde Matrem esse relegatam. At relegata est Agrippina Caii soror, anno Urbis 792. ut ex Dione liquet Christi XXXIX. Quare si anno Christi XXXVII. exeunte natus sit, non nisi bimulus tum fuerit. Quod rectè Ioannes Hervvartus animadvertit.* Sed tam ipse, quàm Hervvartus, cui innititur, proculdubio hallucinantur. Obiit enim Nero die nona Junii anno Christi 68. *ætatis tricesimo secundo*, ut scribit Suetonius in Nerone capite 58. at hic annus cū Natali Neronis anno Christi 37. ab eo consignato minimè pugnat, Suetonius enim duos extremos annos incompletos pro completis numerare solet. Sic in Augusto cap. 65. ait: *Caium & Lucium in duodeviginti mensium spatio amisit ambos:* Obiit Caius nono Kalendas Martias, ut ex Inscriptione quæ Pisis legitur, constat, anno Christi quarto, quô Ælius Catus, & Sentius Saturninus Consules erant, ut docet Velleius libro 2. capite 103. Ex quo sequitur Lucium anno Eræ Christianæ 2. circiter Septembrem, vitâ excessisse. Et tamen idem Suetonius in Tiberio cap. 15. inquit: *Caio & Lucio intra triennium defunctis adoptatur*

(nempe

Tiberius) *ab Augusto.* Quod si Suetonius duodeviginti mensium spatium triennium vocet, quid mirum si Neronem tricesimo secundo ætatis anno periisse, ac præterea hujus Patrem anno Eræ nostræ tricesimo nono demortuum, trimulum amisisse scripserit? Perperam itaque Lipsius in Notis ad librum primum Annalium Taciti scribit legendum esse: *intra biennium defunctis.* Neque solus est Suetonius, qui eam numerandi rationem usurpet, anonymus enim à Valesio in calce Ammiani editus de Licinio Imperatore loquens ait: *regnavit annos XIX.* is tertio idus Novembris anni Christi 307. Augustus nuncupatus fuerat, ut docet Chronicon Alexandrinum, ineunte verò anno 325. Constantini jussu occisus est. Quomodo igitur idem Anonymus verum dicere potuit, nisi menses duos, eosque incompletos anni 307. pro integro anno numerarit? Locus itaque ille Suetonii, in quo de Neronis Natali loquitur, purus est, & ideo frustra à Criticis vexatus, quia sibi in animum inducere non potuêre, Suetonium dies septemdecim anni Christi tricesimi septimi, qui primi vitæ Neronis fuêre, pro anno integro numerasse. Cùm igitur certum sit, Antiquos hôc numerandi modô usos esse, huic tandem controversiæ finis imponendus, ac vulgaris lectio minimè in dubium ampliùs vocanda.

III. *Suetonius & Tacitus perperam ab Hervvarto explicati.*

Quanti momenti sit hæc nostra de Cæsaribus ac Augustis, Consulibus designatis, absolutè vocatis Consulibus, observatio, gravissimorum Scriptorum lapsus patefaciunt. Idem enim Hervvartus cap. 254. suæ Chronologiæ, cùm hoc non advertisset, existimavit Suetonium de Consulatu secundo Claudii, suffecto tantùm, non verò ordinario loquutum fuisse; indeque deducit Consulatum secundum Claudii Licinio largo Collegâ in communes fastos intrusum fuisse, ideoque annum, cui respondet, ex Era Christiana relegandum tùm ex eo quod Nero à Claudio antepositus sit Britannico biennio major, ut in Tacito loco laudato legitur, inde sequi ait Caligulam, quem annos fere quatuor imperasse certissimum, non ultra triennium Imperatorem fuisse, ac sub ejus Imperio alterum annum in fastis Consularibus vacare, tandemque Tacitum in annis Britannici & Neronis consignandis à se ipso dissentire. Quæ omnia pluribus ostendere nititur. Sed ex male consignato, perperamque intellecto secundo Claudii Consulatu, qui tantùm designatus erat, omnes isti errores nati, error, qui in Tacito corrigendus erat, graviori errore confirmatur, alia quæ rectè idem Tacitus scripsit malè in dubium revocantur, & ex uno errore plures seruntur.

IV. *Suetonius*

Petavius in doctrina temporum versatissimus, cùm loco laudato

& Tacitus inter se non contrarii, ut putavit Petavius.

Hervvartum confutandum suscepisset, huic illa Suetonii & Taciti de Natali Britannici, Neronisque ætate tanquam inter se pugnantia obiicienti, non aliud respondet, quàm *ambo ista quadrare non posse, ut & vicesimo Imperii die, & in secundo Consulatu Claudii natus sit Britannicus.* Ac postquam probavit secundum Claudii Consulatum in annum Christi quadragesimum secundum cadere, quod verum est, concludit: *Emendandus igitur, aut sanè non audiendus est Suetonius,* quem de Consulatu secundo Claudii tantum designato loqui, non intelligebat. Quoad locum Taciti ex libro 12. Annalium desumptum, nihil aliud respondet: *De Tacito perspicua res est, ipsum à Suetonio dissentire, & Britannici ortum antevertere. Non est autem novum istiusmodi Scriptorum in historia dissidium.* Et tamen, ut vidimus, inter utrumque egregiè convenire certum, quod capite sequenti dicenda magis confirmabunt.

CAPUT TERTIUM.

Adoptiones Marci Aurelii, & Lucii Veri in secundo Consulatu Antonini Pii tantùm designato factæ.

I. *Adoptio Antonini exemplo Tiberii facta.*

SUetonii loquendi modum imitatus est Julius Capitolinus in Marco Aurelio cap. 5. ubi de ejusdem Marci adoptione ab Antonino Pio facta loquens, ait: *Octavo decimo ætatis anno adoptatus in secundo Consulatu Antonini jam patris sui, Hadriano ferente, gratia ætatis factà, Quæstor est designatus.* Hæc adoptio, sicuti & Lucii Veri facta est quinto Kalendas Martias anno Christi centesimo tricesimo octavo, quô Antoninus, qui jam antea Consul fuerat, quique Consul à Capitolino dicitur, tùm Consul tantùm designatus erat. Capitolini tamen verba Onuphrius lib. 2. fastorum, Henricus Norisius dissertat. de votis decennalibus cap. 3. aliique viri doctissimi non rectè interpretantes existimarunt, illum de secundo Consulatu ordinario ejusdem Antonini loquutum, ideoque adoptionem Marci, & Lucii Veri anno centesimo tricesimo nono peractam esse: licet uterque non tantùm eodem anno, quo Antoninus, nempe 138. Sed etiam eadem die adoptati fuerint. Verum quidem est, Spartianum in Hadriano, & in Ælio Vero, & Capitolinum in Marco, & in Lucio Vero, neque annum, neque diem, quô Marci & Lucii Veri adoptiones factæ sunt, memorare; Sed ex die adoptionis Antonini, quintô nempe Kalendas

das Martias, quem idem Capitolinus exprimit, in cognitionem diei annique, quo Marcus, & Lucius adoptati sunt, veniemus, si animum ad Tiberii, Agrippæ, & Germanici adoptiones, ad quarum exemplar istæ peractæ, attendamus. Quam viam si eruditi viri iniissent, non se se in tot difficultatum laqueos intricassent. Lucio igitur, Caioque Cæsaribus Augusti nepotibus vitâ functis, is *Ælio Catô, & Sentio Saturnino Coss.* anno nempe Eræ Christianæ quarto, *quinto Kalendas Julias*, ut scribit Velleius lib. 2. cap. 103. Tiberium adoptavit, Tribunitiamque Potestatem eidem ad annos decem dedit, quemadmodum ex eodem Velleio, ac Dione lib. 55. discimus: *Adoptatus eodem die etiam Marcus Agrippa, quem post mortem Agrippæ Julia enixa erat*, inquit idem Velleius cap. 104. quô etiam die Germanici adoptionem factam Suetonius in Tiberio cap. 15. significat: *Caio, & Lucio intra triennium defunctis adoptatur Tiberius ab Augusto simul cum fratre eorum M. Agrippa, coactus prius ipse Germanicum fratris sui filium adoptare.* Eodem anno idem Germanicus Quæstor designatus est, quod docet idem Suetonius ipso Caligulæ vitæ initiô. Anno dein Eræ Christianæ decimo Augustus jam ætate gravis eidem Tiberio Proconsulare Imperium concessit, eumque Imperii Collegam declaravit.

II. *Quo die, ac mense Tiberius Collega Imperii creatus.*

Dies, mensis, & annus, quibus ea dignitas Tiberio attributa, frustra huc usque à viris Doctis investigati, licet Clemens Alexandrinus libro primo stromatum nobis eosdem tres exhibeat. Postquam enim Julii & Augusti Imperii annos numeravit, scribit: *Deinde Tiberius annis viginti sex, mensibus sex, diebus novemdecim.* Obiit Tiberius decimo septimo Kalendas Apriles, ut Suetonius in Tiberio cap. 13. & Tacitus lib. 6. Annalium cap. 50. prodidère; Dionem enim, qui lib. 58. eumdem septimo Kalendas Aprilis demortuum tradit, falli aliàs ostendam. Annus emortualis Tiberii ex omnium sententia fuit annus Christi tricesimus septimus. Quare ex Clementis verbis laudatis colligitur, Tiberium, anno Christi decimo quinto Kalendas Septembres, in consortium Imperii vocatum fuisse, ab eo enim die ad quintum Kalendas Septembris anni Christi tricesimi sexti, viginti sex Imperii Tiberiani, quà Cæsarei, quà Augustei anni absolvuntur. Ab hoc verò die ad quintum Kalendas Martias anni Christi tricesimi septimi sex illi menses interjiciuntur, à quinto denique Kalendas Martias, ad decimum septimum Kalendas Apriles, Tiberii emortualem, dies sunt novemdecim, ultimo termino, ut sæpè fit, excluso. Ideò porrò Tiberiani Principatûs ad annum decimum quintum Tiberii à Divo Luca cap. primo expressum, intelligendum necessarii

initium rectè à Clemente consignatum, viri Docti in ejus verbis non deprehenderunt, quia Romanorum numerandi morem non observarunt. Hi enim dierum intervalla, non à die quintâ Septembris, verbi gratia, ad diem quintam Octobris, sed à nonis Septembris, ad nonas Octobris numerare solebant; quô modô si numeraveris, à quinta die Septembris, in quam Nonæ cadunt, ad quintam diem Octobris, mensem adhuc non colliges, sed tantùm ad diem septimam, cum qua Nonæ Octobris concurrunt. Quâ numerandi ratione, in Antiquorum scriptis, dum menses ac dies numerant, non observatâ, loca quæ purissima sunt, depravata esse sæpè viri Docti queruntur, ad quod inposterùm attendendum.

III. *Quo anno Tiberius Collega Imperii dictus.*

Clementem verò rectè hujus Principatûs annum non minùs quàm mensem ac diem nobis conservasse ex Augustæ historiæ Scriptoribus inter se collatis, deduci potest. Suetonius in Tiberio cap. 18. narratâ clade Varianâ, quæ anno Eræ nostræ nono contigit, scribit *proximo anno*, Christi nempe decimo, Tiberium repetiisse Germaniam, ac inde in urbem post biennium regressum, triumphum, quem distulerat, egisse: tum subjungit: *Dedicavit & Concordiæ ædem: item Pollucis, & Castoris, suo, fratrisque nomine de manubiis. Ac non multò post lege per Consules latâ, ut Provincias cum Augusto communiter administraret*, nempe Tiberius, *in Illyricum profectus est*. Dedicatio illa XVII. Kalendas Februarias facta, ut Author est Ovidius lib. primo Fastorum, anno verò Christi decimo, ut testis est Dio libro 56. ubi relata clade Varianâ inquit: *anno sequenti Tiberius ædem concordiæ sacravit, &c.* Tum gesta anno Eræ Christianæ undecimo narrare incipiens scribit: *M. Æmilio Lepido, Statilio Tauro Consulibus Tiberius & Germanicus, cui pro Consule erat Imperium, impressionem in Germaniam fecerunt*. In Græco legitur: Τιβερίος μὲν, καὶ Γερμάνικὸς ἀντὶ ὑπάτυ ἄρχων ἐς τὴν Κελτίκην ἐσέβαλον, id est, *Tiberius & Germanicus, Proconsul in Celticam invasiones fecerunt*; in Græco enim nullum habetur relativum, apponendaque post τὸ Germanicus virgula. Proconsul enim ad Tiberium, non verò ad Germanicum, ut perperam hactenus ab omnibus existimatum, refertur, ita ut sensus sit, Tiberius Proconsul & Germanicus &c. nisi forsan vox *Proconsul* transposita fuerit, quod in Dione non raró contigisse, jam à viris Doctis observatum. Anno enim superiori Proconsulare Imperium, sicuti diximus, Tiberio collatum fuerat, ipseque caput hujus Germanicæ expeditionis erat, non vero Germanicus, cui ut Author est Tacitus libro primo Annalium cap. 4. non nisi post mortem Augusti, Tiberius *Proconsulare Imperium petivit*. Fallitur enim Lipsius dum

dum in notis ſcribit, petitum fuiſſe Germanico Proconſulare Imperium perpetuum, quæ pars ſupremæ poteſtatis eſt. Id tamen Petavio libro undecimo de doctrina Temporum capite ſeptimo, aliiſque viris doctis perſuaſit. Affert Petavius in ejus rei confirmationem locum ejuſdem Taciti libro 2. ubi is ait anno ab urbe condita 670. qui cum anno Chriſti decimo ſeptimo concurrit, permiſſas Germanico Provincias à Senatu, *quæ mari dividuntur, majuſque Imperium quoquò adiiſſet, quàm his, qui ſorte aut miſſu Principis obtinerent.* At his verbis contrarium evincitur; Proconſulare enim Imperium, quod inter titulos Principatûs, nullis extra urbem limitibus coarctabatur; & tamen quod conceſſum eſt Germanico, ad Provincias tantùm, quæ mari dividuntur, extendebatur.

IV. Proconſulare Tiberii Imperium à Spanhemio perperam intellectum.

Hæſit & in eadem ſalebra Spanhemius, qui diſſert. 8. de præſtantia & uſu Numiſmat. *Majus Imperium* Germanico delatum nihil aliud eſſe ſcribit, quam Imperium illud Proconſulare, quale Auguſto delatum iiſdem verbis deſcribit Dio lib. 53. *ut major ipſi in Provinciis, quàm earum Præfectis poteſtas eſſet.* Si enim hæc ejus explicatio valeret, dicendum eſſet Corbulonem, qui Nerone Imperante contra Volageſum Armeniam invadentem miſſus eſt, Proconſulari dignitate, quæ ſolis deſtinatis Imperio concedebatur, inſignitum fuiſſe; & tamen Tacitus lib. 15. Annalium cap. 25. docet Imperium Corbuloni permiſſum, limitatum fuiſſe, cùm ab eo comparetur cum Imperio Proconſulari Pompeio magno collato, milliaribus ſexdecim, vel circiter definito, & ad triennium coarctato, ut optimè explicat Uſſerius in Annalibus veteris teſtamenti anno mundi 3937. verba Taciti ſunt: *Scribitur Tetrarchis ac Regibus, Præfectiſque & Procuratoribus, & qui Prætorum finitimas Provincias regebant, juſſis Corbulonis obſequi, in tantum fermè modum aucta poteſtate, quem populus Romanus Cneio Pompeio bellum piraticum geſturo dederat.* Quare quantumcumque fuerit Imperium Germanico & Corbuloni conceſſum, Proconſulatui, qui ſupremi Imperii pars, quique præter Urbem in toto Orbe Romano agnoſcebatur, longè inferius fuit, quamquam idem Spanhemius ſcripſerit à Tiberiano diverſum non fuiſſe.

V. Tiberius in Inſcriptione Viennenſi Proconſul dictus.

Tiberium porrò, non verò Germanicum in hac expeditione Proconſulem fuiſſe, ipſemet Tiberius nos docet in Inſcriptione, quæ Viennæ in Gallia legitur, quæque ab Hervvarto cap. 248. ſuæ Chronologiæ refertur,

I. O. M.
TI. CLAUD.
CENSOR.
P. PROCON.
V. S. L. M.

Id est, *Iovi Optimo Maximo, Tiberius Claudius Censor, Pontifex, Proconsul, votum solvit lubens meritò.* Tiberium tunc Viennam venisse colligitur ex Dione loco citato; Celticæ enim nomine, non tantùm Germania, sed & Gallia intelligitur, ut testis est Cluverius lib. 1. de veteri Germania, & manifestè docet Velleius lib. 2. cap. 121. ubi de Tiberio dicit: *Concussis hostium viribus, classicis, p[e]ditumque expeditionibus, cùm res Galliarum maximæ molis, accensasque plebis Viennensium dissensiones, coercitione magis, quàm pœnâ mollisset, & Senatus, Populusque Romanus, postulante patre ejus* (Augusto) *ut æquum ei jus in omnibus Provinciis, exercitibusque esset, quàm erat ipsi, decreto complexus esset: (etenim absurdum erat non esse sub illo quæ ab illo vindicabantur, & qui ad opem ferendam primus erat, ad vindicandum honorem, non judicari parem) in Urbem reversus jam pridem debitum, sed continuatione bellorum dilatum ex Pannoniis, Delmatisque egit triumphum.* Quibus etiam verbis colligitur Proconsulare illud Imperium Tiberio absenti collatum fuisse, anno nempe Christi decimo; non verò undecimo, ut Marcus Antonius Capellus dissertat. de anno passionis Christi cap. 5. & Henschenius in explicatione veterum Catalogorum Pontificum arbitrati sunt; neque denique duodecimo, ut Petavius loco laudato, & Usserius in Annalibus veteris testamenti litteris mandarunt: Circa quem tamen annum mihi adhuc superest scrupulus, infra proponendus.

VI. *Dionis locus de Proconsulatu Tiberii, Suetonii verbis illustratur.*

Sed redeo ad Dionis locum hucusque non intellectum. *Tiberius, & Germanicus, Proconsul in Celticam invasiones fecerunt.* Nullus vocem *Proconsul* ad Tiberium referri animadvertit, & tamen ex dictis aliter esse non potuit. Extat apud Suetonium ipso Caligulæ vitæ initio locus non absimilis: *Germanicus Caii Cæsaris pater, Drusi, & Iunioris Antoniæ filius, à Tiberio patruo adoptatus, quæsturam quinquennio antequam per leges liceret, & post eam Consulatum statim gessit:* Ubi Casaubonus rectè advertit, virgulam ante adverbium *statim* apponendam, licet in libris editis ante vocem *Consulatum* posita sit; historiæ enim fides, inquit stare non potest, si *statim* referatur ad Consulatum, cùm inter Germanici Quæsturam, ejusque Con-

sulatum

ſulatum, quem non niſi anno Eræ Chriſtianæ duodecimo geſſit, anni ſex interjiciantur. Significat igitur Suetonius, Germanicum, ſtatim ut adoptatus eſt, Quæſturam geſſiſſe. Nam cùm quinquennio antequam per leges liceret, illud munus conſequutus ſit, quod & de Tiberio Dio lib. ſcribit, & ætas legitima Quæſturæ gerendæ, Augu-ſti, & deinceps ævo, annus ætatis viceſimus quintus fuerit, quem-admodum obſervavit Lipſius in Notis ad lib. 3. Annalium Taciti, tardiùs hoc munere Germanicus fungi non potuit: cùm anno Eræ noſtræ decimo nono, quo exeunte è vivis exceſſit, triceſimum quar-tum annum ageret, ut Suetonius ſcribit, & ex Tacito deducitur. Unde anno, quô adoptatus eſt Germanicus, undeviceſimum circi-ter annum agebat, quô etiam Tiberius Quæſturam geſſerat, ut ha-bet Velleius: *Tiberius Quæſtor fuit, unde-viceſimum annum agens*. Is Suetonis locus inducit, ut credam in præfato Dionis nullam verbo-rum tranſpoſitionem ineſſe.

VII. *Tiberius & Antoninus eodem die adoptati.*

Hadrianum in Antonino adoptando Auguſtum ſibi exemplar pro-poſuiſſe, quæ in ea adoptione peracta ſunt, manifeſtum faciunt, oſtenduntque verum eſſe quod Tertullianus lib. 1. adverſus Marcio-nem cap. 9. ſcripſit: *omnis res anterior poſteriori normam præminiſtra-vit*. Primùm, utrique adoptioni peragendæ idem dies conſtitutus, nempe quintus Kalendas; illi Julias, huic Martias. Neque id caſu factum; dies enim ille in quamdam religionem venerat ab eo tem-pore, quô Auguſtus, M. Antonius, & M. Lepidus anno Urbis Var-roniano 711. ſe Triumviros, Reipublicæ conſtituendæ cum ſummo Imperio, quinto Kalendas Decembres in quinquennium renuntia-rant; multóque magis ab anno Urbis conditæ 725. quô Auguſtus victis ſuperiori anno Antonio, & Cleopatrâ, *Minervæ templum, & quod Chalcidicum vocatur, tum Curiam Iuliam, in honorem patris ſui factam dedicavit, in eaque imaginem victoriæ poſuit ..... quo Cæſar nimirùm oſtendebat, Imperium ſe ex victoria eſſe adeptum,* inquit Dio lib. 51. pag. 459. Romani enim Victoriam Numen, eamque conſer-vatricem, ac cuſtodem Imperii ſui arbitrabantur. Electus ad eam de-dicationem quintus Kalendas Septembris, ut diſcimus ex antiquo Kalendario marmoreo, quod apud Gruterum pag. 133. extat, in quo ad eandem diem habetur annotatum: ARA VICTORIÆ IN CU-RIA DEDICATA EST. Stetit ea uſque ad Imperium Conſtantii, qui anno 357. cùm Romam veniſſet, juſſit eam auferri, quô tamen mortuo Gentilibus adnitentibus reſtituta, iterumque Gratiani Au-guſti juſſu amota. Qua de re legendi Annales Eccleſiaſtici. Secundò, Auguſtus Tiberium adoptando Tribunitiam Poteſtatem eidem con-tulit,

tulit, eumque aliquot post annos, non alio die quàm V. Kalendas Septembris in Imperii consortium adscivit: sic & Hadrianus non tantùm Antoninum V. Kalend. Martii adoptavit, sed & eum Collegam Imperii renuntiavit: *Adoptatus est quinto Kalendas Martias die, factusque est patri & in Imperio Proconsulari, & in Tribunitia Potestate Collega*, inquit Capitolinus in Antonino cap.4.

VIII. *Quo die Imperium Proconsulare Octaviano Augusto attributum.*

Ex quibus, ut id obiter observem, datæ Augusto Tribunitiæ Potestatis, Imperiique Proconsularis attributi diem, conjectura assequi licet, anno Urbis conditæ 731. Augustus undecimum Consulatum gessit, quem trimestrem fuisse Suetonius docet, quem cùm abdicasset: *Senatus Augusto hos honores decrevit, ut Tribunus plebis perpetuus esset . . . . . ut Proconsulare Imperium semper haberet, neque id in Urbem intrans deponeret*, inquit Dio lib.54. pag.518. Diem, neque Dio, neque ullus alius ex Antiquis memorat, sed factum id quinto Kalendas Apriles sub Consulatûs finem. Onuphrius tamen scribit Proconsulare Imperium Augusto delatum quinto Kalendas Julii, quo die, inquit, tanquam Imperii natalitio Tiberium postea adoptavit. Unde deducit eadem die ac mense, quô Tribunitiam Potestatem Imperatores consequuti fuissent, aliis tradidisse: quæ sententia diu invaluit, donec tandem viri eruditi hanc ejus conjecturam satis fundatam non arbitrantes, eam tam quoad diem, quàm quoad mensem rejecerunt, Tribunitiamque Potestatem Tito à Vespasiano, Trajano à Nerva, & sic de aliis, incerto die ac mense communicatam fuisse scripsère. Sed tam ipsi, quàm Onuphrius ad Augusti factum satis animum non attendentes, falsi sunt. Onuphrius quidem in mense, qui neque ab Augusto observatus, neque huic, abdicato Consulatu, Proconsulare Imperium, & Tribunitia Potestas tandiu dilata. Omnes verò alii in die falsi. Augustus enim mensem quidem neglexit, sed & is, & Antoninus ad diem quintum Kalendarum, quo eidem Augusto Triumviratus datus, Araque postea victoriæ ab eo dedicata, respexère: quam conjecturam vanam non esse, quæ suis locis dicemus, ostendent.

IX. *Antoninus cum Lucio & Marco adoptatus.*

Tertiò Hadrianus Antoninum adoptavit *ea lege, ut sibi ille duos adoptaret, Annium verum, & Marcum Antoninum*, inquit Spartianus in Hadriano cap.24. quod & in Ælio Vero cap. 6.& Capitolinus in Antonino Pio cap.4. confirmant: nisi quod tam hic quàm ille Marcum ante Verum nominant, & tamen idem Capitolinus in Marco cap.5. ait: *Antoninum Pium Hadrianus ea lege in adoptionem legit, ut sibi Marcum Pius adoptaret, ita tamen ut & Marcus sibi Lucium Commodum adoptaret.* Quod & in vita ejusdem Lucii cap.2. repetit Spartianus

Spartianus autem in Ælio cap. 5. de eodem Ælio Vero loquens ait: *Ejus filius est Antoninus Verus, qui adoptatus est à Marco, vel certè cum Marco.*

Quartò sicuti Germanicus, quando à Tiberio adoptatus est, gratiâ ætatis factâ, Quæstor est designatus, ita & Marcus: *octavo decimo ætatis anno adoptatus* (Marcus) *in secundo Consulatu Antonini jam patris sui, Hadriano ferente, gratiâ ætatis factâ, Quæstor est designatus*, inquit Capitolinus in Marco cap. 5. qui tamen sequenti capite eandem Marci Quæsturam verbis explicat, quibus videtur indicare, hunc non anno 138. adoptatum fuisse ab Antonino, sed anno 139. eodemque Hadrianum demortuum; ait enim de Marco loquens: *Hadriano Baiis absumpto, avo justa implevit, & Gladiatorum quasi privatus Quæstor edidit munus*, & infra: *his ita gestis adhuc Quæstorem & Consulem secum Pius Marcus designavit, & Cæsaris appellatione donavit.* Consulatus hic Marci in annum Christi 140. competit. Quare anno superiori & Consul designatus, & Cæsar nuncupatus, dum adhuc Quæsturam gereret? Sed sicut Capitolinus Antoninum iterum Consulem designatum absolutè Consulem vocat, ita & Marcum, qui anno 138. Quæstor designatus fuerat, Quæstorem absolutè appellat. Mortuo itaque anno 138. Hadriano, Marcus *quasi privatus Quæstor*, id est, designatus Quæstor, *Gladiatorum edidit munus.* Ex quo & magis nostra confirmatur sententia, Consules nempe designatos, absolutè Consules vocatos fuisse, cùm & Quæstores tantùm designati solo Quæstorum nomine intelligerētur. Quod si adoptiones Antonini, Marci & Lucii Veri ad exemplum adoptionum Tiberii, Agrippæ, & Germanici factæ sunt, hæque eodem die ac anno peractæ, nullus dubitandi locus relinquitur, quin Capitolini locus de secundo Antonini Consulatu tantum designato explicandus sit.

X. *Marcus post adoptionem, ut aliàs Germanicus, Quæstor creatus.*

Onuphrius tamen lib. 2. Fastorum pag. 224. Henricus Norisius Dissertat. de votis Decennal. cap. 3. uterque de Romana Antiquitate optimè meritus, hicque mihi summa necessitudine conjunctus, Marci & Veri adoptiones in secundo Consulatu ordinario ejusdem Antonini, anno scilicet 139. factas scripsère, postquam superiori Antoninus ab Hadriano arrogatus fuisset; idque duplici fundamento innixi. Primò, quòd existiment, Consulatum secundum Antonini, in quo fuère factæ, ordinarium esse, non designatum. Secundò, quod Capitolinus dicat Marcum annum decimum octavum egisse, quando ab Antonino adoptatus est, quod & eodem capite repetit: *Cùm post obitum Lucii Cæsaris Hadrianus successorem Imperii quæreret,*

XI. *Locus Capitolini de Marci ætate emendatus.*

nec idoneus, utpote decem & octo annos agens, Marcus haberetur &c. ac postea: *octavo decimo ergo ætatis anno adoptatus &c.* At prius illud fundamentum jam eversum, alterumque ex ipsomet Capitolino destruendum. Scribit is Marcum *sexto Kalendas Maias avo suo iterum & Augure Coss.* Christi scilicet 121. natum esse: quem diem etiam Natalem vetus Kalendarium à Petro Lambecio Bibliothecæ Cæsareæ Præfecto, viro clarissimo editum, & Inscriptio Romana exhibent. Imò & ex Dione colligitur non alio die, mense, ac anno Marcum ortum; ait enim eum die decimâ septimâ Martii, anno nempe Christi 180. obiisse, ac annos 58. menses 10. dies 22. vixisse, computato scilicet die bissextili illius anni, aliter dies tantùm 21. reperirentur. Quapropter ex Dione Marcus natus est anno Christi 121. sexto Kalendas Maias, ideoque anno 138. quinto Kalendas Martias, quo adoptatus est, non nisi annum decimum septimum agebat, sexto Kalendas Maias ejusdem anni decimum octavum inchoaturus. Præterea idem Capitolinus in Marco cap. 7. ait: *Per viginti & tres annos in domo patris ita versatus, ut ejus quotidie amor cresceret, nec præter duas noctes per tot annos emansit duabus vicibus.* Sed si ab anno Christi 161. dieque septima Martii, quo Antoninus Pius è vivis excessit, per viginti & tres annos retrocedas, ad annum Christi 138. pervenies. Supererunt tantùm undecim dies, quos Capitolinus pro anno computasse non videtur quare Capitolinus ex Capitolino emendandus, legendumque in priori loco *decem & septem annos habens*, in posteriori verò, *septimo decimo ergo ætatis anno*, nisi, quod vero similius, Capitolinus ipse memoriâ lapsus sit. Sed quidquid sit, certum Marcum anno ætatis decimo septimo in secundo Consulatu designato Antonini, fuisse adoptatum. Idem Capitolinus in Vero cap. 3. de eodem loquens ait: *Fuitque privatus in domo Imperatoris viginti & tribus annis.* Sed hunc locum depravatum suspicor, ut parte 2. cap. 11. n. 16. videbitur.

XII. *Marci & Lucii adoptiones hoc anno factæ.*

Ex quibus evidens est opinionem Onuphrii, & sequacium, qui Hadriani morte anno 138. rectè consignatâ, Marci & Lucii adoptiones ab Antonino jam Augusto, anno sequenti factas volunt, nullo modo sustineri posse. Primò, quia in secundo Consulatu Antonini ordinario, actas fuisse, falsum esse ostendimus. Secundò, quia in duobus Capitolini locis corruptis fundatur. Tertiò, quia Marcus in sua adoptione Quæstor est designatus, & eo nomine in Hadriani funeribus Gladiatorum edidit munus, annoque sequenti, dum Quæsturam gereret, Consul est designatus; & tamen Onuphrius non nisi post Hadriani mortem Marcum designatum Quæstorem scribit,

verbaque

verbaque Capitolini, quæ tunc Hadrianum adhuc vixiſſe evincunt, ſupprimit, hæc nempe, *Hadriano ferente*, unde ipſemet, quàm parum firma eſſet ea opinio, agnovit. Senſit difficultatem Noriſius, quare eas quidem adoptiones anno 139. cum Onuphrio conſignavit, ſed Hadrianum ad ſextum uſque Idus Julias ejuſdem anni vitam produxiſſe ſcripſit; qui alter error eſt ex ſecundo Conſulatu Antonini tantùm deſignato, perperamque intellecto ortus, de quo cap. ſequenti.

XIII. *Tempus adoptionis Antonini, & mortis Ælii à Baronio malè conſignatum.*

Sequitur ſecundò Baronium, licet diligentem Antiquitatum exploratorem, neque eumdem ſecundum Conſulatum Antonini deſignatum intellexiſſe, neque harum adoptionum tempus rectè collocaſſe. Anno enim 139. num. 1. tradit Ælium Verum Cæſarem ſecundum Conſulatum Kalendis Januariis ejuſdem anni auſpicaturum, diem obiiſſe: eodemque anno, qui ſecundùm rectam Chronologiam tantùm eſt 137. Antoninum adoptatum fuiſſe, ea lege, ut Lucium, & Marcum ipſe adoptaret: tum anno ſequenti 140. num. 1. refert, Camerino, & Magno Coſſ. ordinariis, Antoninum Pium honorarium Conſulatum adiiſſe, auctumque inſuper Tribunitia Poteſtate, Hadriano demortuo ſucceſſiſſe. Camerinus & Magnus anno 138. Conſules ordinarii fuere: Sed quia Baronius Eram Chriſtianam biennio antevertit, hunc annum 140. vocat. Verùm valde fallitur tam in Ælii morte, quàm in his adoptionibus conſignandis, & ſecundo Conſulatu Antonini explicando. Primum Conſulatum geſſit Ælius anno 136. qui Baronio eſt 138. cujus anni initio nondum Cæſar erat, ut colligitur ex Dione in Indice Conſulari, & ex duabus Inſcriptionibus, quæ extant apud Onuphrium lib. 2. Faſtorum pag. 223. quæ eodem anno dedicatæ ſunt, in quibus, ſicuti & apud Dionem, Ælius dicitur tantùm Coſ. non verò Cæſar. Quô tamen titulo cohoneſtatus in iis fuiſſet, ſi Kalendis Januariis, quibus Conſul cum Pompeiano proceſſit, jam eam dignitatem adeptus fuiſſet. Imò ipſemet Ælius eodem anno 136. Epiſtolam ſcripſit, quam Kirmannus lib. 3. de funeribus Romanorum pag. 44. affert, cujus initio ſe Cæſarem, & in fine Conſulem; ſed ſine Cæſaris titulo appellat,

Ælius. Cæſar
Duobus. lib. ſannari
Quintiliani. ſalutem

Is eſt titulus Epiſtolæ, quæ his verbis concluditur.

Data. XIII. Kal. Iulias in hortis
Statilia Maxima
Ceionio Commodo &
Civica Pompeiano Coſſ.

XIV. *Tempus adoptionis & mortis Ælii Veri.*

Qua ex Inscriptione patet erraſſe Petavium in Chronico, quando ſcripſit Ælium anno 137. factum eſſe Cæſarem, cum duodecimo Kalendas Julias anni ſuperioris jam Cæſar eſſet; qui tamen, cùm in Conſulatu ſuo exprimendo (vocabatur enim Ceionius Commodus) ſe Cæſarem non appellet, liquet Kalendis Januariis anni 136. quibus Conſul proceſſit, nondum fuiſſe Cæſarem. Spartianus in Ælio cap. 3. dicit Ælium adoptatum, Pannoniis ducem fuiſſe impoſitum, Laziuſque lib. 2. Comment. Reipubl. Rom. cap. 5. refert inſcriptionem, quam Taurini in Hungaria Pannoniæ ſuperioris tractu extare dicit,

HADRIANO AUG. P.
P. TRIB. POT. XXI.
COS. III. IMP. II.
LELIUS CÆS. FIL.
TRIB. POT. COS.
PR. PROCOS. VIVIR
SACRIS FACI. VII.

Dedicata eſt hæc Epigraphe anno Chriſti 137. poſt tertium Iduum Auguſti, quo Hadrianus Tribunitiam Poteſtatem XXI. iniit. Quare errat Baronius, quando ſcribit Kalendis Januariis ejuſdem anni, dum ſecundum Conſulatum auſpicaturus eſſet, obiiſſe, cùm eodem anno, menſe Auguſto, poſt quem hanc inſcriptionem dedicavit, adhuc in vivis eſſet. Unde cùm ex Spartiano in Hadriano cap. 22. ipſis Kalendis Januariis perierit, nec gratias quidem in Senatu agere potuerit *Hadriano de adoptione*, ſequitur Ælium Kalendis Januariis anni 138. demortuum; neque Antonini adoptionem ante hunc annum factam fuiſſe, cùm non niſi poſt mortem Ælii Antoninus adoptatus ſit, & gratiarum actiones, quas Ælius reddere non potuit, eſſent de ejus adoptione, non verò de ſecundo ejus Conſulatu; quod Baronio errandi cauſa fuit; qui etiam non advertit, deputatos Imperio non Conſules honorarios, ſed ordinarios deſignari ſolitos fuiſſe: quod quidem de Ælio idem Spartianus loco laudato docet: *& quia erat deputatus Imperio, iterùm Conſul deputatus eſt.* Sed de Conſulibus honorariis infra ſermo erit.

CAPUT

CAPUT QUARTUM.

Hadrianus mortuus eſt in ſecundo Conſulatu Antonini tantùm deſignato.

I. *Annus mortis Hadriani Inſcriptione probatus.*

CÆſarum & Auguſtorum Conſulatus deſignati errorum ſeminarium fuere, quod nos permovit ut de his accuratiùs ageremus. Exiſtimavit Noriſius Diſſertatione de votis decennalibus, cap. 3. uti jam inſinuavimus, Hadrianum Imperatorem, in ſecundo Conſulatu ordinario Antonini, anno nempe Chriſti 139. naturæ debitum ſolviſſe, quod Capitolinus loco capite præcedenti laudato, illud indicare videatur. At hunc Authorem, de Conſulatu Antonini deſignato tantùm, intelligendum annus emortualis Hadriani magis confirmat: eum enim anno 138. demortuum planè certum; & tamen Antoninus non niſi anno ſequenti Conſulatum ſecundum geſſit. Egregia eſt hanc in rem Inſcriptio apud Onuphrium lib.2. Faſtorum pagina 224.

IMP. CÆSARI
DIVI. HADRIANI
AUG. FILIO. DIVI
TRAIANI. PARTHICI
NEP. DIVI. NERVÆ
PRONEPOTI. TITO
ÆLIO. HADRIANO
ANTONINO. AUG. PIO
TRIB. POT. COS. DES. II.
SCRIBÆ
ARMAMENTARI

Dedicata eſt Inſcriptio poſt ſextum diem Iduum Juliarum quô Hadrianus obiit; cùm in ea *Divus* nuncupetur, quod de Imperatore vivente, nondumque conſecrato dici non potuiſſet; & præterea Antoninus Pius in ea vocetur Auguſtus, quod nomen ante Hadriani

mortem consecutus non est, ideoque anno Christi 138. dicitur in eadem Antoninus Consul designatus II. quem secundum Consulatum cùm anno tantùm 139. gesserit, sequitur eum anno antecedenti Consulem II. designatum fuisse, & ante adeptum Consulatum illum secundum ordinarium Hadrianum mortuum esse.

II. *Nummis etiam probatur.*

Idem colligitur ex tribus Numismatis, quæ apud Goltzium extant. In uno legitur: IMP. T. ÆL. CÆSAR ANTONINUS TRIB. POT. DES. II. Cusum illud ante Hadriani mortem, cùm in eo Antoninus non vocetur Augustus, sed tantùm Imperator, quod nomen Imperii Collegis, qualis erat Antoninus, attributum fuisse, hic nummus ostendit, non minùs quàm alius à Carolo Patino viro clarissimo relatus, qui in una superficie Hadriani imaginem cum his verbis præfert: HADRIANUS AUGUSTUS, in altera vero Antoninum cum Imperatoris titulo: IMP. T. ÆLIUS. Ex his nummis colligitur anno 138. Antoninum non tantùm Cæsarem, sed & Imperatorem, ac Consulem II. designatum, ipso adhuc vivente Hadriano, dictum fuisse, sed ex aliis duobus, in quibus Antoninus appellatur: IMP. T. ÆL. CÆS. HADRI. ANTONINUS AUG. PIUS P. M. TR. P. COS. DES. II. Hadrianum anno 138. mortuum fuisse planè evincitur: cùm enim in utroque Antoninus dicatur Consul designatus II. liquet percussos esse ante annum 139. quo Consulatum secundum gessit; & præterea cùm in iis Augustus vocetur, certum est ante præfatum annum 139. Hadrianum è vivis excessisse.

III. *Græcorum historicorum authoritate confirmatur.*

Inscriptionibus, & nummis, scriptores Græci consentiunt, inter quos Dio narratâ Hadriani morte ait: *Vixit annos sexaginta duos, menses quinque, dies novemdecim. Regnavit annos viginti, menses undecim.* Natus erat ex Spartiano in ejus vita *nono Kalendas Februarias, Vespasiano septies, & Tito quinquies Coss.* anno nempe Eræ Christianæ septuagesimo sexto, à quo anno & die, quo etiam Natale ejus consignatur in veteri Kalendario à Petro Lambicio in Bibliotheca Cæsarea, ad diem sextum Iduum Juliarum anni Christi 138. interjiciuntur anni, menses, ac dies, quos Hadrianum vixisse Dio refert. Cui profectò in iis præsertim quæ ad Hadrianum spectant magna fides habenda, cùm initio ejusdem vitæ scribat: *Apronianus pater meus, qui Ciliciæ præfuit, quique res ejus* (Hadriani nempe) *omnes certò cognovit, mihi singula recensuit.* Chryserus quoque Marci Aurelii libertus ac Nomenclator, qui in annum Christi 180. quo patronus ipsius obiit, opusculum suum deduxit: dicit Hadrianum imperasse annos XXI. menses X. dies XXVIII. Idem habet Clemens

Alexandrinus

Alexandrinus lib. primo Stromatum, in quo & ait: *à David uſque ad ſecundum annum Veſpaſiani M. CLXXIX. deinde ab eo uſque ad decimum annum Antonini, anni LXXVII.* Incipit Clemens Imperium Veſpaſiani à die tertia Julii, quo Judaicus exercitus apud ipſum juravit, ut docet Tacitus libro ſecundo hiſtoriarum, licet Scriptores Latini Natale ejus à Kalendis Juliis, uti notum eſt, deducant; incipit verò ejus annos à ſecundo illius Imperii, quo Hieroſolyma capta, anno nempe Chriſti ſeptuageſimo, à quo ad annum centeſimum quadrageſimum ſeptimum, tertiumque Julii diem, anni ſunt integri ſeptuaginta ſeptem, dieque decima Julii decimus Antonini Pii annus inchoatur, ſi Hadrianus anno 138. obierit; contra verò annus tantùm nonus, ſi ſequenti vivere deſierit, ipſeque Antoninus Imperium inierit. Scaliger in Animadverſionibus Euſebianis dicit ſe annum unum minùs invenire, quia non obſervat Clementem, qui mos multorum Antiquorum eſt, ultimum terminum, decimum nempe Antonini annum excludere. Explodendi itaque errores duo circa Hadriani Imperium. Primus, qui Scaligeri in Libris de Emendatione temporum eſt, Hadriani Imperium anno Chriſti centeſimo decimo ſexto auſpicatur: alter verò rectè quidem ejus initium collocat, ſed ejus mortem in annum centeſimum triceſimum nonum perperàm differt, quarum opinionum fundamenta hic à nobis pœnitùs evertenda, ne Hadrianei Imperii initium & finis, quæ duo certiſſima, ampliùs in controverſiam vocentur.

IV. *Error Spartiani in annis vitæ, & Imperii Hadriani.*

Opponunt qui communi ſententiæ adverſantur, Scriptores Latinos hiſtoriæ Auguſtæ, qui annos viginti duos Hadriano attribuunt, quod eſſe non poteſt, niſi is anno centeſimo decimo ſexto imperare cœperit, aut ſaltem in ſecundo Conſulatu ordinario Antonini Pii obierit. Spartianus enim, qui Hadriani vitam in litteras miſit cap. 25. ait: *Imperavit annis XXI. menſibus XI.* Victor Schoti: *interiit anno Imperii abſque menſe viceſimo ſecundo.* Victor in Epitome: *imperavit annis XXII.* Eutropius lib. 8. *Obiit ſexagenario major anno XXI. menſe X. die XXIX.* Scaligero has authoritates obiicienti Petavius lib. 11. de doctrina temporum capite 22. aliud non reſpondet: *neque Spartiano licet aſſentiri, qui cum Eutropio annos XXI. menſes XI. numerat, alioquin mortem Hadriani in annum Chriſti* 139. *prorogare neceſſe ſit.* Sed hæc reſponſio, quæ Scaligeri ſententiæ non obeſt, Noriſio favet. Quare ſolutio afferenda, quæ utriuſque opinionem his authoritatibus malè inniti oſtendat. Spartianus itaque, cùm ad mortem Hadriani ventum, ſcribit: *vixit annis LXXII. menſibus V. diebus XVII. Imperavit annis XXI. menſibus XI.* Natus erat Hadrianus, ut

ut jam à nobis ostensum ex ipsomet etiam Spartiano nono Kalendas Februarii anni Christi septuagesimi sexti. Quare si vera sunt quæ Spartianus scribit, mortuus est Hadrianus, non anno 138. aut 139. sed 148. quod nullus dixerit. Sicut igitur locus ille in annis vitæ Hadriani mendosus, ita & in annis ejus imperii. Si decem ex annis vitæ, & unum ex annis Imperii demas, rectè Spartianus Hadriani annos numeraverit, aliter vel librarius erravit, vel ipse pugnantia scripsit.

V. *Ejusdem Spartiani error in annis Severi.*

Quoad menses, alio modo à Dione, alio modo à Spartiano hîc numerantur. Is eos putat à die vigesimo quarto Januarii, cum quo concurrit nonus Kalendas Februarii, ad diem vicesimum quartum Junii, quô quinque menses quibus supra annos sexaginta duos Hadrianus vixit, absolvuntur, ac dies quibus supra menses quinque vixit, incipiunt. Ab eo enim ad decimum Julii, ejusdem Imperatoris emortualem, dies sunt septemdecim, ultimo termino exclusô. Dio verò eosdem menses more Romano numerat, à die nempe nono Kalendarum Februarii ad nonum Kalendas Junii, qui incidit non in diem vicesimum quartum, sed tantùm in diem vicesimum tertium mensis Junii, à quo die ad decimum Julii, inclusô utrôque terminô, dies sunt novemdecim. Utraque numerandi ratio in legendis scriptoribus Antiquis præ oculis habenda. Non dispari ratione in Severi Augusti annis numerandis peccavit idem Spartianus, qui ejus Natale consignat *sexto Idus Apriles Erucio Claro bis, & Severo Consulibus*, anno nempe Christi 146. & quidem rectè quoad Consules: sed quoad diem erratum tam ab eo, quàm à Dione, qui in fine vitæ Severi scribit eum *tertio idus Apriles* natum esse. Nam ex veteri Kalendario Lambeciano constat Natale Severi die quarto Idus ejusdem mensis Aprilis contigisse. Præterea Spartianus scribit Severum vixisse annos octuaginta novem, quod tamen prorsus falsum, obiit enim anno Christi 211. pridie nonas Februarias, ut habet Dio. Ab anno autem 146. quartoque Idus Apriles, ad annum 211. ac pridie nonas Februarias, sunt tantùm anni sexaginta quatuor, menses novem, dies viginti quinque. Unde erravit & Dio, quando de Severo scripsit: *vixit annos sexaginta quinque, menses novem, dies vigintiquinque. Erat enim natus tertio idus Aprilis.* Siquidem annum plus numerat, & Severi Natalem diem, uti diximus, malè collocat. Ex quibus Spartianum in annis Imperatorum numerandis non semel lapsum esse constat. Nec Eutropius, & uterque Victor, etiam quando idem communi consensu scribunt, eo accuratiores; quod non tantùm in Hadriano, sed & in Heliogabalo patet, qui licet

prope

prope quadriennium imperarit, seu, ut Dio computat, *annos tres, menses novem, & dies quatuor*, nihilominus Victor Schoti ait: *tricesimo regni mense oppressus est.* Aurelius Victor in Epitome: *imperavit biennio, & mensibus octo.* Quod & Eutropius habet. Opponitur præterea contra communem sententiam hæc Inscriptio Hadriano in Transsylvania dicata quæ à Grutero pag.252. & Lazio lib. 3. Comment. Reip. Rom. cap.16. refertur.

VI. Explicatur Inscriptio, in qua anni XXII. Imperii Hadriano tribuuntur.

L. ANNIO FABIANO III. VIRO CAPITAL. TRIB. LEG. II. AUG. QUÆSTORI. TURBANTIUM TRIB. PLEBIS PRÆTORIS CURATORI VIÆ LATINÆ IMP. CÆS. DIVI TRAJANI PARTH. FIL. DIVI NERVÆ NEPOTIS. TRAJANI HADRIANI AUG. PONT. MAX. TRIB. POT. XXII. IMP. II. COS. III.

Hanc Inscriptionem magnam speciem habere fatendum est; nihil enim ad Imperatorum annos firmandos validius, quàm Tribunitia Potestas in eorum nummis, & Epigrammatis expressa, quæ eos exhibet; cùm faciliùs à scriptoribus, vel librariis, quam à cusoribus, vel sculptoribus errari potuerit: at aliquas Inscriptiones ac nummos pseudographos reperiri, inter eruditos constat, quibus, si fides adhiberetur, tota Imperatorum perverteretur historia, & quæ certissima, falsa haberentur. Præfata tamen Epigraphe ex alio capite rejicienda. Hadrianus in Campania, longissimè à Transsylvania dissitâ, die decima Julii anni Christi 138. obiit: die decima verò mensis sequentis Tribunitiam Potestatem XXII. initurus erat. Quare Inscriptio ante decimum diem Augusti illius anni exarata, eòque adveniente, antequam de morte Hadriani in Transsylvaniam nuntium pervenisset, dedicata. Cùm enim in Antonino, qui jam, uti Collega Imperii, Principatum obtinebat, & propter Hadriani infirmitatem, omnia administrabat, certa successio esset, mors illa tardiùs nunciata, & postquam relata, lapis qui confringi debuerat, integer relictus est, & in Eruditorum offendiculum ad nostra usque tempora perseveravit.

VII. Inscriptio vera, licet cum historia non conveniens.

Hæc nostra solutio confirmatur ex simili, quam Henricus Norisius dissertat. de Numismate Licinii cap. 4. affert, ubi ex Grutero pag. 284. Inscriptionem recitat, in qua Ovinius Gallicanus, qui anno 317. Consul ordinarius fuit, dicitur tantùm *Præfectus Urbi*; quem Magistratum cùm anno 316. ut ex Indice Præfectorum Urbi patet, gesserit, videtur colligendum eam Inscriptionem dicatam

fuisse eodem anno 316. cùm, si anno sequenti id contigisset, ejus Consulatus in ea appareret; erat enim dignitas infra Imperatoriam omnium maxima, quæ in virorum illustrium Epigraphis omitti non solebat: cùm verò in ea Crispus, Constantini Magni filius, Cæsar appelletur, si Inscriptio vera sit, sequitur Crispum ante annum 117. Cæsarem nuncupatum fuisse, quod tamen falsum esse constat. Ad majorem claritatem eam Inscriptionem exhibeo.

FLAVIO. VALERIO. CRISPO.
NOBILISSIMO. CÆS. FILIO.
CONSTANTINI. MAXIMI.
ADQUE. INVICTI. SEMPER. AUG.
ET NEPOTI. DIVI. CONSTANTI.
OVINIUS. GALLICANUS. V. C.
PRÆF. URB. ET JUDEX. SACRARUM.
COGNITIONUM. DEVOTUS.
N. M. Q. EJUS.

Sed idem Norisius ex Libello de Præfectis Urbi rem totam aperit. Gallicanus, ut ibidem patet, designatus fuit Præfectus Urbi anno 316. pridie Nonas Augusti; anno 317. successorem accepit Septimium Bassum *Idibus Maii.* Quare eodem anno Kalendis Martiis, quibus Crispus nuncupatus Cæsar, Gallicanus Præfectus Urbi erat, quemadmodum in illa Inscriptione legitur; qui tamen in ea Consul non nominatur, quia priore parte illius anni nondum ab Augustis Constantino & Licinio, ordinarii Consules designati fuerant; in eo enim Libello de Præfectis habetur: *Consules quos jusserint DD. NN. Augusti. ex die XIII. Kal. Martii Gallicano & Basso.* Gallicanus priusquam delati Magistratûs nuntium acciperet, Inscriptionem illam in lapide sculpendam curaverat ut eadem Kalendis Martii die Natali Crispis Cæsaris, in hujus honorem publico loco dicaretur. Degebat id temporis Constantinus in Dacia apud Serdicam ubi die 16. Aprilis dedit *L. 6. ad L. Iul. de vi publica Cod. Iust.* Quare cùm die XIII. Kalendas Martias Gallicanum Consulem designaverit, ac publicaverit, is post dicatum Crispo Epigramma, sui Consulatûs nuntium accepit. Ita doctè Norisius præfatam Inscriptionem communem opinionem non infringere ostendit. Quod non

tantùm veriſſimum eſt, ſed præterea ex utriuſque Epigraphis dedicatione colligitur & locorum diſtantiam, & novitatum ignorantiam non rarò in cauſa fuiſſe, ut in Inſcriptionibus quædam aliquando legantur, quæ cum hiſtoria non conveniunt.

VIII. *Inſcriptio Hadriani mendoſa.*

Denique hæc opponitur Inſcriptio quæ apud Onuphrium, Gruterum, aliosque extat.

IMP. CÆSARI. DIVI. TRAJANI. PARTHICI. FILIO. DIVI. NERVÆ. NEPOTI. TRAJANO. HADRIANO AUG. PONT. MAX. TRIB. POT. XXII. IMP. COS. III. P. P. ET DIVÆ. SABINÆ. IMP. CÆS. T. ÆLIUS. HADRIANUS. ANTONINUS. AUG. PIUS. PONT. MAX. TRIB. POT. II. COS. DES. III. P. P. IMP. II. PARENTIBUS. SUIS.

Hæc Epigraphe anno Chriſti 139. quo Antoninus Tribunitiam Poteſtatem ſecundam iniit, exarata, ſed uti exiſtimo, neglecta, rejectaque fuit, quòd Sculptor in ea dupliciter erraſſet. Primò in nomine *Divi*, quod Hadriano præponi debebat, omittendo. Certè in omnibus Inſcriptionibus Antonini Pii, in quibus is dicitur filius Hadriani, præponitur nomen Divi, quod in præfata Inſcriptione eò minus prætermittendum videbatur, quòd in eadem, Sabinæ Hadriani uxori illud tribuatur; nam Hadrianum conſecratum fuiſſe, ac inter Deos relatum, Numiſmata, & hiſtoriæ Auguſtæ Scriptores indubitatum reddunt. Secundò in Tribunitia Poteſtate XXII. loco XXI. ſculpenda. Onuphrius lib. 2. faſtorum ait Epitaphium illud Sepulchro Hadriani fuiſſe appoſitum, ſed unde id accepit? Longè probabilius rejectum fuiſſe, aliudque loco ejus ſculptum, quod ad nos non pervenit. Gruterus ait Romæ in Burgo in domo Cardinalis Pariſini præfatum Epitaphium legi, ac putari olim inſcriptum fuiſſe moli Hadriani Imperatoris, ſed vana conjectura. Denique idem Onuphrius loco *Trib. Pot. XXII.* ſcribit *Trib. Pot. XXI.* nullâ correctionis ſuæ, quod & ei familiare, mentione factâ. Quod ſi viris eruditis liceret, quilibet ſuo ſenſu Authores & Inſcriptiones corrumperet, nihilque certum in hiſtoria eſſet. Eandem Inſcriptionem cum Tribunitia Poteſtate XXI. inter ſuos nummos retulit Goltzius, non advertens Onuphrium eam mutilaſſe, neque ut extabat, retuliſſe.

IX. *Locus Spartiani à Caſaubono non intellectus.*

Cùm itaque Sententia, quæ annos XXII. Hadriano Imperatori tribuit, tam infirma habeat fundamenta, neque ſuſtineri poſſit, niſi quis cum Scaligero Domitiani Imperatoris mortem in annum Chriſti 95. retrahat, aut Auguſtei Antonini Pii Imperii initium in annum 139. differat, quæ duo per ea tempora totam convellunt hiſtoriam,

prorsus est rejicienda, ac pro certo habendum, Hadrianum in secundo Consulatu Antonini tantùm designato mortuum fuisse, & anno 117. Imperium auspicatum esse. Hoc si Casaubonus intellexisset, hæc Spartiani de Hadriano verba cap.26. ejus vitæ: *Natali suo ultimo, cùm Antoninum commendaret*, (nempe Hadrianus) *prætexta sponte delapsa caput ei operuit*, non ita interpretatus fuisset, cùm vota pro Antonino recens in filium adoptato nuncuparet; hæc enim explicatio nullo modo subsistere poetst. Natus est Hadrianus die vigesima quarta Januarii, ac die decima Augusti Imperium suscepit; dies tamen Natalis Imperii ejus decimus quartus fuit, quod eodem excessus Trajani ei nunciatus fuisset, ut testis est Spartianus in Hadriano. Sed de quocumque Natali loquatur Casaubonus, perperam supponit aut Hadrianum in secundo Consulatu ordinario Antonini demortuum, aut hunc anno 137. fuisse adoptatum. Si enim de genuino, sequitur Hadrianum anno 137. Antoninum adoptasse, ac 138. die vicesima quarta Januarii vota pro illo nuncupasse. Si de secundo Natali loquitur, vota illa, die undecimâ Augusti anni 138. suscepta, ac Hadrianus anno sequenti vita functus; cùm certum sit diem ejus emortualem decimum mensis Julii fuisse. Et videtur Casaubonus de Natali Imperii intelligendus, cùm Antoninum recèns adoptatum fuisse scribat. Hæc itaque vera horum verborum interpretatio. Hadrianus post Ælii Veri mortem, *diù anceps quid faceret Antoninum adoptavit*, ait Spartianus in Ælio Vero cap.6. cui Capitolinus in Antonino Pio cap.4. suffragatur dicens: *Ergo eum cùm Hadrianus adoptare se velle publicasset, acceptum est spatium deliberandi utrum arrogari ab Hadriano vellet.* Antonini adoptio die vicesima quinta Februarii anni Christi 138. peracta. Quare cùm Natale genuinum Hadrianus die vicesima quarta Januarii celebraret, Antoninum, quem jam adoptare destinarat, non verò quem jam adoptarat, ut perperam interpretatur Casaubobus, commendavit, ipseque decimâ Julii die ejusdem anni in fata concessit.

X. *Nummus Hadriani à Patino non intellectus.*

Denique idem secundus Antonini Consulatus designatus Carolum Patinum Numismatum doctrinâ valdè excultum decepisse videtur. Affert hic in nummis Hadriani, tabulam, quæ Ægyptiorum ac Græcorum vota pro Imperatoribus fieri solita in Numismatis exhibet; inter quæ unum est, in quo Deo Providentia stans repræsentatur cum his verbis ac litteris Græcis προνοία K. B. quæ sic vertit Patinus: *Providentia XXII.* annumque Hadriani vicesimum secundum significari dicit. At fallitur, licet enim literis Græci numeros explicent,

duæque

duæque illæ : quando interjecto puncto non dividuntur , vigintiduo ſignificent : quando tamen illud interiicitur , quod & in numeris, quibus utimur , etiam accidit , eæ non idem ſignificatum habent. Quod & videre eſt apud Triſtanum , ubi variis in nummis viſuntur duæ litteræ Græcæ, quæ ob punctum interjectum eamdem ſignificationem non habent , ac ſi illud abeſſet. Eæ porro literæ K.B. ſignificare videntur nummum illum percuſſum eſſe anno ſecundo Hadriani Karthagine , vel in aliqua alia urbe , cujus nomen incipiat ab eadem Litera K. Et hæc ſatis de Conſulibus deſignatis , qui in Nummis Latinis ſæpè , in Græcis verò nunquam apparent.

CAPUT QUINTUM.

De ſuffectis Cæſarum & Auguſtorum Conſulatibus.

I. Conſulatus ſuffectus ab Impp. aliquando aſſumptus.

LIcet Auguſti & Cæſares Conſules ordinarii ut plurimùm procederent , quòd id Conſulatûs genus nobilius eſſet , ac quidquid toto anno memoriâ dignum ageretur , eorum nominibus notaretur: Tamen aliquando etiam Conſulatum ſuffectum geſſère , ordinariiſque ſubrogati ſunt in aliquot reliqui anni menſes. Neque enim munus illud dedignati ſunt , quod Auguſtus anno urbis 711. Q. Pedio Collegâ Conſulatum ſuffectum iniiſſet. Caligula ipſo Imperii initio; Nero verò anno , quo interfectus eſt , Conſulatum ſuffectum geſsêre , ipſeque Domitianus Cæſar , imperante Patre Veſpaſiano qui Titum ſibi Collegam in ſuis Conſulatibus ſemper adjunxit , toties Conſul ſuffectus eſſe voluit,quoties Titus frater ordinarius proceſſit, quæ omnia in Rationario Cæſareorum Conſulum infra explicata habes. Ex aliis Imperatoribus quidam etiam alii ipſo anno, quô Imperium iniere , Conſules ſe in aliquot menſes dixêre , & proximis Kalendis Januariis Conſules ordinarii proceſsêre. Tacitus hiſtoriarum libro primo refert Othonem Conſulem ſe cum Titiano fratre in Kalendas Martias dixiſſe,& proximos menſes Verginio deſtinaſſe, additque : *Cæteri Conſulatus ex deſtinatione Neronis , aut Galbæ manſère.* Quibus verbis receptum tunc uſum nos docet , de quo infra p. 2. cap. 1. n. 3.

II. Conſulatus ſuffectus Neronis explicatus.

Conſulatus ſuffectus Neronis , qui inter geſtos ab eo quintus ordine eſt , perperàm ab Onuphrio , anno Chriſti ſexageſimo ſeptimo conſignatus fuit, ſub Conſulatu nempè Fonteii Capitonis , & Julii Rufi : & ratio eſt , quia, ut docet Suetonius in

Nerone cap.40. Nero è Græcia redux Neapoli in Campania motum Galliarum audivit, in quibus Vindex Imperium arripuerat. Quo nuntio ab eo accepto, die quo matrem occiderat, circiter nempè diem vicesimum primum Martii: *Urgentibus aliis super alios nuntiis Romam prætrepidus rediit*, inquit idem Suetonius cap.41. qui capite sequenti addit: *credens expeditionem necessariam, Consules ante tempus privavit honore, atque in utriusque locum solus iniit Consulatum, quasi fatale esset non posse Gallias debellari nisi à Consule.* Quæ omnia non nisi anno Christi sexagesimo octavo contingere potuisse certissimum; nam cùm Xiphilinus ex Dione scribat, Galbam, qui Vindicis hortatu in Hispaniis Imperium invaserat, regnasse menses novem, dies tredecim, constetque eum occisum die decima quinta Januarii anni Christi sexagesimi noni, liquet eumdem die secunda, vel tertia mensis Aprilis ejusdem anni Christi 68. Imperatorem dictum fuisse, & mensem Martium, quo Nero Neapoli nuntium accepit de excitata in Gallis à Vindice seditione, (quæ causa fuit, ut Galba, *ubi supervenerunt Vindicis litteræ, non diù cunctatus*, ut ait idem Suetonius in Galba cap. 9. Imperium susceperit) alium non fuisse, quam qui anno 68. in cursu erat; si enim mense Martio anni elapsi è Græcia Nero rediisset, defectionemque Galliarum, & Hispaniarum tunc accepisset, Galba anno ampliùs integro ab Imperio capessendo abstinuisset, sicque vel Historici quæ tam longo spatio gesta fuissent, enarrassent, vel fortè ipsa seditio dissipata fuisset.

III. *Quo anno gestus fuerit.*

Sed non nisi anno Christi sexagesimo octavo Consulatum hunc iniisse Neronem evincit nummus, qui apud Goltzium extat, in quo legitur: NERO CLAUD. CÆSAR AUG. GER. P. M. TR. P. XIIII. IMP. P. P. sumpsit Tribunitiam Potestatem XIV. Nero die 13. Octobris anni Christi sexagesimi septimi. Quare eo anno mense Octobri Consulatum illum quintum nondùm inierat. Ultimum enim in nummis cum Tribunitiæ Potestatis currentis anno exprimi solitum fuisse certum. Sed quis sibi unquam persuadere poterit, Neronem anni sexagesimi septimi initio nuntium de excitata in Gallis à Vindice seditione, Hispaniarumque defectione accepisse, & non nisi post mensem Octobrem ejusdem anni expeditionem adversus eum parasse? Hanc enim suscepti Consulatûs causam docet Suetonius. Nisi itaque proferantur nummi in quibus Tribunitia Potestas XIII. Neronis cum Consulatu ejus quinto legatur, Onuphrii opinio, licet inter eruditos communis, non solum improbabilis, sed & incredibilis, mihi videbitur. Nec probabilior Baronii sententia, qui licet eumdem Consulatum anno 68. consignet, cùm tamen sup-

ponat

ponat Neronem anno præcedenti motum Galliarum audiviſſe, ac ſequenti expeditionem in eas deſtinaſſe, in eadem inconvenientia delabitur. Ex quibus tandem omnibus ſequitur Neronem non niſi anno Chriſti ſexageſimo octavo è Græcia reducem eſſe, ideoque toto anno ſuperiori, Româ, Italiâque abfuiſſe, & Apoſtolorum Principes Petrum & Paulum, non eo anno, ut Petavius in Chronico, Uſſerius in Annalibus veteris & novi Teſtamenti, & communiter viri eruditi exiſtimant, ſed anno Chriſti 65. ut Catalogus veterum Pontificum ab Henſchenio editus tradit martyrio Coronatos fuiſſe. Quod Conſulatus ſuffectus Neronis, ni valle fallor, omninò demonſtrat.

IV. *Conſulatus ſuffecti Galerii Maximini.*

Ex his intelligis quàm utilis ſit Conſulatuum ſuffectorum ab Auguſtis geſtorum cognitio, cùm eorum ope graviſſimæ aliquando difficultates ſuperentur: quos ideò è tenebris, quibus plerique circumfunduntur, educere operæ pretium eſt.

Sic ex ſecundo Conſulatu ſuffecto Galerii Maximini, quem cum Galerio Maximiano VIII. anno 311. geſſiſſe docet Lactantius libro de mortibus Perſecutorum cap.35. eumdem Maximinum anno 307. ſe ipſum Auguſtum nuncupaſſe detexi, quod Conſulatus is ejus Quinquennalibus addictus videatur. Ex primo ejuſdem Maximini, Severo Collegâ, Conſulatu, cujus mentio apud Marianum Scotum anno 306. ubi de Conſtantii Chlori morte loquitur, confirmari poteſt quod idem Lactantius contra communem omnium ſententiam ſcripſit, Diocletianum & Maximinianum anno 305. abdicaſſe; Cæſares enim & Auguſti proximis poſt nuncupationem Kalendis Januariis Conſulatum ordinarium inire ſolebant, qui cùm anno 306. Conſtantio Chloro & Galerio Maximiano novis Auguſtis debitus eſſet, non dubium quin Maximinus & Severus Conſules ſuffecti, anno quo illi ordinarii, proceſſerint, quinve idem Marianus ex aliquo optimo Authore illud hauſerit; licet in eo erret, quòd eumdem Conſulatum tanquam ordinarium obtrudat. Primi ſuffecti illius Maximini Conſulatûs apud nullum alium Auctorem mentio: ſecundi apud Auctorem Chronici Alexandrini, licet non ſine errore his verbis: *Indict. XIII. Maximiano Herculio VIII. & Galerio Maximo.* Ea enim Indictio annum Chriſti 310. denotat. Præterea *Maximum*, loco *Maximini*, familiari Græcis Authoribus errore, eumque ſine numerali nota exhibet. Valeſius in Notis ad lib. 9. Euſebii cap.11. oſtendere conatur eundem Maximinum ter ſe ipſum Conſulem ordinarium dixiſſe; ſed poſt librum Lactantii de mortibus perſecutorum in lucem emiſſum, hoc ejus opinamentum ruit, conſtat-

que

que non minus primum Maximini Consulatum, quàm secundum suffectum, tertiumque planè confictum esse.

V. *Conjectura de Consulatu suffecto Constantini M.*

Quinquennaliorum Regularum, de quibus infra, beneficiô, Consulatum suffectum à Constantino Magno anno 310. gestum, me è tenebris eruisse existimabam; erat enim is annus quintus Imperii ejus inchoatus, & per ea præsertim tempora Imperatores anno, quo Quinquennalia & id genus festa celebrabant, Consulatum capessere solebant, uti in Rationario Consulum Cæsareorum videre est. Quare hæc conjectura iisdem regulis, hisque fundamentis innixa. Primò *L. de Censu* data *XV. Kal. Febru.* relata in Codice Theodosiano subscriptos habet Consules Constantinum Augustum IV. & Licinium III. dataque est, ut docet Gothofredus in Chronologia ejusdem Codicis, anno 313. quo secundùm communem loquendi modum Constantinus & Licinius tertium Consulatum gessêre. Qua ex subscriptione inferebam, Consulatum suffectum Constantini, cujus communiter, sicuti & aliorum suffectorum ratio per ea tempora non habetur, hîc memorari. Verum quidem est eundem Gothofredum ibidem scribere, perperam huic legi adscriptum esse Constantinum Aug. IV. cum Licinio III. At ille de hoc Constantini Consulatu suffecto non cogitabat. Secundò Chronicon Alexandrinum Indict. XIV. Constantinum Augustum II. & Licinium, Consules proponit; quod tamen in eo peccare existimabam, ordinariorum loco eosdem exhibeat. In subsequentibus ejusdem Constantini & Licinii Consulatibus idem Chronicon Constantino unum ampliùs, quàm Licinio tribuit, ita ut anno 312. Consules proponat Constantinum III. & Licinium II. & sic deinceps eodem modo. Quod indicat, in probo aliquo scriptore ejusdem Chronici Authorem legisse Constantinum anno 311. Consulem fuisse. Tertio D. Augustinus *lib. contra Donatistas post collationem*, qui septimo ejus Operum tomo legitur, loquens de Judicio Melchiadis Pontificis Romani in causa Cæciliani anno 313. habiti, inquit: *Melchiades judicavit Constantino tertiùm, & Liciniano* (Licinius enim vocabatur Licinianus Licinius, ut videre est in Nummis) *iterum Consulibus, Nonis Octobris.* Ubi vides D. Augustinum Consulatum unum Constantino amplius, quàm Licinio tribuere. Consulatum enim à Licinio anno 311. gestum, quia à Kalendis Januariis, uti diximus, non initum, pro suffecto habet, ideoque non numerat. Neque ulla alia ratio assignari potest, cur anno 313. Licinium iterum tantùm Consulem exhibeat. Quod si primum Licinii Consulatum non numeravit, multò minus secundum Constantini numerare debuit, cùm is merè suffectus fuerit, prior vero Licinii Con-

sulatus

sulatus ordinarius communiter reputetur, quòd post divisionem Imperii anno 305. factam, alterutrius Consulis nomen in altera Imperii parte anni initio ignoraretur; neque ideo Consul Kalendis Januariis non publicatus, pro suffecto haberetur. Suspicatur Baronius anno 313. num. 1. errorem irrepsisse in textum Augustini, cùm Optatus lib. 1. & Zosimus lib. 2. tertium Consulatum Licinii cum tertio Constantini connectant. Sed existimabam textum illum purum esse, cùm non ita facilè à librariis in dictionibus, qualis est *τὸ iterum*, quàm in notis numeralibus peccetur. Sed postquam anno trecentesimo decimo tertio nullos Consules ordinarios renunciatos fuisse in mentem venit, prætereaque Constantinum nullum Consulatum ordinarium privatis collegis gessisse, hanc conjecturam satis fundatam non esse arbitratus sum. Quam tamen proponendam duxi, ut ea magis à viris doctis examinetur. Ex quibus tandem omnibus liquet Cæsarum & Augustorum Consulatus suffectos ad nodos Chronologicos explicandos aliquando conferre, ideoque non negligendos esse.

CAPUT SEXTUM.

De Consulatibus suffectis Gallieni Iunioris Cæsaris, & Aureliani adhuc privati.

I. *Gallieni Iunioris Cæsaris, & Valeriani Iunioris Consulatus suffectus hactenus ignotus.*

Aurelianus, cujus tot præclara extabant facinora, à Valeriano Augusto, anno Christi ducentesimo quinquagesimo octavo in annum sequentem Consul designatus est *in locum Gallieni & Valeriani*, ut tradit Vopiscus in Aureliano, ubi capite undecimo, Valeriani ad Aurelianum Epistolam refert, in qua, ille dicit: *Consulatum cum eodem Vlpio Crinito in annum sequentem à die undecimo Kalendarum Iuniarum in locum Gallieni & Valeriani sperare te convenit sumptu publico.* Tum capite 13. ex libro Acholii, Actorum ejus nono hæc habet idem Vopiscus: *Cùm consedisset Valerianus Augustus in Thermis apud Byzantium, præsente exercitu, præsente etiam officio Palatino, assidentibus Memmio Fusco Consule ordinario, Bæbio Macro præfecto Prætorii &c. Valerianus Augustus dixit te Consulem hodie designo, scripturus ad Senatum, ut tibi deputet Scipionem, deputet etiam fasces. Hæc enim Imperator non solet dare, sed à Senatu, quando fit Consul, accipere.* Hæc verba: *in locum Gallieni & Valeriani*,

Cimmerium chaos, ac nodus Gordius Casaubono, Salmasio, pluribusque viris doctissimis visa; unde eorum explicatio in Notis ad Vopiscum, aut ubi se offerebat occasio, ne quidem ab eis tentata. Ii verò, qui difficultatem non pertimuêre, cùm ab ea se se expedire non possent, Consules ordinarios suo loco moverunt, & giganteo ausu, ut ita dicam, contra cœlum pugnarunt, ordinem temporum intervertentes. Hic lapis, in quo Eruditi offenderunt, labyrintusque Cretico non absimilis, de quo cum virgilio lib. 5. Æneidos, versu 118. jure dixeris.

Ut quondam Creta fertur Labyrinthus in alta,
Parietibus textum cæcis iter, ancipitemque,
Mille viis habuisse dolum, quà signa sequendi
Falleret indeprensus, & irremeabilis error.

Authores qui eundem Consulatum explicarunt.

Filum Ariadneum, quô inde emergi possit, me subministraturum spero, si priùs laterculos Consulum, qui Gallieno imperante, Fastis nomen dederunt, eorumque, qui à celeberrimis scriptoribus, hujus difficultatis occasione conficti sunt, proposuero. Quinque magni viri hunc nodum solvere suscepêre Onuphrius Panuinus, Cæsar Baronius, Dionysius Petavius, Carolus le Cointe, & Henricus Norisius; reliqui Scriptores, vel horum vestigia secuti, vel dissimulatâ difficultate Consules per hæc tempora ordinarunt. Quia verò neque Onuphrius, neque Norisius Fastos, uti alii tres, perverterunt, quin contrà rectè eos digesserunt, horum sententiam in vera Consulum serie indicare sufficiet.

Vera Consulum series

Anni Christi

253. *Vibius Volusianus Aug. II.*
M. Valerius Maximus.

254. *Valerianus Aug. II.*
Gallienus Aug.

255. *Valerianus Aug. III.*
Gallienus Aug. II.

Gallienus junior Cæsar dictus.

Hoc anno Gallienus Junior Gallieni Augusti filius, qui & Publicus Licinius Cornelius Saloninus Valerianus dictus reperitur, Cæsarea dignitate exornatus est, ut infra videbitur.

256. *M. Valerius Maximus.*
Acilius Glabrio.

257. *Valerianus Aug. IV.*
Gallienus Aug. III.

His Conſulibus Ulpius Crinitus & Aurelianus, qui poſtea Imperator fuit, in locum Valeriani & Gallieni Augg. ſubrogati ſunt ex Onuphrii ſententia, cui complures viri eruditi adhæsêre, quæ mox tamen à nobis evertetur.

Sententia Onuphrii circa annum Conſulatus ſuffecti Aureliani.

258. *Aurelius Memmius Fuſcus.*
Pomponius Baſſus.

His Conſulibus Valerianus Auguſtus in Thermis apud Byzantium Aurelianum cum Ulpio Crinito in annum ſequentem Conſules deſignavit, ſuffectos nempè à die undecimo Kalendarum Juniarum, in locum Gallieni & Valeriani, Gallieni nempè Junioris Cæſaris, & Valeriani Gallieni Auguſti fratris ejus patrui Conſulum pariter ſuffectorum, quod hactenùs ignoratum, quodque ex ſequentibus liquebit.

Hoc anno Aurelianus Conſul deſignatur in ſequentem.

259. *Fulvius Æmilianus.*
Pomponius Baſſus II.

Hoc anno Gallienus Junior Cæſar & Valerianus ejus patruus Æmiliano & Baſſo ſuffecti ſunt, his verò Crinitus, & Aurelianus, ut infra demonſtrabitur. Eſt hic annus quintus Imperii Cæſarei Gallieni Junioris, qui ad decennalia celebranda eum Conſulatum capeſſiit.

Hoc anno Gallienus Iunior Cæſar Conſul ſuffectus fuit.

260. *Cornelius Secularis II.*
Iulius Donatus.

Hoc anno ex Noriſii ſententia, capto Valeriano, ſeptimo Imperii ejus anno, Gallienus alia collegia Conſulum, quàm quæ à Patre Valeriano ordinata fuerant, pro arbitrio deſignavit, Conſulatumque Aureliano, antequam illum iniret, abrogavit. Quæ opinio ex dicendis corruet.

Sententia Noriſii circa annum Conſulatus Aureliani.

261. *Gallienus Aug. IV.*
Petronius Voluſianus.

262. *Gallienus Aug. V.*
Pompeius Fauſtinus.

263. *Nummius Cleionius Albinus.*
Maximus Dexter.

264. *Gallienus Aug. VI.*
Amulius Saturninus.

265. *Licinius Valerianus II.*
Lucillus Caſonius Macer.

266. *Gallienus Aug. VII.*

Sabinillus.

267. *Ovinius Paternus.*
Arcesilaus.

268. *Ovinius Paternus II.*
Marinianus.

Hoc anno occiso Gallieno Claudius *nono Kalendas Apriles* Imperator acclamatur, ut testis est Pollio in Claudio cap.4.

II. *Prava Consulum ordinatio.*

Hæc vera Consulum ordinariorum series, eorumdem verò Consulum laterculi tres sequentes depravati ac rejiciendi.

CONSULES Secundùm Baronium.	CONSULES Secundùm Petavium.	CONSULES Secundùm Carolũ. le Cointe.
256. Valerianus Aug. Maximus.	253. Volusianus II. Maximus.	255. Volusianus II. Maximus.
257. Valerianus Aug.II. Gallienus Aug.	254. Valerianus II. Gallienus.	256. Valerianus II. Gallienus.
258. Valerianus Aug.III. Gallienus Aug.II.	255. Valerianus III. Gallienus II.	257. Maximus Glabrio.
259. Maximus Glabrio.	256. Maximus Glabrio.	258. Valerianus II. Gallienus II.
260. Valerianus IV. Gallienus III.	257. Valerianus IV. Gallienus III.	259. Valerianus IV. Gallienus III.
261. Fuscus Bassus.	258. Memmius Fuscus Pomponius Bassus.	260. Æmilianus Bassus.
262. GALLIENUS IV. VALERIANUS CÆS.	259. GALLIENUS IV. VALERIANUS CÆS.	261. Secularis Donatus.
263. Gallienus V. Faustinus.	260. Æmilianus Bassus II.	262. Fuscus Bassus.
264. Albinus Maximus.	261. Gallienus V. Volusianus.	263. GALLIEN.IV VALERIA. CÆS.
265. Gallienus VI. Saturninus.	262. Gallienus VI. Faustinus.	264. Gallienus V. Faustinus.
266. Valerianus II. Lucillus.	263. Albinus Dexter.	265. Albinus Dexter.
267. Gallienus VII. Sabinillus.	264. Gallienus IV. Saturninus.	266. Gallienus VI. Saturninus.
268. Paternus Arcesilaus.	265. Valerian. Cæsar II. L. Cæsonius Macer.	267. Valerianus II. Lucillus.

269. Paternus II. Marinianus.	266. Gallienus VIII. Sabinillus.	268. Gallienus VII. Sabinillus.
	267. Paternus Arcesilaus.	269. Paternus Arcesilaus.
	268. Paternus II. Macrianus.	270. Paternus II. Macrianus.

III. *Quo anno Gallienus Junior Consulatum suffectum gesserit.*

Ex his tribus Scriptoribus, unus Petavius annos Christi cum Consulibus rectè connectit, quia Eram Christianam à Consulatu Caii Cæsaris & Æmilii Pauli, quemadmodum fieri debet, auspicatus est: Baronius verò, & Carolus le Cointe, quia Annales suos malè inchoarunt, eamdemque Eram biennio anteverterunt in præfatis laterculis modò tribus, modò duobus, modò anno uno à recta via deflectunt; unde magna in eorum Annalibus per hæc præsertim tempora perturbatio, quæ in Baronianis ad Diocletianum, in Cointæis ad Constantinum usque propagatur. Baronius Gallieno Aug. IV. & Valeriano Cæsari, Petavius Gallieno Aug. IV. & eidem Valeriano, Carolus le Cointe Gallieno etiam IV. & Valeriano Cæsari Crinitum & Aurelianum suffectos fuisse scribunt: Quare præfata Vopisci verba de Gallieno Imperatore & Valeriano ejus fratre: quem perperàm jam tum Cæsarem fuisse supponunt; intelligunt, cùm tamen is de Gallieno Juniori Cæsare, & Valeriano ejus patruo loquatur. Quorum Consulatum, sicuti & Criniti ac Aureliani, qui utrique subrogati fuere, loco suo unde tamdiù exularant, reposuimus, cujus rei nunc ratio assignanda, ne ampliùs idem Vopisci locus Lectores in errorem inducat, & Consulatus suffectus tanquàm ordinarius in Fastos intrudatur. Anno itaque Christi ducentesimo quinquagesimo octavo secundùm rectam Chronologiam, sine qua in vanum hîc laboraretur, Valerianum Augustum in Oriente fuisse docent acta Martyrum, variaque Martyrologia, in quibus plures Martyres sub Gallieno in Occidente passi dicuntur, Valeriani nomine non expresso. Quod non accidit, quemadmodum Baronius anno ducentesimo sexagesimo primo: sub Consulatu Memmii Fusci & Pomponii Bassi rectè observat, quod cessante Valeriano fuerint illi martyrio coronati, cùm Gallienus, capto à Persis Patre, mox persecutionem cessare jusserit. Sed quia solus Gallienus, Valeriano in Oriente cum exercitu agente, in Occidente imperaret. Dum itaque Valerianus Augustus anno 258. Bysantii esset, in undecimum Kalendarum Juniarum anni sequentis diem, Crinitum & Aurelianum Consules suffectos, in locum Gallieni Cæsaris, Gallieni Imperatoris filii, ac Valeriani

ejusdem Gallieni Imperatoris fratris, Consulum pariter suffectorum, designavit.

IV.
Valerianus filius Valeriani, & Valerianus alter filius Gallieni inter se diversi.

Hoc vel sola Valeriani, Gallieni, ac Salonini nominum explicatio ostendit, quorum ambiguitas gravissimos Scriptores decepit, utque eos in unum confunderet, effecit: Et nihilominùs diversarum personarum nomina hæc sunt. Valerianus Junior filius erat Valeriani Augusti, ac Gallieni Imperatoris frater, aliâ tamen quàm is matre genitus, ut testis est Pollio in ejus vita. Dicitur in nummis tam apud Goltzium, quàm apud Occonem P. L I C. VALERIANUS CÆS. Valerianus verò Gallieni Imperatoris filius, modò Gallienus, modò Saloninus à Cornelia Salonina Augusta matre, modò Valerianus dicitur in nummis ejus apud Goltzium: P. LIC. COR. SAL. VALERIANUS N.C. PRINCEPS JUVENTUTIS, id est; *Publius Licinius Cornelius Saloninus Valerianus Nobilissimus Cæsar, Princeps juventutis.* Ubi vides tam fratrem Gallieni, quàm ejus filium vocari Publium Licinium Valerianum, sed ejus filium tantùm Saloninum appellari. Huic frater erat, qui etiam Saloninus Gallienus ac Quintus Julius Saloninus Gallienus in nummis apud Goltzium dicitur, de quo mentio apud Pollionem lib. de triginta Tyrannis capite 21. qui de consecratione Pisonis Romæ facta loquens ait in Senatu dictum fuisse: *Divinos honores Pisoni decerno, Patres conscripti. Gallienum & Valerianum & Saloninum Imperatores nostros esse confido.* In Augustorum consecratione de eorum successoribus mentionem fieri solitam, ex verbis in Aureliani Augusti consecratione dictis, & à Vopisco in ejus vita cap.41.relatis colligo: ibi enim dicitur: *Decerno igitur divinos honores: id quod vos omnes existimo esse facturos, nam de Imperatore deligendo ad eumdem exercitum censeo esse referendum.* Quare qui in Pisonis, unius ex triginta Tyrannis consecrationis decreto nominantur Principes, non alii sunt, quàm quibus parêre Romani decreverant, Gallienus scilicet Augustus, Valerianus ejus filius, qui & Gallienus Junior dictus, & Saloninus hujus frater uterque Cæsar. Nam Valerianus Gallieni frater nondum Cæsar erat, quando paulo post Valerianum in servitutem abductum, Piso summæ virtutis vir, qui Imperium sumpserat, interfectus est.

V.
Tres Valeriani, ac tres Gallieni.

Sed ad omnem ambiguitatem magis vitandam, observandum tres fuisse Valerianos, ac tres etiam Gallienos, nempe Valerianum Augustum, Valerianum Juniorem hujus filium, qui frater erat Gallieni Imperatoris, ac Valerianum Saloninum ejusdem Gallieni Imperatoris filium. Tres pariter Gallieni fuere, Gallienus Augustus Valeriani Augusti filius, Gallienus Junior, & Gallienus minor ejusdem

Gallieni

Gallieni Augusti filii, qui & uterque Saloninus dictus. Quare errat Spanhemius, qui dissertatione sextâ de præstantia & usu numismatum tres quidem Valerianos rectè distinguit, sed duos tantùm Gallienos Patrem & filium natu minorem perperam numerat, cùm uterque Gallieni Imperatoris filius & Gallienus & Saloninus diceretur. Et quidem de minori Gallieni filio quin Gallienus dictus sit, difficultas esse non potest, cùm ita in nummis apud Goltzium dicatur. Sed nec de Gallieno Juniori ejus fratre negari potest; ita enim eum vocat Pollio in Valeriani, Gallieni Augusti fratris vita: *Saloninus filius etiam Gallieni, qui & Gallienus dictus est.* Imo Gallieni Augusti, & hujus Gallieni Salonini vita ab eodem Pollione inscribitur: *Trebellii Pollionis Gallieni duo.* Tum in Salonino Gallieno ait: *multi eum Gallienum, multi Saloninum in historiis prodiderunt: qui autem Gallienum, patris nomine cognominatum ferunt, & avi Gallieni.* Gallieni etiam nomine eum indigitat Zonaras in Annalibus, & quod rem planè evincit, ipse Valerianus Augustus in Epistola quam Antonino Gallo Consuli scribit, à Vopisco in Aureliano cap. 8. relata, non alio eum nomine vocat: *culpas me familiaribus Litteris, quod Postumio filium meum Gallienum, magis quàm Aureliano commiserim: cùm utique & severiori & puer credendus fuerit & exercitus.* Casaubonus verba hæc de Gallieno Augusto interpretatur, sed parùm eruditè; hic enim qui anno quinquagesimo ætatis, ut Aurelius in Epitome docet, periit, natus erat annos circiter triginta quinque, quando Imperium iniit, ideoque nullo modo dici puer poterat, sicuti Gallienus & Saloninus, qui tam à Pollione, quàm à Vopisco puer vocatur. Ille siquidem in libro de triginta Tyrânis cap.3. de Postumio loquens confirmat quæ Vopiscus habet, Saloninum nempe Postumii curæ commissum fuisse: *hic vir in bello fortissimus* (nempe Postumius) *in pace constantissimus, in omni vita gravis, usque adeo ut Saloninum filium eidem Gallienus in Gallia positum crederet, quasi Custodi vitæ, & morum, & actuum Imperialium institutori.* Quando itaque Valerianus Augustus apud Vopiscum in Aureliano cap.11. ait: *Consulatum cum eodem Ulpio Crinito in locum Gallieni & Valeriani sperare te convenit.* Manifestum est hoc in loco Gallieni nomine non alium quàm Saloninum intelligi, qui non tantùm à Pollione, sed & ab ipso Valeriano Augusto Gallienus, ut jam diximus, appellatus fuit.

VI. *Imperium & mors Gallieni Iunioris.*

Gallienus itaque Junior à Valeriano avo, & Gallieno patre Cæsar dictus est, ut uterque Victor nos docet; idque anno Christi ducentesimo quinquagesimo quinto. Lib. enim 2. Codicis Justinianei *tit.* 4. *de transactionibus l.* 11. dicitur *PP. XV. Kalend. Decem. Valeriano*

&

& Gallieno AA. utrisque II. Coss. inscribitur verò : *Imp. PP. Valerianus, Gallienus AA. & Valerianus nobilis Cæsar Caiano militi.* Is Valeriani & Gallieni Consulatus cadit in præfatum annum Christi 255. Verum quidem est Valerianum dici tertium Consulem cum Gallieno II. sed plerumque Consulatus suffecti, qualis primus fuit Valeriani Augusti, per hæc tempora prætermittuntur. Ante hoc tempus nulla in Codice Justinianeo Valeriani Cæsaris mentio ; quod facit, ut credam eum hoc anno dictum esse Cæsarem, quamvis & anno præcedenti ea nuncupatio fieri potuerit, cùm Consulatus suffectus, ab eo, anno 259. gestus, ejusque Quinquennalibus destinatus, demonstret eum alterutro anno eam dignitatem obtinuisse, annoque quinto, vel ineunte, vel exactô, Quinquennalia edidisse. Nec mirum quod in ejusdem legis, aliarumque, quæ sequentibus annis in eodem Codice leguntur, titulo, dicatur Valerianus ; cùm, uti ostendimus, modò Valerianus, modò Saloninus, modò Gallienus nuncupatus reperiatur. Galliis imperavit ad annum usque ducentesimum sexagesimum primum, quo à Postumio, qui in nummis Postumus dicitur, interfectus est ; Pollio enim in duobus Gallienis sub Gallieni & Volusiani Consulatu, qui in eum annum incidit, refert Gallos Postumium ad Imperium vocasse, quare quod Aurelius Victor in Epitome scribit : *Gallienus in locum Cornelii filii sui* (id est Gallieni Cæsaris) *alterum filium subrogavit*, non nisi eodem anno 261. fieri potuit. Corruptus est autem Pollionis locus in Salonino Gallieno cap. primo, ubi de eo ait : *transisse decennium Imperium Gallieni satis clarum est : quod idcirco addidi, quia multi eum Imperii sui primo anno periisse dixerunt.* Cùm enim ex dictis anno Christi 261. à Postumio interfectus fuerit, manifestum fit legendum esse *sexennium*, aut fortè *septennium* loco decennii. Corrigendus & obiter alius ejusdem Pollionis error. Is in duobus Gallienis cap. 4. & in libro de triginta Tyrannis cap. 3. ait, per annos septem Postumium in Galliis imperasse ; cùm tamen Tristanus tomo tertio pag. 162. nummum ejusdem Postumii referat, in quo legitur : P. M. TR. P. VIIII. COS. IIII. PP. Quare nonum Imperii annum attigit, imò & decimum. Extat enim ibidem nummus alter, in quo cernitur Victoria stans, pede dextro globum calcans, & in uno ex genibus clypeum tenens, in quo scriptum : VOT. XX. id est, *vota vicennalia.* Decimum itaque Imperii annum inchoavit, rectéque ab Eutropio lib. 9. ac Orosio lib. 7. cap. 22. scriptum, eundem per annos decem imperasse. Quæ annotare placet, ut pateat quantum à minoribus Historiæ Augustæ Scriptoribus in Chronologia peccatum fuerit, hancque Nummographiâ destitutam imperfectam esse.

Gallienum

Gallienum Juniorem inter divos à patre relatum fuiſſe, patet ex nummis in quibus legitur: DIVO VALERIANO CÆS. vel DIVO CÆS. VALERIANO. Quod ſi ante mortem ab eodem Gallieno patre Auguſtus nuncupatus fuiſſet, titulus hic in nummis poſt Apotheoſim percuſſis non prætermitteretur. Quare non niſi ſubditorum, populorumque amore aut adulatione, Auguſti nomen ei attributum videtur. Extat enim nummus Græcus apud Occonem, in quo Gallienus Junior Auguſtus dicitur. Verum quidem eſt Auctorem hunc ad Valerianum ejus patruum illum referre, ſed perperam, ut reſtè Spanhemius diſſertat. 6. de præſtantia & uſu Numiſmat. & Inſcriptio manifeſtè arguit: ΠΥ. ΛΙΚ. ΣΑΛΩΝ. ΟΥΑΛΕΡΙΑΝΟΣ. ΣΕΒ. id eſt, *Publius Licinius Saloninus Valerianus Auguſtus.* Immò magna mihi ſuſpicio eſt Inſcriptionem, quam Petrus Jofredus vir clariſſimus, à quo Alpium Maritimarum hiſtoriam jam haberemus, niſi ſereniſſimo Sabaudiæ Duci totus addictus eſſet, mecum communicavit, de eodem Gallieno Juniori intelligendam eſſe.

VII. An Gallienus Junior fuerit Auguſtus.

CORNELIÆ SALO
NINÆ
SANCTISSIM. AUG.
CONJUG. GALLIENI
JUNIORIS. AUG. N.
ORDO CEMENEL-
CUR. ANT. AURELIO
JANUARIO. V. E.

Extat ea in territorio Nicienſi, à duobus viris harum rerum peritis, ejuſdem viri clariſſimi beneficiô deſcripta; cùm enim in ejus hiſtoria Nicienſi non videretur pura, eundem rogavi, ut eo prorſus, quo extaret modo, exarandam curaret, quod & pro ſua erga me benevolentia præſtitit. In ea Gallieni Junioris nomine, Gallienus pater non videtur intelligendus; is enim in nulla Inſcriptione dicitur *Junior*; neque nomen hoc diſtinctivum alii quã minori natu tribui ſolet: alioquin Gallienus Pater, & Gallienus filius eâ notâ potius confuſi quam diſtincti fuiſſent. Sed illud epithetum filio, non patri tributum fuiſſe, docent hæc Pollionis verba de Salonino Gallieno: *fuit hactenus ſtatua in pede montis Romulei, hoc eſt, ante Sacram viam, intra templum Fauſtinæ advecta ad arcum Fabianum, quæ haberet in-*

scriptum. GALLIENO JUNIORI, SALONINO *additum.* Verum est in libris editis legi MINORI; sed præter quam quod Gruterus in Notis, dicit Manuscripta, quæ in Bibliotheca Palatina vidit, habere *Iuniori*, ipseque idem vocabulum in textu reposuit, inter utrumque in sensu de quo agitur, non videtur esse differentia. Non levis tamen difficultas, quomodo Gallieni Junioris uxor Cornelia Salonina vocari potuerit, cùm Gallieni Augusti Conjux, ipsius Gallieni Junioris mater, eodem nomine appellaretur, ut videre est in nummis apud Goltzium & Occonem. Ad quam respondendum existimo uxorem Gallieni Junioris à marito nomen illud mutuatam esse, sicut videmus Faustam Constantini Magni uxorem mariti nomine flaviam dictam fuisse, ut legitur in nummis. Corneliæ enim nomen etiam ipsa Gallieni Augusti uxor usurparat; cùm, ut Tristanus ostendit, græca ea fuerit, & in Nummo græco, quem profert, CHRYSOGONES cognominetur: imò Valeriani Junioris Gallieni Augusti fratris uxor in nummo apud eundem Tristanum dicitur CORNELIA SUPERA. Adeò verum est Corneliæ nomen, Gallienorum & Valeriani uxoribus familiare fuisse. Gallienum tamen Cæsarem Juniorem nullos genuisse liberos certum videtur, cùm Numismata eum valde juvenem exhibeant, nullibique de iis mentio. Sed hanc epigraphem Eruditis magis discutiendam relinquo.

VIII.
Valerianus Iunior ante patris captivitatem Cæsar non fuit.

Nec quis porro dicat Valerianum Cæsarem, de quo in laudatâ lege Codicis Justinianei, aliisque nomen illud præferentibus, Gallieni Junioris patruum esse, non verò ipsummet Gallienum Juniorem; nam idem Valerianus Junior ante Valeriani Augusti captivitatem, Cæsaream dignitatem non obtinuit, quod manifestè deducitur ex litteris à Valero Cadusiorum Rege ad Saporem Persarum Regem scriptis, & à Pollione in Valeriano cap.5. relatis. Ille ut ad reddendum Valerianum inducat, ita ad eum scribit: *Age ut prudentem decet: nec fortuna te inflet, quæ multos decepit. Valerianus & Filium Imperatorem habet, & nepotem Cæsarem. Et quid? habet & omnem orbem illum Romanum, qui contra te totus insurget.* In Epistola verò ad eundem Saporem ab Artabasde Armeniorum Rege missâ, ibidemque cap.6. relata idem Rex ait: *Valerianum & filius repetet & nepos, & duces Romani, & omnis Gallia, & omnis Africa, & omnis Hispania, & omnis Italia, & omnes gentes, quæ sunt in Illyrico, atque in Oriente & in Ponto.* Quid clarius? omisissetne uterque Rex Valerianum Juniorem, si tum Cæsar, sicuti nepos fuisset? Ex quibus etiam certum redditur quod supra Num. 6. diximus Quintum Julium Gallienum, alterum Gallieni Augusti filium, qui Cæsar in Nummis apud

apud Goltzium dicitur, ante annum Christi 261. eam dignitatem non obtinuisse; cùm capto Valeriano Augusto, ex ejus nepotibus unus tantùm Cæsar esset. Verum quidem est eundem Pollionem in Valeriano Juniori de eo scribere: *à patre absente Cæsar est appellatus, à fratre, ut Celestinus dicit, Augustus.* Sed præfatis Epistolis major fides habenda; nam eundem Pollionem de ejusdem Valeriani Junioris rebus parum edoctum fuisse, ipsemet in duobus Gallienis cap. 14. ostendit, ubi de ejusdem Valeriani morte loquens ait: *quem multi Augustum, multi Cæsarem, multi neutrum fuisse dicunt: quod verisimile non est. Siquidem capto jam Valeriano, scriptum invenimus in Fastis VALERIANO IMPERATORE CONSULE. Quis igitur alius potuit esse Valerianus, nisi Gallieni frater? Constat de genere, non satis tamen constat de dignitate, vel ut cœperunt alii loqui de majestate.* Quibus verbis satis significat se ea etiam de Valeriano Juniore ignorasse, quæ certissima sunt; quod nempe Cæsar & Augustus fuerit; qua de re nummi nos dubitare non sinunt. Neutiquam igitur ille audiendus, quando scribit Valerianum Juniorem à Valeriano Augusto Patre Cæsarem appellatum esse.

IX. *Quo anno Valerianus Junior Cæsar ac Augustus dictus sit.*

Difficile tamen, quô postea annô, Cæsar & Augustus Valerianus Junior dictus sit, invenire. Inscriptio, quam refert Onuphrius lib. 2. Fastorum pag. 255. quæque in Antiquo Arcu Veronæ etiam hodie visitur, dedicata pridie nonas Decembris, in qua secundus ejus Consulatus exprimitur, nullâ Cæsareæ dignitatis mentione factâ, videtur significare Kalendis Januariis anni 265. quô Consul ordinarius processit, nondum illum fuisse Cæsarem. Is enim titulus in solenni Inscriptione, non videtur prætermissus.

COLONIA. AUGUSTA. VERONA. NOVA. GALLIENIANA.
VALERIANO II. ET LUCILLO. CONS.

MURI. VERONENSIUM FABRIC. EX DIE. NON. APRILIUM

DEDICATI. PR. NON. DECEMBR. JUBENTE. SANCTISSIMO.
GALLIENO. AUG.

N. INSISTENTE. AUR. MARCELLINO. V.P. DUC. DUC.
CURANTE.

JUL. MARCELLINO.

Mos erat ut, in Consulibus exprimendis non alii iisdem attribuerentur tituli, quàm qui ipsis initio dignitatis competebant; quo ex principio capite 3. N. XIII. ostendimus Ælium Verum initio anni

136. quô Consul ordinarius processit, nondum Cæsarem fuisse. Et rectè id quidem; cùm ipsemet Consulem se, non verò Cæsarem in subscriptione dicat: Sed Sculptorum imperitia hoc probationis genus nobis eripuit: non semel enim accidit, ut in Consulibus ordinariis memorandis, Cæsaris, similesve titulos taceant. Patet hoc in Inscriptione ab Onuphrio lib. 2. Fastorum pag.254. relatâ, in qua legitur:

DEDIC. ID
APR. IMP
CÆS. ANT
PIO· IIII. ET
M. AUR. ALE
XANDRO
COS

Facta ea dedicatio Idibus Aprilis anni Christi 222. quo Heliogabalus Aug.IV. & Alexander Severus, Cæsar Consules ordinarii fuêre; is enim jam ab anno præcedenti Cæsar erat, eoque anno pridie nonas Martias eidem Heliogabalo occiso in Imperio successerat. Non mirum tamen quod in præfata Inscriptione non dicatur Augustus, licet quando ea posita est, eam jam dignitatem obtineret, quia quæ post Consulatum adeptum acquirebantur, in actis publicis memorari non solebant; sed non nisi Sculptoris errore factum, ut in ea Cæsar non dicatur; quemadmodum rectè in aliis Inscriptionibus, in quibus ejus Consulatus exprimitur. Infirmum itaque argumentum, quod ex sola Inscriptione Veronensi deduceretur ad probandum Valerianum Juniorem ante annum 265. Cæsarem non fuisse; eóque magis, quò Pollio loco laudato dicat, scriptum invenisse in Fastis. VALERIANO IMPERATORE CONSULE, ubi pariter incertum an Imperatoris nomen eidem tribuatur ob Cæsaream, vel ob Augusteam dignitatem, cùm post Marcum Aurelium, pluresque Augustos simul imperantes, Imperatoris nomen tam Cæsaribus, quàm Augustis datum sit, licet antea Collegis quidem Imperii, Cæsaribus verò minimè tribueretur. Patet id in hac Inscriptione, quæ apud Goltzium extat: IMP. Q. JULIO FILIO GALLIENI AUG. & SALONINÆ AUG. ubi vides Julium Saloninum Imperatorem vocari. Sic Alexander Severus in nummis Græcis dicitur Imperator ante adeptum Imperiū. ΑΥΤ. Κ.Μ. ΑΥ.ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ.id est, *Imperator*

tor Cæsar Marcus Aurelius Alexander. Sic Volusianus, Galli filius qui prius Cæsar, quàm Augustus fuit, *Imperator Cæsar* in nummis dicitur: neque de hoc quæstio esse deberet, nisi a viris doctis titulum Imperatoris Cæsaribus denegatum fuisse quotidie in literas mitteretur. Nihil itaque certi de tempore, quô Valerianus Junior & Cæsar & Augustus dictus est. Augusti tamen titulum tardiùs ei attributum videtur sicuti & Cæsaris, neutrumque anno, quo Consul processit adhuc obtinuisse. In Codice enim Justinianeo lib. 9. tit. 16. L. 4. *ad Legem Corneliam de Sicariis* dicitur *PP. XIII. Kalend. Feb. Valerio & Lucillo Coss.* ubi loco *Valerio*, legendum *Valeriano*, qui cùm in ea subscriptione neque Cæsar, neque Augustus dicatur, apparet eumdem titulum nondum tunc assecutum fuisse. At uno vel altero decoratum fuisse existimo anno 277. quô Gallienum Augustum Quindecennalia celebrasse eo anno in Rationario fastorum dicetur. Nuncupationes enim eas in hujusmodi festivitatibus fieri solitas fuisse infra ostendemus. Cùm igitur in nummo apud Goltzium titulus Augusti, & Tribunitia potestas sine numerali nota Valeriano Juniori detur, liquet non diù illum ea dignitate potitum, quamvis quod revera eam obtinuerit, & nummus apud Tristanum, in quo Cornelia Supera ejus uxor, Augusta dicitur, & duo alii similes, qui in Bibliotheca Cæsarea extant, ac denique hæc Epigraphe, ab eodem Goltzio relata, demonstrent. IMP. C. P. LIC. VALERIANUS P. F. AUG. P. TR. P. COS. II. His positis manifestissimè patet Valerianum eum, de quo loquitur Vopiscus in loco controverso, non esse Valerianum Juniorem Valeriani Augusti filium, cùm constet ante ejusdem Valeriani Augusti captivitatem, Gallienum Juniorem, Cæsarem fuisse, in Galliis sub Postumii cura imperasse, & non minùs Gallienum Juniorem, quàm Valerianum & Saloninum appellatum esse: Valerianum verò Juniorem, neque Cæsarem fuisse, neque in aliqua Imperii parte administrationem aliquam obtinuisse. Quare retineant Fasti Consules suos ordinarios, Consulatus Gallieni, & Valeriani, de quo Vopiscus, pro suffecto, sicuti revera fuit, inposterùm habeatur, annoque Christi 259. consignetur. Neque Fasti ampliùs sollicitentur, cùm nihil adduci possit, quod ostendat per Gallieni Imperii tempora aliter eos ordinari debuisse, & quicumque eosdem reformare tentarint, totam seriem temporum perverterint, seseque in inextricabilem labyrinthum induxerint, quod demonstrandum restat. Illud enim magis ostendet Pollionis mentem nos assecutos fuisse.

Existimavit Onuphrius libro secundo Fastorum pag. 263. Gallie-

X. Confutatur opinio Onuphrii circa locum Vopisci.

num & Valerianum, de quibus Vopiscus, alios non esse, quàm Gallienum & Valerianum Augustos; huncque locutum fuisse de tertio Consulatu ordinario Gallieni filii sui; de suo verò quarto, anno 257. ab utroque gesto; ideoque Crinitum & Aurelianum in eum annum Consules designasse eosque sibi ac filio subrogasse. Sed prӕterquam quod ipsa Vopisci verba Valerianum Augustum de se ipso locutum non fuisse apertè indicant, quomodo is anno 256. designationem eam coram Memmio Fusco Consule ordinario, quod docet idem Vopiscus, facere potuit, cùm idem Memmius non nisi anno Christi 258. Consul ordinarius fuerit? Deinde cur Valerianus Gallienum primo loco nominaret, qui non nisi secundô Consul esse poterat? Onuphrii itaque explicatio, licet multis viris doctis probata, penitùs rejicienda, utpote quӕ vim verbis Vopisci inferat.

XI. Confutatur opinio Baronii circa eũdem locum.

Vidit difficultates has Baronius, & quàm infirma Onuphrii solutio esset; quare aliam viam iniit, certóque sibi persuasit, Valerianum Augustum, dum Byzantii esset anno Christi 258. qui ipsi est 261. Crinitum & Aurelianum in locum Gallieni Augusti IV. & Valeriani hujus fratris in annum sequentem Consules designasse, ita ut Gallienus Aug. IV. & Valerianus ejus frater Consules ordinarii fuerint, & in omnes Fastos error irrepserit, dum in his Volusianus jungitur cum Gallieno IV. Et Valeriani Gallieni Imperatoris fratris loco, Volusiani nomen legitur; qui Valerianus, inquit Baronius, Volusianus etiam potuit cognominari. Sed hâc ratione tantùm abest, ut difficultatem sustulerit, ut contrà Fastos Consulares prorsus perverterit: Memmium enim Fuscum, & Pomponium Bassum, qui non nisi ante Fulvium Æmilianum, ac Pomponium Bassum, prӕtereaque ante Cornelium secularem, & Julium Donatum Consulatum gessêre, ut Vopiscum ad sensum suum traheret, immediate ante Gallienum IV. & Valerianum ejus fratrem Consules collocavit. Nec hîc errorum finis. Consulatus dein ordinarios, tam Emiliani & Bassi, quàm Secularis & Donati tanquam falsò appositos & adscititios rejecit. Itaque verum quidem est, Valerianum Gallieni Augusti fratrem Consulem fuisse anno post Consulatum Memmii Fusci & Pomponii Bassi, sed falsum eum Consulem fuisse ordinarium, sicuti & Gallieni Augusti Collegam. Consulatum enim tantùm suffectum gessit cum Gallieno Juniori, qui ideo primo loco nominatur, quia Cӕsar erat, & in Galliis imperabat; prӕterea Valerianus is alius prorsus est à Volusiano, qui cum Gallieno IV. Consul ordinarius processit. Nam, ut optimè observat Norisius dissert. de votis decennalibus

nalibus cap.5. Valerianus cognomen erat Liciniæ familiæ, ut tam ex nummis Valeriani Senioris, quàm Gallieni Augusti, ac ipsiusmet Valeriani Junioris patet. At Volusianus fuit ex familia Petronia, & imperante Gallieno bis præfectus urbi fuit, ut ex Indiculo præfectorum urbis à Cuspiniano publicato intelligitur. Deinde, ut idem Norisius ibidem probat, Æmilianus & Bassus Consules ordinarii fuère, quemadmodum in omnibus antiquis tabulis Victorii Aquitani, Prosperi, Idacii, Fragmenti Consularis apud Bucherium, in Chronico Alexandrino, & præfato Indiculo præfectorum Urbis legitur. Contra verò Gallieni IV. & Valeriani Cæsaris Consulatus non solùm in nullis Fastis comparet, sed Pollio in Gallieno cap. primo Gallienum cum Volusiano conjungit, ait enim: *Gallieno igitur & Volusiano Coss.* Denique tot extant Rescripta in Codice Justinianeo, tum *Æmiliano & Basso Coss.* Tum etiam Seculari II.& Donato Coss. data, ut iis recensendis tempus tereretur. Videri tamen possunt citata à Norisio, loco præfato. Profectò pro principio Chronologico haberi debet Consules omnes, quibus vel Justinianei, vel Theodosiani Codicum, leges subscribuntur, ordinarios esse, non verò suffectos, contra quòd Baronium peccasse, ideo minus mirum videri debet, quod ipsemet Onuphrius, cui tantum Fasti Consulares debent, ad eundem lapidem offenderit, Consulatumque Probi Imperatoris & Paulini, qui libro 8. Codicis Justinianei *Titulo 56. de revocandis donationibus l.* 2. legitur, expunxerit.

XII. *Confutatur opinio Petavii circa eundem locum.*

Petavius tot egregiis operibus in lucem editis clarus, existimans ratiocinio Baronii obsisti non posse, aliam quidem viam ab eo iniit, sed tamen non minùs offendit: Gallienum enim IV. & Valerianum Cæsarem, Valeriani Augusti filium, Consules ordinarios anno 259. obtrusit, iisque Crinitum & Aurelianum subrogatos docuit. Tum anno 261. Gallienum V. & Volusianos Consules ordinarios edidit; sicque octo Gallieno Augusto contra omnium Fastorum, Numismatum, & Codicis Justinianei fidem, Consulatus assignavit. De fastis liquet eos Gallieno septem tantùm Consulatus tribuere, de Codicis Justinianei Rescriptis ostendit idem Norisius. Extat enim *Lex 3. de ordine Judiciorum*, quæ dicitur, *PP. Gallieno Aug. V. & Faustino Coss.* Rursus in eodem Codice laudatur *lex 7. de probationibus PP. Gallieno VII. & Sabinillo Coss.* At Petavius, qui octo Consulatus Gallieno perperam attribuit, scribit Gallienum VI. & Faustinum, & rursus Gallienum VIII. & Sabinillum, loco *Gallieni V. & VII.* adversatur & nummis eadem sententia; apud Goltzium enim unus inscriptus est TR.P. XIIII. COS. VII. & alter: TR.P. XV. COS.

COS. VIII. Si enim anno Imperii decimo quinto, quem Tribunitia Poteſtas XV. exhibet, Conſul tantùm VII. Gallienus dicebatur, conſtat profectò octavum ejus Conſulatum commentitium eſſe, & non niſi ad hanc difficultatem ſuperandam excogitatum. Quia verò idem Petavius unum Conſulatum intruſit, Gallieni nempe IV. & Valeriani Cæſaris, cogitur alium è Faſtis expungere, placuitque inter alios Conſulatum Secularis & Donati rejicere, licet, uti diximus, in variis Codicis Juſtininianei Reſcriptis legatur. Ac denique Æmiliani & Baſſi Conſulatum, qui cum anno Chriſti 259. connecti debet, in annum ſequentem differre; ſicque ſeriem temporum pervertere.

XIII. *Confutatur opinio Cointi circa eundem locum.*

Carolus Cointius doctiſſimus Annalium Eccleſiaſticorum Francorum Conditor, difficultatem hanc in Tomi primi Chronologico apparatu, fuſiùs reliquis pertractavit, exiſtimavitque eam ſolvi poſſe, ſi rectè ſtatuatur ſextus Valeriani Auguſti annus, quo Romanis contra Perſas infeliciter dimicantibus is in captivitatem abductus eſt. Addit difficultatem in eo tantùm ſitam eſſe an primus Valeriani Auguſti annus numerari debeat ab anno Chriſti 255. quô eum purpuram ſumpſiſſe arbitratur, vel ab anno 257. quô Gallum & Voluſianum periiſſe dicit; ac dein ſubjungit: *Sperabamus controverſiam ſublatam iri nominatis Conſulibus, qui ſexto Valeriani Imperatoris anno à Pollione conſignantur; ſed tantum abeſt, ut id Faſti Conſulares præſtent, quin potius rem magis intricatam reddunt, cùm neceſſario vel Fuſci Conſulatus, vel quartus Gallieni removendus ſit è loco ſuo, ut alter alterum excipiat juxta mentem Vopiſci, cujus authoritas ipſis Valeriani literis ſuffulta in hac cauſa cæteris anteponi debet.* Poſtea pluribus probat adhærendum eſſe ſententiæ, quæ bellum Perſicum in annum Chriſti 263. ſextumque Valeriani rejicit; ideoque Fuſci Conſulatum, quem anno Chriſti 260. in Faſtis adſcribi dicit, anno 262. reponendum eſſe, concluditque his verbis: *Nullum Chronologiæ detrimentum fiet, ſi tria Conſulum paria, quæ tertium Gallieni Conſulatum, ſive annum Chriſti 259. ſubſequuntur, hoc ordine collocentur, ut Æmilianus & Baſſus anno Chriſti 260. Secularis iterum & Donatus anno 261. Baſſus iterum & Fuſcus anno 262. reſpondeant.* Jactis fundamentis adeò ruinoſis, molem ſuperſtructam corruere neceſſe eſt. Supponit Cointius Baronium rem acu, ut aiunt, tetigiſſe, quando ſcripſit Gallienum & Valerianum, quibus Crinitus & Aurelianus ſubrogati fuere, alios non eſſe quàm Gallienum Auguſtum, & Valerianum ejus fratrẽ, licet Gallieni & Valeriani Conſulatus, de quo Vopiſcus loquitur, ſuffectus tantùm ſit. Præterea Conſulatum controverſum pendere ab anno ſexto Valeriani Auguſti; aliquos Conſu-

les à

les à Pollione, ſexto Valeriani anno, conſignatos fuiſſe; ejuſdem Valeriani Auguſti Imperium numerari poſſe vel ab anno Chriſti 255. vel ab anno 257. ac denique bellum Perſicum in annum 263. rejiciendum eſſe, quæ omnia à veritate aliena non niſi eum in errorem inducere potuêre. Jam demonſtravimus Gallienum & Valerianum à Vopiſco memoratos alios non eſſe, quàm Gallienum Juniorem Cæſarem & Valerianum ejus Patruum,cumque Conſulatum ſuffectum tantùm fuiſſe, quo ſolo Cointij opinio penitùs evertitur. Sed quam connexionem cum ſexto Valeriani Auguſti anno Conſulatus controverſus habet? nonne tota difficultas pendet ab anno, quo Valerianus Auguſtus Crinitum & Aurelianum Conſules deſignavit, & à cognitione Gallieni & Valeriani, an nempe hi duo Auguſti eſſent, an Conſules ordinarii, vel ſuffecti? Nam ſive anno eam deſignationem ſequenti, ſive biennio poſt, Valerianus captus ſit, hoc nihil prorſus ad rem, cùm tam eo capto, quàm adhuc imperante, Crinitus & Aurelianus Conſulatum inire potuerint.Denique nullos Conſules cum anno Aureliani Auguſti ſexto, Pollio conjungit. Unde quæcumque à Cointio ſupponuntur, nihil ad difficultatem faciunt.

XIV.
Ab annis Imperii Gallieni pendēt anni aliquot aliorum Imperatorum.

Quod ſi ea pendeat ab anno adepti à Valeriano Auguſto Imperii, ut ſibi perperàm vir doctiſſimus perſuaſit, profectò malè hunc aſſecutus eſt. Nam Valerianum anno 253. circa menſem Junium purpuram ſumpſiſſe, eôdemque Gallum & Voluſianum interfectos fuiſſe, pro comperto eſſe debet; licet Petavius & Labbeus in Chronicis, aliique viri Erudititiſſimi non niſi anno ſequenti Imperium ejus auſpicentur. Certa enim per hæc tempora reſtituendæ Chronologiæ via, mors ejuſdem Gallieni Auguſti, quem conſtat anno 268. ante nonum Kalendas Apriles,quo Claudius ejus ſucceſſor Imperator acclamatus eſt, ut habet Pollio in Claudio cap. 8. occiſum fuiſſe, annoſque ferè quindecim imperaſſe. Hoc enim docet Euſebius lib. 7. hiſtor. Eccleſiaſt. cap. 28. *Gallienus, Imperio per quindecim continuos annos adminiſtrato, Claudium ſucceſſorem reliquit,* quod Textus græcus magis exprimit Γαλλιήνου δὲ ἐφ' ὅλοις ἐνιαυτοῖς πεντεκαίδεκα τὴν ἀρχὴν κεκρατηκότος, Κλαύδιος κατέστη διάδοχος: id eſt, ut Chriſtophorſonus optimè vertit: *Gallienus ubi quindecim annos integros gubernaſſet, &c.* Quod & Porphyrius in vita Plotini confirmat, ut alibi oſtendemus, cùm diuturnitas Imperii Gallieni, trium qui eum præceſsêre Imperatorum, Chronologiæ cardo ſit: Si itaque à menſe Martio anni 268. Quo Gallienus interfectus, per quindecim annos retrocedas, pervenies ad annum Chriſti 253. quo circa menſem Junium cum Valeriano Patre Imperium ſuſcepit, ideoque Gallus, &

perempti sunt. Quorum Imperium cùm Dexippus à Georgio Syncello pag. 366. citatus octodecim mensium fuisse dicat, claret eos illud arripuisse sub finem anni 251. Eò enim major fides eidem Dexippo habenda, quò is tempore Gallieni, ut discimus ex Pollione in duobus Gallienis cap. 13. floruerit, & historiæ Augustæ Scriptores dicant Gallum & Volusianum biennium imperasse numero nempe rotundo loquentes, vel biennium non explesse, ut rectè Eutropius & Eusebius in Historia. Præterquam quod nisi hoc dicatur, nec Gallienus quindecim annos imperarit, nec Chronologia per hæc tempora rectè ordinari poterit. Duplex porro illa Epocha Valeriani & Gallieni, quam Cointius à Baronio mutuatus est, quæque Gallum & Volusianum annos quatuor regnasse supponit, commentitia est, uti à viris doctis jam observatum. Denique cùm summo Chronologiæ detrimento Consulatum Maximi & Glabrionis è loco movit, & ante Valeriani III. & Gallieni II. Consulatum, qui subsequi debet, statuit. Tum Consulatum Memmij Fusci & Pomponii Bassi biennio moratur, utque immediatè præcedere posset Gallieni Augusti IV. ac Valeriani Cæsaris Consulatum, duo par Consulum eidem anteponit, nempe Æmilianum & Bassum, tum Secularem & Donatum, sicque omnia miscet.

XV. *Fastorum perversio quàm detrimentosa Chronologiæ.*

Vix dici potest quantum rectè Chronologiæ præjudicium hæc Consulatuum perversio afferat. Posset id pluribus exemplis demonstrari, sed unum vel alterum afferre contentus ero. Divus Cyprianus in Actis Passionis suæ dicitur passus *Tusco & Basso Coss.* Quod confirmat Chronicon Alexandrinum. Cadit is Consulatus in annum Christi 258. Sed cùm Baronius eum anno Christi 261. illiget, Cyprianum tertio post ejus mortem anno vivum supponit, ac martyrium passum, licet capto jam Valeriano persecutio cessasset. Sanctus Fructuosus Tarraconensis Episcopus dicitur in Actis Martirii sui à Bollando & Henschenio viris de universa Ecclesia benemeritis, die 21. mensis Januarii relatis, passus *Valeriano & Gallieno Imperatoribus Æmiliano & Basso Coss. decima septima Kal. Februarii, die Dominico,* & dicuntur socii cum eodem Fructuoso ad supplicium *producti XII. Kal. Februarii, feriâ sextâ.* Dies decimus septimus Kal. Februarii non potest cum die Dominica concurrere, nec duodecimus Kal. Februarii cum feria sexta, nisi currente Cyclo Solis 16. & litera Dominicali B. Et tamen anno 261. quo Fusci & Bassi Consulatum, ac Sancti hujus Episcopi martyrium Baronius consignat, currebat Cyclus Solis 18. litera Dominicalis F. sicque non dies Dominicus, sed dies Mercurii, non feriâ sextâ, sed feriâ secundâ fuisset. Quare non

frustra

frustra diximus ipsum Cœlum ac Sydera, Gallieni & Valeriani Consul tûs occasione fuisse impetita. Mirari autem satis non possum, cur Petavius in Chronico, ejusdem Fructuosi martyrium in annum 259. quem Gallieni IV. & Valeriani Cæsaris Consulatu notat, conjecerit, cùm Scaliger in Prolegomenis librorum de Emendat. Tempor. pag. 19. hunc quidem annum ac præfatas ferias examinet, & Baronius Consulatum Tusci & Bassi ex Actis à Surio relatis, proferat. Quare idem Tusci & Bassi Consulatus cum anno Christi 259. indissolubiliter connectitur, quô vel solô opiniones Baronij, Cointii, & Petavii penitùs convelluntur. Restat sententia Notisii sequenti capite examinanda.

CAPUT SEPTIMUM.

Tam Gallieni Cæsaris, & Valeriani, quàm Criniti, & Aureliani Consulatus reapsè gestus est, unde altera Inscriptionis Forojuliensis interpretatio desumitur.

I. *Consulatus Gallieni Iunioris, ac Aureliani reapsè gesti.*

HEnricus Norisius, qui Dissert. de Votis Decennalibus cap. 5. & 6. Fastos per Gallieni, & sequentium Imperatorum tempora, accuratè digessit, ubi Baronii, Petaviique opiniones quoad Gallieni & Valeriani Consulatum confutavit (Caroli enim le Cointe Annales Ecclesiasticos Francorum non viderat) in hanc tandem descendit sententiam: *Video quidem*, inquit, *in laudatis à Baronio Actis designatos fuisse à Valeriano Imperatore Consules ordinarios, Gallienum & Valerianum, suffectos verò à die vicesima secunda Maii Crinitum & Aurelianum. Verùm neutiquam illi Consulatum iniêre. Etenim si Aurelianus anno Domini ex Baronio 262. vel 259. ut vult Petavius, Consulatum suffectum gessisset, anno primo Imperii iniens Kalendis Ianuariis Consulatum ordinarium, dictus fuisset Consul II. Rursus cum Capitolino procedens Consul anno 274. Consul III. fuisset. Denique annum postremum Imperii quartùm Consul clausisset. At in omnibus Fastis tertiùm tantùm Aureliani Consulatum legimus.* Ac Paulo post: *itaque cùm Aurelianus ad Imperium elatus ter Consulatum ordinarium gesserit, & à Baronio ac Petavio Consul III. dicatur quod laudata Inscriptio demonstrat,* (loquitur de ea, quam in hujus Dissertationis præfatione ex Onuphrio retulimus) *fit consequens, ut Valeriano imperante, Consulatum suffectum non gesserit. Quod inde derivasse existimo, quia eodem anno, victo ac capto in Perside Valeriano Augusto, Gallianus solus*

lus Imperium consecutus, alia Collegia Consulum pro arbitrio designavit. Ita Consulatus antequam illum iniret, Aureliano abrogatus. Existimat itaque Norisius Gallienum & Valerianum Consules ordinarios designatos fuisse, sive intelligat cum Baronio, Petavio, & Cointio, Gallienum Augustum, & Valerianum Juniorem ejus fratrem, sive cum Onuphrio Gallienum & Valerianum Augustos. Nam hæc Vopisci verba ad Aurelianum dicta, *Consulatum cum eodem Ulpio Crinito in annum sequentem à die undecimo Kalend. Iuniarum in locum Gallieni & Valeriani sperare te convenit*, omnes huc usque interpretati sunt, vel de Gallieno Augusto, & Valeriano ejus fratre, vel de eodem Gallieno & Valeriano ejus patre. Sed utraque interpretatio ex dictis reiicienda, cùm præterquam quod de Gallieni & Valeriani Consulatu suffecto Vopiscus loquatur, ille alius non est, quàm Gallienus Junior Cæsar, alterque, quàm Valerianus ejus patruus, qui quando pater à Persis captus, nondum Cæsar erat.

II. *Ostenditur Aurelianum revera Consulem suffectum fuisse.*

Præterea ex his, quæ idem Vopiscus in Aureliano habet, evidenter colligitur, gestum illum Consulatum ab Aureliano reapse fuisse; ibi enim cap. 12. referuntur litteræ Valeriani Augusti ad Præfectum Prætorij scriptæ, quibus ei injungit, ut sumptus ad eum Consulatum suppeditet: *Aureliano, cui Consulatum detulimus, ob paupertatem, quâ ille magnus est, cæteris major, dabis ad editionem Circensium, Aureos Antonianos trecentos, argenteos Philippeos minutulos tria millia &c.* tum cap. 14. refertur gratiarum actio Aureliani ad Valerianum: *ago gratias bonitati tuæ, & accipio Consulatum quem das &c.* Denique capite sequenti horum sumptuum occasione Vopiscus scribit: *vidimus proximè Consulatum Furii Placidi* (quem nempe is anno 273. cum Claudio Tacito postea Imperatore gessit) *tanto ambitu in Circo editum, ut non præmia dari Aurigis, sed patrimonia viderentur &c. Factum est enim, ut jam divitiarum sit, non hominum Consulatus.* Quod si Aureliani Consulatus cassus fuisset, idem Vopiscus, qui de eo tam diversa refert, id non tacuisset; eo magis, quò de Placidi Consulatu, qui revera gestus est, ejusdem Consulatûs Aureliani occasione loquatur, & quò post eundem aliasque dignitates ab Aureliano gestas, memoratas scribat. *His igitur tot ac talibus præjudiciis, muneribusque fultus, Claudianis temporibus tantus enituit,* (nempe Aurelianus) *ut post illum, Quintillo quoque fratre ejus interempto, solus teneret Imperium.* Sed Consulatus ordinarius à Valeriano, Gallieni Imperatoris fratre, anno 265. gestus litem dirimit; idem enim Consulatus, tam in fastis, quàm in Nummis apud Goltzium & alios, ac Inscriptionibus, editur cum numerali nota II. eodem modo quo in

Inscriptione

Inscriptione Capite præcedenti num. 9. à nobis relata legitur: cujus rei ratio alia esse non potest, quàm quod antea Consulatum suffectum gesserat cum Gallieno Juniori Cæsare; cùm inter omnes conveniat unicum eum tantùm Consulatum ordinarium iniisse. Neque credibile est quod ibidem habet Norisius, Valerianum Augustum anno septimo Imperii, Christi nempe 260. præfatam Consulum designationem fecisse, eodemque anno victum ac castris exutum in Persarum potestatem venisse; nam licèt verum sit, eundem Valerianum septimum Imperii annum, quod Nummismata, tam græca, quàm latina apud Goltzium ostendunt, inchoasse, nondum tamen liquet, an anno 259. quo idem septimus Imperii annus cœpit, an sequenti, quo absolutus est, captus fuerit; prætereaque anno 260. Memmius Fuscus, coram quo Consule ordinario, ut habet Vopiscus, ea designatio facta, eam dignitatem non gerebat. Nec satisfacit responsio Norisii dicentis Memmium Fuscum Consulem ordinarium appellari, *non quasi eodem anno, eo Magistratu fungeretur, sed quod ante biennium, illum gesserat.* Nam licet verum sit aliquando Consulem dici, qui aliàs Consul fuit; imò Ablavium, qui anno 331. Bassô Collegâ Consul fuit, à Sidonio lib.5. Epist.8. Consulem vocari, quando refert distichum quod adversus Constantinum idem Ablavius Palatinis foribus clam appendit anno vicesimo ejusdem Imperatoris, qui in anno Christi 326. absolvitur, nihilominus frustra ad eum Vopisci locum hæc evasio adducitur.

III. *Consulatus suffecti in nummis & Inscriptionibus sæpè omissi.*

Neque etiam urget, quod dicit idem Norisius, quod si Aurelianus Consulatum suffectum ante adeptum Imperium gessisset, anno primo Imperii iniens Kalendis Januariis Consulatum ordinarium, dictus fuisset Consul II. cùm tamen in omnibus Fastis is Consulatus sine numerali nota edatur. Nam Seculo, quo Aurelianus vixit & imperavit, Consulatus suffecti sæpè in nummis & Inscriptionibus prætermittebantur, ordinariorumque tantùm ratio habebatur. Decius ante adeptum Imperium Consul suffectus fuerat, factusque Imperator Consulatus duos ordinarios gessit: unde in nummis apud Goltzium dicitur: TRIB. P. COS. II. Est hic primus Imperii ejus annus. In duobus: TR. P.II. COS.III. Sunt hi percussi anno 251. quo Consulatum tertium gessit, & Tribunitiam potestatem II. absolvit. In quatuor denique legitur: TR. P.III. COS. III. Ubi vides tres Imperii Deciani annos inchoatos, ejusque tres Consulatus expressos. Et nihilominùs in duabus Inscriptionibus, anno ejus Imperii tertio, (quem præfata numismata inchoasse manifestum faciunt, licet aliqui viri eruditi contrarium arbitrati fuerint,) exaratis, dicitur

tantùm Consul II. Extat una apud Gruterum pag.273. in qua Decius dicitur: TRIB. POT. III. COS. II. dedicata ea anno Christi 251. quô Decius Consul III. processit; ideoque si suffecti ratio habita fuisset, Consul III. dicendus esset. Extat alia non dissimilis in Urbe Vencienci sub Archiepiscopo Ebredunensi, quam mecum communicavit Petrus Joffredus V. C. Serenissimi Sabaudiæ Ducis institutioni præpositus, quæ cùm ad rem nostram faciat, hîc exhibetur.

IMP CÆS.
C. MESSIO QUIN
TO TRAJANO DE
CIO PIO FEL. INVIC
TO AUG. P. M. TRIB
POT. III. COS. II.
P. P.
CIVIT VINT.

Vides in ea Epigraphe, quemadmodum & in ea, quam Gruterus refert, ac in nummis citatis, Consulatus suffecti Decii nullam rationem haberi, alioquin diceretur is COS. III.

IV. *Consulatus suffecti Domitiani aliquando neglecti.*

Imò & præcedentibus seculis Consulatus suffecti, tam in nummis quàm in Inscriptionibus, non rarò neglecti. Scribit quidem Norisius loco laudato: *Domitianus Consul XVII. utique inscribitur, quamvis sexies Consulatum suffectum gesserit.* Sed vir doctissimus non observarat, non solùm apud Dionem, quô nullus ex Antiquis in Consulibus recensendis exactior, eorum omnium mentionem non haberi, sed neque etiam in aliquibus Domitiani nummis eosdem memorari. Exhibeo hîc ex eodem Dione seriem Consulum, qui Domitiano imperante, anno nomen dedêre, in qua eidem Imperatori Consulatus tantùm XIII. tribuuntur, & ex suffectis duo recensentur, quatuor omittuntur. Nihil dico de Chronico Alexandrino in quo ejusdem Imperatoris Consulatus tantùm quatuordecim leguntur, cùm Dio sufficiat.

SERIES

SERIES CONSULATUUM DOMITIANI EX DIONE.

Anni Christi

80. Titus Aug. VIII.
 Domitianus Cæsar III.
81. M. Plautius
 M. Annius Pollio.
82. Domitianus Aug. IV.
 T. Flavius Sabinus.
83. Domitianus Aug. V.
 Eutropius Rufus II.
84. Domitianus Aug. VI.
 Junius Sabinus.
85. Domitianus Aug. VII.
 Aurelius Fulvius.
86. Domitianus Aug. VIII.
 Cornelius Dolabella.
87. Domitianus Aug. IX.
 Volusius Saturninus
88. Domitianus Aug. X.
 Minutius Rufus.
89. Aurelius Fulvus II.
 Sempronius Atratinus.
90. Domitianus Aug. XI.
 Cocceius Nerva II.
91. Ulpius Trajanus
 Acilius Glabrio.
92. Domitianus Aug. XII.
 Volusius Saturninus II,
93. Pompeius.
 Cornelius Priscus.
94. Nonius Asprenas
 M. Arricinius.
95. Domitianus Aug. XIII.
 Flavius Clemens.

SERIES USITATA CONSULUM DOMITIANI.

80. Titus Aug. VIII.
 Domitianus VII.
81. M. Plautius Sylvanus.
 M. Annius Verus Pollio.
82. Domitianus VIII.
 T. Fl. Sabinus.
83. Domitianus IX.
 Rufus II.
84. Domitianus X.
 Junius Sabinus.
85. Domitianus XI.
 Aurelius Fulvius.
86. Domitianus XII.
 Dolabella.
87. Domitianus XIII.
 Saturninus.
88. Domitianus XIV.
 Rufus.
89. Fulvus II.
 Atratinus.
90. Domitianus XV.
 Cocceius Nerva II.
91. Ulpius Trajanus
 Acilius Glabrio.
92. Domitianus XVI.
 Saturninus II.
93. Pompeius Conlega.
 Cornelius Priscus.
94. Asprenas
 Arricinius.
95. Domitianus XVII.
 Flavius Clemens.

Anno Christi octuagesimo primo, Idibus Septembris, Tito Vespasiani

V. *Aliquot nummi Domitiani à Scaligero & Petavio non intellecti.*

pasiani filio demortuo, Domitianus frater successit, annoque sequenti Consulatum ordinarium de more capessiit, octavum quidem, si omnes suffecti, quos antea gesserat, computentur; sed quartum tantùm, si ex suffectis duo duntaxat, ut facit Dio, numerentur. Scaliger in Animadversionibus Eusebianis ad numerum 2096. cùm sibi persuasisset, Consulatus suffectos in nummis semper memoratos fuisse, hæc scribit: *Domitianus fuit Consul VI. Patre Collegâ VIII. nono anno ipsius Vespasiani. At in nummis Domitianus VI. Cos. Imp. & Aug. vocatur: IMP. CÆSAR DOMITIANUS AUG. P. M. TR. P. COS. VI. ubi non solùm Imperator est sexto Consulatu, sed etiam Divi Vespasiani Filius; ergo Vespasiano Divo facto, hoc est mortuo, sextum Consulatum gerebat. At contra: CÆS. DIVI F. DOMITIANUS COS. VII. PRINCEPS JUVENTUTIS. Hìc non est Augustus, neque Imperator septimo Consulatu, sed Princeps Iuventutis, sub Tito arbitror. At hic est Imperator & Aug. IMP. CÆSAR DOMITIANUS AUG. TR. POT. COS. VII. DES. VIII. P. P. Ego ut ille ait, hæc juxta ignarissimos intelligo.* Petavius libro undecimo de doctrina Temporum cap. 17. ubi eosdem nummos refert ait: *Cæterùm in nummis Domitiani, quædam obscura sunt, quæ meritò Scaligerum moverunt in Animadversionibus ad annum 2096.* Et postquam eosdem exhibuit, subjungit: *nihil hìc habeo quod dicam, nisi mendosas illas Epigraphas videri, quæ cum Tribunitia Potestate Consulatum VI. copulant, ac scribendum omninò COS. VII.* Utrumque ex hoc labyrintho, positâ præfatâ Consulum dispositione, expedire facile est. In nummis, in quibus Domitianus dicitur COS. VII. PRINCEPS JUVENTUTIS, omnes Consulatus ejus suffecti numerantur: cúmque annus Christi octuagesimus, Titi VIII. & Domitiani VII. Consulatu in Fastis usitatis notetur, claret eo vel sequenti anno ante Idus Septembres nummos illos cusos. In quibus Domitianus dicitur AUG. COS. VI. Hi anno Christi octuagesimo quarto percussi. In quibus denique vocatur COS. VII. DES. VIII. Hi annum octuagesimum quintum exhibent. Ex quibus omnibus deducitur Consulatuum suffectorum omissionem tam in Inscriptionibus, ac nummis quàm etiam in Fastis, non obstare, quin ubi certis testimoniis constat, Consulatum suffectum ab eo qui Consul ordinarius procedit, gestum fuisse, exprimi debeat in Chronicis, vel Annalibus. Unde minus consequenter Baronius, Petavius, aliique viri docti locuti sunt, qui cùm Consulatum suffectum Aureliani admiserint, primum tamen Consulatum ejus ordinarium sine iterationis nota memoravere. Qui quidem loquendi modus à Norisio reprehendendus

hendendus erat, neutiquam verò ex eo deducendum, Aurelianum, antequam Imperio potiretur, Consulatum suffectum non gessisse.

VI. *Consulatus ordinarius Macrini restituitur.*

Nec adeo mirum videri debet, in Fastis nullis suffecti Aureliani Consulatûs mentionem esse, cùm Macrini Augusti Consulatus ordinarius ab omnibus recentibus Fastorum Scriptoribus & forsan etiam ab Antiquis, Dione excepto, prætermissus fuerit. Ille anno Christi 217. Caracalla occiso, *die quæ Severi Natalis erat*, inquit Dio lib.78. Imperator à militibus creatus fuit. Cadit natale illud, ut ex Kalendario Lambeciano patet, in quartum Idus Apriles. Unde Macrinus, ut Capitolinus in ejus vita cap.2. testis est, *se nunc Severum, nunc Antoninum, cùm in odio esset omnium, & hominum & militum nuncupavit*. Ex nummis apud Goltzium colligitur eum se cum Diadumeniano filio in aliquot ejusdem anni menses Consulem designasse, eundemque Diadumenianum Cæsarem dixisse, ac in annum sequentem Consulem, suffectum tamen, ut videbimus, se ipsum verò Consulem ordinarium designasse. In uno legitur: *Imp. Cæs. M. Opel. Sev. Macrinus Aug. Pontif. Max. Tr. P. Cos. P. P.* In altero verò: *M. Opel. Antonin. Diadumenian. Cæs. Pontif. Cos. Des. II.* Hi nummi anno 218. quò Macrinus Imperium suscepit, Consulatumque suffectum cum Diadumeniano filio gessit, percussi. Mirum tamen mihi accidit Macrinum, qui in omnibus ferè Numismatis, tam græcis, quàm latinis, quorum plurimi supersunt, Severus dicitur, in nullo Antoninum appellari; contrà verò Diadumenianum in omnibus ferè eo nomine vocari: cùm Capitolinus in ejus vita doceat, ipsum modò Severum, modò Antoninum se se nuncupasse, & Chronicon Alexandrinum, Cassiodorus, Auctor fragmenti Consularis apud Bucherium, aliique Antiqui Antoninum & Adventum Consules ordinarios edant: qui quidem Antoninus alius non est à Macrino, licet Onuphrius lib.2. Fastorum, omnesque post eum anno 219. Antoninum Diadumenianum, & Adventum Consules ordinarios exhibeant. Qui error hic evellendus. Nam Dio, qui tunc vivebat, in Indice Consulari habet: *M. Opelius Macrinus Aug. & . . . . . . Adventus.* Tum lib.78. scribit à plerisque Macrinum reprehensum fuisse, quòd Adventum *non modo Senatorem, sed etiam Collegam in Consulatu & Præfectum Urbis creasset.* Dein lib.79. dicit innovata esse plura ab Heliogabalo successore ejus, & inter hæc *quòd Consulatus Macrini loco, qui jam ante gestus erat, nomen suum substituit*, cùm nec eum prorsus attigisset; ac denique quòd initio Imperii annum indicavit *per Adventi Consulatum, quasi qui solus illum gessisset*, adeo à Macrino Heliogabalus abhorrebat. Ex quibus manifestissimè cla-

I ret,

ret, Antoninum patrem, non Antoninum filium, seu Macrinum, non Diadumenianum Adventô Collegâ nomen anno 219. dedisse, omnesque recentiores Chronologos in illius anni Consulatu edendo errasse; maximè omnium Scaligerum in Canone Chronico Eusebii, ubi habet: ΔΙΑΔΟΥΜΕΝΙΑΝΟΣ ΚΑΙΣΑΡ, ϗ, ΑΔΟΥΕΝΤΟΣ. Id est, *Diadumenianus Cæsar, & Adventus*; nam Antiqui Fastorum Conditores Antoninum quidem cum Advento, sed nunquam Diadumenianum cum eodem Advento proposuerunt, licet ex Antonini nomine, quô Diadumenianus in nummis semper vocatur, ansam arripuerint scribendi eundem Diadumenianum Consulem ordinarium fuisse. Quare rectè Petavius lib. 11. de doctrina temp. cap.29. tradit: *neque Consules, neque annos Christi Eusebius adnotarat, & qui Consules in Græca Farragine adjunxit Scaliger, contra Eusebii mentem illos adscripsit.* Qua de re videndus etiam Combefisius, vir eruditissimus in Notis ad Georgium Syncellum. Anno itaque 219. Macrinus II. & Adventus Consules ordinarii processêre, ac post aliquot menses Diadumenianus illis suffectus est; nummi enim duplicem Macrini & Diadumeniani Consulatum exhibent, uti ille in quo legitur: *Imp. Cæs. M. Opel. Sev. Macrinus Aug. Pontif. Max. Tr. P. II. Cos. II. P. P.* Idem legitur de Diadumeniano, qui cùm in nummis Consul II. non vocetur, nisi cum Augusti titulo, liquet dignitatem Augusteam illi anno 219. à patre attributam, eamque ob rem secundum Consulatum suffectum. Quid mirum igitur si in nullis fastis Consulatûs suffecti Aureliani mentio habeatur, cùm id genus Consulatus sæpe in nummis, Inscriptionibus; fastisque Consularibus prætermittatur, recentesque omnes Chronologi Consulatum ordinarium Macrini omiserint, ejusque loco Diadumenianum Consulem tantùm suffectum nobis exhibuerint, nec sat certum sit, an antiqui Fastorum Conditores, quando Antoninum, vel cum numerali nota, vel sine ea, & Adventum profitentur, Macrinum, qui nunquam in nummis dicitur Antoninus, vel Diadumenianum qui eo semper nomine in iisdem appellatur, intelligant; licet Macrinum Consulem ordinarium fuisse certum indubitatumque haberi debeat. Atque ex ipsiusmet Macrini nummo, qui apud eundem Goltzium extat, lucet Consulatus suffectos ejus ætate neglectos fuisse; in eo enim legitur: *Imp. Cæs. M. Opel. Sev. Macrinus Aug. P. M. Tr. P. II. Cos. P. P.* Sumpsit secundum Consulatum Macrinus Kalendis Januariis anni Christi 219. Tribunitiam verò Potestatem II. quarto Idus Apriles, qui ejus, sicuti & Severi dies natalis erat; & tamen eo in nummo non dicitur Consul II. quia nempe suffecti nulla in eo ratio.

Onuphrius,

VII. *Primus Conſulatus ordinarius Aureliani cum numerali nota proferri debet.*

Onuphrius, qui hunc Conſulatuum ſuffectorum neglectum non animadverterat, eâdem, quâ Noriſius ratione permotus, quòd ſcilicet Aurelianus ille, qui cum Pomponio Baſſo, anno Chriſti 271. Conſul ordinarius fuit, in nullis faſtis cum iterationis nota legatur, arbitratus eſt, non Aurelianum Auguſtum, ſed privatum quemdam ejuſdem nominis Pomponii Baſſi Collegam fuiſſe; ſecundum verò Aureliani Conſulatum, quem cum Julio Capitolino, anno 274. geſſit, ideo cum iterationis nota legi, quia ante adeptum Imperium Conſulatum ſuffectum idem Aurelianus geſſerat. Quæ explicatio Calviſio, aliiſque quibuſdam viris doctis placuit; ſed prima Conſulatuum Cæſareorum regula, quæ docet Imperatores proximis poſt ſuſceptum Imperium Kalendis Januariis Conſulatum ordinarium iniiſſe, illius opinionis vanitatem oſtendit, ſicuti & uſus Auctorum Chronicorum Conſularium, qui Auguſti, vel Cæſaris nomen exprimere non ſolent. Obſervat quidem Noriſius loco laudato in Chronico Canone Euſebii apud Scaligerum diſertè legi: *Aurelianus Auguſtus, & Baſſus.* Sed ſuperiori capite Scaligero hac in re nullam adhibendam fidem oſtendimus. Ex quibus tandem omnibus conſequens eſt, Aureliani, ſicuti & Decii primum Conſulatum ordinarium cum nota Numerali II. in poſterum efferri debere; cùm in Chronicis, & Annalibus claritas quærenda ſit, ambiguitaſque vitanda, ac Conſulatum tertium in Inſcriptione Forojulienſi cum quarta Tribunitia Poteſtate copulatum dici poſſe tertium in ordine ad ſuffectum, quem Aurelianus, ante adeptum Imperium geſſerat; licet, ut verum fatear, prior explicatio præferenda videatur, quòd, uti diximus, per hæc tempora ſuffecti Conſulatus memorari non ſolerent. Quod niſi alterutri explicationi à nobis allatæ acquieveris, præclaram Epigraphem, cui nec temporum ſævitia, nec hominum malitia quidquam integritatis adhuc eripuit, falſam aſſerere cogêris, reclamantibus hiſtoriæ Auguſtæ ſcriptoribus, nummis, & Inſcriptionibus aliis, in quibus Cæſarum & Auguſtorum Conſulatus deſignati abſolutè proferuntur, quod antea ignotum, me demonſtraſſe exiſtimo.

CAPUT OCTAVUM.

Consulatus designati, & suffecti ab honorariis valdè diversi.

I. *Explicatur Consulatus honorarius.*

BAronius, qui anno 140. num. 1. Consulatum secundum designatum Antonini Pii, honorarium existimavit, ejusdem generis suffectos fuisse pariter credidit; ex eo enim quod Dio lib. 46. scribat Plautianum ornamenta Consularia à Severo Augusto accepisse, idem Baronius anno 205. num. 1. scribit: *Hoc anno primùm à Severo factum est, ut Consulatus suffecti cum ordinariis numerarentur, sicque ea ratione Plautianus, qui suffectum egerat Consulatum, hoc anno creatus Consul ordinarius, II. Consul positus est.* Et tamen Plautianus non suffectum, sed honorarium Consulatum egerat. Quare manifestum est, Baronium utrumque honoris genus confudisse. In eadem sententia fuit Carolus Cointius, qui tomo primo Annalium Ecclesiasticorum Francorum, suffectum Aureliani adhuc privati Consulatum, honorarium vocat. Sed Consules honorarios, suffectos, & designatos valde inter se differre, tam certum, quàm quod certissimum. Post constitutum enim Imperium Romanum tria Consulum genera fuere distinctis nominibus appellata, ut observavit Onuphrius lib. 1. Fastorum pag. 61. Qui Kalendis Januariis eum Magistratum inibant, Consules ordinarii appellabantur: qui iis abdicantibus in aliquot reliquos anni menses subrogabantur, Consules suffecti dicebantur, & tam isti, quàm priores, postquam ad illud munus deputati erant, Consules designati vocabantur, & aliquibus prærogativis potiebantur, horumque tanta authoritas erat, quanta illis ab Imperatoribus concedebatur. Sed præter utrosque, tertium Consulum, seu, ut communiùs vocabantur, Consularium genus erat, ut ea dignitas ad plures pervenire posset, ab Augusto excogitatum, & longo tempore intermissum, à Constantino Magno postea restitutum. Hi licet Consulatum nunquam adepti essent, Consulares tamen viri, ex Imperatorum indulgentia & privilegiis appellabantur, ornamentis & prærogativis omnibus Consularibus eis concessis. Vocabantur & *Codicillares*, ut videre est apud Alemannum in Notis ad historiam arcanam Procopii pag. 6. ubi & ex lib. 3. ejusdem Procopii de bello Gothico, vir Consularis vocatur: ὕπατος καλούμενος μόνον, id est, *Consul nomine tenus.* Sæpius tamen, ut probat idem Alemannus, vocabantur,

tur, ἀπὸ ὑπάτων, Id est, *ex Consulibus*, Exconsul enim apud recentiores Imperatores Orientales, idem fuit quod veteribus vir tēporibus Consularis. Frequens de iis in Græcis Auctoribus post Constantinopolim conditam mentio. Nam cùm Constantinus Urbem illam condidit, Senatu illustravit, & Consulatum denuò more veteri annuum fecit: quæ causa fuit, ut plures postea Consularibus ornamentis honorati fuerint. Rectè tamen observat Combefisius in Notis ad Theophanem, vocem ὕπατος non semper in Auctoribus græcis significare Consulem, sed quandoque *eximium*, *præcipuum*, *Proceres*, & hujusmodi, quomodo, inquit, Psellus passim indigitatur, ὕπατος φιλοσόφων, id est, princeps philosophorum. Quod non rarò Authorum Græcorum Interpretes decepit.

II. *Idem vestitus Consulū honorariorū ac ordinariorum.*

Concessorum Consularium Insignium formulam Cassiodorus lib. 6. variarum refert, in qua legitur: *Sed nunc sumitis ista feliciùs, quando nos habemus labores Consulum, & vos gaudia dignitatum. Palmatæ siquidem vestræ, nostræ probantur esse victoriæ, & prosperrimæ conditionis eventu, vos in pace ingenuitatem ceditis famulis, cùm nos securitatem demus per bella Romanis. Atque ideo per illam Indictionem Consulatûs te decoramus Insignibus. Pinge vastos humeros, vario colore palmatæ: validam manum victoriali scipione nobilita: lares proprios etiam calceis auratis egredere; sellam Curulem pro sua magnitudine multis gradibus enisus ascende: ut in otio subjectus merearis, quod nos per maximos labores assumimus imperantes.* Sed habitûs Consularis notitiam ex Vopisco in Aureliano deducere possumus; ibi enim cap. 13. ait Valerianum Augustum hæc verba in Aureliani designatione ad Consulatum edidisse: *Cape igitur tibi pro rebus gestis tuis, coronas murales quatuor, vallares quinque* &c. *Togam prætextam, tunicam palmatam, togam pictam*, (togæ pictæ & palmatæ ac trabeæ priscorum Consulum vestes fuēre, quæ an inter se invicem differrent, & in quo nondum satis liquet) *subarmalem profundum*, (quæ cùm postrema ex vestibus Consularibus recenseatur, admodum probabile reputat Dufresnius V. C. Dissertat. de Numismat. inferioris ævi num. 5. eam esse, quæ cæteris superfundebatur, dicique *profundum*, quòd ex purpura, ac satura esset) *Sellam eboratam: nam te Consulem hodie designo* &c. Atque hic vestitus Consulibus ordinariis, suffectis & honorariis communis erat.

III. *De fœminis Consularibus.*

Imò, ut ibidem Dufresnius num. 8. observat, *Consulares fœminæ*, quemadmodum ab Ulpiano Consulum uxores vocantur, eodem ac simili pene habitu, quo Conjuges ornabantur. Quod colligit ex Iconismo, qui in vetustissimo Dioscoridis Codice MS. habetur in Bi-

bliothèca Cæsarea, & à Petro Lambecio, viro eruditissimo lib. 2. de eadem Bibliotheca describitur. Ibi Juliana Olybrii Augusti filia, & Areobindæ Consulis uxor, fascia ampliori collum, & humeros amplectente, & pectus attingente exornata conspicitur, in hoc à Consulari fascia diversa, quòd ista muliebris sinistro brachio non aptetur; in Diptychis enim Leodiensi & Bituricensi, ab Alexandro Vvilthemio descriptis, ubi habitus Consularis universus planè conspicitur, Consules tunicis palmatis, & togis pictis induti apparent, cui superfunditur fascia latior collum ambiens, cujus pars dextra strictior, à dextro humero rectà circa pectus ultra genua descendit, ipsumque humerum, ac brachium dextrum circumvolvens, sinistrum humerum amplectitur, explicans sese latiorque sensim effecta, ac circa dorsum delapsa, rursum à dextro latere per umbilicum transversum agitur, & infimam sinistri brachii partem, quâ manui illud conjungitur, involvit, reliquâ fasciæ parte retrò pendulâ, ut magis idem Dufresnius explicat.

IV. *Ornamenta Consularia matronis quibusdam concessa.*

Nam non tantùm fæminis Cæsarum sanguine, aut affinitate conspicuis, verùm etiam aliis matronis Romanis Consularia ornamenta concessa fuisse, doctè ostendit Spanhemius dissertat. 7. de usu & præstantia Numismat. ex Lampridio aliisque veteribus Auctoribus. Hic enim in Heliogabalo de eo Imperatore ait: *Fecit & in colle Quirinali senaculum, idest, mulierum senatum, in quo ante fuerat conventus matronalis, solemnibus duntaxat diebus, & si umquam aliqua matrona Consularis conjugii ornamentis esset donata: quod veteres Imperatores affinibus detulerunt, & his maximè, quæ nobilitatos maritos non habuerant, ne innobilitatæ remanerent.* Hujus exemplum præbet sub ejusdem Imperatoris Principatu mater Hieroclis, fœdissimi cujusdam mancipii, quam Dio refert in excerptis Valesianis pag. 776. militari satellitio in Urbem deductam, inter Consularium matronas habitam fuisse: hoc nempe quod aiebat Lampridius *Consularis conjugii ornamentis decoratam.* Hinc *maritalia* etiam Matronarum *decoramenta* apud Tertullianum libro 2. de cultu fœminarum: *aut quid minus habere infelicissimæ illæ publicarum libidinum fœminæ, quas si quæ leges à maritalibus & matronalibus decoramentis coercebant.* Ulpianus l. 12. D. de senat. notat, nuptas priùs Consulari viro, postea ad inferiores nuptas devolutas, impetrasse rarissimè, *ut in Consulari maneant dignitate, ut scio Antoninum Augustum Iuliæ Mommææ consobrinæ suæ indulsisse.*

V. *Ornamenta triumphalia quibusdam privatis concessa.*

Neque mirum iis, qui Consulatum, aut ordinarium, aut suffectum non gessissent, ornamenta consularia concessa fuisse, cùm & insignia triumphalia, postquam constituto Imperio, triumphi decus, quod

maximum

maximum erat, Imperatores sibi retinuère, iis qui nunquam triumpharant, sed qui rebus egregiè gestis summam gloriam consecuti erant collata fuerint, supplicationes nempe, appellatio Imperatoris, Laurea Corona, Prætexta seu trabea triumphalis, sceptrum, statua, sacrificia, & cætera triumphantium insignia; licet curru intra urbem non veherentur, neque consuetam pompam agerent, sed iis,uti in sacris, publicisque locis, ludis, ac solennibus diebus, & una cum eo pingi habitu & in statuis sculpi possent. Suetonius in Augusto cap. 38. de iisdem viris triumphalibus loquens, ait: *Nec parcior in bellica virtute honoranda supra triginta ducibus justos triumphos, & aliquantò pluribus triumphalia ornamenta decernenda curavit.* Idem in Tiberio de hujus triumpho anno Eræ Christianæ duodecimo gesto loquens, ait: *A Germania in Urbem post biennium regressus, triumphum, quem distulerat, egit, prosequentibus etiam Legatis, quibus triumphalia ornamenta impetrarat.* Denique Herodianus lib.7. cap.3. de Maximino Thrace Imperatore ait: *Igitur quam plures exercitibus, aut Provinciis præpositos, Consulares, Triumphalesque viros levissimâ, tenuissimâque calumniâ attactos, corripi de improviso jubebat.* Sed hac de re plura Lazius lib.9. Comment. Reip. Rom. cap.3. Onuphrius Comment. in triumphos & Ovationes, aliique.

VI. *Clodovæus ab Anastasio Consul renuntiatus.*

Ex omnibus Consulatibus honorariis, nullus celebrior, quàm qui à Clodovæo Francorum Rege gestus. Ejus apud Gregorium Turonensem lib. 2. historiæ cap.38. mentio. Narrato enim prælio Vocladensi, in quo Alaricus Visigothorum Rex anno 507. cæsus est, ait: *Igitur ab Anastasio Imperatore Codicillos de Consulatu accepit, & in Basilica beati Martini tunicâ blatteâ indutus est, & Chlamyde, imponens vertici diadema. Tunc ascenso equo, argentumque in itinere illo, quod inter portam atrii, & Ecclesiam Civitatis est, præsentibus populis, manu propria spargens, voluntate benignissima erogavit, & ab ea die tanquam Consul, & Augustus est vocitatus.* Quæ pecuniarum effusio ὑπατεία, seu munus Consulare ab Antiquis dicitur, Consulatúsque nota est. Cadit is Consulatus in annum 508. quo apud Marcellini continuatorem Celer & Venantius, ille Orientalis, hic Occidentalis, ut inquit Onuphrius, Consules exhibentur: Neque enim ullis in Fastis, eo, vel sequentibus annis, Clodovæus Consul dicitur: Quod occasionem præbuit Baronio existimandi eum, oblatum ab Anastasio Imperatore hæretico Consulatum respuisse. Si enim acceptavit, inquit, cur non est inditum tanti Regis nomen Consularibus Fastis? Sed leve hoc fundamentum ad rem tam disertè ab Antiquo Historico affirmatam negandam. Nam, ut observat Sirmundus in Notis ad

Panegyricum

Panegyricum Aviti Imperatoris, hujus Consulatûs memoriam nulli Fasti retinuerunt, & tamen ex Panegyrico in hujus dignitatis auspiciis à Sidonio Apollinari recitato, & duabus Inscriptionibus, quæ adhuc extant, de eodem Consulatu minimè ambigendum constat, etiam si anno 456. quo illum Avitus gessit, omnes Fasti Vararem & Joannem Consules ordinarios exhibeant. Silentiumque Fastorum non obesse tribus aliis exemplis idem Sirmondus demonstrat. Legitur in Divi Pauli Basilica Dativæ & Basiliæ Sororum, Epitaphium, in quo eæ depositæ dicuntur: CONSULATU JOANNIS AUG. qui mortuo Honorio Ravennæ anno 424. invasit Imperium; & tamen Joannem hunc inter Consules nulli Fasti recipiunt. In titulo Equitii Romæ Eutychii cujusdam Epitaphium est, in quo Consules comparantur THEODOSIUS EUG. III. & AUG. P. N. id est, *Eugenius Princeps noster*, is nimirum, qui occupato Argobasti factione principatu in Italia anno 392. dominabatur, editoque Consulatu Collegam se Theodosio Augusto dixerat, cùm à Theodosio in Oriente dictus esset Abundantius; quem Consulem omnes Fasti agnoscunt, de Eugenio tacent. Denique in Inscriptione Trevirensi, quæ Scaligerum lib. 5. de emendat. Tempor. ubi eam refert, adeò torsit, Honorio VIII. Consuli Collega tribuitur, non Theodosius III. ut in omnibus Fastis, sed Constantinus, qui in Galliis, quas invaserat, tum regnabat, & Consulatum anno quadringentesimo nono ediderat, cum Honorio, ut Olympiodorus Thebæus scribit, concordiam, Imperiique societatem affectans. Quare ex Fastorum Silentio Clodovæi Consulatus minimè everti potest. Qui etiam si ordinarius fuisset, non ob id tamen Regis nomen in Fastis & Actis publicis Clodovæo datum fuisset, quod Theodorici Gothorum Regis anno quadringentesimo octuagesimo quarto Consulis ordinarii exemplum satis ostendit. In Codice enim Justinianeo libro octavo, Titulo 4. *Unde vi* l. 12. subscribitur: *Dat. V. Kalend. April. Constantinop. Theodorico & Venantio Coss.* Unde Cassiodorus, qui eidem Regi à Secretis & Epistolis fuit, dum in Chronico anni 184. Consules describit, eundem Regem non appellat, sed tantùm ait: *DN. Theodericus & Venantius.* Verum est Anonymum à Cuspiniano primùm in lucem editum his verbis eum Consulatum consignare: *D. N. Theodorico rege & Venantio V. C. Coss.* Sed in eo errat, sicuti quando his verbis Leonis Junioris Consulatum his verbis profitetur: *Domino Leone Iuniore Aug. Cos.* Et hæc Forsan causa cur Theodoricus quando postea Italiæ imperavit, iterum semetipsum Consulem non designarit.

Calvisius in opere Chronologico scribit, Anastasium Clodovæo

Triumphi

triumphi Insignia, potius quàm Consulatum obtulisse. Sed verba, quibus utitur Turonensis, hanc ejus conjecturam vanam esse ostendunt; ut enim Valesius in Notis ad Marcellinum lib.8. pag. 350. eruditè observat, solebant Imperatores ad eos, quibus dignitatem aliquam conferebant, Codicillos mittere, & cum iis ejusdem Insignia. Themistius orat.4. eos vocat: σφυρηλάτους δέλτους, id est., *Codicillos auratos*, Isidorus Pelusiota Epist.5. lib. 2. δέλτους ἐξ ἐλεφάντων, id est, *Codicillos eburneos*, & Libanius γραμματεῖα appellat in orat. Consulari ad Julianum, ubi ait: *absurdum enim judicat, si cùm Codicilles ipse manu sua tradat iis, qui Provincias recturi sunt &c.* Carolus le Cointe in variis Annalium Ecclesiasticorum Francorum locis dicit, hæc verba: *Codicillos de Consulatu accepit*, intelligenda esse de Imperio. Quæ opinio cæteris probabilior, cùm Gregorius Turonensis dicat, post acceptos Codicillos de Consulatu Clodovæum Augustum vocatum fuisse; quod & Rorico Monachus lib. 4. ac Numismata filiorum ejusdem Clodovæi apud Broderovum tractatu de monetis gallicis, in quibus ii post patrem regnantes Augusti vocantur, confirmant: ita ut sicut Imperatores, postquam Imperium adepti erant, Consulatum capessere solebant, vel suffectum, ipso anno, quo ad eam dignitatem evecti fuerant, vel ordinarium, proximis Kalendis Januariis; sic Clodovæus in Regno suo Consul honorarius processerit. Et licet non nisi post Justinum Juniorem idem fuerit Consul qui Imperator, & Consulatus ab Imperio distinctus non fuerit, cùm contrà antea munus illud non minus à privatis, quàm ab Imperatoribus gereretur, tamen cùm ab eo tempore Clodovæum Augustum vocatum fuisse affirmet Turonensis, hujus Consulatûs non videtur aliam fuisse rationem.

VII. *Consulatus Clodovæi perperam à Calvisio explicatus.*

Consul itaque honorarius Clodovæus fuit; qui Consules, ut jam diximus, Codicillares vocabantur, & privilegiis omnibus ac honoribus fruebantur, quæ competebant iis, qui eam dignitatem gessissent, quod de Quæstura, ac Præfectura non minus quàm de Consulatu dicendum. Quam in rem extat Novella Justiniani 70. ubi ait: *Novimus quod antiquitus erat quædam Præfecturæ figura, quam honorariam vocabant, Codicillis ab Imperio super ea collatis: hanc autem ita nominabant, ut nihil aliud nisi purum honorem iis quibus præbebatur, conferret.* Evagrius, qui historiam Ecclesiasticam scripsit, eo honore donatus fuerat; in ejusdem enim historiæ calce ait: *Mauritius Tiberius nobis Præfecti codicillos misit.* Quem locum Christophorsonus Interpres omninò pervertit, ut videre est apud Valesium, tam in Notis ad Evagrium, quàm in Præfatione ejusdem historiæ, ubi egregia

VIII. *Clodovæi Consulatus honorarius tantùm.*

de hac Præfectura habet; sicut & Alemannus in Notis ad cap.2. historiæ arcanæ Procopii. Eodem itaque modo, quo Evagrius Turonensis, intelligendus, quando de Clodovæi Consulatu loquitur: frustraque Baronius hujus nomen inter Consules ordinarios quærebat; si enim Clodovæus Consul ordinarius fuisset, uti Theodoricus Gothorum Rex antea fuerat, Marius Episcopus Aventicensis, seu Lausanensis, qui in Æduis nobili genere natus erat, & in Aventicensi Episcopatu, Gunthramno Francorum Regi subjecto, annos viginti & menses octo exegit, ut ostendit Petrus Franciscus Chifletius in Præfatione ejus Chronici, ejus mentionem fecisset; & tamen anno 507. Venantium & Celerem Consules proponit, annum sequentem formula *post Consulatum Venantii*, & annum 509. Importuno Consule notat, quia nempe Consulatum Anastasii Augusti III. & Venantii Decii, qui in annum 507. competit, omisit. Quare cùm Marius eo sæculo, quo Clodovæus, vixerit, & inter Consules ordinarios illum non recensuerit, patet Consulatum ejus tantùm honorarium fuisse. Cæterùm variæ quidem leges ab Anastasio Imperatore datæ, in Codice Justinianeo leguntur, nulla tamen Consulibus annorum 508. & 509. consignata reperitur. Unde hæc opinio nec inde infirmari, nec confirmari potest.

IX.
A quo tempore Consulatus honorarii numerati.

Et hæc satis de Consulibus honorariis, quos tam à designatis, quàm à suffectis distinctos fuisse, quæ diximus satis ostendunt, resque extra omnem controversiam esse debet. Quoad locum Dionis, de quo hujus capitis initio, certum est eum non aliud docere, nisi Severum Imperatorem in Plautiani sibi amicissimi, cujusque filiam Caracallæ filio in uxorem dedit, gratiam statuisse, ut qui Consularibus ornamentis insigniti fuerant, si deinde Consulatum inirent, Consules II. dicerentur. Clarissima sunt Dionis verba, qui de Cæsare Octaviano Q. Pediô Collegâ, Consule suffecto creato loquens ait: *ac tametsi jam ante Consularibus ornamentis decoratus fuerat*, (nempe Octavianus) *non tamen hunc suum Consulatum secundum nuncupavit. Idque in simili re in omnibus deinceps usque ad nostra tempora observatum est. Primus enim omnium Severus Imperator cùm Plautiano honores Consulares tribuisset, eumque deinde in Senatum adscriptum, Consulem faceret, iterum Consulem esse dixit. Idque exemplum alii deinde sequuti sunt.* Porrò Consulatus suffectos, cum quibus Baronius honorarios confundit, numeratos fuisse, ex eo patet, quod Claudius, qui cum Caio Caligula, hujus Imperii anno primo Consul suffectus fuerat, cum Consulatum ordinarium iniit, Consul II.

dictus

dictus est, sicuti & Vespasianus, qui quia ante Imperium Consulatum suffectum egerat, ut ait Suetonius in ejus vita cap. 4. cum factus Imperator Consulatum ordinarium capessivit, Consul II. in Fastis, Nummis, & Inscriptionibus nuncupatus est. Cujus rei non desunt alia exempla. Et hæc de Consulatibus designatis & suffectis, à Cæsaribus & Augustis gestis.

PARS SECUNDA.

De Cæsarum & Augustorum Consulatibus ordinariis, horumque Regulis.

I. *Proponuntur sex Consulatuum Cæsareorum regula.*

EXPLICATO tertio Aureliani Augusti Consulatu, in Inscriptione Forojuliensi memorato, majus nunc aliquid audendum, quærendaque ratio, non tantùm cur is Imperator, non plures aut pauciores, quam tres Consulatus ordinarios, sed & reliqui omnes, tam Cæsares, quam Augusti determinatum Consulatuum numerum inierint, cujusque in particulari causâ assignatâ. Res quidem densissimis tenebris circumfusa, ideoque huc usque intentata; sed Regularum à nobis observatarum beneficiô in manifestam lucem, uti speramus, proferenda. Sex eæ sunt, quarum usum & praxim, eorumdem Consulatuum Rationarium infra exhibendum ostendet.

II.

Prima Regula, *Imperii auspicium.* Secunda, *Quinquennalium, & id genus festorum celebratio.* Tertia, *Cæsarum & Augustorum in eadem dignitate Collegium.* Quarta, *Expeditiones militares.* Quinta, *Triumphi.* Sexta, *Ludi Seculares, aliaque actiones, majori pompâ & solemnitate fieri solita.* Quas ob sex causas Consulatus à Cæsaribus & Augustis sumptus, ut sigillatim videbitur.

CAPUT PRIMUM.

Imperii auspicium, prima Cæsareorum Consulatuum regula.

I. *Triplex Imperii Roma-*

JAm à viris doctis observatum, novos Principes proximis post susceptum Imperium Kalendis Januariis Consulatum ordinarium

ni admini-strati forma.

inire solitos fuisse. Sed id magis nunc explicandum, nihilque, si fieri valet, prætermittendum ex iis, quæ primum Cæsarum aut Augustorum Consulatum, aut qui aliquo modo ita appellari potest, illustrant. Quamobrem animadvertendum triplicem fuisse administrandi Imperii Romani formam. Prior ab Augusto introducta ad Marcum usque Aurelium, annumque Christi centesimum sexagesimum primum continuata, in quâ vel soli Augusti & Imperatores Rempublicam Romanam administrabant; vel iidem cum uno Imperii Collega, qui non tantùm Tribunitiâ potestate, & Proconsulari extra Urbem Imperio potiebatur, sed & non minùs quam Augusti ipsius Imperatoris nomine exornabatur. Erant & alii Cæsares, quorum aliqui Tribunitiâ potestate exornati, alii non item, neutri tamen Imperatorio nomine appellati. Secunda Imperii Romani forma à Marco Aurelio cœpit, & in Constantio Chloro, & Galerio Maximiano desiit. In ea fuère plures Augusti simul eodem tempore regnantes. Marcus enim, statim ut Imperium adeptus est, Lucium Verum non Collegam Imperii, quam ipsemet dignitatem gesserat, sed Augustum dixit, ut docet Spartianus in Hadriano cap. 24. ubi de Marco Aurelio, & Lucio Vero loquens ait: *Hi sunt qui postea duo pariter Augusti primi Rempublicam gubernarunt.* Item in Ælio ejusdem Lucii patre cap. 5. *Ejus filius est Antoninus Verus, qui adoptatus est à Marco. Verus certè cum Marco æquale gessit Imperium. Nam ipsi sunt qui primi duo Augusti appellati sunt; & quorum Fastis Consularibus sic nomina præscribuntur, ut dicantur non tantùm duo Antonini, sed duo Augusti, tantumque hujus rei & novitas, & dignitas valuit, ut Fasti Consulares nonnulli ab his sumerent ordinem Consulum.* Sub Severo autem primùm tres Augusti visi, ipsemet nempe Severus ac Caracalla, & Geta ejus filii, quorum simultaneum Imperium à Tertulliano Imperii triplex virtus appellatur. Præter Augustos in hac secunda regiminis forma, Cæsares etiam fuere, ex quibus aliqui Tribunitia potestate decorati, alii eo honore non affecti, utrique tamen, Imperatorio nomine donati, licet non statim, sed post aliquod tempus, quàm ad eam dignitatem evecti fuerant. Id patet ex nummis & Inscriptionibus, in quorum nonnullis ii, Cæsares tantùm, in aliis Cæsares, & Imperatores dicuntur; verbi gratia, Caracalla in quibusdam Numismatis dicitur, Μ. ΑΥΡΗΛ. ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC CΕΟΥΗΡΟC. ΚΑΙC. id est, *Marcus Aurelius Antoninus Severus Cæsar*, in aliis, ΑΥΤ. ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC CΕΒΗΡΟC ΚΑΙC. Id est, *Imperator Antoninus Severus Cæsar.* Sic Geta, Π. CΕΠΤΕΙΜΙΟC ΓΕΤΑC ΚΑΙCΑΡ ΥΠΑΤΟC ΤΟ Β. Id est, *Publius Septimius Geta Cæsar Consul II.* In

aliis

aliis legitur : ΑΥΤΟC. Π. CΕΠΤ. ΓΕΤΑC. ΚΑΙC. Id eſt, *Imperator Publius Septimius Geta Cæſar.* Fuere & in hac ſecunda adminiſtrationis Imperii forma Collegæ, quemadmodum in Priori, ſed pauciſſimi; hucuſque enim unicum Commodum Marci Aurelii filium Proconſulari Imperio, antequam Auguſteâ dignitate donaretur, potitum fuiſſe reperi; idque quinquennalium & id genus feſtorum beneficio, ut infra ſuo loco dicetur. Quanto porrò tempore Cæſares poſtquam eam dignitatem conſecuti fuerant, Imperatores vocari tardarent, mihi adhuc incompertum. Nec mirum eos Imperatores vocatos fuiſſe, cùm ii, qui in prima regiminis forma Cæſares, Collegæ Imperii, & Imperatores tantùm erant, in hac ſecunda dicti ſint Auguſti. Quare ex æquo utrorumque dignitas aucta. Tertia denique Reipublicæ Romanæ adminiſtrationis forma à Conſtantio Chloro & Galerio Maximiano Auguſtis anno Chriſti trecenteſimo quinto inducta, tunc quippe Imperium inter multos, quaſi hæreditas quædam diviſum; antea enim licèt plures ſimul imperarent, nulla tamen facta fuerat ejus diviſio, cùm nec Provincias, nec Legiones Auguſti inter ſe partiti eſſent. Euſebius libro octavo cap. 13. Diocletiani & Maximiani Herculii abdicatione narratâ, ait: *Vix hæc geſta fuerant, cùm Imperium Romanum totum in duas partes diviſum eſt; quod quidem nunquam antea factum eſſe memoratur.* Hanc Imperii diviſionem ægerrimè tulit Roma, unde Porphyrius in Panegyrico carmine ad Conſtantinum Magnum, ita eum alloquitur.

Et reparata jugans mœſti divortia mundi
Orbes junge pares: det leges Roma volentes
Principe te in populos.

De hac diviſione plura Valeſius in præfatum Euſebii locum; ante cũ enim, nec ea, adminiſtrationis forma, ſicuti nec huc uſque prima licèt Collegarum Imperii notitia utiliſſima ſatis explorata. Hâc tertiâ formâ durante, non ſolùm plures Auguſti, uti in præcedenti, & plures Cæſares viſi, ſed etiam Nobiliſſimi, qui infra Cæſares erant, inducti. Eo Honore Aniballianus à Conſtantino Magno, uti habet Zozimus lib. 2. donatus, qui addit eam dignitatem ab eodem Conſtantino inventam. Non loquor hìc de aliis dignitatibus, uti Deſpotæ, Sebaſtophori & Sebaſtocratoris, quia eæ, Faſtis Conſularibus Romanis jam abolitis, inſtitutæ ſunt; ideóque ad rem noſtram non faciunt.

II.
A Claudio initio Imperii Conſulatus ſuſceptus

Claudius, qui anno Chriſti quadrageſimo primo, rei Romanæ præeſſe cœpit, primus ex Auguſtis hunc morem invexit, ut ii primis poſt initum Imperium Kalendis Januariis Conſules ordinarii

procederent; quod postea in triplici administrati Imperii forma à nobis explicata, utplurimùm observatum fuit, licet non defuerint, uti Alexander Severus, Caracalla consors Imperii à Patre renunciatus, Licinius, Galerius Maximinus, aliique quidam, qui eum morem non servarint. Idem factitatum à Cæsaribus, Collegisque Imperii, ut percurrenti fastos liquebit. Imò Consularis dignitas nota erat quæ ostendebat ali eos in spem Imperii, & ad illud destinari. Quod disertis verbis docet Spartianus in Ælio Vero cap.5. ubi postquam narravit Consulem eum creatum fuisse, in annum nempe 136. addit: *& quia erat deputatus Imperio, iterum Consul designatus est.* Nuncupatus est itaque Ælius Verus Cæsar anno, quo Consulatum primum ordinarium gessit, at propter Cæsaream dignitatem, qua eo anno ornatus est, iterum Consul ordinarius sequenti fuit. Quoad Nobilissimos, hôc etiam tandem honore, sicuti Cæsares, donati: inter quos primus fuit Varronianus, Joviani Imperatoris filius, qui anno 364. Patris Collega anno nomen dedit; cùm enim ut docet Themistius in orat. Consulari, quam Kalendis Januariis eidem Imperatori in Urbe Ancyra Consulatum ineunti dixit, Jovianus Varronianum patrem sibi in Consulatu Collegam adsciscere decrevisset, isque dum iter faceret, obiisset, Varronianum filium suum sibi loco ejus adjunxit, qui quidem admodum parvulus erat: *cujus vagitus*, inquit Ammianus lib.25. ubi de Joviano Consulatûs possessionem ineunte loquitur, *pertinaciter reluctantis ne in Curuli sella veheretur ex more, id quòd mox accidit, portendebat*, brevitatem nempe Imperii, cùm paucos post menses idem Imperator obierit. Ab eo tempore, qui Nobilissimi pueri, Consules etiam designati sunt, eorumque nomen in Fastis expressum hoc modo: *Honorius N P. & Evodius.* Qui in consortium Imperii à patribus vocati fuerant, non tantùm anno sequenti Consules ordinarii procedebant, sed illis etiam è vita abeuntibus, quasi novum Imperium inchoarent, proximo post eorum mortem anno, Consulatum iterum edebant, quod Fastorum dispositio manifestum facit. Observatu quoque dignum Gallienum, patre in captivitatem adducto, ubi solus regnare cœpit, Consulatum iniisse, & Constantinum Magnum, victo Licinio, Constantiumque ejus filium, fratribus mortuis, Magnentioque debellato, ubi uterque Monarchiam inchoavit, uti in novi Imperii initio, rursus Consulatum suscepisse: Quod Augusti exemplo factum videtur, qui ubi solus imperare cœpit, Consulatum capessiit. Ad hæc Tyranni, qui Imperium usurparunt, quod sæpius contigisse, historiæ Augustæ scriptores docent, ut magis illud firmarent, se in annum sequentem Consules de-

signare solebant. Sic Magnentius, qui anno 350. die XV. Kal. Februarii, occiso Constante, Imperatorem in Galliis se dixerat, anno sequenti cum Gaisone collegâ Consul processit, quemadmodum Libellus de Præfectis Urbi, nos docet. Cujus rei alia exempla prima parte cap. 8. Num. VI. attulimus. Denique ex Imperatoribus ac Tyrannis aliqui, exemplo Trajani, non nisi secundo Imperii anno trabeam Consularem sumpserunt, uti Constantius & Constans, Constantini Magni filii, aliique quidam. Ac nescio an semper cum Imperio Consulatus ordinarius à Senatu deferretur, cùm Sidonius in Panegyrico Aviti, qui in Galliis levatus Imperator, à Romanis & evocatus & susceptus fuerat, ad Senatum loquens dicat:

> *modò principe surget*
> *Consule, nempe patre, collatos cernere fasces*
> *Vos juvat, & sociam, sceptris mandasse Curulem.*

III. *Hujus moris ratio obscura.*

Porrò hujus moris rationem assignare non adeo facile. Plinius in Panegyrico Trajani, qui de more Prædecessorum proximis post susceptum Imperium Kalendis Januariis annum aperire noluerat, illam indicare videtur; cap. enim 58. ait: *Contigit ergo privatis aperire annum, Fastosque reserare: & hoc quoque reddita libertatis indicium fuit, quòd Consul alius, quàm Cæsar esset. Sic exactis Regibus cœpit liber annus. Sic olim servitus pulsa, privata Fastis nomina induxit.* Consulatûs itaque assumptione Imperii possessionem inibant Imperatores, ideoque sub Trajano, qui illum recusavit, visa fuit restituta Respublica, quæ nata erat, quando privatis mandatus Consulatus fuit. Res autem ita se habebat: novi Imperatores quando purpuram sumebant, vel unum ex suffectis Consulatibus, jam eo anno privatis destinatum, in se transferebant, quod quidem rariùs contigit; vel Consulatum ordinarium sequentis anni, licèt aliis etiam destinatum, adventantibus Kalendis Januariis inibant. Cæteri Consulatus ex Prædecessoris destinatione manebant, uti ex Tacito parte 1. cap. 5. num. 1. ostendimus. Hinc est quod idem Plinius cap. 57. de Trajano ait: *Consulatum recusasti, quem novi Imperatores destinatum aliis in se transferebant.* Ex quibus patet Imperatores illos, qui initio Imperii Consules II. nuncupantur quando post Kalendas Januarias Consules processêre; si prioris Consulatûs nullum vestigium extet, eundem iniisse paulò post evectionem ad Imperium. Sic v. g. Macrinus Augustus dicitur in Nummis Consul II. licet primi ejus Consulatûs nullus meminerit, alterque inter Eruditos in controversiam vocatus sit. Juxta eam tamen regulam res facilè deciditur. Adepto Imperio

perio Consulatum suffectum arripuit, seque in annum sequentem, Christi nempe 219. Consulem ordinarium designavit. Verum quidem est Onuphrium lib. 2. Fastorum difficultatem hanc aliter explicare, ac dicere Macrinum antequam ad Imperium promoveretur, Consulem suffectum fuisse, anno 218. quo Imperator dictus est, secundum Consulatum pariter suffectum suscepisse, annoque sequenti non ipsum, sed filium Diadumenianum Consulem ordinarium processisse. Sed non ferenda hæc explicatio; licet enim incertum sit, an primum Consulatum ante, vel post initum Imperium capessierit, certum tamen solitos non fuisse Imperatores, qui suffectum tantùm Consulatum antea gesserant, novum Consulatum suffectum post adeptum Imperium assumere, ac ordinarium negligere. Sed hac de re pluribus supra actum.

IV. *Usus & utilitas hujus Regulæ.*

Hæc prima Consulatuum Cæsareorum regula sic explicata ad Imperatorum initium, quorum Natalitius Imperii dies ignoratur, rectè constituendum, non raro utilis esse poterit; licet enim se ipsâ solâ id certò præstare non possit, cum aliis tamen adminiculis sufficiens est. Sic Petavium in Chronico, Valeriani & Gallieni Imperium anno 254. malè inchoasse, existimandi locus; quòd eo anno uterque Consul ordinarius fuerit: is enim Consulatus indicat anno præcedenti eos electos Imperatores, ac subsequenti de more novorum Principum Consules processisse. Ex ea igitur regula dubium illud nascitur, & ex dubii discussione veritas emergit; docent siquidem historici Romani annos quindecim Gallienum imperasse, ac anno 268. ante nonum Kalendas Apriles interfectum fuisse. Unde colligimus anno 253. Imperatorem creatum, alioquin quatuordecim tantùm annos imperasset. Sic etiam initium Imperii Maximiani Herculii malè à quibusdam viris doctis anno 285. collocari, Consulatus ab eodem anno 287. gestus ostendit, & Tribunitia ejus Potestas in Inscriptionibus expressa, ut infra videbimus, evincit. Sic denique errasse comperimus eos, qui Eusebium aliosque Antiquos sequuti scripsêre Decium non integro biennio regnasse, quique ideo anno Christi 250. Imperium arripuisse volunt. Nam cùm eo anno Gratô Collegâ Consul ordinarius in fastis legatur, magna nobis ingeritur dubitatio, ne Consulatus is post initum Imperium de more novorum Principum ab eo susceptus fuerit: reque in examen vocatâ, Decium anno 249. Imperatorem dictum fuisse nobis constat. Hujus regulæ utilitatem usus magis confirmabit.

CAPUT

CAPUT SECUNDUM.

Quinquennalia, & id genus feſta, de quibus generatim agitur, ſecunda Conſulatuum Cæſareorum regula.

I. Origo Quinquennalium & id genus feſtorum.

QUinquennalia, Decennalia, Quindecennalia, & id genus feſta magnâ pompâ ab Imperatoribus Romanis celebrari ſolita, huc uſque valdè obſcura; licet iiſdem duo magni viri, alter in Gallia, alter in Italia, quorum neuter alterius opus viderat, non parvam lucem affuderint, Carolus nempe Dufreſnius Diſſertatione de Numiſmatis inferioris ævi, & Henricus Noriſius è familia Auguſtiniana Diſſertatione ſingulari de votis decennalibus. Cùm ea ſolennia à Cæſaribus, vel Imperatoribus Conſulari trabeâ indutis, quod nemini hactenùs obſervatum, peragi ſolerent; indeque ſecunda Conſulatuum Cæſareorum regula deducatur, peniriores earumdem feſtivitatum receſſus perſcrutari nobis incumbit, ac oſtendere quantùm ſacra, profanaque hiſtoria, per quinque circiter ſæcula, accuratâ earum cognitione illuſtrari poſſit. Et primò quidem quod ad earum inſtitutionem ſpectat, ea certa & indubitata. Dio enim lib. 53. docet Octavianum Auguſtum ſeptimum Conſulatum gerentem, anno nempe Juliano 19. Romani Orbis Imperium in decennium capeſſiiſſe: *Ei cùm primum decennium exiviſſet, aliud quinquennium, atque eô circumactô rurſum aliud quinquennium, poſt decennium, ac eo finito aliud iterum decretum eſt: ita ut continuatis decenniis, per totam vitam Imperii ſummam obtinuerit.* Scribit Cenſorinus cap. 21. de die Natali id contigiſſe *ex ante diem decimum ſextum Kal. Februarii.* Ovidius verò libro primo Faſtorum, Idibus Januariis. Sed ut rectè obſervat idem Noriſius cap. primo, magis credendum vetuſtæ Inſcriptioni Narbonenſi Auguſto dicatæ, & à Grutero pag. 229. relatæ, in qua legitur.

Primum Imperii Auguſtei decennium.

VII. QUOQUE. IDUS. JANUAR. QUA. DIE. PRIMUM.
IMPERIUM. ORBIS. TERRARUM. AUSPICATUS.
EST. THURE. VINO. SUPPLICENT. ET.
HOSTIAS. SINGULAS. IMMOLENT.

Qua de re videndus etiam Uſſerius in Annalibus Veteris &

novi Testamenti anno mundi 3977. ubi Monarchiæ Romanæ eo die inchoatæ primordia accuratè explicat. Datú tunc Octaviano *Augusti* cognomen, omneque populi, senatûsque Imperium ad eum translatum.

II. *Imperium Augusto in Quinquennium datũ.*

Anno Juliano vigesimo octavo, cùm primum Imperii decennium ad exitum jam tenderet, Augustus in aliud quinquennium, suum sibi principatum prorogavit: & M. Agrippæ, cùm alia ferè eadem quæ sibi, tùm Tribunitiam potestatem ad idem quinquennium dedit, ut testis est Dio lib. 54.

Datum & in alterum quinquennium.

Dein anno Juliano tricesimo tertio, Agrippæ in aliud quinquennium Tribunitia potestas ab Augusto prorogata. Ita Dio lib. 54. qui de potestate eidem Augusto in alterum quinquennium data non loquitur; sed cùm jam decennium & quinquennium transacta essent, hanc ei hoc anno attributam, minimè dubitandum.

Eodem anno, Lepido Pontifice Maximo demortuô, Augustus in ejus locum Pontifex Maximus factus est, quemadmodum Suetonius in Octavio cap. 31. & Dio lib. 54. testes sunt, idque *pridie Nonas Martias*, ut in lib. 3. Fastorum indicat Ovidius.

Datum & in tertium decennium.

Anno Juliano 38. Augustus, ut docet Dio lib. 55. altero decennio ad finem jam accedente Reipublicæ constituendæ potestatem quintò in Decennium ex Senatus Consulto accepit. Eodem anno annum à Julio Cæsare ordinatum, sed postea negligentiâ conturbatum, atque confusum, rursùs ad pristinam rationem redegit, & in ea ordinatione sextilem mensem è suo cognomine nuncupavit. Ita Suetonius in Octavio cap. 3. & Dio lib. 54.

Eodem anno Romæ secundus civium census actus est, ut ex Ancyrani lapidis fragmentis, quæ apud Gruterum pag. 230. extant liquet.

Herodes Templi Hierosolymitani à se instaurati Encœnia celebravit ipso regni (à Senatu primùm accepti) die Natali, quem anniversaria hilaritate solitus erat colere; ubi Rex boves trecentos, alii pro suis quisque facultatibus victimas innumeras Deo mactaverunt. Ita Josephus lib. 15. Antiquit. cap. ult. qui cùm asserat Herodem anno Regni sui *decimo octavo*, ab exitu nempe Antigoni numerato, Judæis consilium suum de instaurando Templo hierosolymitano proposuisse, & materiam ad tantum opus aggrediendum necessariam per aliquod tempus comparasse, manifestè deducitur magnificum illud ædificium anno Juliano vicesimo octavo, quo in aliud quinquennium Principatum Augusto prorogatum, ædificari cœptum esse. Anno enim nono Juliano ineunte Antigonus victus, & Hierosolyma ab Herode capta, annusque 28. Herodis, anno Juliano 26. inchoatus. Ex quo constat præfato anno quo Augusto potestas in novum quinquennium continuata

continuata templi Hierosolymitani jacta fuisse fundamenta, quod magis aliàs examinabitur.

Quartum decennium Imperii Augusto tributum.

Anno Juliano quadragesimo nono, qui cum Eræ Christianæ quarto concurrit, tertio jam decennio completo, in quartum decennium Augustus Imperium suscepit. Ita Dio lib. 55. addens, eum Tiberium adoptasse, ac Tribunitia potestate ad annos decem data, eum in Germaniam ablegasse, eique Germanicum Drusi fratris filium adoptandum dedisse.

III. *Quintum decennium Imperii Augusto tributum.*

Denique anno Juliano quinquagesimo octavo, qui Christi decimus tertius erat, idem Augustus Reipublicæ administrationem in decennium jam quintùm accepit, Tiberio potestas Tribunitia prorogata, Drusoque hujus filio potestas Consulatus tertio anno, etiam non gestâ Præturâ petendi concessa, ut author est Dio lib. 56. At non diù supervixit Augustus, die enim decima nonâ Augusti anni sequentis in fata concessit. Porro ineunte singulo decennio vota pro ejusdem incolumitate nuncupabantur, & decennio evoluto solvebantur & in proximum decennium iterabantur; atque hinc decennalia Imperatorum originem duxisse tradit Dio lib. 53. *Quam ob causam posteriores quoque Imperatores, etsi non ad certum tempus, sed per omne vitæ spatium iis Imperium deferatur, tamen singulis decenniis festum pro ejus renovatione agunt, quod hodie etiam fit.* Norisius loco laudato dicit Cæsarum quinquennalia exordium sumpsisse, ex eo quod Augustus exacto priori decennio in quinquennium rursùs Imperium regendum suscepisset, altero ejusdem quinquennii anno, ex Dione lib. 54. *L. Domitio & P. Scipione Coss.* V.C. 738. *Agrippa Ludos quinquennales propter ejusdem Principatum dedit.* Sed Ludi illi Actiaci erant anno Juliano decimo octavo propter Actiacam Victoriam decreti, de quibus idem Dio lib. 53. Et tamen non nisi anno Juliano decimo nono, uti diximus, Romani Orbis Imperium Augusto in decennium concessum. Deinde Ludi illi sub Domitii & Scipionis Consulatu ab Agrippa editi incidunt in annum Julianum tricesimum, quô præfatum Imperium Augusto prorogatum non est; sed tantùm anno Juliano vicesimo octavo, & tricesimo tertio, quemadmodum jam à nobis observatum. Ludi itaque ii ad rem istam non faciunt. Neque alia Quinquennaliorum, quàm Decennaliorum origo. Quæ iis annis, quibus Imperium Augusto prorogatum, acta fuisse, insinuavi, quòd animadverterim reliquos Imperatores in Quinquennalibus, & id genus festis, eadem quæ Augustum, proportione servatâ, præstitisse; hisque annis Templa ædificata, vel dedicata, nova oppida extructa, filios in Imperii consortium vocatos, Edicta in fa-

Quinquennalia Impp. originem nō ducunt à ludis quinquēnalibus Actiacis.

vorem Religionis, vel boni publici emissa, aliaque id genus præstita: quæ omnia cum ad hæc solemnia relationem habere, nullus hactenus observasset, obscura remansêre, quasi ceremoniæ nullius utilitatis, licet, ut infra demonstrabimus, historia, Chronologiaque, ex iis summa emolumenta hauriat.

IV. *Quinquennalia, & hujusmodi festa generatim explicata.*

Hæc itaque Solemnia festa erant, quæ incipiente, vel finiente Quinquennio, die nempe primo anni quinti, vel sexti Imperii celebrabantur cum sacrificiis, votis solemnibus, ludis Circensibus, & scenicis, ac munere gladiatorio. Atque ante Commodi Imperatoris tempora, uti observavit Onuphrius lib. 1. Fastorum pag. 175. dicebantur decennalia prima, vel secunda, vel tertia, quæ decimo, aut vicesimo, aut tricesimo Imperii anno celebrabantur. Post Commodum verò Decennalia, quæ primo, Vicennalia, quæ secundo, Tricennalia, quæ tertio Imperii decennio fiebant dici cœpta. Quinquennalia semper prima, secunda, tertia, quarta, & quinta appellata. In ipsis Imperii auspiciis vota pro Imperatoris salute in Decennium suscipiebantur, annoque Imperii quinto solvebantur, aliaque nuncupabantur in sequens Quinquennium. Quo fit ut in Numismatis Pupieni, Bolbini, Maximini, Volusiani, Decii, Pertinacis, Galli, & aliorum legatur: VOTIS DECENNALIBUS; licet nullus eorumdem Imperatorum quintum Imperii annum attigerit, imò ex iis quidam paucos tantùm vixerint menses. Quare ea verba aliud non designant, quàm vota, quæ in ipsis Imperii auspiciis in decennium suscipi solebant. Vota autem Quinquennalia vel Decennalia in hæc ferè verba ad Aram Jovis Capitolini concipiebantur: *Preces posco Jupiter, uti scies, volens propitius in decennium N. Augusto; quod si faxis: tunc tibi votum Bove aurato vovemus esse futurum. Ludis Circensibus vovemus esse futurum. Ludis gladiatoriis vovemus esse futurum &c.* Ut videre est apud Onuphrium & Norisium locis laudatis. Ex epistolis porrò Plinii Junioris, præsertimque centesimâ primâ, & centesimâ secundâ libri decimi colligitur ea vota tam in exercitibus, quàm Provinciis nuncupata fuisse. Is enim Trajano Imperatori scribit: *Vota Domine priorum annorum nuncupata alacres lætique persolvimus, novaque rursùs curante Commilitonum & Provincialium pietate suscepimus, precati Deos ut te, remque publicam florentem, & incolumem ea benignitate servarent quam super magnas plurimasque virtutes præcipuâ sanctitate obsequi Deorum honore meruisti.* Plinio Trajanus respondit: *Solvisse vota Diis immortalibus te præeunte pro mea incolumitate cum Provincialibus lætissimo consensu, & in futurum nuncupasse libenter mi Secunde carissime cognovi literis*

literis tuis. Ex quibus & liquet in iis votis longam vitam Imperatori, securitatem Imperio, domui Augustæ amplitudinem, exercitui virtutem, Senatui fidelitatem, pacem mundo, & victoriam adversùs hostes, quod ex posteriorum Imperatorum nummis evidentiùs deducitur, populos petiisse.

Augustorum Decennalia in nummis Antonini Pii primùm scalpta visuntur; num in decessorum Principum Numismatibus eadem Vota signata fuerint, infra dicam, Quinquennalia in nummis Postumi, qui anno 261. Imperium in Galliis arripuit primùm apparent. Spanhemius enim Dissertatione 7. de usu & præstantia Numis. nummum Posthumi exhibet, in quo legitur: QUINQUENNALES POSTUM. A U G. Sed ea post Constantini Imperium in Nummis Cæsarum frequentissimè occurrunt.

V.

Quinquennaliorum Canon primus.

Tradendi nunc aliqui canones, quibus tutò in hac materia huc usque parum cognita, & non nisi jejunè ac exiliter tractata, dirigi possimus. PRIMUS CANON. *Quinquennalia, Decennalia, & id genus festa, modo anno quinto ineunte, modo anno quinto exeunte, vel anno decimo incipiente, vel eodem completo, indiscriminatim celebrabantur.* Hoc nos docet Series Consulum Cæsareorum. Imperatores enim ac Cæsares, uti infra ostendetur, annis quibus hæc solemnia edere decreverant, Consules procedebant, post Commodum quidem, ferè semper; ante eum verò, non raro, ut infra in Rationario Consulatuum Cæsareorũ observare est. Quare cùm in Fastis iidem Imperatores aut Cæsares, modò anno Imperii quinto, modò anno Imperii sexto Consules legantur, manifestum est ea solemnia (quæ brevitatis causâ, solo inposterûm Quinquennaliorum aut Decennaliorum nomine indicabimus, cùm eadem omnium par ratio sit, eodem anno quinto vel ineunte, vel finiente peracta fuisse. Hoc probationis genus licet hactenùs ignoratum, eorumdem Fastorum dispositio ostendit esse validissimum. Ex quo sequitur Onuphrium libro primo Fastorum pag. 175. ubi tradit hæc solemnia, die primo undecimi anni Imperii, seu expleto Quinquennio, vel Decennio fuisse celebrata, valde errasse, decennaliaque, ac Vicennalia Imperatorum non nisi fortuitò rectè ordinasse, cùm regula fallaci usus fuerit, & unâ eâdemque semper ratione ea digesserit. Id Onuphrius Sirmondo persuaserat; is enim hos Sidonii de Imperatore Majoriano in Epigrammate, quô ab eo trium capitum remedium postulavit, versus explicans.

Multos purpura vestiat per annos
Sic lustro Imperii perennis acto,
Quinquennalia fascibus dicentur.

Hinc, inquit Sirmundus, *videre est Quinquennalia, Decennalia, & cætera id genus non ineunte, sed peracto ultimi anni circulo celebrari consuesse. Quod docet etiam locus Marcellini lib.* 15. Qui infra n. XII. à nobis explicabitur. In eadem sententia Scaliger lib. 5. de Emendat. temp. fuit, sicuti & Norisius, nisi quod hic capite quarto Dissertat. de Votis Decennalibus docet Caracallam primum Romanorum Principem statum Vicennalium tempus antevertisse, annoque Imperii vicesimo celebrasse; *Quæ*, inquit Norisius, *ineunte anno XXI. veteri more celebrari debuerant.* Sed licet verum sit Caracallam anno Christi 217. anno Imperii vivente Patre suscepti vicesimo inchoato vicennalia edidisse, quemadmodum videre est in Rationario Consulatuum Cæsareorum, non inde tamen sequitur ex ejus decessoribus plures non idem præstitisse. Contrario errore peccavit Valesius in Annotationibus in Orationem Eusebii de Laudibus Imperatoris Constantini in ejus Tricennalibus habitam, ubi ait: *Imperatores Romani Quinquennalia, Decennalia, ac Vicennalia sua celebrabant die primo quinti, decimi, aut vicesimi anni Principatûs sui. Quippe hæc vocabula nihil aliud significant, quàm Natalem Imperii, qui quinto quoque anno, ac decimo recurrente, maxima pompa ac festivitate celebrabatur.*

VI. *A quibus hæc festa celebrata.*

CANON SECUNDUS. *Quinquennalia, & id genus festa non solùm ab Augustis, sed etiam à Collegis Imperii, ac à Cæsaribus, non tamen à Nobilissimis Pueris celebrata.* De prioribus nulla difficultas esse potest: illud solùm observandum bis eosdem ea festa celebrasse, si viventibus Patribus in consortium Imperii adsciti fuissent, iis enim defunctis quasi novum Regnum inchoarent, proximis Kalendis Januariis Consulatum sumebant, & evoluto quinquennio, Quinquennalia edebant. In hoc arcanum Bulengerus libro tertio de Romano Imperatore capite primo, non penetrarat, quandò scripsit: *Marcellinus Comes Theodosius octava, nona quinquennia celebravit, Theodosius Junior decennalia. Non satis video, quî Theodosius Major octava, & nona quinquennalia celebrarit, cum vix triginta annos ad Imperii gubernacula sederit. Augustus certè octava quinquennia potuit agere, non alius.* Sed perperàm, Theodosius enim Junior, qui anno 402. in Imperii consortium ab Arcadio patre adscitus est, quique ad annum usque 450. imperavit, nona quinquennia edere potuit; sed Bulengero, qui hæc solemnia ab anno tantùm 408. quô patri demortuo successit, repetebat, id impossibile videbatur; quod tamen consuetudinem tulisse, exempla in Fastis ordinandis adducenda ostendent.

Quoad Imperii Collegas, in prima & secunda regiminis Imperii Romani

Romani forma eosdem Imperii Proconsularis Quinquennalia & Decennalia edidisse Fastorum dispositio ostendit. Titus enim, verbi gratia, qui anno Christi septuagesimo primo Tribunitiâ potestate à Vespasiano Patre donatus, & in consortium Imperii vocatus est, anno 76. ac rursus anno 80. Consul processit, ad Quinquennalia nempe & Decennalia agenda. Quod & de Trajano videre est in Rationario Cæsareorum Consulatuum. Major difficultas de Cæsaribus in eadem prima regiminis forma. Sed eos hæc solemnia, licet cum minori pompa, celebrasse certum. Domitianus enim, qui sub finem anni Christi sexagesimi noni dictus est Cæsar, anno septuagesimo tertio Consul ordinarius fuit. Et Nero, qui anno Christi 51. eadem dignitate ornatus est, anno sexagesimo ejusdem Eræ Consul ordinarius processit, qui Consulatus non nisi Quinquennalibus, & Decennalibus, dicati. Unde sicuti Imperatores ipso Imperii initio, singulisque postea Quinquenniis, donativum militibus dabant, ut infra videbitur, sic & Cæsares. Illud docet de Nerone Tacitus libro 12. ubi postquam retulit Principem Juventutis eum appellatum fuisse, subjungit: *Additum nomine ejus donativum militi, congiarium plebi & ludicro Circensium, quod acquirendis vulgi studiis edebatur.* Nec enim major ratio, cur tunc donativum illud militi fecerint, uti Augusti, non verò quinto anno, eorum exemplo. Sed id de Nobilissimis pueris dici non potest, ut eadem fastorum dispositio manifestum facit. Honorius enim, verbi gratia, qui duodecies Consul ordinarius, dum imperaret, processit, nullum ex iis Consulatibus gessit, qui Quinquennalibus, aliisque Festis Imperii Augustei non responderit, ut examinanti patet. Quare nobilissimi Pueri hac in re, sicuti & in multis aliis, Cæsaribus inferiores.

VII. *Horum festorum tempus ordinarium & extraordinarium.*

TERTIUS CANON. *Quinquennalia, Decennaliave legitimo tempore facta esse intelliguntur, si utroque termino incluso, quinque vel sex anni, decem vel undecim, inchoati nempe, numerentur. Extra tempus verò ordinarium facta colliguntur, si ab ultimis Quinquennalibus, utroque etiam terminô inclusô, vel quatuor, vel septem anni, in Decennalibus verò novem tantum, aut duodecim colligantur;* Sic Constantius legitimo tempore Tricennalia Cæsarei Imperii anno Christi 353. celebravit, quia ab anno Christi 323. quô Cæsar creatus fuit, ad annum 353. anni sunt inchoati 31. utroque nempe terminô inclusô. Licinius verò Decennalia extra tempus edidit, factus enim fuit Augustus anno Christi 307. tertio Idus Novembris, eaque solemnia, ut videbimus, anno 315. quo nonus Imperii annus inchoabatur, celebravit. Et hæc certa. Difficultas tantùm esse potest, an verbi gratia

Gallienus

Gallienus legitimo tempore Quindecennalia ediderit. Factus fuit Imperator anno 253. circa Junium, anno 262. ut infra ex Pollione videbimus, Decennalia, anno verò 266. ut Consulatus ejus ostendit, Quindecennalia peregit. At ab anno 262. ad 266. anni quidem quinque inchoati numerantur, sed ab anno 253. ad præfatum annum 266. anni tantùm quatuordecim inchoati reperiuntur. Dicendum tamen has solennitates non nisi ad ultimam relationem habere; ideoque Gallienum Quindecennalia legitimo tempore edidisse, quia ab anno 262. quo decennalia ediderat, ad annum 266. utroque termino inclusiо, anni quinque putantur.

VIII. *Qua die hæc festa celebrari solita.*

QUARTUS CANON. *Quinquennalia à Cæsaribus, vel Augustis die Imperii Natali anni quinti, vel sexti ineuntis, vel etiam die Natali Collegarum in eodem anno quinto ineunte vel completo, de more celebrata, sed aliquando in similem alterius mentis diem translata, adeo ut exempli causa, qui quinto Kalendas Novembris Imperium obtinuerat; si ea die, ac mense ea solennia repræsentare non posset, non nisi quinto Kalendas alterius mensis ejusdem anni eadem celebraret.* Prior pars, quod nempe die Imperii Natali hæc solemnia celebrarentur, licet ante Constantinum Magnum nullo exemplo probari possit; ab eo tamen tempore, non pauca occurrunt, quibus res omninò certa redditur. Ejus ope antequam Lactantii liber de mortibus Persecutorum à Stephano Balusio viro Clarissimo, mihique summo amicitiæ fœdere juncto in lucem ederetur, Imperii Cæsarei Maximiani Herculii Natale divinaveram, aut saltem me divinasse existimabam. Cum enim mihi persuasissimum esset hunc ex Cæsare Augustū factum fuisse anno 284. qua de re infra, id mense Novembri exeunte contigisse ita augurabar. Eusebius libro 8. historiæ in Appendice de Martyribus Palestinæ cap.2. dicit Sanctum Romanum ante diem XV. Kalendas Decembris, anno primo Persecutionis Diocletianeæ, Christi nempe 303.martyrio coronatum fuisse; & uti narravit sancto Martyri linguam abscissam esse, ait: *Post quod supplicium contrusus in carcerem, ac diutissimè ibidem maceratus, tandem cùm IMPERATORIS vicennalia jam adessent, & ex solemni more, universis qui in custodia tenebantur, indulgentia publicè per præconem annunciata esset .... martyrio, sicut optaverat, exornatus est.* Neque dubitabam Eusebium intelligendum esse de Vicennalibus Diocletiani, quæ licet decimo quinto Kalendas Octobres, quo, ut docet Chronicon Alexandrinum, Imperium iniit, celebrari debuissent, dilata tamen fuerant non in diem decimum quintum Kalendas Decembres,quo simili die nuncupatus fuerat Imperator, (cùm tunc ea in propinquo tantùm essent,

ideoque

ideoque Romanus eô morte affectus fuerit,) sed in alium diem ex proximioribus, quem Maximiani Herculii Natalem fuisse suspicabar, cùm juxta canonem à me traditum Imperatores has festivitates edere non solerent, nisi vel die Natali, vel Natali Cæsarum cum illis regnantium, vel saltem in similem diem alterius mensis quo Imperium inierant. Cum itaque observarem Diocletianum Vicennalia non celebrasse XV. Kalendas Octobres, nec decimo quinto Kalendas Decembres celebrare potuisse, (nam ut docet Eusebius, ea tunc tantùm imminebant) arbitrabar edita ea fuisse duodecimo Kalendas Decembres, eumque diem Imperii Maximiani Herculii fuisse Natalem. Acta enim Sancti Marcelli Centurionis die tricesima Octobris à Surio relata, qui passus est in Civitate Tingintana in Mauritania anno 299. quo Diocletianus & Maximianus Quindecennalia egerunt, ut infra videbimus, habent: *Iam die XII. Kalend. Augustarum apud signa Legionis istius, quando diem festum Imperatoris vestri celebrastis, publica voce respondi me Christianum esse.* Quod Natale non videbatur Diocletiano convenire, cùm celebrandum fuisset decimo quinto Kalendas Augusti, si anticipatum fuisset, juxta regulam quam explicamus. Neque etiam eo die idem Maximianus à Diocletiano Cæsar creari potuerat, cùm anno 284. XII. Kalendas Augusti nondum Diocletianus adhuc Imperator esset. Quare suspicabar ideo ejusdem Maximiani, quindecennalia duodecimo Kalendas Augusti in Africa fuisse celebrata, quia duodecimo Kalendas Decembris Cæsar creatus fuerat; neque enim ex collatione loci Eusebii & præfatorum actorum aliud inferendum existimabam: eóque magis quò Diocletianum & Maximianum uno eodemque die Vicennalia edidisse docebat nummus ejusdem Maximiani à Carolo Patino relatus, in quo legitur: VOT XXX. AUGG. ex quo vir doctissimus perperam inferebat, Vicennalium tempus antevertisse, cùm inde tantùm colligi possit ea ab utroque Augusto eodem die celebrata fuisse, ideoque hunc vicesimum tùm Imperii annum attigisse, quod aliis argumentis constat. Verum est Carolum Dufresnium in Dissertat. de inferioris Ævi Numismat. num. 40. proferre nummum Diocletiani inscriptum: VOT. XXX. S. ectypumque gemmæ, cui insculptum: VOT. XXX. S. DI. id est, *vota Tricennaliorum suscepta Diocletianus.* Præterea gemmæ aliud ectypon, characteres hosce præferens: MAXI. VOT. XXX. P. idest, *Maximianus vota Tricennaliorum publica.* Quæ videntur significare horum Imperatorum Decennalia diversis temporibus acta fuisse. Sed sicuti Crispi & Constantini Junioris Cæsarum Quinquennalia vota, quæ unà simul soluta sunt,

M ut

ut colligitur ex iis nummis, in quibus legitur: VOT. X. aut XX. CAESARUM NOSTRORUM; in diversis tamen nummis inscripta leguntur, unius tantùm Cæsaris nomine expresso, uti in nummo Constantini Junioris: VOTA VICENNALIORUM, & in nummis Crispi in quibus legitur: VOT. XX. pari eademque ratione Tricennalia vota suscepta Diocletiani & Maximiani, & in iisdem, & in diversis nummis insculpta fuère, vel cum unius, vel cum alterutrius nomine.

IX. *Diocletianus & Maximianus eodem die Vicennalia celebrant.*

Nec mirum videbatur Diocletianum & Maximianum eodem die Vicennalia celebrasse, licet diversis diebus Imperium sumpsissent; cùm ex panegyrico Maximiano à Mamertino dicto constet, Natale genuinum utriusque uno eodemque die etiam celebratum fuisse; quod non semel in eadem Panegyri indicatur. Cur enim aliquando eadem die Natale genuinum; Imperii verò semper diversis celebrassent? restituendus porrò, ut obiter moneam, eidem Panegyrico legitimus, qui in omnibus fere veteribus Codicibus legitur, titulus: *P. ejusdem Genethliacus Maximiani A. & Diocletiani*: id est, *Panegyricus ejusdem* (Mamertini) *Genethliacus Maximiani Augusti, & Diocletiani*, cùm asserat Orator se de *gemino Natali*, genuino nempe utriusque Imperatoris loqui. Rejicienda enim interpretatio Jacobi de la Baune Societatis Jesu, vir non vulgaris eruditionis, quòd nimirum eodem die Diocletianus & Maximianus nati essent. Emendandus pariter locus cap. 19. in quo legitur: *optimè igitur sacratissime Imperator, quantum arbitror, hæc potissima elegi quæ gemino Natali tuo prædicarem.* Delendum enim illud *tuo*, vel restituendum *vestro*, uti jam viri docti monuere, constatque ex verbis ejusdem Panegyris sequentibus, imò & ex tota illa oratione genethliaca. Cúmque anno decimo Imperii, Christi nempe 293. & quinto decimo; Christi 299. uterque Imperator Consul processerit, suspicandi locus datur eosdem uno eodemque die, diversis tamen in locis Decennalia, & Quindecennalia celebrasse, sicut Natale Genuinum, & Vicennalia simul edidisse constat. Talis itaque mihi ex præfato Canone injecta conjectura; quæ enim afferuntur à viris doctis, quorum ingenia præfatus Eusebii locus summoperè cruciavit, parum me movebant, cùm eos falsis fundamentis inniti non dubitarem. Dicunt siquidem aliqui præfatum Eusebii locum mendosum esse, ac loco *Novembris*, legendum esse *Septembris*, quo mense Diocletianus Imperium inierat, quasi Imperatores nunquam aliis mensibus, quàm quibus Imperium susceperant, has festivitates edidissent. Alii suspicabantur Diocletianum, uti postea Constantinum, Vicennalia iterasse; aliaque Romæ, alia

alia verò Antiochiæ exhibuiſſe,quòd cum de Conſtantino falſum ſit, uti infra oſtendam, eam conjecturam prorſus rejiciendam non dubitabam. Alii Euſebii verba ad Maximianum nullo modo referri volebant, quòd eum nunquam fuiſſe Cæſarem exiſtimarent. Dum in ea mente eram, in lucem editus eſt liber Lactantii de mortibus perſecutorum, qui omnem ſcrupulum ex animo tandem evulſit; cap. enim 17. ait: *Diocletianus perrexit Romam, ut illic Vicennalium diem celebraret, qui erat futurus ad XII. Kalendas Decembres:* qui dies cùm non poſſit eſſe Natalis Imperii Diocletiani, nec ab eo eligi ad præfata ſolemnia (decimus enim quintus Kalendas Decembris electus fuiſſet, cùm decimo quinto Kalendas Octobris purpuram ſumpſerit) ſequitur omnino ideo Diocletianum duodecimo Kalendas Decembres Vicennalia celebraſſe, quia eo die Maximianum Herculium anno 284. Cæſarem nuncuparat. Qua de re pluribus infra. Sicque probata etiam manet ſecunda pars Canonis, quæ docet Auguſtos die Natali Cæſarum, aut aliorum Auguſtorum ſecum corregnantium natali die hæc ſolemnia quandoque celebraſſe.

X. *XV. Kal. Octob. natalis dies Imperii Diocletiani.*

Scio Baluſium, virum eruditiſſimum, hæc Lactantii verba de Diocletiani Natali interpretari, ac exiſtimare Auctorem Chronici Alexandrini erraſſe, dum ad Conſulatum Carini II. & Numeriani ſcribit: *Diocletianus Imperator XV. Kal. Octob. Chalcedone renunciatus, V. Kal. Octobris Nicomediam purpuratus intravit, & Kal. Ianuariis Conſul proceſſit.* Sed hujus Chronici locus à Noriſio diſſertat. de Numiſmate Impp. Diocletiani & Maximiani cap. 1. validè confirmatur; in titulo enim *L. ut nemo invitus lib. 3. Codicis Iuſtinianei* legitur: *Imp. Diocletianus Auguſtus Camerio:* & in ſubſcriptione, *dat. Idibus Octobris Carino II. & Numeriano Coſſ.* nempe anno 284. quare jam Idibus Octobris Diocletianus imperabat, ideoque dies duodecimus Kalendas Decembres, quo Vicennalia celebravit, ejus Imperii Natalis dies eſſe non poterat. Neque id Lactantius dicit, ſed tantùm fuiſſe diem Vicennaliorum; cum tamen ita explicavit vir doctiſſimus, quia cum communi opinione exiſtimavit, non alio die, quàm Imperii Natali ea fuiſſe celebrata, quod & Noriſius etiam ſentiit, ut loco citato videre eſt. Porrò obiter obſervandus Diocletiani in Urbem Regiam ingreſſus dies, V. nempe Kalendas, qui jam ab Auguſto, uti diximus, Principibus Romanis ſumma in veneratione erat; unde & Marcus Aurelius Commodum filium V. Kalendas Novembres in Imperii conſortium adſcivit.

XI. *Uno eodemque die Con-*

Idatius in Faſtis ſub Conſulatu Conſtantii IX. & Juliani Cæſaris II. anno nempe Chriſti 357. in quem ſeptima ejuſdem Conſtantii

statius XX. & XXXV. edit.

Augusti Quinquennalia incidebant, hæc habet: *introivit Constantius Aug. Romam IV. Kal. Maias, & edidit XXXV.* de cujus Romam adventu, pompa, ludisque Circensibus, qui ad hæc septima Quinquennalia referri debent, postquam loquutus est Ammianus lib. 16. ait: *tricesimo postquam ingressus est die, IV. Kal. Iunias ab urbe profectus, per Tridentum iter in Illyricum festinavit.* Constantius anno tricentesimo vicesimo tertio, sexto Idus Novembres Cæsar à Constantino Magno patre nuncupatus fuerat, eoque die septima illa Quinquennalia celebranda fuissent, si, quod hactenus persuasum, Natali semper Imperii die exhibita fuissent. Sed non dubitandum quin die undecima Kalendis Junii, Augustei Imperii Constantii Natalitio, celebrata fuerint. Quod eò magis dicendum, quòd Chronicon Alexandrinum scribat: *Constantius Augustus propter Vicennalia sua cum ingenti pompa & apparatu Romam venit, & cum eo uxor ejus Eusebia Augusta, Romæque morati sunt dies XIV.* Eodem itaque die & Augustei Imperii Vicennalia, & Imperii Cæsarei septima Quinquennalia edita, quia, ut in Canone diximus, dies Natales Imperii, vel proprii, vel Collegarum, ac Cæsarum his solemnibus de more dicati. Sed quidquid sit de Vicennalibus, quæ anno præcedenti videntur à Constantio acta, cùm Idatius de iis non loquatur, & hæc Chronici Alexandrini verba εἰς τὴν ἑαυτοῦ εἰκοσιετηρίδα, de vicesimo Imperii ejus anno intelligi possint, certum septima ejus Quinquennalia die Natali Imperii Augustei peracta fuisse. Errat autem Auctor Chronici Alexandrini, sicuti & Theophanes quando scribunt Constantium Romæ quatuordecim dies egisse; sic enim die vicesima secunda Maii, ejus Imperii Natali, ea in urbe non fuisset. Quo casu sexto Idus Maias ex mox dicendis eam festivitatem peregisset, die nempe decima Maii, & die duodecima ejusdem mensis, qui ab ingressu decimus quartus erat, ex Urbe excessisset, quod parum verosimile, ea enim pompa, ludi Circenses & theatrales, aliaque hujusmodi non nisi pluribus diebus exhiberi poterant. Quare rectiùs Marcellinus scripsit quarto Kalendas Junias, die nempe vicesima nona Maii, Constantium Româ egressum fuisse, sic enim sex, aut septem dies, eidem pompæ exhibendæ insumpti sunt: ex quo & Colligere est plures necessarios non fuisse.

XII. *Hæc solemnia, si anticiparentur aut differentur, in*

Tertiam præfati Canonis partem, hæc nempe solemnia si differrentur, aut anticiparentur, die ejusdem cum Natalitio denominationis celebrata fuisse, luculento exemplo demonstro, simulque Ammiani locum à viris doctissimis solicitatum confirmo. Is lib. 14. de ejusdem Constantii Tricennalibus loquens, ait: *Arelate hiemem agens*

Constantius

Conſtantius poſt theatrales ludos atque Circenſes ambitioſo editos apparatu, die ſexto Idus Octobres, qui Imperii ejus annum triceſimum terminabat, &c. Hæc verba viris doctis crucem fixerunt; certum eſt enim Conſtantium, non ſexto Idus Octobres, ſed ſexto Idus Novemb. Cæſarem nuncupatum fuiſſe. Quod non tantùm Idatius in Faſtis, ſed & vetus Kalendarium à Petro Lambecio V.C. editum docent. Valeſius in Notis ad orationem Euſebii de laudibus Conſtantini in ejus Tricennalibus, habitam, ubi locum illum refert, inquit: *Omnino Marcellinus annum triceſimum terminatum poſuit pro inchoato.* In Notis verò ad Ammianum jam dixerat: *anno Chriſti* 324. *Cæſar à patre creatus fuerat Conſtantius ſexto Idus Novembres, ut ſcribit Idatius in Faſtis, & Auctor Chronici Alexandrini. A quo anno ad Conſulatum Conſtantii Auguſti VI. & Conſtantii Cæſaris II. anni ſunt viginti novem ſolidi. Itaque memoriâ lapſus videtur hic Marcellinus qui pro nono ac viceſimo triceſimum poſuit. Ac vereor ne & VI. Idus Octob. pro Novemb. poſuerit.* Petavius in Chronico ad annum 353. in iiſdem Ammiani verbis hæſit, ſcripſitque: *cùm anno* 324. *Cæſar à patre factus ſit Conſtantius, & quidem VI. Idus Novembres, ut teſtis eſt Idatius: non triceſimum annum terminavit, ſed inchoavit potius iſte, qui eſt Chriſti* 353. Noriſius Diſſertat. de vot. Decennal. cap. 1. *Erravit Marcellinus Octobrem pro Novembri ſcribens.* En ad quas anguſtias viros doctiſſimos falſa, quæ pro certo ponebant fundamenta, adduxerint. Hæc tria erant, nempe Decennalia & id genus feſta non alio, quàm Imperii Natali die fuiſſe celebrata. Secundò Ammianum, alioſque Auctores quando ſcribunt diem in quo ea ſolemnia celebranda erant, annum triceſimum, decimum, vel viceſimum terminaſſe, eoſdem ſemper intelligere eos annos exactos tunc & abſolutos fuiſſe. Tertiò Conſtantium anno 324. Cæſarem creatum. Quæ tria prorſus à veritate aliena. Infra enim ex ejus Decennalium, & id genus feſtorum ſerie, cum anno antecedenti eam dignitatem conſequutum, prætereaque præfatam loquendi formulam non ſignificare annum decimum, vel triceſimum abſolutum fuiſſe, demonſtrabo. Cúmque jam oſtenderim non eo ſemper die quo Imperium ſuſceperant Imperatores, ea ſolemnia celebraſſe, ex præfatis Ammiani verbis liquet, quando ea differebantur, vel anticipabantur, edita fuiſſe in die ejuſdem rationis & denominationis cum die Imperii Natali. Quare cùm Conſtantius ſexto Idus Novembris nuncupatus fuerit, & Cæſarei Imperii Tricennalia anticipare debuerit, ea non alio die, quàm ſexto Idus alterius menſis celebrare potuit. Romani enim, ut jam indicavimus, in diebus obſervandis religioſi erant: ex quo & collegimus ideo Hadria-

die ejuſdem denominationis celebrata.

num quinto Kalẽdas Martias Antoninum Pium adoptasse, quia quinto Kalendas alterius mensis, Julii nempe, Augustus Tiberium adoptarat: eundemque Augustum quinto Kalendas Septembris Tiberium in Imperii consortium adscivisse, quia quinto Kalendas ejusdem mensis Septembris, debellatis jam omnibus hostibus, aram Victoriæ sacrarat, seque eâ ceremoniâ, ut docet Dio, Orbis Imperium propria virtute acquisivisse demonstrat. Qui Romanorum mos ad varia ænigmata solvenda præ oculis habendus.

XIII. *Initio Imperii semper vota ab Imperatoribus nuncupata.*

QUINTUS CANON. *Ipso Imperii initio Quinquennalium vota ad Imperium feliciter auspicandum; semper nuncupabantur, sed non semper anno quinto, vel sexto Imperii ineunte solvebantur; votaque Decennalia suscipiebantur, sed aliquando differebantur, aut anticipabantur, uno tamen duntaxat anno.* Idem dicendum de Decennalibus, Vicennalibus, omnibusque id genus festis. Prima pars, quod nempe ipso Imperii auspicio vota nuncuparentur, patet ex iis, quæ jam hoc capite, diximus. Licet enim in nummis ibidem laudatis, aliisque multis, vota Decennalia legantur; exacto tamen, vel ineunte quinquennio pro dimidia parte decennii feliciter peracti, vota solvebantur, & iterum Decennalia vota iterabantur. Quare alia sunt Quinquennalium, vel Decennalium vota concepta; alia edita Quinquennalia, vel Decennalia: Cavendumque ne cùm legitur in nummis, verbi gratia VOTA XX. existimemus intelligi ea soluta, & hujusmodi nummos anno Imperii vicesimo semper cusos fuisse. Possunt enim etiam intelligi vota XX. in Decennalibus nuncupata, neque quoad hoc certa regula tradi potest. Imò Norisius Dissert. de Numismat. Licinii cap. 3. observat solutis votis Decennalibus suscepta fuisse non tantùm vota Quindecennalia, sed etiam Vicennalia. Extat enim apud Occonem Flavii Constantis Constantini Magni filii Numisma inscriptum. VOT. X. MULT. XV. XX. id est, *Vota Decennalia multis Quindecennalibus, Vicennalibus.* Legitur in nummis Constantii VOT. XX. MULT. XXX. & rursùs VOT. XXV. MULT. XXX. & VOT. XXX. MULT. XXXX. & pariter VOT. XXXV. MULT. XXXX. Sic ex hoc Maxentii nummo, qui apud eumdem Occonem extat, non benè vir Eruditissimus deducit, eum Quinquennalia edidisse: in ejus aversa parte hæc scripta sunt: VICTORIA DD. NN. AUG. ET CAES. VOT. V. MULT. X. Cùm enim eo in nummo Marcus Aurelius Romulus Maxentii filius Cæsar dictus memoretur, perspicuum fit cusum eum fuisse ipso Imperii Maxentiani initio, anno nempe 307. non verò 312. quem Quinquennalibus suis Maxentius destinarat. Romulus enim anno 308. & sequenti Con-

sul

sul ordinarius cum patre fuit, hicque anno 310. solus tertium Consulatum ordinarium iniit: quod argumentum est Romulum jam, de quo nulla postea alicubi mentio, mortuum fuisse.

XIV. *Decennalia & id genus festa aliquando anticipata, vel dilata.*

Secunda pars Canonis, quod scilicet Quinquennalia aliquando anno quarto, aliquando verò anno septimo; Decennalia anno nono, vel duodecimo, Quindecennalia anno decimo quarto, vel decimo septimo, aliaque deinceps festa celebrarentur: ideóque vel anticiparentur, vel differrentur compluribus exemplis capite sequenti demonstrabitur, ac Rationarium Fastorum legenti identidem constabit. Neque enim hac de re extat controversia, sed tantùm an verbi gratia Constantinus Magnus legitimo tempore Decennalia, vel Quindecennalia ediderit, quam tamen difficultatem, ut infra videbitur, aliquo modo complanavimus,

XV. *Sed nunquã biennio.*

Tertia pats statuitur contra Valesium, qui in Notis ad Auctorem Anonymum, quem in calce Ammiani edidit, explicans hæc ejusdem Auctoris verba de Theodorici Italiæ Regis Romam ingressu: *per tricennalem triumphans populo ingressus palatium, exhibens Romanis Ludos Circensium. Donavitque populo Romano, & pauperibus annonas, singulis annis, centum viginti millia modios &c.* ait: *an fortè legendum est* per decennalem, *ut hæc Theodorici pompa ad decennalia ejus referatur. Ingressus autem est Romam Patricio & Hypatio Coss. anno Domini* 500. *Regni autem sui anno octavo. Itaque si Decennalia tunc celebravit Theodoricus, toto biennio anticipavit, quod non insolens fuisse eruditi sciunt.* Nullum dubium quin legendum sit *per decennalem*, sed erat is annus Theodorici decimus, non octavus; nec ea decennalia anticipata, sed anno decimo more solito acta. Obiit Theodoricus anno 526. die tricesima Augusti, non secunda die Septembris, ut Baronius, Calvisius, aliique putant. Mortis enim ejus dies, sicuti & annus evidenter colligitur ex his ejusdem Anonymi Valesiani verbis: *Symmachus Scholasticus Judæus, jubente non Rege, sed Tyranno* (Theodorico) *dictavit præcepta die quarta feria septimo Kalend. Septemb.* (anno Christi 526. currebat cyclus solis XIX. Litera dominicalis D. Quare dies XXVI. Augusti cum feria quarta eo anno concurrebat) *Indictione quarta, Olybrio Consule, ut die Dominico adveniente* (nempe die tricesima Augusti) *Ariani Basilicas Catholicas invaderent. Sed... eodem die quo se gaudebat Ecclesias invadere, simul regnum & animam amisit.* Annos Imperii Theodorici Procopius libro primo Gothicæ historiæ nos docet: *adepta potentia post annos septem & triginta vivendi fecit finem.* Idem verò Anonymus Valesianus ait: regnavit *annos triginta tres.* Ex quibus vides Epochas duas Theodoricia-

ni Imperii distinguendas esse, prioremque ducendam ab anno quadringentesimo nonagesimo, quo regnum in Italia constituit & secundùm quam annos triginta septem à Procopio imperasse, & ab eodem Anonymo decennalia celebrasse dicitur; alteramque à morte Odoacris anno quadringentesimo nonagesimo tertio ab eodẽ Theodorico occisi, secundùm quam idem Anonymus annos triginta tres eundem regnasse scribit. Quare malè Procopius à Baronio, qui legendum censet *triginta quatuor*, emendatus. Corrigendus & Anastasii Bibliothecarii, qui aliis errandi causa fuit, locus in Joanne Primo, in quo ait: *Post dies nonaginta octo ab obitu Ioannis Papæ*, qui contigit die vicesima septima mensis Maii, Theodoricum obiisse, legendum enim *nonaginta sex*. Corrigendus & Auctor historiæ Miscellæ, qui habet: *Post dies 99*. à die enim vicesima septima Maii ad tricesimam Augusti, utroque termino comprehenso, dies tantùm numerantur *96*. quæ per transennam dicta sunt, ad ostendendum, quæ in rem Chronologicam ex horum solemnium notitiâ, utilitas redundet, cùm Theodorici decennalium beneficio, duplex Imperii ejus Epocha detegatur, & fides sua Procopio restituatur. Sed hac de re pluribus infra. Hic itaque Anonymi locus anno Imperii octavo Theodoricum Italiæ Regem Decennalia celebrasse nullo modo ostendit; cumque nullum aliud exemplum proferri possit, quo appareat hujusmodi solemnia plus anno uno aut anticipata, aut dilata fuisse, ut Fastos à nobis digestos percurrenti liquebit: manifestum est ea nunquam biennio, ante vel post tempus legitimum, peracta. Neque quis dicat Marcellinum in Chronico anno 439. Scribere, Theodosium Juniorem octava Quinquennalia eodem anno edidisse, Imperii nempè anno 402. vivente Arcadio patre suscepti, quæ anno 340. anno uno anticipasset, ac præterea juxta eundem auctorem, anno 444. eumdem Theodosium nona quinquennalia dedisse, ejusdem scilicet Imperii vivente patre initi, quæ legitimo tempore ante annum 446. fieri non potuère. Nam præfata solemnia legitimo tempore peracta fuisse ex eo liquet, quod anno 435. idem Theodosius septima quinquennalia Imperii vivente patre administrati celebrarit, ut videre est in nostris Fastis. A quo anno, ad 439. utroque extremo incluso, anni quinque numerantur. Ab eo autem, ad annum 444. utroque paritèr ultimo termino comprehenso sex anni sunt. Quare præfatæ duæ festivitates minimè anticipatæ fuère; licet si quis easdem ab anno 402. deducat, eas anteversas fuisse sibi in animum inducere necesse sit. Sed illas semper ad ultimas referendas esse, vel ex iis duobus exemplis patere potest.

CANON

CANON SEXTUS. *Hæc solemnia ante Imperatorem Commodum sæpe cum trabea Consulari; post illum verò, de more cum ea acta: non ita tamen cum eadem conjuncta, quin aliquando Quinquennalia, vel Decennalia Consulatus aut præcesserit, aut subsequutus fuerit.* Prior pars, sicuti & secunda vel sola Fastorum Consularium à nobis explicatorum dispositione declarari potest; ibi enim Tiberius, qui anno Christi decimoquarto Augusto successit, anno decimo octavo ejusdem Eræ Consul legitur, sicuti & Claudius anno quadragesimo primo ejusdem Eræ Imperator creatus, anno quinquagesimo primo Consul occurrit: qui duo Consulatus Quinquennalibus Tiberii, & Claudii Decennalibus ideo addicti existimandi sunt, quòd in Fastis, annis quibus eæ festivitates agendæ erant, Imperatores Consules proponantur. Hunc morem intermissum Commodus restituit, & Constantinopolitani Imperatores servavêre. Non rarò tamen accidit, ut anno præcedenti, vel subsequenti easdem festivitates Imperatores Consules processerint. Sic Constantinus M. anno 315. Consulatum gessit, & tamen Decennalia anno tantùm sequenti celebravit. Sic Honorius anno quadringentesimo undecimo Vicennalia Imperii vivente patre suscepti edidit, ut eo anno in Rationario fastorum ostendimus, & tamen Consulatum nonum eis addictum, non nisi anno sequenti gessit. Plura exempla in iisdem Fastis occurrent, ex quibus facilè quisque cognoscere poterit, Consulatum circa Decennalium, aut Quindecennalium tempus gestum non nisi iisdem solemnibus fuisse dicatum.

XVI. Consulatus cum his festis conjunctus.

CANON SEPTIMUS. *Quinquennalia & id genus festa, nova quasi Imperii auspicia, novaque quædam illius Epocha fuêre.* Nam, ut ostendimus, Augustus, Decennalibus exactis, novum velut principatum inchoavit, atque Imperium renovavit, ejusque exemplo, qui ei successêre Imperatores, quasi eis Imperium redditum fuisset, Quinquennalia & Decennalia Celebrarunt, ut docet Dio lib. 53. *quam ob causam*, inquit, *posteriores quoque Imperatores etsi non ad certum tempus, sed in omnem vitam constituerentur; per decennia solemnes dies agebant, tanquam Imperii novum initium caperent, quod usque hodie fieri consuevit.* Notata invenitur in nummis hæc Epocha istis verbis: PRIMI DECENNALES, vel SECUNDI DECENNALES, aut sicuti in nummo Antonini Pii, qui apud Spanhemium pag. 875. extat, SECUNDI DECEM-ANNALES, vel ut in nummo Alexandri Severi legitur: ΠΕΡΙΟΔΟϹ ΔΕΚΑΤΗ, idest, *annus decimus*, vel Tribunitia Potestas X. Περίοδος enim, ut rectè ibidem explicat Spanhemius, eo loco non sumitur pro longiori tempore, quàm pro annuo Solis

XVII. Decennalia similiave festa novam Epocham constituunt.

circuitu, quomodo & frequenter Κύκλος, seu Cyclus, & Circulus Græcis juxta ac Latinis Auctoribus; unde in hymno Hilarii, *terdeni annorum cycli*; in Hieronymo autem ad Paulum Concordiensem, *ecce jam centenus ætatis circulus volvitur*, de Paulo nempe Concordiensi centesimum ætatis annum agente.

XVIII. *Comparatio inter Imperii primordia & Quinquennalia similiave festa.*

Nam Imperii exorsus, ejusque quintus, decimus, &c. annus in omnibus inter se conveniebant. In illo privilegia populis concessa confirmabantur, ut de patre suo Marco Aurelio testatur Commodus apud Modestinum Jurisconsultum in *l. 6. paragrapho 8.* ϖ. *de excusationib.* ubi ait: *Divus pater meus Principatum ingressus, edictô concessa privilegia atque immunitates firmavit.* Sic etiam in Decennalibus & id genus festis beneficia & liberalitates superiorum Principum, aut confirmabantur, aut augebantur; ut patet ex pluribus legibus Codicis Theodosiani, præsertimque *lege 1. de longi temporis præscriptione*, quæ quarto ejusdem Codicis libro legitur. Data est ea *Idibus Ianuarii à Constantino M. Sabino & Rufino Coss.* anno nempe 316. in eaque decernit idem Imperator, ut ex donatione Principum, aut quocumque modo rem ad fiscum pertinentem, usque ad sua Decennalia possidentes securi possideant. Concessæ & Indulgentiæ debitorum, itemque Indulgentiæ criminum, de quibus in eodem Codice *tit. de Indulgentiis Criminum, & tit. de Indulgentiis debitorum.* Præterea sicut novi Imperatores coronis excipiebantur, juxta illud Herodiani de ejusdem Commodi Romam, post patris mortem, solemni introitu: *talem igitur Imperatorem faustis ominibus, acclamationibusque & Coronarum, florumque sparsionibus exceperunt*; Ac etiam aurum coronarium, coronarum nomine Provinciæ ac civitates missis legationibus Principi offerebant, ut docet Dio in fragmento à Valesio edito lib. 77. Sic in Quinquennalibus, & hujusmodi festis, populi coronas offerebant, aurumque coronarium, ut in lege quarta de auro coronario Codicis Theodosiani legitur. Et Valesius in Notis ad Orationem Eusebii de laudibus Constantini in Tricennalibus ejus habitam observat, eundem Eusebium alludere ad coronas aureas, quas Provinciales Imperatoribus Romanis offerre solebant, non solùm ob Imperii primitias, verùm etiam ob vota Quinquennalia eorum, ac Decennalia: *porrò*, inquit Eusebius, *Deus velut pignora quædam futuræ remunerationis ei.* (Constantino) *in antecessum præbens, Tricennales ipsis coronas tribuit, felicibus annorum circulis contextas.* Illustrius exemplum ex oratione Synesii de Regno in Arcadii Imperatoris quinquennalibus habitâ, ut infra capite sexto, numero septimo ostendetur, deduco: *me cùm auro*, inquit, *caput, tùm animum Philosophiâ*

ſophia coronaturum Cyrene mittit ad te, græca civitas, antiquum & venerabile nomen, infinitis olim Doctorum celebrata carminibus, nunc pauper & humilis, ingentiaque ac deſerta rudera: cui regiâ munificentiâ opus eſt; ſi quid gerere velit, veteri illâ ſuâ origine non indignum. Huic tu porrò inopiæ quandocumque libuerit, remedium adhibebis; idque in tua voluntate ſitum eſt, ut ab ampla feliciqne patriâ alteram ad te coronam perferam. Ita ille ejuſdem Orationis initio. Prætereà Imperatores ſimul atque Auguſti nuncupati erant, donativum militibus erogabant, ut de Commodo ſcribit Herodianus in lib. 1. & de Valentiniano Ammianus lib. 26. ubi milites alloquens ait: *animorum reparate vigorem atque membrorum ob nuncupationem Auguſtam debita protinùs accepturi.* Sic etiam in Quinquennalibus ac Decennalibus donativum militibus principes erogabant, ſingulis ſcilicet aureos quinque, ut infra oſtendetur. Erant & aliæ multæ inter Imperii initium, & Quinquennalia ſimiliave feſta convenientiæ, ſed hæ ſufficiunt, ut quilibet intelligat mirum non eſſe, quod iſta non minus, quàm illud novam Epocham, novamque annorum Periodum conſtituerint.

XIX. *Euſebius in vita Conſtantini Decennaliorum Epochâ utitur.*

Hujus Canonis beneficiô Euſebii locus, qui tot viros doctos in errorem induxit, facilè explicatur. Is lib. 4. vitæ Conſtantini cap. 53. de ejuſdem Imperii annis loquens ait: *Ac Imperii quidem curriculum duobus & triginta annis explevit, exceptis menſibus ac diebus paucis.* Et tamen in Chronico Conſtantini Imperium, quod & certiſſimum, annis triginta, & menſibus decem circumſcripſerat. Quæ verba in cauſa fuêre cur Petavius lib. 11. de doctrina temp. cap. 36. & Franciſcus Chifletius in Notis ad Victorem Vitenſem ſcripſerint, Conſtantinum M. annos triginta duos imperaſſe, exiſtimarintque eum ante patris mortem fuiſſe Cæſarem; imò Petavius dicat, magnam ſibi eſſe ſuſpicionem Conſtantium Chlorum anno Chriſti 305. mortuum eſſe, eodemque Conſtantinum filium ei ſucceſſiſſe. Sed ſi ad Euſebii ſenſum penetraſſent, in opiniones adeo diſſentaneas delapſi non eſſent. Euſebius enim in vita Conſtantini conſcribenda, quamvis eam in quatuor libros dividat, in geſtis tamen ejus recenſendis, non alium quam Decennaliorum ordinem ſervat, quod non tantùm lib. 4. cap. 40. Sed & in ipſo prooemio indicat; hoc enim à Conſtantini morte inchoans ait: *Nuper quidem magni Imperatoris redeuntium Decennalium ſecundorum, ac tertiorum* PERIODOS, *univerſum genus hominum feſtivitatibus & conviviis celebravit. Nos quoque ipſi nuper eundem victorem ac triumphatorem cœtu famulorum Dei circumſeptum, laudatione in ejus VICENNALIBUS dicta venerati ſumus. Sed & TRICENNALIUM orationum coronas ei texentes, nuper in ipſo pa-*

latio sacrum ejus caput redimivimus (vides, ut supra ostendimus, Eusebium ad flores & coronas, quibus Imperatores honorabantur à populis, rursus alludere) *Verum nunc anceps animi hæreo, cupiens quidem aliquid MORE SOLITO proferre, sed quò me vertam, prorsus ignarus, inusitatæ rei spectaculo perculsus.* Eusebius itaque, qui in ea vita conscribenda Oratorem magis, quàm Historicum agit, eam adjungere voluit orationibus, quas in Constantini Vicennalibus & Tricennalibus habuerat, ita ut illa singulis decenniis gesta complecteretur, quæ, quasi partes tres, ut inter se cum quodam lepôre consentirent, æquabili ratione ac uno eodemque genere tractare voluit. Quamobrem non aliâ Epochâ, quàm quæ à Decennalibus desumitur, usus est. Cùmque post Tricennalia, duobus adhuc circiter annis Constantinus superstes fuerit, eum annos triginta duos imperasse dixit. Ipsemet Cap. 5. libri primi antequam gesta ejusdem Imperatoris describat, mentem suam adhuc apertiùs declarat, aitque: Χρόνον μὲν βασιλείας, τρισὶ δεκάδων περιόδοις τελείαις, καὶ προσέτι λῷον τιμήσας, id est, *Ac tempus quidem Imperii ipsius tribus denûm annorum PERIODIS absolutis, & aliquantò amplius honoravit.* Quid clarius? Facessant itaque in posterum è doctorum virorum libris opiniones Chronologiæ, Fastis, historiæque contrariæ, certumque ac indubitatum maneat, Constantinum ante patris mortem Cæsarem non fuisse, huic non nisi anno 306. in Imperio successisse, triginta tantùm annos, & menses decem imperasse, Eusebium non aliter docuisse, ac denique Philostorgium, Theodorum lectorem, Epiphanium, Theophanem, Auctorem Chronici Alexandrini, Victorem Schoti, & Victorem in Epitome, quando scripsere Constantinum annos triginta duos imperasse, vel Eusebium non intellexisse, vel utrumque extremum annum Julianum incompletum pro completo numerasse.

XX.
Indictiones à Quinquennaliorum Epocha orta.

Atque ex hac Decennalium, & id genus Festorum Epochâ liquet, non malè Scaligerum lib. 5. de Emendat. temp. pag. 501. Indictionum originem ab editione Quinquennalium, Decennalium & Vicennalium arcessisse, quidquid dicat Petavius libro undecimo de doctrina temporum cap. 39. Imperatores enim Quinquennalia celebraturi pensiones, tributa, & residua debitorum aut tollebant, aut laxabant; Indictiones verò ipsomet Petavio loco laudato fatente, nihil aliud sunt quàm annonæ & tributa, quorum canon quotannis indicebatur. Cùm itaque quarti Ecclesiæ seculi initio, Quinquennalia & hujusmodi festa magnâ pompâ celebrari solerent, novamque, ut jam visum est, Epocham constituerent, Constantinus, Augusti exem-

plo,

plo, qui poſtquam ſolus regnavit annos *Auguſtorum* inſtituit, victo anno 312. Maxentio Tyranno, juſſit tempora putari per trina Quinquennalia, ſive per Indictiones, quod quidem tempus Indictio vocatum fuit. Licet autem hæc Epocha, ſuis ſubjaceat incommodis, longè tamen eâ commodior eſt faciliorque quæ antea per Quinquennalia & Decennalia tempora numerabat. Atque hinc factum autumo, ut Græci Auguſto Imperatori Indictionum originem attribuerint. Nam S. Maximus in computo ſcribit, Indictionem cœpiſſe anno Auguſti ſecundo, quem mundi putat 5460. Maximum Georgius Syncellus ſecutus eſt, imò Conſtantinus Porphyrogenita, Cedrenus, aliique tradiderunt quod hæc vox Ινδικτιὼν dicta ſit tanquam Ιναкτιὼν, ab Actio promontorio & Auguſti victoria, quam anno XV. Imperii ſui conſecutus eſt, unde & Indictiones ortas eſſe ſibi perſuasêre. Auctor Chronici Alex. earum originem altiùs repetit; ad annum enim primum Julii Cæſaris adnotavit, Αρχὴ Ινδικτιῶνος, ideſt, *Indictionis initium*, ab eoque tempore ſingulos annos Indictionibus notat; cúmque ad annum Conſtantini ſeptimum pervenit, ſcribit: ΙΝΔΙΚΤΙΩΝΩΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΑΝΩΝ ΕΝΤΕΥΘΕΝ ΑΡΧΗ. Ideſt, *Indictionum Conſtantinianarum hinc ſumitur initium.* Quare primam Indictionum originem in anno primo Julii Cæſaris, Conſtantiniarum verò caput in anno Chriſti 312. idem ſcriptor conſtituit. Sed unde hæ fabulæ, erroreſque enati? niſi quia traditione quadam acceperant Indictiones primævam ſuam originem Auguſto debere, quòd ipſe nempe Quinquennaliorum, à quibus eæ deductæ, auctor fuerit; nova enim veteribus, falſaque veris ſuperſtrui ſolent. Nec refert quod Conſtantinus à die octavo Kalendas Octobris indictiones incipere voluerit, licet jam anno 310. octavo Kalendas Julii Quinquennalia ſua celebraſſet; Is enim in ea Inſtitutione non tantùm ad Quinquennalia, ſed & ad annum quô Maxentium vicit, ac fortè etiam ad diem Imperii ſui natalem, qui fuit *dies octavus Kalend.* reſpexit. Cur verò menſe Septembri Indictiones exordiri, & non plura, quàm tria Quinquennalia eaſdem complecti ſtatuerit, prorſus incertum. Non miror autem hanc conjecturam, eo modo quo à Scaligero propoſitam, à viris doctis rejectam fuiſſe, cùm eam tot erroribus implicarit, neque ſatis fundaverit; ait enim Quinquennalia per luſtra annorum ſolidorum quinque recurriſſe: ea luſtra vocata fuiſſe Indictiones, & in nummis Principum ſcripta, nunc per L. nunc per Λ. hoc eſt, inquit, *Luſtrum.* Conſtantini M. initium conſurgere ex ante diem VIII. Kalendas Octobris anno Chriſti 307. ideoque ejus Quinquennalia congruere anno 312. Indictionem eſſe duplicem, alteram

Cæsarianam à qua ad primam Constantinianam intersunt anni trecenti sexaginta, alteram Constantinianam, ut videre est lib.3. Isag. Can. cap.11. Maxentium anno 313. debellatum fuisse, aliave similia, quæ prorsus omnia à veritate aliena. Sola itaque conjectura ejus retinenda, cætera quibus eam fulcit, ac explicat, rejicienda.

XXI. *Decennaliũ, & id genus nominum prima significatio.*

CANON OCTAVUS ET ULTIMUS. *Antiqui Decennalium, cæterisque id genus nominibus tria intelligebant.* Primò, ac propriè festivitatem ludorum, qui ob quintum, decimum, &c. annum agebantur, ac etiam votorum Quinquennalium, Decennalium ac reliquorum hujusmodi solutionem. Eo sensu Idatius, in Fastis, sub Constantii & Albini Consulatu anno nempe 335. scribit: *His Coss. tricennalia edidit Constantinus Aug. die VIII. Kal. Aug.* Sic Sæpè apud Antiquos leges: Vicennalia dare, Decennalia dare. Marcellinus Comes: *Arcadio VI. & Probo Coss. Theodosius Junior quinquennalia dedit.* Item *Honorio IX. & Theodosio IV. Coss. Theodosius Junior decennalia Honorius Romæ Vicennalia dedit.* Græci, ut rectè observat Scaliger libro quinto de Emendat. temp. pag. 501. dicunt πενταετηρίδα, δεκαετηρίδα, vel δεκαετηρικὴν πανήγυριν ἐπέδωκεν. Id est, Decennalem celebritatem dedit. Sic Sozomenus libro primo, cap.15. dum de Constantini tricennalibus loquitur: ἔθος γὰρ ῥωμαίοις, δημοτελῆ πανήγυριν ἄγειν καθ' ἑκάστην δεκάδα ἐτῶν τῆς τοῦ κρατοῦντος ἀρχῆς. Id est, *est enim hic mos Romanis, ut decimo quoque anno uniuscujusque Imperatoris publicam agant festivitatem.*

XXII. *Decennaliũ secunda significatio.*

Secundò hæc nomina πενταετήρις, δεκαετήρις, τριακονταετήρις, seu Quinquennalia, Decennalia, Tricennalia sumuntur pro quinto, decimo, & tricesimo Imperii anno. Sic Divus Hieronymus in Chronico scribit: *Tricennalibus Constantini Dalmatius Cæsar appellatur.* Tricennalia edidit Constantinus, ut Idatius in Fastis & Chronicon Alexandrinum docent, octavo Kalendas Augusti anni 335. Dalmatius verò VIII. Kal. Octobris Cæsar à Constantino renunciatus est, ut optimè idem Chronicon Alexandrinum, licet Idatius in Fastis factum id scribat *XIV. Kal. Octob.* Nam cùm Constantinus octavo Kalendas Imperator dictus sit, probabilius est eodem die Dalmatium Cæsarem nuncupasse, cùm & anno 333. Constantem filium die VIII. Kal. Januarii Cæsarem dixerit. Sed quidquid sit, non dubium quin Hieronymus pro Tricennalibus Constantini tricesimum Imperii ejus annum intellexerit, ut rectè observat Valesius libro quarto de vita Constantini cap.45. qui & eodem sensu hæc Eusebii eodem loco verba explicat οὕτω μὲν ἡ τῆς ἀφιερώσεως ἑορτὴ, ἐν αὐτῇ βασιλέως τριακονταετηρίδι σὺν εὐφροσύναις ἐπετελεῖτο, id est, *hoc modo dedicationis*

solennitas

ſolennitas ipſis Imperatoris Tricennalibus ſumma cum hilaritate celebrata eſt. Loquitur Euſebius de Encœniis Baſilicæ Hieroſolymitanæ, quæ celebrata ſunt, non octavo Kalendas Auguſti, quo die Tricennalia Conſtantinus edidit, ſed Idibus Septembris, teſtibus Nicephoro lib.8. cap.30. Typico ſancti Sabæ Menologio græcorum, & Sophronio in Oratione de Exaltatione Sanctæ Crucis ab eodem Valeſio citatis, aliquando etiam hæc nomina ipſum decennium ſignificant, ſic Socrates lib.1. cap.38. de Conſtantino loquens ait: τὸν ϗ νεώτερον Κωνςάντα, ἐν τῇ τριακονταετηρίδι τῆς ἑαυτοῦ βασιλείας ἐχειροτόνησεν, id eſt, *natu minimum Conſtantem Tricennalibus ſuis Cæſarem renunciavit.* Conſtans anno 333. octavo Kalendas Januarias, ut docet Idatius in Faſtis Cæſar à Patre edictus, Tricennaliaque Conſtantini non niſi anno 335. peracta. Unde patet Socratem Tricennalium nomine tertium Imperii Conſtantini decennium intelligere.

XXIII. *Explicantur aliquot loca Euſebii.*

Hæc explicatio aliam loci ejuſdem Euſebii ab eodem Valeſio ne quidem tacti inſinuat. Ille libro 8. hiſtoriæ cap.13. loquens de felicicitate, quæ in orbe Romano erat, Diocletiano & Maximiano regnantibus, antequam perſecutionem in Chriſtianos decernerent, hæc habet: ὁπότε ϗ οἱ μάλιςα τῆς καθόλου κρατοῦντες ἀρχῆς, δεκαετηρίδας ϗ εἰκοσαετηρίδας τῆς βασιλείας ἐκπλήσαντες, ἐν ἑορταῖς ϗ πανηγύρεσι, φαιδροτάταις τεθαλίαις, ϗ εὐφροσύναις μετὰ πάσης εὐςαθοῦς διετέλουν εἰρήνης, id eſt, *quo quidem tempore ii qui ſummam Imperii adminiſtrabant, Decennalibus ac vicennalibus expletis, in feſtivitatibus, ſpectaculis, epulis, omnique hilaritatis genere, pacatè & tranquillè degebant.* Diocletianus & Maximianus anno 284. ille decimo quinto Kal.Octob. Hic duodecimo Kalendas Decembres Imperium ſuſceperant. Quare viceſimus Imperii utriuſque annus, non niſi anno 303. iiſdem diebus & menſibus inchoabatur; & tamen perſecutio in Chriſtianos die viceſima tertia Februarii ejuſdem anni, quod Lactantius cap.12. libri de mortibus perſecutorum docet, decreta; idque eodem anno 303. licet Baronius, Petavius, aliique multi eandem perſecutionem anno 302. conſignarint. At his poſitis, quomodo ante decretam perſecutionem Diocletianus & Maximianus Decennalia, & Vicennalia expleverant, cùm hæc non niſi poſt menſes novem, die nempe XII. Kalendas Decembris celebranda eſſent? Non alia certè ratione, niſi quia Euſebius Decennalia ac Vicennalia pro decimo & viceſimo anno, cōque Juliano, ac præterea utroque extremo incompleto pro completo numerato, uſurpat; nullo verò modo Decennalia, Vicennaliaque eo in loco pro ipſa feſtivitate accipit juxta jam dicta. Euſebium autem annos Julianos, non Imperii, ac inſuper eoſdem tantùm inchoatos

choatos

choatos vocare solere expletos, duobus ejusdem Auctoris locis demonstro. Primus legitur loco laudato, ubi loquens de abdicatione Diocletiani & Maximiani, quam secundo persecutionis anno, tam ibi, quàm alibi factam credit, hæc habet: οὔπω δὲ αὐτοῖς τῆς τοιᾶσδε κινήσεως δεύτερον ἔτος πεπλήρωτο, καὶ τι περὶ τὴν ὅλην ἀρχὴν νεώτερον γεγονὸς, τὰ πάντα πράγματα ἀνατρέπει. Id est, *nec dum alter annus hujus bellici motûs* (id est persecutionis) *expletus fuerat, cùm ecce novus quidam & inopinatus casus rem Romanam penè subvertit.* Cœpit secundus annus persecutionis anno 303. mense Martio secundum supputationem Eusebii, qui eam incipit ab eo tempore quo Cæsareæ, ubi erat, Edictum propositum fuit, & secundum ejus opinionem, abdicatio facta anno sequenti, vel Kalendis Aprilis, ut habet Idatius in Fastis; vel quod longè probabilius, Kalendis Maii, ut testis est Lactantius lib. de mortibus persecutorum. Quare à persecutione decreta ad abdicationem annus tantùm, & ad summum unus aut alter mensis effluxerant; & tamen Eusebius ab initio persecutionis ad abdicationem duos annos, eosque expletos numerat, quia nempe annos Julianos etiam incœptos Græci sæpè pro completis & solidis putant. Alter Eusebii locus deducitur ex lib.3. vitæ Constantini cap. 13. ubi ut indicet Constantinum post celebratum Concilium Nicenum, Vicennalia edere voluisse ait: κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ αὐτῷ καὶ τῆς βασιλείας εἰκοσαετὴς ἐπληροῦτο χρόνος. Ἐφ' ᾧ πάνδημοι μὲν ἤγοντο πανηγύρεις τοῖς λοιποῖς ἔθνεσι. Τοῖς δὲ γε τοῦ Θεοῦ λειτουργοῖς, εὐωχίας αὐτὸς ἐξῆρχε βασιλεὺς, συμποσιάζων εἰρηνευσάσι. &c. Id est, *Eodem tempore vicesimus Imperii ejus annus complebatur. Cujus rei causa cùm in omnibus Provinciis publicæ festivitates agerentur, Imperator Dei ministros ad convivium vocavit; & cum iisdem jam inter se conciliatis epulatus, hoc velut conveniens sacrificium per illos obtulit Deo.* Cœpit vicesimus Imperii Constantini annus octavo Kalendas Augusti anni Christi 325. Eòque die idem Imperator Nicomediæ præsentibus Episcopis, qui eidem Concilio interfuerant, Vicennalia celebravit: & tamen vicesimus annus, qui neque complebatur, neque absolvebatur, sed tantùm inchoabatur, dicitur ab Eusebio compleri. Unde patet eum annos Julianos, & utrumque extremum incompletum pro completo numerare, licèt annos Imperii disertè nominet. Quo ex loco prætereà liquet, sicuti & ex præcedenti ex libro octavo capite 13. deducto, Imperatores inter eadem festa, splendidissimis & omni regio apparatu instructissimis epulis Nobiliores quosque excepisse, ac prætereà à majoris nominis Oratoribus in eorum laudem orationes recitatas fuisse, quarum & aliquæ adhuc extant.

Tertio

Tertiò Quinquennalia & id genus nomina non tantùm complementum & terminum quinque, decem, quindecim &c. Priorum annorum, sive hi inchoati tantùm, sive omninò elapsi, sive sextus, imo septimus inchoati essent, significant; sed etiam initium novi circuli, aut novæ Periodi quinque, decem, vel quindecim annorum sequentium: ideoque non tantùm diversa, sed etiam contraria eodem verbo veteres intellexere. Exemplis res clara fiet. Lactantius libro de Mortibus Persecutorum cap.44. de bello Constantinum inter & Maxentium anno 312. gesto, ait: *Imminebat dies, quo Maxentius Imperium cœperat, qui est ad sextum Kalendas Novembris, & Quinquennalia terminabantur.* Purpuram sumpserat Maxentius anno 306. sexto Kalendas Novembris, eademque die anno 312. quo periit, Quinquennalia edere decreverat, die nempe primo septimi Imperii ejus; qui ideo annum Imperii ejus sextum terminabat, septimumque inchoabat; & tamen ait Lactantius eumdem diem Quinquennalia terminasse, quia nempe sumit hic quinquennalia pro complemento ac termino præcedentium annorum, sive quinque, sive sex fuerint. Hoc enim ad eam significationem nihil refert. Sic in loco Marcellini in hoc capite numero XII. citato dicitur sextum Iduum Octobrium diem tricesimum annum Imperii Constantii terminasse; & tamen deerat mensis integer: cùm enim Constantius anno 323. sexto Idus Novembres Cæsar renunciatus fuerit, & Tricennalia, quod docet ibidem Marcellinus, sexto Idus Octobris anni 353. peregerit, manifestum est non nisi sextum diem Idus Novembres trigesimum Imperii ejus annum terminasse, & tricesimum primum inchoasse.

XXV. *Decennalia constituunt novam periodum.*

Denique quod Natalis & novæ Periodi nomine hæc solennia aliquando vocata sint, patet ex iis, quæ num. XVII. diximus. Si enim novam Epocham constituunt, sine dubio novi circuli, novæque Periodi initium existunt, sive ante quinquennalia anni sex, vel quinque, vel quatuor tantùm præcesserint. Claret illud ex hoc Eusebii loco, ex oratione, quam coram Constantino Magno, ipso primo tricesimi Imperii ejus anni die, Constantinopoli habitâ, deducto, ubi capite 3. postquam dixit, *singulis Decennalium circulis* Constantinum unum ex suis liberis ad Imperialis throni consortium promovisse, ait: *cùmque jam quartus volvi cœperit circulus, divinorum Prophetarum implet Oracula, quibus jam pridem prædictum erat: & suscipient Regnum, Sancti Altissimi.* Anno 335. octavo Kalendas Augusti, Imperii Natali, Constantinus Tricennalia edidit, ejusdem Imperii anno tricesimo eo die inchoato, quomodo igitur quartus decem annorum circulus volvi potuit, cùm is tantùm anno 336. præ-

fato die, incipere deberet? Ac præterea quomodo tres Decennalium circuli evoluti esse poterant, cùm tertio, annus integer deficeret, novemque tantùm annis, unoque die compositus esset? Unde lucet Decennalia novam Periodum constituisse, sive novem, sive decem, sive undecim, imo & duodecim anni præteriissent.

Ex his sequitur Decennalia, & id genus festa contrariis terminis expressa fuisse; qui loquendi modus omnino inusitatus non est, cùm etiam ultimus aliquando primum significet. Virgilius septimo Æneidos X.

XXVI. *Decennalia contraria significant.*

Tu sanguinis ultimus Author

Dictus ultimus, inquit Servius, *quod ultra omnia sit, sive antea respicias, sive retrò.* Sic numerando Galliarum Reges, qui Christianam Religionem professi sunt, incipiendo à Ludovico Magno feliciter regnante, dicimus Clodoveum ultimum Regum Galliæ Christianorum esse; contra verò descendendo, hunc inter Christianos Francorum Reges appellamus primum. Sic dies Dominicus vocatur à Sanctis Patribus non tantùm dies primus, sed etiam octavus hebdomadæ. Unde Theophilus Episcopus Alexandriæ in allocutione cum dies Theophaniorum incidisset in diem Dominicum, sic de eo loquitur: *Et consuetudo, & officiis ratio à nobis postulat, ut diem Dominicum honoremus, eumque festum habeamus; cùm eo die Dominus noster Iesus Christus Resurrectionem ex mortuis nobis comparaverit: unde hic dies in sacris literis & primus appellatur, utpote qui vitæ Auctor atque initium nobis existat: & octavus, utpote qui Iudæorum sabbatum supergrediatur.* Horum Canonum beneficio difficultates multæ enodari, & Antiquorum Authorum, tam Latinorum, quàm Græcorum loca difficillima explicari poterunt.

CAPUT TERTIUM.

Decennalium beneficio tum Christianæ, tum Ethnicæ Religionis historia illustrata.

I. *In Decennalibus templa, vel extructa, vel*

SI Chronicorum & Annalium Auctores, quæ inter Decennalia, Vicennalia, & id genus festa, præcipuasque res quæ ad Religionis, Imperiique statum pertinerent, connexio fuerit, non fugisset, eorum opera accuratis eorumdem solemnium temporibus signata videremus,

deremus, quæ magno tum sacræ, tum profanæ historiæ detrimento ignorantur. Nos quæcumque ex Auctoribus, & veteribus monimentis excerpere potuimus, exhibemus, & in Rationario Cæsareorum Consulatuum, quibus ea annis peracta, modò ex conjecturis, modò ex certis argumentis adnotamus. Sed quia pauca de hac materia à veteribus scripta, in mentem venit, indicia, notasque proponere, quæ in eorum annorum in quibus eæ festivitates actæ sunt, cognitionem nos manuducant; cùm enim Decennalia v.g. aliquando anno Imperii decimo ineunte, aliquando verò eodem anno decimo exeunte, peracta fuerint: imò & non rarò vel dilata, vel anticipata, obscurum manet, quo ea anno celebrata fuerint. Existimandum itaque in eum ea incidisse, qui pluribus hujusmodi notis insignitus fuerit; cúmque inter præfatas festivitates, resque ad Religionem spectantes vinculum intercesserit, is annus in quo templa ædificata, vel dedicata, aliaque hujusmodi gesta, iis solemniis dicatus fuisse credendus est. Et quidem Romanos solitos fuisse annis, quibus similia festa celebrata, templa aut extruere, aut dedicare, patet ex exẽplis in Rationario Consulatuũ Cæsareorum allatis. Unde hîc unum tantùm aut alterum adducemus. Domitianus anno Christi 81. Tito fratri Idibus Septembris demortuo successit. Quare ejus Quinquennalia in annum Christi 85. vel 86. incidebant: ad priorem autem annum in Eusebii Chronico legitur: *Domitianus templum sine lignorum admixtione construxit.* Vicennalia verò Imperii ejus Cæsarei in annum Christi 88. competunt, quo anno in eodem Chronico legitur: *multa opera Romæ facta, in quibus Capitolium, forum transitorium, Divorum Porticus, Isium, ac Sarapium, Stadium; horrea Piparetaria, Vespasiani templum, Minerva Chalcidica, &c.* Summo prætereà studio reliqua quæ ad Religionem pertinerent, curata. Vopiscus in Aureliano cap.35. ait hunc Imperatorem eo tempore quo ad bellum Orientale proficiscebatur, anno nempe 274. post Quinquennalia edita, multa memoriâ digna gessisse, inter quæ, *leges plurimas sanxit, & quidem salutares: Sacerdotia composuit, templum Solis fundavit, & Pontifices roboravit.* Quæ eo anno acta evincit Agon Solis tunc institutus, ut testis est idem Eusebius in Chronico.

dedicata, & res Religionis curata.

II. *Omnes Ecclesiæ persecutiones cũ Decennalibus connexionem habent.*

Ab eodem studio omnes persecutiones Ecclesiæ profluxêre. Unde quod valde observatu dignum, Religio Christiana ut nova & peregrina vetita, vel annis quibus vota Quinquennalia, & id genus alia nuncupata, vel quibus eadem soluta, initio nempe Imperii, vel in hujusmodi solemniis. Quare non mirum annos quibus Ecclesiæ persecutiones cœpêre, male plerumque à Scriptoribus fuisse consigna-

tos, cùm non adverterent eas in hujusmodi festivitatibus, seu, ut clarius loquar, annis quibus eæ celebrari deberent, decretas fuisse, & si jam decretæ essent, easdem magis exarsisse. Prima persecutio, cujus Auctor Nero, rectè communiter anno Christi sexagesimo quarto consignata; is enim decimus Imperii Neroniani annus absolutus, ideoque Decennalibus dicatus. Secunda Ecclesiæ persecutio à Domitiano excitata, rectéque ab Eusebio in Chronico anno Christi 93. collocata, consentientem enim Auctorem Chronici Alexandrini habet, qui de ea loquitur anno decimo tertio Domitiani, tertioque ante mortem ejus anno, ac Olympiade 218. licet in Consulum nominibus, & Indictione peccet. In eum autem annum quinta Quinquennalia Cæsarei Imperii Domitiani incidunt; sub Consulatu verò Trajani & Acilii Glabrionis, quo eam Baronius locat, nulla hujusmodi solemnia edita. Unde & nullo teste id ab eo factum. Vexati & sub Trajano Christiani; & quidem anno 106. in Chronico Eusebii hæc verba leguntur; *tertia persecutio.* Quæ tamen potius aucta est, quàm primùm suscitata, cùm antea Chronicon Alexandrinum ejus mentionem faciat. Erat autem is annus Imperii ejus Cæsarei decimus, anno verò 108. in quem Augustei ejusdem Imperii Decennalia incidebant, S. Ignatius Romæ à feris in Amphitheatro discerptus est. Hadrianus nullum quidem in Christianos Edictum, ut testis est Tertullianus in Apologetico cap. 3. promulgavit, sed tamen ab ipso Imperii ejus exordio, antiquorum decretorum vigore, in Christianos à Magistratibus sævitum. Hadrianum excepit Antoninus Pius, qui teste eodem Tertull. in Apolog. cap. 5. nullum adversus Ecclesiam edictum emisit, ab ejus tamen Imperii initio calumniis adversariorum, & invidiâ Magistratuum ea vexata fuit, & aliquot fideles martyrio coronati.

III. *Marcus Aurelius in hujusmodi solemniis Christianos vexat.*

Quinta persecutio à Severo historiarum lib. 2. numeratur ea, quæ sub Marco Aurelio contigit, quæque ab Auctore Chronici Alexandrini anno Christi 163. memoratur, cui ideo fides habenda, quòd quinta Quinquennalia Cæsarei Imperii Marci in eum annum incidant. Quare perperam Baronius anno 164. & Petavius anno 162. eam describunt. Tùm anno 166. idem Marcus Imperii Proconsularis Vicennalia edidit: qua occasione adeo persecutio in Gallia præsertim exarsit, ut Eusebius in Chronico scripserit: *Quarta persecutio.* Ab eo enim anno eam incipiendam duxit, quô plures martyres morti traditi sunt. Valde etiam sævitum in Christianos anno 169. quo idem Marcus Cæsarei Imperii Tricennalia celebravit. Sed nunquam Marco imperante gravior persecutio fuit, quàm anno Imperii ejus decimo septimo, ut Auctor est Eusebius in Proœmio libri quinti suæ historiæ:

riæ: *Annus tunc agebatur septimus decimus Imperii Antonini Veri. Quo tempore cùm in nonnullis terrarum partibus violentior adversus nostros persecutio commota esset ex incursione popularium, innumerabiles propè Martyres per universum orbem enituisse, ex iis quæ in unica Provincia contigerunt, conjicere est.* Galliam intelligit, in qua illustres Martyres passi, ut apud eum videre est. Non mirum autem adeo eo anno, qui Christi erat 171. violentam persecutionem fuisse, cùm Imperii Proconsularis ejusdem Marci Tricennalia in eum caderent.

IV. Initium persecutionis Severi malè communiter cõsignatum.

Sexta persecutio, ut eam Severus lib.2. hist. nominat, cœpit anno 201. quo prioris Imperii Decennalia Severus, Caracalla vero quinquennalia edidere. Nam rectè sub Muciani & Fabiani Consulatu Auctor Chronici Alexandrini scribit: *His Coss. rursùm vexati Christiani, multique pro Christo vitam posuêre.* Sed in Decennalibus posterioribus ea in majus aucta; Eusebius enim lib.6. hist. cap.2. ait; *Severo annum Imperii decimum agente, cùm persecutionis ardentissimum flagraret incendium, atque innumerabiles martyrio coronarentur, Origenis animum adhuc admodum pueri tanta cupido occupavit martyrii, ut se periculis ipsis objiceret.* Antea cap.1. ejusdem persecutionis initium his verbis consignarat: *Cùm Severus persecutionem adversùs Ecclesias excitasset, per omnes quidem ubique locorum Ecclesias illustria sunt confecta martyria, præcipuè tamen Alexandriæ increbuerunt.* Quibus ex verbis liquet Baronium in Annalibus, Petavium in Chronico, aliosque viros doctos errasse, qui ejusdem persecutionis initium sub Severi & Caracallæ Consulatu anno nempe 202. consignant, ejusdem Eusebii auctoritate, qui tamen eisdem contrarius est. Nam cap.1. laudato loquitur de initio persecutionis, quod in Chronico anno 201. rectè locavit, & cap. sequenti de ejus incremento, quod à Decennalibus processit, verba habet. Ea itaque verborum Eusebii explicationem nobis aperiunt; sed de ea persecutione plura in Fastorum Rationario.

V. Quibus annis cætera persecutiones excitata.

Postea Maximinus Thrax, Decius, Gallus & Volusianus ab ipso eorũ in Imperium ingressu Ecclesiã persecuti sunt; Valerianus vero & Gallienus anno 257. uti rectè cõmuniter statuitur, licet verâ rei hujus ratione ignorata, quod nempe is annus utriusque Quinquẽnalibus addictus esset. Idem tamen dici non potest de persecutione ab Aureliano excitata, cujus initium malè ab omnibus communiter consignatum, ut videre est cap. ultimo hujus dissertationis, ubi Quinquennalium Aureliani, aliarumque probationum ope, eam anno 274. decretam demonstramus. Erratum denique communiter fuerat in persecutionis Diocletianeæ initio consignando, licet Valesius in Notis ad lib.8.

ac cap. I. Eusebii eam anno 303. incepisse, solidis argumentis ostendisset. Res tamen post librum Lactantii de mortibus persecutorum in lucem emissum, in quo non tantùm annus, sed & dies hactenus ignoratus, quo Edictum emanavit, memoratur, ac post nostram de Decennalium & Vicennalium cum Ecclesiæ persecutionibus connexione observationem, in dubium vocari minimè debet; eo enim anno Diocletianus & Maximianus Vicennalia edidêre. Denique Galerium Maximinum anno 311. sensit Ecclesia persecutorem, ut aliàs ex eodem Lactantio, & Eusebio ostendam: is autem annus ejusdem Imperatoris Quinquennalibus dicatus erat. Cujus sævitiam Licinius Imperator anno 319. ut Eusebius in Chronico tradit, imitatus est. Erat is annus à Decennalibus ejus anno 315. habitis quintus. Ex quo colligitur Quindecennalia tunc eum edidisse, eaque occasione de præcedentium tyrannorum more Christianos vexasse. Ex quibus omnibus manifestum fit, persecutiones Ecclesiæ cum votis Quindecennalibus, aliisque id genus vel nuncupatis, vel solutis, seu cum initio, aut cum quinto, decimo, & similibus Imperii annis connexionem habuisse, & ad eorum initium, progressumque rectè statuendum, Decennaliorum doctrinam non parum juvare.

VI. *Apologiæ annis quibus ea solemnia celebrata à Christianis editæ.*

Sed libelli Apologetici in Christianorum favorem à viris pietate & doctrinâ præstantibus, Imperatoribus oblati, non minorem cum iisdem solemniis, quàm Ecclesiæ persecutiones connexionem habent: quos cùm non certo & determinato tempore iisdem Imperatoribus porrigi solitos fuisse viri docti non observassent, in annis, quibus ii conscripti oblatique, consignandis errare proclive fuit. Pro hujus rei intelligentia supponendum in Quinquennalibus, Decennalibus, aliisque hujusmodi festivitatibus, leviorum criminum reos ex solemni more vinculis solvi consuesse. Quam in rem extat egregius locus Eusebii lib. 8. in Appendice de Martyribus Palestinæ cap. 2. ubi postquam dixit Judicem S. Romanum qui diu in carcere manserat, decimo quinto Kalendas Decembris anni primi persecutionis Diocletiani, Christi nempe 303. martyrio affecisse, quòd duodecimo Kalendas ejusdem mensis Diocletiani Vicennalia celebranda essent, ait: *Tandem cùm Imperatoris Vicennalia jam adessent, & ex solemni more universis qui in custodia tenebantur, Indulgentia publicè per præconem annuntiata esset, solus ad quatuor usque puncta distentos habens pedes; in ipso jacens nervo, fractis laqueo faucibus, martyrio sicut optaverat exornatus est.* Vicennalia enim Diocletianus & Maximianus duodecimo Kalendas ejusdem mensis, uti docet Lactantius lib. de mortibus persecutorum cap. 17. celebrarunt. Quamobrem S. Martyris

mors

mors præcipitata, ne Indulgentiâ in hujusmodi festivitatibus concedi solitâ potiretur, mortemque evaderet. Videndus titulus 38. *de Indulgentiis criminum in lib. 9. codicis Theodosiani.* Græci hanc Indulgentiam δωρεὰν, seu munus vocant, ut in præfato Eusebii loco in græco legitur; Glossæ verò veteres θεῖα δωρεὰ, id est, *divina Indulgentia:* cujus cùm apud Cassiodorum in fine libri undecimi à Præfecto Prætorii emittendæ solitæ formula extet, hîc ad majorem rei claritatem attexenda.

VII. *Formula Indulgentiæ in Decennalibus concedi solita.*

Quamvis nomen ipsum Iudicis dicatur esse Iustitiæ, & totius anni orbitam æquitatis jubeamur ambulare vestigiis; his tamen diebus in domicilium Pietatis jure deflectimus: ut ad Redemptorem omnium remissionis itinere pervenire possimus. Ex hac enim virtute suavissimos fructus legimus, & remittendo aliis nobis parcimus. Nam qui periculosè justi sumus, sub securitate semper ignoscimus. Quapropter pœnas abdicamus, tormenta damnamus, & tunc verè Iudices sumus. Mactè Indulgentia, quæ solvis & Præsul es. Tu Patrona humani generis. Tu afflictis rebus medica singularis. Quis tuo non egeat munere, cùm sit peccare commune? ab universis necessariò peteris: quando sub te spes vitæ sumitur, quæ sub justitia non habetur. Nam dum tribus aliis sororibus cœlesti gratia perfruaris, & amabili amplexatione nectamini, omnes tibi (quamvis & ipsæ virtutes sint) honorabiliter cedunt, quando te humano generi salutiferam esse cognoscunt. Sed quid tantùm de terrena conversatione dicamus? pietas est quæ regit & Cælos. O si tecum liceret longis temporibus habitare, totus excluderetur reatus, & parcendo fieret, ut Parcæ tollerentur. Sed providentissimè tanta res sacris solùm temporibus videretur esse concessa, ut gratius mundus acciperet, unde pro rerum novitate gauderet. Quapropter abstine noxiam lictor securim, cui licet impune facere, quod in aliis cognosceris vindicare. Ama paulisper ferrum splendidum, non cruentum. Catenas tuas lacrimis madidas felicior rubigo suscipiat. Illud potius reconde, quod solebas includere. Auditoria feralium vocum meliore sorte mutescant. Sit revera nomen custodis sine mortibus alienis. Quid semper inferis laboras? aliquando & superis milita &c. Ad te Claustrorum Magistrum verba revocemus. Patere pœnale secretarium tuum innocenter esse secretum. Torqueris quidem quod nullus affligitur. A communibus gaudiis mœstus exciperis, dum tibi soli non parcitur venia generali, lividæ invidiæ comparandus. Sustine de omnium securitate jacturam, qui habuisti de multorum afflictione lætitiam. Sed ut tuos quoque gemitus consolemur, illos tibi tantummodò vendica, quos lex pietatis gratiâ non relaxat, ne cùm truculentis parceret, asperrima facinora levigaret. Solvamus ergo cuncta Secularibus

actibus

actibus implicati. Patitur omnis homo periculosos nexus, quos festinet evadere. Claustra reos dimittant, nos vincula improbæ cogitationis *absolvant.* Paschalem tantùm criminum Indulgentiam à Constantinopolitanis Imperatoribus Gothorum Reges, qui in Italia imperarunt, accepisse, ad eamque rem hanc formulam compositam fuisse, censent viri aliqui doctissimi; sed eosdem Principes Decennalia & id genus festa, quod hactenus ignoratum, edidisse, ideoque & in iisdem criminum Indulgentiam concessisse, infra videbitur.

VIII. *Quadratus & Aristides Hadriano Decennalia edenti Apologias offerunt.*

Christiani igitur reorum instar eâ Indulgentiâ frui conantes, libros Apologeticos conscribebant, & Imperatoribus, annis quibus Decennalia, & id genus festa celebrabant, porrigebant. Primi, quos hujusmodi Apologias scripsisse legimus, fuêre Quadratus discipulus Apostolorum, & Aristides Christianus Philosophus, de quibus hæc Eusebius in Chronico, anno Abrahami 2142. qui in anno Christi 125. mense Septembri incipit: *Quadratus Discipulus Apostolorum, & Aristides Atheniensis noster Philosophus libros pro Christiana Religione Hadriano dedere compositos. Et Serenus Grannius Legatus vir apprimè nobilis literas ad Imperatorem misit, iniquum esse dicens clamoribus vulgi innocentium hominum sanguinem concedi; & sine ullo crimine, nominis tantùm & sectæ reos fieri. Quibus commotus Hadrianus Minutio Fundano Proconsuli Asiæ scribit; non sine objectu criminum Christianos esse condemnandos.* Hadrianus, ut in Rationario Consulatuum Cæsareorum ostendimus, anno 126. decennalia edidit. Quare rectè Eusebius eodem anno hanc rem recitat; perperam autem Petavius in Chronico eamdem anno 124. consignat deceptus Editione Eusebiana Pontaci, in qua anno Abrahami 2141. de hujusmodi libris Apologeticis agitur. Unde & Quinquennalium ope, Scaligeri Editionem Pontacenæ hoc in loco præferendam esse intelligimus.

IX. *Apologia divi Iustini.*

Post Quadratum & Aristidem, quorum libri Apologetici temporum injuriâ periêre, sanctus Justinus Martyr Apologias duas, quæ ad nos usque pervenerunt, in eandem rem conscripsit: ex quibus, quæ in ejus operibus secunda dicitur, primò præsentata fuit, ideoque & prima, ut eam Eusebius lib.4. cap.12. & alibi vocat, à nobis appellabitur. At magna difficultas, quibus temporibus, quibusve Imperatoribus prædictæ Apologiæ oblatæ fuerint: Baronius enim anno Christi 150. Papebrocius in Commentario ad vitam S. Justini die 13. Aprilis anno decimo tertio Antonini Pii scriptam esse existimant. Sed his longè probabilius Scaliger in Animadversionibus Eusebianis pag.298. & Petavius in Animadversionibus Epiphanianis hæresi 46. sub initium Antonini Justinum primam Apologiam edidisse scribunt.

Quod

Quod vel ſolus illius Apologiæ titulus evincit. Refert illum Euſebius lib.4.cap.12. & in eodem Apologetico legitur: *Imperatori Tito Ælio Hadriano Antonino Pio Cæſari Auguſto, & Veriſſimo* (Marco ſcilicet) *filio Philoſopho, & Lucio Philoſophi quidem Cæſaris naturali filio, Pii autem adoptivo, doctrinæ amatori: Senatui quoque & populo Romano &c.* anno Chriſti 139. Marcus ab Antonino Pio Cæſar, anno verò 147. Imperii Collega nuncupatus fuit. Quare cum neuter titulus in eadem Periocha memoretur, apparet eam Apologiam ante eos Honores Marco conceſſos conſcriptam fuiſſe, ideoque anno 138. aut initio ſequentis. Prorſus enim incredibile Juſtinum, qui tam Marco quàm Lucio alios titulos, Cæſareæ dignitati & Imperio Proconſulari longè inferiores, attribuit, hos prætermiſiſſe. Unde Euſebius in Chronico ad annum Abrahami 2156. qui in anno Chriſti 139. incipit, ſcribit: *Iuſtinus Philoſophus librum pro noſtra Religione conſcriptum Antonino reddidit.* Ita habet editio Pontacena, licet in Scaligeriana uno anno tardiùs hæc conſignentur. Initio itaque Imperii Antonini hæc Apologia ſcripta. Quoad ſecundam Baronius anno 164. qui ſecundùm rectam Chronologiam 162. eſt, eam ſcriptam docet. Tardiùs ac circa annum 170. Papebrocius. Exiſtimo tamen eam vel anno 149. vel anno 163. oblatam fuiſſe; Euſebius enim in Chronico anno Abrahami 2166. qui in anno Chriſti 149. inchoatur, ait: *Creſcens Cynicus agnoſcitur, qui Iuſtino noſtri dogmatis philoſopho, quia ſe guloſum & prævaricatorem Philoſophiæ coarguebat perſecutionem ſuſcitavit, in qua ille glorioſè pro Chriſto ſanguinem fudit.* In eum annum Decennalia Imperii Cæſarei Marci incidebant: qua occaſione Juſtinus eam Apologiam edidit, quod ſupponit ibidem Euſebius, qui cùm prioris meminerit, non videtur poſteriorem prætermiſiſſe. Eam autem Marco dedicavit, ut tradit idem Euſebius in lib.4. hiſt. cap.18. verum eſt Valeſium in Notis Euſebianis ſcribere illam non Marco Aurelio, ſed Antonino Pio dicatam, Euſebiumque hac in re hallucinatum fuiſſe; ſed cùm argumenta, quæ profert, eam quidem Antonino imperante editam probent, neutiquam verò Marco Aurelio Imperii Collegæ, ob idque Imperatoris nomine exornato, nuncupatam non fuiſſe, ſua fides Euſebio ſtat, ſi dicamus Antonino Pio imperante Orationem illam conſcriptam, ſed Marco Imperii Collegæ dedicatam. Qua de re plura alibi, ſufficiat hic obſervare eam, vel Decennalibus Imperii Cæſarei Marci, vel quintis ejuſdem Imperii Cæſarei Quinquennalibus, anno nempe Chriſti 163. quo jam Antoninus Pius obierat, porrectam fuiſſe; Auctor enim Chronici Alexandrini eo anno vexatos Chriſtianos fuiſſe docet, annoque 165.

Orphiti & Pudentis Consulatu notato scribit: *Iustinus Philosophus nostrarum partium, cum alterum pro nostræ sententiæ decretis volumen Marco Aurelio & Antonino Vero Augustis porrexisset, non longo post tempore cœlesti martyrii laurea à Crescente delatus, exornatur.* Quibus indicat hoc quidem anno Justinum Martyrio coronatum, sed antea anno nempe 163. secundam Apologiam edidisse. Unde subjungit statim idem Auctor: *Quin & Melito in Asia Sardicensium Episcopus iisdem Imperatoribus Apologeticum dedicavit, aliique minime pauci.* Licet postea anno 169. uti mox videbimus, Melitonis Apologiam eodem anno porrectam fuisse rectè tradat. Sed de his aliàs pluribus. Incertum enim an Justinus sub Antonino, vel sub Marco Martyrium passus fuerit.

X. *Apologiæ Athenagoræ & Melitonis quando scripta.*

Athenagoras Atheniensis Philosophus Christianus legationem pro Religione suscepit, Apologiamque pro Christianis ad Imperatorem Marcum Aurelium Antoninum, ejusque fratrem adoptivum Imperiique Consortem Lucium; non, ut plerique sentiunt, filium ejus Commodum reddidit. Quare ea Apologia ante finem anni 169. quo Lucius decessit, & post annum 165. quo Peregrinus Philosophus in ardentem pyram se dedit præcipitem in Ludis Olympicis, scripta, ideoque anno 166. quo uterque Imperator Augustei Imperii Quinquennalia edidit, ac de Parthis triumphavit. Qua de causa ipso penè ejus exordio ait Athenagoras, tunc universum terrarum orbem in altissima pace fuisse. Ex quibus patet eam legationem perperam à Baronio in annum 179. & à Petavio in annum 177. conjectam fuisse. Post Athenagoram Melito, Sardiensis Episcopus pro Christianis sæva persecutione exagitatis Marco Apologeticum obtulit. Rem gestam existimat Baronius anno 172. qui secundùm rectam Chronologiam 170. est, quo porrectum fuisse Petavius in Chronico existimat; sed falli eos, rectéque Auctorem Chronici Alexandrini id anno 169. factum, Tricennalia Imperii Cæsarei Marci eo anno celebrata evincunt, ostenduntque Eusebium in Chronico, qui id consignat anno Abrahami 2186. qui incipit in anno Christi 169. intelligendum esse de priori ejusdem anni Abrahamitici parte, quæ à Septembri anni 169. incipit, & initio Januarii sequentis desinit. Hæc itaque eo anno in Chronico Alexandrino leguntur: *Melito Asiaticus Sardicensium Pontifex & Apollinaris Hyerapoleos Antistes, & complures nostræ professionis alii, Apologeticos Marco Aurelio Antonino obtulêre.* Valesius in Notis ad Eusebium lib.5. in Procemio ait malè in Chronico Eusebii scribi Melitonis Apologeticum Marco esse oblatum anno ejus Imperii decimo, quod in fragmento ejusdem Apologetici ab Eusebio lib.4. cap.26. relato,

relato, idem Melito dicat Marcum ex omnium voto successorio jure obtinuisse Imperium, obtenturumque *deinceps cum filio suo*. Jam enim, inquit, Commodus à Patre adscitus fuerat in consortium Regni, quod sub finem Imperii Marci contigisse constat. At non advertit Valesius Commodum Marci filium jam ab anno 166. Cæsarem nuncupatum fuisse, ideoque ad Imperium Paternum destinatum. Fallitur præterea in numerandis Eusebii Chronici annis; ii enim non ab annis Christi vel Imperatorum, sed ab annis Abrahami deducendi, ut aliàs ostendam.

XI. *Apollonius Martyr nullam Apologiam scripsit.*

Res ei meliùs in Notis ad librum quintum Eusebii cap. 21. successit, quando scripsit Apollonium Senatorem Romanum, de quo Baronius anno 189. numero primo, coram Judicibus pro fidei suæ defensione disertissimè perorasse quidem, sed nullum Apologeticum conscripsisse, licet Divus Hieronymus ex Eusebii loco malè intellecto Apollonium inter Scriptores Ecclesiasticos numerarit, Baroniusque duos Apollonios distinxerit, alterum Martyrem sub Commodo, alterum scriptorem Ecclesiasticum. Eusebius enim loco laudato tantùm habet: *Martyr Deo acceptissimus, cum Iudex multis eum precibus obsecrasset, petissetque ab illo, uti coram Senatu rationem fidei suæ redderet, elegantissima oratione pro defensione fidei suæ coram omnibus pronunciata, capitali supplicio à Senatu damnatus est.* Quare de eo hîc sermo esse non potest.

XII. *Apologia à Tertulliano, Minutio Fece & Arnobio scripta.*

Tertullianus Apologeticum librum scripsit anno 198. quo Severus Quinquennalia edidit, Româque discessit, quam ob causam ad Magistratus Romanos illum direxit. Nam licet nullum adhuc ab eodem Imperatore adversùs Christianos Edictum promulgatum fuisset, ut liquet ex eodem Apologetico, capite quinto, Plautianus tamen, cujus authoritate Romæ omnia fiebant, Christianos vexare incipiebat: quæ vexatio hujus Apologiæ causa. Minutii Felicis Apologia tempore quidem incerto scripta, at sine dubio in aliqua ex hujusmodi festivitatibus, vel sub eodem Severo, vel sub Marco Aurelio. Denique Arnobius libros septem adversùs gentes, quibus à nonnullis aliàs, tanquàm octavus subjiciebatur ejusdem Minutii dialogus, inscriptus octavus, edidit anno urbis conditæ millesimo quinquagesimo, ut ex ejus libro secundo discimus, anno nempe Christi 297. quo Galerius Maximianus Cæsar Quinquennalia celebravit. Ex quibus omnibus manifestum fit in Decennalibus, & id genus festis duo inter se contraria facta fuisse; persecutiones scilicet adversùs Christianos decretas, & eisdem indulgentiam, ut vocabant, concessam, vel saltem ab illis petitam, idque usque ad Constantini Magni tempora, de cujus

Decennalibus Eusebius in ejus vita lib.1.cap.48. ait: *dum in hoc statu esset, decimus Imperii ejus annus evolutus est. Cujus rei causâ festis diebus per universum orbem Romanum celebratis, preces cum gratiarum actione, tanquam puras victimas, ignis & nidoris expertis, Deo omnium Regi obtulit*, celebrata ea Decennalia, ut infra videbimus, anno 316. in iisque primùm vetus mos Imperatorum gentilium Diis sacrificia immolandi abolitus. Antea enim, ut Pollio in duobus Gallienis cap. 8. de Decennalibus Gallieni Augusti loquens, celebrabantur hecatumbæ, quod sacrificii genus, in quo centum hostiæ ad aram mactabantur; & superstitiosus Idolorum cultus tùm maximè exercebatur. Sed pace Ecclesiæ per eumdem Constantinum redditâ, aliter se res habuit, iisque in solemniis in favorem Religionis Christianæ, quod antea in Paganismi gratiam, actum; iis nempe annis, quibus ea celebrabantur, templa vero Deo constructa, & ab Episcopis in eum finem coactis, dedicata: Emissa præterea Edicta ad abolendum paulatim Paganismum, sacrificia, Deorum templa, & ad Religionem Christianam amplificandam ac propagandam.

XIII. *Templa à Christianis constructa & dedicata in Decennalibus.*

Audiendus Eusebius, qui eo tempore vivebat. Is narrato ultimo hostium Christianæ Religionis exitio, libro X. historiæ, capite tertio ait: *Post hæc votivum nobis ac desideratum spectaculum præbebatur, dedicationum scilicet festivitas per singulas urbes, & Oratoriorum recens structorum consecrationes: ad hæc Episcoporum Conventus: peregrinorum ab externis & procul dissitis regionibus concursus.* Tum innuit non tantùm Episcopos ad festivitates illas convenisse, sed & panegyricas Orationes habuisse, uti in urbe Tyri, in qua vir quidam Tyrius ad Paulinum urbis Episcopum conversus orationem habuit, (quam capite sequenti integram refert,) in dedicatione Ecclesiæ, ejusdem Episcopi cura constructæ, *præsentibus, ut in Ecclesiæ conventu, pluribus pastoribus*, qui nempe ad illius templi dedicationem convenerant. Quam quidem, vel in Licinii, qui Christianis tunc favebat, Decennalibus anno 315. actis, vel in Constantini Decennalibus anno sequenti peractis factam fuisse, mos, qui antea apud Gentiles, & postea apud Christianos viguit, ostendit. Præterquam quòd cùm templum illud, *omnium quæ in Phœnice* erant, *longè pulcherrimum* esset, ut docet ibidem Eusebius, non nisi per aliquot annorum spatium constructum. Hujusmodi tamen Encænia tardiùs ab Auctore Chronici Alexandrini consignata; is enim *Indict. VII. Constantini XIV. Constantino Augusto VI. & Licinio Coss.* anno nempe 319. quo Constantinus V. (quem is auctor VI. vocat) & Licinius Cæsar Consules fuerunt, scribit: *Cælesti Christi Servatoris lumine per Orbem univer-*

sum

sum in omnes Ecclesias dilato, & templorum per tyrannos antea dejectorum, ubique à fundamentis in immensam altitudinem elatorum, non solùm Encænia celebrata sunt, sed & Imperatores etiam pro Christianis Edicta perpetua promulgarunt. Quæ ad annum 315. quo Constantinus & Licinius Augusti quartum Consulatum gessêre, pertinere nemo non videt. Tùm Constantinus anno 325. Vicennalia Nicomediæ celebravit, quæ ubi ejusdem Chronici Auctor recitavit, ait: Καὶ τῶν τεχνιτῶν καὶ ἐπιτάγματα ἀφεῖλεν τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς ἀυτῆς εἰκοσαετηρίδος, καὶ ταῖς καθόλου ἐκκλησίαις πόλλα ἐδωρήσατο, id est, *eodem anno ejusdem Vicennalium Artificum & Collatorum* (hoc est, Provincialium qui tributa conferebant) *onera sustulit. Ecclesiis multa ubique contulit.* Vides ut Ecclesia, quæ in hujusmodi solemniis ab Imperatoribus Ethnicis opprimebatur, in iisdem postea à Christianis Principibus exaltata ac locupletata fuerit. Subjungit enim idem Chronicon Alexandrinum: *Eodem anno Constantinus Imperator totius Imperii Romani solus omnia ubique Idola dejecit, & pecunias omnes, omnesque opes illis detractas ad Ecclesias Christi ornandas & Christianos transtulit. Quapropter & templa sive Dominica ad paganorum conversionem passim & Christi Dei Servatoris nostri cultum excitavit.* Dein anno 335. idem Imperator Tricennalia celebravit, Episcoposque, qui Tyri congregati erant, hortatus est, ut omnes quamprimùm Hierosolymam convenirent ad Basilicam sanctæ Crucis à se constructam dedicandam. Qua de re audiendus Eusebius lib. 4. vitæ Constantini cap. 40. *Tempus deinceps Tricennalium suorum opportunissimum esse existimavit, quò summo omnium Regi gratias ageret. Et ipse quidem optimum factu esse, judicabat, si ejus Martyrii, quod singulari studio, ac magnificentia Hierosolymis construxerat, dedicationem celebraret.*

XIV. *Ecclesia Antiochena in Quinquēnalibus Cōstantii dedicata.*

Sub Constantio Constantini magni filio idem observatum; anno enim Christi 341. *anno quinto post obitum Constantini patris Augustorum*, inquit Socrates lib.2. cap.8. Concilium Antiochenum congregatum ad dedicandam Ecclesiam, quam Constantinus construxerat. Hæc genuina illius Synodi occasio, ut ostendit Emanuel à Schelstrate lib.de Concilio Antiocheno dissertat. 1. cap. 4. non tantùm ex Socrate & Auctore Anonymo, sed & ex D. Athanasio. Quare hallucinati sunt Baronius, aliique viri docti, qui eam Synodum Antiochiæ habitam scripsêre, ut fides & disciplina Ecclesiæ restitueretur, & Athanasius Synodali sententiâ throno ejiceretur, non animadvertentes hujusmodi Encæniorum occasione Concilia celebrata fuisse, non verò Encænia occasione Concilii facta. Illud itaque sedulò observandum Antistites ad Ecclesiarum Encænia celebranda de more

per hæc tempora convenisse, prætereaque annos Quinquennalibus & id genus festis addictos, uti quondam Ethnici præstiterant, in eandem rem electos fuisse. Cujus rei in Consulatuum Cæsareorum Rationario tot exempla adduxi, ut id in dubium revocari non possit.

XV. *Reliquiarũ translatio in Decennalibus fieri solita.*

Sed quia antiquitùs sine Sanctorum Martyrum Reliquiis nullæ prorsùs dedicabantur Basilicæ, ut doctè ostendit Petavius libro 14. Theologic. dog. de Incarnatione cap.12. eæ non tantùm in Decennalibus & id genus festis extructæ dedicatæque, sed & Sanctorum Reliquiæ, tanquam victimæ triumphales, iisdem in solemnibus de more translatæ: quæ causa forsan fuerit scriptoribus gentilibus acriùs in earum cultum invehendi, veluti Eunapio in vita Ædesii, & Libanio Sophistis celeberrimis. Hujus rei non pauca in fastis digerendis exempla protuli, quibus & istud addendum. Anno Christi 406. Arcadius Imperator quinta Quinquennalia Imperii vivente Patre initi, edidit. Quo anno hæc habet Chronicon Alexandrinum: *Eodem anno delatæ sunt Reliquiæ S. Samuelis Constantinopolim per gradus, scalasque Chalcedonenses mense Artemisio XIV. Kalendas Iunias, pompam ducentibus Arcadio Augusto, & Anthemio præfecto Prætorio, Consulibus, item & Æmiliano præfecto urbi, & universo Senatu.* Quâ pompâ translationes hæ fierent, magis explicat Hieronymus contra Vigilantium, qui hunc cultum, sacrilegium, uti recentiores Hagiomagi, reputabat: *Ergo sacrilegi sumus, quando Apostolorum Basilicas ingredimur? Sacrilegus fuit Constantinus Imperator, qui sanctas Reliquias Andreæ, Lucæ* (legendum *Constantius*, testè ipsomet Hieronymo in Chronico, ubi de hac translatione agit anno 357. quo idem Constantius Cæsarei Imperii septima Quinquennalia edidit,) *& Timothæi* (facta ea translatio anno 356. qui vicesimus erat Augustei ejus Imperii) *transtulit Constantinopolim: apud quas dæmones rugiunt, & inhabitatores Vigilantii illorum se sentire præsentiam confitentur? Sacrilegus & nunc dicendus est Augustus Arcadius, qui ossa beati Samuelis longo post tempore de Iudæa transtulit in Thraciam? omnes Episcopi non solùm sacrilegi, sed & fatui judicandi, qui rem vilissimam, & cineres dissolutos in Serico & vase aureo portaverunt? Stulti omnium Ecclesiarum populi, qui occurrerunt sanctis Reliquiis, & tanta lætitiâ, quasi præsentem, viventemque Prophetam cernerent, susceperunt: ut de Palestina usque ad Chalcedonem, jungerentur populorum examina, & Christi laudem una voce resonarent.*

XVI. *Ossa Principum aliquã-*

Illustre profectò argumentum, adhuc non observatum, ad convincendos nostri temporis hæreticos, qui omnem Reliquiis venerationem denegant, licet prioribus Ecclesiæ sæculis eæ non tantùm

colerentur,

colerentur, sed & si transferri contingeret, triumphali pompa, annisque solùm lætitiæ publicæ, rebusque majoris momenti dedicatis, veherentur. Non dispar aliquando honor Principum Ossibus habitus; docet enim Theophanes Macedonium, qui Constantinopolitanam Sedem invaserat, cùm Constantini M. Corpus è SS. Apostolorum æde, ruinam ejus causatus, ad S. Acacii templum transferri vellet, id eum præstitisse anno Christi 360. qui, ut videre est in nostro Rationario, Quinquennalibus Juliani adhuc Cæsaris dicatus erat. Sic Idatius in Fastis sub Merobaudis, & Saturnini Consulatu, anno scilicet 383. Theodosii Magni Quinquennalibus destinato, scribit: *& ipso anno ingressum est Constantinopolim Corpus Constantiæ, filiæ Augusti Constantini, die II. Idus Septemb.* Sed cùm anno tantùm sequenti Quinquennalia Theodosius celebrarit, incertum an in ea translatione, similibusve, hujusmodi solemnium ratio habita fuerit. Porro obiter advertendum Constantiam hanc Gratiani uxorem, & Constantii, non verò Constantini filiam fuisse, ut docet Ammianus lib. XXI. cap. XV.

do in his solemniis translata.

XVII. *Anni quibus Decennalia celebrata, festivi.*

Cæterum non ago hîc de Edictis, vel in Religionis Christianæ favorem, vel ad abolendum paulatim paganismum emanatis, quia cùm eorum pleraque adhuc in Codice Theodosiano extent, opportuniùs de iisdem cap. sequenti tractabitur. Hoc tantùm addam, annos, quibus Decennalia, aliaque hujusmodi solemnia celebrabantur, fuisse ab initio ad finem publicæ lætitiæ, iisque quæ cum pompa & apparatu fieri solent, dedicatos, ac uno verbo totos triumphales; apud Ethnicos quidem ante Constantinum M. post illum verò apud Christianos, qui non tantùm Decennalia & id genus festa, sed & quæcumque ab illis in iisdem solemniis fieri mos erat, sublatis superstitionibus, retinuerunt.

CAPUT QUARTUM.

Decennalium beneficiò Codex Theodosianus illustratus.

I. *In Decennalibus curata quæ ad Religionem spectant.*

POstquam Imperatores Christiani habenas Imperii Romani regere cœperunt, quæ ad Religionis Christianæ, & Reipublicæ decus ac splendorem, propriæque famæ immortalitatem maximè facere videbantur, Imperii initiò, ac in Quinquennalibus, Decennalibus, & id genus festis, ab iis præsertim curata fuisse ex Codicis Theodosiani,

dosiani, veterumque monumentorum lectione eruere facile fuit, post observatum Ethnicorum Imperatorum more, qui in iisdem solemniis falsorum Deorum cultum promoverant, templa, thermas, pontes, porticus, aquæductus, aliaque opera publica construxerant; quod licet ex Antiquis nec ex recentioribus Scriptoribus nos docuerit, id tamen, cùm animadverterem anno quinto, aut decimo Imperii, sive ineuntis, sive exacti; ea opera ut plurimùm facta, collegi. Et quidem quoad Religionem spectat, Ecclesiarum dedicationem, ac Reliquiarum translationem, iis annis quibus eæ festivitates peragebantur, fieri solitas fuisse, superiori capite jam ostendi. Constantinus Magnus anno 325. quo Nicomediæ Vicennalia edidit, variis modis Ecclesiæ bono consuluit, ut ibidem etiam demonstratum. Anno sequenti, quo Vicennalia Romæ celebravit, inter alia multa, in Hæreticos, & Schismaticos constitutionem edidit, quæ extat lib. 16. Codicis Theodosiani Titulo 5. *de Hæreticis*, ubi lege primâ, privilegia Catholicis Clericis concessa, ad Hæreticos & Schismaticos pertinere negat. Theodosius Magnus anno 392. in quem Arcadii ejus filii secum imperantis Decennalia cadebant, cultum omnem gentilitium inhibuit, ut videre est eodem libro, *Titulo* 10. *de Paganis, Sacrificiis & Templis l.* 12. ubi & lex 4. quæ *de Templis occludendis, & Sacrificiis prohibendis extat*, data est à Constantio anno 353. quo Imperii Cæsarei Tricennalia Arelate celebravit. Annis etiam quibus ea festa edebantur Judæis privilegia concessa, aut adempta, ut videre est eodem libro, Titulo 8. *de Iudæis, Cœlicolis, & Samaritanis l.* 2. quâ Præsidentes legi Judaicæ ab omnibus omninò muneribus civilibus, & personalibus immunes declarantur, quæ data est à Constantino magno anno 330. in quem ejus quinta Quinquennalia cadebant. Denique l. 16. quâ Judæi & Samaritani omni militia privantur, data est ab Honorio, anno 404. quo Decennalia Romæ celebravit. Illudque observatu dignum, quod celeberrima illa collatio inter Catholicos & Donatistas diù expetita, de qua Baronius in Annalibus, celebrata est anno 411. quo Theodosius Junior Decennalia, Honorius Vicennalia dedit, postquam hic anno Superiori Marcellinum Tribunum & Notarium, ut Donatistas ad publicam collationem cogeret, misisset. Neque alius annus opportunior visus ad pacem Ecclesiæ procurandam, & Schismaticos in Ecclesiam compellendos.

II. *In Decennalibus curata quæ ad Rempublicam spectant.*

Reservata etiam utplurimùm in eosdem annos, quæ ad Principis gloriam, Imperiique bonum magis conducere videbantur. Quam ob causam Indulgentia criminum, similesque gratiæ annis, quibus hæc solemnia celebrabantur, concedi solitæ lib. 9. Tit. 38. *de Indulgentiis*

criminum

criminum l. 8. Paſchalis Indulgentia, quæ quotannis ab Imperatoribus emitti ſolebat, à Valentiniano Juniore juris fit ordinarii, & in aſſiduam Judicum vertitur juriſdictionem, anno 385. in quem ejus Decennalia incidebant. Tributa etiam iiſdem annis remiſſa, vel relaxata lib. 11. Tit. 1. *de Annona & Tributis* legitur l. 23. à Theodoſio Magno anno 393. emiſſa, quâ ærariæ præſtationis adjectio citra priſcam conſuetudinem invecta tollitur. Erat autem is annus ejus Quindecennalibus dicatus Lib. 11. tit. 7. *de Exactionibus* l. 3. quâ carceris, aut tormentorum injuriâ Provinciales pro tributorum ſolutione affici à Judicibus vetantur, data eſt à Conſtantino M. anno 320. ejus Quindecennalibus dicato. Eodem lib. tit. 18. *de extraordinariis ſive ſordidis muneribus* legitur lex 18. anno 390. data à Valentiniano Juniori, cujus Quindecennalia in eum annum cadebant. Conceſſa & iiſdem annis, corporibus, Collegiis, Civitatibus, ac Provinciis privilegia. Sic lib. 6. tit. 26. *de proximis, Comitibus diſpoſitionum, cateriſque qui in ſacris ſcriniis militant* lex 14. de Privilegiis ſcriniariorum, proximorum, & comitum diſpoſitionum data eſt ab Honorio anno 407. quo Imperii vivente Patre initi Quindecennalia celebravit. lib. 10. tit. 10. *de petitionibus & ultrò datis* l. 6. qua donationes à Conſtantino Magno Eccleſiis, aliiſque factæ confirmantur, data eſt à Conſtantio ejus filio anno 342. quo Cæſarei Imperii Vicennalia celebravit. Præterea ſplendori operum publicorum iiſdem annis conſultum. Sic Valentinianus Junior anno 390. quo Quindecennalia celebravit, leges 26. 27. & 28. quæ lib. 6. tit. 1. *de operibus publicis* leguntur, & duas ſequentes, nempe 29. & 30. Theodoſius ob eundem finem anno 393. in quem Arcadii ſecum regnantis Quindecennalia incidebant, emisêre.

III. *Quæ de novo conſtituta in Decennalibus propoſita.*

Illud denique non prætermittendum, ea quæ de novo conſtituebantur, utpote magis memorabilia, iiſdem annis fuiſſe addicta. Codex Theodoſianus anno 438. à Theodoſio Juniore ejus conditore confirmatus eſt, uti oſtendit Gothofredus in Prolegomenis ad eundem codicem Num. 3. qui annus Tricennalibus ejuſdem Theodoſii poſt patrem imperantis dicatus erat; Cujus poſtea exemplo Juſtinianus anno 531. qui quintus Imperii ejus erat, Codicem Juſtinianeum promulgavit. In lib. 16. ejuſdem Codicis Theodoſiani tit. 2. *de Epiſcopis, Eccleſiis, & Clericis* lege 38. Honorius Imperator Africanis ſingulare privilegium concedit, ut advocati deinceps judiciis Eccleſiarum, & privilegiorum Eccleſiaſticorum defenſores ſe ſiſterent: quod quidem privilegium novum fuit, datumque anno 407.

Q quo

quo idem Honorius Quindecennalia Imperii vivente patre celebravit.

IV.
Codex Theodosianus à Decennalibus lucem accipit.

Ex his observationibus Codex Theodosianus egregiis Notis à Jacobo Gothofredo illustratus, quique Imperatorum Christianorum leges ab anno 312. quo Constantinus M. Ecclesiæ patrocinium suscepit, ad annum 438. continet, magnam lucem accipere potest, si nempe annus, quô leges datæ advertatur, & nùm Decennalia & id genus festa earum emittendarum causa & occasio fuerint. Quod quidem idem Gothofredus subodoratus fuerat, licet postea in Commentariis ad leges præfati Codicis, quæ inde commoda elici possent, non animadverterit. Is enim in Chronologia ejusdem Codicis anno 321. quo Crispus & Constantinus Junior Cæsares, Constantini M. filii, Quinquennalia celebrarunt, scribit: *Donatistæ his Coss. III. Nonas Maias post quartum exilii annum & mensem fermè sextum ab exilio relaxati à Constantino M. litteris datis ad Verinum Vicarium Africæ Kal. Maii his Coss. in Collat. Carthag. die 3. c. 549. apud Augustinum in breviculo Collat. die 3. cap. 22. p. 582. post Collation. lib. 1. c. 31. 33. & Ep. 152. & p. 698. factum verò id conjicere licet ob Quindecennalia Constantini M. & Quinquennalia liberorum suorum.* Quod quidem verum est. At non illud tantùm, sed & Constitutiones variæ, eodem anno datæ, & ab eodem Gothofredo summatim ibidem relatæ, aliam causam, quod ipse non advertit, non habuêre: nempe quod Dominicum diem otio manciparit, diebusque judiciariis exemerit, duabus Constitutionibus eo anno latis, quæ lib. 2. *tit.* 8. *de feriis* extant: Haruspicinæ usum, seu haruspices consulendi potestatem Romæ, & quidem de fulguris tactu, tùm senatui, tùm privatis fecerit, *lib.* 16. *tit.* 10. *de paganis, sacrificiis & templis* l. 1. *de manumissionibus* in Ecclesia Constitutionem ediderit ad Osium Episcopum Cordubensem: ut videlicet *Clerici* soli sine teste servos manumittere possent, ex eaque manumissione directa, plenaque libertas competeret *lib.* 4. *tit.* 7. *l.* 1. *de Manumiss. in Eccles.* ob eadem etiam Quinquennalia magicas artes innoxias indulsit *lib.* 9. *tit.* 16. *de maleficis l.* 3. Ecclesiis etiam Catholicis testamento quidlibet cuique relinquendi potestatem fecit *lib.* 16. *tit.* 2. *de Episcopis, Ecclesiis & Clericis l.* 4. Ex quo deinceps opes Ecclesiarum processêre. Denique Professorum, Medicorumque privilegia, immunitates & salaria sancivit *lib.* 13. *tit.* 3. *de Medicis & Professoribus l.* 1. Horum, inquam, omnium, Crispi, & Constantini Junioris quinquennalia occasio fuere. Cùm, uti jam diximus, annis quibus id genus solemnia celebrabantur, reis indulgentia concedi, privilegia Collegiis, & Urbibus solerent, Ecclesiáque

gratiis,

gratiis, & favoribus cumulari, quod Gothofredum non obſervaſſe mirum mihi accidit.

V. *Caſa Indulgentiæ criminum ab Honorio data.*

Hujus regulæ beneficio variarum legum arcana in lucem proferri, uno aut altero exemplo demonſtrabo. In lib. 9. tit. 28. *de Indulgentiis Criminum* l. 9. ab Honorio Imperatore, Stilicone, & Aureliano Coſſ. id eſt, anno Chriſti 400. data legitur, quâ exilio damnatis, aut metallis deputatis, omnibuſque omnium criminum reis Indulgentia conceditur. Hæret Gothofredus in hujus Indulgentiæ cauſa, aitque eam quibuſdam videri poſſe, quòd quartum ſæculum à Chriſto nato clauderetur, cùm Severus Sulpicius, qui hoc ipſo Conſulatu ſcribebat, annum Chriſti 400. à Chriſto nato, & paſſo ſupputet, quam conjecturam meritò rejicit, cùm annos à Chriſto computare, recentioris ſit inſtituti. Præterquam quod non dicit Sulpicius eum annum à Chriſto nato quadringenteſimum eſſe, ſed tantùm à Chriſto paſſo ad præſentem Conſulatum fluxiſſe annos 372. à Conſulatu enim duorum Geminorum, annoque Eræ Dionyſianæ vigeſimo nono, quo ipſe paſſionem Chriſti conſignat, tot anni interjiciuntur. Quod non intelligens Gothofredus ſcribit, eum numerare debuiſſe annos 405. ſupponens nempe Chriſtum paſſum eſſe anno 33. Eræ vulgaris, quod procul à mente Sulpicii eſt. Hâc conjecturâ rejectâ addit. *Putem magis id factum, ſeu hanc Indulgentiam nunc ab Honorio tributam, ſive militiæ ergo, ad quem finem quoque ſpectat ejuſdem hoc ipſo anno lex 12. de Veteranis, lex 18. de re militari: lex 10. de deſertoribus. Vel corporum & Collegiorum cauſa quo pertinent ejuſdem l. 1. 2. 3. de his qui conditionem propriam reliquerunt. Et l. 1. utrum vi.* Ita ille. Sed hæc mera verba, data præfata Indulgentia, omneſque quas hoc anno emiſſas citat ibi Gothofredus, ob Quinquennalia Imperatoris Honorii poſt Theodoſii magni mortem imperantis. Obiit enim is anno 395. Ex his, præterea conſtitutionibus, aliiſque anno 400. datis, manifeſtum fit, Honorium Quinquennalia non anno 399. quo quintus Imperii ejus inchoatus eſt, ſed anno 400. quò is abſolutus, celebraſſe.

VI. *An Chryſargyrum quarto vel quinto anno ſolutū fuerit.*

Titulus primus libri 13. eſt *de luſtrali conlatione*, de cujus vectigalis acerbitate Veteres plura habent. Vocabatur illud alio nomine *Chryſargyrum*, quod ſingulis luſtris non tantùm à negotiatoribus, ſed etiam à meretricibus exigebatur. Scribit Gothofredus in Commentario ad legem primam de luſtrali Conlatione à Conſtantio Auguſto, anno Chriſti 357. emiſſam, quarto quoque anno vectigal illud ſolutum fuiſſe, quod Evagrius, Zozimus, & Cedrenus illud τετραετηρικὸν diſertè fuiſſe dicant. Sed cùm Conſtantinus Magnus

ejusdem vectigalis anno 320. in quem ejus Quindecennalia incidebant, mentionem fecerit, & Veteranis ejus immunitatem dederit, prætereaque ex tribus legibus, quas Constantius ejus filius de ea Conlatione edidit, prima emanata fuerit ipso IX. & Juliano Cæsare Coss. anno scilicet 357. quo Romæ Cæsarei Imperii septima Quinquennalia edidit, existimandum singulis quinquenniis, non verò quadrienniis illud solutum fuisse. Antiqui enim lustri nomine Quinquennalia appellarunt. Sic Sidonius carmine ad Majorianum Augustum.

Sic lustro Imperii perennis acto
Quinquennalia fascibus dicentur.

Id est, exacto Imperii quinquennio, quinquennalia celebrabuntur. Quod quidem rectè observavit Scaliger lib. 5. de emend. temp. licet perperam scripserit Sidonium intelligere lustrum quinque annorum absolutorum; non enim tantùm exacto quinquennio, sed & eo incipiente, ea solemnia indiscriminatim facta fuisse jam docuimus. Eumenius etiam in Panegyrico pro Augustodunensibus Constantino Magno, anno 311. dicto cap. 13. ait: *Quinque annorum nobis reliqua remisisti. O lustrum omnibus lustris felicius.* Et infra: *quid ergo nos convenit gratulari de hoc indulgentiæ tuæ lustro. Lustro, quô licet nulla frugum cessarit ubertas, fecisti tamen, ut omnia largiora videantur fuisse, quàm fuerint.* Themistius Oratione 17. quæ de Quinquennalibus Theodosii Magni est: *Hoc nimirum est exoptatissimum lustrum, quodque sibi decennium quærit. Hic circulus ille, quem sæpiùs insequentis accessione evolvi expediat.* Ex loco Symmachi anno 387. in Rationario Cæsareorum Consulatuum referendo constat Quinquennalia primum Lustrum vocata fuisse, Decennalia secundum Lustrum, Quindecennalia tertium. Quare non dubito lustralem conlationem cum hujusmodi solemniis connexionem habuisse, & quinto quoque anno ineunte solutam fuisse. Neque Zozimum, aliosque qui hoc tributum τετραετηρικὸν fuisse scripsêre, aliter intellexere; cùm enim quarto tantùm anno exacto, quintoque incœpto solveretur, lustralis dici potuit, & τετραετηρικὴ, sicut Olympias, dicitur lustrum, licet singulis quadrienniis celebraretur.

VII. *Ostenditur ex Libanio Chrysargyrum singulis quinquenniis solutum fuisse.*

Sed Libanius, qui eo tempore vixit, quo vectigal illud maximâ acerbitate exigebatur, difficultatem dirimit in oratione contra Florentium pag. 427. ejus elegantem locum à Valesio in Notis ad librum tertium Evagrii cap. 49. emendatum hîc adscribam: λεγέσθω τοίνυν καὶ τὸ τ' ἀλλὰ πάντα νενικηκὸς, τοῦτο δ' ἐστὶν ὁ ἀφόρητος φόρος, ἄργυρος, καὶ χρυσὸς φρίττειν πεποιηκὼς ποιῶν τὰς δεινὰς πεντετηρίδας. ὄνομα μὲν

γὰ

γὰρ εὐπρεπὲς ἀπὸ τῶν ἐμπόρων τοῦ πόρου τούτου τῇ θαλάττῃ δὲ ἐκείνων εἰς διάδοσιν χρωμένων, οἷς μόλις ἄρτους προσφέρουσιν αἱ χεῖρες, ἀπόλλυνται, διαφεύγει δὲ οὐδὲ νευρορράφος. οὓς ἐγὼ πολλάκις εἶδον τὴν σμίλην εἰς οὐρανὸν αἴροντας, ὀμνύντας μὲν ἐν αὐτῇ τὰ πάντα εἶναι σφίσιν. οὐ μὴν τοῦτό γε αὐτοὺς ἀπαλλάττει τῶν ἐγκειμένων, καὶ ὑλακτούντων, καὶ μόνον οὐ δακνόντων. οὗτος ὁ καιρὸς, ὦ βασιλεῦ, πλείω τὴν δουλείαν καθίστησιν, ἐκβάλλων ἐλευθερίας τοὺς ὑπὸ τῶν γονέων πωλουμένους, οὐχ᾽ ἵνα αὐτοῖς δέξηται τὴν τιμὴν τὸ κιβώτιον, ἀλλ᾽ ἵνα αὐτὴν ἴδωσιν εἰς τὴν τοῦ κατασπείγοντος δεξιὰν ἐρχομένην. Quæ ſic interpretor, *Iam verò dicamus etiam malum illud, quod reliqua cuncta longè ſuperat. Id autem eſt tributum intolerabile, Chryſargyrum ſcilicet, quo fit, ut ſingula quinquennalia, quoties jam propinqua ſunt, terrorem animis injiciant. Et nomen quidem huic conlationi ſpecioſum eſt ex Mercatoribus. Sed cùm iſti mari utantur ad merces ſuas divendendas, ii quibus manus ægrè panem ſuppeditant, funditùs pereunt. Nec immunis ab hoc malo ſutor, quos quidem ego ſæpiùs vidi, ſcalpro ad cœlum ſublato, jurantes in eo ſua omnia repoſita eſſe. Nec tamen iſtud eos liberat à vexatione eorum, qui ipſis incumbunt, & qui latrant, ac tantùm non mordent. Hoc tempus Imperator, ſervorum numerum auget, ſpoliat enim libertate eos, qui à Parentibus venundantur, non ut ipſi pretium venditionis in arcam ſuam referant; ſed ut illud in manum compulſoris tranſire videant.* Ex quibus ut id obiter dicam, intelligis jure ab antiquo Auctore quæſtionum Veteris ac Novi Teſtamenti in quæſt. 75. ſcriptum, *pœnoſum aurum*, tributum illud vulgò vocatum fuiſſe; verumque eſſe quod diximus, ſingulis quinquenniis ſolutum illud fuiſſe. Neque his obſtat quod l. 56. βασιλικῶν tit. 12. habeat; οἱ δὲ τὸ τέλος τοῦτο παρέχοντες ἄδειαν ἐχέτωσαν, εἴτε ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἴτε ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καταβαλεῖν αὐτὸ εἴτε τὸ τέταρτον κατ᾽ ἐνιαυτὸν, εἴτε ὑπὲρ τετραετίαν δίχα μέντοι ζημίας καὶ διαστροφῆς, id eſt, *qui verò tale onus agnoſcunt, in eorum arbitrio ſit id ſolvere Conſtantinopoli, vel in provincia, ſive quarto quoque anno, ſive ultra quadriennium, ſine damno & perverſitate ulla*; Nam cùm Quinquennalia & id genus feſta quinto quoque anno, eôque ſæpe incipiente ederentur, eôdem tributum illud ſolvebatur, quod hîc tantùm intendimus; ideoque aliquando quarto anno, aliquando *ultra quadriennium*; ut præfata lex oſtendit.

Denique cùm Anaſtaſius Imperator *vectigal miſerabile prorsùs, Deoque inviſum, & barbaris ipſis indignum*, ut illud Evagrius lib. 3. cap. 39. appellat anno Chriſti quingenteſimo primo ejus Decennalibus dedicato aboleverit, ut in Conſulatuum Cæſareorum Rationario videre eſt, conſtat illud Quinquennalium inſtar quinto quoque anno

collectum fuisse, præfatamque legem non nisi hujusmodi festivitatum beneficio recte intelligi posse.

VIII. *Variæ leges Decennaliũ ope explicatæ.*

Horum etiam solemnium ope causam intelligimus cur Honorius in septimo suo Consulatu anno Christi 407. gesto, Legem sextam dederit, quæ extat lib. 11. tit. 12. *de immunitate concessa*, quâ definit nullam immunitatem valere, nisi Palatini Sacrarum Largitionum prius hujuscemodi preces quibus immunitas petitur, instruxerint. Eo enim anno Honorius Quindecennalia Imperii cum patre initi celebravit, comperitque tot immunitates iis in festivitatibus à Principe postulatas fuisse, ut ei facilè obrepere potuerit, quam etiam ob causam data lex unica, quæ extat eodem libro, titulo 13. *Si per obreptionem fuerint impetrata*; Valentinianus enim Junior Merobaude II. & Saturnino Coss. id est, anno Christi 383. in quem Theodosii Magni Quinquennalia competebant, ob eamdem rationem Constitutionem illam emisit. Libro duodecimo, tit. 13. *de auro Coronario*, lex quinta, quâ neminem ad conlationem auri coronarii cogi vult absque consuetudine Theodosius Magnus, data est *Richomere*, & *Clearcho Coss. XV. Kal. Febr.* id est, anno Christi 384. Quo sextus Imperii Theodosii annus incœpit, ideoque ejus quinquennalium hoc, vel præcedenti anno actorum occasione; sed Gothofredus, qui ad hæc solemnia animum non advertebat, scribit alterutrâ occasione oblatum aurum coronarium nunc Theodosio Magno, vel ob filium Arcadium anno elapso Augustum appellatum, vel ob victoriam aliquam de hostibus reportatam, fortè de Sarmatis, aut Persis; sed leves hæ conjecturæ. Ea etiam ex lege discimus inter causas auri coronarii principibus offerendi quinquennalia, & id genus festa numerata fuisse.

IX. *Decennaliũ ope subscriptiones legum emendari possunt.*

Juvat & Quinquennalium doctrina ad varias ejusdem Codicis subscriptiones enodandas. Lex tertia de auro coronario data est. *XI. Kal. Iul. Sabariæ*, *Valentiniano*, & *Valente AA. Coss.* Inscriptaque ad Probum PF.. P. Gothofredus dicit addendum II. Si lex hæc ad annum 368. Vel III. Si ad annum 370. referatur, cùm Probus anno 365. quo Valentinianus, & Valens primum Consulatum gessêre Præfectus Prætorio non esset. Sed cùm, eorumdem Imperatorum quintus Imperii annus, inchoaretur anno 368. non alio Constitutio illa emissa. Sic in lib. 16. tit. 2. *de Episcopis*, *Ecclesiis*, & *Clericis* l. 18. ad Claudium Proconsulem Africæ data est *XIV. Kalend. Mart. Trev. Valentiniano* & *Valente AA. Coss.* & tamen anno 365. quo uterque primùm Consul processit, Valentinianus cujus est ea lex, Treviris non fuit, neque Claudius Proconsul Africæ, ut rectè observat Gothofre-

dus,

dus, qui hæret an hæc lex ad annum 368. secundo Valentiniani & Valentis Consulatu notatum, vel ad annum 370. quo uterque tertiùm Consul fuit. Sed non dubium quin anno 368. utriusque Imperatoris Quinquennalibus dicato, lex hæc emissa fuerit; cùm sit de privilegiis Clericorum à Constantio Imperatore, ultimo vitæ suæ tempore indultis, sub Juliano verò abrogatis, restituendis. Ex his satis intelligitur, quis Decennalium, & id genus festorum, in Codicis Theodosiani legibus enucleandis, usus esse possit.

CAPUT QUINTUM.

Decennalium beneficio Fasti Consulares, & historiæ tùm Romanæ, tum Byzantinæ Scriptores illustrati.

I. Rationibus quibus Consulatus initi Fastorum difficultates emollita.

A conjunctione cum Quinquennalibus, Decennalibus, & id genus festis, Fastos Consulares magnam lucem accipere ex eo patet, quòd animus, cujus ratio pabulum, à nudis Consulum nominibus repellatur, memoriaque in eis addiscendis obruatur. Nostrarum regularum ope, non quidem omnium, sed Cæsareorum, qui præcipui sunt, consulatuum causam & occasionem habes. Qui fastis Consularibus explicandis, restituendisque huc usque operam navarunt, eum sibi tantùm finem præfixère, ut rectam Consulum ordinariorum seriem nobis exhiberent. Conor ego rationem assequi cur Augusti & Cæsares iis potius, quàm aliis annis Consulatum ediderint: quam cùm plerumque Decennalia, aliaque hujusmodi solemnia suggerant; iis Fastos summoperè illustrari nemo negaverit. Verum quidem est in iis festis celebrandis non semper Imperatores trabeam Consularem induisse, sive eos Domitiani septemdecim Consulis ambitio immoderata ab ea dignitate suscipiendâ abalienasset; sive quod hoc honore se aliquando defraudarint, ut aliis largirentur: quas duas causas Ausonius in oratione de suo Consulatu cap. 11. tangit, post Commodum tamen, præsertimque postquam Imperium Constantinopolim translatum fuit, has festivitates Imperatores utplurimùm trabeati edidère. Ex quo & facilè Consulatuum ab iis susceptorum ratio, quâ Fasti ab obscuritate vindicati, peti potest.

II. Consulatus cum Decennalibus con-

Decennalium etiam, & id genus festorum beneficiô intelligimus, quando Imperatores ad ea edenda Consulatum non susciperent, eundem ad propinquos, virosque illustriores transtulisse. Severus anno

203.

currentes pluris, quàm alii facti.

203. Septimio Getâ, & Plautiano Consulibus, Decennalia celebravit, quorum alter, ejus frater; penes alterum verò summa Imperii erat. Anno 333. Constantius Cæsar Constantini M. Filius Decennalia Cæsarei Imperii edidit, Dalmatio & Xenophilo Consulibus. Erat Dalmatius Dalmatii Censoris Constantini M. fratris filius, & triennio post, Cæsareâ dignitate ab eo ornatus est. Anastasius, qui anno 491. Imperium iniit, Paulum fratrem anno 496. Fastis nomen dare voluit; quia, ut ex Continuatore Marcellini colligimus, eo anno Quinquennalia sua edidit. Occurrent in Fastis percurrendis alia hujusmodi exempla.

III. *Anastasius in Consulatus Augusteos mutationem invexit.*

Horum etiam ope aliquam in Consulatibus Cæsareis, imperante Anastasio, mutationem factam fuisse subodoratus sum; Is, qui, ut mox dixi, anno 491. Imperator renunciatus est, secundum Consulatum, non anno quinto, aut sexto Imperii, uti de more, sed anno septimo, Christi nempe 497. sumpsit. Dein post Decennium, anno 507. rursumque post alterum decennium anno 517. Consul processit, ideoque alium à recepto morem invexit. Et quidem eum multa immutasse narrat Suidas verbo Ἀνάσιος: οὗτος ἐπὶ τὸ χεῖρον τραπεὶς, πᾶσαν ὁμοῦ τὴν βασιλείαν εἰς ἀριστοκρατίαν μετέστησε, id est, *Hic in deterius mutatus universum Imperium in Aristocratiam mutavit, omnes magistratus vendens &c.* Quò, ni fallor, spectat quod scribit Procopius in Historia Arcana pag.101. ubi postquam dixit Justinianum & triginta duobus annis quibus imperabat, nullam tributorum remissionem fecisse, addit: *Quid si per septennalem, ut Anastasius Imperator, illis indulsisset, publicorum dissolutionem, nec se quidem satis pro rei ac temporis conditione fecisset.* Jam antea idem Procopius Romanorum Principum morem, aliàs à nobis observatum, his verbis descripserat, quæ ad majorem hujus operis illustrationem hîc recitanda: *fuit Romanis Imperatoribus mos perantiquus, ut quæ superessent æris alieni publici partes tenuiores, harum remissionem non semel, sed iterum ac sæpius* (in Quinquennalibus nempe, Decennalibus & id genus festis) *subditis darent, ne quia attritis fortunis nomina hæc dissolvendo non essent, perpetuò his angustiis versarentur, neve indebitò exagitandi vectigales ansam, Quæstores haberent. Hic autem Princeps* (nempe Justinianus) *intra annos duos atque triginta nihil tale subjectis condonavit.* Justinus qui Anastasium excepit, septimo etiam Imperii anno Consulatum iniit, cui cùm Justinianus anno 527. successisset, septimo etiam Imperii anno Consulatum edidit, anno nempe Christi 533. quod si post primum, alterum, ac tertium decennium, eandem dignitatem non resumpsit, id ideo fuit, quia post annum

num 541. per annos viginti sex, in eo munere, mox mox abrogando, Basilius Junior continuatus fuit. Per ea tempora Quinquennalia & id genus festa, more quidem solito acta, sed illud de novo inductum, ut anno Imperii septimo, ac decimo septimo, & sic deinceps, eadem fierent quæ annis Quinquennalibus & id genus, festis dicatis fieri consueverant. Quod cùm nemini fuerit observatum, juvat illud aliquod exemplis demonstrare. Chronicon Alexandrinum anno 507. Anastasii III. & Venantii Consulatu notato scribit: *Hoc anno, longus murus, Anastasianus appellatus, conditus est.* De quo muro Suidas in voce Ἀναστάσιος habet: *Anastasius Imp. longum murum extruxit, sexagesimo milliario ab Urbe Constantinopoli, protenditur autem à Mari, quod est ad septentrionem, usque ad mare, quod est ad meridiem. Et longitudo quidem ejus continet quadraginta millia, latitudo verò pedes viginti.* Eodem anno Theophanes scribit: *Hoc anno Imperator Anastasius Daras Castrum Mesopotamiæ magnum atque firmum in Romanæ ac Persicæ ditionis finibus situm mœnibus cinxit: & Ecclesias, horreaque reponendis frumentis, ac Cisternas recipiendis aquis, nec non porticus in eo constituit, & Nuncupavit Anastasiopolim: Sed & publicæ commoditati duo balnea dicavit, & loco civitatis concessit jura.* Verum quidem est Auctorem Chronici Alexandrini idem referre anno Christi 498. qui Anastasiani Imperii octavus erat, sed utrumquè Auctorem deceptum fuisse existimo, illudque consignandum esse anno 497. nam anno 507. longus tantum murus extructus, perperamque Theophanes Anastasiopolis ædificationem cum hujusmodi muri constructione confudit, quod ostendit author Chronici Alexandrini, qui eam urbem alio anno ædificatam scribit, licet & ipse in anno erret. Justinianus etiam anno Christi 543. qui Imperii ejus decimus septimus erat, eadem præstitit, quæ in Quinquennalibus & id genus festis; scribit enim Theophanes: *eodem anno ingens illa ænea columna ad palatium posita, quæ dicitur Augusteus, absoluta est: & equestris Imperatoris Justiniani statua in eam sublata.* Denique Auctor Chronici Alexandrini anno 563. quo post septimum Imperii annum tertium Decennium Justinianus inchoavit, hæc scribit: *Hoc anno 36. regni Justiniani, mense Apelleo, sive 24. Decembris secundum Romanos, primâ die Indictionis XII. festum Dedicationis S. magnæque Dei Ecclesiæ Constantinopoli secundò celebratum est.* Quæ cùm scribat sub Indictione X I. & Basilii Consulatu XXII. Ea facta esse manifestum est legendum esse: *hoc anno 37.* non verò 36. ex quibus intelligis post hanc mutationem, templa dedicata, Urbes constructas, aliaque publica opera facta, tam annis Imperii septimo,

decimo septimo, & sic deinceps, quam anno quinto, decimo, & sic aliis ejusdem rationis annis.

IV. *Mutationis ab Anastasio invectæ vestigia.*

Post mortem Justiniani, quæ die 14. Novembris annis 565. contigit, Justinus Junior Imperium suscepit, annoque 567. Consulatum ad Augustos in perpetuum transtulit, & ut verosimile est, Quinquennalia & id genus festa celebrare desiit. Qua de re infra: nihilominus anno quinto, septimoque Imperii opera publica ab Imperatoribus, uti ante abrogatum Consulatum ordinariũ, facta; Theophanes enim anno 571. quo septimus Justini Junioris cœpit, habet: *Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli Ecclesiam cœpit Iustinus ædificare in orphanorum hospitio, aliamque SS. Apostolorum, quæ Zenonis Imp. tempore conflagrarat, in Triconcho. Ad Ecclesiam quoque S. Deiparæ Blachernarum duas absides addidit, & hanc quæ septentrionem, illam quæ Meridiem respiciat, extruxit in celeberrimo illo templo, totamque molem illam in Crucis normam composuit.* Mauritius anno 582. mense Augusto Imperium iniit, de quo Theophanes anno Mundi secundum Alexandrinos 6082. qui Kalendis Septembris anni Christi 589. incipit, hæc scribit: *Eodem anno Mauritius supremus Imperator SS. Quadraginta Martyrum Ecclesiam à Tiberio* (ejus prædecessore) *exædificari cœptam: & jam ad opus medium ductam absolvit.* Verum quidem est cœptum tunc fuisse octavum ejusdem Imperatoris annum; ex his tamen intelligi potest, non malè à nobis conjectum fuisse Anastasium in Consulatus Augustorum aliquam mutationem invexisse; cùm etiam post abrogatum Consulatum ordinarium hujusce mutationis aliqua supersint vestigia: cujus mutationis causa, quæ mihi incomperta, ab aliis forsan detegi poterit.

V. *Nuncupationes Cæsarum Consulatibus illigatæ Fastos illustrant.*

Denique cùm nuncupatio Cæsarum annis Quinquennalibus & id genus festis addictis fieri soleret, iisdem pariter annis Tribunitia Potestas concederetur, & Imperatores in Augustei Imperii consortium alios adsciscerent, manifestum est nuncupationes has suis Consulatibus, Quinquennalibusque & id genus solemnibus, in quibus eæ actæ sunt, illigatas, Fastos & utiliores & faciliores reddere; quod ipsa etiam experientia edocebit.

VI. *Locus Dionis Decennalium beneficio explicatus.*

Nec obscuris historiæ Augustæ scriptorum locis Decennalium beneficio minor lux affusa, quod aliquot exemplis ostendo. Scribit Dio lib. 71. Marcum Aurelium Imperatorem cùm post octo annorum absentiam Romam venisset, liberalem erga populum se exhibuisse: *remisit*, inquit, *omnibus etiam id quod fisco, Ærariove publico debebant ab annis sex & quadraginta, absque sexdecim annis Hadriani, jussitque syngraphas omnes scriptas de iis rebus in foro comburi.* Erat is annus

annus Christi 177. quo mense Septembri Indictio prima Constantiniana proleptica cœpit, idemque Imperator Proconsularis Imperii Tricennalia celebravit. Hoc in loco Scaligero in Animadversionibus Eusebianis ad num. 2134. & Petavio in lib. de doctr. temp.aqua hæsit; ille enim existimabat pulcherrimum se ante Constantinum Indictionis exemplum in iis verbis reperiisse, quòd ab una Indictione ad alteram inclusivè sedecim anni sint: quem ex eo Petavius refellebat, quòd Indictio annis 15. non 16. definiatur. Sed præterquam quod Olympias, quæ quatuor tantùm annis constabat, quinquenniis aliquando dicitur, uti in hoc versu Ovidii lib.4. de Ponto, Eleg.6.

In scythia nobis Quinquennis Olympias acta est.

Adhuc restat difficultas, cur eo potius numero, quàm alio, tam Hadrianus, quàm Marcus Aurelius remissionem hanc circumscripserint. Genuina itaque hujus loci explicatio à Decennalibus & id genus festis repetenda. Hadrianus, *ut primùm Romam venit, quidquid fisco, ærarioque debebatur, remisit, definito tempore annorum sedecim, ex quo id beneficium collatum esse voluit,* inquit idem Dio lib.69. hoc est, ut explicat Scaliger remissionem hanc circumscripsit fini annorum XV. Imperiũ iniit Hadrianus anno Christi 117. annoque 132. quo forsan Quincennalia celebrare decreverat, sedecim illi anni absoluti; ab eo verò ad 177. utroque termino incluso, quadraginta sex anni interjiciuntur; tributáque, quæ ratione novem lustrorum, seu novem Quinquennalium, à populis debita erant, Marcus Aurelius remisit: uti enim jam ostendimus, solebant Imperatores iis annis, quibus hæc solemnia celebrabant, Indulgentiam concedere, tributaque vel in toto, vel in parte relaxare. Merè autem fortuitum fuit, quod Hadrianus Indictione primâ Constantinianâ Prolepticâ Imperium inierit, eâdem etiam Indictione primâ Quindecennalia, ipseque Marcus Tricennalia Proconsularis Imperii sicuti & quod Antoninus Pius anno Christi 147. quo prima Indictio proleptica cœpit, Decennalia Cæsarei Imperii ediderit. Verum est harum Remissionum debitorum Epochas ab aliis annis nobis ignotis forsan repetitas fuisse, cùm libro undecimo Codicis Theodosiani titulo 28. l. 3. *de Indulgentiis debitorum* ab Honorio anno Christi 401. data Reliquorum, ut vocabant, Indulgentiam ab aliis annis quam quibus hujusmodi solemnia acta, desumptam fuisse ostendat. In ea enim idem Imperator ait se plenam omnium Reliquorum cujuscumque generis Indulgentiam ad primum usque suum Consulatum, annum nempe Christi 386. concedere; prætereaque per novennium, ab eo nempe anno ad annum 395. quo, patre mortuo, imperare cœpit, Reliquorum exactionem, se suspen-

dere. Ac denique ab eo anno ad annum 401. quo præfata lex data, Reliqua solvi præcipere, licet in iisdem annis nulla id genus festa celebrarit. Sed quidquid sit de initio Epocharum Remissionum tam ab Hadriano, quàm à Marco factarum, certum est utrumque Imperatorem non ad Indictiones, quæ nondum natæ erant, sed ad Decennalia & id genus festa respexisse. Ex eo etiam quod Auctor Chronici Alexandrini sub Largi & Messalini Consulatu, anno videlicet Christi 147. scribat: *His Coss. æs alienum remissum, tabulæ creditorum ab Antonino Augusto exustæ.* Perperam Colligit Scaliger longè ante Constantinum Indictiones in usu fuisse; cùm ideo Antoninus Pius hanc summam eo anno remiserit, quia in eumdem Imperii ejus Cæsarei Decennalia incidebant.

VII. *Locus difficilis Auctoris incerti explicatus.*

Hujus etiam regulæ ope explicari potest locus difficilis, qui legitur in Panegyrico Incerti Auctoris cap. 16. Constantino Magno anno 313. dicto. Loquitur hic de Quinquennalibus Maxentii Augusti, quæ idem Imperator die septimo Kalendas Novembris Imperii Natali, quo septimus ejus annus inchoabatur, edere destinarat, aitque: *Sed divina mens, & ipsius urbis æterna majestas, nefario homini* (maxentio) *eripuere consilium, ut ex inveterato illo torpore, ac fœdissimis latebris subitò prorumperet, & consumpto per desidiam sexennio, ipsum diem Natalis sui ultima sua cæde signaret, ne septenarium illum numerum sacrum & religiosum inchoando violaret.* Dicunt quidam viri docti Oratorem in hôc falsum, quod Maxentium diem Natalis sui cæde suâ signasse, dicat, ne septenarium illum numerum sacrum & religiosum inchoando violaret. Nam si cæsus est, inquiunt; ipso die Natalis sui, manifestum est cæsum ipso die, quo Imperium inierat septimumque annum inchoarat. Quod quidem verum est. At num ob id Orator falsus est? Jam enim ostendimus Quinquennalia & id genus festa dupliciter considerari posse, vel tanquam terminum & complementum præcedentium annorum; vel secundò ut quinque sequentium periodum. Orator itaque diem Natalem Maxentii, ut præcedentium annorum terminum tantùm, non verò ut sequentis periodi initium consideravit. Neque in alio hujus loci arcanum consistit.

VIII. *Locus Mamertini explicatur.*

Mamertinus in Oratione Maximiano Herculio dictâ capite primo scribit orationem se ejusdem Imperatoris Quinquennalibus præparasse, additque: *Gaudeo igitur, si fas est confiteri, dilatam esse illam cupiditatem meam: neque enim orationis ejus, quam composueram facio jacturam, sed eam reservo, ut Quinquennio rursus exacto Decennalibus tuis dicam, quoniam quidem Lustris omnibus prædicandis communis oratio est;* quæ verba vir doctissimus explicans scribit Maximianum

num Herculium Quinquennio evoluto Quinquennalia celebraſſe, ex eoque deinde colligit Decennalia decimo ejus Imperii anno expleto edidiſſe. Sed Faſtorum à nobis explicatorum ſeries oſtendit eum hallucinari, Herculiumque tam Cæſarei, quàm Auguſtei Imperii Quinquennalia anno quinto ineunte, & Cæſarei Imperii Decennalia anno decimo pariter ineunte celebraſſe. Mamertinus itaque quinquennium inchoatum, exactum, abſolutumque vocat, quia utì capite 2. numero XXII. diximus, veteres, annos qui ante Quinquennalia fluxerant, Quinquennii nomine appellabant, licèt eadem ſolemnia primo anni quinti die, aut etiam primo die ſeptimi peragerent, ſicque Orator hunc loquendi modum uſurpare potuit, quod & aliis exemplis jam declaravimus. Porrò panegyris illa dicta videtur anno Chriſti 191. poſt utraque ab eodem Herculio quinquennalia celebrata, cùm dicat Orator ſe Orationem, quam compoſuerat, ejus Decennalibus reſervare; in eaque nullam de Conſtantio Chloro & Galerio Maximiano, qui anno 292. Cæſares nuncupati ſunt, mentionem faciat; altera verò Panegyris, quæ die Natalis Urbis habita eſt, cujuſve idem Orator eodem capite primo meminit, anno 289. vel circiter ab eo recitata. Quare non video cur Jacobus de la Baune, qui veterum Panegyricorum editionem adornavit, utramque anno 292. dictam fuiſſe ſcripſerit.

IX. *Hadrianum Patris Patriæ nomen diſtuliſſe ejus Decennalia oſtendunt.*

Eorumdem Decennalium ope, Spartiano in Hadriano cap. 6. ſua fides reſtituenda: *Patris Patriæ nomen,* (inquit hic Auctor de eo Imperatore loquens) *ſibi delatum ſtatim, & iterum poſtea diſtulit: quod hoc nomen Auguſtus ſerò meruiſſet.* Huic contradicit Scaliger in Animadverſionibus Euſebianis ad numerum 2142. duabus Inſcriptionibus innixus, in quarum priori legitur: IMP. CÆSARI. DIVI. TRAJANI. PARTHICI. FIL. DIVI.NERVÆ. NEP. TRAJANO. HADRIANO. AUG. PONT. MAX. TRIB. POTEST. COS. II. P.P. JUVIRI VIARUM. In altera verò IMP. CÆS........DIVI. TRAJ......THICI. FIL. NERVÆ. NEPOTI. TRAJANO. HADRIANO. AUG. PONTIFICI. MAX. TRIB. POTESTA. II. COS. II. P.P. COLON. ULPIA. TRAJANO. AUG. Quibus favet Oroſius libro 7. c. 22. ubi ſcribit: *Idem quoque continuò Pater Patriæ in ſenatu ultra morem Majorum appellatur, & uxor ejus Auguſta:* Nihilominùs cùm Spartianus rationem, quâ Hadrianus permotus titulum illum diſtulit, afferat, & Euſebius in Chronico, Auctorque Chronici Alexandrini teſtentur, eumdem anno Imperii decimo, quo nova induci ſolebant, Patrem Patriæ vocatum fuiſſe, Spartianum non erraſſe affirmare cogimur. Eò magis, quò in nullis nummis & Epi-

graphis, quæ apud Goltzium extant, Hadrianus ante adeptam Tribunitiam potestatem X. Pater Patriæ dicitur. Quod si ipso Imperii initio nomen illud sumpsisset, in nummis & in Inscriptionibus ut plurimùm ei attribueretur: Existimandum itaque studio quorumdam privatorum nomen illud ante Decennalia, sed non auctoritate publicâ, ei datum: *Hadrianus* (qui Antiochiæ Imperium suscepit) *à Senatu petiit per literas, ut sibi Imperium confirmaret* (quod & habet Spartianus loco citato) *negavitque velle sibi ullos unquam honores decerni, ut erat anteà consuetudo, nisi eos ipse à Senatu peteret*, inquit Dio lib.69. Datus igitur titulus ille Hadriano antequam ipse peteret, vel Senatus decerneret; sed nec ab eo petitum, nec à Senatu decretum antequam Decennalia celebraret. Nec alia modò hujus difficultatis, quæ non parva est, solutio occurrit. Quoad Orosii auctoritatem, is non dissimili ratione eodem lib.c.22. loquitur, ait enim Valerianum *mox ut arripuit Imperium* Christianos persequutum esse, tum *Illico à sapore captum* esse. Quare is loquendi modus huic authori familiaris.

X. *Decennaliũ ope Collegæ Imperii cogniti.*

Prætermitto hîc alia loca alibi à me explicata, ut dicam me deprehendisse horum præcipuè solemnium beneficiô, antequam plures Augusti simul imperarent, Imperatores aliquos Imperii Collegas sibi adscivisse. Cùm enim qui Imperio Proconsulari & Tribunitiâ Potestate donati fuerant, Decennalia & id genus festa non minus quàm Cæsares & Augusti celebrerent, manifestum inde fit tertium ordinem, eumque Cæsarum gradui superiorem, Augustorum verò dignitati in aliquo inferiorem eos constituisse. Hæ siquidem festivitates Imperii notæ & indices erant, ideoque à Cæsaribus celebrabantur, quia ad Imperium destinati erant. Quam etiã ob causam qui patribus viventibus in Imperii Augustei consortium vocati fuerant, nedum ea festa ob eam nuncupationem peragebant, sed & post illorum mortem iterabant, ob novum videlicet Imperium quod tunc inibant. Quare cùm cùm Marcus Aurelius v.g. post adeptum Imperium Augusteum, non tantùm propter illud, sed & propter Cæsareum, insuperque propter Imperium Proconsulare ea solemnia ediderit, liquet tria hæc tres diversorum potestatis & honoris gradus denotare. Hos Spartianus in Ælio Vero cap.1. insinuat, cùm his verbis ejusdem vitam incipit: *In animo mihi est, Diocletiane Auguste, non solum eos qui Principum locum in hac statione quam temperas, retentarunt; sed illos etiam qui vel Cæsarum nomine appellati sunt, nec Principes aut Augusti fuerunt, vel quolibet alio genere, aut in famam, aut in spem Principatûs venerunt, cognitioni numinis tui sternere.* Et ne quis cavilletur ipsum Augustos

&

& Prinipes non diſtinguere, clariùs ſe ipſum in fine ejuſdem vitæ explicat. *Mihi propoſitum fuit omnes, qui poſt Cæſarem Dictatorem, hoc eſt, Divum Iulium, vel Cæſares, vel Auguſti, vel Principes appellati ſunt, quique in adoptionem venerunt, vel Imperatorum filii, aut parentes Cæſarum nomine conſecrati ſunt, ſingulis libris exponere.* Ubi vides eum tria hominum genera, quorum vitam deſcribere inſtituerat, diſertè diſtinguere, Cæſares nempe, Principes, & Auguſtos; & ad duo præfata loca intelligenda Decennalia & id genus feſta non parum conducere.

CAPUT SEXTUM.

Chronologia, Geographia, & Nummographia Decennalium beneficio illuſtratæ.

I. *Decennaliũ abuſus ad Imperatorũ initia firmãda.*

LIcet Decennalibus, & id genus feſtis ad Imperatorum initia conſtituenda Viri Doctiſſimi aliquando abuſi fuerint, certum tamen ea aliis præſertim adminiculis accedentibus, ad eumdem finem plurimùm ſæpè conducere. Hervvartus capite 262. ſuæ Chronologiæ, ut Scaligerum, qui Conſtantinum Magnum anno 307. Imperium inivíſſe perperam opinatus eſt, confutaret, argumentum ab ejus Tricennalibus anno 335. celebratis deducit, aitque, poſitâ eâ opinione Conſtantinum tempus ſuis Tricennalibus congruum, vivum non attigiſſe, cùm ea die 25. Julii anni 337. edenda fuiſſent, ipſeque jam die 22. Maii è vivis exceſſiſſet. Sed valdè fallitur vir eruditiſſimus, non tantùm quod exiſtimet eas feſtivitates non niſi anno quinto, decimo, & hujuſmodi ineuntibus celebratas fuiſſe, ut videre eſt cap. 230. ejuſdem Chronol. ſed etiam quia eumdem Scaligerum reprehendit, quòd in Animadverſionibus Euſebianis ſcripſerit, Nicomedienſes Vicennalia, imò univerſum Orientem Conſtantini magni Tricennalia integro anticipaſſe anno, juſtóque citiùs eadem celebraſſe. Valdè enim appoſitè ad ſuam ſententiam Scaliger locutus eſt, cùm pluribus exemplis conſtet has feſtivitates aliquando dilatas, aliquando verò anticipatas fuiſſe. Ex alio itaque capite hæc ſententia rejicienda. Jacobus Gothofredus Codicis Theodoſiani doctiſſimus Commentator libro 4. titulo 23. *de longi temporis præſcriptione* primam legem explicans *Romæ Idibus Januariis Sabino & Rufino Coſſ.* anno nempe Chriſti 316. datam, quâ poſſeſſiones à Superioribus Principibus conceſſas

concessas usque ad Decennalia sua Constantinus Magnus confirmat, ait haberi hîc characterismum certissimum Imperii Constantiniani, qui cùm anno 306. die 25. Julii Patri successerit, ejus Decennalia in annum 316. incidere necesse est, cùm tamen anno præcedenti legitimo tempore eadem solemnia is Imperator celebrasset, imo & anno 314. per anticipationem edere potuisset. Quare ea festa se sola ad Imperatorum initia certò firmanda non semper idonea. At non raró usu venit, ut eorumdem beneficio certum initi Imperii tempus assequamur.

II. Maximinus se ipsum Augustum dicit.

Initium Imperii Galerii Maximini huc usque in magna controversia positi, ejus Quinquennaliorum, quibus alia suffragantur, ope me deprehendisse existimo. Licinius anno 307. tertio Idus Novembres Augustus à Galerio Maximiano renunciatus est, ut infra videbimus, *quod quidem Maximinus ægrè admodum tulit, qui hactenùs Cæsar dumtaxat ab omnibus appellabatur. Hic ergo præ cæteris tyrannico ingenio præditus Augustus à semetipso renunciatus est*, inquit Eusebius lib. 8. cap. 13. Egregia sunt in eamdem rem Lactantii lib. de mortibus persecutorum, capite 32. verba: *nuncupato igitur Licinio Imperatore Maximinus iratus, nec Cæsarem se, nec tertio loco nominare volebat* (ex quibus verbis conjicere est Galerium Maximianum primum sibi locum, secundum Licinio, tertium Galerio Maximino tunc attribuisse, Constantinum verò & Maxentium Augustorum filios nuncupasse, ut ex mox dicendis magis liquebit) *Mittit ergo ad eum* (nempe Galerius Maximianus) *sæpe legatos, orat sibi parcat, dispositionem suam servet, cedat ætati, & honorem deferat canis. At ille.* (Galerius Maximinus) *tollit audaciùs cornua, & præscriptione temporis pugnat se priorem esse debere, qui prior sumpserit purpuram, preces ejus & mandata contempsit; dolet bestia* (Galerius Maximianus) *& mugit, quod eum ideo ignobilem fecisset Cæsarem, ut sibi obsequens esset; is tamen tanti sui beneficio oblitus, voluntati ac precibus suis impiè repugnaret. Victus contumacia* (Galerius Maximinus) *tollit Cæsarum nomen, & se, Liciniumqae Augustos appellat, Maxentium & Constantinum filios Augustorum. Maximinus postmodum scribit quasi nuncians in campo Martio proximè celebrato Augustum se ab exercitu nuncupatum. Recepit ille mœstus ac dolens, & universos quatuor Imperatores jubet numerari* Galerius nempe Maximianus. Baluzius in Notis ad Lactantium, hæc verba: *victus contumaciâ tollit Cæsarum nomen &c.* de Galerio Maximiano explicat, non quidem ut nomen Cæsarum aboleret, sed ut ab eo deinceps abstinerent illi, qui in spem Imperii adoptarentur, & sic excluderetur Maximinus. At non is Lactantii sensus esse

videtur.

videtur. Nam quis contumaciæ succubuit, nisi qui contumax erat Maximinus? Quis à Cæsaris nomine abhorrebat, nisi qui se Cæsarem dici nolebat? Cur Galerius Maximianus qui senior Augustus erat rursum se cum Licinio Augustum appellasset, novo huic loco non assignato? Profectò si Galerius Maximianus Cæsareum nomen sustulisset, Maximinum de omni gradu dejecisset, quod rerum postea gestarum series illum non fecisse ostendit, imo neque potuisse, cùm is ejus preces,mandataque contemneret.Denique Maximinus non scripsisset postea se ab exercitu Augustum nuncupatum fuisse, nisi de præfata nuncupatione à se facta, quam exercitui tribuebat, intellexisset, hæcque ultima verba *universos quatuor Imperatores jubet numerari*, ostendunt ista: *se, Liciniumque Augustos appellat*, explicanda esse de Maximino, qui se & Licinium Augustos nuncupavit, aliter non quatuor, sed quinque Imperatores Maximianus Galerius jussisset numerari, nempe se ipsum, Maximinum, Licinium, Constantinum, Maxentium. Ex eo verò quod Maximinus Maxentium & Constantinum filios Augustorum nominaverit,colligitur, id jam antea Galerium Maximianum fecisse, Maximinumque hac in parte hujus dispositionem servasse; nam nisi ille hæc antea nomina Maxentio & Constantino tribuisset, quomodo Maximino, qui tantùm Cæsar erat, tertium locum assignare potuisset, cùm Augustorum filiis Cæsares anteferrentur. Eodem nomine ab Eutropio lib. 10. ubi de Morte Galerii Maximiani locutus est, Constantinus & Maxentius appellati: *Respublica tum à quatuor Imperatoribus tenebatur, Constantino & Maxentio filiis Augustorum, Licinio & Maximino novis hominibus.* Quæ verba præfatam Galerii Maximiani dispositionem contradictionem passam esse, Liciniumque in tertium postea locum rejectum fuisse ostendunt, quod etiam Baluzius loco laudato probat ex edicto in favorem Christianorum anno 313. emanato, & ab Eusebio libro 8.cap.7. relato, ubi tres Imperatores nominantur, & Galerii nomen ut senioris Principis primo loco ponitur, tum Constantini, dein ac postremò Licinii. Quæ ideò fusiùs explicare placuit, quia parum huc usque cognita.

III. *Initium Maximini ejus Quinquennalibus decisum.*

Difficultas modò est, quo præcisè anno Maximinus se ipsum Augustum dixerit; & quidem Petavius in Chronico, ubi scribit Licinium tertio Idus Novembres anno 308.nuncupatum fuisse Augustum, quod ei, aliisque pluribus Idatius in Fastis persuasit, Maximini initium sub finem ejusdem anni, vel sub sequentis exordium non conjicere non potuit: Sed cùm ea opinio sustineri ampliùs non possit, tota controversia sita est, an anno 307. exeunte, vel 308. ineunte,

nus Augustũ seipsum nuncupaverit. Hanc ejus Quinquennaliis dirimi existimo. Lactantius citatus capite 35. refert edictum in gratiam Christianorum à Galerio Maximiano anno 311. emissum, *pridie Kalendas Maias ipso octies & Maximino iterum Coss. Nicomediæ* propositum fuisse. Anno itaque 311. Galerius Maximianus fastis nomen dedit, Collegis primùm Licinio, ac dein Maximino II. cúmque Licinii Consulatus ejus Quinquennalibus juxta secundam Cæsareorum Consulatuum regulam addictus fuerit, dubitandum non videtur, quin Maximini Consulatus ad eumdem finem assumptus fuerit alioquin contra omnes eorumdem Consulatuum regulas ab eo capessitus fuisset; ideoque quin & eodem anno, quo Licinius se ipsum Augustum renunciarit. Quod & Consulatus à Maximiano Herculio & Galerio Maximiano anno 308. communi Augustorum consensu, quod negari non potest, susceptus, mutatioque consilii, quod idem Galerius Maximianus agitabat, cum Licinium provehere destinabat ad principale fastigium, de bello adversùs Maxentium Herculii filium gerendo, ostendit; is enim Consulatus, Imperatorumque concordia, consecutio ac fructus fuit amicitiæ inter eosdem apud Carnuntum ubi Licinius creatus est Augustus, anno 307. conglutinatæ, ut etiam Baluzius in Notis ad Lactantium advertit. Maximini Quinquennaliis numismata favent, in iis enim apud Occonem sex Imperii ejus Augustei anni exprimuntur, quare cum anno 313. post mensem Maium perierit, sequitur initium ejus sub anni 307. finem conjiciendum esse. Posset quidem juxta eadem numismata Maximini initium anno 308. collocari; sed huic conjecturæ obstant & ejusdem Maximini Quinquennalia, & præfatus Herculii & Galerii Maximiani Consulatus: quæ duo eumdem Maximinum sub anni 307. finem, Imperium suscepisse insinuant, ideoque numismata juxta horum Quinquennaliorum, & hujus Consulatûs collocationem explicanda.

IV.
Initium Imperii Cæsarei Constantii ejus Decennalibus certum redditur.

Sed Constantii Constantini M. filii Cæsarei Imperii initium, non minus quam Augustei Maximini controversum, horum solemnium beneficiô certiùs adhuc dirimitur. De die quidem, qua illud iniit, nulla difficultas esse potest; cùm ex Idatio in fastis, Auctore Chronici Alexandrini, ac veteri Kalendario à Lambecio Bibliothecæ Cæsareæ Præfecto V. C. edito sextum Idus Novembres fuisse constet. At quo Anno, hîc opus hîc labor. Idem Idatius anno 324. Auctor Chronici Alexandrini anno 325. Eusebius in Chronico juxta Editionem Scaligeri anno Abrahami 2329. Qui in anno Christi 322. mense Septembri inchoatur; juxta verò editionem Pontaci anno Abrami 2343. anno Christi 326. inchoato. Prosper Aquitanus in Chronico auctiori

auctiori anno 323. Quid in tanta opinionum diverſitate ſentiendum eſſet, Blondellus lib. de primatu pag. 1183. & Gothofredus in Chronolog. Codicis Theodoſiani anno 325. indagarunt; ſed cùm nullis regulis dirigerentur, nihil certi concluſerunt. Unde ea inter Eruditos recentiores prævaluit opinio, quæ rem hanc in annum 324. conjicit. At anno 323. Conſtantium levatum fuiſſe Cæſarem, ejuſdem Decennalia & id genus feſta, aliis ſubſidiis innixa, certum indubitatumque reddunt. Septima is ejuſdem Imperii Cæſarei Quinquennalia edidit, ab anno 323. ſi legitimo tempore ea celebrarit, deducta, ut videre eſt in noſtro Conſulatuum Cæſareorum Rationario. Quod ſi ab eo anno ea Initium non duxerint, tunc dicendum erit nec ea nec ulla alia hujuſmodi feſta ab eo, legitimo tempore facta fuiſſe, quod eadem facilitate refelleretur, ac ſine fundamento aſſeritur. Sed legitimo tempore ab eodem peracta ejuſdem Imperii duratio, à Socrate lib. 2. cap. 47. Sozomeno lib. 5. cap. 1. Eutropio lib. 10. Nicephoro Calliſto, & Auctore Miſcellæ memorata evincit. Scribunt hi Conſtantium annos 38. imperaſſe; quare cum tertia Novembris die anni 361. cum è vivis exceſſiſſe in confeſſo ſit, ſequitur anno 323. Cæſaream dignitatem eidem collatam fuiſſe; ſi enim anno tantùm ſequenti eo honore exornatus eſſet, non annos octo & triginta, ſed triginta ſeptem duntaxat, ſed diebus minus imperaſſet. Hoc cùm advertiſſet Valeſius in Notis ad lib. 21. Marcellini, ubi Conſtantium anno 324. nuncupatum Cæſarem docet, ait: *Quod ſi ad exactum calculum res revocetur, annos duntaxat 37. Conſtantius tam Cæſarianum, quàm Auguſtum obtinuit Imperium.* Sed, ut communiter dicitur, errores Chronologici familiam ducunt, unoque poſito, non niſi alii inde enaſci poſſunt. Sextus Aurelius Victor in Epitome huic conjecturæ, ſeu potius ſubterfugio prorſus contrarius. Interiit, inquit, *anno ævi quarto & quadrageſimo, Imperii nono atque triceſimo*, quod verum eſt, ſi anni Juliani & uterque extremus incompletus pro completo, quod Antiquis familiare, numeretur. Hæc itaque res in poſterum extra omnem controverſiam poſita eſſe debebit.

V.
Decennaliũ uſus in annis à Septembri, vel Octobri inchoatis.

Euſebius, Theophanes, aliique Scriptores, qui annos à Septembri vel Octobri inchoant, incertos nos relinquunt, an res ab iis narratæ tribus aut quatuor prioribus menſibus anni Juliani, vel poſterioribus ejuſdem anni Juliani ſequentis contigerint, ſicque in unius anni errorem doctiſſimos etiam inducere poſſunt. Cui non rarò malo Decennalia & id genus feſta occurrunt, uno aut altero exemplo res manifeſta fiet. Scribit Euſebius in Chronico Melitonem Aſianum, Sardienſem Epiſcopum, Apologeticum pro Chriſtianis Marco

Aurelio tradidisse anno Abrahami 2186. qui cùm in anno Christi 169. mense Septembri incipiat, dubios suspensosque nos habet, an Eusebius intellexerit Apologiam illam anno 169. vel sequenti, Marco Aurelio oblatam. Unde & Petavius, aliique viri docti illud anno 170. consignant. Sed cùm Marcus Aurelius anno 169. Cæsarei Imperii Tricennalia ediderit, iisdemque annis Indulgentiam concedi, Apologiasque porrigi mos fuerit, non dubium quin anno 169. Apologeticus ille liber conscriptus fuerit, quinve rectè ab Auctore Chronici Alexandrini id eo anno collocatum fuerit. Idem Eusebius anno Abrahæ 2310. scribit primùm Diocletianum adorari se ut Deum, & Gemmas vestibus, calceamentisque inseri jussisse, cùm ante eum omnes Imperatores in modum Judicum salutarentur, & Chlamydem à à privato habitu plus haberent. Cùm verò is annus Abrahæ in anno Christi 393. mense Septembri inchoetur, annoque sequenti absolvatur, incertum, quô ex his duobus annis id acciderit. Hanc Decennaliorum regula difficultatem tollit, ostenditque Diocletianum, qui anno 293. Consul processit, & Decennalia edidit, hanc novitatem induxisse, cùm, uti jam diximus, annis quibus hæc solemnia peragebantur, non raró nova mundus videret.

VI. *Eumenii Oratio pro Flaviensibus dicta anno 311.*

Eadem pariter Regulâ anni, quibus orationes ad Imperatores habitæ, aut quibus libri antiqui scripti aliquando deteguntur. Sic ex Constantini M. Quinquennalibus, quorum mentionem facit Eumenius in gratiarum actione Constantino M. Flaviensium nomine dicta, deducimus eam anno 311. non sequenti, ut quidam perperam scribunt, recitatam fuisse. Postquam enim is narravit censum ab eo Imperatore relaxatum fuisse, ait cap.13. *Quinque annorum nobis reliqua remisisti. O lustrum omnibus lustris felicius! ô lustrum quod meritò hanc Imperii tui æquavit ætatem*(id est, ô lustralis remissio, quæ plena & perfecta est, sicut annus Imperii tui quintus, qui plenus est, quia exactus, & non inchoatus tantùm) *Quinquennalia tua nobis etiam perfecta celebranda sunt. Illa enim quinto incipiente suscepta* (id est, anno Christi 310.) *omnibus populis jure communia, nobis hæc propria quæ plena sunt.* Id est, anno quinto evoluto celebrantur, sive laudibus extolluntur. Gothofredus in Commentario Codicis Thedosiani lib.11. tit.3. *sine censu vel reliquis l.* 1. dicit eam legem, cujus hæc subscriptio: *dat. Kalend. Iul. Agrippinæ Constantino A.V. & Licinio Coss.* Eò prorsus pertinere, cujus nomine Eumenius Constantino pro Flaviensibus gratias egit, quia ea ad Antonium Marcellinum Præsidem Provinciæ Lugdunensis primæ, in qua sita Flavia, seu Augustodunum inscripta. Ex quo & deducit eam subscriptionem cor-

rigendam, ſcribendumque *Conſtantino A.* II. *& Licinio Coſſ.* Quia, ut inquit, anno 319. Quo Conſtantinus Licinio Cæſare Collegâ Quintum Conſulatum geſſit, non in Gallia, ſed in Pannonia fuit. Contrà verò anno 312. antequam in Maxentium moviſſet, hæſit in Gallia inferiore, & quidem Agrippinæ, ut ex capite 13. alterius ejuſdem Eumenii Panegyrici, qui incipit *Facerem*, ubi & Pontem Agrippinenſem in Francos extruxiſſe eum memorat, patet. Ex quibus tandem omnibus colligit præfatum Panegyricum non niſi anno 312. recitatum fuiſſe. Sed quidquid de ea ſubſcriptione ſit, quam examinandi hîc locus non eſt, non dubito quin Gothofredus in ejuſdem legis & Panegyris copulatione errarit; præfata enim lex de cauſa Provinciæ Lugdunenſi communi agit: Eumenius verò pro remiſſione ſpeciali gratias habet. Deinde Conſtantinus anno Imperii quinto, ut diſertè habet Eutropius lib. 10. bellum adversùs Maxentium commovit, *& copias ejus multis prœliis fudit.* Quare anno 311. bellum illud inchoatum, neque enim, ſi Kalendis Juliis anni 312. adhuc Coloniæ Conſtantinus reſediſſet, tot prælia ante ſeptimum Kalendas Novembris, quo victus Maxentius, committere potuiſſet. Unde quæ idem Eumenius de ponte Agrippinenſi in Francos extructo habet, ad annum 311. non ad ſequentem pertinet; ac denique perperam inde deducit Gothofredus orationem hanc Coloniæ Agrippinæ habitam fuiſſe.

VII. *Quo anno Oratio de regno à Syneſio dicta.*

Eadem methodô inveſtigandus annus, quo Syneſius egregiam, *de Regno ad Arcadium Imperatorem*, orationem Conſtantinopoli habuit. Ait Syneſius ejuſdem orationis initio, in hymno tertio, ac nonnullis aliis locis, cauſam hanc Legationis ſuæ habuiſſe, ut Pentapoleos, ac nominatim Cyrenes Patriæ ſuæ calamitoſæ ac ſemirutæ, opis ac ſubſidii aliquid ab Imperatore peteret, quæ barbaris, efferatiſque vicina gentibus ægrè ſe ab illorum infeſtatione defenderet. Cùm verò urbes ab Imperatoribus aut extruerentur, aut reædificarentur, annis, quibus Decennalia & id genus feſta celebrabant, examinandum venit, quibus in Arcadii ſolemniis hæc oratio recitata fuerit. Petavius in Notis ad Syneſium obſervat hunc libro de Inſomniis pag. 148. triennalem hanc legationem fuiſſe, ſignificare, quod & in hymno 3. & in Epiſtola 41. idem Syneſius inſinuat, deſignatque annô, quô Conſtantinopoli diſceſſit, Aurelianum Conſulem fuiſſe. Geſſit hic Conſulatum Stilicone Collegâ anno 400. quare annus 398. triennii illius primus, annus verò 400. ultimus fuit. Arcadius anno 383. XVI. Kalendas Februarias à Theodoſio Patre Auguſtus dictus eſt, annoque 395. eidem XVI. Kal. Februarii demortuo ſuc-

cessit. Anno 397. Quindecennalia Imperii vivente Patre suscepti celebravit, eo enim anno Theophanes habet: *hoc anno sexto mensis Pauni Kalendas* (hoc est die vigesima prima Maij) *Sancti Prophetæ Præcursoris & Baptistæ Ioannis Reliquiæ Alexandriam translatæ sunt.* Anno autem 399. Quinquennalia Imperii post Patris mortem initi idem Imperator edidit, quod ex iis, quæ idem Theophanes eodem anno habet, colligitur: *Arcadius Imperator militum Numerum, quos dixit Arcadicos, Constantinopoli instituit.* Ea itaque Oratio iis in Quinquennalibus habita. In Codice Theodosiano lib. 7. tit. 1. *de re militari* l. 17. revocari suos quosque ad numeros (ità tunc legiones vocatæ,) & Sedes, tam Præsentales, quàm Provinciales milites ab Arcadio jubentur Kalendis Februariis, anni 389. Et Synesius in eadem Oratione inter alios defectus exitium Imperio Orientali minantes, ponit hanc vagandi militum licentiam. Pagina enim 22. agens de Barbaris militibus, quorum operâ tunc Imperator utebatur, subjicit: *At ne quidem contrarias illis* (Barbaris) *viris opponere; & perinde ac si illorum* (vires) *nostræ essent vacationem à militia postulantibus indulgere, cæteraque qui in regione versantur, aliis rebus occupari permittere, quid aliud est quam hominum ad interitum festinantium?* Natale Imperii ab Arcadio vivente patre initi incidit in diem decimum septimum Januarii, quare eo die, anno 399. ea Oratio habita, cujus fructus ea Arcadicorum militum institutio. Petavius anno 397. aut 398. recitatam scribit, sed cùm priori illo anno nullam. Ex his festivitatibus Arcadius celebrarit, annoque 398. nondum Constantinopolim pervenisset Synesius (alioquin si eo anno Orationem illam mense Januario recitasset, tanto postea tempore ibidem commoratus non fuisset,) sequitur præfato tantùm anno eam dictam esse.

VIII. *Vrbes annis quibus hæ festivitates celebrabantur, constructæ.*

Variis enim exemplis in Consulatuum Cæsareorum Rationario legendis liquet, annis, uti jam insinuavimus, quibus hæ festivitates edebantur, urbes aut constructas, aut reparatas fuisse; unde Geographia non tantùm nummorum cognitione, quod docuit Spanhemius lib. de præstantia, & usu Numismatum, sed etiam Vicennaliorum, & id genus festorum notitiâ locupletari in posterum poterit. Neque enim satis est Geographo situm urbium declarare, sed & earum fundationis tempus, quando illud sciri potest, accuratè notare debet. Scribit Eusebius in Chronico anno Abrahami 2237. *In Palestina Nicopolis, quæ priùs Emmaus vocabatur, urbs condita est, legationis in industriam pro ea suscipiente Iulio Africano scriptore temporum.* Desinit is annus Abrahami in anno Christi 221. quo quartus Heliogabali annus cœpit. Anno sequenti Alexandro Severo Collegâ idem Heliogabalus

gabalus Consulatum quartum gessit, Pridieque Nonas Martias interfectus est. Quare ea legatio ab Africano anno 221. Suscepta, non verò anno 220. ut perperam Petavius in Chronico, eaque urbs non ab Heliogabalo, ut videtur, sed ab Alexandro Severo ejus successore reædificata. Cùm enim idem Heliogabalus Quinquennalia mense Junio, anni 222. edere deberet, missus ad eum Africanus, qui eam civitatem instaurandam peteret, sed eo ineunte Martio occiso, initio Imperii Alexandri urbs denuò constructa. De ea videndus Valesius in notis ad Sozomenum lib.5. cap.21.

IX. *Annus Vicennalium Constantini annum conditûs Constantinopoleos indicat.*

Longè celebrioris civitatis ædificatæ tempus, certiúsque, ejusdem regulæ beneficio è tenebris eruitur. Ea est Constantinopolis, cujus dedicationem in annum 330. in quem quinta Constantini Magni Quinquennalia incidebant, factam fuisse inter omnes convenit, sed de cujus conditûs anno magna inter viros doctos controversia. Petavius in Chronico, & Gothofredus in Chronologia Codicis Theodosiani ejus fundamenta jacta scribunt, anno, quo Januarius, & Justus Consulatum gessêre, qui Christi fuit 328. Quòd auctor Chronici Alexandrini habeat: *His Coss. Constantinus Româ profectus & Nicomediæ Bithyniæ metropoli moratus, sæpeque Bysantium profectus, primum Bysantii murum instauravit, magnamque partem ad veterem murum adjecit, novumque cum eo conjunxit, urbemque ipsam Constantinopolim dixit. Circum, novis ex ære statuis exornavit, omnique arte tribunal, ubi Imperator spectacula faceret, ad Romani theatri formam perfecit &c.* Apud eumdem Auctorem legenda. Sed cùm Constantinus Magnus nulla hoc anno solemnia ediderit, hujus Civitatis conditus ad annum Vicennaliorum ejus, vel Nicomediæ vel Romæ actorum, pertinet, quod quidem juxta nostram regulam necessariò dicendum. Et attentis adminiculis, quæ eidem suffragantur, non dubium quin anno 325. post Vicennalia Nicomediana urbs fundata fuerit. Socrates enim lib. 1. cap. 16. ait: *celebrata igitur festivitate publicâ Vicennaliorum suorum, statim ad Ecclesiarum instaurationem, omne studium suum contulit, idque tum in aliis civitatibus præstitit, tùm in urbe sibi cognomine. Quam quidem Bysantium antehac appellatam magnoperè amplificavit, & ingentibus cinctam muris, variisque ædificiis exornatam, Reginæ urbium Romæ exæquans, Constantinopolim nominavit; utque nova Roma vocaretur, lege sanxit.* In eumdem annum conditum ejus conjiciunt Sozomenus, Theophanes, Nicephorus, & Cedrenus licet hi duo postremi conditum cum Encœniis & Dedicatione imperitè confundant. Ac Julianum Imperatorem Orat. 1. in ea sententia fuisse, ex Philostorgio lib.2. cap.9. elicio. Ait Julianus de Constantino

Constantino: *Posteaquam verò Dominus omnium est constitutus, tum sui nominis urbem infra decem annos extruxit.* Parte aliâ Philostorgius ait *Constantinum octavo & vicesimo Imperii sui anno ex Bysantio Constantinopolim condidisse.* Annus vicesimus octavus Constantini absolvitur anno Christi 334. à quo per decem annos retrocedendo, pervenitur ad annum 325. quo juxta Julianum civitas condi cœpta. Allatius lib. 1. de consensu Ecclesiæ Occidentalis & Orientalis cap. 14. qui in hoc arcanum non penetrabat, ait legendum esse ἐν τῷ εἰκοστῷ, id est, *anno vicesimo*, ne tam miro, inquit, anachronismo res conturbasse Philostorgium affirmare cogamur. Sed frustra, locus purus est, Philostorgiusque de anno, quo absoluta Constantinopolis, non de eo quo ejus fundamenta jacta, loquitur. Denique hanc nostram sententiam confirmat Auctor Chronici Alexandrini, qui anno 361. quo Julianus Cæsar Quinquennalia celebravit scribit: *Incœnia magna Ecclesiæ ejusdem urbis Constantinopoleos celebrata sunt, anno trigesimo quarto, plus minùs, quam fundamenta Constantinus victor Augustus jecerit. Acta sunt Encœnia XVI. Kal. Martias, qui dies est mensis Peritii, seu Februarii XIV.* Si à die 14. Februarii anni Christi 361. per annos triginta quatuor retrocedas, pervenies ad mensem Februarium anni Christi 326. Quare eo anno, vel potiùs superiori exeunte, illius Ecclesiæ fundamenta jacta: quo loco non tantùm confirmatur Ecclesiàs annis quibus hæc solemnia celebrarentur, & extructas & dedicatas fuisse. Sed præterea urbem Constantinopolim in prioribus vel saltem in posterioribus Constantini Magni Vicennalibus conditam fuisse, ideoque quæ idem Auctor Chronici Alexandrini anno 328. scribit intelligenda esse de ejusdem operis continuatione, non verò de priori ejus fundatione: Ideo porrò plura egregia ædificia anno eodem peracta, quia Constantius Cæsar, qui anno 323. eo honore decoratus fuerat, Quinquennalia sua celebravit; at Constantinum M. extra solemnia à se edita, urbem sui cognominem condere cœpisse prorsùs incredibile; eò magis, quò non nisi in propriis id genus festivitatibus, ejusdem encœnia celebrarit.

X.
Decennaliū ope Inscriptiones explicata.

Non parùm denique Decennaliorum, & id genus festorum notitia ad epigraphas, quæ in nummis & marmoribus leguntur, explicandas conducit. Ejus beneficio intelligimus hunc nummum v. g. quem Scaliger in Notis Eusebianis retulit, rectè à Valesio in Notis ad lib. 16. Ammiani expositum fuisse. Legitur in eo: IMP. CAESAR TRAJANUS HADRIANUS AUG. P.M. TR. P. COS. III. PP. ANNO DCCCLXXIV. NAT. VRBIS R. CIR. CON. S. C. Id est, *Natali urbis Romæ Circenses concessi Senatusconsulto.* Incipit is annus

urbis

urbis in anno Christi centesimo vicesimo primo, in quem Quinquennalia ejusdem Imperatoris incidebant. Quare rectè ea verba adhibita ad horum verborum Ammiani lib.16. interpretationem, ostendendumque *urbis templum* hoc anno ædificatum fuisse; *Et urbis templum*, (inquit Ammianus loquens de iis, quæ Constantius Augustus Romæ videre gestiebat,) *forumque pacis, & Pompeii theatrum, & odeum &c.* Quo & egregiè pertinere ostendit, quod scribit Athenæus lib.8. cap.16. ἔτυχεν δὲ οὖσα ἑορτὴ, τὰ Παρίλια μὲν πάλαι καλούμενα, νῦν δὲ Ῥωμαῖα τῇ τῆς πόλεως τύχῃ ναοῦ καθιδρυμένου ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἀδριανοῦ. ἐκείνην τὴν ἡμέραν κατ' ἐνιαυτὸν ἐπίσημον ἄγουσι πάντες ἑορτὴν οἱ Ῥώμην κατοικοῦντες, καὶ οἱ ἐνεπιδημοῦντες τῇ πόλει. Id est, *celebrantur enim Parilium dictæ quondam feriæ, nunc Romanas appellant, extructo, dicatoque Fortunæ Urbis templo, ab optimo, & humanissimo Imperatore Hadriano. Eum scilicet diem cum solemni celebritate quotannis festum agunt, non solum Romani cives, sed etiam quotquot externi homines tum Romæ sunt.* Ex iis, inquam, verbis Valesius sibi elicuisse videbatur Hadrianum eo anno Natalem urbis Romæ celebrasse, eoque nomine vocari, exinde sanxisse eum diem, qui antea Parilia erat dictus. Egregia explicatio, quam ejusdem Imperatoris Quinquennalia certam reddunt, quæ tamen si ad eadem non respicias, infirma erit. Annis siquidem quibus hujusmodi solemnia peragebantur, & templa construi, ac dedicari, & nova induci in more positum erat, quemadmodum jam observavimus, unde conjectura Valesii optima. In eo is tantùm errat, quod scribat id actum Olympiad.225. anno 2. qui erat, inquit V. Imperatoris Hadriani. Præfato enim anno urbis, cœptus tantùm annus primus Olympiad. 225. quintusque ejusdem Imperatoris. Erratum pariter à Calvisio in suo opere Chronologico, Petavioque in Chronico, qui scribunt Hadrianum, rebus Urbis, Italiæque compositis anno Christi 120. ad lustrandas Orbis Romani Provincias, profectum esse: ac primo in Galliam, & Germaniam: deindè in Britanniam, ac anno 123. in Orientem transiisse. Neque enim, quemadmodum ex præfata Epigraphe deducitur, ante annum centesimum vicesimum primum Româ discessit Hadrianus; neque tardiùs in Orientem, quàm anno centesimo vicesimo secundo profectus ctus est, uti tam ex Eusebio in Chronico, quàm ex Chronici Alexandrini auctore discimus. Quare anno 121. ejus Quinquennalibus dicato, in Gallias, & Germaniam, indeque in Britanniam transiit, in qua *murum per octoginta millia passuum primus duxit, qui Barbaros, Romanosque divideret*, inquit Spartianus in ejus vita cap. 11. Quod autem in præfato nummo Hadrianus *Pater Patriæ* dicatur, existimo

T id

id potiùs privatorum studio, ac consuetudine, quàm authoritate publica actum fuisse juxta dicta capite quinto num.IX.

XI. Inscriptiones duæ Decennalium ope explicatæ.

Decennalium pariter beneficio, quo anno variæ Inscriptiones dicatæ sint, intelligimus. Onuphrius in libro II. Fastorum anno Urbis 1058. Epigraphen refert. Quæ legitur in marmore, Romæ in Thermis Diocletiani, effosso.

CONSTANTIUS. ET. MAXIMIANUS. INVICTI. AUGG.
SEVERUS. ET MAXIMINUS CAESS.
THERMAS. ORNAVER. ET. ROMANIS. SUIS. DEDICAVER.

Refert aliam in eandem rem Tristanus Tom.3.pag.424.quæ Romæ apud templum S. Susannæ extat.

DD. NN. DIOCLETIANUS ET MAXIMIANUS INVICTI SENIORES AUGUSTI PATRES IMPERATORUM ET CAESARUM CONSTANTIUS ET MAXIMIANUS INVICTI AUGG. SEVERVS ET MAXIMINVS NOBILISSIMI CAESARES. THERMAS FELICES DIOCLETIANI AUG. FRATRIS SUI NOMINE CONSECRAV. COEPTIS AEDIFICIIS PRO TANTI OPERIS MAGNITUDINE OMNI CULTU PERFECTAS ROMANIS SUIS DEDICAVERUNT.

Thermæ Diocletianeæ anno 302. quo Constantius Chlorus & Galerius Maximianus Cæsares Decennalia celebrarunt, constructæ, quemadmodum in Fastorum Rationario diximus. Cùm verò Severus & Maximinus Kalendis Maiis anni 305. Cæsares renunciati fuerint, Constantiusque Augustus anno 306. octavo Kalendas Augusti obierit, eædem Thermæ alterutro anno dedicatæ. Sed cùm idem Constantius & Galerius Maximianus anno 306. Cæsarei Imperii Quindecennalia celebrarint, manifestè liquet eodem anno, non verò 305. easdem dedicatas, quod non nisi Regularum nostrarum ope dignosci potest.

XII. [E]xplicatur Numisma Diocletiani.

Tristanus tomo tertio pag.341. egregium græcum Diocletiani numisma affert, quo eum quinto Imperii anno ineunte Quinquennalia celebrasse discimus: hoc Fastorum Consularium series non nisi valde imperfectè indicarat, Anno enim 288. quo quintus Imperii ejus annus

annus inchoatus est, non ipse, sed Maximianus Herculius II. Januario Collegâ Consulatum edidit; ex quo suspicandi locus fuit, eo Imperatore Consule, Diocletianum festum illud celebrasse; sed Numisma illud id manifestè demonstrat. Legitur in eo AK. Γ. AT. OT. ΔΙΟΚΛΗΤΙΑΝΟC CEB. Id est, *Imperator Cæsar Caius Aurelius Valerius Diocletianus Augustus.* Visitur in eo idem Imperator Laurô coronatus, & in aversâ parte figura stans quæ in ara sacrificat, ac præterea hæ literæ: L. E. id est, *anno quinto.* Quæ figura, vel etiam Vesta sacrificans in nummis, in quibus hujusmodi vota distinctè exprimuntur, (uti v. g. in nummo Marci Aurelii ab Occone relato, in quo Tribunitia ejus Potestas XXV. notatur, ac illius vota suscepta Decēnalia secunda memorantur, Vestaque sacrificans coram arâ sculpta est,) sæpè exhibetur: cujus rei varia exempla in Fastorum Rationario videre est. Et tamen idem Tristanus, qui non adverterat plura Imperatorum numismata ad ea solemnia respectum habere, perperam dicit figuram hanc ab alicujus civitatis, in qua pluribus sacrificiis pietatem Diocletianus ostentarat, incolis positam fuisse; indeque de expensis ab eodem in sacrificiis factis, aliisque hujusmodi disserit, quæ parùm ad istius numismatis explicationem faciunt.

XIII. *Explicatur Numisma Probi.*

Idem Tristanus eodem tomo pag. 298. Probi Imperatoris nummum exhibet, in cujus postica parte visitur templum octo columnarum; in eoque figura sedens dextrâ victoriolam, sinistrâ hastam tenens, ac circùm legitur, ROMAE AETEP. Quod numisma in ejus Quinquennalibus cusum. Quod eò magis existimandum, quò aliud ejusdem Imperatoris referat is author, in quo Probus radiis coronatus conspicitur, ac veste Consulari, quæ Palmata dicebatur, indutus, & in cujus postica parte visitur etiam templum in quo Imperator ille à Victoria coronatur. Is enim in quarto suo Consulatu Quinquennalia edidit, & quia aliquod templum in honorem Romæ, quæ tanquam Dea colebatur, construxerat, illud in nummis anno quo festum illud edidit, percussis, repræsentatum. In iis siquidem qui annis quibus hæc festa celebrata, percussi fuere, sæpe templa repræsentata fuisse, ex iis quæ in fastorum Rationario dicemus, manifestum fiet. Oto pag. 260. Nummum Antonini refert in quo is dicitur, Trib. Pot. XV. Cos. IIII. & in cujus postica parte cernitur templum octo columnis suffultum ac circùm TEMPLUM DIVI AUG. RESTITUTUM. Cusus iste anno 152. quo eumdem Imperatorem Quindecennalia celebrasse ostundemus. Quare non dubium quin præfatus Probi in ejus Quinquennalibus percussus fuerit, ipseque eo anno aliquod templum, aut ædificarit, aut dedicarit; & tamen idem Tri-

stanus scribit, postquam Gentes barbaras idem Imperator domuisset, Romanos sibi in animùm inducentes eum Æternum futurum, in hujus opinionis argumentum, Romæ Deæ sub Æternæ titulo templum ædificasse, præfatisque Numismatis Signum illud impressisse: quæ explicatio omninò improbabilis.

XIV. *Explicatur Numisma Aureliani.*

Denique idem Tristanus pag. 254. nummum græcum Aureliani refert, in quo is laureâ coronatus delineatur; & in postica parte repræsentatur Aquila Coronam gerens, inter duo signa militaria posita, cum duobus captivis in inferiori parte nummi. Circùm scribitur: L. Δ. id est, *anno quarto.* Ait is Auctor eam Aquilam, signa, captivosque, Imperii Romani gloriam ab Aureliano in priorem ac antiquum statum restitutam significare; prætereaque eosdem captivos cum Orientem & Occidentem recuperasse ostendere. Sed his nimis tenuiter nummus ille explicatus. Cusus is anno Christi 274. cujus initio Aurelianus Quinquennalia edidit; ideoque anno ferè anticipavit. Post enim ejus Româ eodem anno discessum plura ab eo acta, quàm ut intra paucos menses perfici potuerint. Eo autem anno cusum ex eo colligitur, quòd in nummis vota Quinquennalia, aliaque id genus expressis verbis repræsentantibus, duo captivi signo militari assidentes plerumque cernantur, ut aliquot exemplis in Fastis digerendis ostendimus, & Constantini Magni nummus, qui apud Tristanum loco laudato pag. 550. extat, fidem facit. Eumdem is Imperatorem galeatum exhibet, ac in aversa parte hæc verba: VIRTVS EXERCIT. Cum Labaro & Signo militari, in quo scriptum est: VOT. XX. in cujus signi pede duo captivi sedent. In nummis itaque annis hujusmodi festivitatibus dicatis, percussis, qualis ille, qui in Decennalibus vel Vicennalibus Constantini cusus fuit, captivi sedentes, victoriæ, aliaque id genus ut plurimùm repræsentantur. Ex quorum cum præfato Aurelianeo convenientiâ intelligimus non tantùm ante mortem hunc Imperatorem Quinquennalia edidisse, sed etiam eadem anticipasse.

XV. *Error Antiquariorum in Numismatum descriptione.*

Valdè igitur, ut his tandem finem imponam, observanda, quæ in nummis Quinquennalia vel Decennalia distinctè exprimentibus repræsentantur, quove anno ii percussi. Nihil enim ad alios in similibus solemniis cusos, neque votis Quinquennalibus aut Decennalibus conceptis verbis signatos explicandos magis conferre potest. Unde iis Antiquariis, qui non nisi ferè aversas numismatum partes, aut sub unica alicujus Imperatoris affigie earum plures variis plerumque annis cusas exhibere solent, non succensere non possum, cùm hoc pacto non sibi tantùm, sed & aliis ad eorum enigmata solvenda viam

præcludant

præcludant : & quod pejus , Lectorem incautum in errorem inducant. Qui itaque rei adeò utili operam navare voluerint , ab ea agendi ratione prorsùs cavere debent , ac Sebaſtianum Erizzum imitari , qui quæ in antica parte leguntur , priùs deſcribit , ac dein quæ in poſtica explicat ; parùm curans ſæpiùs ejuſdem Imperatoris titulos repetere , modò eos , uti ſe habent , repræſentet , & cuilibet averſæ parti anticam ſuam aſſignet. In errorem non diſſimilem ii etiam non raró incidunt , qui vetera Manuſcripta ſummo literarum emolumento è tenebris eruunt , publicique juris faciunt. Cùm enim veteris ſcripturæ quantumvis perverſæ veſtigia bonâ fide referre , ipſoſque etiam nœvos ac maculas repræſentare deberent , ut aliis occaſionem conjectandi ſæpè veriora, quàm quæ ipſi, præberent ; fracta ſuo modo interdum reſtituunt ; Lacunas ex conjecturis ſuis ſupplent, efficiuntque ut Manuſcripta tædiosè revolvere non raró neceſſe ſit. Quamobrem utrorumque cura ac diligentia deſideratur ; expeditque , ut tam numiſmata , quàm Manuſcripta , cô quô diximus modô, deſcribantur ; cùm verum ſit illud quod Seneca prodit, *in quo prato non niſi lacertam alter invenit , poteſt alter leporem capere.*

CAPUT SEPTIMUM.

Aliquot Imperatorum Decennalia , & id genus feſta , de quibus major difficultas eſſe poteſt , explicantur.

I. Quinquennalia, & id genus feſta propriè à Tiberio incipiunt.

QUia omnium Quinquennalium , & id genus feſtorum à Cæſaribus, Imperii Collegis, & Auguſtis celebratorum ſeriem exhibere decrevi , ex iiſque aliqua ſunt , de quorum anno major controverſia eſſe poteſt , ideo hîc ea ſeorſim examinanda. Illa quidem , uti jam diximus, ab Auguſto , qui per interciſa Decennia & Quinquennia Imperium ſuſcepit , originem ducunt , ſed cùm Tiberius ex Imperatoribus primus fuerit , qui ſemel in perpetuum illud acceperit , quique Senatus-conſulto ſibi ad tempus illud decerni paſſus non fuerit , hæc ſolemnia propriè ab eo incipienda. διελθόντων δὲ τῶν δέκα ἐτῶν τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ ψηφίσματος μὲν ἐς τὴν ἀνάληψιν αὐτῆς οὐδενὸς ἐδεήθη. οὐδὲ γὰρ ἐδεῖτο, κατατέμνων αὐτὴν ὥσπερ ὁ Αὔγουστος ἄρχειν, inquit Dio lib.57. *cùm decem anni abiiſſent Imperii, non eguit Senatus-conſulto ad recipiendum illud. Neque enim petebat imperare interſcindens ipſum Imperium , ut Auguſtus.*

II. Decennalia, & Vicennalia Proconsularis Imperii Tiberii.

Cùm ex Clemente Alexandrino, ut prima parte hujus Dissertationis cap. 3. ostendimus, Proconsulare Imperium eidem Tiberio anno Christi decimo, quinto Kalendas Septembris collatum fuerit, ejusdem Imperii Decennalia in annum Christi vicesimum, Vicennalia verò in annum tricesimum incidebant. Et tamen, ut videre est in Fastis, annô vicesimo primo, ac rursùs tricesimo primo Consul processit, & juxta secundam Consulatuum Cæsareorum regulam, eadem solemnia edidit. Ex quo sequi videtur anno Christi undecimo illud Imperium ei concessum fuisse. Sed quia Clemens Alexandrinus neque in die, neque in mense erravit, non videtur etiam in anno errasse, eò magis quò Suetonius in Tiberio, ubi cap. 20. dixit: *dedicavit & Concordiæ ædem*, quod mense Januario ejusdem anni factum, statim de eodem Imperio Tiberio collato ait: *ac non multò post lege per Consules latâ, ut Provincias cum Augusto communiter administraret &c.* Breve itaque tempus inter eam nuncupationem & dedicationem intercessit. Præterea Dio lib. 56. de rebus M. Æmilio Lepido & Statilio Tauro Consulibus, anno nempe Christi undecimo gestis, Tiberium Proconsulem vocat: *Tiberius & Germanicus, cui pro Consule erat Imperium, impressionem in Germaniam fecerunt.* Ac paulò post: *Ludis in honorem Natalium Augusti actis, in Italiam reversi sunt.* Ubi vides initio anni Christi undecimi Tiberium Proconsulem vocari, argumento, quia anno superiori quinto Kalendas Septembris eo honore decoratus fuerat; cùm enim de die nulla difficultas esse possit, Tiberius non diceretur à Dione Proconsul initio anni Christi undecimi, si quinto tantùm Kalendas Septembris ejusdem anni Proconsulare Imperium accepisset: eò magis quò expeditio finita fuit nono Kalendas Octobris, in quem Natale Augusti incidit. Non videtur igitur à sententia Clementis recedendum; ob idque dicendum, vel Tiberium anno Christi vicesimo & tricesimo Decennalia & Vicennalia celebrasse, & Consulatum in annum vicesimum primum; & tricesimum primum distulisse, vel tam Consulatum, quam eadem solemnia in eosdem annos rejecisse, vel denique Tiberio imperante secundam Consulatuum Cæsareorum regulam non ita scrupulosè observatam, eosque Consulatus ob alios fines susceptos. Qua de re plura in ordinatione Consulum dicemus.

III. Antoninus Pius Augustei Imperii Vicennalia uno anno distulit.

Cæsarum Decennalia in Antonini Pii nummis primùm distinctè scalpta fuisse jam diximus. Factus est is Collega Imperii quinto Kalendas Martias anni Christi 138. eodemque anno, die decima Julii in Hadriani demortui locum successit. Quare tam Proconsularis, quàm Augustei ejus Imperii Vicennalia anno Christi 157. aut sequenti

quenti

quenti de more celebranda erant. Et quidem Proconſularis Imperii Vicennalia anno viceſimo exacto edita fuiſſe, docet Nummus ab Onuphrio lib. 2. Faſtorum & Occone laudatus, in quo legitur: ANTONINUS AUG. PIUS P. P. TR. P. XXI. & in poſtica: VOTA SOL. DEC. II. COS. IIII. At Imperii Auguſtei Vicennalia uno anno diſtulit, quod ex nummo ab utroque laudato colligitur. Signatur ille: ANTONINUS AUG. PIUS P. P. TR. P. XXII. & in averſa parte: VOTA SUSCEPTA DEC. III. exiſtimabat idem Onuphrius Antoninum anno Chriſti 158. quinto Kalendas Martias, quô Tribunitiam Poteſtatem XXI. iniit, vota Decennalia ſecunda ſolviſſe, & anno 159. eadem die Tribunitia poteſtate XXII. inchoatâ, vota Decennalia tertia ſuſcepiſſe: quem rectè Noriſius diſſertat. de votis Decennal. cap. 3. confutat, quòd eadem die vota ſolverentur, & nova in alterum Decennium conciperentur: quod ex Plinio lib. 10. Epiſt. 44. ab eodem Trajano ſcripta probat: *ſolemnia vota pro incolumitate tua, quâ publica ſalus continetur, & ſuſcepimus Domine pariter & ſolvimus.* Qua de re plura idem Noriſius, qui non alio modo nodum ſolvit, quàm dicendo Hadrianum non niſi anno Chriſti 139. demortuum, ideoque Antoninum Pium legitimo tempore Auguſtei Imperii Vicennalia celebraſſe, cùm Tribunitiam Poteſtatem primam anno 138. ſuſcepiſſet. Sed hæc viri doctiſſimi ſententia de Hadriani morte priori hujus Diſſertationis parte penitus à nobis everſa eſt, ideoque Antoninum Pium ea Vicennalia anno non legitimo peregiſſe certum, indubitatumque. Cujus rei alia exempla mox occurrent.

IV. *Quinquennalia, & id genus vota Commodi explicantur.*

Commodus Marci Aurelii filius morem hæc ſolemnia cum Trabea Conſulari edendi, qui jam in deſuetudinem abierat, renovavit; cujus exemplum ſucceſſores, præſertimque Imperatores Orientales imitati ſunt. Is à Marco Aurelio Patre anno 175. Piſonis & Juliani Conſulatu notato, die & menſe incertis, non tantùm Tribunitiâ poteſtate, ſed & quod hactenùs nemini obſervatum, Imperio Proconſulari decoratus eſt. Primum à Noriſio rectè ſtabilitum; ſecundum verò ex nummis, in quibus ejus Quinquennalia, Decennaliave annotata, manifeſtè deducitur. Neque enim hæc ſolemnia celebrata, niſi vel ob Imperium Cæſareum, vel ob Imperium Proconſulare, vel denique ob Imperium Auguſteum. Neque Auguſtus, nec Tiberius, neque quiſvis alius propter ſolam Tribunitiam poteſtatem hujuſmodi feſta peregit, ut notum eſt. Verum quidem eſt in hac ſecunda Imperii Romani adminiſtrationis forma nullum alium Collegam me deprehendiſſe, ſed hunc ea dignitate donatum, ac anno poſt, quinto

Kalendas

Kalendas Novembris, ut docet Lampridius in ejus vita cap. 12. à patre Augustum nuncupatum, tandemque eidem anno 180. successisse, indubitatum esse debet. Quare juxta Numismata ab Occone relata sic hujusmodi solemnia à Commodo celebrata ordinari debent. Anno 181. quo Antistio Burro Collegâ tertium consulatum gessit, Imperii Proconsularis Quinquennalia celebravit. In nummo enim ejusdem Imperatoris legitur: VOTA DECEN. SUSC. TR. P. VI. IMP. IIII. COS. III. P. P. S. C. qui Consulatus ostendit Norisium deceptum fuisse, quando scripsit hæc Quinquennalia anno præcedenti, quô nondum eum Commodus inierat, celebrata fuisse. Nam quod idem vir doctissimus eum nummum ad Quinquennalia Augustei Imperii vivente Patre suscepti referat, factum id ex communi errore, in quo omnes huc usque versati sunt, eundem nempe Commodum Imperii Collegam non fuisse. Hujus festi index ac signum quod in Chronico Alexandrino eodem anno legitur: *His Coss. Antiochiæ Artabanus homo copiosus populo in æde Daphnes nuncupatâ, sportulas* (locus non est integer) *& Cereris æternæ portiunculas, seu panum fragmina magnificè & ambitiosè sparsit, panesque illos politicos seu civiles appellavit, eò quod civibus suis eos impertiisset, ad eamque rem perpetuandam ex suis prædiis, annuos sumptus destinavit, qui sportulis illis civium æqua ratione responderent. Vicissim Antiocheni Artabano in Daphne statuam cum hac Inscriptione posuêre:* ARTABANO MEMORIA SEMPITERNA. Jam enim diximus in annos hujusmodi solemniis consecratos res novas, aut memoriâ æternâ dignas sæpè reservatas; ac in iisdem statuas, obeliscos, & id genus alia erecta fuisse. Celebrata porrò hæc Quinquennalia die decimâ septimâ Martii Augustei Imperii post patris mortem initi Natali; alioquin non anno 181. Sed præcedenti ea edita essent, ut patet. Tùm anno 183. quô Victorino Collegâ quartum Consulatum gessit, secunda Quinquennalia Imperii nempe vivente patre suscepti celebravit Commodus. Hujus Imperatoris nummum exhibet Occo in quo legitur. VOTA DECENN. SUSC. TR. P. VIII. IMP. VI. COS. IIII. P. P. S. C. Cœpta ab eo Tribunitia potestas octava anno 182. ideoque anno sequenti illud festum celebratum die etiam Natali Imperii patre vivente administrati. Ex quo & ea uno anno distulisse manifeste patet. Denique anno 184. tertia Quinquennalia, Imperii nempe post patris mortem obiti, celebravit, eodem pariter Natali die, XVII. scilicet mensis Martii. Liquet id ex nummo, qui apud eumdem Occonem extat, in quo legitur: VOTA SUSCEP. DECEN. P. M. TR. P. VIIII. IMP. VII. COS. IIII. P. P. S. C. vides in omnibus nummis memoratis

vota

vota Decennalia suscepta legi, quia, uti ostendimus, in Quinquennalibus vota Decennalia nuncupabantur, & quinto post anno, nempe in Decennalium festo, eadem solvebantur.

V. *Decennalia & Quindecennalia Commodi.*

Porrò quemadmodum tria Quinquennalia, ita & tria Decennalia Idem Imperator edidit. Priora anno 185. die etiam XVII. Martii, uti hæc epigraphe demonstrat: PRIMI DECENN. P.M. TR. P.X. IMP. VII. COS. IIII P. P. S. C. Suscepta decima Tribunitia potestas à Commodo anno 284. quô, eodem die tertia Quinquennalia edidit, quare priora Decennalia nonnisi anno sequenti ab eo peracta, eò magis quò diversis annis hujusmodi solemnia exhibere solitus fuerit. Secunda Decennalia quinto Kalendas Novembris, Imperii vivente patre gesti anno 186. quô Glabrione collegâ quintùm Consul Processit, celebravit, quemadmodum liquet ex nummo, qui apud Occonem extat: VOT. SOL. DEC. P. M. TR. P.XII.IMP. VIII. COS.V. P.P. Ex quo & colligitur eum anno 175. ante diem quintum Kalendas Novembris Tribunitiâ potestate & Proconsulari Imperio cohonestatum fuisse, alioquin anno 186. eodem die prioris Imperii Augustei Natali nondum Tribunitiam potestatem XII. assequutus fuisset; ex dictis verò suprà constat ante diem decimam septimam Martii posterioris Imperii Augustei natalem, eam illi dignitatem concessam, aliter secunda Quinquennalia, v.g. anno 183. in suo quarto Consulatu, & in Tribunitia potestate octava, quam certum est iniisse anno 182. non celebrasset, sed in nona Tribunitia potestate, quam præfato anno 183. ante diem decimam septimam Martii inchoasset. Tertia Decennalia Commodus solvit anno 190. quô, Petronio Septimiano Collegâ, sextum Consulatum edidit; quod ipsemet Consulatus ostendit. Profert hanc in rem Norisius numisma ejusdem Imperatoris, quod apud laudatum Antiquarium pag.326. in corona quercea hanc Inscriptionem præfert: VOT. XX. P. M. TR. P. XV. IMP. VIII. COS. VI. S. C. additque, Anno Epochæ Christianæ 190. idem Augustus fuit Consul sextùm, quo anno desinente decennio, ex quo patre defuncto, rei Romanæ administrationem acceperat, vota Decennalia solvit, & Vicennalia nuncupavit. Eadem tamen solemnia dies aliquot anticipavit antequam annum Tr. P. XV. expleret. Hæc Norisius. Sed incertum an præfatum numisma in Decennalibus posterioris ejus Imperii Augustei, an in ejus Imperii Proconsularis Quindecennalibus percussum fuerit; cùm in illis solemniis vota XX. solverentur, in istis verò nuncuparentur; essetque is annus posterioris ejus Imperii Augustei decimus, Imperii verò Proconsularis decimus quintus. Quia tamen videtur Commodus hæc Decennalia die XVII.

Martii, posterioris Imperii Augustei Natali, quo adhuc in cursu erat Tribunitia ejus potestas XV. ideo præfatus nummus ad ea referendus: eò magis quò si in sexto suo Consulatu in eo nummo annotato, anno nempe 190. Commodus Quindecennalia Imperii Proconsularis celebrasset, vel utraque eodem die XVII. Martii edita fuissent præter ejusdem Imperatoris morem; vel Tribunitiam Potestatem XVI. tunc gessisset, eadem epigraphe reclamante. Ea itaque Quindecennalia anno præcedenti, ut videtur, gesta. Quoad id, quod addit idem vir doctissimus, Commodum ea solemnia dies aliquot anticipasse, patet eum falli existimantem præfatum Imperatorem Tribunitiam potestatem suscepisse, vel die quinto Kalendas Martias, qua eâdem ornati fuerant Pater & Avus; vel certè nonis Martiis die Natali Marci Aurelii Patris. Ex dictis enim manifestè liquet non nisi post decimum septimum Martii ad Tribunitiam potestatem evectum Commodum; ideoque ea Decennalia legitimo tempore esse exhibita. Illud solùm circa hujus Imperatoris solemnia mihi dubium restat, ne secunda Decennalia anno 187. die decima septimâ Martii, quâ adhuc Tribunitia Potestas XII. currebat, ediderit. (Eo enim anno, uti in Fastis digerendis diximus, Thermæ Commodianæ Romæ dedicatæ sunt,) & anno 186. in quinto suo Consulatu id genus Festorum indicio, Imperii Cæsarei Tricennalia celebrarit. Nam sic utraque tempore legitimo peracta fuerint; in re tamen incerta in eodem Fastorum Rationario scripsi eadem Tricennalia uno anno dilata fuisse: quod parum refert, modò certum maneat tam anno 186. quàm anno 187. hujusmodi festa edita.

VI. *Quo anno Gallienus Decennalia celebrarit.*

Valerianus & Gallienus anno 253. rei Romanæ administrationem suscepêre, annoque 257. quô Quinquennalia de more celebranda erant, Consules processêre. Tum Gallienus Patre jam in captivitatem abducto, in quinto Consulatu, quem Faustinô Collegâ anno Christi 262. gessit, Decennalia celebravit. Fallitur enim Norisius qui ea in annum sequentem differt, cùm Pollio in Gallienis duobus cap. 5. Gallieni & Faustini Consulatu memorato, postea cap. 8. quæ in ejus Decennalibus acta, refert, ac dein Nummii Cleionii Albini, & Maximi Dextri Consulatu, qui in annum 263. convenit, prætermisso, narrat quæ gesta sunt Gallieno & Saturnino Consulibus, anno scilicet 264. ex quo ultimo Consulatu Norisius deducit ea Decennalia Albino & Dextro Consulibus, anno nempe Christi 263. fuisse edita. Sed perperam; Consulatus enim Gallieni ea anno 262. peracta fuisse manifestum facit, & indicat Dionysius Alexandrinus apud Eusebium lib. 7. cap.23. qui ubi Macriani Tyranni mortem narravit, de

Gallieno

Gallieno, qui Ecclesiæ pacem dederat, ait: *Religiosissimus verò Deique amantissimus Imperator septennalem circulum jam emensus, nonum Imperii annum degit, quo nos festa celebraturi sumus.* Id est, Decennalia celebrabimus. Ex quo secundæ Consulatuum Cæsareorum regulæ utilitas magis ostenditur, cùm ex ea innotescat, quæ à Scriptoribus historiæ Augustæ proximè ante aliquem Cunsulatum narrantur, ad immediatum Consulatum præcedentem non semper pertinere. Quod & alio exemplo ostendo. Capitolinus in Gordiano tertio cap. 23. ait: *Inditium non diu imperaturi Gordiani hoc fuit, quòd eclipsis solis facta est, ut nox crederetur.* Et Paulo post: *Venusto & Sabino Consulibus inita est factio in Africa contra Gordianum tertium.* Cadit is Consulatus in annum 240. & Nihilominus anno 239. nulla eclipsis visa, sed tantùm annis 237. die 12. Aprilis, & 238. die secunda ejusdem mensis. Sic Ammianus, ut ab Hadriano Valesio in Præfatione ad ejus opera, M. SS. Codicum beneficio accuratè emendata, observatum, paria Consulum novem omisit; & tamen res gestas iis annis, quibus illi Fastis nomen dedêre, exposuit. Nam ne rerum seriem interrumperet, bella duobus, aut etiam pluribus annis acta, continuâ oratione aliquando recenset. Quare in legendis Scriptorum historiæ Augustæ libris, ne ea rerum narrandarum ratio nobis fucum faciat, cavendum.

VII. *Maximianus Herculius priùs Cæsar postea Augustus fuit.*

Norisius differt. de Numismate Impp. Diocletiani & Maximiani cap. 2. scribit Maximianum Herculium Vicennalia biennio anticipasse, ut cum Diocletiano, cujus Collega in Imperio erat, quique ineunte anno vicesimo, Christi nempe 303. Vota Vicennalia solvit, conveniret. Addens se vix in communem sententiam trahi posse, quæ docet eundem Maximianum antequam Augustus fieret, Cæsaream dignitatem obtinuisse: quam postea sententiam aliqui viri docti amplexi sunt. Sed tam Maximianum, quàm Diocletianum legitimo tempore ea solemnia edidisse, & eundem Maximianum Cæsaream dignitatem ante Augusteam consequutum fuisse, minimè dubitandum; hoc enim postremum duobus in locis Eutropius lib. 9. & in totidem Orisius lib. 7. docent. Quod & ii omnes confirmant, qui eum annos viginti imperasse scribunt. Aurelius Victor in Epitome: *ætate interiit sexagenarius, annorum viginti Imperator.* Anonymus Valesianus: *Diocletianus cum Herculio Maximiano imperavit annos viginti.* Idem habet Lactantius lib. de mortibus persecutorum cap. 30. Incerti Panegyricus Maximiano & Constantino dictus cap. 8. habet: *Te rursus vicesimo anno Imperatorem, octavò Consulem ita ipsa amplexu quodam suo Roma voluit detinere, ut videretur augurari jam, &*

timere quod factum est. Tum cap. 10. *Sed profectò exegit hoc varietas & natura fortunæ . . . . . ut illa viginti annorum continua felicitas intervallo aliquo distingueretur.* Denique cap. 11. subjungit: *non potuisti resistere sanctæ illius parentis* (nempe Romæ) *Imperio, & invictus licet paruisti, & te illis vigiliis illisque curis, quas viginti annos expertus fueras, reddidisti.* Firmat eandem sententiam Codex Justinianeus, in quo multæ leges à Diocletiano & Maximiano datæ leguntur *Diocletiano* II. *& Aristobulo Coss.* Tum *Maximo secundo, & Aquilino Coss.* Id est, annis Christi 285. & 286. quô Kalendas Aprilis Augustus renuntiatus est.

VIII. *Licinius ex Cæsare factus Augustus.*

Verum non tantùm Maximianus Herculius prius Cæsar, quàm Augustus nuncupatus est, sed ii etiam omnes, qui à Marco Aurelio ad Valentinianum seniorem ab aliis Augustis Augustea dignitate donati sunt. Quod Ammianus lib. 27. de valente & Gratiano ab eodem Valentiniano Augustis factis docet: *In hoc tamen negotio Valentinianus morem institutum antiquitùs supergressus, non Cæsares, sed Augustos, Germanum nuncupavit & filium, benivolè satis. Nec enim quisquam ante hac adscivit sibi pari potestate Collegam præter Principem Marcum, qui Verum adoptivum fratrem absque diminutione aliqua majestatis Imperatorem socium fecit.* Ad quæ Verba Valesius in Notis scribit: *Atqui nonne etiam Severus Bassianum & Getam filios Augustos nuncupavit, teste Herodiano in lib. 3.? Quod si quis ab exercitu, non autem à Severo appellatos Augustos cavillabitur, ut scribit Spartianus in Severo, tum Diocletiani exemplum opponam, qui Maximianum Herculium Collegam Augustei Imperii sibi adjunxit. Sed responderi potest nec Diocletianum nec Severum Collegas sibi Augustos statim adscivisse, sed initio Cæsares tantùm, ut de Bassiano quidem ac Geta scribit Spartianus, de Maximiano autem Eutropius. At Valentinianus fratrem ac filium, non Cæsares primum, ac deinde Augustos, sed statim Augustos creavit.* Cùm itaque Ammianus tam Marci, quam Valentiniani factum tanquam novum & antea inauditum proponat, non solum Maximianum Herculium sed & Licinium Seniorem ex Cæsare Augustos factos fuisse indubitatum esse debet. Licet id etiam de Licinio Norisius, dissertat. de Numismate Licinii & Baluzius in Notis ad Lactantium de mortibus persecutorum negent contra Victoris Schoti, Cedreni, & aliorum fidem; quam is dignitatem à Galerio Maximiano ex expeditione Italica reduce, paulò antequam Augusteâ exornaretur, anno 307. obtinuisse videtur.

IX. *Constantius Chlorus &*

Dicit Norisius Eutropium errasse, quando scripsit: *Diocletianus Maximianum Herculium ex Cæsare fecit Augustum, Constantium & Maximianum*

Galerius Maximianus anno 292. Cæsares dicti.

Maximianum Cæsares. Pleno enim, inquit Quinquennio inauguratio Maximiani Augusti, Cæsarum designationem antecessit. Sed non advertit vir doctissimus Eutropium diversis annis gesta brevi, ut assolet, summâ colligere, Idatiumque quem sequitur, non minus errare in Cæsareo Imperii Constantii Chlori & Maximiani Galerii anno 291. consignando, quàm in Augusteo Licinii anno 308. collocando. Cæsarum enim designationem anno 292. factam fuisse, patet ex Consulatibus ab utrisque initis, quæ in annos Quinquennalium, Decennalium, & Quindecennalium eorumdem incidunt: quæ dispositio Consularis eorum etiam opinionem evertit, qui hanc nuncupationem in annum 293. conjiciunt, uti Baluzius in Notis ad librum de mortibus persecutorum. In edicto enim à Galerio Maximiano in favorem Christianorum dato, & ab Eusebio lib. 8. cap. 17. relato, Galerius Maximianus dicitur TRIB. POT. XX. Quare Kalendis Martiis anni 292. idem Galerius & Constantius Cæsares creati fuerant, cùm Edictum illud anno 311. post Kalendas Martias emissum fuerit; & ut habet idem Eusebius initio Appendicis de Martyribus Palestinæ, *post hujusmodi confessionem vita simul & doloribus liberatus idem Galerius fuerit.* Idque post Kalendas Maias, ut nos idem Lactantius docet cap. 33. 34. 35. *Decimus & octavus annus agebatur,* inquit, *cùm percussit eum Deus insanabili plagâ .... & hac facta sunt per annum perpetem .... & jam deficiens edictum misit ...... hoc edictum proponitur Nicomediæ, pridie Kalendas Maias, ipso octies & Maximino iterum Coss.* (qui Consulatus in annum 311. cadit) ...... *nec tamen ille hoc facto veniam sceleris accepit à Deo sed .... horrenda tabe consumptus est. Idque cognitum Nicomediæ mensis ejusdem, cùm futura essent Vicennalia Kalendis Martiis impendentibus.* Annus decimus octavus Galerii Maximiani cœpit Kalendiis Martiis anni 309. quo exeunte, vel circiter, eo morbo is afflictus est, usque ad anni sequentis finem, ac initium anni 311. quo post Kalendas Martias, ac Tribunitiam potestatem vicesimam susceptam, edictum in Christianorum gratiam emisit, & post Kalendas Maias ejusdem anni, cùm futura essent Vicennalia Kalendis Martiis anni 312. miseram efflavit animam. Ex quibus manifestè patet eum nonnisi anno 292. Cæsarem factum fuisse, Edictumque post Kalendas Martias emissum. Si enim anno 293. Cæsareâ dignitate decoratus fuisset, Edictum Tribunitiam potestatem XIX. non XX. præferret si verò anno 291. anno vicesimo primo ejus Imperii à Kalendis Martiis inchoato Vicennalia edidisset; quæ tamen Lactantius dicit anno sequenti celebranda fuisse.

X.
Ostenditur ex Lactantio Constantiũ & Maximianum anno 292. Cæsares creatos fuisse.

Sed & Numismata Græca eandem Idatii opinionem convellunt; septem enim apud Occonem extant, in quorum singulis singuli Imperii Augustei ejusdem Galerii Maximiani anni exprimuntur, in quorum ultimo septimus memoratur. Quibus evincitur primò Galerium Maximianum anno 311. Kalendis Maiis, quibus imperium anno 305. inierat, adhuc in vivis fuisse, alioquin septimum Augustei Imperii annum non attigisset. Secundò Tribunitiam potestatem XX. in rescripto ejusdem Galerii memoratam, inchoatam fuisse Kalendis Martiis ejusdem anni 311. Tertiò hujusmodi rescriptum non nisi post easdem Kalendas Martias datum, eò magis quò Lactantius doceat illud pridie Kalendas Maias Nicomediæ propositum. Si enim ante Martium emissum, ejus promulgatio tamdiù dilata non fuisset, cùm de fine persecutioni imponendo ageretur, & postquam illud emisit, uti cum Eusebio diximus, statim perierit. Ac denique quod præcipuè intendimus, Galerium Maximianum anno 292. Cæsaris nomen assecutum, quæ hîc per transennam explicare placuit, quia Norisius, qui Lactantium non viderat, hujus auxilii expers, id præstare non potuit.

XI.
Non deducitur ex Spartiano Herculium ex Cæsare Augustum factum non fuisse.

Alterum argumentum Norisius affert ad probandum Maximianum Herculium Cæsarem non fuisse antequam ad Augusteam dignitatem eveheretur. Scribit Spartianus Ælium creatum fuisse Cæsarem ab Hadriano, *non testamento, ut antea moris erat, sed eo genere quo nostris temporibus à vestra clementia Maximianus ac Constantius Cæsares dicti sunt, quasi quidam Principum filii, & Augustæ majestatis hæredes.* Sanè, inquit Norisius, Maximianum Herculium Spartianus non omisisset, imò potiùs quàm Galerius Maximianus & Constantius Chlorus in exemplum vocatus fuisset, si Cæsaream dignitatem ante Augusteam obtinuisset. Sed eo exemplo Spartianus uti non poterat. Ælio enim, sicuti Maximiano Galerio & Constantio Chloro cum Cæsaris honore Tribunitia potestas collata fuit, uti ex nummis constat. Quæ tamen Maximiano Herculio non nisi cum Imperio Augusteo concessa. Patet id ex duabus Inscriptionibus ab eodem Norisio & à Grutero pagina 166. recitatis In priori Diocletianus dicitur TRIB. POT. X. Maximianus verò Herculius, TRIB. POT. IIX. In posteriori Diocletianus dicitur, TRIB. POT. XI. Maximianus, TRIB. POT. X. Diocletianus decimo Kalendas Octobres anni 284. Maximianus verò Herculius Kalendis Aprilis anni 286. Augusti renunciati sunt. Quare decima Tribunitia potestas Diocletiani anno 293. inchoatur, & sequenti absolvitur. A Kalendis verò Aprilis anni 286. ad Kalendas Apriles anni 294. anni sunt octo completi. Unde hoc

hoc ultimo anno ea Inscriptio dedicata, & Tribunitia potestas Maximiano Herculio non ante annum 286. collata; quod & posteriori Inscriptione comprobatur. Nam Tribunitia Potestas XI. decimo quinto Kalendas Octobris anni 294. à Diocletiano, & decima Kalendis Aprilis anni 295. ab Herculio assumpta. Quocirca hæc dedicari uon potuit nisi eo anno post Kalendas Apriles quibus Maximianus Tribunitiam Potestatem X. inierat, & Diocletianus undecimam absolvebat. Ex quo non tantùm sequitur Maximianum non nisi anno 286. quod tamen ab aliquibus negatum, factum fuisse Augustum, sed & Tribunitiam potestatem ei cum Cæsarea dignitate anno 284. collatam non fuisse, ideoque Spartianum hoc exemplum adhibere non potuisse. Cùm itaque nihil in contrarium alicujus ponderis afferatur, non videtur amplius in dubium vocari posse, an Maximianus Herculius prius Cæsar, quàm Augustus fuerit. Quo Honore cùm anno 284. duodecimo Kalendas Decembres, ut jam à nobis ostensum, exornatus fuerit, sequitur eum Vicennalia stato tempore edidisse.

XII. *Maxentii Quinquennalia dilata.*

Sed quod de Maximiano Herculio, eum nempe hæc solemnia anticipasse, dici non potest, omninò de Maxentio & Licinio asserendum. Romæ ille anno 306. à Prætorianis Augustus dictus est sexto Kalendas Novembres, ut mox ex Lactantio ostendemus, quare quintus Imperii ejus anno 311. absolvebatur: quo quidem anno Indulgentiam Christianis Africanis concessit, sed Quinquennalia in annum sequentem distulit. Primum docet Optatus qui lib. 1. scribit: *tempestas persecutionis peracta & definita est jubente Deo, Indulgentiam mittente Maxentio Christianis libertas est restituta.* Quod eo anno factum fuisse rectè probat Valesius de Schismate Donatistarum cap. 1. adversus Baronium, qui hanc Indulgentiam in annum 306. perperam conjecit. Posterius disertè testatur Lactantius lib. de mortibus persecutorum cap. 44. ubi de bello Constantinum inter & Maxentium anno 312. gesto, ait: *Imminebat dies quo Maxentius Imperium ceperat, qui est ad Sextum Kalendas Novembris, & Quinquennalia terminabantur.* Tum cap. 46. de Galerio Maximino contra eundem Constantinum & Licinium bellum gerente ait: *Statuit Imperator* (Galerius Maximinus) *prælium diei Kalendarum Maiarum* (quo die Diocletianus & Maximianus anno 305. abdicarant, & Galerius Maximianus ac Constantius Chlorus Augusti facti fuerant, ut nos post longam ignorationem idem Lactantius cap. 19. docet) *quæ octavum annum nuncupationis ejus implebant, ut suo potissimum Natali vinceretur, sicut ille* (nempe Maxentius) *victus est Romæ.* Quare Maxentius in annum 312. sexto Kalendas Novembres, quo Tribunitiam potestatem

Potestatem VII. assumpturus erat, Quinquennalia distulerat, eamque ob rem eodem anno Consul processerat. Circa diem tamen ejusdem Maxentii Natalem hic mihi scrupulus est. In veteri Kalendario filiorum Constantini tempore scripto, ad quintum Kalendas Novembris legitur: EVICTIO TYRANNI. ad quartum verò Kalendas ejusdem mensis: INGRESSUS DIVI. Quæ de Clade Maxentii & Constantini M. ingressu Eruditi communiter intelligunt, & quidem cum fundamento; cùm de Licinio ea intelligi non posse videantur; ac præterea quintus Kalendas dies Romanis religiosus esset, quòd Augustus eôdem aram Victoriæ dicasset, ostendens se ex propria virtute Imperium acquisivisse, ut alibi diximus. Quæ conjectura si admittenda sit, dicendum in Lactantio loco, *ad sextum Kalendas Novembris* legendum esse, *ad quintum Kalendas Novembris*. Quod si hæc conjectura non placeat, dicendum erit cum Baluzio in Notis, ideo eam Victoriam quinto Kalendas Novembris illigatam fuisse, quòd, ut habet Anonymus Valesianus, postera die Corpus Maxentii levatum flumine, & caput ejus incisum in Urbem perlatum fuerit; eoque modô victoria quodammodo completa.

XIII. *Licinius Decennalia uno anno anticipavit.*

Quoad Licinium, eum Decennalia anticipasse, annoque 315. celebrasse, certis argumentis ostendi potest, licet Norisius, qui Lactantium non viderat, Dissertatione de Numismate Licinii, cap.3. scripserit: *Constantinus exacto decimo Imperii anno Decennalia in Occidente splendidissima pompâ celebravit anno 316. octavo Kalendas Augusti, die Natali Imperii: Licinius ejusdem non tam in Imperio Collega, quàm æmulus, tertio postea mense, tertio Idus Novembris, die itidem Natali Imperii, ejusque anno decimo ineunte. Decennalia in Oriente dedit, ne Orientales Provinciæ, quæ ipsi parebant, spectaculorum pompam Occidenti inviderent.* Profert in eam rem nummum in gaza Medicea asservatum, in quo Licinii Decennalia vota soluta, & Vicennalia nuncupata exhibentur. Visitur in eo effigies Licinii Junioris, qui anno postea 317. Kalendis Martiis cum Crispo & Constantino Juniori Cæsar creatus est, ut Auctor est Idatius in Fastis: circa eam effigiem hæc verba leguntur: LICINIUS AUG. OB DU FILII SUI, quæ sic interpretatur idem Norisius, *ob dicata vota filii sui*, vel *oblatio devota filii sui*. In ambitu posticæ partis, JOVI CONS LICINI AUG, id est, *Iovi conservatori*, cui acceptas Victorias Licinius referebat. Infra legitur, SIC X. SIC XX. Id est, Decennalia soluta, & Vicennalia nuncupata. Ac paulò inferiùs, SMNΓ. Id est, *signata moneta Nicomediæ anno tertio*. Neque enim aliud Græcam literam Γ. designare probat is author, observat-

que

que duplicem esse Imperii Liciniani Epocham: prior quæ à tertio Idus Novembris anni 307. quo à Galerio Maximiano Augustus creatus est, eique Rhetia ac utraque Pannonia commissa; posterior ab anno 314. quo Galerio Maximino demortuo in altera Imperii Asiatici parte successit; cúmque tertius annus eo in numismate inscriptus de ultimo ejus imperio intelligatur, liquet, inquit, Licinium anno 316. Decennalia edidisse, ideoque anno Imperii decimo ineunte ita Norisius discurrit.

XIV. *Asiaticum Licinii Imperium anno 313. inchoatum.*

At tam certum, Asiaticum Licinii Imperium anno 313. inchoatum fuisse, eodemque Maximinum demortuum, quàm Europæum anno 307. exordium sumpsisse; & quidem de priori non videtur posse imposterum difficultatem moveri, cùm vel sola Tribunitia Potestas IV. Licinii adnotata in Edicto, quod Galerius Maximianus anno 311. paulò antequam moreretur, in Christianorum favorem emisit, illud evincat; nisi enim anno 307. Augustæum Licinii Imperium cœpisset, is anni 313. initio Tribunitiam potestatem quartam, seu quartum Imperii annum, quod idem est, nondum iniisset. Posterioris initium nos docet celeberrima Epocha τῆς εἰρήνης τῶν ἐκκλησιῶν, Id est, *à reddita pace Ecclesiæ*, quâ antiqui Christiani usi sunt, cœpta enim ea anno 313. uti consignatur ab Eusebio in Chronico, post mortem nempe Galerii Maximini, qui paulò anteà persecutioni, quæ jam in Occidente desierat, finem imposuit. Eâ Erâ utitur Chronici Alexandrini Auctor, dum Constantii Augusti mortem narrans, ait: *Constantius Augustus mense Dio, seu Novembri, die tertia, anno Antiocheno quadringentesimo decimo, Indictione quinta; cùm Ecclesia pacem annos quinquaginta habuisset, dictis Consulibus Tauro & Florentio, mortem cum vita commutavit.* Cadit is Consulatus in annum Christi 361. anno verò 312. Kalendis Octobris annus Antiochenus trecentesimus sexagesimus primus inchoatus est; cui si quinquaginta addas, pervenies ad annum Christi 361. quô Kalendis Octobris annus Antiochenus 410. auspicatus est. Unde pax Ecclesiæ procurata ante mensem Octobrem anni 313. ideoque & ante eundem mensem Galerius Maximinus demortuus; cùm Ecclesia non nisi post ejusdem Tyranni Edictum ab Eusebio lib. 9. cap. 10. relatum, ejusque mortem non multò post secutam, pace potita sit. Sed post librum Lactantii de mortibus Persecutorum res adhuc certior. Is cap. 48. ait, Constitutionem Constantini & Licinii, quâ libertas Religionis Christianis concessa, die Iduum Juniarum Nicomediæ propositam fuisse, postquam jam idem Maximinus à Licinio victus fuisset, Constantino & Licinio tertiùm Coss. anno nempe Christi 313. addit-

que: *Sic ab eversa Ecclesia usque ad restitutam fuerunt anni decem, menses plus minus quatuor.* Quod verissimum est; jam enim cap. 13. dixerat *septimo Kalendas Martias*, Diocletiano VIII. & Maximiano VII. Coss. anno scilicet Christi 303. persecutionem decretam fuisse à quo anno, mense, & die, ad diem Iduum Juniarum anni 313. præfati anni & menses interjiciuntur. Certum itaque indubitatumque, Maximinum anno 313. sublatum, novumque Licinii in Asia Imperium inchoatum fuisse. Verum quidem est in Chronico Alexandrino legi: *Galerius Maximinus à Licinio fusus in Cilicia cum ingenti exercitu, uti tyrannus profugus, & inglorius cùm novennium imperasset, deletus est.* Sed numerantur ibi anni Juliani, & uterque extremus incompletus pro completo sumitur, quod sæpe veteres Scriptores fecisse certum est.

XV. *Origo erroris circa annum mortis Maximini.*

Norisius in eadem Dissertatione, ut ostendat Maximinum anno tantùm 314. victum fuisse, ideoque ab eo anno Asianum Licinii Imperium exordiri, dicit, anno 313. transmissam eum à Constantino & Licinio pro Christianis legem accepisse; tuncque, ut ait Eusebius lib. 9. cap. 9. *Hanc primum pro Christianis epistolam veluti suoptè motu & ex propria authoritate conscriptam ad Præsides Imperii sui, necessitate adactus direxit.* In illius Epistolæ titulo legitur: *Iovius Maximinus Augustus Sabino*, ejusque summarium est, licere unicuique Religioni inhærere, cui maluerit. Sed cùm posteà Collegas Augustos contemneret, bellum, rupto fœdere, Licinio intulit, in quo victus celeri fugâ in Asiam se se recipiens, apud Tharsum in Cilicia periit, *cum Christianorum Deo gloriam, laudemque tribuisset, & absolutissimam atque uberrimam legem pro eorumdem Christianorum libertate tulisset*, inquit ibidem Eusebius cap. 10. quæ omnia contigisse anno 314. ineunte Vere probat Norisius ex Edicto, quod morti proximus Tyrannus publicavit, in quo hæc ait: *Superiore anno datis ad singulos Provinciarum Præsides literis statuimus, ut si quis adhærere huic sectæ, & Religionis illius observantiam sequi vellet, ei liceret absque ullo impedimento in proposito suo permanere.* At legem *ad Præsides Imperii sui* direxit post Edictum mense Martio ab Imperatoribus Constantino & Licinio ad se transmissum: quam quidem legem, cùm testetur *superiore anno* datam, evidenter deducitur, hanc alteram legem emissam anno 314. & ex consequenti non nisi eo anno Maximinum periisse. Eodem etiam modô Baronius in Annalibus discurrit, sed utrúmque falli manifestè ostendo. Eusebius lib. 9. cap. 9. postquam victoriam de Maxentio, anno 312. relatam narravit, scribit: *Imperator Constantinus & Collega ejus Licinius uno consensu legem pro Christianis absolutissimam*

ſolutiſſimam & copioſiſſimam promulgarunt. Et miracula, quæ Deus in ipſis ediderat, partæque de Tyranno victoriæ nuncium, ipſamque adeo legem ad Maximinum qui in Orientis partibus etiam tum imperabat ſeque ipſis amicum eſſe ſimulabat, tranſmiſere. At Edictum illud periit, neque ad nos pervenit. In poſteriori Conſtantini & Licinii conſtitutione ab eodem Euſebio lib. 10. cap. 5. relata non ſemel ejuſdem mentio eſt, ut doctè oſtendit Valeſius in Notis Euſebianis ad illud Edictum, ubi & quod diſcrimen inter utrumque eſſet, explicat. Prius loco incerto, poſterius Mediolani, ut habet Euſebius eodem cap. 5. datum eſt. Prius anno 312. poſterius anno 313. emanatum. Poſt prius acceptum Maximinus Epiſtolam Sabino Præfecto Prætorii ſui ſcripſit, juſſitque ut adversùs Chriſtianæ Religionis ſectatores nihil acerbè ſtatueretur. At ſecundum Edictum anno 313. datum ad Maximinum tranſmiſſum fuiſſe, Euſebius non dicit; imò ad eum miſſum illud non fuiſſe longè veroſimilius, cùm vix datum fuit, ut Maximinus pacem fregerit, Liciniumque aggreſſus fuerit. Quare error Baronii, Noriſiique ex eo procedit, quod utrumque Edictum à Conſtantino & Licinio in Chriſtianorum favorem diverſis annis, & diverſis etiam locis (cùm anno 312, Conſtantinus Mediolani non fuerit) datum, in unum confundant; ac deinde perperam inferant literas ad Sabinum non niſi anno 313. Scriptas, cùm tamen certum ſit anno ſuperiori, & poſt primum Edictum, non verò poſt ſecundum, quod paulò ante mortem emiſit, datas fuiſſe. Ex quibus tandem omnibus Licinium, anno 315. qui tertius Aſiatici ejus Imperii erat, quove Conſul proceſſit, Decennalia edidiſſe, unoque anno anticipaſſe, inferre neceſſe eſt.

XVI. *Quo anno Conſtantinus Decennalia ediderit.*

Eodem anno 315. Conſtantinus M. Conſulatum etiam edidit, ſed Decennalia non niſi anno 316. quo decimus Imperii ejus annus abſolutus eſt, celebravit, uti jam inſinuavimus, & oſtendit *l.* 1. *de longi temporis præſcriptione*, quæ tit. 13. libri 4. Codicis Theodoſiani legitur, quæque Romæ data eſt menſe Januario *Sabino & Rufino Coſſ.* anno nempe Chriſti 316. eſtque, ut obſervat Gothofredus, Indulgentiæ Decennalis ſpecies quædam. In ea dicit Conſtantinus: *Ex donatione Principum rem ad fiſcum pertinentem uſque ad noſtra Decennalia ſecuri poſſideant.* Quare tunc nondum ea peracta erant. Suſpicabar ea in annum 317. dilata fuiſſe, non ſolùm quia in eum Cæſarum creatio incidit, ſed etiam quia Euſebius in Oratione quam in Tricennalibus ejus habuit cap. 3. id indicare videtur, poſtquam enim ſingulis Decennalium circulis unum ex ſuis liberis ad Imperialis throni conſortium promoviſſe dixit, ait: πρῶτον γὲ τῷ πατρὸς τ̃ ὁμό-

νυμον, κατὰ τὴν πρώτην τῆς βασιλικῆς περιόδου δεκάδα, τοῦ βασιλικοῦ κοινωνὸν ἀπέφηνε κλήρου δεύτερον δ' ἔπι τῇ δευτέρᾳ δεκάδι, τὸν ἐφεξῆς τῷ χρόνῳ. τὸν τρίτον ὡσαύτως, ἐπὶ τῇ τρίτῃ τῆς καθ' χεῖρας ἑορτῆς δεκάδι. Id est, ut ut vertit Valesius; *primo enim natu maximum, qui paterno appellatur nomine, primo Imperii Decennio consortem regni renunciavit: eum deinde qui secundus erat ætate, secundo Imperii decennio, tertium deinceps tertio ejus festivitatis quam nunc celebramus decennio.* Habita ea oratio anno 335. annoque 333. Constans Cæsar dictus. Vicennalia anno 325. Nicomediæ celebrata, annoque 323. Constantius Cæsar creatus, in secundo nempe decennio; sed si Constantinus anno 316. Decennalia edidit, Constantinus Junior qui anno 317. Cæsar nuncupatus est, non in priori decennio, sed in secundo, aut saltem tantùm circa primum decennium eam dignitatem obtinuit. Valesius in Notis dicit priora Eusebii verba benignè interpretanda esse, & κατὰ τὴν πρώτην δεκάδα, sumendum esse pro ἀμφὶ τὴν &c. idest, non pro *in prima decade*, sed pro *circa primam decadem.* At cùm Socrates cap. 2. hujus secundæ partis num.20. citatus utatur præpositione κατὰ quando dicit decimo quoque anno Principes Romanos Decennalia celebrasse, suspicabar in præfato Eusebii loco non aliud eandem significare, quam *in*, sicut apud Thucydidem lib.2. κατὰ τὴν νόσον, significat ἐν τῇ νόσῳ, *in morbo*, id est, tempore morbi; sic enim Constantinus eo anno Decennalia celebrasset, quo Constantinum filium Cæsarem renuntiavit, alios verò Cæsares dixisset circa secundum & tertium Decennium; sed Eusebius in vita Constantini, quam post præfatam orationem composuit lib.4. cap.40. de eadem Cæsarum nuncupatione in tribus variis hujusmodi solemniis facta loquens, se ipsum explicare videtur, cum unam eandemque præpositionem semper usurpet, hoc modo, ἀμφὶ τὴν πατρὸς δεκαετηρίδα, dein, ἀμφὶ τὴν εἰκοσαετηρικὴν πανήγυριν, ac denique, ἀμφὶ τὴν τρίτην δεκάδα, idest, circa Decennalia patris circa Vicennalia, circa tertiam decadem, seu Tricennalia. Quare dubitandum non videtur quin anno 316. ea Constantinus M. ediderit. Scaliger quidem lib.5. de Emendat. temp. eadem anno 317. consignavit, quia eo in errore erat, ut crederet Constantinum anno tantum 307. Imperium suscepisse. Erratum & à Baronio qui eadem in annum 315. conjecit, votaque quæ in iis solemniis fiebant, ab iis quæ quolibet anno initio Januarii pro Imperatorum salute concipiebantur, non distinxit. Extat etiamnum Romæ Arcus ipsis Constantini Decennalibus erectus cum Inscriptione quæ à Tristano tom.3. Norisio dissertat. de Numism. Licinii cap.2. aliisque refertur. In cujus fine hæc verba leguntur VOTIS X. VOTIS XX. & rursus SIC. X.

X. SIC. XX. id est, *Sicut Decennalia, sic Vicennalia.* Prioribus enim Notis vota soluta, posterioribus verò vota nuncupata exprimuntur. Ait Norisius eadem vota Decennalia soluta, ac Vicennalia concepta priori ævo neutiquam iisdem nummis obsignata fuisse, cùm in Antonini Pii & Marci Aurelii Numismatis legatur: VOTA SOL. DECENN. in aliis: VOTA SUSCEP. DECENN. II. prætereà in aliorum Principum nummis legatur: VOT. X. in aliis VOT. XX. quæ observatio vera, sicut & illud quod subjungit, in usu nempe postea fuisse, ut in nummis inscriberentur vota Quinquennalia vel Decennaliã soluta, & Decennaliã, vel Vicennalia suscepta, ut patet ex Nummo, qui apud Occonem extat, ita signato: FL. JUL. CONSTANTIUS P. F. AUG. Et in laurea: VOT. XV. MULT. XX.

XVII. *Quo anno Constantinus Quindecennalia ediderit.*

Quo verò anno idem Constantinus Quindecennalia ediderit, an nempe 320. vel 321. adhuc incertum. Contendit quidem Norisius ea anno 321. quo Kalendis Martiis Crispus & Constantinus Cæsares Quinquennalia celebrarunt, ut testatur Nazarius in oratione quam ea occasione habuit, Constantinum quoque octavo Kalendas Augusti edidisse. Sed verba Nazarii quibus hoc probatum contendit, aliter interpretanda videntur. Idem Orator cap. 2. ait: *Fruimur quidem nos præsentium maxima voluptate, sed lenocinatur his jam futuri ratio, & quæ temporibus disparata sunt, animorũ præsumptione junguntur. Quintumdecimum annum maximus Princeps salutaris Imperii degit* (Constantinus nempe qui anno 320. VIII. Kalendas Augusti eum annum auspicatus, erat,) *sed auguramur jam Vicennalia* (non quidem post quatuor menses suscipienda, uti explicat Norisius, sed Vicennalia anno 325. solvenda, quod sequentia ejusdem Oratoris verba indicant,) *& venturi fidem superiorum felicitate sentimus*, (id est ex felicitate quâ hoc decennio potiti sumus futuri decennii felicitatem auguramur. Quare Vicennalia eo in loco annum vicesimum significant, non verò ipsam Vicennalium festivitatem juxta dicta in Canone octavo horum solemnium:) *Quinquennalia beatissimorum Cæsarum occupatos in gaudiis habent, sed in destinatis decenniis jam vota properantia, & spes volucres constiterunt.* Fundatur præterea Norisius in nummo Crispi qui in collectione Patiniana extat, in quo legitur: CRISPUS N. C. COS. II. Cum epigraphe in postica parte: BEATA TRANQUILLITAS, & in Basi, seu Ara, VOTIS XX. Cùm enim Vicennalia in nummo jungantur cum altero Crispi Consulatu anno 321. Gesto, existimat Norisius exprimi ibi Constantini Vicennalia vota, quæ eodem anno die 25. Julii ejusdem Constantini natali, is Imperator nuncupavit. At nihil aliud indè colligi debet, quàm in

nummis Crispi, & Constantini Junioris, Quindecennalium patris anno superiori actorum mentionem factam esse; rationem enim votorum Vicennalium nondum nuncupatorum habitam fuisse, aut ad ea Crispum respexisse, nullo modo videtur probabile, neque id unquam in hujusmodi solemniis usitatũ. Porrò Numismata duo Crispi Quinquennalia exhibentia, quæ apud Tristanum Tomo 3. pag.566. extant, observatu digna sunt. Cernitur in priori idem Crispus diademate gemmis ornato cinctus, hastam & clypeum quasi pugnaturus tenens: in aversa parte signum militare cum duobus captivis in inferiori parte exprimitur, in eoque crux accuratè elaborata cum his literis, hoc ferè modo: VOT. † circùm vero: VIRTUS EXERCIT. In posteriori numismate visitur etiam signum militare cùm VOT.XX. ac duobus captivis prope illud assidentibus. Quare in his solemniis aliqua mutatio facta, cùm antea Decennalia vota cruce repræsentata non fuissent, nec Vicennalia vota in Quinquennalibus memorata. Nam quoad utrumque captivum ac militare signum, in nummis in quibus hujusmodi festivitates distinctè notantur, videri, jam alibi observavi; sicuti & in iisdem, ad exercitus victorias, signa militaria, aliaque id genus respectum habitum fuisse. Notandus & hîc Tristani error Tom. 3. pag. 597. ubi allato nummo Constantini Junioris Cæsaris, in quo is visitur lauro coronatus, & Consulari trabea indutus, ac in cujus postica parte circùm scribitur: BEATA TRANQUILLITAS, exprimiturque ara cum his verbis: VOTIS XX. dicit hunc, post relatam de barbaris victoriam, Consulem cum patre renuntiatum fuisse, & Vicennalia eo in nummo expressa celebrasse. Nam hæc merè nugæ; neque enim Constantinus Junior trabeatus Vicennalia edidit. Quare idem nummus eodem anno, quo præfatus Crispi, cujus Collega in Consulatu fuit, percussus.

XVIII. *Incertum quo anno Porphirius Optatianus Panegyrim dixerit.*

Denique affert Norisius versus duos ex panegyri Porphyrii Optatiani eodem anno 321. ut ipse autumat, acrostico carmine exaratâ, in qua rubris characteribus scribitur: AUG. XX. CAESS.X. Ille enim tum Constantini Patris Vicennalia, tum filiorum Cæsarum Decennalia, quòd eodem anno concurrebant, eodem carmine celebravit. Hinc disertè canit:

> *Sancte Pater, Rector superum VICENNIA læta*
> *AVGVSTO, ET DECIES crescant solemnia NATIS.*

At illum Panegyricum in Vicennalibus Nicomedianis potiùs dictum videntur hi versus indicare:

> —— *Sæclis da Constantine serena*
> *Tempora, summe pio tricennia suscipe voto.*

Priùs

Priùs verò dixerat:

> ——— *Tu magna ad gaudia sancte*
> *Constantine fave, te tanto in carmine musa;*
> *Et tua descriptis pingit Vicennia metris.*

Cùm itaque dicat Poëta se describere vota Constantini M. Vicennalia, Tricennaliaque nuncupet, videtur Panegyricus dictus anno 325. quo Crispus, cujus in eo Panegyrico mentio, adhuc vivebat; ideo autem hujus & Constantini Junioris Decennaliorum meminit, quia in cursu erant. Nihil ergo obstat, quin dicamus eumdem Imperatorem anno 320. Quindecennalia celebrasse, cùm Consul sextùm, Constantino Cæsare Collega, processerit. Extat nummus Consularis Constantini Magni apud Tristanum Tomo 3. pag. 289. in quo is cernitur cum stola consulari, sceptro aquiligero in dextra, & corona radiata, qua caput cingitur, præfertque in cippo VOT. XX. Sed cùm idem Constantinus Consul etiam fuerit anno 326. quo Vicennalia Romana edidit, incertum an nummus ille, in Quindecennalibus, quibus vota XX. sicuti in Decennalibus nuncupabantur, an verò anno 326. quo Vicennalia vota soluta sunt, & Tricennalia suscepta cusus fuerit. Ex eo autem manifestè deducitur per hæc præsertim tempora in his festivitatibus celebrandis ad Consulatum Imperatores respexisse, quod & conjici potest ex nummo Constantis Augusti, de quo Dufresnius Dissert. de Numismat. inferioris ævi num. 3. in in quo sedet ipse Constans celsior, caput limbo, vel lumine circumdatus cum binis Consulibus in Tribunali, in cujus basi legitur hæc inscriptio: VOT.V. Quare cum anno 333. nuncupatus fuerit Cæsar, ejus Quinquennalia in annum 337. vel 338. quibus Consul non processit, inciderunt. Sed cùm tunc in his solemnibus magna Consulatûs ratio haberetur anni illius Consules ordinarii in eo nummo expressi fuere.

XIX. *Rejicitur communis error de Vicennalibus Romanis Constantini.*

Superest tantùm ut aliquid dicamus de utrisque Constantini Magni Vicennalibus, tum Nicomedianis anno 325. ut Auctor Chronici Alexandrini aliique docent, tum Romanis anno 326. celebratis, quorum Idatius in Fastis, & Eusebius in Chronico meminere. Plerique omnes hæc ultima priorum iterationem fuisse existimarunt, licet nullum nec ante, nec post eumdem Constantinum hujusmodi festivitatum renovatarum vestigium extet. Si enim ea Constantinus iterasset, id alicujus ex prædecessoribus exemplo præstitisset, aut cùm tanti ipse nominis fuerit, aliqui ex Imperatoribus Constantinopolitanis eum hac in re imitati fuissent; quod cùm non contigisse certissimum sit: existimandum Vicennalia Romana, aliam à Nicomediensibus originem

originem habere, deductâ nempe ab anno 307. quo idem Constantinus à Maximiano Herculio, cujus tunc filiam uxorem duxit, Augustus appellatus est. Neque refert quod ea, Romæ octavo Kalendas Augusti, ut Gothofredus in Chronologia Codicis Theodosiani ostendit, celebrarit; cùm uti diximus, dies, quo Imperatores, Cæsares vel Augusti nuncupati fuerant, iis solemnibus indiscriminatim dicatus esset. Aliæ difficultates circa peculiaria aliorum Imperatorum id genus festa in Consulatuum Cæsareorum Rationario explicabuntur. Hîc tantùm sedulò observandum, quando scripsimus Consulatum ratione horum solemnium ab Imperatoribus susceptum fuisse, nos non ita intellexisse, ut semper eo anno, quo Consulatum ceperint, eas festivitates ediderint; cùm ut jam vidimus, Constantinus Magnus, qui anno 315. Consul processit, non nisi sequenti Decennalia peregerit.

CAPUT OCTAVUM.

Tertia & quarta Consulatuum Cæsareorum regula explicantur.

I. Cæsares & Augusti alios ejusdem dignitatis viros de more Collegas assumebant.

QUinquennalibus & id genus festis, quæ huc usque in obscuro jacuerant, quæque ideo secundam Consulatuum Cæsareorum Regulam constituunt, quia quædam Imperii Epocha, initiumque fuere, declaratis, venio ad tertiam, quæ ex collegio Trabeæ cum aliis Cæsaribus aut Augustis desumitur. Quando enim plures uno eodemque tempore dignitate Cæsareâ, aut Augusteâ præditi erant, ii lubentiùs simul, quàm cum privatis Consularem dignitatem inibant. Vespasianus, qui dum Imperium rexit, octavò Consul ordinarius processit, Titum filium septies Collegam habere voluit, quemadmodum Suetonius in Tito cap. 6. docet. Imò Domitianus alter Vespasiani filius, qui patre imperante, quinquies Consulatum suffectum gessit, eo, Titoque majori natu filio, Imperiique Collega Consulibus ordinariis, illo honore exornari voluit. Ammianus lib. 16. Constantium Augustum Constantini Magni filium superbiæ arguit, *quod nec in Trabea socium privatum adsciverit, ut fecêre Principes consecrati*, licet decies Consul ordinarius fuerit; dedignabantur enim aliqui privatorum in Consulatu collegium, à quo tamen alii hac in re moderatiores non abhorrebant. Unde contigit ut à Consulatu Dio-

cletiani

cletiani, Ariſtobulo Collegâ, anno 285. geſtô, ad quartum Imperatoris Juliani, quem Salluſtio Collegâ, anno 363. edidit, per ferè ſeculum integrum non niſi ter privati in ſocietatem Trabeæ cum Auguſtis venerint. Nam anno 285. eumdem Diocletianum Ariſtobulo Collegâ Conſulem ordinarium fuiſſe, certum indubitatumque eſt, licet Idatii in Faſtis verba aliquam difficultatem facere videantur. Eo enim anno hæc habet: *His Coſſ. occiſus eſt Carinus, qui ipſo anno cum Ariſtobulo Conſul proceſſerat*, quæ ſic intelligenda ſunt, ut Carinus, qui à Diocletiano in aliquot Provincias retruſus fuerat Conſulem ſe ordinarium Ariſtobulo Collegâ deſignarit, eodemque tempore Diocletianus eumdem Ariſtobulum, licet à Carino nominatum, & in hujus caſtris militantem Collegam ſibi adſciverit. Cúmque potiorem Imperii partem idem Diocletianus obtineret Conſul ordinarius cum eodem Ariſtobulo, non verò Carinus agnitus eſt, ut patet ex variis Codicis Juſtinianei reſcriptis, & ex Chronici Alexandrini Auctore. ubi poſt recitatam Diocletiani inaugurationem habet: *Kalendis Ianuariis Conſul proceſſit*. Sirmundus, qui eoſdem Idatii Faſtos primus publicavit, cùm capere non poſſet unum Ariſtobulum duorum Collegam in Conſulatu fuiſſe, Diocletiani nempe, & Carini, in editione aliqua verba pro arbitrio inſeruit: *His Coſſ. occiſus eſt Carinus* (& levatus eſt Diocletiauus Imperator) *qui ipſo anno cum Ariſtobulo Conſul proceſſerat*. Illum enim ea verba addidiſſe fidem facit Valeſius in Notis ad lib.23. Ammiani, ubi dicit ipſum ſe manuſcriptum vidiſſe, quo Sirmundus uſus fuit, in quo præfata verba deſunt. Sed licet tertium hunc Carini, qui jam bis eam dignitatem geſſerat, Conſulatum ex Idatii faſtis optimè aſſerat idem Valeſius; Diocletianum tamen ſuffectum tantùm Conſulem eo anno fuiſſe perperàm ſcribit, ut obſervat Noriſius Diſſert. de Numiſmat. Impp. Diocletiani & Maximiani cap.1. erratque etiam Labbeus in Chronico. qui anno 285. Carinum III. ex faſtis Idatii, deinde Diocletianum Auguſtum II. & Ariſtobulum Conſules exhibet.

II. Maximianus Herculius privatũ ſibi Collegam adſcivit.

Alter qui eo ſeculo privatum ſibi Collegam adſcivit, Maximianus Herculius fuit, qui anno 288. cum Januario Conſulatum ordinarium geſſit. Qua in re non tantùm idem Valeſius loco laudato, ſed & alii communiter poſt Onuphrium errarunt. Poſt Diocletianum enim, & Ariſtobulum Conſulum ordinariorum ſeries ex Faſtis Idatii ita digerenda, ut non tantùm ex nummis & Inſcriptionibus, ſed & ex aliis Faſtis Noriſius loco laudatô demonſtrat.

VERA CONSULUM SERIES.	DEPRAVATA CONSULUM SERIES.
Anno Christi 286.	
M. Junius Maximus II.	Maximus
Vettius Aquilinus.	Aquilinus.
287. Diocletianus III.	Diocletianus III.
Maximianus Herculius.	Maximianus II.
288. Maximianus Herculius II.	Maximus II.
Januarius	Januarius.

Hanc depravatam Consulum seriem nobis exhibet Onuphrius lib.2. Fastorum, qui cùm hæc verba apud Ammianum lib.23. legisset: *Iulianus jam ter Consul adscito in collegium Trabea Sallustio Præfecto per Gallias, quater ipse amplissimum inierat magistratum: & videbatur novum adjunctum esse Augusto privatum, quod post Diocletianum & Aristobulum nullus meminerat gestum*, ut illud subsistere posset, Maximum II. & Januarium, Maximiani Herculii II. & Januarii loco reposuit, quem in errorem Calvisium in opere Chronologico, Petavium in Chronico, omnesque passim alios pertraxit; cùm tamen adeo certa sint testimonia, quæ Norisius affert, ad Maximiani Herculii, Januario Collega, Consulatum adstruendum, ut dubitari non debeat, quin Ammianus aut memoriâ lapsus sit, aut corruptas tabulas secutus fuerit, aut quod probabilius, locus ille, sicut alia ejusdem Auctoris non pauca, depravatus sit. Et certè eam Onuphrii ordinationem vel solæ duæ priores Consulatuum Cæsareorum Regulæ convellunt. Cùm enim anno 284. XII. Kalendas Decembres Cæsar nuncupatus fuerit, ejus Imperii Cæsarei Quinquennalia in annum 288. incidebant; cùm verò anno 286. Kalendis Aprilis levatus Augustus fuerit, anno sequenti de novorum Consulum more Consul processit, sicuti & anno, quo Quinquennalia edidit. Erravit enim Norisius, qui cap. ultimo Dissertat. de votis Decennalibus dicit colligi ex Panegyrico die Natali ejusdem Maximiani recitato, eum Quinquennalia anno quinto exacto, Decennaliaque decimo pariter Imperii anno completo celebrasse; cùm, ut jam ostendimus, veteres pro Quinquennio, vel Decennio exactô sæpè Quinquennium & Decennium inchoatum tantùm, imo & aliquando sexennium, vel undecimum Imperii annum intellexerint. Onuphrius supponit anno Christi 284. quo Diocletianus Imperium iniit, Maximianum Herculium Junio Maximo Collega Consulem suffectum processisse, ideoque

que anno 287. eundem Maximianum Conſulem II. fuiſſe, ac anno 288. loco ejuſdem Maximiani II. Januario Collega, Maximum II. eodem Januario Collega proponit, licet nihil afferat ad probandum Conſulatum illum ſuffectum Maximiani, aut quod oſtendat anno 287. ejuſdem Maximiani Conſulatum cum nota numerali prolatum fuiſſe, ac denique nulla auctoritate fultus Maximum II. loco Maximiani II. anno 288. obtrudat. Solus itaque Ammiani locus ei, & Sectatoribus errandi cauſa fuit.

III. De Collegis Tyrannorum in Conſulatu.

Circa Tyrannorum Collegas, illud obſervandum, eos non tantùm ſe Conſules ordinarios deſignaſſe; (ut liquet ex nummis Poſtumi, qui Galliarum Imperium Gallieni Auguſti tempore invaſerat, in quorum aliquibus Poſtumus dicitur COS.II. in aliis COS.III. in aliis COS. V. ut videre eſt apud Triſtanum, Occonem, & alios; ac ex iis quæ diximus de Eugenio, qui occiſo Valentiniano Juniori Imperium uſurparat) ſed & eoſdem nonnumquam Auguſtos, qui Imperio potiebantur, Collegas ſibi in Conſulatu adſciviſſe. Quod patet ex Inſcriptione Trevirenſi, quam refert Scaliger lib. 5. de Emendat. tempor. pag. 516. quæ his verbis notatur, ὑπατεία Ονωρίυ τὸ Η, κ̀ Κωνςαντίνυ τὸ Α. Id eſt, *Honorio VIII. & Conſtantino primùm Coſſ.* Eundem Scaligerum valde hic Conſtantini Conſulatus torſit, qui non adverterat Tyrannos cùm Imperium alicubi per vim occupaſſent, Conſules duos, aut eorum ſaltem alterum legiſſe, quorum nominibus faſti ſignabantur iis in regionibus in quibus dominabantur. Conſtantinus, ut notat Proſper in Chronico, anno 407. Imperium in Britannia arripuit, indeque in Galliam tranſiit. Zoſimus lib. 5. ſcribit miſiſſe eum legatos ad Honorium, qui promitterent ſe partes ejus fideliter tuiturum, quod Calviſius & Petavius in Chronico in annum 409. conferunt. Sed ejuſdem Conſtantini Conſulatus Honorio VIII. Collegâ eo anno geſtus oſtendit eam legationem anno 408. miſſam fuiſſe; eò magis quò idem Zozimus addat Honorium regiam Purpuram illi miſiſſe: quæ in cauſa fuit, cur in annum ſequentem ſe ipſum Conſtantinus eodem Honorio Collega, ſaltem in Provinciis ſibi ſubjectis Conſulem deſignarit. Et hæc de tertia Conſulatuum Cæſareorum Regula, quam in eorundem Conſulatuum Rationario variis exemplis comprobabimus.

IV. Expeditiones militares quarta Conſulatuū Cæſareorum Regula.

Petitur quarta Regula ab expeditionibus militaribus; non rarò enim Imperatores cùm ea ſuſciperent, vel poſtquam de hoſtibus victores evaſiſſent, Conſulatum ordinarium aſſumebant. Primum oſtendit locus Suetonii in Nerone cap. 42. qui poſtquam retulit Vindicem Imperium in Gallia arripuiſſe, de eodem Nerone loquens, ait:

Credens expeditionem necessariam, Consules ante tempus privavit honore, atque in utriusque locum solus iniit Consulatum, quasi fatale esset non posse Gallias debellari nisi à Consule. Alexander Severus adeo in Consulatibus iniendis moderatus, ut intra tredecim annorum spatium quibus imperavit, duos tantùm gesserit, ex iis alterum Quinquennalibus, alterum bello Persico destinavit. Concessus etiam aliquando idem honor Cæsaribus & Augustis ob victorias relatas. Tacitus lib. 13. Annalium ubi agit de bello quod inter Parthos & Romanos propter Armeniam gerebatur, postquam Artaxata à Corbulone, cui bellum illud à Nerone commissum fuerat, capta combustaque narravit, ait: *Ob hæc consalutatus Imperator Nero, & Senatusconsulto supplicationes habitæ, statuæque, & Arcus, & continui Consulatus principi.* Quibus ex verbis manifeste claret tulisse consuetudinem, ut post victorias de hostibus relatas, Consulatus non tantùm ducibus, quod multis exemplis ostendi posset, sed & ipsis Imperatoribus deferretur. Factum illud decretum Nerone III. & Valerio Messala Coss. anno nempe Christi 58. eôque, ut existimo, exeunte; nam anno duntaxat ejusdem Eræ sexagesimo idem Nero quartum Consulatum Cornelio Lentulo Collegâ iniit; nisi de industria is annus ab eo delectus fuerit, quòd eô Quinquennale certamen instituturus esset; propter quam Institutionem Consulatum capere potuit, Augusti exemplo, qui in sexto suo Consulatu ludos propter Actiacam victoriam quinto quoque anno exhibendos instituit. Eutropius lib. 9. postquam pulsum Narseum, Persasque à Galerio Maximiano Cæsare devictos narravit, subjungit: *Quare à Diocletiano in Mesopotamia tùm morante, ovans regressus ingenti honore susceptus est. Varia deinceps & simul & viritim bella gesserunt &c.* Relata ea de Persis victoria anno 297. quô Auctor Chronici Alexandrini scribit: *Persæ maximo bello à Constantio & Maximino,* (legendum Maximiano) *Iovio Cæsaribus devicti sunt.* Inter honores utrique Cæsari factos Consulatus fuit; anno enim trecentesimo Constantius Chlorus III. & Galerius Maximianus III. Consules ordinarii processêre. Cujus rei multa exempla in Rationario Consulatuum Cæsareorum afferemus.

V. *Causa cur Imperatores ob expeditiones bellicas Consulatum sumpserint.*

Instituti fuerant aliàs Consules tanquam annui Imperatores, qui exercitus ducerent, quo tamen munere Augusti, post institutum Imperium, eosdem exemêre, in reliquis dignitate conservatâ, sed inermi redditâ; &c. *cùm ipsi Consulari dignitati gratificari vellent Imperatores, sibimetipsis eam contulerunt, Consulatu annexo Imperio, ut una eademque operâ civitas, quæ hoc insigne decus reperit, honestaretur,* inquit

inquit Libanius in Panegyrico Juliani Imperatoris. Quare non mirum ſi propter expeditiones bellicas Imperatores Conſulatum ſumerent, cùm everſâ republicâ, eorum imago quædam remanſerit, quæ eâ florente viguerant. Quæ quidem hujus quartæ Regulæ ratio eſſe videtur.

CAPUT NONUM.

Triumphi quinta Conſulatuum Cæſareorum Regula.

I. *Bellum Perſicum anno ſeptimo Alexandri Severi geſtum.*

SIcut Triumphalia ornamenta in Conſularia tranſierunt; ſic vice verſa Triumphantes Imperatores, quò hæc pompa illuſtrior foret, Conſulatu ordinario decorari voluêre. Jam florente Imperio Auguſti aliqui utrumque inter ſe honorem copulaverant, uti Veſpaſianus, qui in tertio Conſulatu ſuo de Judæa expugnata, & Trajanus de Dacis in quinto triumpharunt: qui mos cùm à ſucceſſoribus neglectus fuiſſet; in uſum tandem ab Alexandro Severo, qui primus ex Imperatoribus Romanis bellum Perſis intulit, triumphumque de iis egit, revocatus fuit. Quod licet fortuitò factum, ſucceſſores tamen ut plurimùm ſequaces habuit, ut oſtendere juvat, quò Conſulatuum ab Auguſtis ſuſceptorum rationes præſto eſſe poſſint. Alexandrum itaque in tertio ſuo Conſulatu, quem Dione Collegâ anno 229. geſſit, triumphaſſe de Perſis non difficulter intelligetur, poſtquam Herodiani, qui ejus vitam ſcripſit, locum corruptum emendavero, qui huc uſque omnes in errorem induxit. Is lib. 6. cap. 2. ejuſdem belli Perſici narrationem his verbis exorditur: ἐτῶν μὲν οὖν τρισκαίδεκα οὕτως, ὅσον ἐπ' αὐτῷ, τὴν βασιλείαν ἀμέμπτως διῳκηκότι, τῷ δὲ τεσσαρεσκαιδεκάτῳ ἔτει αἰφνιδίως ἐκομίσθη γράμματα &c. Id eſt, *igitur cum ad hunc modum tredecim annos (quod quidem ad ſe attineret) ſine querela cujuſque, Imperium gubernaſſet, ecce tibi haud opinatò littera è Syria, Meſopotamiaque reddita à ducibus &c.* ubi loco τρισκαίδεκα, id eſt, *tredecim*, legendum ἑπτὰ, id eſt, *ſeptem* & loco, τεσσαρεσκαιδεκάτῳ ἔτει, id eſt, *anno decimo quarto*, quæ verba Interpres omiſit, legendum ἑβδόμῳ ἔτει, id eſt, *anno ſeptimo*, vel potius exiſtimandum illa addititia eſſe, ideoque jure merito ab Interprete prætermiſſa quæ emédatio ex ipſomet Herodiano certa redditur, qui cap. 9. ejuſdem libri quatuordecim tantùm annos Imperii Alexandro tribuit, tam in morte ejus, quam in tempore ante bellum Perſicum recenſendis, anno

scilicet inchoato pro completo numerato. Tum cap. 6. ait: *triennio mox aut quadriennio Barbari nequaquam arma resumpserunt.* Dein cap. sequenti bellum Germanicum ab Alexandro anno ante mortem suam inchoatum narrare incipit. Ex quibus claret neutiquam eum scripsisse Alexandrum postquam tredecim annos imperasset, bellum in Persas movisse; nam præter quam quod hoc omninò falsum, pueriliter sibi ipsi contradiceret, & Alexandro annos octodecim Imperii, aut circiter attribueret, licet disertè scribat eum annos quatuordecim imperasse, nullusque Historicus plures ei assignaverit, aut assignare potuerit. Cujus loci depravationem cùm non advertissent Onuphrius in Fastis, Baronius in Annal. Petavius, & Calvisius in suis Chronicis, Casaubonus in Notis ad Lampridium, aliique viri docti, ex Herodiani sententia, ut putabant, bellum Persicum in annum duodecimum, aut decimum tertium Alexandri distulerunt, quasi nullum intervallum inter bellum illud & Germanicum intercessisset, contra expressa Auctoris, quem se profitentur sequi, verba.

II. *Consulatus ab Alexandro ob bellum Persicum susceptus.*

Ex eo itaque Herodiani loco sic emendato colligitur bellum Persicum anno septimo Alexandri, Christi 228. inchoatum esse; idque circa Astatem, uti ex eodem Herodiano cap. 5. colligitur, ubi habet, Æstatem tolerabilius iter fecisse, dum exercitus ejus per Armeniam contenderet, eôque anno sequenti, quô Consul III. cum Dione II. processit, confecto, Triumphum Persicum egisse, exeunte Septembri, ut Lampridius in Alexandro cap. 56. ex actis publicis observavit, licèt annum non expresserit. Neque tardiùs Alexandrum Triumphasse ex eo deducitur, quòd post eundem Triumphum, tribus aut quatuor annis, Antiochiæ commoratus fuerit, ubi *hilarior jam & liberior laxatis bellorum curis, urbis ejus deliciis indulgebat*, ut Herodianus cap. 6. scribit. Ab eo otio illum bellum Germanicum excitavit; quod ideo sub ejusdem Imperii fine contigisse dicendum. Cum itaque initio anni 228. se ad bellum Persicum accingeret Consulem se in annum sequentem designavit. Consulum enim designationem anni initio de more factam fuisse jam supra ostendimus. In Orientem eodem anno profectus est. Extat nummus ejusdem Imperatoris apud Occonem, in quo is dicitur: P. M. TR. P. VII. COS. II. P. P. S. C. in cujus aversâ parte visitur Imperator eques, cum hasta aut pilo; præeunte Victoriâ; circùm vero scritum: PROFECTIO AUG. S. C. Qui hac occasione cusus est, præfatamque correctionem magis confirmat. Postquam in Orientem idem Imperator pervenit in Armenia Æstate contra Persas pugnavit, confectoque bello Antiochiam copias, montium atque Hyemis asperitate attritas reduxit, ut Herodianus

dianus, & Zonaras testes sunt. Neuter quidem de ejus triumpho loquitur, sed illum anno Christi 229. actum, jam ex Lampridio diximus, qui cum cap.59. auctor sit Alexandrum Româ ad bellum Germanicum profectum, inde colligere est, ipsum non multùm post triumphum Antiochiam rediisse, ac illinc post aliquot annorum commorationem ingruente bello Germanico, Romam rursùs venisse; sicque Herodianus & Lampridius inter se contrarii non sunt.

III.
Ex Dione non deducitur bellum Persicum post Alexandri Consulatum gestum esse.

Neque ex Dione colligitur, ut putavit Norisius Dissert. de Numismate Impp. Diocletiani, & Maximiani cap.6. Alexandrum anno Imperii octavo, nondùm expeditionem Persicam suscepisse, ac per ejus Consulatum degisse Romæ, & ad Campaniæ delicias divertisse. Dio enim in Alexandro dixit se gesta anteriorum Imperatorum accuratè conscripsisse, Alexandri verò sibi non licuisse pari diligentiâ persequi, quod Romæ non esset diù commoratus, quodque in morbum incidisset: *Dicam tamen in summa ea, quæ usque ad Consulatum meum gesta sunt*, eô nempe exclusô, cùm ne verbum quidem de rebus illo anno gestis habeat. Tùm narrat initium belli Persici, aitque, Artaxersem Romanis formidolosum fuisse, *quòd maximis copiis, non modò Mesopotamiam invaderet, sed etiam Syriam, & quòd Romani ita affecti essent milites, ut pars ad eum transiret, pars nobis opem ferre nollet.* Ab iis etiam invasionibus Herodianus cap.4. Profectionis Alexandri in Orientem causam deduxit. Bellum itaque Persicum ante Alexandri, & Dionis Consulatum susceptum, subjungit Dio: Prætorianos se criminatos fuisse, sed Alexandrum horum rationem habuisse nullam, at contra se magis honestasse, secumque unà Consulem designasse. Ex quibus manifestum fit jam ante annum 228. Persas per Mesopotamiam excurrisse; non enim nisi post illud tempus Dionem criminati sunt Prætoriani, neque hic tardiùs designatus fuit Consul, quàm initio ejusdem anni 228. Ea designatione facta, ne malè à Prætorianis Dio haberetur: *jussit Alexander* (ita Dio de se ipso loquens,) *ut alicubi extra Urbem commorarer in Italia, tempore hujus Consulatûs mei.* Quibus verbis patet eum jam Consulem hæc scripsisse, postquam domum redierat: Addit, *quod cùm fecissem Romam veni*, ubi de eo tempore intelligendus est, quo Consul tantùm designatus erat, non verò quo Consulatum gerebat, ut perperàm arbitratur Norisius, neque enim id tutum, neque decorum fuisset. Tùm narrat quæ postea gesta sunt, *Deinde profectus sum, cum ipso in Campaniam, versatusque cum eo per aliquot dies, visusque à militibus, cum magna securitate domum redii.* Mora itaque Alexandri in Campania pertinet ad initium anni Christi 228. non autem ad sequentem, ut interpreta-

tur

tur idem Norisius. Nec mirum quod Dio nullam contra Persas susceptam ab Alexandro expeditionem recitet, quia ante hujus in Orientem profectionem, jam domum redierat, ac fortè etiam quia, ut docet Herodianus lib. 6. cap. 6. parùm hujus belli initia fausta fuêre: quæ causæ esse potuere cur de discessu Alexandri, & adversis ejus casibus ex industria siluerit; si tamen ea sciverit, cum ipsemet asserat, postquam domum rediit, ea quæ sequuta sunt, non potuisse *pariter cum iis, quæ præcesserunt, intellligere*. Unde, ut id obiter dicam, injuriâ culpatur Herodianus, quod oderit Alexandrum, cùm ex optimi Historici officio, ejus incommoda dissimulare non debuerit. Triumphus itaque Alexandri anno 229. cum Trabea Consulari actus.

IV. *Discrimen inter triumphum Persicum, aliosque.*

Carolus Patinus, Erizzus, & Angelonus rectè scripsêre Alexandrum in suo tertio Consulatu de Persis triumphasse, sed nummi, quibus ad illud probandum utuntur, id minimè ostendunt. In iis enim quadrigæ equorum exprimuntur cum epigraphe in antica parte: IMP. SEV. ALEXANDER AUG. & in postica: P. M. TR. P. VIII. COS. III. P. P. S. C. Quippe hæc, ut Norisius doctissimè observavit, non Triumphum Persicum, sed alias Alexandri victorias, quas per Legatos obtinuit, exprimunt. Ille enim cum Elephantorum quadrigis peragebatur, alii verò cum equis albis fiebant, cujus rei plura veterum adduci possent loca, sed sufficiet hos Claudiani versus ex Panegyri de sexto Consulatu Honorii Augusti num. 105. afferre:

Quin & Clitumni sacras victoribus undas,
Candida, quæ Latiis præbent armenta triumphis
Visere cura fuit.

Sed in Triumpho de Persis Imperatores Romanos quadrigis Elephantorum usos, tam Alexandri Severi, quam Gordiani exemplis ostendit idem Norisius. Lampridius enim in Alexandro cap. 56. orationem, quam is in Senatu habuit paulò antequam triumpharet, refert, cujus hoc initium est: *Persas, Patres conscripti, vicimus. Longâ eloquentiâ opus non est: tantùm scire debetis, quæ illorum arma fuerint, qui apparatus. Iam primum Elephanti septingenti: iidemque turriti cum sagittariis, & onere sagittarum. Ex his trecentos cepimus: ducenti interfecti jacent: decem & octo perduximus &c.* Porro eumdem Alexandrum primum de Persis triumphum quadrigis Elephantorum egisse testatur laudatus Lampridius capite sequenti: *dimisso Senatu Capitolium ascendit* &c. *Post hoc cum ingenti gloria, & comitante Senatu . . . . pedes Palatium conscendit, cùm retrò currus triumphalis à quatuor Elephantis traheretur.* Capti enim Elephanti Senatus-consulto

sulto currui juncti sunt, ut victoriæ pompa illustrior foret. Hinc Quadrigæ elephantorum Persici triumphi propriæ evasêre, quod iisdem prior de Persis triumphus Romæ ab Alexandro peractus fuisset. Gordianus non multò post, Attico & Prætextato Coss. anno nempe 242. secundum in Persas bellum gessit, insignemque de iis victoriam reportavit, ut docet Capitolinus in Gordiano cap.27. is etiam elephantos plurimos cepit, ac duodecim Romam misit, quos postea Philippus ludis secularibus confecit. Delatis autem Romam Gordiani Laureatis, eisque in Senatu lectis, *quadrigæ elephantorum*, inquit Capitolinus, *Gordiano decretæ sunt, utpote qui Persas vicisset, triumpho Persico triumpharet*, nempe alterum de Persis triumphum ageret curru elephantorum vectus. Sed eam felicitatem consecutus non est, à Philippo enim præfecto Prætorio, qui ei in imperio successit apud Ctesiphontem, accensis in seditionem militibus, occisus est. Non itaque præfati nummi, in quibus equorum quadrigæ expressæ, Persicum Alexandri triumphum respiciunt.

Victorias propter quas eidem decretæ Lampridius in Alexandro cap.58. postquam de triumpho Persico locutus est, perstringit: *actæ sunt res feliciter & in Mauritania Tingintana per Furium Celsum, & in Illyrico per Varium Macrinum affinem ejus, & in Armenia per Iunium Palmatum, atque ex omnibus locis ei Tabellæ laureatæ sunt delatæ, quibus in Senatu & apud populum lectis, omnibus nominibus est adornatus.* Quid clarius dici potuit? si enim non nisi post triumphum actum is honor, ut ex nummis, Lampridioque deducitur, Alexandro delatus est, nostra de Persici triumphi anno conjectura, & Herodiani loci emendatio certa videtur. In præfatis nummis Tribunitia Potestas VIII. Alexandri memoratur, quæ cum inchoata fuerit die sexta Martii anni Christi 229. eademque die anno sequenti absoluta, & Alexander die septimo Kalendas Octobres, ut testis est Lampridius cap.56. triumpharit, quadrigæ illæ triumphales non nisi ipso fine anni 229. aut initio sequentis decretæ sunt, omnibusque tunc nominibus Alexander adornatus.

V Quadrigæ triumphales Alexandro decretæ.

Ex Gallieni triumpho lucem accipit annus, quo Alexander triumphavit, manifestumque redditur, triumphum per hæc tempora cum Trabea Consulari actum. Victi enim ab Alexandro Persæ, dein iterùm à Gordiano profligati octodecim annos pacem servarunt, donec viribus reparatis, Valeriano imperante tertium Romanis bellum intulere, ac insigni victoriâ acceptas ab Alexandro & Gordiano clades compensarunt, capto Imperatore, ac Legionibus cæsis, non quidem anno ejusdem Valeriani sexto, ut perperam habet Pollio in

VI. Gallienus cum Trabea Consulari de Persis triumphat.

Salonino Gallieno capite ultimo, sed anno ejusdem Imperii septimo ut ijam demonstravimus tam ex nummis Græcis ejusdem Imperatoris apud Goltzium, in quorum altero legitur: L. Z. id est, *anno septimo*, quàm Latinis præferentibus TR. P. VII. At ne universam Asiam sub jugum mitterent, Odenatus Rex Palmyrenorum effecit. Is enim Persis in Valeriani vindictam bellum indixit, captosque eorum Satrapas ad Gallienum misit, *qui cùm Romam deducti essent, vincente Odenato, triumphavit Gallienus*, inquit Pollio in duobus Gallienis cap. 10. qui disertè tradit hunc triumphum actum *Gallieno & Saturnino Coss.* anno nempe Christi 264. Cur verò Gallienus Trabeatus de Persis triumphare voluit, nisi quia jam ei in simili triumpho Alexander præluxerat? Primus enim, quem post hunc, triumphum egisse legimus, Gallienus fuit.

VII. *Describitur triumphus Aureliani.*

Tertius post Alexandrum Aurelianus triumphavit; non quidem de Persis cum quibus pacem coluit, & à quorum Rege aureo etiam curru, quo in triumpho usus est, in signum amicitiæ donatus fuit, teste Vospisco in ejus vita cap. 33. Sed de Oriente & Occidente, ut inquit idem Vopiscus, qui cap. 33. & 34. ejus triumphum describit: *Fuit* inquit, *speciosissimus. Currus regii tres fuerunt: in his unus Odenati, argento auro & gemmis operosus, atque distinctus: alter quem Rex Persarum Aureliano dono dedit, ipse quoque pari opere fabricatus: tertius quem sibi Zenobia composuerat sperans se urbem Romanam cum eo visuram, quod illam non fefellit. Nam cum eo Urbem ingressa est victa & triumphata. Fuit alius currus quatuor cervis junctus, qui fuisse dicitur Regis Gothorum, quo ut multi memoriæ tradiderunt, Capitolium Aurelianus invectus est, ut illic cæderet cervos, quos cum eodem curru captos vovisse Iovi optimo Maximo ferebatur. Præcesserunt Elephanti viginti, feræ mansuetæ Libicæ, Palæstinæ, diversæ ducentæ, quas statim Aurelianus privatis donavit, ne fiscum annonis gravaret: Tigrides quatuor: Camelopardali Alces, cætera talia per ordinem ducta: Gladiatorum paria octingenta: Præter captivos gentium barbararum Blemyes, Axomitæ, Arabes, Eudæmones, Indi, Bactriani, Hiberi, Saraceni, Persæ cum suis quique muneribus: Gothi, Alani, Roxolani, Sarmatæ, Franci, Suevi, Vandali, Germani, religatis manibus captivi præcesserunt: inter hos etiam Palmyreni, qui superfuerant Principes civitatis, & Ægyptii ob rebellionem. Ducta sunt & decem mulieres quas virili habitu pugnantes inter Gothos ceperat, cum multæ essent interemptæ, quas de Amazonum genere titulus indicabat. Prælati sunt tituli gentium nomina continentes. Inter hæc fuit Tetricus chlamyde coccineâ, tunicâ Galbinâ, braccis Gallicis ornatus, adjuncto sibi filio, quem*

Imperatorem

Imperatorem in Gallia nuncupaverat. Incedebat etiam Zenobia ornata gemmis ac catenis aureis, quas alii sustentabant, præferebantur Coronæ omnium civitatum aureæ titulis eminentibus proditæ. Iam populus ipse Romanus, jam vexilla Collegiorum atque Castrorum, & Catafractarii milites, & opes regiæ, & omnis exercitus & Senatus (etsi aliquantulò tristior, quod Senatores triumphari videbat) multum pompæ addiderant.

VIII. *Existimat Chifletius Arcum Vesontinensem triumphi Aurelianei repræsentationem esse.*

Integrum Vopisci de Aureliani triumpho locum præter morem exscripsi, ut eruditus lector judicet, an Joannes Jacobus Chifletius, vir summa eruditione præditus, conjecturâ suâ benè auguratus fuerit, Arcum illum, qui Vesontione ad Cælii montis radices, *portam nigram*, vulgò dictum, visitur cujus expressam typis figuram adducit, imaginem fuisse triumphi Aurelianei Romæ acti, quæ à Vesontinis Aureliano ex Italia redeunti posita fuerit, ut grati animi & benè affectæ in eum civitatis præberent indicium. Ait itaque in sua Vesontione parte prima cap.40. & sequentibus, eum exhibere equos, quibus fugientem Zenobiam intercepit Aurelianus, eandem cervorum pedibus subjacentem, quibus idem Imperator Capitolium ingressus est, & alia in Arcûs parte ornatam gemmis, & catenis aureis, quas, qui utrimque comitabantur, sustentabant, Herennianum & Timolaum, filios ex Odenato susceptos, manu secum victos ducentem. Tetricus in tunica Galbina, videlicet in ludibrium, seminudus ducitur ab armato milite, vinctis post tergum manibus cum filio quem Cæsarem curaverat ab exercitu suo salutari. Duæ muliebri habitu Matronæ in luctu vel civitates duas Palmyram & Tyanam dirutas, vel duas ex captis sub habitu virili Amazonibus in Arcu referunt, sic enim in Imperatorum nummis captæ provinciæ lugentes conspiciuntur. Victor in Arcu summo trabeatus conspicitur Imperator. Alatæ duæ Victoriæ, scilicet Orientis & Occidentis, quæ palmas tollunt, sertum lemniscatum, lauro, quercu, floribus, fructibusque contextum Victori superponunt. Visitur utrimque Apollo sub Herculis nudi figura; in Herculis enim habitu Sol, vel Apollo pingebatur apud Ægyptios, & in Inscriptione quæ apud Gruterum extat, Hercules dicitur Aureliani consors. In eodem Arcu catenâ vinctam captivorum in serpentes desinentium turbam Aurelianus tenet, quia, ut ex Vopisco & Zosimo colligitur, fuit hic Imperator Solis cultui addictissimus, Soli autem & Apollini dicatus erat serpens, qui & Insigne Asiæ erat. Unde ob præclara in Thracia & Græcia gesta, victamque Asiam serpentes in Arcu Aureliani frequentes visuntur. Sub fornice apparent hominum exigua simulachra, quæ effigies sunt refe-

rentium coronas, vexilla, titulos civitatum, cæteræque pompæ celebrioris fercula. Mitto alia, quæ in eodem Arcu cernuntur, quia omnibus triumphis communia, de quibus videndus idem Chifletius, qui præfata multâ eruditione illustrat, quique ostendere conatur nihil in Arcu Vesontinensi superesse, quod Aureliano ejusque præclaris facinoribus non conveniat; quod quidem verum est. At si Arcus is triumphalis Romani simulachrum fuit, non tam in eo Aureliani gesta ac virtutes exprimendæ erant, quàm quæ in Romano, tanquam ex Archetypo majori saltem ex parte figuranda. Quod an factum fuerit, rei Antiquariæ perito integrum judicium relinquo. Illud, quod tamen non advertit Chifletius, ad Aureliani triumphum facit, quòd in eo Arcu Trabeâ indutus conspiciatur Imperator; ut enim in Chronologia Aurelianea ostendemus, triumphus Aureliani anno 274. quo is Consulatum secundum ordinarium gessit, actus.

IX. *Triumphus Constantii & Belisarii in Consulatu actus.*

In Consulatuum Cæsareorum Rationario de aliis triumphis mentio fiet. Sed de Constantii & Belisarii triumphis, de quibus major difficultas, hîc agendum; Baronius enim in Annalibus, & Petavius in Chronico ejusdem Constantii Augusti triumphum in annum 356. conferunt. Imò hic verum triumphum fuisse negare videtur, dum scribit: *Constantius Romam tertio Kalendas Maias prope triumphans ingreditur.* Qui & anno sequenti alterum Gonstantii Romam ad celebranda septima Quinquennalia ingressum memorat. Sed anno tantùm 357. Constantinum novies Consulem & septima Quinquennalia, & verum triumphum edidisse indubitatum esse debet; cò enim hæc habet Idatius in Fastis: *Introivit Constantius Romam quarto Kalendas Maias, & edidit XXXV.* Ammianus verò de eodem Constantii Romam ingressu lib. 16. loquens, ait: *Tricesimo postquam ingressus est die IV. Kalendas Iunias ab Vrbe profectus est.* Quibus ex locis inter se collatis manifestè deducitur Idatium, & Ammianum non de duobus, ut perperam arbitratur Petavius, sed de uno eodemque ingressu loqui, ac septima Constantii Quinquennalia cum ejus triumpho, de quo disertè loquitur idem Ammianus, concurrisse; ut enim eruditè Valesius in Notis ad lib. 16. Ammiani observavit, pompa, ludique Circenses, quos hic Auctor à Constantio exhibitos populo Romano esse dicit, ad hæc septima Quinquennalia referuntur. Imò idem Valesius ex Ammiano Colligit, Constantium ante hunc adventum, quo ludos illos edidit, Romæ non fuisse nisi fortè puerum, & certum est Imperatores sæpe triumphos cum Quinquennalibus & id genus festis conjunxisse, ut in Fastis observabimus. Denique eum verè triumphasse, non tantùm ex Ammiano, sed & ex Sozomeno

zomeno lib. 4. cap. 11. & Nicephoro lib. 9. cap. 33. manifestè liquet. Quoad Belisarium, quem ultimum omnium triumphasse dicit Onuphrius lib. 5. Fastorum, anno Christi 534. in quarto Justiniani Consulatu, de Vandalis splendidum triumphum egit, ut videre est apud Procopium libro secundo Historiæ Vandalicæ, qui eo narrato addit: *Non multo post Belisario, quod ei ex veteri more, ad triumphi speciem deerat, accessit. Consul enim factus, captivorum portatus humeris, curruique impositus, inde missilia sparsit in vulgus de Vandalorum spoliis. Plebs argentea vasa, Zonas aureas, multaque regii luxus instrumenta rapiens lætata est, reddito per Balisarium antiqui consulatûs spectaculo.* Hanc quintam Consulatuum Cæsareorum Regulam ita disertè à Procopio memoratam, non nisi post absolutum opus, in eodem Auctore observavi, gavisusque sum scriptorem, qui dictis fidem adstrueret, invenisse. Porrò in historiis Byzantinis, alios post Belisarium triumphasse legimus; ac præterea Joannem Zemiscem, & Joannem Connemum Imperatores Orientales triumphantium more Beatæ Mariæ Virginis imaginem, post egregias de hostibus victorias reportatas, solemni per Urbem Constantinopolitanam pompâ devexisse, ut legere est apud Baronium annis 971. n. & 1123. num.

CAPUT DECIMUM.

Sexta, ultimaque Consulatuum Cæsareorum Regula explicatur.

I. Templorum dedicatio, Ludi seculares, & alia id genus cũ Trabea Consulari fieri solita.

OBservavi etiam sumptum ab Imperatoribus, tùm Ethnicis, tùm Christianis, Consulatum, iis annis in quo res majori pompa fieri solitæ incidebant. Verum quidem est, eas ut plurimùm cum Quinquennalibus & id genus festis conjunctas fuisse; sed quia id semper fieri non poterat, Imperatores iis annis, quibus eæ exhiberi debebant, Trabeam sumebant. Inter hujusmodi res dedicatio Templorum ab Augustis ædificatorum, Ludique seculares, quæ duo cum exquisito apparatu peragi mos erat, numerari debent. Sic anno Christi 75. *Vespasiano sextùm, & Tito quartùm Consulibus, templum Pacis dedicatum est, & Colossus sacrâ viâ collocatus, quem ferunt fuisse altum pedes centum*, inquit Dio lib. 66. Vides ut annis quibus dedicabantur templa, Imperator Consul procederet, & Colossos, Obeliscos

& id genus alia erigeret, quod & in Quinquennalibus & id genus festis etiam solebat, ut in fastis digerendis ostendemus. Sed quia in Ludis secularibus aliqua occurrunt, quæ explicatione indigent, de posterioribus hîc agemus, cùm priores ad rem præsentem non faciant. licet porrò cum quinti celebrati sunt, nondum mos invaluisset, ut cum ea dignitate ederentur, ob eorum tamen cum subsequentibus connexionem ab iis exordium ducemus.

II. *Claudius sextos Ludos seculares Trabeatus celebrat.*

Quintos Ludos C. Furnio, C. Iunio Silano Coss. anno (nempe Romæ conditæ) 737. *Cæsar Augustus & Agrippa fecerunt*, inquit Censorinus lib. de die natali cap. 17. concurrit is annus Urbis Varronianus cum anno Juliano vicesimo nono; qua in re observavit Augustus numerum seculi unius, ita ut post annos centum & decem Ludi illi editi sint. *Sextos autem fecit Tiberius Claudius Cæsar IIII. & L. Vitellio III. Coss. anno IↃCCC.* Inquit idem Censorinus: ex cujus verbis patet, Claudium ultimorum ludorum sub Augusto editorum rationem non habuisse, sed anni tantum Urbis centenarii; cùm post sexaginta solùm tres annos, sextos Ludos seculares celebrarit: quô factum, ut ex subsequentibus Imperatoribus in iisdem Ludis edendis alii Claudium, alii Augustum imitati sint, seu alii post centum & decem annos, alii ipsis Urbis centenariis eosdem Ludos exhibuerint. Sed quod Consulari munere fungens eos Ludos ediderit, omnes præter Severum, sequaces habuit. Hoc quidem à nullo, neque ex veteribus, neque ex recentioribus animadversum, sed ita tamen se habuisse, in legendis Fastis à nobis ordinatis liquebit. Scaliger lib. 5. de Emendat. temp. pag. 493. scribit malè Claudium anno Christi quadragesimo septimo, qui erat octingentesimus Urbis, Ludos seculares celebrasse, cùm idem Urbis annus non nisi octingentesimo primo completus sit. *Debuerat igitur*, inquit, *anno quadragesimo octavo.* Sed vana hæc observatio, cùm falsissimo innitatur fundamento, Antiquos nempe non nisi annos integros in eorum collectione numerasse. Quem in errorem non tantùm idem Scaliger, sed & plures alii, quemadmodum alibi diximus, inciderunt. Idem Author in eodem errore constans perperam etiam docuit Seculum antiquitus centum & undecim annis conflatum fuisse, cùm certum sit, illud tantùm centum & decem annis, ultimô extremô numeratô, constasse.

III. *Ludos seculares Domitianus Trabeatus edit.*

Septimos (nempe seculares Ludos) *Domitianus* (celebravit) *se XIV. & L. Minucio Rufo Coss. anno IↃCCCXLI.* inquit Censorinus. Is annus Urbis cum anno Christi 88. convenit. Quare Domitianus Ludorum secularium, non à Claudio, sed ab Augusto editorum

rum rationem habuit ; quamquam nec hoc tempus rectè obſervarit, cùm aliqui anni deſint ; quare non niſi animi ſui libidinem ea in re ſecutus eſt : exemplo tamen Claudii Conſulatum aſſumpſit. Ex iis Ludis, ejus Triumphis, Quinquennalibus, & cæteris hujuſmodi, plurium ejus Conſulatuum ratio reddi poteſt. Antoninus Pius, anno Urbis nongenteſimo, qui cum anno Chriſti 147. concurrit, Ludos ſeculares celebrare debuit ; ſed Cenſorini de iis ſilentium, illos tunc editos non fuiſſe oſtendit. Victor tamen Schotti hæc ſcribit : *Denique annis, quibus publica egit, viginti, idem manſit, celebrato magnificè Urbis nongenteſimo.* In quorum Ludorum à ſecularibus diverſorum celebratione, Ludorum ſecularium à Claudio editorum rationem habuit, ſed tamen, ut ille, Conſulatum non cepit. Quibus Victoris verbis plane convellitur Scaligeri ſententia ſupra allata, Ludos nempe ſeculares ſextos edendos fuiſſe anno Urbis conditæ 801.

IV. *Severus ſine Trabea Ludos Seculares celebrat.*

Octavos (nempe ſeculares Ludos) *Imperatores Septimius, & M. Aurelius Antoninus, Silone, & Libone Coſſ. anno* ↄↄCCCCLVII. celebrarunt. Cadit is Conſulatus in annum Chriſti 204. quô Severus, nulla Claudii, ac Domitiani Ludorum ſecularium ratione habita, anno ducenteſimo viceſimo poſt exhibitos ab Auguſto Ludos quintos, octavos edidit. Quod etiam in cauſa fortè fuit, cur Severus Conſulatum non capeſſierit, quia Auguſtus ſine Trabea quintos Ludos edidit. A Ludis Auguſti, nempe ab anno Urbis 737. ad Ludos Severi, annum videlicet Urbis 957. anni ſunt ducenti, ac viginti, ultimô terminô comprehensô, ſeu duo Secula, uti antiquitùs numerabantur ; ex quo & magis Scaligeri ſententia evertitur, qui vult Seculum annis centum & undecim fuiſſe compoſitum. Loquitur de iſtis Severi Ludis Herodianus lib.3. cap.8. Cujus verba crucem doctis fixère : αἰωνίους δὲ αὐτὰς ἐκάλουν οἱ τότε, ἀκούοντες τριῶν γενεῶν διαδραμουσῶν ἐπιτελεῖσθαι, id eſt, *ſeculares hi tunc appellabantur, celebratos,* (intellige vidimus) *ut aiunt decurſo trium ſpatio Ætatum.* Γενεᾶς vocabulo ſæpe utuntur antiqui Hiſtorici, quot verò annos Γενεά contineat, & quid eo nomine intellexerit Herodianus, inter doctos non convenit, ut videre eſt apud Lindenbrogium in Notis ad caput 17. Cenſorini, & Boeclerum in Notis ad Librum tertium Herodiani pag. 419. ſed non dubito, quin hîc accipi debeat pro ſæculo centum annis compoſito, & Herodianus intelligendus ſit de ſpatio trecentorum annorum, ſeculis inchoatis pro integris numeratis, ut ejus moris eſt ; niſi enim ita numeraveris, difficulter te ex hac voce expedies. De ultimis Ludis ſecularibus Cenſorinus non egit, quia aureum ſuum libellum de die natali, anno Chriſti 238. compoſuit,

ut

ut primus omnium, summo Chronologiæ bono demonstravit Scaliger. Quare de his major difficultas.

V.
Millesimus Urbis cum Trabea à Philippo celebratus.

Nonos, ac postremos seculares Ludos, uterque Philippus, pater, & filius anno Urbis millesimo celebrarunt, sed magna inter eruditos fervet controversia, an anno Urbis millesimo inchoato, seu Christi 247. an verò millesimo primo incœpto, Christi videlicet 248. ii Ludi editi sint. Scaliger enim lib. 5. de Emendat. temp. pag. 493. Petavius lib. 11. de Doctrina temp. cap. 25. Norisius Dissert. de Vot. Decennal. cap. 6. aliique, Onuphrium sequuti, contendunt, anno primo supra millesimum ineunte, hos celebratos esse. Baronius, cui multi adhæsere, arbitratus est, eos in annum Urbis millesimum ineuntem, Christi 247. seu secundùm corruptam ejus per ea tempora Chronologiam anno 249. exhibitos fuisse, à quo non discedunt Bollandus, & Henschenius in vita S. Fabiani Papæ, quæ vigesimo Januanuarii die in actis Sanctorum legitur. Paragrapho enim 14. num. XXIII. scribunt: *inchoata est hæc solemnitas anno Christi 247. ipsis Palilibus XI. Kal. Maii, Coss. Philippo patre II. filio primum absoluta iisdem Coss. patre III. filio II. & hic postremus annus ferè secularibus Nummis inditus, quòd forte missilia ejusmodi Numismata, vel Kalendis Ianuariis, vel ipso Philippi Natali, mense Martio, erogata sint.* Hæc sententia, ut mihi videtur, certissima. Cur enim Philippus pater Philippô filiô Collegâ anno 247. Consul processit, nisi quia hos Ludos Trabeatus celebrare volebat? neque aliter intelligendus Capitolinus, qnando in vita Gordiani Junioris cap. 23. de eodem Philippo loquens, ait: *Millesimum ab Urbe condita annum in Consulatu suo, & filii sui celebravit.* Quæ etiam opinio ex Christianorum Jubileo confirmatur; Illud enim à Natali Christi centesimi anni ineuntis incipit, & ad Natale ejusdem centesimi exeuntis terminatur; quia nempe quando illud institutum iis persuasum fuit, eosdem Ludos, in quorum locum substituebatur, à Palilibus anni Christi 247. ad Palilia anni sequentis continuatos fuisse. Neque refert si dicas etiam anno 248. Philippum patrem III. & Philippum filium II. Consules fuisse, hic enim utriusque Consulatus, eorum Quinquennalibus, non verò Millenario Urbis dicatus fuit; cùm Philippus anno 244. Imperium susceperit, & Philippum filium eodem anno Cæsarem renuntiarit (ut patet ex variis legibus Codicis Justinianei Peregrino, & Æmiliano Coss. subscriptis, à Philippo Augusto, & Philippo Cæsare, ut in earum inscriptione legitur, datis.) Ac utriusque Quinquennalia in eundem annum Christi 248. inciderint. Uana sunt pariter Scaligeri fundamenta, qui ait in nummis, qui Ludos seculares exhibent,

exhibent, tertium Philippi Conſulatum legi, & annum milleſimum Urbis non niſi anno milleſimo primo inchoato abſolutum cenſeri, ei enim jam ſatisfactum. Noriſius his verbis Victoris de Cæſaribus innititur: *Noſtra quoque ætate poſt mille annos Centeſimus, Conſule Philippo, exceſſit, nullis, uti ſolet, ſolemnibus frequentatus. Adeo in dies cura minima Romanæ Urbis.* Philippi Salliâ Collegâ Conſulatus in annum Chriſti 348. competit, quô annus Urbis undecies centeſimus evolutus eſt. Unde deducit Noriſius, Ludos ſeculares eo anno Chriſti celebrari debuiſſe; ob idque annum Chriſti 248. decimos Ludos ſeculares vidiſſe. Sed ex iis Victoris verbis contrarium omninò ſequitur. Querebatur enim is, quòd undecimum Urbis ſeculum nullis ludis, uti ſolebant alia, frequentatum exceſſiſſet, non verò quòd eo tranſacto, ii celebrari deberent. Neque ſatis mirari poſſum viros doctiſſimos, non advertiſſe opinionem, quâ imbuti erant facto Claudii, & Antonini Pii, qui in ipſis Urbis centenariis, Ludos ediderant, (ad quod reſpexiſſe utrumque Philippum, indubitatum videtur) jugulatam fuiſſe: Sicuti & authoritate Oſorii ſcriptoris Antiqui, qui lib.7. cap.20. Ludos Philippi ad annum ejus quartum initio anni Chriſti 247. inchoatum, refert: *Poſt annum tertium Imperii Philippi, milleſimus à conditione Romæ annus completus eſt: ita Ludis magnificis auguſtiſſimus omnium præteritorum hic Natalis annus à Chriſtiano Imperatore celebratus eſt.* Hæc igitur controverſia Philippi Patris II. & Philippi filii Conſulatu dirempta.

VI. *Decimi Ludi ſeculares celebrati non ſunt.*

Decimi Ludi Seculares in annum Chriſti 304. Urbis 1057. Diocletiani IX. & Maximiani VIII. Conſulatu notatum, vel in annum 213. Urbis 1066. quô Conſtantinus, & Licinius ter Conſules proceſsêre, incidebant; qui cùm prætermiſſi fuiſſent, Zozimus, Author paganus lib.2. hiſt. de hac omiſſione queſtus eſt: *A Conſulatu Libonis, & Cilonis, quô Severus Ludos ſeculares exhibuit, uſque ad Diocletiani IX. & Maximiani VIII. Conſulatum, centum & unus anni elapſi fuerunt. At tunc quidem privatus ex Imperatore Diocletianus factus eſt, cujus exemplum Maximianus ſecutus eſt. Verùm Conſtantino III. & Licinio III. Coſſ. centum & decem annorum tempus integrum aderat, quô Ludos, conſueto more, celebratos oportuit.* Obſervatu dignum, quòd iis annis, in quos decimi Ludi ſeculares cadebant, Imperatores Conſulatum ediderint. Quod verò ibidem dicitur de Diocletiani & Maximiani abdicatione, eam nempe anno Chriſti 304. falſam fuiſſe, ſuo loco à nobis confutatum. Sed nec Honorius, quod Onuphrius libro ſingulari de Ludis ſecularibus, Baronio in Annalibus, Petavio in Chronico, cæteriſque perſuaſit, decimos Ludos ſe-

culares anno Christi 404. Urbis 1157. quo alterum seculum à nono Diocletiani Consulatu evolutum erat, celebravit. Verum quidem est Honorium, hujus Imperatoris exemplo, sextum Consulatum Aristænetô Collegâ sumpsisse, Ludosque gladiatorios suo tempore editos esse, ut discimus, ex Theodoreto lib.5. cap.26. & Prudentio contra Symmachum lib. 2. sed illum Ludos seculares edidisse, neque ex iisdem Ludis gladiatoriis, neque ex Claudiani panegyri in eodem sexto Consulatu dictâ, quæ duo, hujus opinionis fundamenta, probari potest. Ludi enim Gladiatorii, de quibus infra, variis in occasionibus fiebant, & Claudianus in ea Panegyri sexcentis sexaginta versibus constante, in qua hujus Imperatoris Romam, quò numquam fuerat, ingressum, laudum argumentis undique petitis exornat, nullam de Ludis secularibus mentionem facit, licet nulla alia res cum hoc ingressu conjuncta luculentiorem Laudis materiam subministraret. Plurimi namque, ingentesque, aliquot ante eorum celebrationem annos, apparatus fiebant, ut ex iis, quæ Cassiodorus in Chronico de Urbis millenario, & Lactantius lib. de mortibus persecutorum de præparationibus ad Decennalia Maximiani Galerii habent, colligere licet. Profectò de similibus Claudianus non tacuisset. Contra, quia eorum omissio, Populo ingrata, dum Urbem Romam Honorium alloquentem, huncque cunctantem querelis suis impellentem inducit, ad eos non nisi strictim, & modestè alludit. Sed, ut magis pateat quantum ii, qui eum illi sensum affinxêre, aberraverint, præstat tempus, quo hæc Panegyris dicta, ejusque versus referre.

VII. *Claudianus decimis Ludis secularibus non favet.*

Habita hæc de more Kalendis Januariis anni 404. quibus Romam Consulatum initurus, Honorius ingressus est, quod Scaliger lib.5. de Emendat. temp. pag. 515. ex ejusdem Claudiani versibus num. 540. doctè deducit.

> ——— *Namque ideò pluviis turbaverat omnes*
> *Ante dies, lunamque rudem madefecerat Auster,*
> *Ut tibi servatum scirent convexa serenum.*

Diem Claudianus serenum fuisse dicit favore quodam Numinis, cùm antecedentes dies, & exitum Decembris pluviæ infestassent, Lunâ adhuc rudi, seu in Novilunio, quod anno 403. in diem vigesimum nonum Decembris incidit. Mirumque Nicolaum Heinsium, aliosque, qui Poëtam nobilissimum notis suis illustrarunt, hoc dictæ Panegyris tempus non observasse, sine quo plures ejus versus rectè explicari non possunt, uti ii, quibus utuntur, qui Ludos seculares ab Honorio restitutos contendunt, quique num. 390. leguntur.

Iam

——————— Iam flaveſcentia centum
Meſſibus æſtivæ detondent Gargara falces,
Spectandoſque iterum nulli, celebrantia Ludos
Circumflexa rapit centenus ſecula Conſul.
His annis, qui luſtra mihi bis dena recenſent,
Noſtra, ter Auguſtos, intra pomæria vidi.

Quibus Claudianus, ſeu Roma, quam loquentem inducit, hoc tantùm denotat, ſeculum præteriiſſe, ex quo Auguſti ab Urbe abſunt, & per illius decurſum tres ſolum, id eſt, paucos Imperatores, in ea viſos fuiſſe. Centum autem illos annos duplici periphraſi exprimit, altera à centum meſſibus, altera ab evoluto ſpatio Ludorum ſecularium deducta; quæ repetitio, loquendique modus, præſertim cum de annis, ac temporum intervallis agitur, apud Poëtas frequentiſſimus eſt. Deducit ſecundam periphraſim à Ludis ſecularibus, quos ex formula, quâ proclamabantur, *ſpectandos iterùm nulli*, vocat, potius quàm ex alia re, quia is annus centeſimus erat, Honoriuſque centenus Conſul, poſt annum 304. quô celebrari debuiſſent, juxta ordinationem ab Auguſto aliàs factam. Veſtigium extat hujus formulæ apud Herodianum lib. 3. cap. 8. ubi de Ludis ſub Severo actis loquens, ait: *Siquidem Urbe tota, atque Italia, præcones itabant convocatum omnes ad Ludos, quos nec vidiſſent hactenus, nec viſuri poſtmodò forent. ita ſcilicet intervallum præteritæ, futuræque celebritatis ſupra omnem eſſe hominum ætatem ſignificantes.* Hæc ultima verba: *ſupra omnem eſſe hominum ætatem*, ſic in græco exprimuntur: πᾶσαν ἡλικίαν ἀνθρώπων ὑπερβαίνων, ex quibus intelligis Herodianum nomine γενεᾶς, de quo num. IV. egimus, nihil minùs ſignificare, quàm ἡλικίας voce, quæ præter alia ſignificata, ætatem, & ſeculum denotat; unde explicatio à nobis tunc data, optima, Onuphrii verò lib. de Ludis ſecularibus, qui dicit per γενεὰν Herodianum triginta tres annos, & quatuor menſes, quibus aliqui Antiqui ſeculum compoſitum dicunt, intellexiſſe, minimè admittenda. Ea porro formula deſignabat, eos non viſuros iterùm eoſdem Ludos, quando exhiberentur, quia tandiu victuri non erant; ſed Claudianus argutè dicit: *ſpectandoſque iterùm nulli &c.* id eſt, nec ultimo ſeculo viſos, nec iterùm eodem ſpectandos, quia nempe celebrandi non erant. Quod ſi Claudianus ſcripſit, ut habent omnes veteres editiones, & omnia fermè manuſcripta, *ſpectandoſque iterùm nulli*, intelligit, ut exiſtimo, eoſdem Ludos poſt Severum viſos non fuiſſe, neque eo anno viſum iri. Heinſius tamen *ſpectandos* repoſuit ex fide unius Codicis Medicei,

in quo & nos idem legimus operâ viri clarissimi Antonii Magliabeci. Serenissimi Etruriæ Ducis Bibliothecarii, magni litteratorum omnium fautoris, nobisque amicissimi. Sed sive eam, sive illam lectionem sequutus fueris, Claudianum contrarium habebis.

VIII. *Ludorum secularium sub Honorio actorum fundamenta vana.*

Explodendi igitur decimi illi seculares Ludi, sicuti & restitutio Gladiatoriorum, quæ duo immeritò Honorio adscripta. Tantùm enim abest, ut hos, sicuti existimavit Baronius, anno 395. num. XIX. & XXVI. antiquum in statum reduxerit, id à Theodoreto, loco laudato scriptum fuerit, & ex Prudentio colligi possit, ut contrà, Honorius eos à Decessoribus Romæ toleratos sustulerit, ut disertè docet ibidem Theodoretus. Quoad Prudentium lib. 2. adversus Symmachum sub finem, Honorium, postquam Romam advenit, ad Ludos gladiatorios penitùs tollendos cohortatus est, quod Honorium hoc ipso anno 404. præstitisse, ex eo deducit Gothofredus in Chronologia Codicis Theodosiani, quod Claudianus sub finem laudatæ Panegyris, simulacra tantùm Ludorum gladiatoriorum tùm exhibita describat. Sed de his videndus idem Gothofredus tom. 5. Codicis Theodosiani *de Gladiatoribus* tit. 12. l. 1. ubi egregia hanc in rem habet, quibus Annales Ecclesiastici plurimùm illustrari possunt. Lapsum Onuphrii Scaliger lib. 5. de emendat. temp. pag. 390. agnovit, Ludosque seculares sub Honorio gestos negavit; sed in explicandis Laudatis Claudiani versibus falsa veris admiscens, Doctorum virorum in Onuphrii sententiam concedentium cursum sistere non potuit: ait enim, in iisdem versibus nullum esse centesimum annum, neque ullum seculum Romanum, licèt ab hoc alteram periphrasim Poëta manifestè deducat. Addit, ultimos Ludos seculares eos esse, quos Philippi Augusti ediderunt, nullamque in Claudiano subesse causam Centenarii Natalis Urbis, non advertens à Ludis à Severo actis, ad sextum Honorii Consulatum, certum, & definitum duorum seculorum spatium fluxisse, ideoque Claudianum ad eosdem, non verò ad Ludos, Philippis Imperantibus, celebratos allusisse. Denique de Ludis gladiatoriis, quos jam sublatos Honorium restituisse viris doctis persuasissimum erat, silet. Quare non mirum, si hanc opinionem tam penitùs insitam ex animis evellere non potuerit. Illud tantùm mihi præter opinionem accidit, ut Gothofredus in Commentario ad legem 17. *de Iudæis*, quæ præfato anno 404. Romæ ab Honorio data est octavo Kal. Augusti, scripserit hoc ipso anno & tempore æstivo Ludos seculares Romæ habitos: idque testari Claudianum in sextum Consulatum Honorii; licèt in Commentario legis primæ *de Gladiatoribus* jam doctè ostendisset, Honorium eo anno

Romæ

Romæ positum gladiatores sustulisse, & quidem, ut prodit Theodoretus lib.5. cap.26. occasione Telemachi Monachi, qui ex Oriente Romam profectus, gladiatoresque Romæ pugnantes pio quodam ardore deducere conatus, à spectatoribus lapidibus obrutus fuit. Quam ob rem idem Imperator *Gladiatorum spectacula olim Romæ fieri solita sustulit*, inquit idem Theodoretus, qui his verbis manifestum facit, verum non esse quod à Baronio in Annalibus, aliisque creditum gladiatores à Constantino Magno Romæ sublatos fuisse: Secundò eos Romæ post ejusdem Imperatoris mortem recruduisse; Tertiò Theodosium Magnum eosdem abolevisse; ac denique anteà sublatos in eadem Urbe, Honorio imperante, recruduisse. Quos errores cùm probè notaverit idem Gothofredus, Ludorumque gladiatoriorum simulachra tantùm Claudianum in eadem Panegyri descripsisse rectè dixerit, in communem postea omnium errorem, Ludos nempe seculares eodem anno actos, non videbatur inclinare debere. Præfata itaque Theodoreti verba, quibus communis opinio innititur, contrarium ostendunt, neque Claudiani versus eidem suffragantur.

CAPUT UNDECIMUM.

Cæsareorum Consulatuum ab Augusto ad Marcum Aurelium & Lucium Verum Rationarium, ac Quinquennaliorum, & id genus festorum ordinatio juxta traditas Regulas.

I. Ordinatio consulatuum & Quinquẽnaliorum ab Augusto cœpta.

Licet post Augustum Regulæ, quæ Consulatuum Cæsareorum notæ & indices, Quinquennaliaque & id genus festa incipiant; Nihilominùs quia tam Regulæ, quàm festa, eo imperante, adumbrata sunt, ipseque exemplar fuit, quod sibi cæteri Imperatores imitandum proposuere, à Caii Julii Cæsaris morte cui successit, tam Fastorum, quàm Quinquennaliorum ordinationem exordiemur, conquisitis undique argumentis, quæ ad eamdem rem facere videbuntur. Sufficeret quidem Cæsarum & Augustorum Consulatus, eosque quibus hujusmodi festivitates illigatæ, hîc recensere, & utrorumque rationem reddere; sed quia plurimum refert Fastos Consulares animo affigere, ac reminiscendi causâ sub unum aspectum subjicere, ideò seclusis aliis difficultatibus, quæ ne memoria retineantur, efficiunt, integros hîc describemus, & aliquibus in locis emendabimus;

adeo ut hæc Consulum series, quâcumque aliâ jam in lucem datâ accuratior futura sit; & ob connexionem cum Quinquennalibus & id genus festis miræ in posterùm utilitatis. Cæterùm tam in causis eorumdem Consulatuum, quàm Quinquennaliorum annis assignandis aliquid conjecturæ dabimus, & ubi eidem locus deerit, quod tamen rarò continget, Consulatus intactos relinquemus, & annum quintum Imperii decimum, & sic deinceps indicabimus, ne divinare velle videamur. Annos Urbis Varronianos à morte Caii Julii Cæsaris, à qua Romani Imperii initium pendet, ad Eræ usque Christianæ initium adhibebimus; & hanc seriem majoris claritatis gratiâ in varia capita distribuemus. In quolibet autem observandi erunt, ac si potest, memoriæ mandandi Consulatus ii, aut qui inter Eruditos magis controversi, aut sub quibus res celebriores gestæ: hujus enim cognitionis defectu fit, ut in doctrina temporum à summis etiam viris non rarò peccetur, & quod extricare tentant, minùs procedat.

II. *Fasti ab Imperii initio ordinati.*

Anno Urbis conditæ 710. Consules *C. Iulius Cæsar V.* & *M. Antonius*, Idibus Martiis idem Julius à conjuratis interfectus est. Ab ejus morte, Caii Octavii Austusti initium ab aliquibus Historicis deductum.

711. *C. Vibius Pansa* & *A. Hirtius*, qui cùm decessissent, C. Octavius Cæsar, & Q. Pedius, die decimâ nonâ Septembris eisdem suffecti sunt. A quo die & anno ejusdem Octavii Cæsaris Imperium à quibusdam desumptum. Ejus exemplo, Imperii initio Consulatum ut plurimùm Imperatores posteà capessière.

712. *M. Æmilius Lepidus*, & *Munacius Plancus.*

713. *P. Servilius Vatia Isauricus II.* & *L. Antonius.*

714. *Cn. Domitius Calvinus II.* & *C. Asinius Pollio.*

715. *L. Marcius Censorinus*, & *C. Calvisius Sabinus.*

716. *Ap. Claudius Pulcher*, & *C. Norbanus Flaccus.* ERA HISPANICA Kalendis Januariis inchoatur.

717. *M. Vipsanius Agrippa*, & *L. Caninius Gallus.*

718. *L. Gellius Poplicola.* & *M. Cocceius Nerva*

719. *Sext. Pompeius Magni filius*, & *L. Cornificius.*

720. *M. Antonins II.* & *L. Scribonius Libo.*

721. *C. Cæsar Octavianus II.* & *L. Volcatius Tullus.* A primo Octavii Cæsaris Consulatu ad secundum, anni decem evoluti sunt. Ex quo forsan factum, ut ex ejus successoribus plures anno decimo Imperii vel ineunte, vel transacto, eamdem dignitatem sumpserint.

722. *Cn. Domitius Ahenobardus*, & *C. Sosius.*

723. *C. Cæsar Octavianus III.* & *M. Messala Corvinus.* Videtur is Consulatus ab Octavio sumptus ob bellum Ægyptiacum, novissimum bellum civile cum M. Antonio gestum; quem ad Actium Promontorium quarto nonas Septembris, ut tradit Dio, superavit.

724. *C. Octavius Cæsar IV.* & *M. Licinius Crassus.* Hunc Consulatum cepisse videtur Augustus, ut bellis civilibus ultimam manum imponeret, quod & præstitit Alexandriâ in potestatem redactâ.

725. *C. Octavius Cæsar V.* & *sext. Apuleius Nepos.* Sub his Consulibus Octavius Cæsar tres triumphos egit, Dalmaticum, Actiacum, & Alexandrinum; indeque factum, ut postea Imperatores cum Consulari Trabea ut plurimùm triumpharint.

726. *C. Octavius Cæsar VI.* & *M. Vipsanius Agrippa II.* decimus quintus annus hic est à primo Octavii Consulatu, quo etiam posteà successores eam dignitatem de more capessiere.

727. *Octavius Cæsar VII.* & *Vipsanius Agrippa III.* Hoc anno idem Octavius Romani Orbis Imperium in decennium accepit, ut diximus capite secundo hujus secundæ partis numero primo. Unde Imperatorum Decennalia nata.

728. *C. Octavius Cæsar VIII.* & *T. Statilius Taurus II.* Hic & duo Consulatus sequentes ob bellum Hispanicum ab Augusto suscepti videntur.

729. *Augustus Cæsar IX.* & *M. Iunius Silanus.*

730. *Augustus Cæsar X.* & *C. Norbanus Flaccus.*

731. *C. Cæsar Augustus XI.* & *Cn. Calpurnius Piso.* Est hic annus vicesimus absolutus à primo Augusti Consulatu, quintusque ab eo anno, quô orbis Imperium in decennium suscepit. Tribunitia potestas, & Proconsulare Imperium eodem anno eidem collatum, qua de re egimus prima parte cap. 3. num VIII.

732. *M. Claudius Marcellus Aeserninus*, & *L. Aruntius.*

733. *Q. Æmilius Lepidus*, & *M. Lollius.*

734. *M. Apuleius Nepos*, *&* *P. Silius Nerva.*

735. *Q. Sentius Saturninus*, & *Q. Lucretius Vispillo.*

III. *Origo Decennaliorum.*

736. *P. Cornelius Lentulus*, & *Cn. Cornelius Lentulus.* Cùm decimus confirmati imperii annus Augusto exiret, in proximum quinquennium alterum regimen accepit, ut ex Dione cap. 2. hujus dissert. n. 2. ostendimus. M. verò Agrippæ, qui Iuliam ejus filiam uxorem duxerat, Tribunitiam potestatem ad idem quinquennium dedit. Herodes Judææ Rex, qui in omnibus Augusto placere cupiebat, templum Hierosolymitanum hoc anno cœpit extruere, vetere dirutô. Josephus quidem lib. 15. Antiquit. cap. 14. dicit id factum *anno decimo*

octavo

octavo ejusdem Herodis, qui præcedenti Absolutus est. Sed tempus quod inde fluxit ad materiam operi aggrediendo necessariam comparandam insumptum. Ab hoc Augusti quinquennio Imperatorum Quinquennalia originem ducunt, Cæsaresque & Augusti in Quinquennalibus & id genus festis, Cæsaris Octavii facto præeunte, postea de more nuncupati; urbesque etiam in hujusmodi solemniis constructæ, & dedicatæ.

737. *C. Furnius, & C. Iunius Silanus.*

738. *L. Domitius Ahenobardus, & P. Cornelius Scipio.*

739. *M. Livius Drusus, & L. Calpurnius Piso.*

740. *Cn. Lentulus, & M. Licinius Crassus.*

IV. *Origo Quinquennaliorum.*

741. *Tiberius Claudius Nero*, qui postea Imperator fuit, & *P. Quintilius Varus.* Agrippæ in aliud quinquennium Tribunitia potestas ab Augusto prorogata, ut tradit Dio, & sine dubio etiam Augusto; licet id idem Historicus non dicat. Anno sequenti idem Agrippa mortuus est. Hoc verò Augustus Pontifex Maximus factus. Unde processisse videtur, ut in Quinquennalibus & id genus festis Imperatores Religioni, rebusque Ecclesiasticis Consuluerint.

742. *M. Valerius Messala, & P. Sulpicius Quirinus.*

743. *Paulus Fabius Maximus, & Q. Ælius Tubero.*

744. *Iulius Antonius & Q. Fabius Africanus.*

745. *Claudius Drusus Nero, & T. Quintius Crispinus.*

746. *C. Martius Censorinus, & C. Asinius Gallus.* Altero decennio jam ad finem accedente Imperiũ Augusto quintùm in decennium prorogatum, uti loco laudato ostendimus, ubi & de Encæniis templi Hierosolymitani hoc anno actis, ut recte Usserius in Annalibus veteris & novi Testamenti, qui tamen ejus ædificationem tardiùs quàm par fuerat, consignavit. Hinc origo templorum in Quinquennaliis & id genus festis dedicandorum.

747. *Tiberius Claudius Nero II. & Cn. Calpurnius Piso.*

748. *D. Lælius Balbus, & C. Antistius vetus.* Augustus, ut Caium & Lucium nepotes compesceret, Tiberio Tribunitiam potestatem in quinquennium concessit, ut docet Dio, lib. 55. quo quinquennio elapso privatus Tiberius remansit usque ad tempus, quo ab Augusto adoptatus est. Factum inde ut aliquando extra Quinquennalium & id genus festorum annos, eam Imperatores, aut etiam Cæsaream dignitatem aliis communicaverint, licet id raró contigerit.

749. *C. Cæsar Augustus XII. & L. Cornelius Sylla.* Suetonius in in Augusto cap. 26. causam cur duodecimum & decimum tertium Consulatum Augustus sumpserit, nos edocet, *ut*, inquit, *Caium & Lucium*

Lucium filios amplissimo præditus magistratu suo quemque deduceret in forum, ut nempe uterque Consulatum iniret post quinquennium, ex hoc Augusti facto sexta Consulatuum Cæsareorum Regula nata esse videtur. Sub his Coss. Christus natus est secundum probabiliorem sententiam.

750. *C. Calvisius Sabinus. II.* & *L. Passienus Rufus.*

751. *C. Cornelius Lentulus*, & *M. Valerius Messalinus.*

752. *C. Cæsar Augustus XIII.* & *M. Plautius Silvanus.* Augustus, quemadmodum suprà diximus, hunc Consulatum capessiit, ut Lucium filium adoptivum in forum deduceret, iisdem datis illi honoribus, qui in fratrem Caium ante triennium fuerant collati. Hic itaque Consulatus, juxta VI. Cousulatuum Cæsareorem Regulam.

753. *Cossus Cornelius Lentulus*, & *L. Calpurnius Piso.* Natale Christi Dionysianum seu vulgare sub his Coss. consignatur, ideoque anno sequenti Calendis Januariis Era Communis seu Christiana, quâ in posterum utemur, incipit.

ERÆ CHRISTIANÆ INITIUM.

Anno Christi primo. *Caius Cæsar*, & *Lucius Æmilius Paulus.* Ad hunc Consulatum Caius designatus fuerat in duodecimo Augusti Consulatu. Dubitatum tamen fuit ad hæc usque nostra tempora, utrum ipse Augustus, vel idem Caius ejus nepos Consulatum hunc ediderit. Petavius lib. 12. de Doctrina temp. tam in Laterculo Consulum, quàm cap. primo Consules hoc anno proponit Augustum XIV. & L. Æmilium Paulum, qui tamen in Chronico Caium postea Cæsarem exhibet. Baronius etiam Augustum & Æmilium Paulum profitetur. Sed Augustum tredecim tantùm Consulatus gessisse in posterùm certum esse debet, quia Dio in Indice Consulari libri 55. in quo fundantur, qui in isto errore versari sunt, iis minime suffragatur. Nam, ut notat Muretus in Notis ad Tacitum lib. 1. cap. 9. Guillelmus Xilander Dionis interpres, cùm in textu legisset, Γ. Αὐγούστου υἱὸς, id est, *Caius Augusti filius*, nisi quod Librarius leviter erraverat, & pro Αὐγούστου scripserat, Αὐγουστὸς, *Cæsarem Augustum* vertit & de suo addidit XIV. Primus igitur ille hujus erroris causam præbuit, à quo nobilissima Era qualis est Christiana, exordiri non debet.

V. Initium Eræ Christianæ.

2. *P. Vinitius* & *P. Alfenius Varus.*

3. *L. Ælius Lamia*, & *M. Servilius.*

4. *Sex. Ælius Catus*, & *C. Sentius Saturninus.* Caius Cæsar in Syria moritur post menses octodecim, quàm frater ejus Lucius obierat. Suetonius in Augusto cap. 65. idque nono Kalendas Martias, ut

legi in Inscriptione, quæ Pisis extat in loco Campo-sancto dicto. Tum Tiberius *Quinto Kalendas Iulias* ab Augusto adoptatur, Tribunitiaque potestate exornatur, qua de re videnda quæ diximus parte prima, capite 3. Adoptati & eadem die Germanicus, & Agrippa Marci Agrippæ filius; duo priores ab eo tempore Cæsares nuncupati. Augustus antea tertiò principatus decenniô ad finem accedente, in quartum decennium Imperium suscepit. Qua de re actum cap.2. hujus partis. Accepit etiam Proconsulare Imperium Augustus ad censum in Italia peragendum, ut docet Dio lib. 55. factum inde ut Imperatores in Quinquennalibus & id genus festis censum egerint, adoptiones fecerint, Cæsares nuncuparint, & Tribunitiam potestatem concesserint, ut jam supra tetigimus; usuum enim & morum originem observare plurimùm refert.

5. *L. Valerius Messala Volesus*, & *Cn. Cornelius Cinna magnus.*

6. *M. Æmilius Lepidus*, & *L. Aruntius.*

7. *Q. Cæcilius Metellus Creticus*, & *Licinius Nerva Silanus.*

8. *Furius Camillus*, & *Sex. Nonius Quintilianus.* Quinquennalia Imperii Cæsarei Tiberii, & Germanici. Extat nummus ejusdem Tiberii apud Occonem TRIBUNITIA POTESTATE X. notatus, in quo templum sculptum esse asserit. Quare cùm anno Christi quarto, quô Cæsar dictus, sextam Tribunitiam potestatem numerare cœperit, antea enim eamdem per quinquennium gesserat, constat hoc anno decimam iniisse, Quinquennalia edidisse, & de more aliorum postea Imperatorum aliquod templum ædificasse.

9. *Q. Sulpitius Camerinus*, & *C. Poppæus Sabinus.*

10. *P. Cornelius Dolabella*, & *C. Iunius Silanus.* Hoc anno quinto Kalendas Septembris Tiberius Proconsul & Imperii Collega ab Augusto dictus est, ut explicavimus prima parte, capite 3.

11. *M. Æmilius Lepidus*, & *T. Statilius Taurus.*

12. *Germanicus Cæsar* & *C. Fonteius Capito.* Hic Consulatus videtur Germanico delatus propter præclara militaria facinora, juxta quartam Regulam.

13. *L. Munacius Plancus*, & *C. Silius Cœcinia.* Augustus *quintum in decennium gubernationem Reipublicæ invitus scilicet accepit: Tiberio Tribunitiam potestatem prorogavit: Druso Tiberii filio potestatem Consulatus tertio anno, etiam non gestâ Præturâ petendi concessit.* Ita Dio lib.56. Est hic decimus Imperii Cæsarei Tiberii & Germanici annus quo Ludos Decennales editos fuisse, præfata Dionis verba indicant. Porrò Drusum hoc anno principem juventutis, Cæsaremque dictum magna mihi suspicio est; quando enim Claudius Neronem

nem Principem juventutis dixit, eum Consulem designavit, ut anno Christi 51. dicemus. Verum est Drusi Consulatus annis Christi 15, & 21. gestos, huic anno non respondere, sed anno Christi 11. at per hæc tempora Imperium Romanum nondum in omnibus, uti postea rectum. Quidquid sit, initium Imperii Cæsarei Drusi adhuc obscurum. *Augustus cum Tiberio filio suo censum Romæ agitans invenit hominum nonagesies ter centena millia.* Ita Eusebius in Chronico, quæ tamen Onuphrius in Fastis lib.2.perperam in annum sequentem differt, ipso Eusebio sibi planè contrario laudatô; cujus errorem etiam ostendit usus, jam à nobis observatus hos census agendi in annis, quibus Augusto Imperium prorogatum, & postea in Quinquennalibus & Decennalibus. Horum etiam solemnium signum & indicium Nummus Tiberii apud Occonem, in quo quadrigæ triumphales repræsentantur, & hæc verba leguntur: TI. CAESAR AUGUSTI F.TR. POT.XV. quam Tribunitiam potestatem hoc anno iniit.In aliorum etiam Cæsarum, & Augustorum nummis Tribunitia potestate V.VI. X. XI. & hujusmodi notatis, sæpè similes quadrigæ triumphales, aut Victoria, aut hujusmodi figuræ cernuntur; ex quibus colligitur eos annis, quibus hæ festivitates actæ, aut triumphasse, aut quadrigis triumphalibus, & aliis id genus honoribus cohonestatos fuisse.

VI. *Obitus Augusti, & initium Tiberii.*

14. *Sextus Pompeius*, & *Sextus Apuleius.* Augustus die decima nona Septembris Nolæ mortuus est: cui successit Tiberius, jam à à quinque fere annis Imperii Collega, quod ultimum frustrà à viris doctis in controversiam vocatum. Zonaras in Tiberio scribit Germanicum tres filios reliquisse, *quos*, inquit, *Augustus in testamento suo Cæsares appellavit.* Ab hoc itaque anno Quinquennalia & id genus festa Caii Caligulæ Cæsaris, postea Imperatoris deducenda videntur.

15. *Drusus Cæsar*, & *C. Norbanus Flaccus.* Nondum introductus mos erat, ut Augusti proximis Kalendis Januariis post susceptum Imperium Consulatum inirent. Quare hunc gessit Drusus Tiberii filius, cui jam à triennio destinatus erat, fortè quod Imperii Proconsularis Tiberii Quinquennalia in hunc annum inciderent.

16. *T. Statilius Silenna Taurus*, & *L. Scribonius Libo*

17. *C. Cælius Rufus*, & *L. Pomponius Flaccus.*

18. *Claudius Tiberius Nero Augustus III.* & *Tiberius Germanicus Cæsar II.* Tiberium Quinquennalia Imperii Augustei quinto Imperii anno ineunte edidisse ostendit hic Consulatus, juxta secundam Regulam. Ex quo error communis, qui huc usque invaluit, scribendi nempe hujusmodi solemnia non nisi anno quinto vel decimo evolutis, prioribus seculis celebrata fuisse planè convellitur; & ex simili

subsequentium Imperatorum facto magis convelletur. Incidunt & in hunc annū Quindecēnalia Imperii Cæsarei Tiberii, ac Germanici. Anno elapso duodecim celebres Asiæ urbes una nocte terræ motu prostratæ fuerant, ut habent Dio lib.57. & Eusebius in Chronico, qui nihilominùs tredecim numerat. Quibus cum multa tributi pecunia remissa, multaque à Tiberio donata fuissent, huic colossus erectus est juxta ædem Veneris in foro Romano; & in unaquaque restauratarum urbium statuæ illi positæ: ut ex Apollonio grammatico refert Phlegon Trallianus in libro de mirabilibus. Ad quorum illustrationem nummum addit Scaliger, in cujus superficie vultus Tiberii, in altera effigies Asiæ muliebri specie sedens cum his literis: CIVITATIBUS ASIÆ RESTITUTIS. Usserius in Annalibus Veteris & Novi Testamenti confert hæc in annum præcedentem; sed secunda Quinquennaliorum Regula eum errare demonstrat. Germanici Consulatûs causa etiam esse potuit, quòd hoc anno ad componendum Orientis statum cum ampla potestate missus fuerit, ut habet Suetonius in Caligula cap.1. & Tacitus Annal. lib.2.

19. *M. Iunius Silanus*, & *L. Norbanus Balbus*. Germanicus Cæsar obiit.

20. *M. Valerius Messala*, & *M. Aurelius Cota*. Est hic decimus Imperii Proconsularis Tiberii annus evolutus; Consulatum tamen non nisi anno sequenti cepit; sive quod in eo suscipiendo ad hæc solemnia non respexerit, sed ad aliam causam nobis ignotam, vel quia hoc anno Decennalia egerit, & Consulatum, ut multi Imperatores fecerunt, in alium annum distulerit.

21. *Claudius Tiberius Aug. IV.* & *Drusus Cæsar II.* De hoc Tiberii Consulatu locuti sumus 2. p.c.7. n.2. De quo hæc Tacitus lib. 3. Annal. *Tiberii quartus, Drusi secundus Consulatus, patris atque filii collegio insignis: nam biennio ante Germanicos cum Tiberio idem honor, neque patruo lætus, neque naturâ tam connexus fuerat.* Drusi itaque Consulatus juxta III. Regulam.

22. *D. Haterius Agrippa* & *C. Sulpicius Galba*. Hoc anno Drusus Tribunitiam potestatem à Senatu obtinuit, annoque sequenti Seiani insidiis sublatus est anno Tribunitiæ potestatis II. ut patet ex nummis. Ex hac concessione liquet mirum non esse si Tiberius quartum Consulatum anno vicesimo, in quem ejus Imperii Proconsularis Decennalia cadebant, non sumpserit; cùm nec anno, quo hæc solemnia acta sunt, Druso Cæsari Tribunitia potestas collata fuerit, uti postea moris fuit. Rudia itaque & imperfecta, sicut quælibet alia Romani Imperii initia. Quare ex ejusdem Tiberii Consulatuum dispositione

dispositione non sequitur anno Eræ Christianæ undecimo Collegam cum Imperii factum fuisse.

23. *C. Asinius Pollio*, & *C. Antistius Vetus.*

24. *Sex. Cornelius Cethegus*, & *L. Visellius Varro.* Tiberius his Consulibus Augustei Imperii Decennalia edidit; scribit enim Dio lib. 57. *Decem annis Imperii ejus exactis ad resumendum id nihil decreto opus habuit, neque enim in decennia intercisum, quod Augustus fecerat, id gerere statuerat. Ludi tamen Decennales facti.* Horum etiam Decennalium index, quæ scribit Eusebius in Chronico: *Philippus Tetrarcha Paneadem, in qua plurimas ædes construxerat, Cæsaream Philippi vocavit, & Iuliadem aliam Civitatem.*

VII. *Decennalia Tiberii.*

25. *M. Asinius Agrippa*, & *Cossus Cornelius Lentulus.*

26. *Cn. Lentulus Gætulicus*, & *C. Calvisius Sabinus.* Hoc anno decimus quintus Imperii Proconsularis Tiberii evolutus est, quo in finem vergente *factum est verbum Domini ad Ioannem*, ut habet Lucas Evangelista cap. 1. annoque sequenti Christus baptizatus est: quam sententiam omnium probabilissimam in alio opere explico.

27. *M. Licinius Crassus*, & *L. Calpurnius Piso.*

28. *Ap. Iunius Silanus*, & *P. Silius Nerva.*

29. *C. Rubellius Geminus*, & *C. Fusius Geminus.* Est hic decimus quintus Imperii Augustei Tiberii, quo plures ex antiquioribus Patribus Christum passum fuisse existimaverunt, quorum sententiam alibi tuebimur. Notandus porrò hic, & sequentes Consulatus, quia in eorum aliquem passio Christi incidit, eamque ob rem frequens de iis mentio.

30. *M. Vinicius Quartinus*, & *C. Cassius Longinus.*

31. *C. Tiberius Nero Aug. V.* & *Ælius Seianus.* Imperii Proconsularis Tiberii Vicennalia in annum præcedentem competunt. Quod si hic Tiberii Consulatus eisdem addictus fuit, in hunc annum dilatus est. Sed Suetonius in Tiberio cap. 65. ostendit ob alium finem ab eodem susceptum, ut Seianum nempe astu & dolo subverteret, *ut à se*, inquit, *per speciem honoris dimitteret, Collegam sibi assumpsit in quinto Consulatu, quem longo intervallo absens ob id ipsum susceperat.* Subjungit tamen Suetonius: *Deinde spe affinitatis, ac Tribunitiæ potestatis deceptum, inopinantem criminatus est.* Imò ait Dio lib. 58. Senatum ei Imperium Proconsulare dedisse. Quæ indicarent hoc anno Imperii Proconsularis Vicennalia Tiberium edidisse, nisi jam Drusi Cæsaris exemplo pateret, Tiberii ætate hanc Regulam nondum observatam fuisse. Seianus decimo octavo Octobris hujus anni occisus fuit.

32. *Cn. Domitius Ahanobardus*, & *A. Vitellius Nepos.*

33. *Sergius Sulpitius Galba*, & *L. Cornelius Sylla.*

34. *Paulus Fabius Priscus*, & *L. Vitellius Nepos.* Tiberius his Consulibus Imperii Augustei Vicennalia edidit, ut testis est Dio lib. 58. *Vicesimo anno Imperii, cùm frequens in Albano & Tusculi esset, in Urbem non venit, sed Consules L. Vitellius, & Fabius Priscus decennium nuncupavêre, tamquam ei, ut Augusto usitatum, tunc Imperium prorogarent. Verum hi Ludos celebrarunt*, nempe Decennales. Ex Decennalibus & Vicennalibus Tiberii celebratis, anno decimo & vicesimo evolutis, intulit Onuphrius veteres Principes Romanos anno quinto aut decimo exactis Quinquennalia edere solitos fuisse. Quod Scaligero aliisque fere omnibus persuasit; sed Consulatuum à sequentibus Imperatoribus gestorum series hanc communem opinionem destruit. Incidunt & in hunc annum Tricennalia Imperii ejus Cæsarei, & quinta Quinquennalia Imperii ejus Proconsularis. Extat nummus apud Occonem in quo dicit repræsentari templum pulcherrimum cum his verbis: TI. CAE. DIVI AUG. F. August. P. M. TR. POT. XXXVI. S. C. Sumpsit Tiberius hoc anno Tribunitiam potestatem XXXVI. Unde templum aliquod horum solemnium occasione, quod etiam à successoribus factum, ædificavit.

35. *C. Gallus*, & *M. Servilius.*

36. *Q. Plautius*, & *Sextus Papinius Gallienus.*

VIII. *Caligula & Claudius imperant.*

37. *Cn. Proculus Acerronius*, & *C. Pontius Nigrinus.* His Consulibus die decima sexta Martii, ut rectè Suetonius & Tacitus, Tiberius moritur, cui Caius Caligula successit. Erravit enim Dio, qui scripsit Tiberium die illius mensis 26. defunctum esse, ut alibi ostendo. Kalendis Juliis Tiberio Claudio Nerone patruo suo, ac postea successore Collegâ Consulatum suffectum sumpsit, idque exemplo Augusti. Sequentes Caligulæ Consulatus aliter à quibusdam ordinati, sed Dioni, & Anonymo, quo usus est Cuspinianus, omnino standum.

38. *M. Aquilius Iulianus*, & *Nonius Asprenas.*

39. *C. Cæsar Caligula II.* & *L. Apronius Cæsianus.* Est hic vicesimus annus absolutus ab eo quo Caligula Cæsar dictus est, quæ ejus secundi Consulatûs causa.

40. *C. Cæsar Caligula III.* Solus. Sumptus hic ab eo Consulatus propter bellum Britannicum, ex quo redux ovans Urbem Natali suo ingressus est hoc anno, ut habet Suetonius in ejus vita cap.49.

41. *C. Cæsar Caligula IV.* & *Cn. Sentius Saturninus.* Hic Consulatus Caligulæ Quinquennalibus destinatus erat, juxta secundam

Regulam,

Regulam, ſed die viceſima quarta Januarii occiſus, ea celebrare non potuit. Eum excepit Claudius Nero ejus patruus.

42. *Claudius Aug. II.* & *L. Licinius Largus.* Sumptus hic à Claudio Conſulatus juxta primam Regulam, quæ poſt Claudium valde in uſu fuit.

43. *Claudius Aug. III.* & *L. Vitellius II.* Sumptus hic Conſulatus à Claudio propter expeditionem Britannicam, de qua Dio lib. 60. ex qua redux anno ſequenti triumphavit, ut habet idem Dio.

44. *C. Criſpus II.* & *T. Statilius.*

45. *M. Vinicius II.* & *M. Statilius Corvinus.* Eſt hic quintus Claudii annus, quem Quinquennalia edidiſſe oſtendunt largitiones ab eo factæ, de quibus Dio lib. 60. reſtitutio quinti diei Saturnalibus, ac multò magis, quæ habet Euſebius in Chronico: *Deſcriptione Romæ facta ſub Claudio inventa ſunt civium Romanorum ſexaginta octo centena quadraginta millia.* Nam major hac in re Euſebio, quàm Tacito lib. XI. Annal. fides, ubi eum cenſum confert in annum Chriſti 58. Vitellii & Vipſanii Conſulatu notatum.

46. *C. Valerius Aſiaticus*, & *M. Meſſala.*

47. *Claudius Aug. IV.* & *L. Vitellius III.* Sumptus Conſulatus à Claudio propter Ludos ſeculares ſextos, juxta ſextam Regulam. Vide quæ ſupra de iiſdem diximus.

48. *A. Vitellius*, & *L. Poplicola.*

49. *C. Gallus*, & *Q. Verannius.*

50. *C. Antiſtius Vetus*, & *M. Suillius.*

51. *Claudius Aug. V.* & *Cornelius Scipio.* Conſulatus is oſtendit Decennalia hoc anno Claudium edidiſſe, juxta 2. Regulam. Oſtendit & id quod habet Tacitus lib. XII. Hoc anno Virilem togam Neroni maturatam fuiſſe, & decretum à Claudio, *ut viceſimo ætatis anno Conſulatum Nero iniret: atque interim deſignatus Proconſulare Imperium extra Urbem haberet, ac Princeps Iuventutis appellaretur.* Toga enim annis, quibus hujuſmodi ſolemnia celebrabantur, ſæpius data, & id genus nuncupationes factæ.

52. *P. Cornelius Fauſtus*, & *L. Salvius Otho.*

53. *Iunius Silanus*, & *Q. Haterius.*

54. *Q. Aſinius*, *&* *M. Aciiius Aviola.* Claudius die 13. Octobris mortuus eſt, cui ſucceſſit Nero.

IX. *Nero Imperat.*

55. *Nero Cæſar Aug.* & *L. Antiſtius Vetus.* Neronis Conſulatus juxta 1. Regulam.

56. *Q. Voluſius Saturninus*, & *P. Cornelius Scipio.* Annus quintus Imperii Cæſarei Neronis.

57. Nero

57. *Nero Cæsar Aug. II.* & *L. Calpurnius Piso.* Tacitus lib. 13. Annalium scribit sub hoc Consulatu pauca memoriâ digna evenisse. Quare videtur sumptus à Nerone ob primam barbam anno ætatis vicesimo exacto, quo eam Caligula, ut Suetonius in hujus vita cap. 10. auctor est, etiam posuerat, rasam: *Barbam primam posuit, conditamque in auream pyxidem, & pretiosissimis margaritis adornatam in Capitolio consecravit.* Suetonius in Nerone cap. 15. sicuti enim Principes Romani tyrocinii die pueros exuebant, sic barbâ rasâ Juventutem, transibantque tunc in viros. Eam ob rem Nero, ut habet Tacitus lib. 14. Annal. *Instituit Ludos Iuvenalium vocabulo.* Quæ tamen institutio non nisi anno sequenti facta, ut ibidem Tacitus docet, & rectè in Notis explicat Lipsius, qui tamen in eo errat, quod scribit Caligulam anno ætatis vicesimo barbam primam posuisse; ingressus tunc enim erat annum vicesimum primum. Scribit Suetonius in Caligula cap. 11. *Vicesimo ætatis anno accitus Capreas à Tiberio, uno atque eodem die togam sumpsit, barbamque posuit.* Tum cap. 12. *Non ita multò post Iuniam Claudillam Marci nobilissimi viri filiam duxit uxorem.* Natus erat Caligula pridie Kalendas Septembres anno Christi 12. annoque 33. ejusdem Eræ agebat annum ætatis vigesimum primum. Eô autem id factum esse deducitur ex Tacito lib. 6. Annal. ubi de rebus sub Consulibus ejusdem anni 33. gestis loquens ait: *Sub idem tempus C. Cæsar discedenti Capreas avo comes Claudiam Marci Silani filiam conjugio accepit.* Ex quo & colligere est Caligulam eo anno Imperii Cæsarei Vicennalia edidisse, quod ad eumdem annum retrahendum.

58. *Nero Cæsar Aug. III.* & *M. Valerius Messalla*, Neronis Consulatus propter ejus Quinquennalia juxta secundam Regulam Consulatuum Cæsareorum. Quò pertinet nummus ab Onuphrio relatus in quo legitur: *IMP. NERO. CLAVD. CAESAR. AVG. GER. P. M. TR. P. V. P. P.* à tergo *PACE. P. R. TERRA. MARIQ. PARTA. IANVM. CLVSIT.*

59. *Vipsanius Apronianus*, & *C. Fonteius Capito.*

60. *Nero Aug. IV.* & *Cornelius Lentulus.* Decennalia Imperii Cæsarei Neronis, qui, ut eadem magis illustraret, Quinquennale certamen instituit, quod quovis anno quinto ageretur, Augusti exemplo qui in sexto suo Consulatu Ludos propter Actiacam victoriam quinto quoque anno exhibendos instituit.

61. *C. Cæsonius Pætus*, & *C. Petronius Gabinus.*

62. *P. Marius Celsus*, & *L. Asinius Gallus.*

63. *L. Memmius Regulus*, & *Virginius Rufus.*

64. *C. Baſſus*, & *M. Licinius Craſſus.* Decennalia Imperii Auguſtei Neronis, quorum index perſecutio hoc anno adverſus Chriſtianos excitata, uti cap.3. hujus ſecundæ partis diximus, ac prætereà quod ſub iiſdem Coſſ. ſcribit Caſſiodorus: *His Coſſ. Thermæ à Nerone ædificatæ, quas Neronianas appellavit, cujus odio mutato vocabulo nunc Alexandrinæ nominantur.* Ex quo corrigendus Euſebius in Chronico ubi hoc conjicit in annum Abrahami 2078. qui in anno Chriſti 61. menſe Septembri incipit. Thermas enim & hujuſmodi opera publica annis quibus hujuſmodi ſolemnia celebrata, conſtructa fuiſſe, multis exemplis infra liquebit.

65. *P. Silius Nerva*, & *C. Iulius Atticus.*

66. *L. Pontius Teleſinus*, & *C. Suetonius Paulinus*

67. *L. Fonteius Capito*, & *C. Iulius Rufus.*

X. *Galba, Otho, Vitellius & Veſpaſianus imperant.*

68. *C. Silius Italicus*, & *M. Galerius Trachalus.* Cùm Julius Vindex in Gallia à Nerone deſciviſſet, Nero quintum Conſulatum ſuffectum ſumpſit, eum debellaturus, de quo Conſulatu egimus prima parte, capite. Sed cùm à Senatu quæreretur ad pœnam ſeipſum interfecit die nonâ Junii, non verò decimâ, ut perperam plerique ſcribunt. Galba, qui jam Imperium in Hiſpaniis arripuerat, per aliquot menſes imperavit.

69. *Sergius Sulpicius Galba Aug. II.* & *T. Vinius.* die decima quinta Januarii Galba occiſus fuit. Joſephus enim, qui tum vivebat, lib.5. de bello cap. 6. ait eum imperaſſe menſes ſeptem, & dies ſeptem, quod uterque Victor confirmat: à die autem nonâ Junii anni elapſi ad præfatum diem menſes illi & dies numerantur. Quare dies ejus emortualis certus, ſicut & Othonis, qui die decima ſexta Aprilis periit, & decima nonâ ejuſdem menſis ſepulturæ mandatus eſt. Nam Joſephus lib.4. de bello cap.33. dicit eum principatum tenuiſſe dies duos & menſes tres. Sed quia Suetonius dicit eum funeratum fuiſſe nonageſimo quinto Imperii die, dies ſepulturæ pro die emortuali à multis perperam captus. Vitellius, qui poſtea imperavit die vigeſima prima Decembris occiſus eſt, ut aliàs accuratè explicabo, & Veſpaſianus, qui in Ægypto Kalendis Juliis Imperator electus fuerat, rei Romanæ præfuit. Præfatus porrò Galbæ Conſulatus juxta primam Regulam procedit. Titus & Domitianus Veſpaſiani filij Cæſares à Senatu dicti.

70. *Flavius Veſpaſianus II.* & *Titus Cæſar.* Domitianus Conſul ſuffectus fuit. Sumptus ab iiſdem Conſulatus juxta primam Regulam.

71. *Veſpaſianus Aug. III.* & *M. Cocceius Nerva.* Initus hic Conſulatus propter triumphum Judaicum à Veſpaſiano & Tito actum,

juxta quintam Regulam. Tito Tribunitia potestas, Imperiumque Proconsulare à Vespasiano concessum, ut alibi ostendam. Post triumphum, pacis templum à Vespasiano ædificari cœptum, ut habet Josephus lib.7. de bello cap. 24.

72. *Vespasianus Aug. IV.* & *Titus Cæsar II.* Vespasiani Consulatus juxta tertiam, Titi verò juxta primam Regulam.

73. *Domitianus Cæsar II.* & *M. Valerius Messalinus.* Quinquennalia Domitiani, quorum index tam ejus Consulatus, quàm quod scribit Eusebius in Chronico juxta Editionem Pontaci: *Vespasianus Capitolium ædificare orsus.* In Editione Scaligeriana, hæc anno præcedenti consignantur, sed hæc solemnia eum errorem detegunt.

74. *Vespasianus Aug. V.* & *Titus Cæsar III.* Suffectus Domitianus Cos. III. Vespasiani & Titi Consulatus juxta secundam Regulam, propter utriusque nempe Quinquennalia, quæ etiam indicat census ab utroque factus hoc anno, ut docet Censorinus de die Natali cap. 18. ubi addit postea planè fieri desiisse.

75. *Vespasianus Aug. VI.* & *Titus Cæsar IV.* Suffectus Domitianus IV. sumptus hic Consulatus juxta sextam Regulam, propter scilicet dedicationem templi Pacis, qua de re cap. X. hujus partis.

76. *Vespasianus Aug. VII.* & *Titus Cæsar V.* Suffectus Domitianus V. Titi Consulatus juxta secundam Regulam. Est hic enim quintus Imperii ejus Proconsularis annus, juxta secundam Regulam, Vespasiani verò, & Domitiani juxta tertiam.

77. *Vespasianus Aug. VIII.* & *Titus Cæsar VI.* Suffectus Domitianus V I.

78. *L. Commodus Verus*, & *C. Cornelius Priscus.* Annus decimus Imperii Cæsarei Domitiani.

XI. *Imperium Titi.*

79. *Vespasianus Aug. IX.* & *Titus Cæsar VII.* Juxta secundam Regulam, in hunc enim Decennalia Vespasiani, & Titi, quò pertinent, quæ hoc anno habet Eusebius in Chronico: *Vespasianus colonias deduxit, & mortuus est profluvio ventris*, die nempe 24. Junii cui successit Titus filius jam Imperii Collega.

80. *Titus Aug. VIII. & Domitianus VII.* Hujus Consulatus juxta III. Reg. Titi juxta I. & II. Decennalia enim Proconsularis ejus Imperii in hunc annum incidunt, quorum index inscriptio quæ apud Onuphrium in Fastis extat, in qua dicitur TRIB. POT. X. COS. VIII. additurque *aquas Curtiam, & Cæruleã perductas à Divo Claudio, & postea à Divo Vespasiano patre suo, Urbi restitutas, cùm à capite aquarum à solo vetustate dilapsæ essent, nova forma reducendas sua impensa curavit.* Pertinent & ad ea solemnia spectacula, quæ hoc

anno

anno Dio lib. 66. ostendit eum populo exhibuisse per centum dies; ædificavit etiam amphiteatrum venationum causâ quod sub anni sequentis Consulibus dedicavit, ut habet idem Dio. Ea autem solemnia aliquot mensibus ostendit nummus apud Occonem, in quo is dicitur TR. P. IX. IMP. XV. COS. VIII. P.P. repræsentaturque in eo Trophæum cum duobus captivis assidentibus, quod horum solemnium indicium ut variis exemplis infra adducendis, constabit.

81. *M. Plautus Silvanus*, & *M. Annius Pollio.* Tito Idibus Septembris de mortuo, Domitianus ejus frater imperavit.

XII. *Imperium Domitiani.*

82. *Domitianus Aug. VIII.* & *T. Flavius Sabinus* juxta I. Reg.

83. *Domitianus Aug. IX. & T. Virginius Rufus.* Domitiani Consulatus juxta II. Reg. Quindecennalia nempè Cæsarei ejus Imperii, nisi anno præcedenti ea ediderit, quod significare videtur Eusebius in Chronico eodem anno: *Domitiani uxor Augusta appellatur: Decreto Senatus Titus inter Divos refertur.*

84. *Domitianus Aug. X.* & *Ap. Iunius Sabinus.* Hunc Consulatum Domitianum sumpsisse existimo quod anno Christi 79. incenso à Vitalianis Capitolio, clam ipse elapsus apud Aedituum delituit: *Ac potiente rerum patre, disjecto Aeditui contubernio, modicum Sacellum IOVI CONSERVATORI, Aramque posuit, casusque suos in marmore expressit. Mox Imperium adeptus IOVI CUSTODI, templum ingens, seque in sinu Dei sacravit*, inquit Tacitus lib. 3. Hist. quod hoc anno factum fuisse nummus, qui in gaza Medicæa extat, demonstrat, in eo enim legitur; IMP. CAES. DOMITIAN. AUG. GERM. COS. X. & in altera parte: JOVI CONSERVAT. S.C. Qui titulus, qui hoc anno primùm apparuit, in successorum Principum, præsertimque Joviorum nummis passim legitur, viguitque usque ad Constantinum Magnum, qui Jovis conservatoris, aliisque id genus nominibus vetitis, victricis Crucis Trophæum, ac Christi Servatoris nomen in nummis obsignari jussit. Martinianus, quem Licinius anno 324. Augustum creavit ultimus omnium fuit, qui hoc nomen nummis inscripsit. Tristanus enim tomo 3. nummi ectypum exhibet, in quo legitur: D. N. M. MARTINIANUS P. F. AUG. & in postica parte: JOVI CONSERVATORI. Cùm itaque Martinianus anno 325. vel occisus, vel in Cappadociam relegatus fuerit, liquet hunc titulum per annos amplius ducentos quadraginta in usu fuisse, ejusque primariam institutionem Domitianoc apellendi Consulatûs causam præbuisse. Norisius in Dissertat. de Numismat. Licinii cap. 5. hæc, & plura alia de eo titulo profert.

85. *Domitianus Aug XI.* & *T. Aurelius Fulvius.* Domitianus hoc

anno de Germania triumphavit; inveniuntur enim nummi, in quibus ejus Consulatus undecimus legitur visiturque Germaniæ captæ typus sedentis in terra, cum his verbis: *Germania capta.* Præterea Quinquennalia Augustei ejus Imperii in hunc annum incidunt, quò pertinent hæc Eusebii in Chronico verba: *Primus Domitianus Dominum se, & Deum appellari jussit.*

86. *Domitianus Aug. XII.* & *Servius Cornelius Dolabella.* Primus agon Capitolinus hoc anno à Domitiano institutus est, qui cum Capitolino Jovi sacer fuerit, ut docet Suetonius in Domitiano cap 4. non indè tantùm hujus Consulatûs, sed & hujusmodi agonis causa huc usque obscura in lucem profertur. Non contentus enim Domitianus Jovi, quòd incenso Capitolio servatus fuisset, ut supra diximus, magnificum templum dicasse, voluit, & Quinquennale certamen Olympiadum instar celebrandum instituere, utque utraque solemnitas, cujus idem finis erat, majori pompâ fieret, Consulatum X. & XII. assumpsit.

87. *Domitianus Aug. XIII.* & *A. Volusius Saturninus.*

88. *Domitianus Aug. XIV.* & *Minutius Rufus.* Sumptus is Consulatus à Domitiano propter septimos Ludos seculares quos edidit juxta VI. Reg. & propter Vicennalia Cæsarei Imperii.

89. *Titus Aurelius Fulvus II.* & *A. Sempronius Atratinus.*

90. *Domitianus Aug. XV.* & *Cocceius Nerva II.* Decennalia Imperii Augustei Domitiani, ejusque secundus de Germanis triumphus. Nummum enim hujus Imperatoris exhibet Occo, in quo is dicitur, GERMANICUS COS. XV. repræsentaturque Germania sedens lugubri habitu induta; quare rectè, hoc anno idem triumphus in Chronico Eusebii consignatus.

91. *M. Ulpius Trajanus Crinitus*, & *Manius Acilius Glabrio.*

92. *Domitianus Aug. XVI.* & *A. Volusius Saturninus II.* Sumptus is Consulatus propter quinta Quinquennalia Cæsarei Imperii, quæ tamen non nisi anno sequenti celebrata.

93. *Sex. Pompeius*, & *Cornelius Priscus*, quinta Quinquennalia Cæsarei Imperii Domitiani, quorum nota secunda persecutio adversus Christianos hoc anno excitata, ut cap. III. hujus partis ostendimus, & publicatio viginti librorum de Antiquitatibus Judaicis quæ à Josepho eorum authore, celebri hoc anno facta est. Is enim in fine lib. 20. dicit se eos scripsisse decimo tertio principatûs Domitiani anno, ætatis verò suæ sexto & quinquagesimo. Natus erat, ut optime Petavius in Chronico, anno Christi 37. quare hoc anno & nobilissimum illud opus, & annum ætatis 56. absolvit, mirumque eumdem

eumdem Petavium scribere editum in lucem fuisse anno sequenti, quo idem Josephus annum 58. inchoavit, & quinquagesimum septimum absolvit.

94. *L. Nonius Asprenas Torquatus*, & *M. Arricinius.*

95. *Domitianus Aug. XVII.* & *T. Flavius Clemens.* Est hic ultimus Domitiani Consulatus propter Augustei Imperii Quindecennalia sumptus. Certum autem est eum aliquos libidine, non ratione aliqua, quæ ideo frustrà quæreretur, suscepisse.

96. *C. Fulvius Valens*, & *C. Antistius Vetus.* Domitianus XIV. Kal. Octobris occisus est, post quem imperavit Nerva.

XIII. *Imperium Nervæ & Trajani.*

97. *Cocceius Nerva Aug. III.* & *F. Virginius Rufus III.* Hoc anno Trajanus Collega Imperii à Nerva renuntiatus est, ut patet ex Panegyri Plinii cap.8. hic Nervæ Consulatus juxta I. Reg.

98. *Nerva Aug. IV.* & *M. Ulpius Trajanus Cæsar. II.* Nerva juxta III. Reg. Trajanus juxta I. Consul processit. Eodem Nervâ, die 28. Januarii demortuo, Trajanus Imperium suscepit.

99. *C. Sosius Senecio II.* & *A. Cornelius Palma.*

100. *M. Ulpius Trajanus Aug. III.* & *M. Cornelius Fronto III.* Trajani Consulatus juxta I. Reg.

101. *Ulpius Traianus Aug. IV.* & *Sex. Articuleius Pœtus.* Sumptus is Consulatus propter Quinquennalia Imperii Proconsularis, ac triumphum de Dacis, quem hoc anno consignat Eusebius in Chronico.

102. *C. Sosius Senecio*, & *L. Licinius Sura II.*

103. *Ulpius Trajanus Aug. V.* & *L. Appius Maximus II.* Quinquennalia Augustei Imperii Trajani, ut ejus Consulatus ostendit.

104. *Suranus II.* & *P. Neratius Marcellus.*

105. *Tiberius Julius Candidus II.* & *A. Julius Quadratus II.*

106. *L. Commodus Verus*, & *L. Cerealis.* Decennalia Imperii Proconsularis Trajani, quorum nota persecutio adversùs Christianos hoc anno aucta, uti diximus cap.3. hujus partis num.2. Et indicat Auctor Chronici Alexandrini his verbis: *His Coss. gravi bello Romanis incumbente à Persis, Gothis, & aliis gentibus Trajanus expeditione in hostes susceptâ suis gratiam tributorum quoad reverteretur, fecit.*

107. *C. Sosius Senecio IV.* & *L. Sura III.* Decennalia Imperii Augustei Trajani.

108. *Appius Annius Trebonius Gallus*, & *M. Atilius Metilius Bradua.*

109. *A. Cornelius Palma II.* & *C. Calvisius Tullus II.*

110. *Clodius Crispinus*, & *Solenus Orfitus.*

111. *L. Calpurnius Piso*, & *M. Vettius Bolanus.* Quindecennalia Imperii Proconsularis Trajani, quò pertinet illud Eusebii in Chronico: *Trajanus Armeniam, Assyriam, Mesopotamiam fecit Provincias.*

112. *M. Ulpius Trajanus VI.* & *C. Julius Africanus.* Quindecennalia Imperii Augustei Trajani. Ante Antoninum vota Decennalia in nummis sculpta non fuisse, cum communi opinione supra diximus. Ex nummo tamen Trajani ab Occone pag. 208. relato in quo is dicitur TR. P. COS. VI. constat hoc jam tempore eadem, licet implicitis tantùm verbis, in iis signata fuisse; in postica enim parte præfati nummi sunt duæ figuræ sacrificantes ad aram, & circum VOTA SUSCEPTA. Quæ figuræ in nummis, ubi eadem vota conceptis verbis exprimuntur, sæpe etiam repræsentantur. Is itaque nummus in Trajani Decennalibus cusus. *His Coss. Persecutio Christianorum*, inquit Idatius in Fastis.

113. *L. Publius Celsus II.* & *C. Clodius Crispinus.*

114. *Q. Ninnius Hasta*, & *P. Manilius Vopiscus.*

115. *M. Valerius Messalla*, & *C. Popilius Pedo.*

116. *Æmilius Aelianus* & *L. Antistius Veter.* Est hic vicesimus Imperii Proconsularis Trajani annus, quô eum Vicennalia edidisse ostendit monumentum ipsi Plotinæ conjugi, & Martianæ sorori positum à Senatu, populoque Romano, *quod. accessum. Italiæ. hoc. etiam. addito. ex. pecunia. sua. portu. tutiorem. navigantibus. reddiderit.* Refert illud Onuphrius in Fastis sub hujus anni Consulibus, dicitque Anconæ in portu extare. In eo verò dicitur Trajanus TR. POT. XVIIII. Nondum itaque ea solemnia acta erant, quando hæc Epigraphe dedicata, sed per anni decursum, quo hujusmodi festa celebrari debebant, dedicabantur, Urbes, Ecclesiæ, Inscirptiones, aliaque id genus fiebant.

XIV. *Imperium Hadriani.*

117. *Quinctius Niger*, & *T. Vipsanius Apronianus.* die decimâ Augusti mortuus est Trajanus Hadriano successore relictô.

118. *Hadrianus Aug. II.* & *Claudius Fuscus Salinator.* Hadriani Consulatus juxta I. Regulam.

119. *Hadrianus Aug. III.* & *Q. Iunius Rusticus.* Hujus Consulatus causa triumphus, qui Trajano debitus erat, quemque Hadriano delatum *recusavit ipse, atque imaginem Trajani curru triumphali vexit, ut optimus Imperator ne post mortem quidem triumphi amitteret dignitatem*, inquit Spartianus in Hadriano cap. 6. cujus triumphi aliquas Inscriptiones refert Onuphrius lib. 5. Fast. is itaque Consulatus juxta quintam Regulam.

120

120. *L. Catilius Severus*, & *T. Aurelius Fulvius*. Is poſtea in Imperio Antoninus Pius appellatus eſt.

121. *M. Annius Verus*, & *L. Augur*. Quinquennalia Hadriani à nobis explicata cap. 6. hujus partis ad quæ referendum quod ſcribit Euſebius in Chronico : *Hadrianus in Lybiam, quæ à Iudæis vaſtata fuerat, colonias deducit*. Hujuſmodi enim inſtitutiones, annis quibus ſimilia feſta celebrabantur, factas, conſtat ex nummo Imp. Commodi ab Occone relato, annoque Chriſti 186. quo prioris Imperii Auguſtei Decennalia edidit, percuſſo, in quo legitur : COL. L. AN. COM. P. M. TR. P. XV. IMP. VIII. COS. VI. S. C. id eſt, *colonia Lucii Antonini Commodi*, ut viri docti rectè interpretati ſunt ex colono cum bove, & vacca, coloniæ deductæ typo. Quam interpretationem Hadriani Quinquennalia germanam eſſe oſtendunt.

122. *Manius Acilius Aviola*, & *C. Corellius Panſa*.

123. *Q. Arrius Pætinus*, & *C. Ventidius Apronianus*.

124. *Manius Acilius Glabrio*, & *C. Bellicius Torquatus*.

125. *P. Cornelius Aſiaticus II.* & *Q. Vettius Aquilinus*.

126. *Veſpronius Candidus Verus* & *Ambiguus Bibulus*. Hadrianus Decennalia edidit, ut cap. 5. hujus partis num. IX. & cap. 3. oſtendimus.

127. *Gallicanus*, & *Cælius Titianus*.

128. *L. Nonius Aſprenas Torquatus*, & *M. Annius Libo*.

229. *P. Iuventius Celſus II.* & *Q. Iulius Balbus*.

130. *Q. Fabius Catullinus*, & *M. Flauſus Aper*. Hadrianum hoc anno Quindecennalia edidiſſe, unoque anno anticipaſſe magna mihi ſuſpicio eſt. Nam licet, uti cap. 5. hujus partis num. VI. diximus, initio Imperii decreviſſet ea anno decimo quinto exacto celebrare ; nihilominùs cùm Athenis eſſet, videtur ea edidiſſe. Euſebius enim in Chronico ad annum Abrami 2147. qui in currenti anno Chriſti, menſe Septembri incipit, ſcribit : *Salvius Iulianus perpetuum compoſuit Edictum*, qua de re videnda *Conſt. de veter. jur. enucleand.* Eô præcipiebatur, ut idem jus in toto Romano Imperio adminiſtraretur, omneſque civitates Romanæ Urbis conſuetudinem ſequerentur. Tum anno ſequenti ſcribit idem Euſebius : *Hadrianus Athenis Hyemem exigens Eleuſinam inviſit*. Quod tamen hoc anno contigiſſe videtur. Hadrianus enim *Aviola & Panſa Conſulibus*, anno nempe Chriſti 122. ex Hiſpania in Orientem profectus eſt, ut docet Chronicon Alexandrinum, in quo legitur : *His Coſſ. Hadrianus in Ægyptum profectus condidit Antinoum Thebaidis III. Kal. Novemb.* Eodemque anno Athenas venit ut habet Euſebius in Chronico, conſentitque

que Dio lib. 19. ubi narratâ morte Euphratis Stoici Philosophi, dicit Hadrianum in varias Provincias, regionesque, visendi causâ, profectum esse; quæ mors ab eodem Eusebio anno 121. consignatur. Tum anno 125. idem Eusebius hæc habet: *Hadrianus sacris Eleusinæ initiatus multa Atheniensibus dona largitur.* Quare hoc anno ad Eleusina sacra admissus est. Id enim consueverat fieri in mysteriis magnis, quæ celebrabantur die vicesima Boëdromionis, quovis anno, secundo alicujus Olympiadis, ut testis est Plutarchus. Hoc autem anno cœptus annus secundus Olympiadis 227. præterea Onuphrius sub hujus anni Consulibus hanc Inscriptionem refert.

M. ULPIO. AUG. LIB. PHAEDIMO
DIVI. TRAJANI. AUG. A. POTIONE
ITEM. A. LAGUNA. ET TRICLINIARCH
LICTORI. PROXIMO. ET. A. COMMENT
BENEFICIOR. VIXIT. ANNIS. XVIII
ABSCESSIT. SELINUNTE. PRID. IDUS. AUGUS
NIGRO. ET. APPRONIANO. COS
RELIQUIAE. TRAJECTAE. EJUS
III. NON. FERB. EX. PERMISSU
COLLEGI. PONTIFICUM. PIACULO. FACTO
CATULLINO. ET. APRO. COS
DULCISSIMAE. MEMORIAE. EJUS
VALENS. AUG. LIB. PHAEDIMIANUS
A. VESTE. BEN. MER. FECIT

Cap.3. hujus partis num. XVI. diximus Principum ossa annis, quibus Quinquennalia & id genus festa celebrabantur, translata aliquando fuisse; cujus rei hæc Inscriptio forsan argumentum. Nam de plebeiorum corporibus certum id observatum non fuisse, imò & ea sine necessitate, & Magistratûs permissione transferre non licuisse, ut ostendit etiam Gothofredus in Commentario lib.9. Cod. Theod. tit. 17. *de sepulchris violatis* l.2. & 7. ubi & monumentum refert, quô cuidam privato hujusmodi translatio permittitur, his verbis subscriptum. FERETRUM FIERI PLACET. EUBENTIUS CELSUS PROMAGISTER SUBSCRIPSI III. NONAS NOVEMB. ANTIO POLLIONE, ET OPIMIANO COS. ORDINAR. SEVERO. ET

ET SABINIANO COS. anno nempe Christi 155. quô nulla id genus festa celebrata sunt. Quam conjecturam proponendam duxi, ut videant viri docti an illa sit admittenda.

131. *Octavius Pontianus*, & *M. Antonius Rufus*, vel *Rufinus*.

132. *Sentius Augurinus*, & *Arrius Severianus*.

133. *Hiberus* & *Iunius Silanus Sisenna*.

134. *Servilius Servianus*, & *C. Vibius Iuventius Verus*.

135. *Pompeianus Lupercus*, & *L. Iulius Atticus Acilianus*.

136. *L. Ceionius Commodus Verus*, & *Sex. Vetulenus Civica Pompeianus*. Hadrianum hoc anno Vicennalia celebrasse non sequenti, ut perperam Onuphrius & Calvisius consignant, duo ostendunt. Primùm, Eusebius in Chronico scribit: *Ælia ab Ælio Hadriano condita*, quæ urbs progressu temporis Hierosolyma vocata fuit. Secundùm, Hadrianus eundem Ceionium Consulem Ælium Verum dictum adoptavit, & Cæsarem nuncupavit, uti explicavimus parte 1. cap. 3. num. XIII.

137. *L. Ælius Verus Cæsar II.* & *P. Cælius Balbinus*. Ælii Consulatus juxta I. Regulam.

138. *Sulpicius Camerinus*, & *Quinctius Niger Magnus*. Kalendis Januariis Ælio Vero demortuo, Hadrianus quinto Kalendas Martias T. Ælium, Antoninum Pium postea dictum, Marcum Aurelium, & Lucium Verum ejusdem Ælii Veri filium adoptat, ac præterea Antoninum Collegam Imperii renuntiat. Tùm die decima Julii moritur.

XV. *Imperium Antonini Pii.*

139. *Antoninus Pius Aug. II.* & *Bruttius Præsens*. Juxta primam Regulam. Hoc anno *Consulem secum Pius Marcum designavit, & Cæsaris appellatione donavit*, inquit Capitolinus in Marco cap. 6.

140. *Antoninus Pius Aug. III.* & *M. Aurelius Cæsar*. Antonini Consulatus juxta tertiam Regulam, Marci verò juxta primam.

141. *M. Peducæus Syloga Priscinus*, & *T. Hænius Severus*.

142. *L. Cuspius Rufinus*, & *L. Statius Quadratus*. Hoc anno Antoninus Quinquennalia celebravit, ut deducitur ex Inscriptione Tribunitiâ quintâ ejusdem Imperatoris insignitâ, quam Onuphrius sub his Consulibus refert, in qua dicitur Antoninus sacrum certamen Iselasticum Puteolis instituisse, quod anno secundo cujuslibet Olympiadis celebrabatur. De quo certamine videnda, quæ scribit Tristanus tom. 3. pag. 6.

143. *C. Bellicius Torquatus*, & *Tib. Claudius Herodes*. Quinquennalia Imperii Augustei Antonini.

144. *Lollianus Avitus*, & *C. Gavius Maximus*. Quinquenna-

lia Imperii Cæsarei Marci Aurelii, ut virilis Toga Lucio Vero data manifestum facit. Natus is erat *decimo octavo Kalendas Ianuarias*, ut ait Capitolinus in ejus vita cap. I. qui capite sequenti addit, *post septimum annum in familiam Aureliam traductum* fuisse, anno nempe Christi 138. quo cum Marco, & Antonino ab Hadriano adoptatus est. Quare Natale ejus in annum 130. incidit, cúmque Toga virilis anno ætatis decimo quarto exacto concedi soleret, non tantùm liquet eam hoc anno Lucio Vero datam, sed & dedicationem templi ab Antonino Pio in Hadriani honorem constructi etiam peractam, insuperque Marcum Quinquennalia edidisse: *Qua die Togam virilem Verus accepit, Antoninus Pius ex occasione qua patris templum dedicabat, populo liberalis fuit: mediusque inter Pium & Marcum idem resedit, cùm Quæstor populo munus daret*, inquit Capitolinus loco laudato cap.3. Sic Severus Getæ minori filio annum decimum quintum ingresso, anno quo Decennalia celebravit, Togam virilem dedit, ut infra videbimus. Ex quo & conjicere licet celebria quæque in hujusmodi solemnium annos reservari solitum fuisse.

145. *Antoninus Pius Aug. IV.* & *M. Aurelius Cæsar II.* Sumptus hic Consulatus ob varias expeditiones militares, de quibus Capitolinus in Antonino Pio cap. 5.

146. *Sex. Erucius Clarus II.* & *Cn. Claudius Severus.*

147. *M. Valerius Largus*, & *M. Valerius Messallinus.* Marcus Aurelius Cæsar Imperii Collega ab Antonino Pio renunciatus est, ut testis est Capitolinus in Marco cap.6. quæ nuncupatio Imperii Cæsarei Antonini Decennalia in hunc annum incidisse indicat. Ad hæc Chronicon Alexandrinum; His Coss. æs alienum remissum, tabulæ creditorum ab Antonino Augusto exustæ.

148. *C. Bellicius Torquatus II.* & *M. Salvius Iulianus II.* Facilius in posterum erit Decennalia, Vicennaliaque Imperatorum reperire, cùm, ut alibi diximus, ab Antonini Pii tempore nummis ea insculpta fuerint. Norisius dissert. de vot. Decennal. cap.3. nummum exhibet, in quo legitur: ANTONINUS AUG. PIUS P.P. TR. P. XI. & in aversa parte, PRIMI DECENNALES COS. IIII. quæ Tribunitia potestas XI. hoc anno cœpta.

149. *Cornelius Scipio Orfitus*, & *Q. Nonius Priscus.* Decennalia Imperii Cæsarei Marci.

150. *Gallicanus*, & *Antistius Vetus.*

151. *Quinctilius Gordianus*, & *Quinctilius Maximus.*

XVI. *Lucius Verus fit Cæsar.*

152. *Sex. Acilius Glabrio*, & *C. Valerius Omollus.* Lucius Verus Antonini Pii adoptivus filius, qui huc usque privatus vixerat, à patre

à patre Cæſar nuncupatus eſt. Id quidem veterum, imo & recentiorum nullus, quem legerim, ſcripſit, ſed illud ex Capitolini in Vero cap.3. verbis, triumque ejus Conſulatuum ordinariorum diſpoſitione colligo: *poſt quæſturam ſtatim Conſul eſt factus cum Sextilio Laterano*, qui Conſulatus in annum 154. incidit, hiſque verbis à Dione lib.70. in Indice Conſulari refertur: *L. Aurelius Cæſar, & Sextilius Lateranus.* Quæſtor itaque anno ſequenti Lucius fuit, qui licet viceſimum ſecundum annum tantùm ageret; quia tamen ad Imperium deſtinabatur, gratia ætatis ei facta, ſicuti Marco facta fuerat. Hic, ut tradit Capitolinus in ejus vita cap. 6. dum quæſturam gereret, Cæſaris appellatione donatus eſt. Lucio autem hoc anno, quô Imperii Auguſtei Antonini Quindecennalia, Marci verò imperii Proconſularis Quinquennalia celebrata ſunt, idem honos attributus, ut etiam ſecundus, & tertius Lucii Conſulatus Decennalibus, & Quindecennalibus deſtinati declarant. Unde hic Capitolini locus in Vero cap. 2. *fuitque privatus in domo Imperatoria viginti & tribus annis*, mendoſus eſt, niſi ipſemet Auctor erraverit: Legendum enim, *tredecim annis*, loco *viginti & tribus annis.* Scriptum forte erat in exemplari XIII. poſtea per errorem XXIII. tandemque ſine numeris exaratum, *viginti & tribus annis.* Quomodo enim privatus poſt hunc annum Lucius, qui non tantùm Quæſtor & iterum Conſul fuit, ſed & Cæſareâ dignitate exornatûs? Quem errorẽ ſequentia ejuſdẽ Auctoris verba ſatis aperiunt: *diù autem & privatus fuit, & eâ honorificentiâ caruit, qua Marcus ornabatur*, (his annis ab anno 139. Cæſar erat) *namque in Senatu ante Quæſturam non ſedit, neque in itinere cum patre, ſed cum Præfecto Prætorii vectus eſt*; *nec aliud ei honorificentiæ ad nomen adjunctum eſt, quàm quod Auguſti filius eſt appellatus.* Per annos itaque tredecim privatus & filius tantùm Auguſti; per annos verò decem, Imperante Antonino, Cæſar fuit. Denique in nummis apud Goltzium Lucius dicitur tantùm Cæſar, quod ſi Marcus, ubi Imperium adeptus eſt, eum Cæſarem & Auguſtum ſimul dixiſſet, in omnibus diceretur Auguſtus. Quare quando Capitolinus in Marco cap.7. ait: *Lucium Aurelium Verum Commodum appellavit, Cæſaremque atque Auguſtum dixit*, *benignè explicandus eſt*; nihil enim aliud ſignificare intendit, quam Marcum omnia ſupremæ Poteſtatis nomina in eum contuliſſe.

135. *Bruttius Præſens II.* & *M. Antonius Rufinus.* Quinquennalia Auguſtei Imperii Antonini. Occo refert epigraphen nummi hujus Imperatoris Trib. Pot. XVI. notatim, in cujus poſtica parte viſitur figura diffundens cornucopiæ, in qua legitur: LIBERALITAS AUG. COS. IIII.

154. *Lucius Aurelius Cæsar*, & *Sextilius Lateranus*. Lucii Consulatus juxta I. Regulam. Quindecennalia Imperii Cæsarei Marci.

155. *C. Iulius Severus*, & *M. Rufinus Sabinianus*.

156. *Plautius Silvanus*, & *Sentius Augurinus*.

157. *Barbatus*, & *Regulus*. Decimus annus Imperii Proconsularis Marci.

158. *Q. Flavius Tertullus*, & *Licinius Sacerdos*. Vicennalia Imperii Cæsarei Antonini Pii à nobis explicata capite septimo hujus partis num.3.

159. *Plautius Quinctillus*, & *Statius Priscus*. Vicennalia Imperii Augustei Antonini uno anno dilata, ut loco mox laudato ostendimus. Præterea vicesimus est hic annus Imperii Cæsarei Marci.

160. *T. Vibius Barus*, & *Annius Bradua*.

161. *M. Antoninus Verus Cæsar III.* & *Lucius Aurelius Cæsar II.* Ita hos Consules edit Dio. Die septimâ Martii obiit Antoninus Pius, cui Marcus Aurelius successit, qui Lucium Verum consortem Imperii fecit. *Tuncque primùm Romanum Imperium duos Augustos habere cœpit*, inquit Capitolinus in Marco cap. 7. Quare nova Reipublicæ Romanæ administrandæ forma inducta; priorque in qua, vel soli Augusti, vel ii cum uno Imperii Collega eam hucusque rexerant, extincta: quam cùm viri docti aut non adverterint, aut negarint, in alio opere demonstrabo.

CAPUT DUODECIMUM.

Consulatuum Cæsareorum à pluribus Augustis simul imperantibus usque ad Imperii divisionem Rationarium, ac Decennalium & id genus solemnium ordinatio juxta nostras Regulas.

I.

Anni quibus Quinquennalia & id genus festa celebrata nunc faciliora.

AGgredimur Consulum Cæsareorum, qui per secundam regiminis Reipublicæ Romanæ formam Fastos illustrarunt, ac eorum Quinquennaliorum, & id genus festorum explicationem; quæ utraque longè in posterùm faciliora, quòd ad Consulatuum causas è tenebris eruendas Regulæ omnes conducant, cùm contra in superiori capite earum subsidio diù destituti fuerimus. Præterea hujusmodi festa in nummis sculpta sæpè reperiuntur, in iisque celebrandis, Imperatores post Commodum, Consulatum ut plurimùm sumpsere. His solemnibus

lemnibus jam diù ſine dubio Chronica & Annales ſignati fuiſſent, ſi quanta ex iis emolumenta hauriri poſſent, Chronologi intellexiſſent. Et quidem Marcellinus in Chronico, Idatius in Faſtis, & Auctor Chronici Alexandrini, qui eorum aliquando mentionem fecère, ſuſpicandi locum iis præbere poterant, ex ſimilibus obſervationibus aliquam poſſe percipi utilitatem. Neque enim aliter in tam parvis operibus de iiſdem identidem locuti fuiſſent. Res nihilominùs hactenùs in obſcuro fuit, & quaſi nihil afferret quô Hiſtoria, Chronologiaque locupletarentur, neglecta. Quare eo accuratiùs hîc pertractanda.

II. *Imperium Marci & Lucii.*

Anno itaque Chriſti 161. M. Antoninus Verus Cæſar III. & Lucius Aurelius Cæſar II. Faſtis nomen dedêre. Is Conſulatus ejuſdem Marci Proconſularis Imperii Quindecennalibus, & Cæſarei Imperii Lucii Decennalibus addictus fuit. Ex quo & confirmatur quod jam diximus, Lucium anno 152. creatum fuiſſe Cæſarem; quod & Quæſtura ab eodem, anno 153. geſta, oſtendit. Sic enim Germanicus, ipſeque Marcus, cùm Cæſares nuncupati ſunt, Quæſtores in annum ſequentem ſunt deſignati. Septimâ Martii die, Antonino demortuo Marcus Imperium ſuſcepit, & uti jam diximus, novum morem induxit, Lucium non Imperii Collegam, qualis ipſemet imperante Antonino fuerat, ſed Auguſtum renuncians. Cùm porrò extent numiſmata, in quibus legitur. AURELIUS CAESAR AUG. PII.F. & in poſtica parte TR. P. XV. COS. III. liquet eum anno 147. ante diem ſeptimum Martii Collegam Imperii declaratum fuiſſe; cùm iis in nummis Tribunitia poteſtas XV. & Conſulatus tertius hoc anno ab ipſo ſuſceptus, memorentur, ipſeque in iis non Auguſtus, ſed Cæſar tantùm, & filius Auguſti dicatur. Eâ itaque dignitate, ut conjicere licet, quinto Kalendas Martias donatus, quô ad eam Antoninus evectus fuerat, ipſeque adoptatus: quæ ſcrupuloſiùs inveſtigare juvat, quia ut liqueat an Cæſares, vel Imperatores legitimo tempore Decennalia, & id genus feſta ediderint, eorum dies Natalis, quo de more ea fiebant, ſciendus.

162. *Q. Iunius Ruſticus*, & *Vettius Aquilinus.*

163. *L. Papirius Aelianus*, & *Iunius Paſtor.* Quinta Quinquennalia Cæſarei Imperii Marci Aurelii: *Maximis in Aſia in Chriſtianos motis tumultibus, multi pro Chriſto occubuere Martyres.* Ita Chronicon Alexandrinum ſub hujus anni Coſſ. hic eorum ſolemnium effectus, & index.

164. *C. Iulius Macrinus*, & *L. Cornelius Celſus.*

165. *Servilius Pudens*, & *Cornelius Scipio Orfitus.*

166. *Servilius Pudens II.* & *T. Pollio.* Capitolinus in Marco cap. 12. habet : *Petiit Lucius , ut secum Marcus triumpharet ; præterea ut filii Marci Cæsares appellarentur.* Quibus ex verbis colligitur Marci & Lucii triumphum Parthicum , eodem anno , quo Commodus à Patre Cæsar dictus est,actum ; docet autem Lampridius in Vita Commodi cap. undecimo Cæsaream dignitatem hoc anno Commodo attributam : *Nominatus inter Cæsares quarto Iduum Octobrium Pudente & Pollione Coss.* Quare rectè in Chronico Eusebii secundùm Editionem Pontaci & in Chronico Cassiodori in hunc annum , perperam verò in superiorem in Editione Scaligeriana is triumphus conjectus. Ea nuncupatio , triumphusque utrumque Imperatorem , Augustei Imperii Quinquennalia,ac præterea Marcum Proconsularis Vicennalia celebrasse indicant , non minùs quam Apologia Athenagoræ , ejusque Legatio pro Christianis , in quos persecutio desæviebat , hoc anno suscepta. Qua de re videnda quæ diximus capite tertio hujus secundæ Partis , numero decimo. Ante obitum enim Lucii eam Apologiam oblatam fuisse titulus ejus clarè demonstrat. IMPERATORIBUS M. AURELIO ANTONINO , ET AURELIO COMMODO , ARMENIACIS , SARMATICIS , ET QUOD MAXIMUM EST , PHILOSOPHIS. Neque enim Commodus dictus est Philosophus,vel Armeniacus, sicuti Lucius Verus,qui in titulo Apologiæ sancti Justini , quæ secunda appellatur in Editionibus vulgatis, dicitur *doctrinæ amator* , ut videre est apud Eusebium lib.4.cap.12. Lucium verò vocatum fuisse Aurelium Commodum patet ex multis Inscriptionibus , uti ea quæ refertur à Grutero pag. 300. in qua legitur.

M. AELIO. AURELIO. VERO. CAESARE. III.
L. AELIO. AURELIO. COMMODO. II. COS.

Quæ dedicata est initio anni 161. antequam uterque Augusteum Imperium obtinuisset. Vicennalium Marci hoc anno actorum fidem facit nummus apud Occonem, in quo legitur TR. P. XX. COS. III. PIETAS AUG. cerniturque figura sacrificans : iis enim in solemniis sacrificia oblata fuisse , & in nummis eadem vota expresse exhibentibus figuram sacrificantem cerni jam dictum est alibi.

167. *L. Aurelius Verus Aug. III.* & *T. Quadratus.* Quindecennalia Imperii Cæsarei Lucii Veri , qui ob ea Consulatum sumpsit , utque etiam in Consulatibus Marco æquaretur. Ostendit præterea idem Consulatus Lucium anno 152. dictum fuisse Cæsarem.

186.

168. *T. Iunius Montanus*, & *L. Vettius Paulus.*

169. *Solius Priscus*, & *Q. Cœlius Apollinaris.* Lucius Verus apud Altinum periit, idque Apoplexiâ & mediâ hieme, ut docet Galenus. Tricennalia Imperii Cæsarei Marci, quorum signum, quæ scribit Chronicon Alexandrinum: *Melito Asiaticus Sardicensium Pontifex, & Apollinaris Hierapoleos Antistes, & complures nostræ professionis alii Apologeticos Marco Aurelio Antonino obtulêre.* Idem habet Eusebius in Chronico, qui & in Historia lib.4. cap.26. Melitonis Apologetici fragmentum refert, ut diximus cap.3. hujus, secundæ partis num.X. Errarunt itaque Baronius in Annalibus, qui eundem libellum anno 172. Petavius in Chronico, Henschenius tomo 1. mensis Aprilis die 1. ubi Sancti Melitonis vitam explicat, aliique qui anno 170. Marco oblatum fuisse scripsêre; ejusdem enim Marci Tricennalia Auctori Chronici Alexandrini fidem omnem conciliant. Citat quidem idem Henschenius Chronicum Canonem Eusebii, in quo sub Clari, & & Cethegi Consulatu, qui in annum sequentem incidit, de ea Melitonis Apologia sermo est. Sed jam supra monuimus Scaligerum nullâ antiquorum Codicum fide innixum Consules eidem operi addidisse, eique plura attribuisse, quæ Africani, vel aliorum Auctorum sunt.

III. Mortuo hoc anno Vero Lucius Marcus imperat solus.

170. *M. Cethegus*, & *L. Iunius Clarus.*

171. *L. Septimius Severus II.* & *Herennianus.* Nonis Martiis Marcus Aurelius Augustei Imperii Decennalia celebravit; visuntur enim nummi his notis obsignati: IMP. M. ANTONINUS. AUG. TR. P. XXV. & in postica: VOTA SOL. DECENN. COS. III. S.C. Item PRIMI. DECENNALES. Item VOTA SUSCEPTA DECENN. II. COS. III. Quinta etiam Quinquennalia Imperii Proconsularis Marci. Quare non mirum si persecutio adversus Christianos exarsit, ut ex Eusebio ostendimus cap.3. hujus secundæ partis num. 3. Revocandum etiam huc, quæ ex Dione diximus cap. 5. num. VI. cui illud ex Eusebio in Chronico addendum: *Imperatores multis multa largiti sunt: & pecuniam quæ fisco debebatur, provinciis concedentes, tabulas debitorum in medio Romanæ urbis foro incendi fecerunt: ac ne quid bonitati deesset, severiores quasque leges novis constitutionibus temperarunt.* Quintus hic etiam annus est Imperii Cæsarei Commodi.

172. *Claudius Maximus*, & *Cornelius Scipio Orfitus.*

173. *Claudius Severus II.* & *Claudius Pompeianus.*

174. *Annius Gallus*, & *Flaccus.* Septima Quinquennalia Imperii Cæsarei Marci hoc anno, vel præcedenti acta. Quare contigit ut per

per hæc tempora tot Martyrum sanguine Ecclesia illustrata fuerit.

175. *Calpurnius Piso*, & *M. Salvius Iulianus.* Commodus Cæsar *indutus est Toga nonarum Iuliarum die, & eo tempore quo Cassius à Marco descivit*, inquit Lampridius in Commodo cap.2. Natus is erat pridie Kalendas Septembres, *patre, patruoque Consulibus*, inquit idem Lampridius, anno nempe 161. unde anno ætatis decimo quarto exeunte Togam virilem sumpsit, & ineunte Julio Cassii defectio contigit. Præterea hoc anno Tribunitia potestate & Imperio Proconsulari idem Commodus donatus est; in ejus enim Epitaphio ab Onuphrio in Fastis relato legitur: TRIBUNITIAE POTEST. XVIII. IMP. CONSULI VII. Quare si ultima nocte anni 192. quo occisus est, Tribunitiam potestatem XVIII. gerebat, primam hoc anno iniisse necesse est. Decennalia Imperii Cæsarei ejusdem Commodi hæc duo solemnia decorarunt.

176. *T. Virasius Pollio*, & *M. Flavius Aper.* Commodus quinto Kalendas Decembres Imperator à patre dictus est, & triumphavit cum patre decimo Kalendas Januarias sub hujus anni Consulibus, ut docet Lampridius in Commodo cap.12. hæc duo indicant Marcum Imperii Augustei Quindecennalia hoc anno edidisse.

177. *L. Commodus Aug.* & *Plautius Quinctillus.* Commodi Consulatus juxta I. Regulam, qui & ostendit Marcum Proconsularis Imperii Tricennalia edidisse, quam in rem facit nummus ab Erizzo pag.317. relatus in quo legitur: M. ANTONINUS AUG. GERM. SARM. TR. P. XXXI. In cujus aversa parte visitur figura stans quæ sacrificat cum his verbis VOTA PVBLICA IMP. VIIII. COS.III. P.P. ex quo & discimus plura ex iis Numismata in quibus eadem verba *vota publica* leguntur, annis quibus Decennalia acta, percussa fuisse.

178. *Vettius Rufus*, & *Cornelius Scipio Orfitus.*

179. *Commodus Aug. II.* & *Vespronius Verus.* Octava Quinquennalia Imperii Cæsarei Marci, quæ hujus Consulatus causa, sicuti & profectio ejusdem Commodi ad bellum Germanicum, anno elapso suscepta, ut docet Lampridius in Commodo cap.12. Notatu dignum quod sub his Coss. habet Chronic. Alex. *Commodus dum imperitavit, decreta contra Christianos sustulit.* Qui effectus præfatorum Marci solemnium, sicuti quod Cassiodorus in Chronico de eodem Marco Aurelio, qui & Antoninus ac Verus dictus est, tradit: *His Coss. Antoninus Verus adeo in Editione munerum magnificus fuit, ut centum simul Leones exhibuerit.*

IV. *Imperium Commodi.*

180. *Bruttius Præsens*, & *Quinctillius Gordianus.* Marco Aurelio die

die decima septima Martii, ut ex Dione & Tertulliano constat, demortuo, Commodus solus imperat. Is veterem morem Quinquennalia & id genus festa cum Trabea Consulari edendi renovat. Est hic annus decimus quintus Imperii Cæsarei ejusdem Commodi inchoatus. Quo eum edidisse Quindecennalia ostendit ejus triumphus de quo Euseb. in Chronic. *Commodus de Germanis triumphavit.*

181. *L. Aurelius Commodus Aug. III.* & *Antistius Burrus.* Commodi Consulatus juxta I. Regulam. Quinquennalia Imperii Proconsularis vivente patre suscepti, ut ostendimus cap. 7. hujus 2. partis num. IV.

182. *Petronius Mamertinus*, & *Trebellius Rufus.*

183. *L. Aurelius Commodus Aug. IV.* & *M. Aufidius Victorinus.* Quinquennalia Imperii Augustei vivente patre suscepti, de quibus suo loco actum.

184. *M. Eggius Marcellus*, & *M. Papyrius Ælianus.* Quinquennalia Imperii post mortem patris administrati. Euseb. in Chronic. *Therma Commodiana Roma facta: Commodus Septembrem mensem nomine suo appellavit.* Ita etiam his Coss. Cassiodorus; in editione verò Scaligeri hæc partim anno præsenti partim præcedenti referuntur. Sed quidquid sit, constat annis, quibus hujusmodi solemnia acta, & opera publica constructa, & insignes mutationes factas fuisse. Decennalia Imperii Proconsularis Commodi.

185. *Triarius Maternus*, & *M. Metilius Bradua.* Imperii Proconsularis Decennalia. vide dicta loco mox laudato.

186. *L. Aurelius Commodus Aug. V.* & *Manius Acilius Glabrio.* Decennalia Imperii Augustei Commodi ante patris mortem suscepti, ut ostendimus cap. 7. hujus secundæ partis num. IV. est etiam hic Imperii ejus Cæsarei vicesimus annus.

187. *Tullius Crispinus*, & *Papirius Ælianus.* In Chronico Alexandrino legitur: *Colosso Rhodio Commodus* (Solis) *caput detraxit, & suum pro illo reposuit.* ac præterea: *Thermæ Commodianæ hoc anno dedicatæ Romæ:* Quæ duo indicant Commodum hoc anno Tricennalia Imperii Cæsarei uno anno dilata celebrasse. Thermas enim in his solemniis & construi, & dedicari consuesse multis aliis exemplis patebit: in lib. 2. Codicis Theodosiani tit. IX. *de pactis & transactionibus* l. 3. à Valentiniano Seniori data hanc præfert subscriptionem: *Alleg.* (id est, allegata) *Kal. April. in Basili a Thermarum Com.* Id est, Commodianarum, ubi obiter observandum in Thermis Basilicas fuisse, in quibus jus dicebatur. Unde Vopiscus in Aureliano cap. 13. *cùm consedisset, Valerianus Augustus in Thermis apud Byzantium, præsente*

exercitu, &c. Videndus Vitruvius lib. 5. cap. 1. de Basilicis ad jus Romæ dicendum.

188. *C. Allius Fucianus*, & *Dullius Silanus.*

189. *Iunius Silanus*, & *Servilius Silanus.* Quindecennalia Imperii Proconsularis Commodi de quibus suo loco actum.

190. *L. Aurelius Commodus Aug. VI.* & *Petronius Septimianus.* Sumptus hic Consulatus à Commodo propter Decennalia Imperii Commodi post mortem patris administrati juxta secundam Regulam. Incidunt & in hunc annum quinta Quinquennalia Imperii Cæsarei ejusdem Imperatoris.

191. *Cassius Apronianus*, & *Metilius Bradua II.*

192. *L. Aurelius Commodus Aug. VII.* & *Helvius Pertinax.* Sumptus is Consulatus à Commodo propter Quindecennalia prioris ejus Imperii Augustei Cæsarei, quod, & Ludi celebres Romæ ab eo editi per quatuordecim dies indicant. Ipse Commodus Herculem se dicebat manu clavam gestans, sinistrâ cruentum gladium, quò multi occisi. Abscidit Colossi caput, suique capitis imaginem reposuit, datâ ei clavâ, leoneque æneo subjecto, ut Herculi similis esset, de quibus Ludis plura Dio lib. 72. Ultimâ hujus anni nocte idem Commodus veneno extinguitur, ipsique ineuntibus Kalendis Januariis anni sequentis Aelius Pertinax succedit.

V. *Imperium Pertinacis, Iuliani, & Severi.*

193. *Q. Sosius Falco*, & *C. Iulius Clarus.* Pertinax die vigesimâ quintâ Martii occisus est, cui successit Didius Julianus, quô Kalendis Juniis pariter occiso, Severus Imperium suscepit, qui Clodium Albinum, ut Pescennium Nigrum, qui Imperium arripuerat, faciliùs opprimere posset, Cæsarem creavit. Porrò Decennalium ope Severiani Imperii duplicem esse Epocham detexisse me arbitror. Prior desumitur ab eo tempore quo à Germanicis Legionibus, ubi auditum est Julianum cum odio cunctorum imperare, Imperator est appellatus. Spartianus in ejus vita cap. 5. dicit id factum esse *apud Carnutum Idibus Augustis.* Sed certum est locum illum corruptum esse, cùm Julianus, uti diximus, Kalendis Juniis occisus fuerit. Legendum itaque *Idibus Maii.* Posterior Epocha à præfatis Kalendis Juniis, quibus Julianus peremptus, deducta, ac ab utraque duplicia Quinquennalia & id genus festa.

194. *L. Septimius Severus Aug. II.* & *Clodius Albinus Cæsar*, utriusque Consulatus juxta primam Regulam. Niger vincitur in Oriente, occiditurque.

195. *Q. Flavius Tertullus*, & *T. Flavius Clemens.*

196. *Cn. Domitius Dexter II.* & *L. Messalla Priscus.* Severus contra

contra Albinum movens, apud Viminatium in Superiori Mysia Caracallam filium majorem, *apposito Aurelii Antonini nomine Cæsarem appellavit*, inquit Spartianus in Severo cap. 10. quæ nuncupatio, sicuti, & adversus Albinum expeditio, perperam anno sequenti à Petavio in Chronico consignata.

197. *Claudius Lateranus*, & *Titius Rufinus*. Prioris Imperii Severi Quinquennalia, quemadmodum egregia opera publica; quæ eum Byzantii fecisse Auctor Chronici Alexandrini narrat, indicant.

198. *Haterius Saturninus*, & *Trebonius Gallus*. Caracalla Severi filius Imperator à patre dictus est Romæ, quò post Albinum die undecima Kalendas Martii in Galliis victum, venerat, ut habet Spartianus in Severo cap. 11. & cap. 14. factum id porrò post Kalendas Junias, in quas Natale Imperii Severiani incidebat. In inscriptione enim, quæ Romæ visitur in superiori parte Panthei, quam infra referemus, Severus dicitur Tribunitiæ potestatis XI. & Caracalla TRIB. POT. V. quod ostendit anno 203. quô Kalendis Juniis eam Tribunitiam potestatem Severus iniit, Caracallam gessisse adhuc Tribunitiam potestatem V. qui tamen jam sextam suscepisset, si hoc anno ante Kalendas Junias Augustus dictus esset. Sed rectè observat Norisius dissertat. de votis Decennalibus cap. 4. aliquos, annos Augusteæ dominationis, ac Tribunitiæ potestatis Caracallæ numerasse à tempore, quô is in Galliis, hujus anni initio, destinatus fuerat Imperator, propter quam destinationem in una, & altera Inscriptione apud Gruterum pag. 267. legitur: M. AURELIO ANTONINO CAES. IMP. DESTINATO. Et in nummo infra exhibendo, annoque 217. quô occisus est, cuso, dicitur idem Caracalla Tribunitiæ potestatis XX. licet octavo Idus Aprilis illius anni perierit. Romæ eumdem Severum Quinquennalia edidisse indicat quod scribit Herodianus lib. 3. cap. 8. magno nempè eum congiario populum Romanum prosequutum fuisse, & permulta indulsisse, quæ nunquam antea acceperant, ac præterea Getam filium natu minorem Cæsarem renunciasse ostendit locus Herodiani lib. 3. cap. 9. à Petavio in Chronico anno sequenti, in quem perperam Caracallæ, Getæque nuncupationes conjicit, non intellectus: διατρίψας δὲ ἱκανοὺς χρόνους ἐν τῇ Ῥώμῃ τούς τε υἱεῖς αὐτοῦ κοινωνοὺς τῆς βασιλείας καὶ αὐτοκράτορας ἀποδείξας &c. Id est, *igitur aliquamdiu Romæ moratus, participato filiis Imperio, exercitum in Orientem eduxit.* Putat enim Petavius vocem illam αὐτοκράτορας, non nisi de Imperio Augusteo intelligendam esse, sed, uti jam ostendimus, in secunda, & tertia administrationis Imperii Romani forma Cæsares, ipseque nominatim Geta in nummis Græcis Imperatores dicti sunt.

199. *P. Cornelius Anulinus II.* & *M. Aufidius Fronto.*

200. *Claudius Severus*, & *C. Aufidius Victorinus.*

201. *L. Annius Fabianus*, & *M. Nonius Mucianus.* His Coss. *Thermæ Severianæ apud Antiochiam, & Romæ factæ, & Septizodium instructum est.* Ita Cassiodorus in Chronico. Sed legendum *Septizonium extructum*, ut habet Eusebius in Chronico, in quo tamen perperam hæc in annum præcedentem conferuntur, tam in editione Pontaci, quàm Scaligeri, nisi mavis dicere, ut verosimilius est, Eusebium annum non definire; ait enim hæc facta esse *Severo imperante.* Hæc opera publica, prioris Imperii Severi Decennalium signum: quæ duo numismata, ab Occone relata, hoc anno facta, ideoque anno uno anticipata, demonstrant. In priori legitur: SEVERUS PIUS AUG. PART. MAX. P. M. TR. P. VIIII. In aversa parte cernitur Trophæum cum duobus captivis: quæ repræsentatio in nummis in quibus Decennalia sculpta sunt, sæpe visitur. Sed validior probatio, quæ ex altero nummo, eadem Tribunitia potestate nona, quam hoc anno iniit Severus, notatô desumitur; in ejus enim aversa parte legitur: VOTA SUSCEPTA XX. cerniturque figura stolata, & velata stans, dextra pateram coram Ara accensa aut Tripode tenens. Quæ etiam repræsentatio in nummis Decennaliorum & id genus festorum sæpe expressa. Incidunt & in hunc annum Quinquennalia Imperii Cæsarei Caracallæ, quemadmodum diximus cap. 3. num. 4. hujusce partis: quorum indicia, quæ Spartianus in Severo cap. 16. scribit: *cum Antiochiam transisset* (Severus) *data virili Toga filio majori, secum eum Consulem designavit, & statim* (id est, anno sequenti, quam significationem ea particula aliquando habet) *in Syria Consulatum inierunt.* Natus erat Caracalla anno Christi 188. die sextâ Aprilis, qui & ejus emortualis dies fuit. Scribit enim Dio libro 78. vixisse eum annos 39. Quare hoc anno, quo ætatis decimum quartum ingressus est, ei Toga maturata est. Quod & indicat Quinquennalia ejus hoc anno celebrata esse. Quo & sexta persecutio cœpta, quæ anno sequenti magis exarsit. Rejiciendus itaque communis Chronologorum error ejusdem persecutionis initium eo anno consignans.

202. *L. Septimius Severus Aug. III.* & *Aurelius Antoninus Caracalla Aug.* Quinquennalia Imperii Cæsarei Getæ. Quæ duo indicant, primùm persecutio adversùs Christianos aucta, ut cap. tertio hujus partis, num. quarto diximus; secundùm Toga hoc anno eidem Getæ data. Scribit enim Spartianus in Severo cap. 14. *Getæ minori filio Togam virilem dedit, majori Plautiani filiam uxorem junxit.* Natus

erat

erat Geta Severo, & vitellio Conſulibus, ſexto Kalendas Junias, ut teſtis eſt Spartianus in Geta capite tertio. Qui Conſulatus ſuffectus, ab Onuphrio prætermiſſus cadit in annum Chriſti 189. Quare eadem quoad ætatem quàm Caracallæ fratri gratia facta, eique hoc anno virilis Toga conceſſa, dum annum decimum quartum ingrederetur. Caracallæ vero filia Plautiani uxor data, ſed nuptiæ anno tantùm ſequenti, quo Severus Decennalia celebravit, peractæ, ut habet Dio lib. 76. Porro Severi, & ejus filii Conſulatus juxta ſecundam Regulam, licet Decennalia diſtulerit primus.

VI. *Decennalia Severi & reliqui anni ejus imperii.*

203. *P. Septimius Geta*, & *L. Plautianus II.* Hoc anno Severus, qui ex Oriente Romam redierat, ibidem poſteriora Decennalia celebravit, ut oſtendit nummus, qui apud Occonem extat, in quo legitur: L. SEPTIMIUS SEVERUS PERT. AUG. & in poſtica: VOT.SUSC. DEC. P. M. TR. P. XI. COS. III. P.P. Quæ Tribunitia poteſtas XI. Kalendis Juniis hujus anni cœpta eſt. De quibus Decennalibus Xiphilinus ex Dione hæc habet: ὁ δὲ Σεβῆρος ἐπὶ τῆς δεκαετηρίδος τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ ἐδωρήσατο &c. Id eſt, ut vertit Xilander: *Interea Severus, poſtquam attigit decennium Principatûs ſui congiario populo, Prætorianiſque militibus dato, eis tot aureos, quot annos imperaverat dedit. Quam ob cauſam ſibi mirum in modum placebat, cùm revera nemo unquam ſimul tantumdem eis dediſſet; conſumpta ſunt enim in ea largitione aureorum vicies centena millia.* Noriſius Diſſertat. de votis Decennalibus capite quarto inquit videri ſignificare Severum, non exacto decennio, ut moris fuerat, ſed eodem ineunte Decennalia dediſſe, & ſcriptoris Græci verba ita planè eſſe interpretanda: *interim Severus circa decennium ſui principatus.* Sed præterquam quod error communis eſt Decennalia & id genus feſta exacto decennio antea celebrari ſolita fuiſſe, cùm indiſcriminatim eo vel exeunte, vel ineunte ederentur, qua de re non exiſtimo poſt ea quæ diximus, naſci poſſe dubitationem, Antiqui annos ante Decennalia elapſos, ſive eſſent novem, ſive decem, ſive undecim, decennii, aut magis proprie Decennalium nomine, ut in Quinquennaliorum Canonibus diximus, explicabant. Rectiùs idem Noriſius Diſſertat. de Numiſmat. Licinii cap. 4. ex iiſdem verbis deducit ſolitos fuiſſe Auguſtos inter Decennalium ſolemnia nummos in populum ſpargere, ac militem ingenti donativo ditare. Unde Conſtantinus in ſuis Vicennalibus, ut tradit Euſebius lib. 3. de vita ejuſdem cap. 22. ait: *univerſis populis, tam iis, qui per agros, quàm qui in urbibus habitabant, magnam pecuniæ vim diſtribui juſſit.* Quod obſervandum ad Auctores Hiſtoriæ Auguſtæ meliùs percipiendos. In Zophoro porticus Agrip-

pæ ante Pantheon extat hujusmodi Inscriptio, quæ confirmat quod sæpè diximus annis, in quos hæc solemnia incidebant, solitos fuisse Augustos operibus publicis nomen commendare.

IMP. CAES. L. SEPTIMIUS. SEVERUS. PIUS. PERTINAX. ARABICUS. ADIABENICUS. PARTHICUS. NAXIMUS. PONTIF. MAX. TRIB. POT. XI. COS. III. P.P. PRO. COS. ET IMP. CAES. M. AURELIUS. ANTONIN. PIUS. FELIX. AUG. TR. POT. V. COS. PRO. COS. PANTHEUM. VETUSTATE. CORRUPTUM. CUM. OMNI. CULTU. RESTITUERUNT.

Onuphrius eam corrigere volens, legit *Trib. Pot. X.* Sed perperam ac nullo legitimo fundamento.

204. *L. Fabius Cilo*, & *M. Annius Libo.* Octavi Ludi seculares hoc anno celebrati, sed Severus præter morem Consulatum non cepit:

205. *M. Aurelius Antoninus Caracalla Aug. II.* & *P. Septimius Geta Cæsar.* Est hic primus Getæ Cæsaris Consulatus. Geta enim, qui anno 202. Consul fuit, frater Severi Imperatoris erat, non Cæsar, licet eum in Chronico ita perperam vocet Petavius. Gestus autem est ille juxta III. Regulam. Consulatus verò Caracallæ juxta II. Est hic enim annus Imperii ejus Cæsarei decimus inchoatus, Decennaliaque ab eo celebrarata ostendunt quæ scribit auctor Chronici Alexandrini: *Horum Consulatu Severus Alexandriam ingressus Christianos persequi cœpit, ex quibus multi ab Alexandria, & Ægypto Augustamnica, Thebaïdem usque pro Christo cæsi occubuere.* Tum subjungit: *hoc tempore Gymnasium Alexandriæ Severianum dictum, est erectum, ingensque fanum Pantheum nuncupatum.* Tamen dubito ne ea in sequentem annum dilata fuerint, interimque Consulatus sumptus eademque acta, ac si celebrata fuissent. Occo enim pag. 373. nummi Epigraphen recitat, quæ habet: ANTONINVS PIVS AVG. TR. P. VIIII. COS. II. in postica parte: VOTA SVSCEPTA X. Representatur in ea Vesta dexterâ pateram super ara tenens, quæ figura in hujusmodi solemnium nummis sæpe exprimitur. Refert & idem Antiquarius alium Caracallæ nummum eadem Tribunitia potestate notatum in quo legitur: INDULGENTIA AUGG. IN. CARTH. idest, Carthaginienses. Longè tamen probabilius hæc prioris Severi Imperii Quindecennalium indicia esse.

206.

206. *Nummius Albinus*, & *Fulvius Aemilianus*. Quindecennaliæ Cæſarei Caracallæ Imperii, ut anno præcedenti dictum.

207. *Flavius Aper*, & *Q. Allius Maximus*. Onuphrius in Faſtis ſcribit hoc anno Caracallam Decennnalia, Auguſtei nempe Imperii celebraſſe. Sed Conſulatus ab eodem anno ſequenti geſtus contrarium oſtendit.

208. *M. Aurelius Antoninus Caracalla Aug. III.* & *Geta Cæſar.* Sumptus hic ab utroque Conſulatus juxta II. Regulam: Caracallam enim Imperii Auguſtei Decennalia celebraſſe Conſulatus & Auguſtea dignitas Getæ fratri à Severo conceſſa indicant. Quâ tamen de cauſa in titulis legum Codicis Juſtinianei hoc & ſequenti anno datarum nomen ejus ſicut Severi & Caracallæ non legatur, ignorare me fateor. Eodem anno poſterioris Severi Imperii Quindecennalia acta. Occo enim pag. 358. nummum refert, in quo legitur: SEVERUS PIUS AUG. P.M. TR. P. XVI. COS. III. P.P. In cujus averſa parte, cernitur trophæum cum duobus captivis aſſidentibus; quæ figura in nummis Decennaliorum ſæpè cernitur. Refert & alium nummum eâdem Tribunitiâ poteſtate XVI. notatum, in quo repræſentatur pulcherrimus pons duobus utrimque turribus munitus, qui occaſione horum ſolemnium à Severo, ut videtur, conſtructus.

209. *Claudius Pompeianus*, & *Lollianus Avitus*.

210. *Acilius Fauſtinus*, & *Macer Rufinianus*. Quindecennalia Imperii Cæſarei Caracallæ. Occo pag. 374. hujus Imperatoris nummum refert, in quo legitur: ANTONIUS PIUS AUG. PONTIF. TR. P. XII. COS. III. In averſa parte cernitur figura cum Rhabdo dextrâ pateram ſuper ara, ſub qua animal jacet, tenens. Circum verò VOT. SOLUT. DEC. COS. III. Duodecima Tribunitia poteſtas anno ſuperiori à Caracalla ſumpta, & præſenti abſoluta, quâ adhuc currente ea ſolemnia acta.

VII. *Imperium Caracallæ & Macrini.*

211. *Lollianus Gentianus*, & *Pomponius Baſſus*. Severus die quarta Febr. Eboraci è vivis exceſſit, quem Caracalla & Geta filii excepêre.

212. *Pompeius Aſper*, & *Iulius Aſper*. Exeunte Martio Caracalla Getam fratrem occidit, natum annos viginti duos, menſeſque novem, ut tradit Dio lib. 77. quibus conſtat natum eum fuiſſe anno 189. ut ſupra anno 202. declaravimus.

213. *M. Antoninus Caracalla Aug. IV.* & *Cœlius Balbinus*. Caracallæ Conſulatus juxta I. & II. Regulam. Eſt hic enim annus decimus quintus exactus à quo renunciatus fuerat Auguſtus.

214. *Silius Meſſalla* & *Aquillius Sabinus*.

215. *Æmilius Lætus II.* & *Anicius Cerealis*.

216.

216. *Q. Aquilius Sabinus II.* & *Sex. Cornelius Anullinus*, Cassiodorus loco Anullini perperam edit *Venustum*, additque: *His Coss. Antoninus Romæ Thermas sui nominis ædificavit.* Quod Caracallam posterioris Imperii Augustei Quinquennalia & Vicennalia Imperii Cæsarei hoc anno celebrasse demonstrat.

217. *C. Bruttius Præsens*, & *Metius Extricatus*. Extant apud Occonem numismata in postica parte hanc Epigraphem exhibentia: TR. P. XX. COS. IIII. P. P. VICT. PART. Ubi cernitur Victoria in clypeo inscribens: VOT. XX. adestque Trophæum cum duobus captivis. Quibus ex verbis colligitur eum ante diem octavum Idus Apriles ejus Natalem genuinum, ac emortualem Vicennalia prioris Imperii Augustei jam celebrasse; verumque esse quod supra ex Norisio observavimus, aliquando Tribunitiam ejus potestatem in nummis obsignatam ab eo tempore, quo in Galliis destinatus est Imperator, inchoatam fuisse: aliquando verò post Kalendas Junias ejusdem anni 198. post quas Senatusconsulto nomen & insignia Imperatoria ei tradita sunt. Quoad verò illud quod addit idem Norisius loco laudato, Antoninum nempe primum Romanorum Principum statum Vicennalium tempus antevertisse, multis jam à nobis exemplis contrariis confutatum. Scribit Spartianus in Caracalla cap. 6. *die Natalis sui, octavo Idus Aprilis insidiis à Macrino Præfecto Prætorii positis, qui post eum invasit Imperium, interemptus est*, nempe Caracalla inter Carras & Edessam. Quare rectè scriptum à Dione eum annos sex, menses duos, & dies duos imperasse, ultimo scilicet termino excluso. Sed erravit, scribens eum periisse die octavo Aprilis; aliter enim numerare debuisset dies quatuor, non verò duos. Errat etiam in eo quod scribat natum Caracallam pridie nonas Apriles. Eo sublato neque ea die, neque duabus sequentibus Macrinus Imperium invasit, sed *quarta demùm die, quæ Severi Natalis erat*, inquit idem Dio lib. 78. Incidit Natale Severi in diem quartum Idus Aprilis, ut constat ex veteri Kalendario à Petro Lambecio v. c. edito, in quo ad eumdem diem legitur N̄. DIVI SEVERI. Id est, *Natale Divi Severi.*

VIII. *Imperium Heliogabali & Alexandri Severi.*

218. *M. Opelius Macrinus Aug.* & *Adventus*. Hunc Consulatum restituimus, de quo legenda quæ diximus I. parte cap. 7. num. VI. Idem Imperator tertio die mensis Junii prælio vincitur, ac paulò post occiditur, cui succedit M. Aurelius Antoninus Helagabalus, seu Heliogabalus. Scribit Dio lib. 78. eum imperasse anno dumtaxat, uno, duobusque mensibus, tribus demptis diebus, *si quidem*, inquit, *ad pugnam usque cogitationes nostras referamus*. A die autem sexto Aprilis anni elapsi, quo ex Spartiano eum interfectum discimus ad tertium

Junii

Junii hujus anni diem, eo tanquam ultimo termino excluſo, hujuſmodi tempus interjicitur, ſedulò enim advertendum Dionem Macrini Imperium à die mortis deceſſoris, non verò ab eo quo is electus fuerat, numerare: quô etiam modô ſe geſſit in annis Severi computandis, quos non à die, quo Carnunto Imperator nuncupatus fuerat, ſed à die emortuali Juliani deceſſoris, deducit.

219. *Heliogabalus Aug. II. & Licinius Sacerdos.* Conſulatus Heliogabali juxta I. Regulam.

220. *Heliogabalus Aug. III. & M. Aurelius Eutychianus Comazon.* Hic Conſulatus præter morem & Regulas ab Heliogabalo ſuſceptus. Is enim ut habet Dio lib. 79. multa à recepta conſuetudine aliena ininnovavit, & primum Conſulatum, qui ſuffectus fuit, antequam à Senatu decerneretur, ſumpſit. Euſebius ad annum Abrahami 2136. qui hoc anno Chriſti menſe Septembri incipit, ait: *Heliogabalum templum Romæ ædificatum*, quod cauſa ſufficiens Conſulatus ſumendi eſſe potuit. Illud quidem ſub anni ſequentis Conſulibus Caſſiodorus in Chronico conſignat, ſed exiſtimo eum hallucinari.

221. *Annius Gratus*, & *Claudius Seleucus.* Lampridius in Alexandro cap. 13. docet Heliogabalum adoptaſſe Alexandrum Severum, eumque ſecum Conſulem deſignaſſe, quod hoc anno contigiſſe Conſulatus ab eodem Alexandro anno ſequenti geſtus indicat.

222. *Heliogabalus Aug. IV. & Aurelius Severus Alexander Cæſar.* Conſulatus Alexandri juxta I. Regulam, Heliogabali juxta II. cum enim hoc anno Quinquennalia edere debuiſſe oſtendit legatio Africani pro Nicopoli conſtruenda, uti diximus cap. 6. hujus partis num. VIII. Heliogabalus tumultu militari occiſus eſt, poſtquam imperaſſet annos tres, menſes novem, & dies quatuor; *quod tempus*, inquit Dio lib. 79. *ego numero ex quo prælio facto, omnem potentiam adeptus eſt.* Quare cùm Lampridius in Alexandro cap. 6. ſcribat Alexandrum Severum die ſexta Martii nuncupatum fuiſſe Auguſtum, liquet non tantùm eundem diem Heliogabali emortualem fuiſſe, ſed & intervallum quod poſt Caracallæ mortem Dio & Herodianus contigiſſe docent, Macrini Imperio attribuendum, & huc uſque erratum eſſe ab omnibus Chronologis in Alexandri natali die conſignando, quòd errorem Dionis in die emortuali Caracallæ memorando, ejuſque computandi rationem non advertiſſent.

223. *Maximus*, & *Papyrius Ælianus.*

224. *Claudius Iulianus*, & *Clodius Criſpinus.*

225. *L. Turpilius Dexter, & M. Macius Rufus.* Ut habet Inſcriptio ab Onuphrio relata. Noriſius tamen Diſſertat. de numiſmat. Impp.

Diocletiani & Maximiani cap. 6. Fuscum I I. & Dextrum Consules statuendos esse contendit; quòd varia Codicis Justinianei Rescripta, & duæ Inscriptiones apud Gruterum eosdem exhibeant; at ex iis nihil aliud deduci debet, nisi Dextri Collegam vocatum fuisse M. Maëcium Fuscum Rufum; eo magis quò Dio in Indice eosdem edat, quos Inscriptio Onuphriana.

226. *M. Aurelius Severus Alexander Aug. II.* & *C. Quinctilius Marcellus.* Sumptus is Consulatus ab Alexandro propter Quinquennalia Cæsarei ejus Imperii, quò etiam pertinent multi hoc anno Romæ Martyres facti, & quod scribit Eusebius in Chronico: *Therma Alexandrina Roma ædificata*, quæ & in nummo quinta Tribunitia potestate signato qui apud Occonem extat.

227. *Cælius Balbinus II.* & *Clodius Pupienus Maximus.* Qui postea Imperatores fuêre. Quinquennalia Augustei Imperii Alexandri Severi, ut colligitur ex nummis, qui ab Occone pag. 413. referuntur, in quorum uno legitur: IMP. CAES. M. AUR. SEV. ALEXANDER AUG. P. M. TR. P. VI. COS. II. P. P. S. C. in quo cernitur figura stolata stans sacrificantis ritu coram ara, dextrâ pateram tenens. In nummis enim, in quibus hæc solemnia distinctis verbis annotantur, sæpè ea repræsentatur.

228. *Vettius Modestus*, & *Probus.*

229. *Alexander Aug. III.* & *Dio II.* Sumptus iste Consulatus ab Alexandro propter bellum Persicum, in quo & triumphum egit, ut ostendimus cap. 9. hujus partis.

230. *Calpurnius Agricola*, & *Clementinus.*

231. *Claudius Pompeianus* & *Felicianus.* Decimus annus Cæsarei Imperii Alexandri, ejusque Decennalia. Occo enim pag. 416. numisma exhibet, in quo legitur: IMP. SEV. ALEXANDER AUG. TRIB. P. X. COS. III. P. P. S. C. In postica. VICTORIA AUGUSTI, visiturque figura Victoriæ clypeum tenens, in quo VOT. X.

232. *Iulius Lupus*, & *Maximus.* Decennalia Imperii Augustei Alexandri. Extat apud Occonem nummus hujus Imperatoris undecimâ ejus Tribunitiâ potestate notatus, in cujus postica parte libertatis typus cum his verbis: LIBERTAS AUG. qui nummi annis, quibus hæc solemnia fiebant sæpè percussi, uti ii in quibus legitur: PROVIDENTIA AUG. quales duos eâdem Tribunitiâ potestate undecimâ insignitos refert idem Antiquarius, vel, SPES PUBLICA, quorum unus apud eundem extat. Aut denique in quibus sculpitur LIBERALITAS AUG. Quòd iis in festivitatibus populum sibi

ſibi ingentibus beneficiis demereri Imperatores ſolerent. Quæ ad nummorum explicationem obſervanda.

233. *Maximus II. & Ovinius Paternus.*

234. *Maximus III.* & *Urbanus.*

235. *Severus* & *Quinctianus.* Hoc anno Alexander Severus apud Moguntiam occiſus eſt die decima quarta Martii, quod ex Lampridio cap. 60. deducitur, qui ait eum imperaſſe annis tredecim, diebus novem. Dies itaque decimus quartus Martii, Natalis fuit Maximini. Huc uſque in Imperatorum diebus natalibus & emortualibus conſignandis accurati fuimus; neque in aliquo ex iis nos erraſſe exiſtimamus; ſed hinc ad Diocletianum uſque Auguſtorum Chronologia valde depravata; quam in pluribus reſtituemus, & alio in opere probationes, quibus innixi ſumus, afferemus.

IX. *Imperium Maximini & Gordiani Iunioris.*

236. *C. Iulius Maximinus Aug.* & *C. Iulius Africanus.* Maximini Conſulatus juxta I. Regulam.

237. *P. Titius Perpetuus*, & *L. Ovinius Ruſticus Cornelianus.* Sub his Conſulibus Marcus Antonius Gordianus in Africa dictus eſt Imperator qui ſtatim M. Antonium Gordianum filium Auguſtum nuncupavit, ſed poſtquam unum aut alterum menſem imperaſſent, à Maximi ſtudioſis occiſi ſunt: quod cum reſciſſet ſenatus Maximum Pupienum, & Cælium Balbinum Imperatores, Gordianum vero tertium Cæſarem nuncupavit, paulóque poſt circa menſem Octobrem Maximinus cum Maximo filio occiſus eſt.

238. *M. Ulpius Crinitus*, & *Proculus Pontianus.* Ante menſem Maium Maximus & Balbinus Imperatores à militibus trucidati ſunt, & Gordianus Junior, qui eatenus Cæſar fuerat, Auguſtus renuntiatus eſt.

239. *M. Antonius Gordianus Aug.* & *Acilius Aviola.* Gordiani Conſulatus juxta I. Regulam.

240. *Sabinus*, & *Venuſtus.*

241. *Gordianus Aug. II.* & *Claudius Pompeianus.* Quinquennalia Cæſarei Imperii Gordiani, quæ ejus Conſulatus indicat.

242. *C. Aufidius Atticus*, & *C. Aſinius Pretextatus.*

243. *Arrianus* & *Papus.* Auguſtei Imperii Gordiani Quinquennalia in hunc annum incidunt, ſcribit Auctor Chronici Alexandrini: *Gordianus Auguſtus inſtituit Ordinem Candidatorum, quos ſingillatim lectos velut eximios & valentes, magnaque oris dignitate ex numero qui ſcholares dicuntur, evexit, ipſamque ſcholam ejus ordinis à ſuo nomine, ſeniorum appellavit. Iſti ſunt ſextæ ſcholæ.* Quidam dicunt eum ordinem inſtitutum fuiſſe à Gordiano Seniore, ſed nullo fundamen-

 to,

to, cùm contrà Auctor Chronici Alexandrini eam institutionem eo anno consignet, quo similes fieri consueverant. Ea tamen solemnia in annum sequentem fuisse dilata ostendit nummus ejusdem Imperatoris apud Occonem pag. 436. in eo legitur, IMP. GORDIANUS PIUS FEL. AUG. P.M. TR. P. VII. COS. II. P.P. cernitur verò Mars stans, cum scuto & hasta, in corona laurea VOTIS DECENNALIBUS S. C. nempe nuncupatis. Vides, licet Quinquennalia dilata fuerint, ea tamen quæ de more gesta esse, quòd non rarò contigisse, ex iis quæ infra dicemus, liquebit.

X. *Imperium utriusque Philippi.*

244. *Peregrinus* & *Fulvius Æmilianus.* Gordianus à Philippo Arabe Præfecto Prætorio, qui arripuerat Imperium, circa mensem Maium interfectus est. Errant enim communiter Chronologi, qui ob legem sextam libri tertii Codicis Justiniani tit. 42. *ad exhibendum,* ab eodem Philippo secundo Idus Martias sub his Consulibus datam, scribunt jam eo tempore Gordianum fuisse occisum, non animadvertentes quod scribit Capitolinus in Gordiano III. cap. 29. utrumque simul per aliquod tempus imperasse, & lib. 6. ejusdem Codicis tit. 20. *de Collationibus* l. 6. datam dici à Gordiano *septimo Kal. Maii Peregrino & Æmiliano Coss.* hoc nempe anno. Quare rectè scripsit Eusebius lib. 6. cap. 34. Gordianum annos sex integros imperasse, cui suffragatur nummus præfatus Gordiani apud Occonem, in quo legitur Tribunitia ejus potestas septima. Erratum itaque à recentioribus Chronologis, qui consensu unanimi scripsêre eum non absolvisse quintum Imperii annum.

245. *M. Iulius Philippus Aug.* & *Fabianus Titianus.* Philippi Consulatus juxta I. Regulam.

246. *Præsens* & *Albinus.*

247. *M. Iulius Philippus Aug. II.* & *M. Iulius Philippus Cæsar.* Sumptus is Consulatus à patre & filio propter millenarium urbis Romæ, Ludosque seculares à nobis explicatos cap. X. hujus partis.

248. *M. Iulius Philippus Aug. III.* & *M. Iulius Philippus Aug. II.* Quinquennalia utriusque Philippi; filius enim anno 244. à patre Cæsar dictus fuerat, ut liquet ex titulo legum Codicis Justin. in quibus dicitur Cæsar, & hoc anno dictus videtur Augustus, cùm ultimi nummi ejus nomine insigniti tertiam Tribunitiam potestatem exhibeant, & in id genus solemniis hujusmodi nuncupationes fieri solerét. Ad ea Quinquennalia pertinent, quæ scribunt Auctor Chronici Alexandrini, & Eusebius in Chronico; hic enim Indict. XI. (nam perperam Consules per hæc tempora consignat) scribit: *Imperator Philippus unà cùm filio suo Philippo instituit Collegium magnorum Candidatorum,*

didatorum, selectis speciatim Iuvenibus ex Classe scholariorum, ordinemque illum seu Scholam ab Auctore ejus dixit Iuniorum. Atque hi sunt è septima schola. Quæ institutio perperam Gordiano Juniori à Cedreno attribuitur. Eusebius verò ait : *Philippus urbem nominis sui in Thracia construxit.* Errat tamen in Regione, Philippopolis enim à Philippo Macedonum Rege in Thracia constructa ; altera verò ejusdem nominis urbs in Arabia sita, de qua Ortelius in Thesauro suo, quamque omisit Baudranus in Lexico Geographico, Philippum istum conditorem habuit. Hæc porrò solemnia uno, aut altero mense videntur anticipata fuisse, ut intra annum Urbis millenarium celebrari possent, in nummis enim hujus Imperatoris apud Occonem pag. 442. unus extat in quo legitur : IMP. M. JUL. PHILIPPUS AUG. P. M. TR. P. IIII. COS. II. P.P. Ac postea sub eadem Tribunitia potestate IIII. ac Consulatu III. in unius aversa parte habetur : VOTIS DECENNALIBUS S. C. Quæ verba si in nummo Tribunitia potestate IIII. ac Consulatu III. insignito legantur, non tantùm colligitur Philippum Quinquennalia vota aliquoto tempore anticipasse, sed & verum esse quod diximus alibi, millenarium Urbis intra annum ejus millesimum, non verò eô exactô, ac millesimô primô inchoatô, ut viri docti contendunt, fuisse celebratum. Quod magis confirmatur si in nummo Tribunitia Potestate IIII. signato in aversa ejus parte legatur, MILIARIUM SAECULUM COS. III. S.C. Sed valde dubito, ne is Antiquarius, quod ei non rarò accidit, eidem nummo plures aversas partes attribuerit, quæ tamen pertinent ad nummos alio anno percussos. Videant igitur Antiquarii an reperire sit numismata Tribunitia potestate IIII. ac Consulatu III. obsignata, in quorum postica parte legatur, VOTIS DECENNALIBUS aut MILIARIUM SAECULUM, neque in posterum sub uno eodemque alicujus Imperatoris titulo ea referant, quæ in aversa parte nummorum aliis annis, vel cum aliis titulis percussorum, leguntur. Certum est porrò utriusque Imperatoris Decennalia hoc anno celebrata ; idem enim Occo nummum refert, in quo Philippus dicitur, TRIB. POT. V. COS. III. circum scribitur, SAECULUM NOVUM, cum templo in cujus medio statua sedet ; aliumque eadem Tribunitia potestate & Consulatu notatum, in cujus etiam aversa parte legitur SAECULUM NOVUM S. C. cerniturque templum octo columnis distinctum, in cujus medio sedet quædam figura. Templa verò in Quinquennalibus de more ædificata, aut dedicata. In aversa denique alterius parte legitur, FELICITAS TEMP. S.C. visiturque figura stans, dextrâ Caduceum, sinistrâ Cornu copiæ tenens ; in num-

mis autem annis quibus ea festa celebrata cusis sæpe eadem verba leguntur, aut ista, SAECULI FELICITAS, aut AETERNITATI AUG. similiave, quia, ut diximus, iis annis nova Epocha cœpta.

XI. *Imperium Decii, Galli & Gallieni.*

249. *Fulvius Æmilianus II. & Vettius Aquilinus.* His Coss. circa mensem Julium uterque Philippus interfectus est, imperavitque Decius.

250. *Messius Quintus Decius Aug. II. & Annius Maximus Gratus.*

251. *Decius Aug. III. & Q. Etruscus Decius Cæsar.* Consulatus Etrusci juxta I. Regulam, anno enim præcedenti dictus est Cæsar, cujus pater Collega esse voluit juxta III. Regulam. Uterque sub finem anni occisus est, & Gallus ac Volusianus Imperium susceperunt.

252. *C. Vibius Trebonianus Gallus Aug. II. & C. Vibius Volusianus Aug.* juxta I. Regulam.

253. *C. Vibius Volusianus Aug. II. & M. Valerius Maximus.* Sumpsit hunc Consulatum Volusianus, ut in numero Consulatuum patri æquaretur. Circa initium Junii ambo Imperatores interfecti, quibus successêre Valerianus & Gallienus ejus filius.

254. *C. P. Licinius Valerianus Aug. II. & C. P. Licinius Gallienus Aug.* juxta I. Regulam.

255. *Valerianus Aug. III. & Gallienus Aug. II.* Sumptus iste Consulatus propter bellum Persicum. Gallienus Junior Gallieni Augusti filius hoc anno videtur Cæsar nuncupatus.

256. *M. Valerius Maximus II. & Acilius Glabrio*

257. *Valerianus Aug. IV. & Gallienus Aug. III.* Quinquennalia utriusque Imperatoris, quæ non tantùm eorum Consulatus, sed & persecutio hoc anno contra Christianos excitata manifestat. Extat nummus apud Occonem Gallieni Imperatoris Tribunitiâ potestate V. Consulatuque tertio notatus, in quo legitur: SECUR. TEMPO. M. S. cerniturque figura decussatis cruribus columnæ innixa, dextra hastam tenens, quô dicta in utriusque Philippi Quinquennalibus confirmantur.

258. *Memmius Fuscus*, vel *Tuscus*, & *Pomponius Bassus.*

259. *Fulvius Æmilianus*, & *Pomponius Bassus II.* His Consulibus Gallienus Junior Cæsar, & Valerianus ejus patruus subrogati sunt, & in horum locum Crinitus & Aurelianus, qua de re fusè. Supra sumptus porrò hic Consulatus à Gallieno Juniore ad Quinquennalia edenda.

260. *Cornelius Secularis*, & *Iulius Donatus.* Valeriano Augusto sub anni præcedentis finem, vel præsentis initium à Persis capto, Gallienus

Gallienus Solus imperare cœpit, qui ob id anno sequenti Consulatum cepit, juxta I. Regulam.

261. *Gallienus Aug. IV.* & *Volusianus.*

262. *Gallienus Aug. V.* & *Pompeius Faustinus.* Sumptus is Consulatus à Gallieno propter Decennalia hoc anno acta, uti diximus cap. VII. hujus partis.

263. *Nummius Albinus*, & *Maximus Dexter.*

264. *Gallienus Aug. VI.* & *Saturninus.* Sumptus is Consulatus à Gallieno propter triumphum hoc anno actum, de quo jam egimus.

265. *Licinius Valerianus II.* & *L. Cæsonius Macer.* Is Valerianus filius erat Valeriani Augusti, qui postea Cæsar & Augustus dictus est, ut jam explicavimus.

266. *Gallienus Aug. VII.* & *Sabinillus.* Sumptus is Consulatus à Gallieno propter ejus Quindecennalia, quæ tamen anno sequenti acta videntur. Extat enim apud Occonem pag.472. numisma in quo legitur: IMP. CAES. P. LIC. GALLIENUS P. F. AUG. P. M. TR. P. XV. COS. VII. P. P. COL. . . . . . IC. FEL. HEL. Cernuntur in eo duæ figuræ se se mutuò aspicientes. Idem Occo legit *Colonia Aventic. Felix Helvetiorum.* Tristanus qui tomo tertio pag.86. eundem nummum exhibet, legendum autumat, *Colonia Ricina Felix Helvia.* Sed quidquid sit ex ea confirmatur quod alibi diximus, annis nempe quibus hujusmodi solemnia celebrabantur, colonias ab Imperatoribus institutas fuisse, ideoque Gallienum sequenti anno Quindecennalia edidisse.

267. *Ovinius Paternus*, & *Arcesilaus.*

268. *Ovinius Paternus II.* & *Marinianus.* Gallienus mense Martio occisus; Pollio enim in Claudio ait, nono Kalendas Aprilis Romæ mortem ejus esse nunciatam: ei Claudius successit.

XII. *Imperium Claudii Aureliani, & Probi.*

269. *M. Aurelius Claudius Aug. II.* & *Ovinius Paternus.* Juxta I. Regulam.

270. *Fl. Antiochianus*, & *Furius Orfitus.* Sub anni finem Claudius moritur, & Aurelianus suscipit Imperium.

271. *L. Domitius Aurelianus Aug. II.* & *Pomponius Bassus.* Juxta I. Regulam.

272. *Quietus*, & *Voldumianus.*

273. *M. Claudius Tacitus*, & *Furius Placidianus.*

274. *Aurelianus* Aug. *II.* & *C. Iulius Capitolinus.* Triumphus, & Quinquennalia Aureliani, ut suo loco explicatum est.

275. *Aurelianus Aug. III.* & *T. Avonius Marcellinus.* Sumptus hic Consulatus ob expeditiones bellicas, de quibus Vopiscus in Aureliano

reliano cap. 35. sed Aurelianus mense Januario inter Heracleam & Bysantium occisus est. Post ejus mortem sex mensium interregnum fuit. Tandem septimo Kalendas Octobres Tacitus acclamatus est Imperator, ut habet Vopiscus in Tacito cap. 3. sed observandum ex eodem Vopisco cap. 7. Claudium menses duos ante præfatum diem absentem Principem nuncupatum fuisse, & Imperium recusasse; ideoque ducentos Imperii dies, quos eidem uterque Victor attribuit, à die circiter decima quarta mensis Julii currentis anni, non verò ab septima die Kalendarum Octobrium inchoandos esse. Quod nemini hactenus observatum Chronologiam Augusteam usque ad Diocletianum restituit, quemadmodum alibi accuratè ostendemus.

276. *M. Claudius Tacitus Aug. II.* & *Fulvius Æmilianus.* Consulatus Taciti secundùm I. Regulam, eô circa quintum mensis Februarii diem demortuo, Florianus ejus frater Imperium arripuit, ut tradit Vopiscus in Floriano cap. 1. Parte verò aliâ omnes Orientales exercitus Probum Imperatorem fecerunt, ut Auctor est idem Vopiscus in Probo cap. 10. qui capite sequenti addit, eum die tertio nonas Apriles à Senatu Imperatorem renunciatum fuisse. Verum est in eo legi *die tertio nonas Februarias*, sed mendosè. Impossibile enim ut eo die Taciti mors Romæ sciri potuerit. Quare locum illum corruptum esse certum indubitatumque. Uno eodemque tempore per duos circiter menses Florianus & Probus imperarunt. Quod Chronologi non animadvertentes initium Probi in quintum diem nonas Julias aut circiter distulerunt, & trium sequentium Imperatorum initia perperam collocarunt, ut alias magis explicabitur.

277. *Aurelius Probus Aug.* & *Anicius Paulinus.* Consulatus Probi juxta I. Regulam.

278. *Probus Aug. II.* & *Furius Lupus.* Onuphrius primum Probi Consulatum, Baronius secundum suffectum credidit. Sed utrumque ex subscriptionibus legum Codicis Justinianei, Norisius Dissertatione de votis Decennalibus egregiè confirmat, cumque in omnibus antiquis Fastis legantur, eos ordinarios fuisse certum est. Porrò secundum hunc Consulatum, sicuti & sequentem sumpsit Probus propter egregias expeditiones, de quibus Vopiscus in ejus vita, ideoque secundum IV. Regulam.

279. *Probus Aug. III.* & *Ovinius Paternus.*

280. *Messalla*, & *Gratus.*

281. *Probus Aug. IV.* & *Tiberianus.* Sumptus is Consulatus à Probo ob ejus Quinquennalia, quorum etiam indicium quod scribit Eusebius in Chronico ad annum Abrahami 2297. qui anno currenti,

ti, menſe Septembri incipit: *Saturninus Magiſter exercitus novam civitatem Antiochia orſus eſt condere, qui poſtea Imperium molitus invadere Apamia occiditur.* Quæ etiam Quinquennalia Editionem Euſebianam Scaligeri, in qua id biennio antea collocatur, hac in re depravatam eſſe oſtendunt.

282. *Probus Aug. V. & Pomponius Victorinus.* Triumphus Probi de Blemyis, & Germanis, propter quem is Conſulatus à Probo capeſſitus, qui hoc anno occiditur cùm imperaſſet annos ſex & menſes quatuor, uti Eutropius, & Euſebius in Chronico tradunt. Julianus enim in Cæſaribus, qui annos ſeptem ei attribuit, numerô rotundô loquitur. Cùm itaque anno 276. circa initium Martii ab exercitibus Imperator dictus fuerit, periit hoc anno circa menſis Junii finem. Ei ſucceſſit Carus, qui Carinum & Numerianum filios Cæſares nuncupavit.

XIII. *Imperium Probi, Cari, & Diocletiani.*

283. *M. Aurelius Carus II. & M. Aurelius Carinus Cæſar.* Utriuſque Conſulatus juxta I. Regulam. Carinus & Numerianus ante menſem Septembrem Auguſti nuncupati, ut ex variis Codicis Juſtiniani Reſcriptis & Numiſmatis liquet. Incertum autem an idem Carus ſub hujus anni finem, vel ſequentis initio perierit, cùm in Codice Juſtinianeo l. 3. *de revocand. donat.* PP. II. Idus Januarias l. 5. *de donat.* Romæ VI. Kal. Februarias l. 19. *ex quibus cauſis* PP. XVII. Kal. Feb. dicuntur datæ Carino & Numeriano Coſſ. qui ſoli etiam in earum titulis inſcribuntur. Unde Carus vel ſub hujus anni finem, vel in ſequentis initio obiit.

284. *Carinus Aug. II. & Numerianus Aug.* Juxta I. Regulam. Occiſo Numeriano *Diocletianus levatus eſt Imperator XV. Kal. Octob. Chalcedone*, ut tradit Chronicon Alexandrinum. Quare cùm in nummis Græcis apud Goltzium annus ſecundus Imperii Auguſtei Numeriani legatur, liquet eum anno elapſo ante menſem Septembrem, vel circiter Auguſtum à patre renunciatum fuiſſe, alioquin ſecundum Imperii annum non attigiſſet. Hoc etiam anno idem Diocletianus Maximianum Herculium Cæſarem nuncupavit XII. Kal. Decembris, quemadmodum oſtendi in hac ſecunda parte.

285. *Diocletianus Aug. II. & Ariſtobulus.* Diocletiani Conſulatus juxta I. Regulam. Carinus hoc anno occiſus eſt tertio Imperii ſui Auguſtei anno, ut ex nummis apud Goltzium colligitur. In iis enim tertius annus legitur.

286. *Maximus II. & Vettius Aquilinus. His Coſſ. levatus eſt Maximianus Senior die Kal. Aprilium*, inquit Idatius in Faſtis de Maximiano Herculio loquens.

287. *Diocletianus Aug. III.* & *Maximianus Herculius Aug.* Maximiani Consulatus juxta I. Regulam Diocletiani juxta III.

288. *Maximianus Herculius II.* & *Ianuarius.* Sumptus is Consulatus à Maximiano ob Quinquennalia Cæsarei Imperii; quæ etiam Diocletianus edidit, ut videre est cap.6. capite 8. communem errorem refutavimus, qui Maximum II. privatum quemdam & Januarium Consules proponit.

289. *Bassus II.* & *Quinctianus.*

290. *Diocletianus IV.* & *Maximianus Herculius III.* Quinquennalia Augustei Imperii ejusdem Maximiani, qui ob id Consul processit juxta II. Regulam Diocletianus verò juxta III.

291. *Tiberianus II.* & *Dio.*

XIV. *Continuatio Imperii Diocletiani ac Initium Cōstantii Chlori & Galerii Maximiani.*

292. *Hannibalianus*, & *Asclepiodotus.* Constantius Chlorus, & Galerius Maximianus Kalendis Martiis levati sunt Cæsares. De die difficultas esse non potest, cùm Eumenius in Panegyrico Constantio dicto cap.3. illum nos doceat. Sed de anno magna inter Eruditos controversia, quorum plerique cum Idatio in Fastis hanc rem in annum superiorem conferunt. Baluzius in notis ad Lactantium pag. 400. in annum sequentem differt, sed eam hoc anno factam utriusque Quinquennalia & id genus festa, quæ huic anno respondent, ostendunt, litemque dirimunt. Insuper manifestum faciunt priorem locum in hac nuncupatione non Galerio sed Constantio attributum fuisse, cùm prior Consul processerit, & Quinquennalia ediderit.

293. *Diocletianus Aug. V.* & *Maximianus Herculius Aug. IV.* Utriusque Augusti Decennalia, ut Consulatus hic ostendit: quò & pertinet quod habet Eusebius in Chronico hoc anno: *Primus Diocletianus adorari se ut Deum, & gemmas vestibus calceamentisque inseri jussit: cùm ante eum omnes Imperatores in modum Judicum salutarentur, & chlamydem purpuream à privato plus haberent.* Quæ insolentia novitasque hujusmodi solemnium fine dubio nota.

294. *Constantius Chlorus Cæsar*, & *Galerius Maximianus Cæsar.* Consulatus is, qui secundùm I. Regulam anno præcedenti geri debebat ob Decennalia Augustorum in hunc dilatus fuit, cujus rei infra occurrent exempla.

295. *Tuscus* & *Annulinus.*

296. *Diocletianus Aug. VI.* & *Constantius Cæsar II.* Quinquennalia ejusdem Constantii, qui ob id Consul procedit. Consulatus verò Diocletiani juxta III. Regulam. Incidunt & in hunc annum Decennalia Imperii Augustei Herculii, quæ videtur distulisse, aut saltem Consulatum eis addictum.

297.

297. *Maximianus Herculius Aug. V.* & *Galerius Maximianus Cæſar II.* Herculii Conſulatus juxta II. Regulam ſicuti & Galerii. Hic enim annus hujus Quinquennalibus dicatus.

298. *Fauſtus II.* & *Gallus.*

299. *Diocletianus Aug. VII.* & *Maximianus Herculius Aug. VI.* Quindecennalia Diocletiani, & Imperii Cæſarei Maximiani Herculii. Quæ utraque hic Conſulatus indicat. Euſebius in Chronico ad annum Abrahami 2315. juxta Editionem Pontaci, ait: *Veturius magiſter militiæ Chriſtianos milites perſequitur, paulatim ex illo jam tempore perſecutione adversùs nos incipiente.* Exorditur is annus Abrahami menſe Septembri anni Chriſti 298. quare perperam hoc conſignatur in Editione Scaligeriana anno Abrahami 2317. quod præfata utriuſque Imperatoris ſolemnia manifeſtè indicant. Magis adhuc contra Euſebii mentem confertur hoc à Baronio in annum Chriſti 297. Unde fit, ut poſtea anno 298. referat martyrium aliquot Chriſtianorum militum, qui tamen tardiùs paſſi ſunt. Qui error ex eo provenit, quod ad Imperii Diocletiani, non verò ad Abrahami annos reſpexerit. Sicut igitur ipſa perſecutio in utriuſque Imperatoris Vicennalibus cœpit; ſic ejus quædam velitatio in utriuſque Quindecennalibus, idque adversùs milites, ut idem Euſebius lib.8. hiſt. cap.1. etiam affirmat: *Orsâ primum perſecutione ab iis qui militabant.* Unde Martyrium Marcelli Centurionis, quod Baronius anno præcedenti narrat, & de quo à nobis actum capite ſecundo hujus ſecundæ partis num. 8. ante præſentem annum non contigit. Verum quidem eſt in Breviario Eborenſi, ut notat idem Baronius, martyrium illud conſignari ſub Galli & Fauſti Conſulatu, ſed hoc nullius momenti: qui eas enim lectiones compoſuit, cùm Euſebii in Chronico numerandi rationem non intelligeret, eum perſecutionem adversùs milites Chriſtianos excitatam ſub iis Conſulibus docere exiſtimavit, in quo toto cœlo aberravit. Acta ejus Martyrii à Surio die 30. Octobris relata nullam aliam temporis notam præferunt, quàm Natale Imperatoris Maximiani nempe Herculii. In illis enim dicitur: *In civitate Tingintana procurante Fortunato Præſide, advenit Natalis Imperatoris. Denique cùm omnes in conviviis epularentur, Marcellus quidam clarâ voce teſtatus eſt, Ieſu Chriſto Regi æterno milito.* Et infra: *jam die XII. Kalend. Auguſtarum, quando diem feſtum Imperatoris veſtri celebraſtis, publicâ voce reſpondi me Chriſtianum eſſe.* Quæ loco laudato de Quindecennalibus Maximiani Herculii intelligenda eſſe diximus. Idem enim erat feſtum celebrare, ac hujuſmodi ſolemnia agere, ut patet etiam ex loco Dioniſii Alexandrini à nobis laudato

capite septimo hujus secundæ partis num.5. ac prætereà Imperatores inter eadem festa splendidissimis epulis nobiliores quosque excipiebant, ut patet ex Eusebio lib.8.cap.13. Sozomeno in fine libri secundi de Vicennalibus Constantini Magni loquente. Ac denique ex Pollione in duobus Gallienis cap.9. porro hôc Actorum sancti Martyris loco manifestum fit diem duodecimum Kalendas Decembres, quô Lactantius lib.de mortibus Persecutorum dicit Diocletianum Vicennalia celebrasse, natalem fuisse Imperii Cæsarei ejusdem Herculii, ut antequam idem liber lucem vidisset, suspicatus fueram. Qua de re loco superiùs laudato.

300. *Constantius Chlorus Cæsar III.* & *Galerius Maximianus Cæsar III.* Causa hujus Consulatûs bellica utriusque facinora adversus Persas, & Ovatio eisdem decreta, uti dictum est cap. 8. hujus secundæ partis num IV. Quindecennalia etiam Maximiani Herculii his Coss. acta; diximus enim Imperatores vel Consulatum ad edenda hæc solemnia cepisse, vel viris valdè illustribus, aut sibi sanguine vel affinitate conjunctis eum magistratum gerentibus eadem celebrasse.

301. *Titianus II.* & *Nepotianus.*

302. *Constantius Cæsar IV.* & *Galerius Maximianus Cæsar IV.* Decennalia Cæsarum, de quibus mentio in antiqua marmorea basi, in qua legitur: CAESARUM DECENNALIA, ab Onuphrio memorata, qui eadem in annum præcedentem perperam confert, nam vir doctissimus nullis regulis directus non poterat non errare: sunt multa quæ hoc anno ea Decennalia celebrata esse ostendunt, ideoque & anno 292. non verò superiori, Cæsarum præfatorum nuncupationem contigisse. Nam Idatius in fastis ait: *His Consulibus vilitatem jusserunt Imperatores esse.* Quæ liberalitas horum solemnium nota, sicuti ea de qua loquitur Chronicon Alexandrinum: *In eodem anno panis castrensis apud Arexandriam à Diocletiano donatus est:* Quam tamen annonæ Alexandrinæ præbitionem Diocletianum potius auxisse, quam instituisse dicit Valesius in notis ad lib.2. Evagrii cap. 2. Denique Eusebius in Chronico ait: *Thermæ Romæ Diocletianæ factæ, & Maximianæ Carthagine.* Thermæ enim, quia inter opera publica eminebant, *lavacra,* inquit Ammianus lib.16. *in modum provinciarum extructa*, annis quibus hæc solemnia fiebant, & ædificatæ & dedicatæ: Baronius in Annalibus harum Thermarum ædificationem perperam in annum 298. juxta Eusebium, quem male citat, confert. Sed observatu dignum quod is narrat, nempe Christianos milites ad earum constructionem, quòd fortes in Christi confessione

fessione perstitissent, damnatos fuisse, iisque absolutis, morti addictos.

303. *Diocletianus Aug. VIII.* & *Maximianus Herculius Aug. VII.* Utriusque Augusti Vicennalia, & Triumphus insigni pompa Romæ actus. Persecutionis decennalis initium. Qua de re vide quæ suo loco diximus.

XV. *Initium persecutionis Diocleitianæ.*

304. *Diocletianus Aug. IX.* & *Maximianus Herculius Aug. VIII.* Ludi seculares in hunc annum incidebant, quia ut ait Zosimus lib. 2. à Consulatu Chilonis & Libonis ad præsentem, centum & unus annus effluxerant; qui licet celebrati non fuerint, in causa tamen fuere, cur uterque Imperator Consul processerit.

305. *Constantius Chlorus Cæsar V.* & *Galerius Maximianus Cæsar V.* Quia Cointius tomo primo Annalium Ecclesiasticorum Francorum Diocletiani initium anno 285. insigni errore collocavit, in alium non minùs cavendum incidit: hunc enim Consulatum, qui in omnibus Fastis legitur, expungere coactus est. Porrò non parum animum meum excruciavit quod scribit Zozimus nuper laudatus, Diocletianum & Maximianum sub præcedenti Consulatu Purpuram deposuisse; cùm Eusebius, qui hoc tempore vivebat, tam in Chronico, quàm in variis historiæ suæ locis, Idatius in Fastis, aliique idem scribant, nullaque reperiantur numismata græca, in quibus annus vicesimus primus Diocletiani, & decimus nonus Imperii Augustei Herculii legantur, cùm tamen plura extent, in quibus illius annus vicesimus, hujus decimus octavus sculpti sunt. Nihil prætermisi, ut nodum hunc dissolvere possem, totumque Codicem Justinianeum percurri, ne quid intentatum relinquerem; sed nihil in eo reperi, præter subscriptionem *l.* 18. *libri* 9. *Tit.* 1. *de his qui accusare non possunt*, in qua legitur: *Data III. Kalend. Mart. Diocletiano IX. & Maximiano VIII. AA. Coss.* Sed cùm hi non abdicarint nisi Kalendis Aprilis, ut scribit Idatius, vel potiùs Kalendis Maiis, ut vult Lactantius libro de mortibus Persecutorum capite 19. ex ea lege, in cujus titulo utriusque Imperatoris nomen legitur, nihil præsidii haurire potui; quæ tamen, si post mensem Maium emissa fuisset, difficultatem dirimeret, eosque adhuc tunc imperasse demonstraret. Denique hic Constantii & Galerii Consulatus videtur indicare eam abdicationem anno præcedenti factam fuisse, eosque de novorum Principum more, ac juxta I. Regulam illum sumpsisse. Verum enim verò re momento suo ponderatâ, hujus Consulatûs causam aliam assignandam puto; cùm disertè ac sæpiùs Lactantius, qui tum vivebat, loco laudato tradat Diocletianum & Maximianum sub hujus

anni Consulibus Kalendis Maiis abdicasse. Ea autem causa hæc fuit. Diocletianus *anno ferè toto*, uti habet idem Lactantius cap. 17. antequam abdicaret, ægritudine tabuit, & demens factus est. Quo factum, ut rerum omnium administratio penes Galerium Maximianum fuerit, qui jam post victoriam Persicam anno 297. relatam, in tantos fastus elevatus est, *ut jam detrectaret Cæsaris nomen, & truci vultu, ac voce terribili exclamaret; quousque Cæsar?* inquit idem Lactantius cap. 9. quæ ejus etiam insolentia confirmatur ex nummo, quem Hervvartus cap. 248. suæ Chronologiæ ait in Gazophilacio rerum artificiosarum Bavarico inveniri, in quo legitur: MAXIMIANUS NOB. C. P. M. TR. P. P. P. PROCONSUL. Magni Pontificis titulus ne ipsis quidem Augustis, qui ab aliis in Imperii societatem vocati fuerant, antequam illud tanquam hæreditas inter plures divideretur, concessus, sed seniori Augusto propria; & tamen Galerius, qui tantùm Cæsar erat, non solum Patris Patriæ, sed & Pontificis Maximi nomen usurpabat. Quare cùm jam ab anno 304. omnia pro arbitratu suo, attentâ Diocletiani dementiâ moderaretur, ejus Imperii Augustei initium ab eo anno, non à præsenti, quo Diocletianus & Maximianus Herculius abdicarunt, ab Eusebio aliisque desumptum. Quod ne gratis dicere videar, id ex ipsomet Eusebio in Chronico ostendo. Is licet eam abdicationem in annum 304. conferat, Cæsarum tamen nuucupationem, quam certum est eodem tempore ac abdicationem contigisse, hoc tantùm anno consignat; quod cùm viri docti non animadverterent, imo neque ante librum Lactantii de mortibus Persecutorum in lucem emissum animadvertere possent, scripsêre id non nisi per transpositionem, aut Librariorum errore in eodem Chronico legi, cùm tamen idem Eusebius hæc diversis annis propter jam assignatam rationem collocatum voluerit. Secundò solus inter Antiquos in ea sententia Lactantius non fuit, Victor enim de Cæsaribus de Constantii Chlori Imperio Augusteo loquens ait: *Imperium Constantio annuum fuit*, quod verum esse non non potest, nisi is anno 305. imperare cœperit, cùm anno 306. obievit. Excerpta Chronologica apud Scaligerum pag. 80. habent: *Diocletianus & Maximianus regnaverunt ann. XXI.* Et Cedrenus eos imperasse scribit *annos XXII.* utroque scilicet extremô incompleto numerato, quæ ab aliquo veteri Auctore hausta non dubitandum, sicuti & quod Marianus Scotus tradit eumdem Constantium Eboraci *Maximino & Severo Consulibus*, nempe suffectis, obiisse. Ex quo patet utrumque hoc anno creatum fuisse Cæsarem, ideoque Diocletianum & Maximianum abdicasse. Firmant etiam opinionem Lactan-

tii

tii numiſmata Græca Conſtantii Chlori à Goltzio relata, quæ primum & ſecundum tantùm Auguſtei ejus Imperii annum exprimunt, qui tamen tertium attigiſſet, ſi anno præcedenti Auguſtus levatus fuiſſet. Non inveniuntur autem numiſmata Diocletiani aut Maximiani Herculii, quæ illius viceſimum primum, hujus viceſimum memorent, quia fortè ob Galerii inſolentiam, quæ utrumque tandem abdicare coëgit, nulla cuſa ſunt, licèt id de Herculio, qui in Occidente imperabat, creditu difficilius ſit. Hæc igitur in poſterùm abdicatio in hujus anni Kalendas Maias cum Lactantio conferenda. Et hæc de Conſulibus, qui durante ſecundâ Imperii Romani adminiſtrati formâ Faſtis nomen dedêre.

CAPUT DECIMUM-TERTIUM.

Conſulatuum Cæſareorum à prima Imperii diviſione ad eam, quæ Valentiniano & Valente Imperatoribus facta Rationarium, ac Decennalium & id genus feſtorum ordinatio juxta noſtras Regulas.

I. *Tertia Imperii adminiſtrati forma.*

QUemadmodum Judæi ſuos annos Sabbathicos habuere, qui quolibet ſeptennio indicebâtur, & toto illo annuo ſpatio obſervabantur, ita ut ſervi indigenæ manumitterentur, ac quiquid ſponte naſcebatur, id commune omnibus eſſet, & indifferenter à quibuſvis colligeretur; ut videre eſt in Levitico cap. 25. ſic Romanis ſua Quinquennalia & id genus feſta ſingulis Quinquenniis celebranda fuere, quibus reis Indulgẽtia fiebat, tributa, aut eorum pars remittebatur, urbes, & Eccleſiæ extruebantur, & dedicabâtur, novi uſus introducebantur, ac denique anni quibus ea exhibebantur, *in feſtivitatibus, ſpectaculis, epulis, omnique Hilaritatis genere*, ut ait Euſebius lib. 8. cap. 13. tranſigebantur. Jam docuêre viri docti, quem uſum anni Sabbathici in Chronologia habeant, & quantum ad Annales veteris teſtamenti rectè ordinandos, eorum notitia conferat; reſtabat, ut quæ ex præfatis feſtis in Annales Eccleſiaſticos, & civiles redundarent emolumenta, quis aperiret; quod nos hoc in opere tentamus. Verum quidem eſt in Decennalibus rem non adeo eſſe certam, ac in annis Sabbathicis, quæ ſtato, definitoque tempore recurrebant; cùm contrà ea aliquando decimo, aliquando undecimo anno fierent; imò & quandoque, aut uno anno anticiparentur, aut differrentur; ſed licet hoc

hoc de utilitate, quæ ex iis percipi posset, non parùm detrahat, non tamen impedit quin suos usus habeant, eorumque beneficio, accedentibus præsertim aliis adminiculis, multi nodi alio modo non superandi solvantur. Quare quod exorsi sumus opus, perficiendum, & quæ in tertia regiminis Imperii Romani forma à Christianis Imperatoribus, acta Quinquennalia, Decennaliave, quàm accuratiùs potetimus, explicanda. Ubi enim Constantius Chlorus, & Galerius Maximianus Imperium obtinuêre, novam faciem Reipublicæ induxêre. *His* inquit Eutropius lib. 10. *abeuntibus* (Diocletiano nempè, & Maximiano Herculio) *ab administratione Reipublicæ Constantius & Galerius Augusti creati sunt, divisusque inter eos Romanus Orbis.* Quod etiam observat Orosius lib. 7. *Galerius, & Constantius Au-Augusti, primi Imperium Romanum in duas partes determinaverunt,* Sed hac de re jam actum cap. 1. hujus secundæ partis. Postquam idem Constantius, & Galerius Kalendis Maiis annis 305. Augusti nuncupati sunt, Severus, & Galerius Maximinus Cæsares dicti, Purpurâque vestiti. Incertum autem an Maximianus Herculius antequam Imperium deponeret, Imperii Augustei Vicennalia egerit; is enim annus vicesimus erat iniens Imperii ejus Augustei. Quæ solemnia in causa forsan fuêre cur Galerius Maximianus, & Constantius Chlorus eodem anno 305. Consules processerint. In re tamen incerta nihil determino.

II. *Hoc annno Constantinus & Maxetius Impp. creati, Maximinus & Severus Cæsares.*

306. *Constantius Chlorus Aug. VI.* & *Galerius Maximianus Aug. VI.* Cæsarei Imperii utriusque Augusti Quindecennalia, ob quæ hic Consulatus sumptus. De iis egimus, cap. VI. hujus partis. Idem Constantius octavo Kalendas Augusti Eboraci mortuus est, cui Constantinus Magnus filius successit, qui tamen hoc anno, & initio sequentis Cæsar tantùm dictus est, donec Faustam Maximiani Herculei filiam uxorem duxit, ut docet panegyricus eidem Constantino dictus. Constantini imagine Romam perlatâ, Maxentius à Prætorianis militibus sexto Kalendas Novembres, ut habet Lactantius libro de mortibus persecutorum cap. Imperator acclamatus est. Præterea Galerius Maximianus Severum Cæsarem Augustum creavit, ut Constantinum *de secundo loco rejiceret in quartum*, ait idem Lactantius cap. 25. Cùm itaque Imperium à pluribus Augustis inter se discordibus regeretur, per annos sex, alii fuêre Consules ordinarii in Italia, ubi Maxentius regnabat, alii in reliquo Orbe Romano. Qui cùm divisim à Fastorum Conditoribus propositi non fuerint, res Chronologica per hæc tempora aliqualiter obscurata. Quare Fasti per annos sex sequentes bifariam dividendi, ac in posteriori columna

Consules

Conſules à Maxentio, in priori Conſules ab aliis deſignati, exhibendi. Quæ porrò de Conſtantino, Maximino, Licinio, aliiſque ſupra retuli, hîc prætermittam.

In potiori parte Imperii Romani.

307. *Novies* & *Conſtantinus.* Ita Faſti Idatii, & liber de Præfectis Urbi, id eſt, *Maximianus Herculius IX.* & *Conſtantinus Aug.* Vox enim hæc *novies* ad Diocletianum, qui jam novies Conſul fuerat, referri non poteſt, quod valdè obſervandum. Chronicon Alexandrinum Conſtantinum ſolum Conſulem edit, ſed non dubium quin Herculius, qui Imperium reſumpſit, idque ſub anni præcedentis finem, utì hic ejus Conſulatus oſtendit, anno nomen dederit; Faſti enim Idatii, & libellus de Præfectis Urbi auctore Chronici Alexandrini in Conſulibus referendis longè accuratiores. Utriuſque Conſulatus juxta primam Regulam.

308. *Decies* & *Maximianus VII.* Ita Idatius in Faſtis, Libellus de Præfectis Urbi, & Catalogus veterum Pontificum. Controverſia eſt inter eruditos, an vox illa *decies* de Diocletiano, vel Maximiano Herculio intelligenda ſit. Sed non dubito eam juxta dicta de Maximiano Herculio prolatam fuiſſe. Is enim Imperium reſumpſerat, hicque annus in quinta ejus Quinquennalia incidebat

In Italia.

III. Imperium Conſtantini, Galerii Maximiani, Maxentii Licinii, & Maximini.

307. *Poſt Sextum Conſulatum.* Idatius, & Libellus de Præfectis Urbi, id eſt, *poſt ſextum Conſulatum Conſtantii Chlori, & Galerii Maximiani.* Ex quo conſtat falſam omninò eſſe eorum ſententiam, qui arbitrati ſunt Conſtantium Chlorum anno 305. demortuum eſſe, aut eumdem quinque tantùm Conſulatus geſſiſſe. Quare initium Imperii Conſtantini certiſſimum. Severus Auguſtus à Galerio Maximiano in Italiam cum exercitu miſſus Ravennæ menſe incerto extinctus eſt. Lactantius libro laudato. Idem Galerius Maximianus tertio Idus Novembris Licinium Auguſtum nuncupavit, quod ægrè ferens Galerius Maximinus ſeipſum ante hujus anni finem Auguſtum dixit.

308. *Maxentius Aug.* & *Romulus.* Ita Idatius, & Libellus de Præfectis Urbi. Romulus filius erat Maxentii ab eoque Cæſar, ut patet ex nummis, dictus fuit. Quare is utriuſque Conſulatus juxta I. Regulam. Neque Maxentius ſolus fuit, qui primum Conſulatum in annum ſecundum Imperii diſtulit, ut aliis exemplis liquet. In Libello de Præfectis Urbi ante Præfatorum Conſulum recitationem legitur:

cidebat, quæ ejus Consulatûs causa, cui Maximianus Galerius juxta III. reg. Collega fuit. In Chronico Alexandrino legitur Παλιν Δεκάτου, καὶ Μαξιμιανοῦ Γαλερίου τὸ ζ. Idest, *iterum decies, & Maximiano Galerio VII.* Quæ Raderus, sicuti, & Onuphrius, qui pro se habent Cassiodorum, & Victorium, de Diocletiano explicant. In cujus etiam sententiæ confirmationem Norisius in doctrina Fastorum eruditissimus, Dissert. de Numismat. Impp. Dioclet. & Maximian. cap. 5. ad probandum hunc decimum ejusdem Diocletiani Consulatum affert locum Eumenii in Panegyrico Constantino anno 310. post Herculii mortem dicto, ubi cap. 15. de Diocletiano loquens ait: *Felix beatusque verè quem vestra, tantorum Principum colunt obsequia privatum:* Existimat enim Galerium Maximianum, quò devoti animi obsequium erga Diocletianum, à quo ad Imperium evectus fuerat, testatum faceret, eumdem quamvis privatum unà secum Consulem designasse. Sed Cassiodori & Victorii Fasti per Diocletiani tempora depravatissimi, & is Eumenii locus non magis id evincit quàm quod habet Eutropius lib. 9. ubi ait Diocletiano contigisse, quod nulli post natos homines, *ut cùm privatus esset, inter divos tamen referretur.* Illa itaque obsequia, sicuti & is honos, nihil ad Consulatum facit.

Magis urget quod habet Victor de Diocletiano in Epitome: *Imperavit annis viginti quinque:* quomodo enim hoc verum esse potest, nisi saltem hoc anno Consul processerit? Existimo tamen ita locutum Victorem, quia Diocletianus usque ad currentem annum publicorum consiliorum particeps fuisse videtur. Certè Zozimus lib. 2. eum Carnunti in Pannonia aliquo tempore

Consules quos jusserint DD. NN. AUGUSTI, quibus verbis manifestè patet hujus anni initio ob bella civilia Maxentium inter & alios Augustos nullos Consules ordinarios in Italia processisse.

tempore degisse fidem facit, & Lactantius lib. de mortibus Persecutorum cap. 29. de nuncupatione Licinii Augusti sub anni præcedentis finem eodem in oppido factâ loquens ait: *aderat ibi Diocles à genero* (Galerio nempe Maximiano) *nuper accitus, ut quod ante non fecerat* (id est cùm Severum Augustum vel Licinium Cæsarem renunciavit) *præsente illo Imperium Licinio daret, substituto in Severi loco. Itaque fit utroque præsente*, imò consensum præbente. Nam, ut ait Eusebius lib.8. cap. 13. *Post hæc Licinius communi Imperatorum suffragio Imperator & Augustus declaratus est.* die nempe tertio nonas Novembris anni 307. Quare Victor eos annos vigintiquinque ab anno 284. usque ad præsentem, quô Salonam secessit, unde non ampliùs exiit, neque publicorum consiliorum particeps fuit, enumerat, & utrumque extremum incompletum includit. Neque hujus difficilis loci alium sensum esse puto.

309. *Post Consulatum X.& VII.* Ita Idatius,& Libellus de Præfectis Urbi, id est, *post Consulatum decimum Maximiani Herculii, & septimum Galerii Maximiani*; quæ loquendi formula nullos hoc anno Consules ob discordiam Imperatorum creatos fuisse ostendit.

309. *Maxentius II.* & *Romulus II.* Ita Idatius, & Libellus de Præfectis Urbi. Sumptus is Consulatus à Maxentio, (cujus filius Collega juxta II. Regulam) propter varia bella quæ gessit, de quibus videndus Panegyricus Incerti post cædem Maxentii Constantino dictus cap. 3. Maxentius in Inscriptione Veronensi appellatur IMP. XI. propter plures nempe relatas ab eo victorias.

310. *II. Post Consulatum X. & VII.* Ita Idatius,

310. *Maxentius III.* Solus

Idatius, & Libellus de Præfectis Urbi, id est anno secundo *post Consulatum X. Maximiani Herculii, & septimum Galerii Maximiani*; quæ etiam loquendi formula ostendit nullos hoc anno creari potuisse Consules. Est hic annus quintus evolutus Imperii Augustei Galerii Maximiani, quemadmodum & Imperii Cæsarei Galerii Maximini. Quare non dubitandum utrumque hoc vel superiori anno Quinquennalia edidisse, ob idque persecutionem adversùs Christianos de more recruduisse. Edidit & Quinquennalia Constantinus Magnus, ut ostendimus cap. 6. hujus partis num. 6. ejusque jussu Maximianus Herculius mense & die incertis Massiliæ strangulatus est, quod eidem Constantino mortem moliretur, qua de re videndus Lactantius lib. de mortibus Persecutorum cap. 30.

311. *Galerius Maximianus Aug. VIII. solus.* Ita Idatius, & Catalogus veterum Pontificum. Ei paulo post Collega adjunctus est Licinius, ac dein post Licinium Maximinus II. Prior tanquam Consul ordinarius, posterior uti suffectus, ut diximus, alibi; & magis explicabimus parte tertia cap. primo. Est hic vicesimus Imperii Cæsarei ejusdem Galerii Maximiani annus inchoatus, qui tamen Vicennalia in annum sequentem distulerat, sumpto interim Consulatu, ut à quibusdam aliis Augustis factitatum. Qua de re legenda quæ diximus parte 2. Atque ex hac ejus Vicennalium anno sequenti celebratione clarè deducitur eumdem anno 292. nuncupatum fuisse Cæsarem; si enim anno 291. ut communiter Eruditi docent, eam dignitatem obtinuisset, hoc anno Kalendis Martiis Tribunitiam potestatem vicesimam primam iniisset, & Vicennalia

Solus. Ita Idatius, & Libellus de Præfectis Urbi ex quo rectè infert Norisius loco laudato Romulum ejus filium jam hoc anno obiisse; cùm aliter Patris de more Collega fuisset. Et quidem eum ante patré obiisse constat ex nummis, in quibus dicitur Divus, quia nempe ab eo Apotheosi cohonestatus fuit. Est hic quintus ejusdem Maxentii annus, in quem ejus Quinquennalia incidebant, quæ tamen in annum Christi 312. distulit, sumpto interea Consulatu.

311. *Rufinus*, seu *Rufius Volusianus*, & *Eusebius*. Verum quidem est Idatium in Fastis edere *Rufinum, & Volusianum*, & auctorem Libelli de Præfectis Urbi, *Rufinum, & Eusebium*, imò hunc insinuare provecto jam anno eosdem Consules creatos: ait enim, *Consules quos jusserint DD. NN. Augusti, ex mense Septembri, factum est Rufino, & Eusebio*; sed non dubito Idatium ex uno Consule duos fecisse. Apud Zozimum enim legitur *Rufium Volusianum* præfectum Prætorio

Vicennalia celebraſſet; & tamen ut ex Edicto ab eo in favorem Chriſtianorum paulò ante mortem dato conſtat, Tribunitiam poteſtatem XX. tantùm ſuſcepit, & ad eadem Vicennalia anno ſequenti celebranda, ingentia tributa à ſubditis exegit, ut docet Lactantius libro laudato cap. 31. qui locus egregius eſt ad oſtendendas magnas expenſas, quæ in iis ſolemniis fiebant, & quantis pecuniarum contributionibus eamdem ob rem Provinciales premebantur. Idem tamen Galerius Maximianus ea celebrare non potuit: hoc enim anno poſt Kalendas Maias, quibus ſeptimum Imperii Auguſtei annum exorſus eſt, è vivis exceſſit, uti diximus ex Lactantio loco citato.

Galerius Maximinus Imperii Auguſtei Quinquennalia hoc anno edidiſſe oſtendimus ſupra parte 2. cap.6. n.11. indicatque perſecutio adverſus Chriſtianos ab eo circa menſem Novembrem rursùs excitata: licet enim poſt Edictum à Galerio Maximiano paulò ante menſem Maium emiſſum Judicibus ſuis mandarit, ut ab eorumdem vexatione abſtinerent, utì narrat Euſebius lib.9.cap.1. tamen ut capite ſequenti dicit Euſebius, *ne ſex quidem integris menſibus* pacem ſervavit. Quæ adverſus eos egerit, quinque ſequentibus capitibus apud eumdem auctorem legenda, nam hæc in Annalibus Eccleſiaſticis non accuratè deſcripta. rio Maxentii fuiſſe, idque hoc, vel præcedenti anno, quare poſt eam dignitatem Conſul cum Euſebio fuit.

312. *Constantinus Aug. II.* & *Licinius Aug. II.* Sumptus iste Consulatus ob bellum Maxentianum, ex quo & apparet cœptum illud fuisse anno elapso, quod etiã deducitur ex Lactantio libro laudato, & Eutropio, qui ait Constantinum quinto Imperii sui anno bellum illud movisse.

Diocletianus tertio nonas Decembris Salonæ obiit. Diem nos docet Idatius in Fastis, annum Lactantius libro de mortibus Persecutorum, qui ejus morte narratâ cap.43. ait: *unus jam supererat de adversariis Dei, cujus nunc exitum, ruinamque subnectam.* Intelligit Galerium Maximinum, cujus mortem cùm non referat, nisi enarrato jam Diocletiani interitu, cui Maximinum superstitem fuisse dicit, claret eam hoc anno, non 316. ut communiter fit, consignandam esse.

312. *Maxentius Aug. VI. Solus.* Ita Idatius & libellus de Præfectis Urbi. Sumptus is Consulatus à Maxentio propter triumphum Carthagine de Alexãdro qui Imperiũ in Africa arripuerat, actum. Licet enim is anno elapso victus fuerit, (cùm anno 307. imperare cœperit, & in nummis apud Goltzium quatuor tantùm Imperii ejus anni legantur,) nihilominus triumphum in hunc annum dilatum fuisse is Consulatus ostendit; eò magis, quò hoc anno Quinquennalia edere idem Maxentius decrevisset; quæ duo eodem sæpe anno acta pluribus exemplis constat. Idem Maxentius sexto Kalendas Novembres Imperii ejus Natali; quô ea solemnia celebrare debebat, à Constantino victus, profligatusque est, ut suo loco diximus.

IV. *Imperium Constantini usque ad ejus Monarchiam.*

313. *Constantinus Aug. III.* & *Licinius Aug. III.* Sumptus iste Consulatus ob novum Urbis, Italiæ, & Africæ Imperium. Præterquam quod incidebant in hunc annum Ludi seculares juxta ordinationem Augusti, ut observat Zozimus lib. II. quos licet Constantinus contempserit, in Consulatu tamen capessendo ad eosdem respicere potuit. Galerius Maximinus Tarsi in Cilicia mense circiter Augusto periit, ut supra suo loco dictum est.

314. *Volusianus*, & *Annianus.*

315. *Constantinus Aug. IV.* & *Licinius Aug IV.* Licinii Decennalia hoc anno peracta, ut probatum est supra cap.7.

316. *Sabinus*, & *Rufinus.* Constantini Magni Decennalia, ut eodem loco ostendimus. Undè, ut videre est in hoc exemplo, Augusti Consulatum nonnumquam ab hujusmodi solemniis sejungebant.

317. *Gallicanus*, & *Bassus. His Coss. levati tres Cæsares, Crispus, Licinius, & Constantinus die Kal. Mart.* Ita Idatius in Fastis. Dies is electus,

electus, quia Conſtantius Chlorus Criſpi, & Conſtantini junioris avus eo etiam die Cæſar nuncupatus fuerat. Iidem Cæſares Conſules proceſſere juxta I. Reg. & cum iis uterque Auguſtus honoris causâ juxta III. Ea nuncupatio anno præcedenti de more fieri debebat, ſed in hunc annum propter rationes nobis incognitas dilata.

318. *Licinius Aug. V.* & *Criſpus Cæſar.*

319. *Conſtantinus Aug. V.* & *Licinius Cæſar.* Licinius Auguſtus videtur hoc anno Quindecennalia celebraſſe. Cœpta enim ab eo adverſus Chriſtianos perſecutio, ut alibi diximus; & licet hic tantum annus ejus Imperii decimus tertius iniens ſit; quia tamen ab ejus Decennalibus quintus eſt, ſi uterque extremus, quod fieri debet, numeretur; ideo tempus legitimum iis edendis fuit. Occo pag. 544. & & Triſtanus tom.3. pag.484. Varia Licinii Auguſti Numiſmata, in quibus vota hoc anno, vel 315. ab eo ſuſcepta memorantur, Occo refert: In uno idem Imperator Galeatus cernitur, in cujus poſtica parte circùmſcribitur. VIRTUS EXERCITUS. In labaro, juxta quod ſedent duo captivi, legitur VOT.XX. In averſa parte alterius VIRTUS EXERCI. S. F. adſuntque duo captivi cum labaro, in quo VOT. X. In alterius etiam poſtica parte habetur VICTORIAE LETAE PRINC. CAES. in quo duæ Victoriæ tenent clypeum cum VOT. XX. Incertum porrò an ii in quibus vota Vicennalia exprimuntur, in ejus Decennalibus, aut Quindecennalibus percuſſi fuerint; cùm in utriſque ſolemniis vota Vicennalia nuncuparentur, ut alibi diximus. Horum autem, ſimiliumque nummorum, in quibus ea vota diſtinctè memorantur, ope, explicari poterunt nummi, annis quibus id genus ſolemnia peracta, cuſi, in quibus nulla eorum votorum mentio. In omnibus enim fere eadem expreſſa, eædemque Inſcriptiones.

320. *Conſtantinus Aug. VI.* & *Conſtantinus Cæſar.* Hujus Conſulatus juxta III. Regulam, prioris juxta II. cum enim Quindecennalia edidiſſe, ſuo loco diximus.

321. *Criſpus Cæſar II.* & *Conſtantinus Cæſar II.* Sumptus iſte Conſulatus ob Quinquennalia ab utroque acta, ut alibi oſtenſum eſt.

322. *Probianus*, & *Iulianus.*

323. *Severus*, & *Rufinus.* Conſtantius à Conſtantino magno patre Cæſar creatus eſt ſexto Idus Novembris. Cujus rei geſtæ annus huc uſque incertus, ex ejus Decennalibus & id genus feſtis certus redditur.

324. *Criſpus Cæſar III.* & *Conſtantinus Cæſar III.* Liciniano bello

anno

anno elapso cœpto, utpotè quæ ex Cedreno annum unum, & menses octo durarit, Constantinus filios Consules in hunc annum designavit, ejus enim belli partem fuisse Crispum docent Anonymus Valesianus, Zosimus, & Eusebus cap. ult. libri decimi. Is itaque Consulatus juxta IV. Reg.

V. *Imperium Constantini usque ad Natale Vrbis C.P.*

325. *Paulinus*, & *Iulianus.* His Coss. occisus Licinius, inquit Idatius in Fastis. Cœpta itaque Monarchia Constantini, secundum quam eum Orbis Imperium per annos tredecim obtinuisse uterque Victor scribit, numeratis nempè annis Julianis, ac utroque extremo incompleto. Sicut porrò Gallienus quandò post patris captivitatem solus rei Romanæ præfuit, Consulatum cœpit, ita Constantinus solus Monarcha Constantio filio Collegâ juxta III. Reg. seipsum Consulem in annum sequentem designavit, juxta I. Reg. Idem Constantinus Nicomediæ Vicennalia celebravit, quæ, ut inquit Eusebius in ejus vita lib.4. cap.47. Synodus Nicæna exornavit. Jacta, & hoc anno urbis Constantinopolitanæ fundamenta, licet communis opinio quam jam confutavimus, id anno 328. factum credat. Videnda etiam quæ de iis Decennalibus diximus suo loco.

326. *Constantinus Aug. VII.* & *Constantius Cæsar.* Vicennalia Romæ à Constantino Magno acta, ita Eusebius in Chronico, & Idatius in Fastis, quæ, sicuti novum Constantini Imperium, de quo anno elapso hujus Consulatûs causa esse potuerunt. Constantini in hoc Consulatu Collega in magnam controversiam vocatus; Baronius enim, Calvisius, & Gothofredus in Chronologia Codicis Theodosiani Constantinum Cæsarem sine numerali nota profitentur. Quod dissidium ut tandèm dirimatur, tria supponenda sunt. Primùm Constantinum Cæsarem quatuor Consulatus ordinarios gessisse, ultimumque in annum Christi 329. ut tunc dicetur, incidere. Secundùm Constantii Cæsaris Consulatū secundum in annum 329. competere, qua de re inter omnes convenit. Tertiùm utrumque Consulatum tàm quartum Constantini Cæsaris, quàm primum Constantii Cæsaris ejus fratris, vel hoc anno, vel annis 327. aut 329. ut examinanti Fastos patebit, gestum esse. Cùm itaque quartus ejusdem Constantini Consulatus in annum 329. ut ibidem ostendetur, conveniat, sequitur præsenti Constantium Cæsarem primum suum Consulatum edidisse. Quarè rectè Onuphrius eum hoc anno exhibuit, cui suffragantur Idatius in Fastis, Libellus de Præfectis Urbi, fragmentum Bucherii, & Centenarius paschalis laterculus ab eodem Bucherio in Lucem editus, Victorius, Prosper, Auctor Chronici Alexandrini, & pleræque leges Codicis Theodosiani hoc anno datæ. Unde miror Gothofredum ob mendosas

mendosas nonnullas legum subscriptiones, in quibus legitur Constantinus sine numerali nota, eundem Consulem obtrusisse, licet is dicendus fuisset Consul IV. si hoc anno Constantini patris in Consulatu Collega fuisset.

Hierosolymitanæ Ecclesiæ excitandæ Constantinus Magnus animum adjecit. In Epistola enim, quam de ejus ædificatione scripsit ad Macharium Episcopum Hierosolymitanum, quam Eusebius refert in vita Constantini lib. 3. cap.30. dicit se hujus ædificii curam commisisse Draciliano agenti vices Præfectorum Prætorio, quod is munus hoc anno gerebat, cui ideo inscribitur l. 1. *de Hæreticis*, sub hujus anni Consulibus, proposita Cæsareæ in Palestina. Quæ lex etiam observanda, quòd privilegia, quæ contemplatione religionis indulta sunt, Catholicæ tantùm legis observatoribus, non verò Hæreticis, & Schismaticis prodesse decernat.

327. *Flavius Valerius Constantinus*, & *Maximus*. Ita rectè Onuphrius, qui credit Constantinum hunc filium fuisse alterius Constantini fratris Constantini Imperatoris. Valesius verò in notis ad lib. 14. Ammiani existimat esse ipsummet Constantini fratrem. Eumdem Constantinum hoc anno exhibent Victorius iisdem, quibus à nobis consignatum est verbis, Idatius, & Prosper, sed hic perperam cum nota numerali II. Error itaque irrepsit in fragmentum Bucherii, Libellum de Præfectis Urbi, Centenarium Paschale laterculum ab eodem Bucherio publicatum, & Chronicon Alexandrinum, ubi proponuntur Constantius, & Maximus. Ita etiam legitur in Codicis Theodosiani legibus hoc anno datis, sine Cæsaris titulo, sed cum nota numerali V. quæ sine dubio addititia est, & loco Constantini, scriptum perperam Constantius; sicuti, & in Catalogo veterum pontificum loco Constantii & Albini qui anno 335. magistratum gessere, eodem errore legitur *Constantinus* & *Albinus*, hæc enim nomina ob convenientiam facilè confunduntur. Consulatus is Decennalibus Constantini Cæsaris dicatus, quia, ut diximus, quandò Cæsares, & Augusti annis quibus ea edi debebant, Consulatum non capessebant, is ejusdem familiæ viris, aut personis illustrioribus deferri solebat. Eorum solemnium hæc nota: *Drepanum Bithyniæ civitatem in honorem martyris Luciani ibi conditi Constantinus instaurans ex vocabulo matris suæ Helenopolim nuncupavit*, inquit Hieronymus in Chronico. Ita etiam hoc anno Chronici Alexandrini auctor.

328. *Ianuarius* & *Iustus*. Quinquennalia Constantii Augusti quorum index, quæ habet Hieronymus in Chronico: *in Antiochia Dominicum, quod vocatur Aureum, ædificari cœptum.* Plura etiam egre-

gia opera publica Constatinopoli quæ tunc condebatur, facta, ut videre est ex iis quæ diximus cap. 6. num. 9.

329. *Constantinus Aug. VIII.* & *Constantinus Cæsar IV.* Consulatus Constantini Cæsaris juxta III. Reg. Constantini Augusti juxta II. Licet enim Quindecennalia in annum ordinarium distulerit, hôc tamen hunc magistratum cœpit. Ex eo porrò Constantini Cæsaris Consulatu quarto pendent quæ annis 326. & 327. scripsimus. Quare auctores quibus innitimur, in medium adducendi. Constantinum itaque cum nota numerali IV. profitentur hoc anno Idatius, Fragmentum Consulare, Centenarius Paschalis laterculus, & Libellus de Præfectis Urbi, quæ tria opuscula Bucherius edidit, Prosper, & variæ leges Codicis Theodosiani hoc anno datæ; Sed quia aliquæ librariorum errore habent *Constantium*, loco Constantini, Gothofredus in Chronologia Codicis Theodosiani eumdem Constantinum IV. hæsitando tamen proponit, notatque in aliquibus subscriptionibus legi Constantinum V. At eas mendosas esse nullo modo dubitandum. Constantii, & Constantini nominum confusio non solùm in libris Fastorum, & subscriptionibus legum, sed etiam in quibusdam historicis non observata viros Doctos sæpè in errorem induxit.

VI. *Imperium Constantini à natali C. P. ad ejus mortem.*

330. *Gallicanus* & *Symmachus.* Quinta Quinquennalia Constantini Magni, quæ indicant Constantinopolis Encœnia die undecima Maii, feria secundâ facta, de quibus Auctor Chronici Alexandrini, qui addit Constantinum Zeuxippum balneum publicum omni genere statuarum ærearum, columnarum, & marmorum exornatum, à se anno elapso ædificatum, eadem die aperiri præcepisse. Qui tamen sub Laterani & Rufini Consulatu, anno nempe Christi 197. jam scripserat extructum illud fuisse à Severo: quod & Gothofredus lib. 15. Codicis Theodosiani tit. 1. de operibus publicis l. 52. variorum Auctorum locis confirmat, Auctore tamen Chronici Alexandrini non citatô. Existimandum itaque instauratum illud fuisse à Constantino.

332. *Bassus* & *Ablavius.* Quindecennalia Constantini Cæsaris, quo referenda quæ scribunt Hieronymus in Chronico: *Edicto Constantini Gentilium templa eversa sunt*, & Theophanes: *hoc anno pius Constantinus templorum pariter ac Idolorum eversionem promovit, adeo ut ubique delerentur, ipsorumque reditus Dei Ecclesiæ addicerentur.* Præterea Socrates lib. 2. cap. 8. loquens de Concilio Antiocheno anno 341. ad dedicandam Ecclesiam celebrato, de eadem scribit: *quam Augustorum pater Constantinus ædificare cœperat: post ejus autem obitum Constantius filius decimo post anno quam jacta fuerant fundamenta, absolverat.*

absolverat. Si igitur anno decimo à fundamentis jactis dedicata est, hoc anno condi cœpta. A Socrate tamen, cui favet Nicephorus lib. 9. cap. 5. dissentit Hieronymus, qui uti diximus anno 328. tunc illius Ecclesiæ fundamenta jacta esse dicit. A quo porro erratum, an ab Hieronymo, an à Socrate incertum.

332. *Pacatianus*, & *Hilarianus*.

333. *Dalmatius & Zenophilus.* Constantium Cæsarem Imperii Cæsarei Decennalia hoc anno celebrasse plura ostendunt. Primùm hic Dalmatii, Dalmatii Censoris, qui Constantini Magni frater erat, Consulatus cujus in itinerario Burdigalensi his verbis mentio est: *Item ambulavimus Dalmatio F. Dalmatii, & Zenophilo Coss. III. Kalend. Iunias à Chalcedonia.* Secundùm, quia, ut habet Idatius in Fastis: *His Coss. levatus est Constans die VIII. Kal. Ianuar.* Erat is etiam Constantini Magni filius. Præterea templa & Idola gentilium celeberrima, unà cum superstitionis gentilitiæ ornamentis everti continuata; *opesque* & *reditus* templis detracta; qua de re videndus Julianus orat. 7. pag. 424. Eunapius in vita Ædesii pag. 37. Libanius in orat. Apolog. 26. p. 531. & orat. *pro templis* pag. 9. Denique Constantius l. 3. *de Medicis & Professoribus*, quæ lib. 13. Codicis Theodosiani titulo tertio legitur, Medicis & Professoribus litterarum plenam ab omnibus muneribus immunitatem jam antea Principum beneficiis sancitam promulgavit. Quæ omnia hujusmodi solemnium indicia.

334. *Optatus*, & *Paulinus*.

335. *Constantius* & *Albinus*. Constantini Magni tricennalia die VIII. Kal Augusti, ut Idatius in Fastis, & Chronicon Alexandrinum docent, celebrata, de quibus etiam locuti sumus suo loco. Hoc anno idem Constantinus *Dalmatium F. fratris Dalmatii Censoris*, *Cæsarem renuntiavit VIII. Kal. Octobris*, *Anibalinm quoque Regem nominatum purpurâ induit, & Cæsaream Cappadociæ amandavit*, quo nempe eam tueretur, inquit author Chronici Alexandrini. Erat Anniballianus Dalmatii Cæsaris frater, cui Constantinus Constantianam filiam suam uxorem dedit, ut docet Anonymus Valesianus. Vides verum esse quod diximus Consulatum hujusmodi solemniis addictum, gestum fuisse vel ab ipsis Imperatoribus & Cæsaribus, vel ab eorum propinquis, & annis quibus ea exhibebantur, Cæsarum aut aliorum Augustorum nuncupationes fieri solitas fuisse. Ex eodem porro Chronico Alexandrino corrigendus Idatius in Fastis, qui Dalmatium Cæsarem dictum scribit XIV. Kal. Octobris. Nam cùm Constantinus Magnus Octavo Kalendas Imperium obtinuerit, octavo etiam Kalendas communicasse videtur, ut de Constante loquentes diximus.

336. *Nepotianus*, & *Facundus*. Est hic annus vicesimus inchoatus Imperii Cæsarei Constantini Junioris, quo Vicennalia celebrasse indicant quædam Leges Codicis Theodosiani in Chronologia à Gothofredo citatæ.

VII. *Constantius imperat cũ fratribus.*

337. *Felicianus*, & *Titianus*. Constantinus Magnus die vigesima secundâ Maii descensui Spiritus sancti sacra obiit. *Et ipso anno nuncupati sunt tres Augusti Constantinus & Constantius & Constans V. Idus Septemb.* Inquit Idatius in Fastis. Sunt ii ejus filii. Incidunt in hunc annum vel in sequentem Quindecennalia Imperii Cæsarei ejusdem Constantii, & Quinquennalia ejusdem Constantis. In posterum qui Consules in Occidente Romæ, & qui in Oriente Constantinopoli designati fuerint ad majorem Fastorum claritatem, indicabo.

338. *Ursus*. Occid. & *Polemius* Orient.

339. *Constantius Aug. II.* & *Constans Aug.*

340. *Acyndinus* Orient. & *Proculus* Occid. Constantinus Junior occisus est.

341. *Marcellinus* Orient. & *Probinus* Occid. Quinquennalia Imperii Augustei Constantii & Constantis, de priori patet, quia hoc anno Antiochiæ Dominicum Aureum eô præsente dedicatum, utì docent Socrates lib.2. cap.5. & Sozomenus lib.3.cap.5. De Constante colligitur, is enim, non Constantius, ut existimavit Baronius in Annalibus, gentilitiam superstitionem, & sacrificiorum usum abolevit hoc tempore, ut doctè explicat Gothofredus in Commentario Codicis Theodosiani lib. 16. tit. 10. *de Paganis, sacrificiis, & templis.*

342. *Constantius Aug. III.* & *Constans Aug. II.* Imperii Cæsarei Constantii Vicennalia, Constantis verò Decennalia. Quare sumptus is Consulatus juxta secundam Regulam.

343. *Placidus*, & *Romulus*, uterque Occidentalis.

344. *Leontius*, & *Sallustius*.

345. *Amantius* Orient. *Albinus* Occid.

346. *Post Consulatum Amantii & Albini*, vel Constantius VI. & Constans III. Decennalia Imperii Augustei utriusque Imperatoris, ut eorum Consulatus juxta II. Regulam gestus indicat. Quò spectat illud quod Theophanes narrat: *Hoc anno Constantius monte maxima ex parte, præciso Seleuciæ in Syria portum paravit, & urbem ædificiis amplificavit. Aliam quoque in Phœnice Antaradum prius dictam de suo nomine Constantiam vocavit.* Quod & de Syriæ portu docet Hieronymus in Chronico hoc anno. Chronicon Alexandrinum sub anni præcedentis Consulibus habet: *His Coss. Constantianæ Thermæ*

Constantinopoli

Conſtantinopoli juxta Apoſtolorũ ædem cœperunt ædificari à Conſtantio Auguſto, menſe Aprili, die XVII. Quia nempe, ſicut Conſtantinus pater balneum Zeuxippi anno 329. ædificavit, & ſequenti, quo quinta Quinquennalia celebravit, aperiri juſſit, ut diximus ex eodem Chronico Alexandrino, ita & Conſtantius idem feciſſe videtur.

347. *Euſebius* Orient. *Rufinus* Occid.

348. *Philippus* Orient. *Sallia.* Eſt hic annus viceſimus quintus Imperii Cæſarei Conſtantii, quintus verò decimus Conſtantis.

349. *Limenius,* & *Catullinus.* Ambo in Occidente creati.

350. *Sergius,* & *Nigrinianus.* Uterque Occidentalis. Conſtans Imperator in Faucibus Pyrenæorum interfectus eſt *à Magnentio, & levatus eſt Magnentius die XV. Kal. Februar. Et Vetranio apud Sirmium Kal. Maii eo anno. Et Nepotianus Romæ III. nonas Iunias, & pugna magna fuit cum Romanis, & Magnentianis.* Ita Idatius in Faſtis. Eodem Magnentio tyrannidem exercente, alii Conſules in Provinciis, quæ ei parebant; alii in reliquo orbe Romano deſignati.

CONSULES IN ORBE ROMANO.

351. *Poſt Conſulatum Sergii & Nigriniani.* In Oriente enim propter bellicos tumultus nemo Conſulatum adminiſtravit. Anno elapſo octavo Kalend. Januar. Vetranius in ordinem redactus fuerat, ut colligitur ex Idatio, qui ait hoc anno levatum eſſe Conſtantium Cæſarem Idibus Martiis. Erat is Juliani frater, & antea Gallus vocabatur. Hæc nuncupatio anno ſequenti, quo Conſtantius Auguſtei Imperii Decennalia celebravit, fieri debebat, ſed Perſis ingruentibus, cum eâ dignitate ornatum Antiochiam mittendum duxit idem Imperator.

352. *Conſtantius Aug. V.* & *Conſtantius Cæſar.* Conſtantii Cæſaris Conſulatus juxta I. Regulam, Conſtantii

CONSULES IN GALLIIS, ITALIA ET AFRICA.

VIII. *Conſtantius imperat cũ Magnentio.*

351. *Magnentius* & *Gaiſo.* Ita Libellus de Præfectis Urbi, qui non alios Conſules exhibet, quàm qui agniti ſunt in Italia. Magnentii qui in nummis apud Goltzium Auguſtus dicitur, Conſulatus juxta I. Regulam.

352. *Decentius,* & *Paulus.* Decentii, qui frater erat Magnentii, quique in nummis apud Goltzium

Constantii Augusti juxta II. propter nempe Imperii ejus Augustei Quindecennalia, quorum extat apud Occonem numisma inscriptum: FL. JUL. CONSTANTIUS P. F. AUG. & in postica pate: FELICITAS ROMANORUM, in medio laureæ VOT. XV. MULT. XX.

zium dicitur Cæsar, Consulatus juxta I. Regulam. *His Coss.* inquit Idatius in Fastis, *Magnentius se interfecit in Galliis apud Lugdunum die III. Idus Aug. Et Decentius frater Magnentii laqueo se suspendit XV. Kal. Septemb.* Chronicon Alexandrinum ait Maxentium quarto Idus Augusti se interfecisse.

IX. *Constantii Monarchia.*

353. *Constantius Aug. VI. & Constans Cæsar II.* Constantii Galli Consulatus juxta III. Regulam, Constantii Augusti juxta II. tricennalia enim Imperii Cæsarei Arelatis celebravit, ut diximus ex Ammiano explicantes secundam Regulam Consulatuum Cæsareorum. Cœpta hoc anno ejusdem Constantii Augusti Monarchia secundum quam dicitur à Victore annos octo solum imperasse. Per urbem Romam sacrificia nocturna ibi à Magnentio permissa abolevit, ut videre est in Codice Theodosiano *l. 5. de Paganis*: perque Italiam nominatim templa Gentilium ubique claudi, aditusque eorum, & sacrificiorum usum præcludi jussit *l. 4. de Paganis.* Quod & per Orientem constituit. Qua de re Libanius orat. *pro templis* pag. 40.

354. *Constantius Aug. VI. & Constantius Gallus Cæsar III.* Prioris Consulatus juxta I. Regulam, posterioris juxta III.

355. *Arbetio, & Lollianus.* Uterque Occidentalis. Anno elapso, Constantio Gallo Cæsare Constantii Augusti jussu occiso; *his Coss. levatus est Iulianus Cæsar die VIII. Idus Novembres.* Ita rectè Idatius in Fastis, perperam verò Chronicon Alexandrinum octavo Idus Octobres. Idatio enim suffragantur Socrates lib. 2. cap. 27. & Ammianus lib. 15. cap. 8.

356. *Constantius Aug. VIII. & Iulianus Cæsar.* Juliani Consulatus juxta I. Regulam, Constantii juxta II. *His Coss. mense Panemo die primâ Iulii S. Thimothei discipuli quondam D. Pauli Apostoli* (qui primus Ephesi in Asia fuit creatus Episcopus) *Reliquiæ Constantinopolim cum summa veneratione delatæ sunt, & in æde SS. Apostolorum sub ipso sacro Altari repositæ*, ait author Chronici Alexandrini. Idem habet Hieronymus *in Chronico, & Idatius in Fastis, qui tamen dicit hoc factum die Kal. Iun.* Vicennalia enim Augustei Imperii Constantium hoc anno celebrasse ejus Consulatus ostendit, & Idatius in Fastis indicat quando anno sequenti cum XXXV. Romæ edidisse scribit,

scribit, nullâ Vicennaliorum mentione facta. Vide dicta suo loco.

357. *Constantius Aug. IX.* & *Iulianus Cæsar II.* Constantii Consulatus juxta II. Regulam, Juliani juxta III. Septima Quinquennalia Imperii Cæsarei Constantii de quibus actum hac secunda parte. Eorum signum quæ scribit Idatius in Fastis: *His Coss. introierunt Constantinopolim Reliquiæ SS. Apostolorum Andreæ & Lucæ V. nonas Mart.* Idem habet Auctor Chronici Alexandrini, qui addit depositas fuisse in æde SS. Apostolorum. Eadem etiam ob solemnia ara Victoriæ ab eodem Imperatore Romæ posito sublata, cujus rei testis Symmachus *Relat. ad Valentinianum*, & Ambros. *Epist.* 31. *ad Valentin.* Præterea Obeliscus Romæ ab eo erectus sub Orfito Præfecto Urbi, qua de re Ammianus lib. 16. & lib. 27.

358. *Neratius Cerealis*, & *Datianus*, uterque Occidentalis.

359. *Eusebius*, & *Hypatius*.

360. *Constantius Aug. X.* & *Iulianus Cæsar III.* Quinquennalia ejusdem Juliani, cujus secundum III. Regulam Constantius Collega fuit. Eorum index quæ habet Auctor Chronici Alexandrini: *hoc anno mense Peritio, seu XV. Februarii magna Ecclesia Constantinopoli dedicata est.* Quod confirmant Idatius in Fastis, & Hieronymus in Chronico. Idem Chronicon Alexandrinum refert nomina complurium Episcoporum, qui præsentes fuere, aitque septuaginta duos iis Encœniis interfuisse. Ex quo & patet Concilium Constantinopolitanum Arianorum, de quo Socrates lib. 2. cap. 41. & Sozomenus lib. 4. cap. 26. & sequentibus, hoc anno, non verò præcedenti, ut perperam in Annalibus Baronius, fuisse celebratum. Encœmia enim olim celebrari consuevisse cum maxima Episcoporum frequentiâ, & quò templum erat magnificentioris structuræ, eò convocatos fuisse plures Antistites ad dedicationis festum, sæpiúsque eosdem ea occasione Concilia celebrasse, jam supra ostensum est.

X. *Imperium Iuliani & Ioviani.*

361. *Taurus* Occid. & *Florentius* Orient. Tertio Nonas Novembris, ut habent Socrates, & Idatius, Constantius obiit, successitque Julianus, qui anno elapso Parisiis à militibus Imperator acclamatus fuerat.

362. *Mamertinus*, & *Nevitta*, uterque Occidentalis.

363. *Iulianus. Aug. IV.* & *Salustius.* Occid. Juliani Consulatus juxta I. Reg. exemplo enim Trajani primum Consulatum in annum secundum Imperii distulit: *His Coss. occisus est Iulianus, Aug. in bello Persico die VI. Kal. Iulias, & quia Apostata à Deo, factus est etiam Christianorum persecutor, occisus est, & levatus est Christianissimus*

Iovianus

Jovianus Aug. V. Kal. Julias. Inquit Idatius in Fastis.

364. *Iovianus Aug. & Varronianus nobilissimus puer.* Cùm Imperator Jovianus Dadastanis extremum diem obiisset *die decimo tertio Kal. Martii, Consulatu suimet ipsius, & Varroniani filii: milites ex Galatia progressi septimo post die Nicæam Bithyniæ pervenerunt: atque ibi communi suffragio Valentinianum Imperatorem renuntiant sexto Kal. Martii, iisdem Consulibus*, ita Socrates lib. 4. cap. 1. juxta Valesii versionem, quæ tamen quoad ultima verba, Socratis menti non respondet, in Græco enim legitur. ἐν τῇ αὐτῇ ὑπατείᾳ, id est, ut rectè Christophorsonus interpretatur, *illo ipso Consule.* Existimabat Jacobus Goar vir doctissimus in notis ad Theophanem, ex Socratis calculo Imperium Valentiniano unà cum Consulatu delatum fuisse, annoque sequenti Gratianum Dagalaifo Collegâ Consulatum edidisse ex eodem Socrate cap. 9. sed valdè fallitur; nam idem Socrates cap. 3. utriusque Augusti Consulatum, utique ordinarium memorat, ac postea cap. 9. Consulatum Gratiani, & Dagalaifi. Dicendum itaque videtur, aut Valentinianum à Joviano dum viveret, in annum sequentem designatum fuisse Consulem, eaque ratione absolutè Consulem à Socrate vocari, licet tantùm designatus esset; vel mortuo Joviano eumdem Valentinianum Consulem, & Augustum renuntiatum, Consulatum statim admisisse, Imperium verò non nisi post bissextum, quod Ammianus lib. 26. docet, ita ut per dies decem quibus nullus Imperii gubernacula tenuit, Consul designatus fuerit Valentinianus qui quinto Kalendas Aprilis Valentem fratrem in consortium Imperii adscivit, ut habet idem Ammianus. cùm antea Gratianum filium nobilissimum, & Consulem in annum 366. designasset, quæ perperam à Theophane narrata, ait enim *Valentinianus Augustus cùm Gratianum filium Imperii Collegam simul, & Consulem declarasset, Augustum jussit salutari, Valentem verò fratrem Imperatorem renuntiavit.* Quibus verbis motus Goar laudatus credidit, Socratem existimasse Gratianum Consulem anno sequenti processisse, & Theophanem eumdem authorem sequutum fuisse. Licet certum sit Socratem Valentiniani, & Valentis primum Consulatum rectè consignasse, & Theophanem Augusteum Gratiani Imperium anno non suo retulisse.

CAPUT

CAPUT DECIMUM-QUARTUM.

Consulatuum Cæsareorum à Valentiniano & Valente ad Imperii Occidentalis excidium rationarium; ac decennalium & id genus festorum, per eosdem annos ordinatio.

I. *Imperium Valentiniani, Valentes, Gratiani.*

VAlentinianus postquam Valentem fratrem Augustum creavit, Imperium cum eo partitus est, Occidenteque sibi integro servatô, puta toto Illyrico cum Macedonia, Italia, Africa, Galliis, Hispaniis, Britanniis fratri omnem Orientem reliquit. Ab hoc tempore usque ad Imperii Occidentalis excidium, quod anno 476. contigit, Decennalia & id genus festa summâ pompâ celebrata. Quæ res cùm ad Annales Ecclesiasticos rectè disponendos plurimùm faciat, hîc accuratè explicanda.

365. *Valentinianus Aug.* & *Valens Aug.* juxta I. Regulam. Procopius hoc anno tyrannidem Constantinopoli arripuit, ut docet Idatius in Fastis, quod in Annalibus Ecclesiasticis perperam in annum præcedentem confertur.

366. *Gratianus NP.* & *Dagalaifus.* Uterque Consul Occidentalis. Gratiani Consulatus ob Patris & Patrui Consulatum anno elapso gestum in hunc annum dilatus juxta I. Regulam. Procopius Tyrannus his Consulibus victus in Phrygia salutari ad Nacoliam, interfectusque, ut docent Idatius in Fastis & Auctor Chronici Alexandrini.

367. *Lupicinus* Orient. & *Iovinus* Occid. ipso anno *levatus est Gratianus Aug. in Galliis apud Ambianos in Tribunali à patre suo Augusto Valentiniano die IX. Kal. Septemb.* Idatius in Fastis.

368. *Valentinianus Aug. II.* & *Valens Aug. II.* Consulatus hic Quinquennalibus utriusque Imperatoris addictus juxta II. Regulam. Ea tamen in annum sequentem dilata.

369. *Valentinianus NP.* & *Aurelius Victor.* Is Valentinianus Valentis & Dominicæ filius natus erat die XV. Kal. Februarii anno 366. qui cùm hoc anno processerit Consul, apparet eum anno elapso creatum fuisse Nobilissimum puerum, sub cujus Consulatu utrumque Imperatorem Quinquennalia edidisse ostendunt non tantùm variæ leges in Chronologia Codicis Theodosiani hoc anno citatæ, quibus privilegia varia confirmantur; sed etiam quod scribit Idatius

in Fastis: *His Coss. opus magnificum cisternæ Constantinopolitanæ completum est à Domitio Modesto V.C. iterum Præfecto Urbis, quod in prima inchoaverat præfectura. Agon post annos XVII. restitutus est ab Aug. Valente.* Ita Idatius in Fastis.

370. *Valentinianus Aug. III.* & *Valens Aug. III.* Sumptus is Consulatus juxta VI. Regulam, propter Encœnia nempe Ecclesiæ SS. Apostolorum. *Horum Consulatu dedicata est Ecclesia SS. Apostolorum Constantinopoli mense Xantico, V. Idus Apriles.* Ita Auctor Chronici Alexandrini, cui suffragantur Hieronymus in Chronico, & Idatius in Fastis.

371. *Gratianus Aug. II.* & *Probus.* Uterque in Occidente creatus. Gratiani Quinquennalia, ut ejus Consulatus ostendit, sicuti & l. 5. *de Indulgentiis criminum*, quæ legitur libro nono Codicis Theodosiani, titulo 28. qua Valentinianus Senior Gratiani pater Senatui toti Romano indulgentiam petenti propter Senatores videlicet quamplurimos cujusdam criminis reos denegat, quòd hujusmodi indulgentia toti Senatui data cum ejus infamia conjuncta foret, de quo crimine, indulgentiaque videndus Gothofredus in ejusdem legis Commentario, qui tamen non observavit hujus indulgentiæ petendæ occasionem, Gratiani nempe Quinquennalia.

372. *Modestus,* & *Arintheus.* Uterque Orientalis.

373. *Valentinianus Aug. IV.* & *Valens Aug. IV.* Utriusque Imperatoris Decennalia anno sequenti acta hujus Consulatûs causa.

374. *Gratianus Aug. III.* & *Equitius* Orient. Sumptus is Consulatus à Gratiano propter bellum Alemannicum, de quo Ammianus libro 30. juxta IV. Regulam. Acta sub eo Decennalia à Valentiniano & Valente, quod non tantùm variæ leges Codicis Theodosiani hoc anno datæ, sed & hæc Ammiani lib. 29. cap. ultimo verba ostendunt, *instauravit vetera plurima. Inter quæ porticum excitavit ingentem, lavacro Agrippæ contiguam*, loquitur de Claudio hoc anno Urbis Romæ Præfecto. Ea solemnia causa etiam suscepti à Gratiano Consulatûs esse potuêre. Huc reducenda l. 10. *de lustrali conlatione*, & l. 18. *de operibus publicis.*

375. *Post Consulatum Gratiani Aug. III. & Equitii.* Quia propter bellorum tumultus neque in Oriente, neque in Occidente hoc anno Consules fuere. *His Coss. Thermæ Carosianæ* (Valentis filia erat Carosia) *dedicatæ sunt agente Præfecto V. C. Vindaliano Magno. Et ipso anno diem functus Valentinianus Senior XV. Kal. Decem. in Castello Virgitione, & levatus est Valentinianus Iunior Aug. filius Aug. Valentiniani ab exercitu in Tribunali die X. Kal. Decemb. in Civitate Acinco,*

Acinco, in Pannonia inferiori. Initio enim Imperatorum, sicuti & in Decennalibus hujusmodi dedicationes fiebant.

376. *Valens Aug. V.* & *Valentinianus Aug.* Prioris Consulatus juxta III. Regulam, posterioris juxta I. Ex hoc porro Consulatu manifestissimè liquet Valentinianum Nobilissimum puerum, qui annò 369. Consul ordinarius fuit, quique anno 371. obiit, ab isto diversum fuisse, alioquin diceretur is Consul II. licet nullibi cum nota numerali edatur. Quare ille Valentis, hic Valentiniani Senioris filius erat; quod primus omnium Valesius in Notis ad Ammianum observavit.

377. *Gratianus Aug. IV.* & *Merobaudes.* Uterque in Occidente. Gratiani Decennalia, ut ejus Consulatus ostendit.

378. *Valens Aug. VI.* & *Valentinianus Iunior Aug. II.* Hujus Consulatus juxta III. Regulam, Valentis juxta II. Quindecennalia enim celebravit, quam in rem Chronicon Alexandrinum: *His Coss. Gratianus Augustus Marinam matrem suam renunciavit Augustam.* Ita Chronic. Alexandrinum, in eo peccans quod Marinam Gratiani matrem dicat. Is enim filius Severæ, prioris Valentiniani Senioris uxoris fuit. Ea itaque domus Augustæ Princeps aliqua femina. Eodem anno Valens aliquot ab Hadrianapoli milliaribus obiit tertio vel quinto Idus Augusti.

II. *Imperium Valentiniani Iunioris & Theodosii M.*

379. *Ausonius,* & *Olybrius*, uterque Occidentalis. Gratianus Theodosium Magnum XIV. Kal. Februarii Imperatorem renuntiavit. Ita Idatius in Fastis, Marcellinus, & Auctor Chronici Alexandrini. Valentiniani Junioris Quinquennalia, quo spectat l. 5. *de Hæreticis*, relata in Codice Theodosiano, qua Gratianus Hæreticorum omnium, nullo excepto, cœtus vetuit, revocato, seu infirmato, quod nuper apud Sirmium emerserat, Rescripto, firmatis viceversa Valentiniani patris sui; suisque in contrarium jussionibus. Huc præterea revocanda l. 12. *de Medicis & Professoribus*, qua Archiatrorum Palatinorum duæ immunitates conceduntur, & l. 11. *de lustrali conlatione.*

380. *Gratianus Aug. V.* & *Theodosius Aug.* Utriusque Consulatus juxta tertiam, & primam Regulam; præterquam quod Theodosius de Scythicis gentibus triumphavit, teste Marcellino in Chronico.

381. *Eucherius* Orient. & *Syagrius*, Occidentalis. Valesius in notis ad lib. 28. Ammiani refellit Onuphrium, qui in Fastis ait Syagrium Orientis Consulem fuisse, citatque in hanc rem subscriptionem legis 88. & 89. Codicis Theodosiani *de Decurionibus*, & Symmachum in Epist. 95. lib. 1. Is etiam perperam ab eodem Onuphrio postumus Afranius dicitur.

382. *Antonius*, & *Afranius Syagrius II.* Uterque Occidentalis. Syagrium Auctor Chronici Alexandrini & Cassiodorus cum nota numerali edunt. Quare idem est ac qui anno elapso, quique Afranius dicitur à Sidonio lib. 1. Epist. 7.

383. *Merobaudes II.* Occid. & *Saturninus* Orient. His Coss. Arcadius levatus est Augustus à Theodosio patre XIV. Kal. Februarii. Marcellinus in Chronico, Auctor Chronici Alexandrini, & Paulus Diaconus. Ex quo & Natale Theodosii eodem die à nobis consignati firmatur. Eodem anno Gratianus Imperator Lugduni occisus est octavo Kalendas Septembris Maximi Tyranni dolo, qui exinde Imperium obtinuit ad annum usque 388.

384. *Clearchus* Orient. & *Richomeres* Occid. Quinquennalia Theodosii Magni, quod colligitur ex oratione sexta quam Themistius in laudem ejus habuit sexto Imperii ejus anno, ut paulo post ejus initium dicitur. Verum est orationem XVII. ejusdem Themistii inscriptam esse *de Quinquennalibus*, Petaviumque in Notis scribere eam dictam in Quinquennalibus ejusdem Imperatoris; sed nihil impedit quin eodem anno propter diversas causas, duas Orationes idem Themistius ad Theodosium habuerit. Præterea Baronius hoc anno num. 7. ostendit Symmachum Urbi Præfectum legatum fuisse ad Imperatorem, ut aram Victoriæ restituendam peteret, & gentilitiæ Religionis causam promoveret; cujus supplex libellus à Divo Ambrosio Epist. 30. & Prudentio contra Symmachum eodem tempore refutatus. Insuper portum & aquæductum Constantinopoli instauravit Theodosius, ut videre est lib. 15. Codicis Theodosiani tit. 1. *de operibus publicis l.* 23. Instaurati portûs meminit idem Themistius oratione sexta. Ad hæc tributariæ rei, collatorumque indemnitati consuluit Theodosius, idque per Phœnicem, ut videre est in Chronologia Codicis Theodosiani hoc anno.

385. *Arcadius Aug.* 1. & *Bauto* Orient. Arcadius primum suum Consulatum, Trajani, Constantii, ac Juliani Exemplô, in alterum Imperii sui annum distulit. Est hic decimus Imperii Valentiniani Junioris annus, quem Decennalia edidisse ostendit l. 8. *de Indulgentiis criminum*, quà Judicibus jubet, ut in posterum ubi primum dies Paschalis illuxerit, carceres aperiant, reosque solvant, non expectatis Principis literis, paschalemque Indulgentiam in ordinariam & assiduam jurisdictionem vertit.

386. *Honorius NP.* & *Evodius* Orient. Ita rectè Cassiodorus & Idatius in Fastis, sed perperam Marcellinus, quem sequitur Petavius in Chronico, Honorium Cæsarem profitetur: Nobilissimi enim In-

signibus

ſignibus quidem Cæſares erant, at non poteſtate, ut ex Zozimo deducitur. Neque in omnibus legibus hoc anno datis alio quàm Nobiliſſimi pueri titulo Honorius exornatur. Theophanes ad annum Christi 384. habet: *Theodoſius filium Honorium illuſtriſſimum, atque unà Conſulem deſignavit*, ubi interpres malè vertit hanc vocem Ἐπιφανέστατον, quæ eo in loco, ut rectè advertit Jacobus Goar in notis ad Theophanem, *Nobiliſſimum* ſignificat. Eum etiam in errorem idemtidem incidit Raderus in verſione Chronici Alexandrini. Vides interim, ut juxta I. Regulam iis Conſulatus deferretur, qui Nobiliſſimi declarabantur.

387. *Valentinianus Aug. III.* & *Eutropius* Orient. Idatius in Faſtis habet: *His Coſſ. Quinquennalia Arcadius Aug. propria cum Theodoſio Aug. patre ſuo, Editionibus, Ludiſque celebravit XVII. Kal. Febr.* Eadem penè verba habet Marcellinus in Chronico, niſi quod diem omittit, in quo & Idatium erraſſe ex dictis colligitur. Alter Idatius in Chronico eodem anno tantum habet: *Arcadii Quinquennalia celebrantur.* Gothofredus in Chronologia Codicis Theodoſiani ait malè anno Theodoſii octavo ea conſignare Idatium. Sed annus Abrahami & Olympiadis cum à Marcellino, alterove Idatio non diſſentire evincit. Præfata verba, ni valde fallor, oſtendunt Theodoſium etiam Decennalia ſua quæ in annum ſequentem cadebant, in quo & juxta II. Regulam Conſulatum cœpit, edidiſſe. Gothofredus in Chronologia Codicis Theodoſiani ex verbis Libanii in oratione ad Ellebichum pag. 526. ubi cauſam ſeditionis Antiochenæ affert, deducit eam hoc anno, non ſequenti, ut communiter Chronologi cum Baronio conſignant, contigiſſe: *Principi*, inquit Libanius, *ob neceſſitatem Imperii pecuniâ opus fuit, maximè cum ipſi quidem decimus, filio autem quintus Imperii annus procederent: quo tempore ſolent Imperatores aurum militibus largiri.* At ex iis contrarium potiùs colligitur; decimus enim Theodoſii annus, anno tantùm ſequenti menſe Januario cœptus. Contra verò Valeſius in Notis ad Sozomenum lib. 7. cap. 23. ex iis deducit Decennalia Theodoſii anno ſequenti celebrata fuiſſe, & ſeditionem Antiochenam contigiſſe, quod Libanius, inquit, dicat hanc cauſam fuiſſe ſeditionis quòd Imperator cùm pecuniis opus haberet, quas militibus ſuis donaret in Decennalibus Imperii ſui, & Arcadii filii Quinquennalibus, magnam auri vim indixiſſet Curiæ Antiochenſium. Sed Libanius non de Decennalibus Theodoſii, aut Quinquennalibus Arcadii loquitur, ſed de decimo prioris & quinto poſterioris anno. Hæc ejus verba: χρημάτων ἔδει τε βασιλεῖ πρὸς τῶν ὅλων σωτηρίαν. καὶ μάλιστα δὲ τῷ μὲν ἔτος δέκα-

τον, τῷ παιδὶ δὲ πέμπτε τῆς βασιλείας πρϊόντος, νόμος δὲ ἐν τοῖς τοιούτοις χρόνοις χρυσὸν εἶναι παρὰ τῶν κρατούτων τοῖς στρατιώταις εἰς χεῖρας, quod si de Decennalibus & Quinquennalibus loqui voluisset Libanius, δεκαταετηρίδος, & πενταετηρίδος nominibus usus fuisset. Præterea cùm Arcadius hoc anno Quinquennalia egerit, ea solemnia anno sequenti causam seditioni præbere non potuerunt. Quare licet ea seditio anno sequenti excitata videatur, ad id tamen probandum perperam ad Theodosii Decennalia, & Arcadii Quinquennalia recurritur. Meliùs ex illis verbis colligi posse arbitror, quando Decennalia anticipabantur, non ideo Quinquennale stipendium ante præstitutum tempus solutum fuisse; cùm ex Idatii & Marcellini verbis, uti diximus, videatur deduci, hoc anno Theodosium Decennalia sua anticipasse: & tamen anni sequentis initio adhuc collectam fuisse pecuniam, quæ militibus ob eadem Decennalia, & filii Quinquennalia danda erat. Præterea hic Libanii locus egregius est ad ostendum in Quinquennalibus ac Decennalibus Principes donativum militibus erogasse, singulis scilicet aureos quinque. Sicut enim hæc quædam quasi renovatio Imperii erat; sic quemadmodum quando Augusti vel Cæsares nuncupabantur, quò militum benevolentiam sibi conciliarent, liberales erga eos se ipsos exhibebant; sic & in hujusmodi solemnibus. Facit & ad hanc rem quod Gothofredus in lib. 4. Codicis Theodosiani, titulo 13. de longi temporis præscriptione in Commentario ad legem primam observat, Principes invicem Decennalibus suis à Senatu munera accipere solitos juxta illud quod habet Symmachus lib. 10. Epist. 26. ad Valentinianum Juniorem: *Senatus* inquit, *salutare tuum numen precatur, ut in hac oblatione, quæ non nihil superioribus addidit, intelligas hoc esse curatum, ne sub te minus posse videamur. Nam divis parentibus tuis* (Valentiniano scilicet & Valente) *ob decennium singulis minor summa decreta est. Etiam divus frater mansuetudinis vestræ* (*Gratianus*) *cùm tertium lustrum* (scilicet Quindecennalia) *ævi Imperialis exigeret parciore munificentiâ honoratus asseritur. Nunc in amorem tuum studia nostra creverunt. Nam ille sexcentas auri libras Decennalibus Imperii Fastis devotus Senatus promisit* &c. Porrò Valentiniani tertius Consulatus addictus fuisse videtur ejus Decennalibus, sed in hunc annum dilatus, ut Arcadio recens Imperatori creato, & Honorio Nobilissimo puero dicto hunc honorem deferret.

III. *Reliquum Imperium Theodosii M. & Valentiniani II.*

388. *Theodosius Aug. II.* & *Cynegius* Orient. Sumptus is Consulatus à Theodosio juxta II. Regulam; licet ut diximus ex verbis Idatii & Marcellini colligatur eum anno elapso Decennalia edidisse, ideoque

que anno uno antevertiſſe. Maximus Tyrannus hoc anno tertio milliari apud Aquileiam ab eodem debellatus quinto tyrannidis anno, vel quinto Kal. Septembris, ut habet Socrates lib.5. cap. vel quinto Kal. Auguſtas, ut habet uterque Idatius.

389. *Timaſius*, & *Promotus.* Eſt hic decimus Theodoſii annus exactus, quo Romæ de Maximo anno ſuperiori victo triumphavit; ex ea egreſſus Kalendis Septembris, ut docet Marcellinus in Chronico.

390. *Valentinianus Aug. IV.* & *Neuterius.* Quindecennalia ejuſdem Valentiniani, quò pertinent quæ habet Marcellinus in Chronico: *Obeliſcus in circo poſitus eſt. Columna haud longè ab Eccleſia conſtituta eſt, quæ argenteam Theodoſii Magni ſtatuam ferens hactenus contemplatur.* In hujuſmodi enim ſolemnibus ſive in Oriente, ſive in Occidente fierent, nullo loci aut Imperii reſpectu habito, Obeliſci erigebantur, aliaque id genus de more fiebant, quare præfata ſolemnia in Occidente acta, & tamen Obeliſcus in Oriente erectus. Ad hæc in Codice Theodoſiano leguntur tres leges à Valentiniano datæ *de operibus publicis*, nempe 26. 27. 28.

391. *Tatianus* Orient. & *Symmachus* Occid.

392. *Arcadius Aug. II.* & *Rufinus.* Orient. Ejuſdem Arcadii Decennalia, ut Conſulatus oſtendit. His Coſſ. Valentinianus Junior Viennæ in Gallia repertus eſt in Palatio præfocatus Idibus Maiis Sabbatho pridie Pentecoſtes, ut docet Epiphanius libro de menſ. & ponderib. Factum id Argobaſtis comitis factione, quâ Eugenius in Imperium eadem die evectus eſt.

393. *Theodoſius Aug. III.* & *Abundantius.* Ejuſdem Theodoſii Quindecennalia, ut Conſulatus, & l.11. & 12. *de Annonis civicis*, quæ in Codice Theodoſiano leguntur, demonſtrant. Eæ gratuitæ civibus Conſtantinopolitanis præbebantur, ex Conſtantini Magni, & Conſtantii inſtituto, quibus ita conſuluit Theodoſius iiſdem legibus, ut inſuper novum Canonem ϖρόσθεμα, ſeu incrementum in id adjecerit CXXV. diurnorum modiorum frumenti *l.* 2. *Codicis Iuſt. de annonis civilibus.* Præterea in Chronico Alexandrino legitur: *eodem anno dedicatum eſt forum Theodoſianum.* Denique idem Theodoſius quarto Idus Januarias Honorium filium natu minorem Imperatorem renunciavit. Ita Socrates lib. 5. cap.25. Petavius in Chronico putat his verbis, quæ Proſper & Marcellinus in Chronicis, ubi menſem & & diem non exprimunt, utrumque manifeſtari: *tunc quippe hora diei tertia tenebræ factæ ſunt*, inquit Marcellinus, quæ ex Proſpero videtur hauſiſſe. Sol hoc anno, inquit Petavius, defecit die 20. Novembris,

vembris, feria primâ, eaque defectio Constantinopoli, ubi ea nuncupatio facta, apparuit horâ post meridiem: Romæ verò horâ post mediam noctem, tempore apparenti. At ex ea eclipsi tantùm deduci debet eo anno, quô Honorius levatus est Augustus, non verò eo die, aut mense tenebras illas factas fuisse. Nam die à Socrate memorato etiam Auctor Miscellæ eam designationem factam fuisse confirmat.

394. *Arcadius Aug. III.* & *Honorius Aug. II.* Prioris Consulatus juxta III. Regulam, posterioris juxta I. Eugenius Tyrannus à Theodosio Imp. victus, cæsusque est ad Frigidum amnem prope Aquileiam, octavo Idus Septembris, ut Socrates docet lib.5. cap.25. Arbogastes verò suâ se manu perculit, inquit Marcellinus in Chronico, qui addit: *Thermæ Arcadianæ ex conditoris sui nomine nomen acceperunt.* Factum id ob initium Imperii Honorii fratris, sicuti & quod habet Chronicon Alexandrinum: *horum Consulatu posita est statua Theodosii Aug. in foro Thedosiano, mense Loo, primo Augusti.* Eadem enim initio Imperatorum, ac in annis Decennalium facta.

IV. *Arcadius & Honorius imperant.*

395. *Olybrius*, & *Probinus*, ambo Occident. his Coss. ut habet Socrates lib.5. cap.26. Theodosius Magnus decimo sexto Kalendas Februarias Mediolani obiit, cui Arcadius in Imperio Orientali, & Honorius in Occidentali successit.

396. *Arcadius Aug. IV.* & *Honorius Aug. III.* Uterque Consulatus juxta I. Regulam.

397. *Cæsarius* Orient. & *Atticus.*

398. *Honorius Aug. IV.* & *Eutychianus* Orient. Quindecennalia Arcadii cum patre Imperantis, ut ex iis, quæ cap.6. n.VII. diximus, intelligere est. Facit & ad hanc rem l. 34. *de hæreticis* lib. XVI. Cod. Theodos. tit. V. relata, quâ Eunomiorum Clerici, & Montanistæ, omnibus urbibus expelli jubentur, ruri cœtus agitare vetantur, & eorum codices ac libri sub aspectibus eorum cremari præcipiuntur. Revocanda & ad eadem solemnia l.40. *de operibus publicis*, quæ lib. XV. ejusdem Codicis titulo primo extat, quâ Arcadius definit, *non nisi penitùs diruta, destructaque, & quæ parum sint usui civitatum, à privatis peti posse.* Nam, ut inquit Gothofredus in ejusdem legis Commentario: *Petere hac tempestate, seu impetrare privati sæpè publica opera à Principibus, variis occasionibus soliti: & Christiani quidem sæpè petitores emergebant operum publicorum. & quidem eorum, quæ superstitioni Gentilitiæ olim servierint, puta templorum*, quæ hujusmodi solemnium occasione passim destruebantur. Hujus itaque legis causa, quod vir doctissimus non animadvertit, Arcadii Quindecennalia,

nalia, in quibus non existimo Synesium præclaram de Regno orationem habuisse, cùm ea mense Januario in quem Arcadiani Imperii Natale incidit, celebrata fuerint; quo tempore Constantinopolim nondum videtur pervenisse Synesius, sed tantùm aliquot post menses. Si enim hoc anno, mense Januario, eam orationem recitasset, Constantinopoli usque ad annum 400. quô se ex ea discessisse scribit, non commoratus fuisset. Dicta igitur ea tantùm anno sequenti, ut loco laudato scripsimus.

Acta & eodem anno ab Honorio in Occidente Quinquennalia Imperii vivente Theodosio Magno patre suscepti, ut ejus Consulatus ostendit, qui ideo juxta secundam Regulam assumptus est; quibus quidem solemniis dirimi existimo graves admodum controversias, quæ extant de Synodi quintæ Carthaginiensis tempore. Acta ipsa Synodalia in collectione Isidori Mercatoris, Codex Africanus, & Theodorus Balsamo adnotatum habent annum, *post Consulatum Fl. Stiliconis*, id est, annum Christi 401. quod etiam tuentur Justellus præfat. in Cod. African. Perronius, Petavius, aliique viri docti. Baronius in Annalibus num. XXXIII. eam hôc annô consignat ex scripto Codice exhibente annum *post Consulatum Cæsarii & Attici*, id est, currentem. Quam sententiam Gothofredus in Commentario legis 17. *de paganis, sacrificiis, & templis*, quæ lib. 16. Codicis Theodosiani titulo decimo legitur, veriorem putat, nisi ea inquit ad annum sequentem referenda sit, quod probabilius autumat. At cùm in eadem Synodo decretum sit mittendam esse ad Imperatorem legationem, petendumque, ut reliquias Idolorum per omnem Africam jubeat penitùs amputari, aliaque postulanda, de quibus in ejusdem Synodi canonibus; liquet eam hoc anno celebratam esse, cùm, uti sæpiùs observavimus, annis quibus hujusmodi solemnia fiebant, Legati ab urbibus, Provinciis, & Episcoporum Conciliis ad Imperatores mitti solerent, qui necessitates, ac gratias à religiosis Imperatoribus poscerent. Quòd si leges hujus legationis intuitu datæ, anni sequentis Consulibus notatæ sunt, non ideò eô annô illud Concilium habitum, ut existimat Gothofredus, qui eas laudat, sed quia non statim aut legatio suscepta, aut leges ab Imperatore emissæ propter varia, quæ moram afferre potuêre.

399. *Manlius*, seu *Mallius Theodorus* Occid. & *Eutropius* Orient. Eutropii nomen è Fastis erasum, ipseque in Magistratu occisus. Quinquennalia Arcadii post patris mortem imperantis, ut ostendimus cap. 6. num. 7. præterea templa paganorum in agris dirui sine turba ac tumultu jussit Arcadius; idque nominatim per Syriam Phænicen

l. 16. *de Paganis*, & *Maiuma* spectaculum antea concessum prohibuit, aliis ludicris concessis l. 2. *de Maiuma*.

400. *F. Stilico* Occid. & *Aurelianus* Orient. Quinquennalia Honorii post patris mortem imperantis, ut diximus, loco mox laudato. Quò revocandum illud quod habet Chronicon Alex. *His Coss. illustrissima* (ita vertit Raderus, sed ut alibi observatum vertendum *Nobilissima*) *Eudoxia mense Ianuario V. Idus Ianuarii renuntiata est Augusta.*

401. *Fravitta* Orient. & *Vincentius* Occident.

402. *Arcadius Aug. V.* & *Honorius Aug. V.* Vicennalia Arcadii, & Decennalia Honorii, utriusque cum patre imperantis. Quod Consulatus ostendit juxta secundam Regulam sumptus, sicuti & quod scribit Auctor Chronici Alex. *His Coss. Theodosius Junior Constantinopoli ad Hebdomum in Tribunali ab Arcadio patre mense Audynæo IV. Idus Ianuarias creatus est Augustus.* Quam in rem etiam facit quod scribit Theophanes: *eodem anno Xerolophi columnam Arcadius erexit, & Arcadiopolim Thraciæ civitatem ædificavit.* Porrò dies nuncupationis Theodosii Junioris tertius Idus Januarias fuit, ut ex iis quæ annis 406. 415. & 443. dicemus, liquebit. Quare in Chronico Alex. loco *IV. Idus Ianu.* legendum *III. Idus Ianu.*

403. *Theodosius Iunior Aug.* & *Rumoridus.* Theodosii Consulatus juxta primam Regulam.

404. *Honorius Aug. VI.* & *Aristænetus* Orient. Decennalia Honorii post patris mortem imperantis, annusque Ludorum secularium, qui tamen editi non sunt, ut ostensum est cap. X. quæ duæ hujus Consulatûs causæ. Ad hujusmodi Decennalia pertinent duo Episcopi à Synodo Carthaginensi hoc anno habitæ legati ad eundem Imperatorem contra Donatistas missi, ut Imperatoria cogerentur auctoritate pacificè agere. Videtur & Arcadius Decennalia Imperii post mortem patris administrati etiam celebrasse, quod aliquæ Constitutiones hoc anno ab eo datæ indicant præcipuè l. 15. *de Iudæis*, quâ privilegia Patriarcharum, eorumque qui ab his præpositi, confirmavit.

405. *Stilico*, & *Anthemius.*

406. *Arcadius Aug. VI.* & *Probus.* Quinta Quinquennalia uno anno anticipata hoc anno Arcadius edidit. Quod non tantùm Consulatus ab eo gestus, sed etiam translatio Reliquiarum S. Samuelis, de qua cap. 3. num. XV. actum est, demonstrant: sicuti & l. 44. 45. & 46. *de operibus publicis.* Incertum verò an Theodosius Junior ejus filius Quinquennalia hoc anno, uti scribit Marcellinus in Chronico, vel sequenti, ut docet Chronicon Alex. ediderit; probabilius tamen

ea

ea anno ſequenti edita, quo is Conſul proceſſit. Chronicon Alexandrinum, ait ea celebrata μηνὶ Αὐδυναίῳ πρὸ γʹ ἰδῶν Ιανουαρίων, id eſt, *menſe Audinæo tertio Idus Ianuarias*, ex quo patet error ejuſdem Chronici de quo ſupra anno 402.

407. *Honorius Aug. VII.* & *Theodoſius II.* Utriuſque Conſulatus juxta ſecundam Regulam; Honorius enim Quindecennalia Imperii vivente patre ſuſcepti egit, quamobrem Romæ conſtitutus adverſus Manichæos, Phrigas, & Priſcillianiſtas, conſtititutionem edidit l.40. *de hæreticis.* Præterea per Africam Eccleſiarum, & Clericorum privilegia confirmavit, novaque inſuper adjecit, ac nominatim ut defenſores Advocatos conſtituere Eccleſiæ poſſint, id quod ad petitionem Concilii Africani hoc anno habiti Idibus Junii conſtituit. Quam etiam ob rem decreta legatio ab eodem Concilio ad eundem Imperatorem pro defenſione rerum Eccleſiaſticarum adverſus Donatiſtas & Paganos; Theodoſii verò Quinquennaliorum indicium eſt, quod Marcellinus in Chronic. ſcribit: *Ciſterna maxima juxta porphyreticam Conſtantini Imperatoris columnam in foro ejus ſub plateæ tranſitum conſtructa eſt*, Conſtantinopoli ſc.

V. *Theodoſius Iunior Imperat.*

408. *Fl. Philippus*, & *Anicius Baſſus.* Uterque Occidentalis. Arcadius Kalendis Maii obiit, ut habet Socrates lib.6. cap.23. Theophanes tamen ab eo diſſentit, ait enim poſt patris obitum imperaſſe annis quatuordecim, tribus menſibus, & diebus quatuordecim, quo pacto mortuus eſſet anno ſequenti, die triceſima Maii. Sed ſicuti in anno, ita & in die eum erraſſe dicendum. Eò magis, quò jam anno ſuperiori ſcripſerat, Arcadium XI. Kal. Septembris mortem oppetiiſſe, quæ inter ſe contraria.

409. *Honorius Aug. VIII.* & *Theodoſius Aug. III.* Quindecennalia ejuſdem Honorii poſt patris obitum imperantis, cujus Theodoſius Collega ſecundum III.Reg. In Gallia Honorius VIII. & Conſtantinus, qui anno ſuperiori tyrannidem arripuerat, præſenti nomen dedêre, uti diximus cap.8. num.III.

410. *Fl. Varares* Solus in Oriente creatus.

411. *Theodoſius Iunior Aug. IV.* vel *poſt Conſulatum Vararis.* In Chronico Marcellini legitur: *Theodoſius Iunior Decennalia, Honorius Romæ Vicennalia dedit.* Imperii nempe, vivente patre, ſuſcepti, quæ Vicennalia idem Honorius anticipavit. Eorum occaſione habita celebris illa collatio inter Catholicos, & Donatiſtas, ut diximus cap.4. nu.I. Conſtantinus poſt invaſæ tyrannidis quinquennium apud Arelatem cæſus eſt, ejuſque *in conto caput allatum eſt XIV. Kal. Octob.* inquit Idatius in Faſtis.

412. *Honorius Aug. IX.* & *Theodosius Aug. V.* Sumptus is Consulatus à Theodosio propter Quinquennalia Imperii post patris mortem suscepti juxta II. Reg. Consulatus Honorii juxta III.

413. *Lucius solus* in Oriente creatus, vel post Consulatum Honorii IX. & Theodosii V. Gothofredus in Chronologia Codicis Theodosiani hoc anno scribit, novum murum Constantinopoli prolato pomœrio excitatum fuisse, curâ, & dispositione Anthemii PP. qua de re Socrates lib.7. cap.1.& ex eo Nicephorus lib.14. cap.1. Qui quidem murus, cùm per privatorum terras duceretur, iis Theodosius Imp. in vicem Turrium ejus muri usum deputavit *l.51. de operibus publicis*, quæ hoc anno data est. Sed ex ea lege deducitur, non hoc, sed superioribus annis, murum illum inchoatum; ideoque anno 411. quô Theodosius Decennalia celebravit. Ipsemet enim Gothofredus fatetur eo anno Anthemium Præfectum Prætorio fuisse. Verum quidem est Imperatores iis annis, in quos Decennalia, & id genus festa cadebant, eadem aliquando fecisse, quæ præstitissent, ac si ea non distulissent, aut antevertissent, sed ex Præfatæ legis dispositione liquet, murum illum, ante hunc annum cœptum.

414. *Constans* Orient. & *Constantius* Occid.

415. *Honorius Aug. X.* & *Theodosius Iunior Aug. VI.* Vicennalia Honorii post patris mortem imperantis, & Quindecennalia Theodosii Junioris cum Arcadio patre regnantis, sed uno anno anticipata. Hæc Quindecennalia leguntur in Chronico Alexandrino: *His Coss. Theodosius Iunior Augustus Quinquennalia Constantinopoli, mense Audynæo, tertio Idus Ianuarii, peregit.* Sed loco, Κυϊνκεννάλια, id est, *Quinquennalia*, legendum Κυϊνδεκεννάλια, id est, *Quindecennalia*. Addit Auctor ejusdem Chronici: *eodem anno dedicata est Ecclesia Magna Constantinopoli, mense Gorpico, VI. Idus Octob. die Dominicâ, translatæ sunt Constantinopolim per scalam Chalcedonensem Reliquiæ Iosephi filii Iacob, & Zachariæ patris S. Ioannis Baptistæ mense Gorpico, VI. nonas Septemb. die Sabbati* (legendum pridie nonas Septembris, in quem diem sabbatum incidebat, præterquam quod mensis September sex nonas non habet) *gestantibus pignora in duabus arculis Attico Patriarcha Constantinopolitano &c.* ait præterea: *dedicacata quoque statua est aurea in Senatu Imperatoris Theodosii Iunioris Augusti ab Aureliano iterùm præfecto Prætorio & Patricio.* Hoc etiam anno translatio Reliquiarum S.Stephani Protomartyris magnâ pompâ peracta, ut videre est apud Baronium numero primo. Celebratum etiam hoc anno Concilium Diospolitanum in causa Pelagii Hæresiarchæ. Nam Concilia Provincialia annis quibus hujusmodi

modi solemnia fiebant celebrata ut plurimùm fuisse, certum est.

416. *Theodosius Aug. VI.* & *Palladius* Occident. Consulatus is juxta II. Regulam à Theodosio sumptus, licet Quindecennalia idem Imperator anticiparit.

VI. *Theodosii Iunioris imperium.*

417. *Honorius Aug. XI.* & *Constantius II.* Triumphus Honorii de Attalo Tyranno, ut docet Prosper in Chronico; ideoque Consulatus is juxta V. Regulam. Constantius verò ipso, quo Consulatum iniit die, Placidiam Honorii Imperatoris sororem uxorem duxit, ut testis est Olympiodorus apud Photium.

418. *Honorius Aug. XII.* & *Theodosius Aug. VIII.* Quinta Quinquennalia Honorii cum patre, & Decennalia Theodosii post mortem patris imperantium; quæ utriusque Consulatûs causa.

419. *Monaxius* Orient. & *Plinta* Occident.

420. *Theodosius Aug. IX.* & *Constantius III.* Consulatus Theodosii juxta II. Regulam, ob Vicennalia nempe Imperii vivente patre suscepti, quæ tamen non nisi anno sequenti acta. Mors Constantii hôc annô ab Idatio in Chronico perperam collocata.

421. *Eustathius* Orient. & *Agricola*. Constantius Comes, & Magister militum, Patriciusque, genere Illyrius, ut docet Olympiodorus, qui optimam jam inde ab anno Christi 411. operam Honorio in debellandis Tyrannis, Barbarisque per Galliam navarat, post triplicem Consulatum, Honorii Imp. ope adeptum, Placidiamque hujus sororem uxorem ductam, in Imperium adscitus est ab eodem Honorio, ut docent Olympiodorus, Philostorgius lib. 12. cap. 12. aliique. Factum id sexto Idus Februarias, ut habet Theophanes hoc anno, quod tamen Prosper, Idatius in Chronico, omnesque ferè Chronologi in annum superiorem conferunt, sed perperam. Nam in legum eo anno datarum, & in Codice Theodosiano relatarum, titulo leguntur tantùm Honorii & Theodosii nomina, & in subscriptione: *Theodosio A. VIII. & Constantio V.C. III. Coss.* Contra verò quatuor Constitutiones hoc anno datæ in eodem Codice leguntur, quæ trium Imperatorum nomina præferunt. Prior est l. 4. *de repudiis* VI. Id Mart. dat. Ravennæ Eustathio & Agricola Coss. in cujus titulo legitur *Imppp. Honor. & Theod. & Constant. AAA. Palladio PF. P.* Posterior data est V. Kal. Aug. legiturque lib. 2. ejusdem Codicis, titulo 27. *Si certum petatur de Chirographis*, ubi lex prima sub hujus anni Consulibus data hunc titulum præfert: *Imppp. Honorius & Theodosius, & Constantius AAA. Palladio PF. P.* Certum itaque erratum fuisse à Baronio in Annalibus, aliisque, Constantii nuncupa-

tionem, vel 419. vel 420. consignantibus. Obiit hoc ipso anno idem Constantius quarto nonas Septembres, ut habet etiam Theophanes *cùm imperasset mensibus sex*, inquit idem Philostorgius. Vicennalia Theodosii Junioris cum patre Imperantis, quæ non tantùm Constantii nuncupatio, sed & plura alia signa indicant. Marcellinus enim in Chronico scribit: *Theodosius Imp. Eudoxiam Achinam duxit uxorem. Arcadio patri suo in foro ejus super immanem columnam, ingentem statuam idem Theodosius dedicavit. Cisterna Aetii constructa est.* Quæ tria etiam hoc anno refert Auctor Chronici Alexandrini, qui & ait aquam in Cisternam Pulcheriæ Augustæ immissam esse pridie Kalendas Februarii præsente Theodosio Augusto. Porro annis quibus hujusmodi solemnia fiebant, Imperatores aut eorum liberos frequenter matrimonium contraxisse observavi.

422. *Honorius Aug. XIII. & Theodosius Aug. X.* Sumptus uterque Consulatus juxta II. Regulam. Honorius enim Tricennalia Imperii vivente patre suscepti, Theodosius verò Quindecennalia Imperii post mortem patris administrati celebrarunt. Ad priora hæc Marcellini in Chronico verba pertinent: *In Tricennalia Honorii, Maximus Tyrannus, & Iovinus ferro vincti, adducti de Hispaniis, atque interfecti sunt.* Triumphus enim, ut sæpius dixi, cum hujusmodi festivitatibus conjungi solitus.

423. *Asclepiodotus* Orient. & *Marinianus* Occident. Honorius die XVIII. Kal. Septembris, uti scribunt Socrates & Theophanes, è vivis excessit. Idatius in Chronico ait: *Honorius actis Tricennalibus suis Ravennæ obiit*; sed probabile est eum intelligere Tricennalibus anno elapso actis, hôc obiisse.

VII. *Valentinianus III. Imperat.*

424. *Castinus* Occident. & *Victor* Orient. Valentinianus Constantii Augusti, & Placidiæ filius, Nobilissimus & Cæsar à Theodosio Juniore hoc anno factus, Thessalonicæque ab Helione Magistro officiorum, Cæsaris veste indutus est, teste Olympiodoro. Audiendus hac de re Marcellinus in Chronico: *Placidia mater Valentiniani Augusta nuncupata est. Valentinianus Cæsar creatus Theodosii Imperatoris Eudoxiam filiam sibimet desponsavit. Ioannes Regnum Occidentale, Honorio defuncto, invasit.* Est is, quem parte prima cap. ult. num. VI. Consulem se post arreptam tyrannidem in annum sequentem designasse diximus; quique eodem anno, ut scribit Prosper in Chronico à Placidia Augusta & Valentiniano Cæsare oppressus est. Natus erat Valentinianus Constantio & Galla Placidia matre *V. Nonas Iulias Monaxio & Plinta* Coss. inquit idem Marcellinus, anno nempe 419. Quare vix septennis hôc anno erat; ideoque eadem

dem Placidia Imperium ejus administrabat, miraque felicitate, ut ex iis, quæ Baronius in Annalibus Ecclesiasticis anno 449. habet, videre est. Quemadmodum porro Irene, quando cum Constantio filio decenni à Leone patre relicto, inaudito antea exemplo Consul processit, ut infra suo loco dicetur, sic Placidia Valentiniani tutrix, quod à nulla alia Principe fœmina factum reperimus, Decennalia, aliaque id genus vota Augustorum more celebravit. Elicio id ex nummo aureo cruciato, qui apud Joannem Jacobum Chifletium parte secundâ Historiæ Vesontionis pag. 116. extat, cujusque etiam apud Occonem pag. 569. mentio. Visitur in eo ejus effigies cum manu, quæ capiti ejus coronam imponit, circùm verò DN GALLA PLACIDIA PF AUG, & in postica, Victoria stans dextrâ crucis signum tenens, circùm VOT XX MULT XXX RM, infra CONOB, quæ vota, ut apparet, in ejus Quindecennalibus aut Vicennalibus nuncupata. Ex quibus & liquet eandem Imperatricem Quinquennalia & Decennalia antea edidisse. Observatu dignum tres Principes fœminas honores Imperatoribus tantùm concedi solitos sibi attribuisse, Herenniam nempe Etruscillam Volusiani Augusti uxorem, & præfatas duas Imperatrices. Extat namque ejusdem Herenniæ nummus apud Patinum, in quo Romanis literis scriptum est: S.C. quod Senatusconsultum indicat. Tum circùm ΔΗΜΑΡΧ. ΕΞΟΥCΙΑC. id est, *Tribunitia potestas.* Placidiæ Quinquennalia & id genus vota in serie fastorum non digessi, eam enim iisdem annis quibus filium eadem edidisse existimo. Ejus mortis tempus incertum nisi quod eam anno 449. adhuc vixisse constat, & cum sanctitatis opinione obiisse. Illud denique non prætermittendum Decennalia & id genus vota adeo Imperatoribus propria visa fuisse, ut ipsi etiam tyranni ea ederent, quemadmodum de Postumo suo loco vidimus, & de Magnentio, qui arrepto Imperio Occidentali Augustum se & Decentium fratrem Cæsarem appellavit, constat. Aliquot enim numismata ejus nomen præferentia exhibet Occo pag. 554. in quorum aversa parte sculptæ sunt duæ figuræ clypeum tenentes cum his verbis: VICTORIA DD. NN. AUGG. VOT. V. MULT. X. Ex quibus infert Tristanus tomo 3. pag. 642. eum quintum Imperii seu tyrannidis annum inchoasse, sed perperam. Sunt enim hæc vota Quinquennalia Imperii initio nuncupata, cùm is *mense Imperii quadragesimo secundo*, uti rectè Aurelius Victor & Zonaras habent, perierit.

425. *Theodosius Aug. XI.* & *Valentinianus Cæsar.* Valentiniani Consulatus juxta I. Regulam, Theodosii juxta III. Idem Valentinianus X. Kal. Novemb. à Theodosio creatus est Augustus. Ita Auctor Chronici Alexandrini, aliique.

426

426. *Theodosius Aug. XII.* & *Valentinianus Iunior Aug. II.* Valentiniani Consulatus juxta I. Regulam, Theodosii juxta II. Quinta enim Quinquennalia Imperii vivente patre suscepti hoc anno acta. Quam ob rem Paganorum sacrificia arceri, templaque eorum destrui, Crucisque conlocatione expiari hoc anno jussit l.25. *de paganis, sacrificiis, & templis.*

427. *Hyerius* Orient. & *Ardabures*, seu *Ardaburius* Occident. Vicennalia Theodosii post mortem Patris imperantis, ad quæ pertinent, quæ habet Auctor Chronici Alexandrini: *His Coss. instauratæ sunt Thermæ olim dictæ Constantinianæ, nunc autem Theodosianæ, perficientibus opus Hyero iterùm Præfecto Urbi, & Consulibus, mense Hyperberetæo V. nonas Octobris.* Quod & Marcellinus habet. Præterea idem Theodosius l.18. *de Medicis & Professoribus*, Privilegia à prædecessoribus Archiatris Palatinis concessa, quæ aliqui perfringere volebant, confirmavit. Ad hæc Vicennalia referri potest nummus, quem Occo inter Theodosii M. numismata perperam collocat; legitur enim in eo VOT. XX. MULTIS XXX. CONOB. & cernitur Victoria Crucem tenens, quemadmodumde Galla Placidia diximus. Unde patet quantum numismata hujusmodi solemnia repræsentantia differrent ab iis, quæ antiquitùs eorumdem solemnium occasione cudebantur.

428. *Felix* Occident. & *Taurus* Orient. Imperii Cæsarei Valentiniani III. Quinquennalia.

429. *Florentius* Orient. & *Dionysius*, vel *post Consulatum Felicis & Tauri.*

430. *Theodosius Aug. XII.* & *Valentinianus Aug. III.* Utriusque Consulatus juxta II. Reg. Valentinianus enim Imperii Augustei Quinquennalia, Theodosius Imperii, vivente patre, suscepti Tricennalia edidit. De posterioribus Marcellinus in Chronico ait: *Theodosius Imp. Tricennalia gessit*, quæ ideo anticipavit. Baronius anno 394. num.X. nummi ectypum exhibet cum epigraphe: DN. THEODOSIUS P. F. AUG. in postica duæ figuræ sedentes capite radiato conspiciuntur, additâ hac inscriptione: VOT. XXX. MULT.XXXX. & inferius CONOB. *vides*, inquit Baronius, *Theodosii Senioris veram, certamque vultûs effigiem. Ex adversa verò numismatis facie intueris expressè Sacerdotali decoros habitu geminos illos, quos in visu vidit Apostolos Ioannem atque Philippum expressos reddi. Habes etiam ex his, lector, inter alia unde antiquum Sacerdotalem habitum discas, simulque tonsuram intelligas, atque palliola humeros, ac pectus decorè ambientia, votaque nuncupata, atque multiplicata.* Sed, ut eruditè

Norisius

Norisius Dissert. de numismat Licinii cap. 3. ostendit, eo in nummo, non Theodosii Senioris, verùm Junioris Tricennalia vota hoc anno soluta, & nuncupata simul Quadragenaria, designantur, licet, uti notat Tristanus, in nummis in quibus vota soluta, & suscepta, mediis illis notis MULT. exprimuntur, quandoque designentur utraque vota tantùm nuncupata; quemadmodum in hoc nummo Joviani, qui mense Imperii octavo decessit, ideoque Quinquennalia edere non potuit, VOT. V. MULT. X. In præfato itaque nummo à Baronio adducto designantur Imperatores Theodosius ac Valentinianus Junior Consulari habitu induti, non verò gemini Apostoli habitu sacerdotali exornati; præsertim cùm Valentinianus Theodosio consobrino junior appareat. Imperatores autem radiato capite, quemadmodum nostra ætate Divorum imagines, in nummis passim exprimi solitos, docent eorumdem numismata apud Alamannum in Notis ad arcanam historiam Procopii, & Patinum pag. 497. In eo numismate ideò Theodosius solus exprimitur, & in adversa parte ipse cum Valentiniano Juniori, quia percussum fuit Constantinopoli quod designat CONOB. id est, *Con. ob. Constantinopoli obsignata*, nempè moneta.

431. *Bassus* Occident. & *Annochus* Orient.

432. *Aetius* Orient. & *Valerius* etiam Orient. Tricennalia Theodosii cum patre imperantis.

433. *Theodosius Aug. IV.* & *Maximus*. Theodosiii Consulatus juxta II. Regulam. Celebravit enim quinta Quinquennalia Imperii post mortem patris administrati, quorum etiam indicium habemus in libro undecimo Codicis Theodosiani, titulo 28. *de Indulgentiis debitorum*. Ubi quam lege nonâ anno 433. data, reliquorum Indulgentiam generalem quadraginta annorum tribuerat ab anno 368. ad annum 407. inclusivè, eandem lege decima sexta hoc anno tribuit viginti annorum proximorum, ab anno nempe 408. ad annum 428. qua de re videndus Gothofredus in Commentario ejusdem legis 9. *de Indulgentiis debitorum*.

434. *Ariovindus* Occident. & *Aspar* Orient. Decimus annus Imperii Cæsarei Valentiniani Junioris.

435. *Thaodosius Aug. XV.* & *Valentinianus IV.* Utriusque Consulatus juxta II. Regulam. Theodosius enim septima Quinquennalia Imperii vivente patre suscepti anno uno anticipata; Valentinianus verò Decennalia Augusti Imperii celebrarunt. Huc referendum quod scribit Marcellinus in Chronico: *Forum Theodosii Imp. in loco, qui Æliana dicitur, ædificatum est*; ac præterea Constitutio, quâ Ægypto

& *Alexandrinæ civitati, annonæque* variis rat onibus idem Theodosius consuluit, cujus fragmenta Gothofredus in Chronologia Codicis Thedosiani hoc anno memorat; ac denique *lex ultima, de Indulgentiis debitorum*, ab eodem Theodosio emissa.

436. *Isidorus* Orient. & *Senator*.

437. *Post Consulatum Isidori, & Senatoris*, vel *Aetius II.* & *Sigisvuoldus*.

VIII. *Theodosii Iunioris Imperium.*

438. *Theodosius Aug. XVI.* & *Faustus* Occident. Tricennalia Theodosii post patris mortem imperantis hoc anno acta, ideoque sumptus ab eo Consulatus juxta II. Regulam. Quindecennalia etiam Cæsarei Imperii Valentiniani Junioris. Ad priora solemnia referendus triumphus translationis Reliquiarum S. Joannis Chrysostomi à Baronio in Annalibus hoc anno descriptus, & insuper confirmatio Codicis Theodosiani, ut docet Gothofredus in ejusdem Codicis Chronologia, & in prolegomenis. Eorumdem Tricennalium mentio est in nummo ejusdem Imperatoris, qui ab Occone inter Theodosii Senioris numismata perperam relatus est. In eo legitur, *VOTIS XXX. MVLTIS XXXX.*

439. *Theodosius Aug. XVII.* & *Festus*. Sumptus is Consulatus à Theodosio juxta secundam Regulam; hoc enim anno Imperii vivente patre suscepti octava Quinquennalia celebravit, de quibus Marcellinus in Chronico scribit: *Theodosius Imp. octava Quinquennalia edidit.* Vide quæ in hac secunda parte cap.20. num.XV. hac de re scripsimus.

440. *Valentinianus Aug.V.* & *Anatolius*. Quindecennalia Imperii Augustei Valentiniani Junioris, uti Consulatus ejus demonstrat. Huc referendum quod scribit Theophanes: *hoc anno Cantharus, quod balneum fuit Alexandriæ completus est.*

441. *Cyrus* solus, Orient.

442. *Eudoxius, & Dioscorus*, uterque Oriental.

443. *Maximus II.* & *Paterius*. Septima Quinquennalia Theodosii post patris mortem imperantis, quod ostendit Chronicon Alexandrinum his verbis: *His Coss. dedicatæ sunt Thermæ Achilleæ mense Ianuario III. Idus Ianuarii.* Cùm enim ipso die natali Theodosii Imperatoris Thermæ illæ dedicatæ videantur, liquet eum in iis ædificandis, ac dedicandis ad hujusmodi solemnia respexisse, verumque esse quod diximus, Thermas, cæteraque id genus opera publica in similibus festivitatibus constructas, vel dedicatas fuisse, quod licet nullus, quod sciam, scripserit, adeo tamen clara, manifestaque sunt, quæ subinde adduximus testimonia, ut id in dubium minimè revocandum

eandum sit, neque enim ædificia aliaque hujusmodi opera publica, quæ ad rem istam non faciunt, prætermitto, sed quæ occurrunt in medium profero. Ex iisdem præterea verbis colligitur Theodosium non quarto Idus Januarii, ut mendosè in uno ejusdem Chronici Alexandrini loco scriptum, sed tertio Idus ejusdem mensis Augustum nuncupatum esse. Quæ lis præfato loco dirempta esse videtur.

444. *Theodosius Aug. XVIII.* & *Albinus* Occident. Hujus Theodosii Consulatûs rationem elicio ex Marcellino in Chronico, qui sub his Consulibus scribit: *Theodosius Princeps nona Quinquennalia dedit*, Imperii nempe vivente patre suscepti. Vide quæ de iis supra diximus cap. 2. num. XV. Valentiniani Junioris Imperii Cæsarei Vicennalia.

445. *Valentinianus Aug. VI.* & *Nomus.* Augustei Imperii Valentiniani Junioris Vicennalia, ideoque Consulatus is juxta secundam Regulam.

446. *Aetius III.* & *Symmachus*, ambo Occident.

447. *Ardabures*, & *Callipius*, seu *Alypius*: Prior Orient. alter Occident. octava Quinquennalia Theodosii. Quò referenda, quæ sub his Consulibus Marcellinus scribit: *Eodem anno urbis Augustæ muri olim terræ motu collapsi, intra tres menses, Constantino Præfecto Prætorio operam dante reædificati sunt.*

448. *Zeno*, & *Postumianus.* Quinta Quinquennalia Imperii Cæsarei Valentiniani Junioris in hunc, vel sequentem annum incidunt.

449. *Protogenes*, & *Asterius* vel ut alii, *Asturius.*

450. *Valentinianus Aug. VII.* & *Gennadius Avienus*, uterque in Occidente. Quinta Quinquennalia Imperii Augustei Valentiniani, ut ejus Consulatus ostendit. Marcianus octavo Kalendas Septembris feria sexta, non feria quinta, ut mendosè legitur in Chronico Alex. dicitur Imperator. Quinto Kalendas Augusti jam Theodosius è vivis excesserat. Ex Senatusconsulto, & voluntate Pulcheriæ eidem Marciano Imperium delatum.

IX. *Marcianus Theodosio Iuniori succedit.*

451. *Marcianus Aug.* & *Adelphius* Occid. Consulatus Marciani juxta primam Regulam.

452. *Herculanus* Occident. & *Sporatius.*

453. *Vincomalus*, & *Opilio* Occident. Imperii Cæsarei Valentiniani Tricennalia. Quò referendum quod legitur in Chronico Theophanis: *hoc anno Diocletianeum balneum Alexandriæ reparatum.*

454. *Studius* Orient. & *Aetius.* Quinquennalia Marciani Augusti hoc vel sequenti anno acta.

445. *Valentinianus Aug. VIII.* & *Anthemius*, qui postea in Occidente Imperator dictus est. Tricennalia Imperii Augustei Valentiniani, ideoque Consulatus is juxta secundam Regulam. Idem Imperator Kalendis Aprilis insidiis Maximi occisus est, quod eo die factum colligitur ex Anonymo apud Cuspinianum, qui eundem Maximum Imperium Occidentale eodem die arripuisse scribit, pridieque Idus Junias eundem etiam interfectum fuisse. Tum addit: *levatus est Imperator in Galliis Avitus sexto Idus Iulias.* Quod & sub hujus anni Consulibus contigisse auctor est Victor Tununensis. Quare errat Idatius in Chronico, ubi scribit, quarto regni Marciani anno Avitum Augustum appellatum fuisse; illius enim Imperatoris annus quintus ad finem tunc vergebat.

456. *Varanes* Orient. & *Ioannes* Occident. in Occidente verò Avitus Aug. ut ex Sidonii carmine septimo constat, idque juxta primam Regulam. *Captus est Imperator Avitus Placentiæ à Magistro militum Ricimere*, ait Auctor Anonymus apud Cuspinianum, factusque est Episcopus Placentinus, ut Auctor Miscellæ, & Victor Tununensis scribunt; hicque sub his etiam Consulibus hanc depositionem consignat: ille verò, sicut Jornanndes de rebus Geticis, ad paucos dies Regnum invasisse tradit. Turbat tamen Idatius in Chronico, ideoque explicandus: *Avitus tertio anno posteaquam à Gallis, & à Gothis factus fuerat Imperator, caret imperio, Gothorum promisso destitutus auxilio, caret & vitâ.* Valesius in Notis ad lib. 2. Evagrii cap. 7. observat in MS. codice, quo usus est Sirmondus, qui primus Chronicon illud publicavit, hunc locum ita legi: *tertio anno. Avitus septimo mense posteaquam à Gallis &c.* Et eundem Sirmondum has duas voces, *septimo mense*, omisisse, melius facturus inquit, si duas illas, *tertio anno*, expunxisset. Utrumque tamen subsistere potest. Nam Majorianus anno sequenti, ut tunc dicemus, Kalendis Aprilis in Occidente Imperator creatus est, postquam ab Aviti morte interregnum fuisset. Quod Idatium huic attribuisse indubitatum existimo; non solum quia Cassiodorus & Marius cum præfatis Auctoribus sub his Consulibus Avitum depositum fuisse scribunt; sed etiam, quia Evagrius lib. 2. cap. 7. tradit hunc Romæ imperasse menses octo. Quo pacto verum est eam depositionem mense circiter Martio factam fuisse; Evagrium enim menses incompletos, Idatium verò completos numerare manifestum est. Erratum porrò à Petavio in Rationario temporum, ubi docet Evagrium scripsisse Avitum imperasse menses decem, & dies octo, rursumque ibidem, & in Chronico, quando scribit Anonymum Cuspiniani tradere Avitum XIII. Kal. Octobris

captum

captum fuisse. Eum enim diem ac mensem ad mortem Remisci, de qua immediatè loquitur, referri certum est, perperamque in editione ejusdem Anonymi interjectum fuit punctum hoc modo: *occisus est Remiscus Patricius in Palatio Classis. XV. Kal. Octobris, captus est Imp. Avitus Placentiæ à Magistro militum Ricimere.* Punctum enim non post vocem *Classis*, sed ante vocem *Captus* apponendum. Is quippe Anonymus in brevi, sed accurato suo Chronico, diem ac mensem rebus quas narrat, postponit. Quæ scrupulosius scrutari placuit ad Chronologiam Imperatoriam, quæ Chronicorum & Annalium regula, exactè stabiliendam.

X. *Leo imperat.*

457. *Constantinus* Occident. & *Rufus* Orient. Marcianus pridie Kalendas Februarias vitâ functus est, ut ex Theodoro Lectore in Notis ad primum ejus librum eruditè deducit Valesius, colligiturque ex Marcellino, & Victore Tununensi, qui scribunt eum annis sex, ac totidem mensibus imperasse. Successit eidem in Imperio Orientali Leo genere Thrax, qui, ut habet Chronicon Alexand. levatus est Augustus *mense Peritio VII. Idus Feb.* Cui consentit Theophanes, qui ait Leonem Marciano mortuo subrogatum fuisse mense Fabruario. Ex quo corrigendus error, qui in ejus Chronicon irrepsit; paulò post enim in eodem legitur Marcianum *pridie* Kal. Maii obiisse, qui error Petavium in Chronico, aliosque viros doctissimos decepit. Majorianus Leonis voluntate Kalendis Aprilis hujus anni Imperator in Occidente est ordinatus, ut Anonymus apud Cuspinianum prodit.

458. *Leo Aug.* & *Majorianus Aug.* Uterque juxta primam Regulam.

459. *Patricius*, & *Ricimer* Occident.

460. *Apollonius*, & *Magnus* Occident.

461. *Severinus* Occident. & *Dagalaifus.* Majoriani Quinquennalia in hunc annum incidunt, quæ eum celebrasse ostendit numisma à Dufresnio V. C. in Dissertat. de numisinatis inferioris ævi num.42. allato, in quo nullâ Quinqennaliorum aut Decennaliorum mentione factâ legitur, VOTIS MULTIS, licet ipso ejus Imperii initio cudi potuerit, sicuti istud Joviani cum Epigraphe VOT. V. MULT. X. aliave similia: quia tamen primus Aprilis dies currentis anni quintum Imperii ejus annum inchoavit, non videntur cassa fuisse vota Sidonii Epigrammate 13. ut arbitrati sunt Scaliger lib. 5. de de emendat. temp. & Sirmondus in Notis ad Sidonium, qui sequentes hujus versus explicantes, perperam scripsêre, non ineunte, sed peracto Imperii lustro, Quinquennalia & id genus festa celebrari solita fuisse.

Multos purpura vestiat per annos.
Sic lustro Imperii perennis acto
Quinquennalia fascibus dicentur.

Anonymus à Cuspiniano in lucem editus sub his Consulibus hæc habet : *depositus est Imp. Majorianus à Patricio Ricimere Dertonæ IV. Nonas Augusti, & occisus est ad fluvium Hyram VII. Idus Augusti : ac levatus est Imperator Dominus Severus XIII. Kal. Decembris.* A Valentiniano secundo anno 392. apud Viennam in Delphinatu interfecto, ad Majorianum usque, nullum Principum in Gallia constitisse observat Sidonius *carmine* 5. *ad Majorianum.* num. 350. indeque insecuti postea Galliarum excidii causas repetit.

462. *Leo Aug. II.* & *Severus Aug.* Marcellinus Leonem II. solum profitetur, sed perperam : non tantùm enim Cassiodorus, Chronicon Alexandrinum, & Anonymus apud Cuspinianum utrumque edunt, sed quod rem planè dirimit Epistola quinta Hilarii Papæ ad Leontium Arelatensem tomo quarto Editionis Labbeanæ p. 1039. dicitur *data VIII. Kal. Februarias DN. Severo Augusto Consule*, & Epistola ejusdem Pontificis octava ad Episcopos diversarum provinciarum Galliæ dicitur *data III. Nonas Decembris GL. P. Severo Augusto Consule*, id est, *gloriosissimo Principe.* Cæterùm Severi Consulatus juxta I. Regulam, Leonis juxta II. Quinquennalia enim celebrasse non tantùm idem Consulatus, sed & quæ refert Theophanes, ostendunt. Ait enim : *hoc anno Præcursoris templum Studius extruxit, & traductos ex Insomnium mansione* (id est Acœmetarum Monasterio) *Monachos in eo posuit. Gratissimus quoque Præpositus S. Cyriaci extra portam Auream erexit ædem, in qua ipse mundo nuncium remisit.* Hoc etiam anno existimo Constantinopoli factam esse dedicationem nobilis Ecclesiæ in honorem S. Anastasiæ à S. Marciano Oeconomo Ecclesiæ Constantinopolitanæ erectæ, de qua sermo est in ejusdem Sancti Actis à Bollando & Henschenio die 10. Januarii illustratis. Nam licet Metaphrastes eorum Auctor annum non exprimat; quia tamen à Gennadio Constantinopolitano Patriarcha, qui anno 458. sedere cœpit, factam dicit capite tertio, non dubium quin de more in aliqua hujusmodi festivitatum peracta fuerit. Cumque ante annum 465. nulla alia occurrat; eaque Ecclesia ante eum annum dedicata sit, sequitur ea Encœnia in alium annum conferenda non esse; perperamque in Annalibus Ecclesiasticis anno 459. consignata fuisse; & Bollandum, ac Henschenium eadem in annum 464. ex sola conjecturâ tardiùs distulisse. Dixi porrò ea ante annum 465. acta, quia Metaphrastes postquam de iisdem locutus est, dixit in eadem

dem Ecclesia multa miracula patrata, illudque inter cætera, quod magno incendio Constantinopoli exorto, Marcianus Oeconomus ædem illam illæsam servaverit. Contigit illud incendium anno 465. uti iidem Actores ex Chronico Alexandrino, ac Marcellino ostendunt. Quare ante tempus illud ea Ecclesia dedicata. Verum quidem est Theophanem illud incendium anno 461. die secunda Septembris consignare, illudque miraculum eo anno narrare, sed major fides Marcellino, & Auctori Chronici Alexandrini videtur adhibenda. Quod si incendium istud rectè ab eodem Theophane, qui Cedrenum consentientem habet, consignatum fuerit, ea dedicatio anno præcedenti, quo Majorianus in Occidente Quinquennalia celebravit, ante mensem Septembrem, quo illud incendium ortum, facta fuit. Huc usque enim nulla mihi Ecclesiarum dedicatio occurrit, quæ in hujusmodi solemnia non inciderit.

463. *Vivianus*, & *Felix*.

464. *Rusticus*, & *Olybrius*.

465. *Basiliscus* Orient. & *Hermenericus*. In Chronico à Cuspiniano publicato legitur: *defunctus est Imperator Severus Romæ XVIII. Kal. Septembris*. Post eam mortem usque ad Anthemii nuncupationem interregnum fuit.

XI. *Leonis Imp. Decennalia.*

466. *Leo Aug. III.* & *Tatianus*. Leonis Consulatus juxta II. Regulam, Decennalia enim celebrasse ostendunt, quæ scribit Theophanes: *Magna cisterna ad Ioannis ædes extructa: balnea quoque duo, uni nomen Sanitas, alteri Decastasis: & Alexandriæ fluvius à Cherso ad Cypronem foveâ excavatâ deductus*. Verum est in eodem Auctore legi anno præcedenti Alexandriæ S. Joannis nomine opus constructum fuisse, & Baptismo lustrandis adjunctum ædificium: Heptabisum etiam publicum civitati restitutum. Sed id etiam hoc anno, vel saltem sequenti, quo Anthemius nuncupatus est Imperator, factum fuisse ex eodem Theophane deducitur, qui eodem tempore scribit eundem Anthemium à Leone dictum fuisse Imperatorem. Quidquid sit, in toto ejus nobilissimo Chronico nullum ædificium publicum usque ad hæc tempora memoratum, quin vel Imperatorum initio, aut annis quibus hujusmodi festivitates celebrarunt, consignatum fuerit. Præterea non dicimus non nisi annis, quibus Decennalia, aut id genus festa edebantur, publica opera confecta fuisse, urbes aut Ecclesias extructas, aliaque hujusmodi facta. Id enim absurdum, & à veritate alienum esset, cùm Hadrianus singulis ferè Imperii annis, aut templa, aut urbes, aut alia ædificia publica peregerit. Sed solùm dicimus ea de more iis annis acta.

467. *Pusæus*, *&* *Ioannes*. Anonymus Cuspiniani hæc habet: *Levatus est Imperator Dominus Anthemius Romæ prid. Idus Aprilis.*

468. *Anthemius Aug. II.* solus juxta I. Regulam.

469. *Zeno*, & *Marcianus*.

470. *Jordanes* Orient. & *Severus* Occident.

471. *Leo Aug. IV.* & *Probianus*. Leonis Consulatus juxta II. Reglam, Quindecennalia enim ejus in hunc annum cadunt. Quintus est hic etiam Anthemii Imperatoris Occidentalis annus pridie Idus Aprilis inchoatus.

472. *Marcianus* Orient. & *Festus* Occident. Anonymus Cuspiniani his Consulibus hæc habet: *Bellum civile gestum est Romæ inter Anthemium Imperatorem, & Ricimerem Patricium. Et levatus est Romæ Imperator Olybrius, occisus verò Imp. Anthemius V. Idus Iulias, defunctus verò est Ricimer XV. Kal. Septembris. Defunctus est Imp. Olybrius Romæ X. Kal. Novembris.*

473. *Leo Aug. V.* solus. Anonymus Cuspiniani ait: *levatus est Imperator Glycerius Ravennæ III. Nonas Martias.* Sumptus hic à Leone Consulatus, vel propter bella civilia, quæ in Occidente ardebant, vel propter depositionem vestis Beatæ Virginis ad Blachernense templum à Pulcheria Constantinopoli ædificatum, de qua Cedrenus hoc anno agit, quæque magnificâ pompâ peracta est, ut videre est apud Nicephorum lib. 15. cap. 26. Præterea Leo Imperator Leonem Juniorem Ariadnæ filiæ & Zenonis filium Imperatorem renuntiavit, ut rectè Theophanes & Cassiodorus in Chronic. Licet Marcellinus hanc nuncupationem anno tantum sequenti recitet. Quare hæc nuncupatio, vel suprà dicta, causa hujus Consulatûs fuêre, qui ideo sumptus est juxta VI. Regulam.

XII. *Vtroque Leone de mortuo Zeno imperat.*

474. *Leo Iunior Augustus* solus, juxta II. Regulam. Ex quo & constat anno superiori ad Imperium evectum fuisse, unde Auctor Anonymus à Cuspiniano editus, qui tunc vivebat, hunc Consulatum his verbis consignat: *Domino Leone Iuniore Augusto Cons.* Leo Senior mortuus est *mense Ianuario Indictione duodecima.* Ita Theodorus Lector in fine libri secundi, & Theophanes in Chronico, qui addit mense Februario Zenonem ab eodem Leone Juniori filio coronatum fuisse, huncque solos menses decem cum proprio patre Zenone regnasse. A quo non diversa scribit Chronicon Alexandrinum dicens Leonem Juniorem *undecimo Consulatus sui mense, Dio mense, seu Novembri* morbo extinctum esse. In hujus Leonis Junioris & Imperatorum Occidentalium, qui per hæc tempora regnarunt, nummis, primùm legitur titulus perpetui Augusti hoc modo: DN. LEO

PERPET.

PERPET. AUG. vel DN. FL. ANTHEMIUS PP. AUG. id eſt, *perpetuus Auguſtus.* Qua de re plurima infra exempla occurrent. Nutabat interim Imperium Occidentale, mox collapſurum; ſcribit enim Anonymus à Cuſpiniano primùm editus: *dejectus de Imperio Glycerius in portu urbis Romæ. Eo anno levatus eſt Dominus Julius Nepos VIII. Kal. Iulias.*

475. *Zeno Aug. II.* ſolus, ſecundum I. Regulam. *Intravit Ravennam Patricius Oreſtes cum exercitu, & fugavit Imperatorem Nepotem ad Dalmatias V. Kal. Septembris. Eo anno levatus eſt Auguſtulus Imperator Ravennæ à Patricio Oreſte patre ſuo pridie Kal. Novembris.* Ita Auctor Anonymus Cuſpiniani.

476. *Baſiliſcus II.* & *Armatus*, uterque Orientalis. Marcellinus, Theophanes & Victor Tununenſis, quos Petavius in Chronico, aliique multi ſequuti ſunt, ſcribunt Baſiliſcum hunc Verinæ Zeronis ſocrûs fratrem, ſub anni præcedentis Conſulatu Imperium invaſiſſe, quod ſine dubio à veritate alienum. Extat enim planè aureum teſtimonium, nemini hactenus obſervatum, in Codice Juſtinianeo lib. 5. tit. 12. *de jure dotium*, quo probatur hujus anni initio Zenonem adhuc imperaſſe; ibi enim lex 28. præfert in titulo: *Imp. Zeno A. Æliano Præfecto Prætorio*, & ſubſcribitur: *dat. Kal. Januar. Baſilio II. & Armaſio Coſſ.* legendum *Baſiliſco & Armato Coſſ.* nondum itaque hujus anni initio Zeno in Iſauriam fugerat, nec Baſiliſcus Imperator acclamatus fuerat. Præterea in lib. 5. ejuſdem tit. 27. l. 5. *de naturalibus liberis* dicitur, *Dat. X. Kal. Mart. Baſilio* II. *& Armaſio Coſſ.* legendum etiam ut in præcedenti *Baſiliſco II. & Armato*, & in ejus titulo legitur, *Imp. Zeno Sebaſtiano Præfecto Prætorio.* Quod ex ipſomet etiam Tununenſi confirmatur: qui ait Ariadnam Auguſtam, Zenonem in Iſauriam fugientem, *ſub hyemis diſcrimine navali itinere* ſubſequutam eſſe. Quod tempus recte conſignatum eſſe, ea quæ de tyrannidis ejuſdem duratione dicemus, oſtendent. Quoad Imperium Occidentale Anonymus à Cuſpiniano editus hæc ſcribit: *Levatus eſt Odoacer Rex X. Kal. Septembris. Eo etiam anno occiſus eſt Oreſtes Patricius Placentiæ V. Kal. Septembris.* Addit Marcellinus in Chronico eundem Odoacrem Gothorum Regem his actis Auguſtulum filium Oreſtis in Lucullano Campaniæ Caſtello exilii pœnâ damnaſſe, in eoque Imperium Occidentale, quod Octavianus Auguſtus tenere cœperat, periiſſe, & Gothos dein Reges Romam obtinuiſſe.

CAPUT ULTIMUM.

Consulatuum Cæsareorum ab Imperii Occidentalis excidio, ad Fastorum Romanorum Consularium finem Rationarium; ac Decennalium & id genus festorum, per eosdem annos ordinatio & finis.

I. *Zeno in Imperium restituitur.*

477. P. *C. Basilisci II. & Armati.* Basiliscus *intra octo, post annum, menses Imperii*, ut testis est Procopius libro primo Historiæ Vandalicæ, cui consentiunt Tununensis, & Cyrillus Monachus in vita S. Sabæ, Zenoni deditur, qui eum *cum liberis, & uxore in Cappadociam misit, acri hyeme*, subjungit idem Procopius. Facta ea restitutio ante mensem Octobrem currentis anni, ut patet ex septima Epistola Simplicii Pontificis Romani post Consulatum Basilisci & & Armati, VIII. Idus Octob. data, in qua de recuperato Imperio Zenoni gratulatur. Quare errat Auctor Chronici Alexandrini, qui hanc restitutionem in annum sequentem conjicit, cúmque Octobris initio de ejus restitutione nuncium jam Romam allatum esset, liquet eundem Basiliscum anni elapsi initio tyrannidem arripuisse, & præsenti circa Septembrem eundem Zenoni deditum, qui instanti hyeme illum in Cappadociam misit, ubi miserè periit. Petavius in Rationario temporum, quæ de tempore captæ à Basilisco tyrannidis in Chronico scripserat, retractavit, illudque optimè consignavit.

478. *Illus* solus.

479. *Zeno Aug. III.* solus. Quinquennalia Zenonis, ut ejus Consulatus demonstrat.

480. *Basilius Junior* solus Occident. Anonymus à Cuspiniano editus hoc anno habet: *Occiditur Nepos Imperator VII. Idus Maias*, hunc Orestes Imperio abdicarat, & comitum suorum insidiis, *haud longè à Salonis, sua in villa occisus est*, inquit Marcellinus in Chronico. Unde ad mortem usque Imperium retinuit.

481. *Placidus* solus.

482. *Trocondus*, & *Severinus.*

483. *Faustus* solus.

484. *Theodoricus*, & *Venantius.* Is Theodoricus Rex Gothorum erat, qui neque à Marcellino, neque ab auctore Chronici Alexandrini cum titulo Regis editur, licet Anonymus à Cuspiniano editus hujus

hujus anni Consules his verbis memoret: *D.N. Theodorico Rege, & Venantio V. C. Coss.* Sed prima parte hujus Dissert. cap.7. num. VII. ostendimus, in actis publicis subscribendis Regem vocatum non fuisse. Decennalia Zenonis, qui eodem Principe Consule ea edere voluit. Horum solemnium signum nuncupatio Basilisci Armati magistri militiæ filii, quem hoc anno idem Zeno Cæsarem creavit, & post cædem ejus patris, Episcopum Cyzicenum Hellesponti Metropolitam inauguravit, ut inquit auctor Chronici Alexandrini hoc anno; ac præterea dedicatio Lauræ S. Euthymii Abbatis in Monasterium mutatæ, quam hoc anno die XIII. Decembris celebravit Martyrius Patriarcha Hierosolymitanus, ut docent Bollandus & Henschenius in Illustratione Actorum præfati Euthymii die XX. Januarii paragrapho IV.

485. *Symmachus* solus Occident.

486. *Longinus*, & *Decius* Occident.

487. *Anicius Manlius Severinus Boetius.* Occident.

488. *Dynamius* Occid. & *Sifidius.* Quindecennalia Zenonis, quorum index quod scribit Theophanes de S. Eustathii Reliquiarum translatione: *hoc anno Calandion Antiochenus Episcopus Eustathii magni Reliquias Philippis, ubi Sanctus exul obierat, transtulit, totâ Antiochiâ civitate ad duodecimum milliare in occursum cum plurimo honore effusâ.* Victor Tununensis translationem hanc in annum 490. Baronius in annum 482. conjiciunt. Sed Zenonis Quindecennalia litem dirimunt, ipseque Valesius, qui in Notis ad librum 4. Socratis cap.14. Victoris calculo standum contendit, in Observationibus tamen ad Evagrium, de Petro Fullone Episcopo Antiocheno cap.3. ubi Calandionis Episcopatûs tempus discutit, loquens, fatetur in Victore Tununensi miram esse perturbationem.

489. *Eusebius*, & *Probinus* Occident.

490. *Longinus II.* & *Avienus Faustus* Occident. Initium prioris Imperii Theodorici Gothorum Regis in Italia, uti alibi diximus.

II. *Imperium Anastasii.*

491. *Olybrius* solus Occident. Zeno Augustus epilepsiâ correptus mense Xantico sive Aprili obiit, & Ariadna Anastasium ex Silentiario creavit Imperatorem, qui, ut habet Chronicon Alexandrinum, inauguratus est quinto Aprilis hebdomadis majoris, in quo tamen errat. Nam ea feria hoc anno in 18. Aprilis diem incidit. Dedicata est Basilica Lauræ S. Sabæ anno ætatis ejus 53. qui Christi erat 491. ut habet Bollandus in vita Euthymii Magni die vicesima Januarii, paragrapho quarto.

492. *Anastasius*, & *Rufus* Occident. Anastasii Consulatus juxta I. Regulam.

493. *Eusebius II.* Orient. & *Albinus* Occident. Hoc anno Theodoricus Ravennam ingressus Odoacrem interemit, cœptaque inde nova hujus Italiæ Regis Epocha, à qua, sicuti & à priori, anno 490. inchoatâ, ejus Quinquennalia, Decennaliave deducenda; utriusque enim Imperii hujusmodi solemnia celebrasse, quæ infra dicam, evincent, ostendentque hactenus erratum esse in unica tantùm Epocha Theodorico attribuenda.

494. *Præsidius* Orient. & *Asterius* Occident.

495. *Viator* solus, Occident.

496. *Paulus* solus, Orient. Erat is frater Anastasii Imperatoris, quo Consule voluit is Quinquennalia agere, ut colligitur ex his Marcellini in Chronico verbis: *Augustatico suo dudum Anastasius militibus præstito, donativum quoque hoc fratre Consule tribuit.* Donativum enim quod Principes Romani simul atque Augusti à militibus nuncupati erant, erogabant, recentior latinitas *Augustaticum* dixit, uti jam à viris doctis observatum. Quod etiam donativum in Quinquennalibus & id genus festis, quod hæc essent quædam renovatio Imperii, militibus tribuebatur.

497. *Anastasius Aug. II.* solus. Non solùm Anastasius, sed & Justinus Senior, & Justinianus, qui ei succesſêre, septimo Imperii anno Consulatum sumpsêre; eoque anno eadem peracta, quæ annis Quinquennalibus & id genus festis destinatis; ut ostendimus parte secundâ hujus Dissertationis.

498. *Ioannes Scytha*, Orient. & *Paulinus*, Occident.

499. *Ioannes Gibbus*, Occident.

500. *Patricius*, & *Hypatius*, ambo Orientales. Decennalia Theodorici Italiæ Regis, de quibus cap.3. num.XI. actum est. Illud hîc tantùm observandum Anastasium Imperatorem hoc anno ob ea solemnia Hypatium sororis suæ filium Consulem procedere voluisse.

501. *Pompeius* Orient. & *Avienus* Occident. Decennalia Anastasii Imperatoris, quæ ostendunt primùm Consulatus: Pompeius enim nepos erat Anastasii, frater nempe Hypatii superioris anni Consulis, ejusdem Imperatoris sororis filii: secundùm Ludi theatrales hoc anno facti, de quibus Marcellinus in Chronico. Tertiùm quia sanctus Elias unus è successoribus Euthymii Magni Abbatis novam Ecclesiam Deiparæ Virginis à S. Saba constructam dedicavit *primô Iulii, Indictione nona*, hoc nempe anno, ut ostendunt Bollandus & Henschenius in Actis nuper citatis S. Euthymii. Quartùm Theophanes hoc

hoc aanno habet: *hoc anno Chryſargyrum tributum, & venationes ſive pugnas cum beſtiis publicas Anaſtaſius abolevit; & Magiſtratus qui antea venales erant, gratis contulit*. De exitiali illo tributo ſuperius loquuti ſumus. Verum quidem eſt Marcellinum in Chronico ſub anni præcedentis Conſulibus ſcribere: *Anaſtaſius Imp. donativum Illyricianis militibus per Paulum Tribunum Notariorum erogandum miſit*, ſed miſsâ ſub finem hujus anni, uti exiſtimandum, pecuniâ, quia ſequentis initio quinquennale ſtipendium in Decennalibus Imperatoris ſolvendum erat.

502. *Avienus Iun.* Occident. & *Probus* Orient. Hoc anno Theodoricum Italiæ Regem poſterioris Imperii Decennalia celebraſſe, tria oſtendunt. Primum, Conſulatus Probi, ſororis Anaſtaſii Imperatoris filii; ideo enim tres ejuſdem nepotes deinceps his tribus annis Conſules proceſſerunt, ob tria quæ in iiſdem Decennalia fienda erant. Secundùm, quod ſub his Conſulibus Caſſiodorus in Chronico ſcribit: *His Coſſ. DN. Rex Theodoricus aquam Ravennam perduxit, cujus formam ſumptu proprio inſtauravit, quæ longis ante fuerat ad ſolum reducta temporibus*. Qui Auctor, cùm anno 500. quo Theodoricus priora Decennalia celebravit, alia id genus Romæ facta ſignificet, patet ea horum ſolemnium effectus fuiſſe. Tertium, ejuſdem Imperii Quindecennalia, & Vicennalia, de quibus infra.

503. *Dexicrates*, Orient. & Voluſianus Occident.

504. *Cethegus* ſolus, Orient.

505. *Sabinianus* Orient. & *Theodorus* Occident.

506. *Areobinda* Orient. & *Meſſala* Occident. Quindecennalia Anaſtaſii; quò referenda quæ ſcribit Auctor Chronici Alexandrini: *His Coſſ. Anaſtaſii Principis ſtatua, in eodem loco, quô dudum Theodoſii Magni ſteterat, ſuper immanem columnam in foro Tauri ſtatuta eſt*. Quod etiam habet Theophanes, qui addit: *hoc eodem anno plura ex ære opera ex his, quæ poſuit Magnus Conſtantinus, Anaſtaſii juſſu conflata ſunt*.

507. *Anaſtaſius Aug. III.* & *Venantius* Occident. Ab hoc Conſulatu ad ſecundum ejuſdem Imperatoris anni ſunt decem elapſi, & ad ſequentem ab eo geſtum decem alii anni, ex quo, loco laudato collegimus Anaſtaſium in Conſulatus Cæſareos aliquam mutationem invexiſſe.

508. *Celer*, & *Venantius*. Quindecennalia Theodorici poſt Odoacrem occiſum imperantis, quod oſtendit ædificatio Monaſterii à S. Cæſario Arelatenſi Epiſcopo, hoc anno cœpta. In ejus enim vita à S. Cypriano Epiſcopo Tolonenſi ſcriptâ dicitur, Alarico Rege

Gothorum à Clodoveo Francorum Rege in conflictu perempto, Theodoricum Italiæ Regem missis ducibus suis in eam Provinciam ingressum esse, *in hac ergo*, inquit, *obsidione, Monasterium, quod sorori ejus S. Cæsariæ & sanctis Virginibus construebatur, magna ex parte destructum est.* Qui exercitus hoc anno ad urbem Arelatensem, quæ Gothis parebat, quæque à Francis obsidebatur, liberandam, missus; ut docet Cassiodorus in Chronico. Hoc itaque vel præcedenti anno Monasterium illud cœptum; ideoque & ea solemnia à Theodorico celebrata. Vide quæ infra anno 512. de eodem dicimus.

509. *Importurus Iunior* solus.

510. *Amicius Manlius Severinus Boetius*, Occident. & *Eutharicus* Orient.

511. *Felix* Occident. & *Secundinus* Orient. Vicennalia Anastasii Imperatoris, cujus index legatio S. Sabæ rogatu Eliæ Hierosolymorum Episcopi ad Anastasium pro fidei Catholicæ causâ suscepta, quam Cyrillus in ejus vita dicit egisse cùm annos 73. natus esset. Natus autem erat Theodosio XVII. Consule, mense Januario, anno sc. Christi 439. ut ostendunt Bollandus & Henschenius in Illustratione Actorum S. Euthymii Magni, die 20. Januarii. Quare hoc anno ad præfatam ætatem pervenerat.

512. *Paulus*, & *Mucianus* Orient. Vicennalia posterioris Imperii, Theodorici in Italia, quæ indicat dedicatio Monasterii à S. Cæsario Arelatensi Episcopo post Arelatem à Francorum obsidione liberatam perfecti, die XXVI. Augusti facta, ut discimus ex Auctore vitæ ejusdem sancti anno 542. ut alias ostendemus vitâ functi: *erant*, inquit, *constitutionis Monasterii ipsius eo tempore anni pleni triginta, sexto Kalendarum Septembrium, & post diem dedicationis Monasterii sui beatam animam lætus emisit ad Christum.* Si enim ab anno 542. quo ea mors contigit, per annos triginta retrocedas, pervenies ad præsentem, quo ideo ea dedicatio facta, quia Theodoricus posteriora sua Vicennalia celebravit. Quod si quis contendat S. Cæsarium anno tantùm 543. ad cœlestem patriam migrasse, inde non aliud sequetur, quàm præfata solemnia, Encœniaque anno sequenti 513. facta esse, annô nempe posterioris Imperii vicesimô evolutô.

513. *Clementinus* Orient. & *Probus*.

514. *Senator* solus Occident. Est hic M. Aurelius Cassiodorus Senator.

515. *Anthemius* Orient. & *Florentius* Occid. Quinta Quinquennalia Anastasii Imperatoris hoc anno facta, quod Marius in Chronico indicat quando scribit: *His Coss. Monasterium Acauno à Rege Sigismundo*

mundo constructum est, de quo celeberrimo Monasterio videndus Baronius ann. 526. n.44. ubi de eo agit, ejus enim fundationis tempus ignoravit.

516. *Petrus* solus, Occident.

517. *Anastasius Aug. IV.* & *Agapitus.* De hoc Anastasii Consulatu loco suprà laudato actum. Marcellinus in Chronico Anastasium nullâ numerali notâ, aut titulô Imperatoris profitetur, licet præcedentem ejus Consulatum cum numerali nota III. exhibuerit. Sed hunc Anastasium alium non esse quàm Imperatorem ostendit Codex Justinianeus, in quo lib.6. tit.27. *de naturalibus liberis* lex quarta dicitur *dat. Kal. April Anastasio A. IV. & Agapito Coss.* Ac præterea ejusdem Anastasii epistola ad Hormisdam Pontificem Romanum, quæ refertur tomo 4. Conciliorum pag. 1469. *data V. Idus Iulii Constantinop. Anastasio Aug. IV. & Agapito V. C. Coss.* Emendanda porrò subscriptio *l.* 5. *de Advocatis divers. judicum*, quæ legitur lib. 2. præfati Codicis tit. VIII. ab eodem Anastasio *data Kalend. April. Anatolio, & Agapito Coss.* legendumque *Anastasio & Agapito Coss.* cùm Anastasio imperante Anatolius Consul non fuerit. Ab hoc autem Anastasii Consulatu, ad III. ejus Consulatum, anni sunt decem, ab eo ad II. totidem. Quare aliqua mutatio in Consulibus Cæsareis facta.

518. *Magnus* Orient. & *Florentius* Occident. Anastasius hoc anno *ad alteram vitam migravit, cùm per annos viginti septem, ac menses tres, diesque totidem Imperium Romanum administrasset.* Ita Evagrius libro tertio, capite ultimo, qui libri sequentis initio dicit Justinum genere Thracem Imperialem purpuram sumpsisse *die nona mensis Iulii*, qua in re Chronicon Alexandrinum suffragatorem habet. Ex qua die rectè in eo constituta locus est existimandi Anastasii Imperii tempus variè ab Antiquis computatum, rectè etiam ab eo numeratum fuisse; sicque anno 491. die sexto Aprilis, si ultimum terminum Evagrius exclusit, Zenonem, cujus emortualis dies à nullo ex Antiquis adnotatus, periisse. Ab ea enim die ad nonum Julii hujus anni huiusmodi tempus interjicitur. Fuisse tamen aliquod dierum interregnum post Zenonis mortem ab eodem Evagrio in Imperio Anastasiano computatum, deducitur tum ex præcipitata ejusdem Zenonis morte; tum ex eo quod Marcellinus in Chronico scribit Anastasium regnasse annos 27. menses 2. dies 29. quo pacto die tantùm nonâ Aprilis anni 491. Imperium susceperit, dieque decima octavâ ejusdem mensis coronatus Zeno fuerit.

III. *Imperium Iustini Senioris.*

519. *Iustinus Aug.* & *Fl. Eutharicus* Occident. Consulatus Justini juxta I. Regulam.

520. *Vitalianus* Orient. & *Rusticus*.

521. *Iustinianus* Orient. & *Fl. Valerius* Occident. Justinianus is postea Imperator fuit, cujus Consulatus propter magnas liberalitates, de quibus Marcellinus in Chronico, famosissimus fuit.

522. *Symmachus*, & *Boëtius*, ambo Occident.

523. *Maximus* solus Occident. Quinquennalia Justini Imperatoris, quæ ostendunt quod habet Cedrenus hoc anno: *Augustali Corona Theodoram uxorem suam ornavit, quam mortuâ Euphemiâ duxerat.* Addit multos Manichæos suppliciis affecisse, quare rectè Baronius in Annalibus num. XIII. ad hunc annum refert *l.* 12. *Codicis Iustinianei de hæreticis & Manichæis* nullis Consulibus subscriptam quam idem Imperator adversus Hæreticos & infideles promulgavit, qua undique Manichæi expelluntur, & capite puniuntur.

524. *Iustinus Aug. II.* & *Opilio*. Justinus Anastasii exemplo, anno Imperii septimo Consulatum cepit, qua de re suo loco actum. Quinta Quinquennalia prioris Theodorici in Italia Imperii, quæ ostendit dedicatio Basilicæ Beatæ Mariæ Arelatis ædificatæ hoc anno peracta in Concilio Provinciali Episcoporum in eadem urbe ob id coactorum.

525. *Probus Iunior* Occident. & *Philoxenus*.

526. *Olybrius*, solus, Occident. Die tricesimâ Augusti Theodoricus Italiæ Rex è vivis excessit, de cujus morte & duplici Epocha, vide quæ diximus in hac tertia parte, cap.2. n.XV. cui hoc addendum, Anonymum à Valesio editum testari Theodoricum dum Ravennam, in qua clausus erat Odoacer Rex, obsideret, legationem ad Zenonem Imperatorem misisse, *ab eodem* sperantem *vestem se induere Regiam.* Tum anno 493. occiso Odoacre, quod *post Idus Iulias* factum docet, *Gothi sibi confirmaverunt Theodoricum Regem, non expectantes jussionem novi Principis*, inquit idem Anonymus; quod hactenùs ignoratum fuerat. Ex dictis porrò liquet duplicem Theodorici Epocham, dupliciaque Decennalia & id genus festa legitimis fundamentis innixa esse.

IV. *Imperium Iustiniani.*

527. *Mavortius* solus. Occident. Justinus Kal. Aprilis Justinianum sororis suæ filium Imperii participem facit, ipseque Kal. Augusti decessit, quod magis infra explicabitur. Ea porro Justiniani nuncupatio ostendit eum hoc anno ante mortem Decennalia celebrasse.

528. *Iustinianus Aug. II.* solus, juxta I. Regulam.

529. *Decius* solus Occident. Hoc anno Arausione in Gallia, quæ

urbs

urbs ad Reges Italiæ pertinebat, celebratum adversus Semipelagianos Concilium occasione dedicationis Ecclesiæ illic à Liberio Præfecto ejus Galliarum partis, quæ Athalarico Gothorum Regi subjacebat, constructæ, propter cujus Encœnia Episcopi convenerant. Quare cùm suo loco ostenderimus Theodoricum Italiæ Regem Decennalia celebrasse, probabile est ejus successores idem præstitisse; ideoque hoc anno Athalaricum Quinquennalia anno uno antevertisse. Advertendum porrò in reliquis Occidentis partibus, in quibus Imperium Romanum defecerat, dedicationes Ecclesiarum & id genus alia quocumque indiscriminatim tempore paulatim acta fuisse, Idemque postea in Oriente factum. Qua de re plura inferiùs.

530. *Lampadius*, & *Orestes*, ambo Occident.

531. *Post Consulatum Lampadii* & *Orestis*. Tam Oriens enim quàm Occidens hoc anno sine Consulibus fuit. Quinquennalia Justiniani, quò referendum illud à Marcellino in Chronico scriptum: *His Coss. Codex Justinianus orbi promulgatus est*. Sicut enim Codex Theodosianus in anno hujusmodi solemniis dicato, ita & Justinianeus publicatus.

532. *Iterum*, seu *anno secundo post Consulatum Lampadii & Orestis*.

533. *Justinianus Aug. III.* solus. Is Anastasii & Justiniani exemplo septimo Imperii anno Consulatum edidit: cujus arcani causa adhuc ignota, ut suo loco diximus.

534. *Justinianus Aug. IV.* & *Decius Theodorus Paulinus*. Is ultimus Occidentalium Consulum fuit, bello Gothico ne deinceps alii crearentur prohibente. Ultimus & hic Cæsareorum Consulatuum ordinariorum, qui à Justiniano sumptus est ob bellum Vandalicum anno elapso cœptum, currentique confectum: quô & Belisarius, cui illud commissum fuerat, antiquorum Imperatorum more triumphavit, ut docet Theophanes in Chronico hôc anno, & Baronius in Annalibus explicat num. 53. hujus etiam Consulatûs occasione factum, quod Auctor Chronici Alex. scribit: *His Coss. Justinianus Codex renovatus est, adjunctis novis, post priorem Codicem, constitutionibus, jussusque est antiquato priore suam obtinere vim sive auctoritatem IV. Kal. Iun. Indict. XII.*

535. *Fl. Belisarius* solus in Oriente, juxta V. Regulam, ut dictum est capite 9. num. IX. In posterum bello gothico prohibente Consules primò in Occidente creari desiti, mox Occidentis exemplum Orientales quoque sequuti sunt. Quo factum est, ut Era Dionysiana nuper à Dionysio Exiguo proposita faciliùs admissa fuerit,

viresque eundo acquisierit, quam, si Consulatus viguisset, magnam passam fuisse contradictionem non dubitandum.

536. *Post Consulatum Belisarii.*

V. *mperium ustiniani à Decennalibus ejus usque ad mortem.*

537. *Post Consulatum Belisarii II.* id est, *anno secundo.* Decennalia Imperatoris Justiniani, quorum index quæ scribit Marcellinus in Chronico: *Ecclesia major Constantinopoli ab Imperatore Iustiniano singulariter in mundo constructa dedicatur die V. Kalend. Ianuarias.* Qua de re videndus etiam Theophanes. Referenda & ad hæc solemnia Novella Constitutio, quæ inter Græcas est 47. hoc anno die nona Kalendas Julii. Qua Justinianus sancivit: *in omnibus instrumentis in primis poni annum Imperatoris, post Consules, tertio loco Indictionem, & inde mensem ac diem.*

538. *Ioannes* solus, Orient. Aliqui tamen huic Collegam adjungunt Volusianum, eo quod Epistola Vigilii ad Eutherium, quæ tom. 5. Concil. pag. 314. refertur, dicitur *data Kalendis Martiis Volusiano & Ioanne viris Clarissimis Coss.* in quibusdam editionibus loco *Volusiani* scribitur, *Vuilisario.* Sed utrobique malè; immediatè enim post eam Epistolam refertur alia ejusdem Pontificis sexto post die ad Cæsarium Episcopum Arelatensem *data pridie Nonarum Martiarum Ioanne Viro Clarissimo Consule*, quæ subscriptio Volusiani nomen in præcedentem intrusum fuisse ostendit: quam etiam ob rem non tantùm Marcellinus, & Marius Aventicensis solum Joannem Consulem edunt, sed is etiam solus in variis Justiniani Rescriptis apud Julianum Antecessorem ejusque Novellis legitur. Quare perperam Onuphrius lib. 3. Fastorum scribit Volusianum hoc anno suffectum fuisse, ejusque mentionem esse in Codice Justinianeo; nam per hæc tempora Consules ordinarii annui erant, nullaque in Codice Justinianeo hujus Volusiani mentio, qui, si Consul, non nisi Honorarius fuit.

539. *Appio* solus, filius Strategii in Oriente.

540. *Iustinus Iunior* solus, Orient.

541. *Fl. Basilius Iunior*, qui novissimus privatorum fuit, qui Consulatum ordinarium gesserit, annoque nomen dederit. Quindecennalia Justiniani, quò referenda quæ scribit Theophanes: *occursus Domini mensis Februarii II. celebrari cœpit.* Quod festum licet propter pestem, quæ Bysantii grassabatur, invectum, huc tamen etiam spectat.

542. *Post Consulatum Basilii.*

543. *P. C. Basilii II.*

544. *P. C. Basilii III.*

545. *P. C. Baſilii IV.*

546. *P. C. Baſilii V.*

547. *P. C. Baſilii VI.* Hieronymus Rubeus in hiſtoria Ravennatenſi lib. 3. ſcribit *anno poſt Conſulatum Baſilii ſexto Indictione X.* Eccleſiam S. Vitalis dedicatam fuiſſe, iiſque ſolemniis Juſtinianum Imperatorem, & Theodoram Auguſtam interfuiſſe. Alemannus in Notis ad Hiſtoriam Arcanam Procopii cap.9. utrumque tunc minimè in Italia fuiſſe rectè obſervavit, ſed non ideo hæc Encœnia hoc anno facta, negari poteſt; cùm nec Rubeum, nec à quibus accepit, Eccleſiarum dedicationes per hæc tempora, annis in quos Imperatorum Vicennalia & id genus feſta incidebant, celebrari conſuetum fuiſſe, obſervaſſe certum ſit. Licet porrò Juſtinianus in annum ſequentem Vicennalia diſtulerit, non ideo tamen templorum dedicationes, ſimiliave omiſſa, ut jam ſupra à nobis animadverſum.

548. *P. C. Baſilii VII.* Hoc tantùm anno Juſtinianum Vicennalia celebraſſe, horum ſolemnium indicia oſtendunt; in calce enim Regulæ S. Aureliani Epiſcopi Arelatenſis, quæ in Codice antiquarum Regularum ab Holſtenio V. C. in lucem editarum legitur, habetur: *in Chriſti nomine fundatum eſt Monaſterium virorum Dei in Civitate Arelatenſi à S. Aureliano Epiſcopo, jubente ſanctæ memoriæ Childeberto Rege Francorum, quinto decimo Kalendas Decembris, Indictione XI. anno quinto poſt Conſulatum Baſilii Iunioris V. C.* (legendum anno ſeptimo, qui cum indictione XI. concurrit) *& Baſilica ibidem in honorem ſanctorum Apoſtolorum & Martyrum.* Illudque Monaſterium, cujus hodie nullum veſtigium extat, hoc anno fundatum fuiſſe, patet ex verbis S. Florentini ſepulchro, quod Arelatis in Eccleſia S. Crucis extat, inſcriptis: *Primus præfuit S. Florentinus Abbas Monaſterio noſtro per annos V. qui vixit annis PL. M. L. obiit Prid. Id. April. duodecies P. C. Baſilii V. C. Iunioris Indict.* 1. Id eſt anno Chriſti 553. à quo ſi per annos quinque retrocedas, ad præſentem pervenies. Porrò ex Indictione undecima ſuperius memorata conſtat viros eruditiſſimos non rarò antiquas ſubſcriptiones corrupiſſe, aut perperam explicaſſe, quòd exiſtiment hoc ſæculo indictiones non niſi à Septembri cœptas fuiſſe quos præfatum exemplum, ſicuti & aliud parte 3. cap.2. num. XIII. allatum errare convincunt. Eadem Vicennalia in hunc annum dilata fuiſſe diſcimus etiam ex Theophane, qui ait menſe Aprili Ludos Circenſes celebratos fuiſſe, additque: *Iulii menſis die vigeſimo octavo tertia feria ſanctorum Apoſtolorum ædis facta eſt conſecratio, & ſanctarum Reliquiarum Andreæ, Lucæ, & Timothei, qui ſancti Apoſtoli, depoſitio. Epiſcopus verò*

Menas unà cum sanctis Reliquiis progressus est vehiculo aureo Imperatorio gemmis exornato vectus: tres autem sanctorum Apostolorum gestabat loculos supra genua: atque ita dedicationem celebravit. Quam dedicationem, Reliquiarumque translationem in annum 552. perperam Baronius consignat.

549. *P. C. Basilii VIII.*

550. *P. C. Basilii IX.*

551. *P. C. Basilii X.* Quinta Quinquennalia Imperatoris Justiniani, ut ostendunt quæ Theophanes hoc anno habet: *Hoc anno, mense Septembri indictione decima quinta Syscis, trans Urbis Regiæ portum sanctæ Irenes dedicatio peracta: comitantibus verò duobus Patriarchis, Mena CP. & Apollinario Alexandriæ è magna Ecclesia sanctæ Reliquiæ processerunt. Sedebant autem illi in Imperatoris curru sanctas Reliquias genibus appositas sustentantes. Ad lemborum itaque stationem venerunt, & trajicientibus portum occurrit Imperator. Solemni itaque ritu sanctæ Irenes Ecclesiam aperuerunt. Eodem anno Hebdomi portus repurgatus.*

552. *P. C. Basilii XI.*

553. *P. C. Basilii XII.*

554. *P. C. Basilii XIII.*

555. *P. C. Basilii XIV.*

556. *P. C. Basilii XV.*

557. *P. C. Basilii XVI.* Tricennalia Justiniani, qui cùm Constantinopolis repetito terræ motu, qui hoc anno contigit, tota ferè collapsa fuisset, plurima ædificia, præcipuéque sacra reædificavit, inter quæ præcellentissimi sanctæ Sophiæ templi, uti ex Agathia & Procopio de ædificiis Justiniani lib. 1. ostendit hoc anno Baronius.

558. *P. C. Basilii XVII.*

559. *P. C. Basilii XVIII.*

560. *P. C. Basilii XIX.*

561. *P. C. Basilii XX.*

562. *P. C. Basilii XXI.*

563. *P. C. Basilii XXII.* Septima Quinquennalia Justiniani Imperatoris, uno anno dilata; Auctor enim Chronici Alexandrini hoc anno scribit: mense Apellæo, sive 24. Decembris secundum Romanos prima die Indictionis XII. Festum dedicationis S. magnæque Dei Ecclesiæ Constantinopoli secundò celebratum est.

564. *P. C. Basilii XXIII.*

565. *P. C. Basilii XXIV.* Hoc anno die decima quarta Novembris Justinianus Imperator supremum diem obiit, eique Justinus

Junior

Junior successit, quod infra certis adeo argumentis ostendam, ut non putem fore in posterùm, qui ejus mortem, ut plerumque fit, in annum sequentem differat.

566. *P. C. Basilii XXV.* Atque hic Postconsulatus Fastis Consularibus Romanis sæpiùs relegendis finem facit. Ex tot Consulatibus Cæsareis sunt aliqui quorum nullam, alii quorum forsan non veram causam exprompsimus, aliaquaque Decennalia, aut id genus festa extra annos quibus acta, fortè consignata. Sed meminerit verum illud esse quod vulgò dicitur, *nihil inventum simul & perfectum.*

VI. *Sub quo Imperatore Decennalia fieri desierint.*

Superest ut quo tempore hæc fieri desierint, investigemus; qua in re observatu dignum Marcellinum, seu ejus Continuatorem & Auctorem Chronici Alexandrini, qui aliquando eorum solemnium mentionem fecère, post Theodosii Junioris tempora de iisdem tacuisse, imo & ea in numismatis adscribi desiisse, licet Majoriani nummum, in quo legitur VOTIS MULTIS, aliumque Justiniani à Dufresnio in Dissertat. de numismat. inferioris ævi n.42. allato, in quo legitur: VOT MULTHTI ad hujusmodi solemnia referendos esse dubitandum non videatur. Post Theodosium itaque Juniorem ea in numismatis valde imperfectè sculpta, & uti conjicere licet, minori pompâ & apparatu acta; tum Justiniani tempore donativum singulo quinquennio ab Imperatoribus militibus solvi solitum, abrogatum est, ut docet Procopius in historia arcana cap. 24. νόμος ἦν ἀνὰ πενταετηρίδα ἑκάστην τὸν βασιλέα τῶν στρατιωτῶν ἕκαστον δωρεῖσθαι χρυσίῳ τακτῷ πέμποντες δ' ἀνὰ πενταέτης πανταχόσε τῆς ῥωμαίων ἀρχῆς παρείχοντο στατῆρας χρυσοῦς στρατιώτῃ ἑκάστῳ πέντε καὶ τοῦτο οὐχ οἷόν τε ἦν μὴ πεπρᾶχθαι ἀεὶ μηχανῇ πάσῃ ἐξ ὅτου δὲ ἀνὴρ ὅδε διῳκήσατο τὴν πολιτείαν τοιοῦτο οὐδὲν οὔτε διεπράξατο οὔτε ἐμέλλησε καίπερ χρόνου δύο καὶ τριάκοντα ἐνιαυτῶν τριβέντος ἤδη. ὥστε καὶ λήθην τοῦ ἔργου τούτου τοῖς ἀνθρώποις γενέσθαι, quæ verba sic Alemannus vertit: *ex prisca lege Imperator Quinquennali donativo, certaque auri summa exercitum prosequi consuevit. Ergo per Urbes Romanæ ditionis quinto quoque anno Quæstores mittebantur, qui singulis militibus stateres aureos quinque penderent; idque rato inviolatoque usu receptum erat. Ex quo verò ad Rempublicam Iustinianus accessit (inde duo & triginta excurrunt anni) ita hujus rei curam abjecit, ut ejus penè ceperit mortales oblivio.* Priora verba malè vertit Alemannus, ea quæ Imperatorem respiciunt, ad donativum referens. Sic itaque vertenda, *mos erat Imperatorem per Quinquennalia militum quemlibet certo statere aureo prosequi.* πενταετηρίδα enim Quinquennalia significare jam suo loco ostensum. Procopius itaque qui Historiam arcanam anno Christi 559. post Tricennalia nempe Justiniani scripsit, testis est

hunc, donativum militibus in Quinquennalibus fieri consuetum abolevisse, qui si Quinquennalia ipsa aliaque id genus festa idem Justinianus abrogasset, illud non prætermisisset, cùm eum qualibet data occasione in rerum novatarum vituperationem adducat, & cap. XI. scribat eum, ubi imperio potitus est, *ex templo omnia miscere cœpisse, ac quæ consuetudine obtinuissent, hæc interdicere, quasi Imperatorium paludamentum induisset, ut aliam rebus faciem induceret.* Quare existimo Justinum Juniorem sicut Consularem dignitatem in privatis, ita & in Imperatoribus hujusmodi solemnia abrogasse, eaque ad illum usque perseverasse.

VII. *Vestigia quædam Decennalium.*

Eorum tamen vestigia quædam non solum eodem Justino imperante, sed & diu post remansère; anno enim Christi 569. quo quintus Imperii Justini annus cœpit, *in suburbano, quod ante susceptum Imperium possidebat, palatium cœpit extruere: & in Principis Insula, quæ ejus pariter erat, suburbanum aliud erexit ad portum: nec non sanctorum mercede non conductorum ad Darii regionem. Ad hæc publicum Tauri balneum à se reparatum de conjugis Sophiæ nomine Sophianas nuncupavit*, inquit Theophanes in Chronico. Tùm anno 574. quo decimus Imperii ejus annus cœpit, Tiberium adoptavit ac Cæsarem renuntiavit, &, ut ait idem Theophanes, *magnum Aquæductum à Valente constructum reparavit, & aquarum copiam Urbi.* Mauricius, qui anno 582. imperare cœpit, anno quinto Imperii, uti docet idem Theophanes, opere publico nomen suum posteritati commendare voluit: *ædificavit porrò Mauricius ad Blachernas Carianam Porticum, cunctaque à pueris ad susceptum usque Imperium à se gesta Pictorum arte in ea descripsit: & publicum quod hic habebatur, balneum absolvit.* Rursus anno Christi 596. quo decimus quintus Imperii ejus annus inchoatus est, *Solarium Magnauræ condidit Imperator, suamque statuam ad medium atrium erexit, ibidemque posuit armamentum*, inquit idem Theophanes. Imò anno 591. in quem decimus Imperii ejus annus incidit, S. Gregorius Pontifex Romanus dedicationem aliquarum Ecclesiarum fieri concessit, quòd minime fas esset inconsulto Romano Pontifice Ecclesias in Occidente dedicare, ut videre est in Annalibus Baronii eodem anno num. XXIV.

Leo Isauricus, qui anno 716. Imperium suscepit, anno 720. quo quintum ejusdem Imperii annum ingressus est, filium Constantinum Imperatorem coronavit, & Irenes Imperatrix, quæ anno 780. cum Constantino filio imperare cœpit, anno 784. Indictione VII. quo quintus Imperii ejus annus cœpit, *Berrhæam reparari jussam Irenopolim appellavit*, ut testis est Theophanes. Ad veterem morem Leonem

etiam

etiam Quartum Romanum Pontificem respexisse existimo, cùm absolutâ, quam cœperat, novâ civitate, eam anno 852. quo sextus Pontificatûs annus cœpit, solemni ritu Deo dicavit, & Leoninam à suo nomine dixit, ut videre est apud Baronium eodem anno num. I. eò quoque spectavit Alexander Secundus Pontifex Romanus, qui anno 1061. Kalendis Octobris ad Pontificatum evectus est, is enim anno 1071. Kalendis Octobris, quibus undecimus Sedis ejus annus inchoatus est, dedicavit novam Basilicam sancti Benedicti, à Desiderio Abbate Cassinensi & Cardinali erectam in monte Cassino; quæ quidem, uti observat Baronius eodem anno num. I. celeberrima omnium dedicatio fuisse reperitur, præsente Pontifice Romano cum omnibus Cardinalibus, qui Romæ aderant, & Archiepiscopis decem atque Episcopis quadraginta tribus, pluribusque insuper Principibus atque Magnatibus. Præterea Cremonenses, Mediolanenses ac Placentini anno 1168. Alexandriam in Insubria condiderunt, cui ob Beati Petri & Alexandri Tertii summi Pontificis reverentiam Alexandriæ nomen indiderunt, annoque sequenti Consules ejus eam eidem Alexandro, & per eum Ecclesiæ Romanæ in jus & proprietatem obtulêre, ut videre est apud Baronium anno 1168. num.65. Alexander tertius anno 1159. mense Septembri Hadriano Quarto Papæ successerat. Ea itaque civitas anno decimo Alexandri Tertii ineunte construi cœpta, eoque exeunte Ecclesiæ subjecta. Hujus enim Pontificis annos non ab anno 1160. ut perperam Baronius, sed à præcedenti auspicandos esse jam viri eruditi monuerunt. Denique S. Henricus Imperator hujus nominis Secundus, qui anno millesimo secundo ad eam dignitatem evectus est, cùm Ecclesiam Bambergensem construxisset, anno millesimo undecimô, quo decimus ejus Imperii exorsus cœtum plusquam triginta Episcoporum ad eam dedicandam convocavit, cujus occasione celebrata ab iisdem fuit Synodus Bambergensis dicta, ut recitat Baronius eodem anno, num.I. quæ omnia casu evenisse non arbitror, cùm certum sit prioribus Ecclesiæ seculis Encœnia Ecclesiarum, & Urbium hujusmodi annis peracta fuisse. Illud valde mirum mihi accidit, quod ea traditio tamdiù conservari potuerit, nullo libro qui extet, aut quem saltem legerim, hujusce antiquæ consuetudinis mentionem faciente. Et hæc, quæ dicebam, Decennalium & id genus festorum quæque hucusque in tenebris sepulta fuerant, vestigia.

PARS

PARS TERTIA.

De perpetuis Imperatorum Orientalium Consulatibus.

QUIA in Fastis Byzantinis, quos in ultima hujus Dissertationis parte explicandos aggredimur, Imperatores Orientis sine Collega Consules semper exhibentur, & modò post primum, modò post alterum Imperii eorum annum, Postconsulatus numerari incipiunt, ad faciliorem dicendorum intelligentiam de dimidiatis Consulatibus, & Postconsulatibus, qui ante Fastos Byzantinos introductos in usu fuere, priùs nobis agendum. Utrique siquidem Justino Juniori fundamentum præbuêre novæ Fastorum formæ inducendæ, posterioribus ex iis, quæ præcessêre mutuari aliquid solitis.

CAPUT PRIMUM.

De Consulatibus Dimidiatis à Constantino Magno ad Justinum Juniorem in Actis Publicis sæpè occurrentibus.

I. *Qui priores sine Collega Consules fuerint.*

CONSULATUS dimidiatus is est, qui Consule sine Collega constat; quod Magistratûs genus anno Urbis conditæ 702. nomen anno dare cœpit. Eô enim cùm diu Comitia protracta essent, ideoque singulis fermè diebus cædes perpetrarentur, *Senatus in Pompeium intentus erat, quasi jam jam Dictatorem futurum, quod remedium res ipsa postulare videbatur. Id Cato dissuadens traduxit Patres in suam sententiam, ut eum Consulem absque Collega facerent: ut potestatem quidem Dictatoriam haberet solus res moderans, rationi tamen reddendæ esset obnoxius more veterum. Hic primus Consulum solus creatus.* Ita Appianus Alexandrinus lib. 2. de Bello civili, cui suffragatur Dio libro 40. hujus rei nullum postea exemplum visum, nisi postquam Constantinus Magnus Imperium suscepit. Cùm enim tunc Orbis Romanus à pluribus Imperatoribus eodem tempore imperantibus, iisdemque inter se discordibus regeretur, Maxentius qui in Italia imperabat, anno 310. rursumque anno 312. Consul sine Collega processit,

&

& in reliquo Imperio Galerius Maximianus anni 311. initio Consulatum solus edidit. Et quidem de Maxentio nulla difficultas esse potest; at non ita de Galerio Maximiano. Norisius enim Dissertat. de numismate Licinii cap. primo ex eo quod anno 311. idem Maximianus VIII. & Licinius à Cassiodoro & Victorio Aquitano Consules ordinarii proponuntur, Licinium non minùs quàm Maximianum Kalendis Januariis eam dignitatem iniisse arbitratur; quod & ex Edicto in favorem Christianorum eo anno ab eodem Maximiano emisso, in quo Licinius disertè inscribitur Consul, confirmatum censet. Verum enim verò verba, quæ in Catalogo veterum Pontificum ab Henschenio in lucem edito leguntur, clariora sunt, quàm ut res hæc in dubium vocari possit: *Miltiades*, ait Auctor Anonymus ejusdem Catalogi, *sedit annos 3. menses 7. dies 8. ex die VI. Nonas Julias à Consulatu, Maximiano VIII. solo; quod fuit mense Septembri Volusiano & Rufino* (in Italia nempe, ubi hos Maxentius Imp. Consules designarat) *usque in III. Idus Ianuarii Volusiano & Aniano Consulibus*, qui anno 314. Consules ordinarii fuerunt. Galerius itaque ipso anni initio Consul solus processit, ac paulò post, Licinium Imperatorem Collegam habuit. Is enim, sicuti Galerius in præfato Edicto ab Eusebio lib. 8. cap. 17. relato, & post ultimum Februarii diem ejusdem anni 311. emanato, Consul appellatur. Imò Kalendis Maiis ejusdem anni Galerius jam sibi alterum Collegam adsciverat, Galerium nempe Maximinum Imperatorem, ut aliàs ostendimus ex Lactantio libro de Mortibus persecutorum. Quòd porro Galerius anni initio nondum Collegam habuerit, ab Onuphrio, Calvisio, ac Goltzio perperam existimatum, Licinium anno 311. Consulatum tantùm suffectum gessisse. Nam postquam Constantinus ad Imperium evectus est, multoque magis post Imperii divisionem Valentiniani & Valentis Impp. tempore factam sæpiùs contigit, ut Consules ordinarii longè post Kalendas Januarias magistratum inierit, quos nullos tamen suffectos tantùm Consules appellabit. Nihilo tamen minùs quia ejusdem Galerii Maximiani Consulatu hoc primum visum est, sumpta inde ansa ab aliquibus existimandi Licinium Consulatum tantùm suffectum gessisse. Qua in sententia fuisse videtur Divus Augustinus libro post Collationem cap. 33. ubi tertium Constantini Magni Consulatum cum secundo Licinii conjungit, cùm tamen uterque anno 313. ter Consul necessariò dicendus fuerit, si anno 311. Licinius Consul ordinarius processit. Contra verò Licinius iterùm Consul tunc dici potuerit, si anno 311. Consulatum tantùm suffectum gessit, cum hujusmodi Consulatuum nulla plerumque ratio habita

bita sit. Sed hac de re jam supra satis actum. Denique cùm in Fragmento Consulari à Bucherio edito idem Maximianus cum particula exclusiva, sicuti in Catalogo veterum Pontificum laudato legatur hoc modo: *Maximiano VIII. solo*, eum anno 311. Kalendis Januariis solum Consulem processisse minimè dubitandum.

II. *Prima ratio cur unici Consulis nomen in Actis publicis scriberetur.*

Unicus porro Consul publicis Actibus inscribebatur. Primùm quando propter bella, aut alias rationes capite sequenti referendas, Collega ejus in alia Imperii parte designatus non fuerat, aut de ejus designatione nuncium nondum pervenerat. Tunc enim si in Occidente v. g. Consul Orientalis ignoraretur, solius Occidentalis nomine acta consignabantur, additâ etiam non raro hac formulâ, *& qui nunciatus fuerit*, sicuti videre est in Novella tertia Theodosii Junioris *de Judæis, Samaritanis, Hæreticis, & Paganis* data anno 439. quæ hoc modo subscribitur: *dat. prid. Kal. Febr. Theodosio A. XVII. Cos. & qui fuerit nunciatus.* Nam anni exordio alterutrius Consulis nomen sæpè ignoratum fuisse certum est: quam in rem facit egregius Synesii locus, qui in Epistola 132. ait: χθὲς καὶ πρόην ἐπὶ τῶν ἐναγχος ὑπάτων ὧν ἅτερος ἐστιν Αεισταίνετος, τὸν γὰρ συνάρχοντα ἀγνοῶ, id est, *nudius tertius novis Consulibus, quorum alter est Aristænetus, Collegam enim ignoro.* Cadit is Consulatus in annum Christi 404. quo Honorius Imperator VI. Consul in Occidente fuit, cujus designatio à Synesio cùm eam eo anno in Oriente scriberet Epistolam, ignorabatur. Quibus in verbis explicandis hæsit Petavius, qui Synesii opera notis illustravit. Ait enim in iisdem: *etenim Consularis honos principali fastigio velut sydus lumine solis absconditur.* Quæ explicatio, ut optimè observat Alemannus in notis ad 26. caput Historiæ Arcanæ Procopii, à Synesii mente aliena est. Nihil siquidem aliud significat, quàm Aristæneti Consulis Orientalis Collegam se se hactenus nescire, quidquid dicat idem Petavius in secunda operum ejusdem Synesii Editione ad præfatam explicationem tuendam, Alemannumque confutandum.

III. *II. & III. ratio cur unici Consulis nomen scriberetur.*

Secundò quandoque inter Imperatorem Orientis & Occidentis conveniebat, ut unicus tantùm Consul crearetur. Quo tempore in Actis publicis particula exclusiva apponi non solebat, uti videre est in Codice Justinianeo, ubi ea nunquam legitur, sicuti nec apud Cassiodorum, ac Prosperum, licet Continuator Marcellini, aliique quidam eam addere soleant hoc modo: *Cyro solo Cos.* anno nempe Christi 441. Tertiò quando alterutrius Consulis nomen è Fastis eradebatur, quod anno 399. contigit, unde Prosper in Chronico eo anno habet: *Mallio Theodoro Cos. cum hôc Consulatum inierat Eutropius Eunuchus*,

Eunuchus, qui mox honore & vita exutus est. Solius itaque Theodorii Eutropii Collegæ nomen publicis Actis adscriptum est. Tuncque aliquando bis idem Consul nomine scilicet & prænomine exprimebatur, vg. Mallius & Theodorus, quo pacto hujus anni Consulatum Cassiodorus & Idatius in Fastis edunt. Qui modus bipartiendi Consulatus ab inferioris ævi scriptoribus aliquando usurpatus legitur, etiam quando integer erat. Sic Alcuinus libro de Divinis Officiis cap. primo, ait Christum notum esse *Sulpicio & Camerino Coss.* anno nempe Eræ Dionysianæ nono, cùm dicere debuisset, Poppæo Sabino & Sulpicio Camerino Coss. Addit baptizatum *Valeriano & Asiatico Coss.* anno scilicet ejusdem Eræ quadragesimo quinto, loco *Valerio Asiatico & Messala Coss.* Propter quæ, similiaque Mabillonus tomo primo seculi quarti Benedictini in vita ejusdem Alcuini pag. 145. illud opus Alcuino abjudicat, licet nihil inde ad eam rem concludi possit, cum Georgius Syncellus scriptor coætaneus, quando de Natali & Morte Christi agit, utrumque Consulatum eodem modo ac Alcuinus dispartiatur.

IV. *IV. & V. ratio.*

Quartò unius tantùm Consulis nomine Acta signata quando is illustris erat; quod in Inscriptione Narbonensi capite sequenti referendâ factum existimo. In ea enim solius Valentiniani nomen legitur, non verò Nomi ejus in sexto Consulatu anno 445. gesto Collegæ, licet ea sub finem anni dedicata fuerit. Quintò ex mero uniuscujusque arbitrio pendebat, vel uno tantùm, vel duobus Consulibus ordinariis scripta publica consignare. Epistolæ Divi Leonis Papæ 14. & 15. juxta Quesnelli viri doctissimi editionem consignatæ sunt *Calipio* (seu Alipio, utrumque enim indiscriminatim legitur) *& Ardabure Coss.* Epistola 16. data est XII. Kal. Novembris iisdem etiam Consulibus, anno scilicet Christi 447. & tamen Epistola 17. postridie data hanc habet subscriptionem: *data XV. Kal. Novembris Alipio V. C. cons.* Præterea Epistola 128. ejusdem Pontificis hoc modo notatur: *data quinto decimo Kal. Aprilis Leone & Majoriano Coss.* id est, anno Christi 458. Et tamen epistola 129. aliquot post dies data, ita subscribitur: *dat. XII. Kal. Aprilium Majoriano Augusto primùm Consule.* Tum epistolæ 130. & 131. eadem die datæ ita consignantur, *Leone & Majoriano Augustis Coss.* Ex quibus patet ex mero privatorum arbitrio pendisse vel unius, vel utriusque Consulis nomine Acta consignare, quod solo usu introductum videtur. Initio enim ob alterius Consulis ignorationem unius tantùm nomine Acta notare licebat; cúmque frequenter ea ignoratio contingeret, primis anni diebus aut mensibus, paulatim factum, ut modò utriusque, mo-

dò unici Consulis nomine instrumenta publica subscripta fuerint.

V.
VI. Ratio.

Sextò licet utriusque Consulis designatio nota esset, sæpè tamen Acta unius tantùm nomine consignabantur, additâ hac particulâ, *& qui nunciatus fuerit*, quæ passim in Codice Theodosiano, alibique legitur, licet is jam nominatus fuisset, eaque nominatio innotesceret. Illustre hujus rei exemplum ex Actis Concilii Chalcedonensis anno Christi 451. Marciano Augusto, & Adelphio Consulibus, celebrati deduco: prima enim ejus Actio his verbis inchoatur: *in nomine Domini Iesu Christi, Consulatu piissimi & amatoris Christi Imperatoris Flavii Marciani perpetui Augusti, & ejus qui fuerit declaratus, sub die octavo Idus Octobris, indictione quartâ.* Sequentes Actiones iisdem verbis notatæ, nisi quod in quibusdam formula illa, *& qui fuerit declaratus*, omittitur. Et tamen neque Constantinopoli, neque Chalcedone Adelphium Romæ Consulem designatum fuisse, ignotum esse non potuit. Hoc enim anno quatuor Epistolas Adelphii Consulatu notatas ad Marcianum Augustum qui Concilio interfuit, S. Leo Pontifex Romanus jam scripserat, qui & alias ad Pulcheriam, ad Anatolium Patriarcham Constantinopolitanum, ad ipsam Synodum Chalcedonensem, privatósque quosdam misit Adelphio Consule subscriptas. Præterea legatos, quos idem Pontifex ad Synodum misit, Adelphii designationem Marciano & Episcopis retulisse certum; & nihilominùs Concilii Acta solius Marciani Consulatu consignata sunt, additâ formulâ, quæ videtur indicare Consulem Occidentalem in Oriente tunc ignoratum fuisse. Imò epistola quam Valentinianus & Marcianus Augusti S. Leoni scripsêre, quâ de fide apud Chalcedonem roboratâ gratulantur, ipso eodem anno exeunte data, his verbis subscribitur: *dat. XV. Kal Ianuarii D.N. Marciano PP. Aug. & qui fuerit nominatus, Consulibus.* Et tamen libro primo Codicis Justinianei, titulo undecimo *l.7. de Paganis & sacrificiis & templis*, antea ab iisdem Imperatoribus emissa ita notatur: *dat. prid. id. Novemb. Marciano A. & Adelphio Coss.* & eodem libro, titulo 12. *l.5. de his qui ad Ecclesiam confugiunt.* Ab iisdem Imperatoribus emissa, dicitur *dat. III. Id. Iul. Marciano A. & Adelphio Coss.* Ex quibus intelligimus, consuetudinem tulisse, ut licet in Oriente Consul Occidentalis notissimus esset, & viceversà, Acta tamen publica uniùs Consulis nomine, additâ etiam hac formulâ, *& qui nunciatus fuerit*, sæpè consignarentur. Sicut autem, ut sequenti capite dicemus, Concilium Ephesinum notatum fuit hac clausulâ *post Consulatum Theodosii Aug. XIII. & Valentiniani Aug. III.* Quia hi Consulibus ordinariis, qui tantùm privati, illustriores erant; ita & pro-

pter

pter eamdem rationem, solius Marciani Augusti Consulatûs mentio in Concilio Chalcedonensi facta.

VI. *D. Leo in temporariis notis exprimendis sæpe stylum mutat.*

Harum observationum beneficiô variæ difficultates enodari poterunt, quod brevitatis causâ unico exemplo demonstro. Epistola S. Leonis ad Neonam Ravennatensem Episcopum, quæ in editione Quesnelli centesima tricesima quinta ordine est, his verbis subscribitur: *data nono Kal. Novembris Consulatu Marciani Augusti*, id est anno Christi 451. Contendit Quesnellus legendum esse *Consulatu Majoriani Augusti*, sicque datam esse Epistolam anno 458. quo Majorianus Leone Augusto Collegâ Consulatum edidit, hæcque prima ejus ratio: *cùm viginti*, inquit, *epistolæ Leonis anno* 451. *datæ etiam supersint, nulla tamen alia Marciani Consulatu annotata reperitur, omnes Adelphii Consulatum scriptum habent. Quis igitur sibi persuadeat Leonem sibi in omnibus, vel levis momenti rebus constantissimum post tot epistolas nomine Adelphii Consulis insignitas, stylum mutasse, & de Ma ciani nomine apponendo cogitasse? Quod enim de hujus Augusti Consulatu in illis Epistolis non meminerit, non ex memoriæ lapsu, vel oscitantia, casuve aliquo contigisse credendum est: sed potiùs putandum non ita fuisse in usu per ejus Consulatum tempora numerare, licet hujus omissionis ratio non appareret. Hoc & pro certo habendum nequaquam id à Leone omittendum fuisse, si usus tulisset: præsertim cum omnes illæ Epistolæ in Orientem missæ sint, & ad Orientales Episcopos datæ: imò ad Constantinopolitanum Antistitem, ad Iulianum Cœnsem, ad Pulcheriam Augustam, ad Synodum Chalcedonensem, & ad ipsum Imperatorem Marcianum. Quibus consideratis nemo sibi suadebit unicam Epistolam post illas omnes scriptam, & ad Italiæ Episcopos missam, præter consuetudinem decoratam fuisse Marciani nomine.* Sed mirum est virum in libris Divi Leonis exercitatissimum non advertisse S. Pontificem in temporariis notis exprimendis sæpe stylum mutasse. Præter enim ea quæ jam numero secundo observavimus, ex ejus Epistolis aliæ datæ sunt sine die, & Consule, aliæ cum utroque, pluresque cum unico tantùm Consule. Ad hæc decem Epistolas Aetii, & Studii Consulatu, qui in annum 454. cadit, notavit, & tamen undecima eodem anno data, hanc formulam *post Cousulatum Opilionis*, anno superiore 453. Consulis præfert, rursúmque duæ sequentes, quæ ordine sunt centesima decima, & centesima undecima, Aetii, & Studii Consulatu notantur. Quare nihil præter morem suum egit S. Leo, quandò post tot Epistolas Adelphii nomine insignitas unam Marciani nomine decoravit, frustráque ad usum contrarium, qui nullus fuit, recurritur. Divum Gregorium è successoribus Leonis unum,

in subscriptionibus Epistolarum non minùs variasse capite sequenti videbimus.

VIII. *Epistolæ D. Leonis vario modo subscriptæ.*

Non magis firmum secundum ejus argumentum. *Quoties* inquit : *unicum Consulem in Epistolis suis Leo adnotavit, toties Occidentalem Consulem, non verò Orientalem nominavit.* Ex quo deducit Epistolã ad Neonam non debuisse adnotari Marciani unius Consulatu, *quod nimirùm* ait : *Hæc esset tunc temporis consuetudo, ut Occidentales Occidentalem, Orientales Orientalem Consulem publicis Instrumentis inscriberent.* Sed licet more communi, magisque usitato id fieret, nullo tamen modo, aut necessarium, aut aliqua lege cautum erat. Anno Christi 498. Joãnes Scytha in Oriente, & Decius Paulinus in Occidente Consules ordinarii fuere, & tamen uti legitur apud Onuphrium in Fastis, Romæ in antiqua Tabula marmorea scriptũ reperitur: JOANNE SCYTHA ORIENTALI CONS. Imò alitèr fieri non poterat, quandò uterque Consul aut Orientalis, aut Occidentalis erat, aut quandò unicus tantùm Consul nomen anno dabat. Quid mirum igitur, si S. Leo Marciani non solùm Consulis, sed etiam Augusti nomine, Epistolam ad Neonam subscripserit.

Dicit tertiò Quesnellus nunquàm ità à Leone positam esse Consularem notam, *Consulatu*, sed vel *Consule*, vel *Consulibus*, *ut aliena manu*, subjungit, *additam nemo non videat.* At si hæc ratio valeret, plures temporis notæ ex Divi Leonis Epistolis tollendæ essent, sicque eæ susdeque vertendæ. Epistola centesima nona data dicitur *post Consulatum Opilionis*, quâ loquendi formulâ nulla alia ejus Epistola notata, Epistola centesima vicesima nona data dicitur : *Majoriano Augusto primùm Consule*, & tamen nec Leo, nec alii notam numeralem cum primo Consulatu conjungere solent. Nam idem Leo sermone 2. de Pentecoste, de Manichæorum hæresi loquens, ait : eam ortam esse *Probo Imperatore, Paulinoque Coss.* Ubi vides S. Leonem non dicere *Probo Imperatore primùm*, licèt certum sit hunc priorem ejus Consulatum fuisse. Denique si subscriptio illa insititia sit, non legendum *Majoriani Consulatu*, sed ea prorsùs expungenda; eam tamen retinendam esse ostendit, quod ipsemet Quesnellus fatetur, nullum nempe Codicem, aut Manuscriptum, aut impressum suæ opinioni suffragari.

IX. *Duæ sancti Leonis Epistolæ suis annis redduntur.*

Ultima ejus ratio est, quod ea Epistola scripta sit ad Consultationem Episcoporum illius provinciæ, quæ Ravennensi suberat, illiusque consultationis occasio nata sit ex reditu aliquorum hominum, qui ex illis regionibus in captivitatem abducti, ab aliquot annis fuerant, post Barbaricam aliquam irruptionem, & tunc demùm ad

sedes

sedes suas, libertatemque redierant. Constare autem pace potitam fuisse Italiam Leonis Papæ temporibus, eam Attilam non ingressum esse nisi anno 452. ideoque multùm verosimiliùs esse Ravennensem regionem Attilianum expertam fuisse furorem, plurimosque saltem ex agro, & parrochia Ravennensi inde raptos in captivitatem anno 452. & post aliquot annos scilicet 457. & 458. paucos libertatem simul, & patriam assequutos esse, & de suo Baptismo dubitare cœpisse: quæ Italis occasio fuerit consulendi Romanum Pontificem, & huic ad illius regionis Episcopos hanc scribendi Epistolam. Hæc Quesnellus. Sed occasio S. Leonis consulendi non clades Attiliana, à qua Ravenna orationibus Joannis Præsulis, qui jam eo anno sedebat, liberata est, ut habet Baronius anno 452. nam. 63. sed Vandalica persecutio, & direptio. Cùm enim direptâ maximâ parte Africæ, ut in notis ad Epistolam ad Rusticum Narbonensem à S.Leone scriptam ipsemet Quesnellus observat, navibus fractis Geisericus imposuisset maximam Clericorum turbam unà cum Carthaginensium Episcopo, ii nudi, & expoliati prosperâ navigatione Neapolim Campaniæ appulêre. Quin & Senatorum, atque Honoratorum multitudinem primùm exilio crudeli contrivit, postea transmarinam in partem projecit, imò cunctos amissis omnibus bonis ad Italiam navigare compulit idem Geisericus, testibus Victore Vitensi lib.1. de persecut. African. & Fulgentii actis. Cùm igitur Carthagine anno 439. exeunte barbarus Rex potitus sit, annis proximè sequentibus, quibus maximè furorem suum exercere cœpit, ex Africa se Catholici, & ipsi etiam Manichæi, utì ex Leonis ipsius Epistolis, Baronius suggerit, subduxerunt, ita ut eorum in Italiam adventûs occasione, dubia nata sint, quibus per S. Leonem consultum esse voluerunt Neonas Ravennensis Episcopus, & Rusticus Narbonensis Antistes; quòd plurimi quoque persecutionem fugientes in Gallias transmeassent. Quare non solum Epistola ad Neonam in annum 451. quô eam Sirmondus tom.I. Concil.Gall. consignarat, quasi postliminio restituenda est, sed etiam Epistola ad Rusticum, quam idem Quesnellus in annum 458. contulit, ad annum 452. retrahenda, cùm in ea de pueris à Vandalis captis mentio sit. Hæc scrupulosius examinare placuit ad majorem Consulatuum dimidiatorum, de quibus nullus, quòd viderim specialem tractationem instituit, intelligentiam; utque pateret, Marciani Augusti Consulatu scriptores Ecclesiasticos, quod idem vir doctissimus persuasum habet, abusos non fuisse ad probandum S. Petrum Chrysologum Neonæ decessorem circa annum 450. è vivis excessisse, & non longè anteà S. Germanum Antissiodorensem, qui

in

in ea profectione decessit, in qua Ravennæ exceptus est ab eodem S. Petro Chrysologo hujus civitatis Episcopo. Nam illud eò magis dicendum, quò ipsemet Quesnellus ex Ughello in Italia sacra affirmet, Neonam successisse Petro Chrysologo anno quadringetesimo quinquagesimo, decessisseque tertio sui Pontificatus anno, ut idem Ughellus refert; quæ quomodo subsistere possint, si Epistola ad Neonam anno tantùm quadringentesimo quinquagesimo octavo, ac Majoriano Augusto Consule scripta sit, non video.

CAPUT SECUNDUM.

De Postconsulatibus à Constantino Magno ad Iustinum Iuniorem usu receptis.

I. *Qua de causa formula Postconsulatum introducta.*

POstquam Constantinus ad Imperium pervenit, series Consulum perturbari cœpit; cúmque inter tot Augustos eodem tempore corregnantes, quorum erat duos Consules designare, non conveniret, aliquando nulli Consules, aliquando plura Consulum paria inter eas discordias designata, indeque hæc formula, *post Consulatum*, introducta. Legitur ea primùm in Fastis Idatianis anno 307. quô Maximianus Herculius IX. & Constantinus Consules ordinarii fuere; Acta enim publica in aliquibus provinciis consignari cœpta *post sextum Consulatum*, nempe Constantii Chlori VI. & Galerii Maximiani VI. qui anno superiori Consules ordinarii fuerant. Quæ formula maximè frequentata postquam idem Constantinus Romanum Imperium in Orientale & Occidentale divisit, & Orientis sedem Constantinopolim à se conditam, Occidentis verò caput Romam instituit. Tunc enim inter cætera statuit, uti ex duobus Consulibus, quos annuos esse voluit, alter Romæ, alter Constantinopoli designaretur. Ex quo factum, quod Onuphrius lib. 2. Fastorum notavit, ut ob bella civilia, vel externa, Principum cædes, pestilentias, vel alias causas, annus sine Consulibus ordinariis aliquando fuerit; tuncque qui superiori anno Consulatum gesserant, Fastis nomen dabant: cujus rei exempla varia in iisdem fastis, præsertim post Theodosium Seniorem, leguntur: & hæc prima invectæ hujus formulæ causa.

II. *Triplex Postcõsulatuum genus.*

Triplex verò Postconsulatuum genus fuit. Primum sub Constantino initium, & sub Justino Juniori finem habuit, de eoque præsenti capite agimus. Secundum à Justino Juniori ad Constantinum Pogonatum,

Pogonatum, de quo cap. sequenti. Tertium à Constantino Pogonato ad Constantinum Porphyrogenitam aut circiter perduravit, illudque, quod hactenus incognitum fuit, cap.4. explicabitur. In priori genere superioris anni Consules semel, bis, & aliquando pluries sequentibus annis repetebantur, uti mox videbitur. In secundo Postconsulatus, anno secundo, vel tertio Imperii semper incipiebat, totque deinde Postconsulatûs anni, quot Imperii numerabantur, ut videre est in Fastis Bysantinis cap. sequenti à nobis ordinandis. In tertio denique genere primus post Consulatum annus cum primo Imperii anno semper incipiebat, adeo ut tot anni post Consulatum, quot Imperii numerarentur; quod in secundi generis Postconsulatibus non contingebat; semper enim plures Imperii, quàm Postconsulatûs anni computabantur, quod infra clarissimè ostendam. Sed à prioribus, à quibus alii originem duxère, exordium sumendum.

III. *Superioris anni Consules aliquando iterati quia illustriores.*

Secundò, licet alicujus anni certi Consules essent, tamen in factis publicis eadem formula *Postconsulatum* aliquando repetebatur, quia nempe superioris anni Consules illustriores erant. Synodus Ephesina anno 431. Basso & Antiocho Consulibus celebrata est: Bassi nomen anni initio Constantinopoli forsan ignoratum; in Codice enim Theodosiano lib.9. tit. 45. *de his qui ad Ecclesias confugiunt*, refertur Edictum Imperatorium, quod in Epitome Juliani, ut ibidem Gothofredus observat, ita subscribitur: *dat. X. Kal. April. CP. Antiocho V.C. Cos. & qui fuerit nuntiatus,* quamquàm ejusdem tituli prima lex subscripta: *dat. X. Kalend. April. Constantinop. Antiocho V C. & Basso Coss.* indicet, priorem illam subscriptionem potius ex consuetudine, quàm ex Consulis Occidentalis ignoratione processisse. Sed quidquid sit, post adventum Legatorum à S.Sede Ephesum missorum, Bassi designatio ignorari non potuit, & tamen in prima ejusdem Concilii actione hæc verba leguntur: *post Consulatum Dominorum nostrorum Flavii quidem Theodosii XIII. Valentiniani verò III. semper Augustorum decimo Kalendas Iulii Synodo congregata in Ephesiorum Metropoli.* Quæ formula in aliis ejusdem Concilii Actionibus etiam usurpatur,

IV. *Liberū erat uti formulâ post Consulatum.*

Tertiò, integrum erat cuilibet vel Consulibus ordinariis, vel formula post Consulatum Acta consignare. Id non tantùm ex duabus subscriptionibus numero præcedenti relatis, sed & ex D. Leonis Epistolis clarè deducitur. Is enim, uti præcedenti cap. diximus, anno 454. Epistolas decem Aetio & Studio Consulibus insignitas scripsit, & tamen undecimam, quæ centesima nona ordine est, in Editione Quesnelli qua utor, ad Episcopos Galliarum & Hispaniarum dedit

Opilione Consule Occidentali superioris anni subscriptam hoc modo: *Post Consulatum Opilionis quinto Kal. Augustas.* Tùm Epistolam centesimam decimam, & centesimam undecimam Consulatu Aëtii & Studii rursus notat. Quare non dubium quin hoc merè arbitrarium fuerit.

V. *Formula post Consulatum à Constantini tempore usurpata.*

Quesnellus vir rei criticæ scientissimus in Notis ad Epistolam à S. Leone ad Rusticum Narbonensem Episcopum scriptam, quæ secunda ordine est, explicans Inscriptionem mox afferendam contendit rationem hanc numerandi annos per Postconsulatus longè post ejusdem Rustici & D. Leonis tempora usurpatam fuisse, neque ante bellum Gothico-Italicum in more positam, sed per uniuscujusanni Consules ordinarios tempora consignata fuisse, annosque computatos: aliquando quidem annos inveniri eâ formulâ notatos, sed id contra consuetum notarum Consularium morem factum: denique eandem formulam in usum vocatam non fuisse, nisi cum ordinarii Consules designati non essent. Sed ex iis quæ jam diximus, hæc omnia evanescunt: ejusdem formulæ varia exempla, eaque illustria in medium adducit Balusius vir eruditissimus in Notis ad Capitularia Regum Francorum pag. 1253. eâ plures Codicis Justinianei leges notantur, imò à S. Leone, cujus opera idem Quesnellus notis illustravit, usurpatur, ut jam à nobis ostensum. Demum legitur ea in variis Inscriptionibus ante Leonis Pontificatum dicatis, veluti in ea quæ extat apud Onuphrium in Fastis anno Christi 346. quæ his verbis clauditur.

POST AMANTI. ET ALBINI CONS.

Fuerant Consules Amantius & Albinus anno 345. & ut ex ea clausula patet, sequenti etiam anno nomen dedêre. Quare hoc tam certum, quàm quod certissimum.

VI. *Formula post Consulatum duplici modo explicata.*

Peculiares tamen difficultates circa eam notam temporariam occurrunt, quæ sigillatim explicandæ sunt. Et primò quidem primus annus post Consulatum Belisarii, Basilii, aliorumque Consulum, quorum nomina iterantur, alio modo à Mario Episcopo Aventicensi, à Continuatore Marcellini, Justinianeo in Codice sui nominis, aliisque, alio modo à Victore Tununensi, Justino Juniore in suis Novellis, & quibusdam nonnullis numeratur, ut videre est in his laterculis.

MODUS

MODUS LOQUENDI MARCELLINIANUS.	MODUS LOQUENDI VICTORIANUS.
Anno Christi	Anno Christi
541. *Basilio V. C. Consule.*	541. *Basilio V. C. Consule.*
542. *Post Consulatum Basilii*	542. *Anno secundo post C. Basilii.*
544. *Post Consulatum Basilii II.*	543. *Anno tertio post C. Basilii.*

Ubi vides Tununensem vocare secundum annum, quem alii primum, vel sine numerali notâ numerant, quod Hirtiano atque Ciceroniano scribendi modo ab eo factum Carolus Cointius tomo tertio, Anno 642. num. 33. animadvertit. Sicut enim apud Hirtium lib. 34. de Bello Alexandrino *secundus à Rege*, & apud Ciceronem lib. 3. de finibus *secundus ad regium principatum* dicitur, sic à Tununensi primus annus post Belisarii vel aliorum Consulatum secundus vocatur. Annus enim post Consulatum Basilii v.g. si ad consequentes post Consulatum annos animum attendas, primus est; qui tamen respectu Consulatûs qui præcessit, secundus etiam nominari potest: eo modo, quo alibi diximus, ultimum aliquando pro primo usurpari. Quæ discrepantia in verbis tantùm consistit, ut isto exemplo patet. Anno 553. post Consulatum Basilii XII. communiter notato Synodus generalis Constantinopolitana in causa trium Capitulorum celebrata est, & tamen Tununensis, qui propter eorum defensionem in exilium se missum scribit, eam consignat *post Consulatum Basilii V. C. anno* 13. Quare cùm annum celebratæ Synodi ignorare non potuerit, manifestè liquet eum non nisi in modo loquendi ab aliis differre. Continuator Marcellini de peste loquens quæ tempore ejusdem Basilii Consulis grassata est, his eam verbis consignat: *Indictione sexta, anno II. P. C. Basilii mortalitas magna Italiam devastat, Oriente jam & Illyrico peræque atritis.* Est hic character anni Christi 543. Victor Tununensis de eadem peste loquens ait: *P. C. Basilii V. C. anno II. horum exordia malorum generalis orbis terrarum mortalitas sequitur.* Est hic character anni Christi 542. Ex quo tamen perperam quis inferret utrumque Auctorem non tantùm in modo loquendi, sed reapsè ab invicem dissentire. Eo enim in exemplo ideo anno uno inter se differunt, quod Continuator de peste, quæ Italiam anno 543. devastavit, Victor verò de ea, quæ uno anno antea Orientem attriverat, loquatur. Hæc, ut habet Theophanes, anno 541. *Mense Octobri, Indictione quintâ* (à Septembri præfati anni inchoata) orta est By-

santii, ubi cùm magis serperet, anno sequenti festum Purificationis Beatæ Virginis mensis Februarii die secunda celebrari cœpit, ut Auctor est idem Theophanes. Ex quo etiam, ut obiter moneam, corrigendus Baronius, qui eam pestem, & hujus Festi institutionem in annum 544. differt. Corrigendus & Valesius in Notis ad Evagrium lib. 4. cap. 29. qui cùm non observasset mortalitatem illam priùs in Oriente quàm in Occidente fuisse diffusam, Continuatorem Marcellini, & Victorem Tununensem in ea consignanda discrepare existimavit. Quamobrem hæc discrepantia, licet in verbis tantùm sita sit; quia tamen viris doctrinâ præstantibus errandi occasionem nonnunquàm præbet, valde observanda. Priorem loquendi modum Marcellinianum, secundum Victorianum appello, & hujus distinctionis beneficio varios nodos capite sequenti solvo.

VII. *Qui post exactum Magistratum nomen anno dabant, neque Consules, neque Viceconsules dicebantur.*

Secunda difficultas versatur etiam circa modum loquendi. Quæri enim potest, an qui post Consulatum gestum nomen anno dederunt, dicti sint aliquando Consules, vel Viceconsules? Et quidem quoad Consulis nomen non invenio illud ante Justini Junioris tempora iisdem anno post Magistratum gestum attributum, sed postquam Consulatus ad Augustos translatus est, Postconsulatus nomine Consulatûs sæpè expressus fuit, uti exempla duobus capitibus sequentibus afferenda palam facient. Quare Raderus Postconsulatus Basilii ab anno Christi 557. usque ad Justini Junioris Imperium, perperam Consulatûs nomine appellat hoc modô, *Ind. V. Iust. A. XXX. Basilio solo Cons. XVI.* loco post *Consulatum Basilii XVI.* Id est, anno Christi 557. In Chronico enim Alexandrino, cujus ea est versio legitur: ΙΝΔ. ε΄, λ΄ μετ᾽ ὑπ΄ Βασιλείου τὸ ις΄ μόνου. Quartus etiam annus, qui cum sexto Valentiniani Augusti Consulatu legitur in Inscriptione, quæ extat Narbonæ in Palatio Episcopali intelligi non debet de anno quarto post Consulatum sextum Valentiniani, sed de anno quarto ædificationis Basilicæ Narbonensis. Ita se habet Inscriptio, quàm ex Grutero pag. 1058. Balusius in Notis ad Capitularia Regum Francorum pag. 1256. & Paschasius Quesnellus in Notis ad Epistolam 8. S. Leonis ad Rusticum Narbonensem Episcopum referunt.

DO

DO ET XTO MISERANTE. LIM. HOC. C. L. K. T. E. ANNO IIII. CS. VALENTINIANO.

AUG. VI. IIIKL. D. XVIIII. ANNO. EPTUS RUSTI.......

RUSTICUS. EPS. EPI. BONOSI FILIUS
EPI. ARATORIS. DE SORORE NEPUS
EPI. VENERIS OCI. IN MONASTERIO
CONPRB. ECCLE. MASSILIENS.
ANNO XV. EPTUS SUI. D. ANN. V. III. ID. OCTB
C URSO PRBO. HERMETE. DIAC. ET. EOR. SEQ. TIB.

COEP. DEPON. PARIET. ECCL. DUD. EXUSTAE
XXXVII. D. QUAD. IN FUNDAM. PONI. COEPI
ANNO II. VII. ID OCTOB. ABSID. P. F. MONTANUS. SUBD.
MARCELLUS. GALL. PREF. DI. CULTOR PRECE
EXEGIT. EPUM. HOC. ONS. SUSCEP. INPENDIA.
NECESSAR. REPROMITTENS. QUAE PER

BIENN. ADMINIST.
SUAE PREBU. ARTIF. B.
MERCED. SOL. DC.
ADOPER ECETER. SOL I. D.

HINC OBLAT. SCI.

EPI BENERI SOL... C.....
EPI DYNAMI.... L......
ORESI. C. I.
AGROECI..... L......
ET DECONIAE.......
SALUTI........

Cujus Inscriptionis hæc explicatio est, Deo, & Christo miserante limen hoc collocatum est anno quarto : Consule Valentiniano VI. III. Kal. Decembris XIX. Episcopatûs Rustici........

Rustinus Episcopus Episcopi Bonosi filius, & Episcopi Aratoris de sorore nepos, Episcopi Venerii socius in Monasterio compresbyter Ecclesiæ Massiliensis, anno XV. Episcopatûs sui, die anni quintâ, tertiò Idus Octobris, cum Urso Presbytero, Hermete Diacono, & eorum sequentibus.

Cœpit deponere parietem Ecclesiæ dudum exustæ. Trigesima septima die quadratum in fundamento poni cœpit : anno secundo VII. Idus Octobris absidem poni fecit Montanus subdiaconus. Marcellus Galliarum præfectus, Dei cultor prece exegit Episcopum hoc onus suscipere, impendia necessaria repromittens, quæ per

Biennium administrationis suæ præbuit artificibus mercedem solidorum sexcentorum ad operas, & solidos mille quingentos .... hinc oblationes S. Episcopi Venerii solidos C..... Episcopi Dynami L. Oresci..... CC. Agroecii T. Deconiæ.... saluti.

VIII. *Explicatur Sextus Consulatus Valentiniani, qui in Inscriptione Narbonensi legitur.*

His verbis, , quæ hîc solùm explicantur : *limen hoc collocatum est annno quarto Consule Valentiniano VI.* Hunc sensum tribuit Balusius, positum Basilicæ limen fuisse anno quarto post Consulatum sextum Valentiniani, ideoque anno Christi 448. qui ab anno 445. quo Valentinianus sextum Consulatum edidit, quartus est; qui cùm decimus nonus esset Episcopatûs Rustici, consequens est hunc anno 430. Ecclesiæ Narbonensi Præfectum fuisse. Quesnellus verò quartum illum annum non à sexto Valentiniani Consulatu, sed à jactis Basilicæ fundamentis numerat, quòd familiare, inquit, Antiquis esset, ut quo tempore construi ædificium publicum cœptum esset, quôve perfectum, hujusmodi Inscriptionibus, posteris notum vellent. Hoc ergo, subjungit, voluit Rusticus significare, per quatuor annos ædificatam esse Narbonensem Basilicam, seu anno quarto esse absolutam à quadro saxo posito, id est, à jactis fundamentis usque ad limen collocatum, seu finem operi impositum. Quæ explicatio præferenda ; in ea enim Inscriptione quid quolibet anno, quove progressu factum sit, sigillatim explicatur. Quare Rusticus anno Christi 427. die nona Octobris ordinatus est Episcopus, annoque 441. die decima tertia præfati mensis, quæ quinta erat anni XV. ejus

Episcopatûs

Episcopatûs, Basilicæ Narbonensis fundamenta jecit; licet enim nulla eo anno Decennalia & id genus festa edita fuerint, quia tamen octava Quinquennalia Theodosii Junioris cum patre imperantis, is celebrare debuisset, nisi eadem anticipasset, ideo idem annus Ecclesiis construendis destinatus. Tandemque anno 445. Valentiniani sexto Consulatu notato, qui quartus erat à jactis fundamentis, absolutus, quintusque à Die 13. Octobris inchoatus, illius verò Episcopatûs decimus nonus, limen collocatum fuit tertio Kalendas Decembris. Sic præfata Inscriptio explicanda videtur. Neque enim ullum exemplum extat, in quo anni post Consulatum, eo modo quo annus quartus in ea Epigraphe legitur, exprimantur, quodve ostendat Consules, qui exacto annuo Magistratu sequentibus annis nomen dabant, eo nomine vocati fuerint. Sola itaque de Viceconsulis appellatione ante Justinum Juniorem controversia esse potest. Duæ enim Justiniani Novellæ, quarta nempe & decima septima, illud eis nomen datum fuisse testari videntur. Prior his verbis subscribitur: *Dat. XII. Kal. Iulii Constantinopoli Belisario Viceco. sule V. C.* Quæ verba idem sonant, ac *post Consulatum Belisarii*, & & annum Christi 536. exhibent. Posterior dicitur *dat. Kal. Maii Constantinopoli Belisario Viceconsule.* Sed utraque subscriptio mendosa videtur, & in hac ultima, loco *Belisario V. C. Consule*, id est, *viro Clarissimo Consule*, perperam scriptum *Viceconsule.* In priori verò, loco *Consule*, scriptum per errorem, *Viceconsule*; adeoque duæ istæ Novellæ anno 535. datæ. Et ratio est quia Novella ejusdem Imperatoris sexagesima sexta anno Christi 538. quô Joannes vir clarissimus Consul processit, eadem mendosâ subscriptione signatur, diciturque *dat. Kal. Mart. Constantinop. Do. Iustin. PP. Aug. ann. XI. & Ioan. Vicecon.* Et tamen certum est legendum esse *Ioanne. V. C. Consule.* Quare non dubium qnin in præfatas subscriptiones error pariter irrepserit; ideoque qui post exactum Magistratum nomen anno dabant, neque Consules, neque Viceconsules, ante Justini Junioris tempora dictos fuisse.

IX. *Quot anni post Consulatum Paulini numerati.*

Ultima difficultas versatur circa annorum numerum, qui post Consulatum, tam Paulini Junioris, ultimi ex privatis, qui in Occidente eam dignitatem gessit, quam Flavii Basilii Junioris, postremi omnium Orientalium, qui privatus eodem Magistratu functus fuit. Et quidem quoad Paulinum anno 534. Collega Justiniani Augusti in Consulatu fuit, annis verò sequentibus ob bellum Gothico-Italicum, quod jam imminebat, aliter in aliquot Provinciis, aliter in reliquo orbe Romano anni numerati sunt, quod in his laterculis patet.

In

In potiori parte Imperii.	*In aliquot Provinciis Occidentalibus.*
Anno 535. *Belisario solo Consule*	535. *Post Consulatum Paulini Iun.*
536. *Post Consulatum Belisarii*	536. *II. Post C. Paulini.*
537. *II. P. C. Belisarii*	537. *III. P. C. Paulini.*
538. *Joanne Consule*	538. *IV. P. C. Paulini.* Synodus Aurelianensis III. celebrata dicitur *anno Childeberti* 27. *IV. P.C. Paulini Iunioris, Nonis Maii,* hoc nempe anno.
539. *Appio.*	539. *V. P. C. Paulini.*
540. *Justino Iuniore solo.*	540. *VI. P. C. Paulini.*
541. *Basilio Iuniore solo.*	541. *Basilio Iuniore solo.*

Anni deinceps XXV. sequentes, tam in Oriente, quàm in Occidente, formulâ *Post Consulatum Basilii V. C.* notati sunt, ut videre est in Fastis à nobis ordinatis, cujus rei in monumentis Gallicanis multa exempla extant. In fine Regulæ S. Aureliani Episcopi Arelatensis, quæ in Codice veterum Regularum ab Holstenio in lucem edito extat, clausula legitur, in qua Aurelianus dicitur Monasterium Monachorum Arelate fundasse *anno quinto P. C. Basilii V. C.* anno nempe Christi 546. sed legendum *anno septimo P.C. Basilii V. C.* uti ostendi in Rationario Fastorum anno Christi 548. In eadem Civitate in Ecclesia Sanctæ Crucis legitur Epitaphium Sancti Florentini præfati Monasterii à Childeberto Francorum Rege constructi, primi Abbatis, in quo is dicitur obiisse *prid. Id. April. duodecies P.C. Basilii V. C. Iunioris Indict. I.* anno nempe Christi 553. Licet enim ab uno & amplius seculo Monarchia Gallica fundata esset; expulsis tamen Romanis, Fasti Consulares retenti fuerant. Baronius initio anni 564. scribit hunc postremum fuisse annum, qui post Consulatum Basilii numeratus fuerit in Fastis XXIII. quam in sententiam delapsus videtur quod Victor Tununensis Post Consulatum Basilii XXIII. non nisi Justiniani annos adhibeat. Sed duos sequentes annos eâdem formulâ consignatos fuisse hîc ostendendum, ut Justiniani finis, & Justini Junioris initium certò consignetur, quod Fastorum Constantinopolitanorum, de quibus capite sequenti, principium ab utroque pendeat.

Annus

Annus itaque 565. notatus eſt tam à Continuatore Marcellini, quàm à Mario Aventico in ſuo Chronico: *Poſt Conſulatum Baſilii V. C. XXIV.* In Collectione Eccleſiaſticarum Conſtitutionum Balſamonis libro quarto (ut videre eſt in Bibliotheca veteris Juris Canonici à Voello & Juſtello viris græcè & latinè doctiſſimis edita) Conſtitutio XVII. his verbis ſubſcribitur: δατ. Καλενδ΄. Απρ. Κωνσταντ. Βασιλείας Ἰουστινιανοῦ λθ΄ μετὰ τὴν ὑπατείαν ..... id eſt, *datum Kalendis Aprilis Conſtantinop. Imperatoris Iuſtiniani anno XXXIX. poſt Conſulatum* ...... intellige *Baſilii XXIV.* quæ verba in verſione ejuſdem Conſtitutionis, quaſi in græco legerentur, Typographi errore addita, erroreque pariter ſcriptum, *decimo Kalend. April.* loco *Kal. Aprilis.* Ex qua ſubſcriptione non tantùm intelligitur, formulam poſt Conſulatum adhuc anno iſto uſurpatam, ſed etiam Imperii annum cum Conſulatibus in Conſtitutionibus Imperialibus memoratum fuiſſe, quemadmodum à Juſtiniano anno 537. ſtatutum fuiſſe diximus, & Novella 47. ejuſdem Imperatoris eo anno emiſſa fidem facit. In Gallia tamen loco nominis Imperatoris, nomen Regis ſcriptum, ut videre eſt in Actis Synodi Aurelianenſis. III. anno 538. habitæ, de qua numero nono hujuſce capitis. Imo & Conſulatus omiſſus fuit quando cum in ſe Imperatores Orientales tranſtulerunt; quod ex eo conſtat, quòd hactenùs nullum monumentum inventum ſit in Gallia, in quo numerandi modus à Juſtino Juniori invectus uſurpetur. Ex eadem prætèrea ſubſcriptione liquet, Juſtinianum Kalendis Aprilis anni Chriſti 527. Auguſtum appellatum fuiſſe, cùm triceſimus nonus Imperii ejus annus eo die in eadem inchoetur. De quo nulla dubitatio eſſe poteſt, cùm ipſemet Juſtinianus in laudata Novella eo die Romanorum rebus ſe à Deo ſuperpoſitum ſcribat, annoſque Imperii ſui ab eodem die numerandos jubeat; ac Procopius in Hiſtoria arcana dicat: *ſuſcepêre dominationem Iuſtinianus ac Theodora tertio ante feſtum Paſchatis die.* Eo enim anno in diem quartum Aprilis Paſcha incidebat. Turbat tamen Theophanes, cùm ait Juſtinum Seniorem die quarta Aprilis feſto Paſchatis morbo correptum fuiſſe, Juſtinianum Imperatorem inſtituiſſe, eique coronam impoſuiſſe. Imò Cedrenus die XIV. menſis Aprilis, ipſis Paſchalibus feriis id factum fuiſſe tradit. Sed dicendum utrumque, diem quo Juſtinianus nuncupatus eſt Auguſtus, cum eo, quo coronatus eſt, confudiſſe; ac præterea in Cedreno numerum X. abundare. Quod niſi præfata diſtinctio adhibeatur, Auctor Chronici Alexandrini, & Evagrius lib. 4. cap. 9. qui rectè ſcripsêre Juſtinianum Kalendis Aprilis Auguſtum nuncupatum fuiſſe, à ſemetipſis diſſentient; is enim

X. *Initium Imperii Iuſtiniani ſtabilitur.*

docet Justinum Seniorem, cùm annum Imperii octavum transegisset, ac præterea *menses novem & dies tres*, Justinianum in consortium Imperii vocasse. Imperare cœpit idem Justinus anno 518. die nona Julii, testibus eodem Evagrio, & Auctore Chronici Alexandrini. Ab ea die ad Kalendas Aprilis anni 527. anni octo, ac menses novem intercurrunt. Sed primus mensis qui nono Julii cœpit, incompletus numerandus est; dieque ultima Julii, non verò octavo Augusti absolvendus. Quod cùm non observasset Valesius in Notis ad Evagrium, se se ab eo ejusdem Auctoris loco expedire non potuit. Supponit itaque Evagrius die quartâ Aprilis Justinianum coronatum fuisse, nisi quis malit dicere cum Alemanno in Notis ad Historiam arcanam Procopii cap. 9. Kalendis Aprilis Justinianum Cæsarem, die verò Paschatis Augustum dictum esse. Idem prorsus habet Chronicon Alexandrinum quoad annos & menses, sed ubi Evagrius habet *dies tres*, in eo Chronico manifesto errore legitur *dies quinque*. Irrepsit etiam error in eundem Evagrium quando loco laudato scribit Justinum defunctum fuisse, *cùm imperasset unà quidem cum Iustiniano menses quatuor; in universum verò tam solus, quàm cum Collega per annos novem ac dies tres Imperium obtinuisse*. Legendum enim *dies viginti tres*, cùm ipsemet Evagrius, & Auctor Chronici Alexandrini testes sint Justinum nono die Julii anni 518. Imperatorem nuncupatum fuisse, & Kalendis Augustis anni 527. naturæ debitum solvisse. Quæ hîc explicare placuit, non solum quia Valesius, aliique viri doctissimi in iis salebris hæsêre, sed etiam, quia plurimùm refert Cæsaream Chronologiam erroribus liberare. Et hæc de Justiniani Natali.

XI. *Quot annos Iustinianus imperavit.*

Obiit is eodem anno 565. die 14. Novembris, cùm imperasset annos triginta octo, menses septem, & dies tredecim. Diem emortualem Auctor Chronici Alexandrini nos docet; eosdem annos, menses ac dies Theophanes, Cedrenus, & Auctor Miscellæ exhibent, sicque duo priores, qui ejus initium aliquot diebus tardiùs consignarunt, ex seipsis corrigendi; neque enim eos annos, menses & dies imperare potuit Justinianus, nisi Kalendis Aprilis anni 527. Imperium susceperit. Corrigendus & alter error ejusdem Theophanis, qui scribit eum die undecimâ Novembris vita functum esse, cùm ea in re manifestè sibi contradicat. Philippus Labbeus in Chronico, Carolus le Cointe tom. 2. anno 566. & tom. 3. anno 664. num. 27. aliique plures Justiniani mortem in annum sequentem differunt, Marii Aventicensis, Joannis Abbatis Biclariensis, Victoris Tununensis, & Chronici Alexandrini auctoritate freti; sed certissimis infra

ſtra argumentis oſtendam mortem ejus in hunc annum incidere. Et profectò varia adhuc extant ejuſdem Imperatoris numiſmata apud Goltzium alioſque, in quibus annus Imperii ejus triceſimus nonus, quem inchoavit, legitur; in nullo verò annus quadrageſimus. Verum quidem eſt Joannem Epiphanienſem Scholaſticum, quem Evagrius lib. 5. cap. ultimo civem ſuum atque cognatum nominat, ſcribere: Ἰουστινιανὸς Βασιλεὺς ἐννέα καὶ τριάκοντα τοῖς πᾶσιν ἔτεσιν ῥωμαίων ἄρξας ἐτελεύτα τὸν βίον, id eſt, ut vertit Alemannus in Notis ad Hiſtoriam arcanam Procopii cap. 24. ubi communem opinionem de annis Imperii Juſtiniani tuetur: *Juſtinianus Imperator novem & triginta integros annos, cùm Romanum Imperium tenuerit, vitâ functus eſt.* Sed jam obſervavimus Hiſtoricos græcos annos Imperatorum inchoatos aliquando integros, aliquando tranſactos appellare. Quare Joannes Epiphanienſis his verbis tantùm intendit oſtendere, eum Imperatorem triceſimo nono Imperii anno è vivis exceſſiſſe. Si enim Juſtinus Junior Juſtiniani ex ſorore nepos, ejuſque in Imperio ſucceſſor anno 566. imperare cœpiſſet, anno 567. Conſul non proceſſiſſet, quod tamen certis infra argumentis ſtabiliam, primoque Imperii anno nondum Imperatorem fuiſſe oſtendam.

XII. *Formula poſt Conſulatum Baſilii uſque ad hunc annum uſurpata.*

Annus 566. duplici modo conſignatus reperitur. Primò à Continuatore Marcellini, & Mario Aventicenſi, hoc modo: *Poſt Conſulatum Baſilii XXV.* Secundò in Novellis Juſtini Junioris: *Imp. DN. Juſtini Aug. ann. I.* ex iis prima ad Julianum Præfectum urbi hanc habet ſubſcriptionem notatu dignam: *Data XVIII. Kal. Octob. Chalcedone, Imp. DN. Juſtino PP. Auguſt. anno* 1. *Indict. quinta decima*, quæ hoc anno menſe Septembri incepit, quæque evincit deceptos eos eſſe, qui Juſtinianum hoc anno menſe Novembri (de quo inter omnes convenit,) Indictione decima quinta currente, in fata conceſſiſſe. Jam enim menſe Septembri hujus anni, ut ex hac ſubſcriptione liquet, Juſtinus imperabat, ideoque Imperium anno elapſo ſuſceperat, dieque decima quarta Novembris præſentis anni ſecundum Imperii annum auſpicatus eſt.

XIII. *Faſti Romani diu in Gallia uſurpati.*

Ex his conſtat formulam *poſt Conſulatum Baſilii*, ad hunc uſque annum uſurpatam fuiſſe, neque ante eundem Faſtos Conſulares Romanos deſiiſſe. Cœperant hi anno Urbis conditæ ducenteſimo quadrageſimo quinto, quô Junius Brutus, & Tarquinius Collatinus Conſules pro Regibus primùm inſtituti ſunt. Quare per annos mille ſeptuaginta quatuor ad eorum Regulam Chronologia directa. Imò in Gallia, ubi nullum veſtigium extat, Faſtos Byzantinos uſu receptos fuiſſe, per aliquot adhuc annos videntur continuati. Extat

enim juxta fanum S. Andreæ haud procul Avenione, in Capella quadam Epitaphium S. Cæsariæ, seu Casariæ, Basilii Postconsulatu hoc modo subscriptum: *Obiit bonæ memoriæ Cæsaria, medium noctis, die Dominicâ inlucescente, VI. Idus Decembris, quadragies & sexies post Consulatum Basilii Iunioris V. C. Consulis, anno duodecimo regni Childeberti Regis, Indictione quinta.* Positum illud anno Christi 587. quem characteres in eo expressi exhibent. Childebertus enim Francorum Rex, ut habet Gregorius Turonensis lib. 5. cap. 1. die Dominici Natalis regnare cœpit, anno nempe Christi 575. præterea dies Dominica anno 587. in septimum Idus Decembres, & feria secunda in sextum Idus ejusdem mensis competebant, quare nocte inter utrumque diem interjectâ, obiit Cæsaria, & qui illud Epitaphium posuit, loquendi modo Marcelliniano usus est. Erravit itaque Carolus Cointius, qui tom. 2. Annal. Ecclesiast. Francorum hoc in annum 586. confert, & reprehendit Baronium, quòd anno 587. collocarit. Annus enim 12. Childeberti, die tantùm Natali Christi ejusdem anni 586. inchoatus est, & ante aliquot dies Cæsaria obierat. In eo tamen reprehendendus Baronius, quod legendum scribat, *anno nono Domini Childeberti*, quia ejusdem Regis initium tardiùs, quàm par erat, consignavit. Reprehendendi & ii, qui dicunt errorem esse in Indictione, legendumque *Indictione sexta*, à Septembri præfati anni 587. inchoanda. Hinc enim potiùs deducendum quemadmodum in Rationario Fastorum Romanorum anno 548. diximus, per hæc tempora jam fuisse, qui Indictiones à mense Januario inciperent. Et hæc de Postconsulatibus in Fastis Romanis Consularibus memoratis. Nunc de iis, qui à Justino Juniori, ad Constantinum Pogonatum in usu fuêre, agendum.

CAPUT TERTIUM.

Fasti Consulares Byzantini à Iustino Iuniori ad Constantinum Pogonatum nunc primùm de integro ordinantur, & secundum accuratam Chronologiam, tam cum Eræ Christianæ, quàm cum Imperatorum annis connectuntur.

I. Ordinatio Fastorum Byzantino-

FAstos Consulares Romanos ex Antiquorum Scriptorum monumentis, quorum non pauca supersunt, multi aggressi sunt olim digerere; sed qui Byzantinos, & Orientales ex Actis publicis, paucisque

eiſque Auctoribus, quibus temporum injuria pepercit, de integro ordinarit, annoſque Conſulatûs, Imperii, & Eræ Chriſtianæ inter ſe exactè copularit, neminem reperi. Onuphrius enim, qui Conſules Romanos incredibili diligentiâ deſcripſit, cùm ad perpetuos pervenit, quaſi longâ feſſus viâ langueſcit, & ab inſtituto ſuo videtur decedere; cùm modò in annis Conſulatûs cum annis Imperii conjungendis, modò in utriſque cum Era Chriſtiana copulandis peccet: & tamen ſi in alterutro erraveris, in conſequentes ejuſdem Imperatoris, & poſtconſulatus annos errorem propagari; imò & in annos ſucceſſorum, eorumque Poſtconſulatuum redundare neceſſe eſt. Præterea idem Onuphrius, neque poſt eum ullus alius, non advertens à Conſtantino Pogonato, qui anno ſexcenteſimo ſexageſimô octavô imperare cœpit, aliam numerandi rationem, quàm quæ hactenùs in uſu fuerat, invectam fuiſſe, Faſtos Byzantinos per duo ampliùs ſecula, eodem quo antea modo ordinat, ſicque temporibus aliunde obſcuris novas tenebras affundit. Inſuper priores tantùm Imperatorum annos cum Conſulatibus conjungit, & quaſi nulla ſupereſſet alia difficultas, de ſequentibus annis parùm curat. Quare quicumque poſt Faſtos ab eo ordinatos, Chronica, vel Annales ſcripsêre, cùm ad annum Chriſti 565. formulâ *poſt Conſulatum Baſilii XXV.* notatum pervenêre, à Conſulibus memorandis deſiſtunt; vel quia ab iis recenſendis ſuperſedere malunt, quàm duces habere fallaces; vel quia, quæ ex eorumdem omiſſione rei Chronologicæ inferuntur detrimenta, non ſatis perſpectum habent. Carolus quidem Dufreſnius vir eruditiſſimus in Diſſertatione de Numiſmatis inferioris ævi num. XV. hanc materiam tangit, ſicuti & in Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis, verbo *Conſul*, ſed ad ſingularia non deſcendit, neque magis quàm Onuphrius mutationem Conſtantini Pogonati tempore factam obſervans, eorumdem quidem Faſtorum non paucam materiam, ſed verâ formâ deſtitutam nobis exhibet. Quapropter cùm Faſti Byzantini jamdiù ordinatorem expectent, eò lubentiùs hoc opus ſuſcepimus, quò viros eruditione præſtantes in Actis eâdem formâ conſignatis explicandis ſæpè erraſſe deprehendimus. Singularem itaque in id generis Faſtis per centum & duos annos, quibus ea anomala Imperii & Conſulatûs annos numerandi ratio perduravit, digerendis, adhibuimus diligentiam; omneſque nos difficultates tandem ſuperaſſe confidimus.

rum hactenus neglecta.

II. *Iuſtinus novos Faſtos invehit.*

Abrogatus videbatur Conſulatus, cùm Juſtinus Junior anno 565. Imperator ſalutatus eſt. Jam enim ab annis viginti quinque nullus Conſul deſignatus fuerat, hæcque intermiſſio non parùm populis

molesta accidebat ob donativa præsertim ac munera à Consulibus eam dignitatem ineuntibus spargi solita. Voluit itaque Justinus eam restituere, sed diversâ prorsus ratione ab ea quæ hucusque in usu fuerat. Consulatum enim à privatis ad Imperatores transtulit, perpetuum reddidit, eum sine Collega geri statuit, & ab illo non minùs quàm ab Imperio, annos in Actis publicis dinumerari constituit; quod & à successoribus postea ad Constantinum Pogonatum usque observatum, cum hoc tantùm discrimine, quod ipse, Mauricius, & Constans secundo tantùm Imperii anno Consulatum inierint; Tiberius verò & Heraclius anno Imperii primo. Ab eo igitur tempore cujuslibet Augusti duæ Epochæ fuerunt, altera ab Imperio quam nuper Justinianus invexerat, altera à Consulatu deducta; quarum hæc illâ semper posterior erat. In hac porrò ordinatione nullum nobis numismata suppeditare auxilium possunt, cùm in iis Imperii quidem, sed Consulatûs anni cum illis conjuncti numquam legantur. Et tamen in utrorumque inter se copulatione, ac cum Era Christianâ conjunctione tota difficultas sita est. Unde Augustorum veteris Romæ numismata longè præstantiora & utiliora, quippe quæ non tantùm Consulatus numerum, sed etiam Imperii annum Tribunitiâ potestate contentum ut plurimùm repræsentarent. Sed unde factum, dicet aliquis, ut Imperatores Orientales à Consulatu, etiam tantùm secundo Imperii anno suscepto, annos dinumerarint.

III.
Origo Epochæ à Consulatu ductæ.

Hunc morem inde profluxisse existimat Sirmondus in Notis ad Sidonium libro primo, Epistola nona, quod aliàs novi Imperatores proximis post Imperii auspicia Kalendis Januariis, Consulatum edere consuevissent, annusque Imperii Consulatûs annum antecedere soleret. Sed hujus rei origo altiùs, ni fallor repetenda. Inter multiplicem rationem numerandi Imperii Octaviani Augusti annos duæ erant à Consulatu deductæ. Alii enim à primo ejus Consulatu eos numerabant, quia is gradus, & aditus ad reliquos honores Augusto fuit. Eam rationem secutus est Auctor libri de claris Oratoribus, qui annos quinquaginta sex Augusti Imperio tribuit. Unde & Curiosorum ejus Imperii initium à primo Consulatu petentium observatio nata: *quod idem dies accepti Imperii princeps & vitæ supremus fuerit*, quemadmodum legitur apud Tacitum libro primo Annal. cap. 9. alii à septimo ejus Consulatu, cum Imperium illi à Senatu firmatum, datumque cognomen Augusti, quasi is legitimi principatûs primus dies fuisset; nam, ut inquit Orosius, *ex ea die summa rerum ac potestatum penes unum esse cœpit, & mansit, quod Græci Monarchiam vocant.* Justinus igitur Augusti exemplo, restituto Consulatu ab eo Imperii sui

annos

annos numerari voluit, quod indicat Corippus Poëta Chriſtianus in opere quod in ejus laudem compoſuit; in libro enim quarto de ejus Conſulatu loquens, ait:

reparator opimi
Nominis. Antiqui redeunt nova ſecula Faſti.
Auguſti primus renovaſti Cæſaris avum,
Clarius eſt, meliuſque tuum: tua gaudia tecum:
Hinc veſter primus feliciter excipit annus.

Tribus autem modis Conſulatus, & anni poſt Conſulatum exprimi ſolebant, ut videre eſt in his laterculis.

MODUS LOQUENDI Marcellinianus.	MODUS LOQUENDI Victorianus.	MODUS LOquendi à Mario Aventicenſi uſurpatus.
Anni Chriſti		
567. *Anno ſecundo. Iuſtino Iuniore Aug. primùm ſolo Conſule.*	567. *Anno ſecundo. Iuſtino Iuniore Aug. primùm ſolo Conſule.*	576. *Anno ſecundo. Iuſtino Iuniore Aug. primùm ſolo Conſule.*
568. *Anno III. poſt Conſulatum Iuſtini Iunioris Aug. ſolius.*	568. *Anno III. poſt Conſulatum Iuſtini Iunioris Aug. ſolius II.*	568. *Anno III. Conſulatus Iuſtini Iunioris Aug.*
569. *Anno IV. P. C. Iuſtini Iunioris Aug. ſolius II.*	569. *Anno IV. P. C. Iuſtini Iunioris Aug. III.*	569. *Anno IV. Conſulatus Iuſtini Iunioris Aug.*

Et ſic deinceps. Qui loquendi modi cap. præcedenti à nobis explicati ſunt, valdeque obſervandi, ſummis enim viris non raró errorem attulêre. Diximus etiam ibidem poſt invectos Faſtos Byzantinos Poſtconſulatum aliquando Conſulatûs nomine enuntiatum fuiſſe, quod vel ſolus loquendi modus à Mario Aventicenſi in ſuo Chronico uſurpatus, & in tertio laterculo propoſitus oſtendit, cujuſque rei varia exempla infra occurrent. His poſitis Faſtos Byzantinos ordinare aggredior, quos eo nomine appellare placet, ut eos à Romanis magis diſtinguam.

IV. *Imperium Iuſtini ſolius.*

Annus itaque 567. ſic notatus eſt: *anno ſecundo. Iuſtino Iuniore Auguſto primùm ſolo Conſule.* Ita rectè Onuphrius lib. 3. Faſt. qui citat Faſtos Maffeiorum, qui utinam in lucem aliquando prodeant. Idem docet Chronicon Alexandrinum, Marius Aventicenſis, Theophanes,

Theophanes, & Anastasius Bibliothecarius in sua Historia. Errant porrò Auctor Chronici Alexandrini & idem Marius, qui Justini Consulatum cum primo Imperii ejus anno copulant, quique perperam scribunt, Justinianum anno 566. vitâ functum, quæ hujus erroris causa. Errant & Baronius in Annal. Ecclesiast. & Calvisius in Chronico qui licet Justini Imperium ab anno 565. rectè inchoarint, ejus tamen Consulatum in annum 566. malè conferunt. Porrò ex poëmate Corippi lib. 4. constat Kalendis Januariis eundem Imperatorem Consulem processisse, de quo Theophanes laudatus inquit: *Consulum more munus dedit Iustinus, multasque pecunias, quibus etiamnùm plures ditati, sparsit in populum.*

Ann. 568. *III.* (intellige semper anno) *post Consulatum Iustini Iunioris Aug. solius*, modo nempe loquendi Marcelliniano, quo in his Fastis digerendis utar. Baronius in Annalibus hujus anni initio dicit eum Consulatu Justini Imperatoris secundô alicubi notatum reperiri; sed sine dubio falsus est, semel enim tantùm Justinus Consul processit. Modus loquendi in hac materia ab eo non intellectus hanc ei aberrationem creavit. Novella siquidem ejusdem Justini ad Spem in Deum Archiepiscopum Provinciæ Byzacenæ, quæ apud Julianum Antecessorem legitur, quæque à Spondano in Epitome hoc anno in eundem sensum laudatur, hoc nullo modo significat. Hæc ejus subscriptio: *Dat. Kal. Maias Constantinop. Imperii Domini Iustini PP. Aug. anno III. Cons. ejusdem II.* Est igitur hic annus Consulatus ejus secundus, non verò secundus ejus Consulatus. Justinus enim, ut cap. superiori diximus, loquendi modum Victoris Tununensis & Marii Aventicensis usurpat. Porrò ex ea subscriptione liquet Justinum anno 565. imperare cœpisse, alioquin hic annus non diceretur tertius ejus Imperii in ea Novella.

Ann. 569. *IV. post Consulatum Iustini Iun. Aug. solius II.*

Ann. 570. *V. P.C. Iustini Iun. Aug. solius III.* Novella ejusdem Justini de filiis liberarum, quæ apud Julianum Antecessorem legitur, hoc modo signatur: *Dat. Kal. Mart. Constantinop. Imp. DN. PP. Aug. Iustini ann. V. Indict. III. Quæstor legi*, qui ut moris erat subscripsit: *Dat. Kal. Mart. Constantinop. Imp. DN. Iustino PP. Aug. ann. V. post Cons. ejusdem DN. ann. II.* Hæc posterior subscriptio mendosa est, eamque optimè emendavit Balusius in Notis ad Capitularia Regum Francorum pag. 1255. legendumque docuit, *post Cons. IV.* quod probat ex Mario Aventicensi, qui ad hunc annum habet: *anno IV. Cons. Iustini Iunioris Augusti*; uterque enim modo loquendi Victoriano utitur, ut jam à nobis observatum. Indictio tertia cum

mense

menſe Martio, ac Imperii Juſtini anno quinto connexa evincit eum regnare cœpiſſe anno 565. non verò ſequenti, aliàs eadem Indictio tertia cum menſe Martio conjuncta non niſi cum Imperii ejus anno quarto concurreret.

Ann. 571. *VI. P.C. Iuſtini Iunioris Aug. ſolius* IV.

Ann. 572. *VII. P. C. Iuſtini Iunioris Aug. ſolius V.* Extat apud Scrimgerum Juſtini Novella hac ſubſcriptione notata: *dat. XV. K. Iun. Conſt. Imp. DN. Iuſt. PP. Aug. anno* VII. *poſt Conſ. ejuſdem anno* III. Sed mendum eſt in Poſtconſulatu, legendumque, ut ex dictis liquet, *poſt Conſ. VI.*

Ann. 573. VIII. *P. C. Iuſtini Iunioris Aug. ſolius VI.* Idem Scrimgerus Novellam Juſtini, quæ ordine quarta eſt, exhibet hac ſubſcriptione notatam: *dat. XV. K. Febr. Conſt. Imp. DN. Iuſt. PP. Aug. ann.*VIII.*poſt Conſ.ejuſdem ann.*III. Sed ea ut ſuperior emendari debet, reponendumque *poſt Conſ. ann.*VII.

Ann. 574. *IX. P. C. Iuſtini Iunioris Aug.ſolius VII.* Apud Auctorem Chronici Alexandrini hæc verba leguntur: *hoc octavo Imperii ſui anno, Septembri menſe, die ſeptimo, octava Indictione* (à Septembri cœpta) *morbo correptus Iuſtinus Auguſtus Tiberium Cæſarem creavit, nominavitque illum Conſtantinum, & vixit cum illo annos quatuor.* Sed non tantùm in anno, verùm & in die, ac menſe errat. Theophylactus Simocatta lib.3.cap.11. dicit id factum *menſe Decembri, ſexta die hebdomadis, Indictione nona.* Errat is in Indictione, quæ tantùm octava erat, ut rectè in Chronico Alexandrino. Tam menſem, quàm annum quibus Tiberius Cæſar renuntiatus eſt, utrumque hactenus controverſum, certis argumentis infra demonſtrabo. Sufficiat hîc ſignificare id hoc anno factum, qui nonus erat Juſtini, non octavus, ut perperam Auctor Chronici Alexandrini eum vocat.

Ann. 575. *X. P. C. Juſtini Junioris Aug. ſolius* VIII.

Ann. 576. *XI. P. C. Iuſtini Iunioris Aug. ſolius IX.*

Ann. 577. *XII. P. P. Juſtini Junioris Aug. ſolius X.* Viſitur Romæ Epitaphium cujuſdam Boëtii, quod Paulus Aringhus tomo primo Romæ ſubterraneæ lib.2. cap.10. integrum retulit, in quo tempus depoſitionis ejuſdem Boëtii hoc notatur: † DEP. EST BOETIUS CL. P. OCT. KAL. NOBR. INDICT. XI. IMP. DOM. N. JUSTINO. PP. AUG. ANN. XII. ET TIBERIO CONST. CAER. ANN. III. Quo ex Epitaphio plura ſummi momenti deduco. Primùm Juſtinum purpuram ſumpſiſſe anno 565. aliter annus ejus duodecimus non concurreret cum Indictione undecima, neque cum anno Chriſti 577. à Septembri eâ notato, ſed cum indictione duodecima, annoque 578.

dies enim emortualis Justiniani, nempe decimus quartus Novembris à nemine in dubium revocatur. Imò ipse Theophanes, qui dicit eum mortuum die undecima Novembris, paulò post in viam redit, & scribit obiisse decima quarta ejusdem mensis. Secundùm Tiberium anno 574. creatum fuisse Cæsarem, alioquin tertius Imperii ejus Cæsarei annus cum duodecimo Justini non concurreret. Quare Spondanus, Calvisius, aliique qui hanc nuncupationem in annum 575. referunt, toto cœlo errant. Tertiùm Tiberii nuncupationem factam esse mense Decembri, ut rectè scribit Theophylactus nuper laudatus, non verò mense Septembri, ut perperam Auctor Chronici Alexandrini, aliàs anno XII. Justini die 25. Octobris, seu octavo Kalendas Novembris in Epitaphio memorato, annoque Christi 577. egisset jam annum quartum Imperii à die septima Septembris inchoati. Quocirca locus Chronici Alexandrini, qui viros doctos excruciavit, corruptus est.

VI. *Tiberius solus imperat.*

Anno. 578. *XIII. P. C. Iustini Iunioris Aug. solius XI.* Auctor Chronici Alex. hæc habet: *Hoc anno XII. Iustini Imperatoris mense Septembri XXVI. XII. Indictione coronatus est ab ipso Tiberius Iunior Constantinus, & quinto die mensis Octobris Iustinus Augustus vitâ excessit, & Tiberius Constantinus solus imperavit alios annos quatuor.* Rectè omnia præterquam quod annos tantùm duodecim Justino tribuit, qui regnavit annos XIII. ut Cedrenus & Zonaras auctores sunt, & ex dictis necessariò sequitur. Onuphrius, qui ejus initium rectè collocarat, mortem ejus anno 576. perperam consignat, anno scilicet post Consulatum Justini nono, licet in præfatione Fastorum suorum dicat Fastos Maffeiorum pervenire *ad XII. usque Iustini Iunioris Augusti post Consulatus annum*, modo scilicet loquendi Victoriano, quem ex iis verbis præfatum Anonymum usurpare constat. Unde factum, ut Tiberii & Mauricii, Justini successorum annos tam Imperii, quàm Consulatûs rectè ordinare non potuerit.

Anno 579. *Tiberio Iuniore Constantino Augusto primum Consule.* Ita rectè Auctor Chronici Alexandrini, cui Theophanes cõsentit, qui hoc anno scribit: ἔρριψεν ὑπατείαν πολλὴν, id est, *amplum Consulare munus in populum sparsit.* Onuphrius Consulatum hunc in annum Christi 580. confert, in sua opinione, Tiberii quartum. Quem etiam in errorem incidit Marius Aventicensis, sed alio fundamento innixus. Cùm enim Justini initium anno uno tardiùs consignarit, mortem ejus, Tiberiique exordium in hunc annum differre cogitur, ut eidem Justino annos tredecim attribuat, quo errore posito Tiberij Consulatus rectè ab eo, anno sequenti his verbis consignatus: *ann.1. Cons.*

Tiberii

Tiberii Constantini Aug. Indict. XII. & sic deinceps, sed Onuphrii error prorsùs intolerandus.

Anno 580. *II. post Consulatum Tiberii Aug. Iunioris Constant.* Hujus etiam Imperatoris anni sæpè à Cæsarea ejus dignitate enumerati. Extat apud Goltzium numisma, in quo hæc verba leguntur: DN. TIBERIUS PERP. P. F. AUG. ANN. VI. Cusum illud anno præcedenti, quo Sextum Imperii Cæsarei annum inchoavit, vel saltem currenti, quô absolvit. Baronius anno 584. num. ultimo refert Epistolam Pelagii II. Romani Pontificis ad Aunacharium Episcopum Altisiodorensem, non, ut perperam ille interpretatur, Auxanium Arelatensem datam, quâ hortatur, ut suadeat Francorum Regibus opem ferre Romanæ Ecclesiæ Longobardorum incursionibus laboranti, cujus Epistolæ tam in editione Vaticana, quàm in aliis hæc subscriptio est: *datum III. non. Octob. Imperante Domino Tiberio, Constantinopoli Aug. anno VI. Cos. ejusdem ann. Regum.* Sed loco *Regum*, legendum *secundo*, modo nempe loquendi Victoriano. Refertur eadem Epistola tomo quinto Conciliorum editionis Labbeanæ cum hac subscriptione: *dat. III. non. Octob. Imperante Domno Constantinopoli Augusto, ann. VII.* Omisso Consulatu, qua ratione anni numerarentur Cæsareæ ejus potestatis, eaque Epistola vel hoc anno, vel sequenti data esset.

VII. *Chronologia Tiberiana magis explicatur.*

Anno 581. *III. post Consulatum Tiberii novi Constantini Augusti solius II.* Refert Labbeus in Appendice ad dissertationẽ de Scriptoribus Ecclesiasticis tomo primo clausulam subjectam collectaneo ex libris S. August. ab Eugipio composito, jussu Reducis Episcopi Neapolitani additam: *Sub die Iduum Decemb. Imperatore DN. Tiberio Constantinopoli Augusti anno VII. post C. ejusdẽ Augusti ann. III. Indictione quinta decima, obsidentibus Longobardis Neapolitanã civitatem.* Quæ verba in duobus manuscriptis codicibus leguntur. Joannes Mabillonus V. C. tomo secundo Analect. pag. 17. eamdem clausulam refert, aitque hos characteres in annum 582. convenire, sed procul dubio hallucinatur: Indictio enim XV. à Septembri cœpta præsentem annum designat, & qui clausulam apposuit, usus est loquendi modò Victoriano, qui virum eruditissimum in errorem induxit. Ex ea manifestè deduco Tiberium anno 574. renunciatum fuisse Cæsarem, sed non septimâ die Septembris, quæ cum feria sexta eo anno concurrebat, neque die septimâ Decembris, quæ in eamdem feriam incidebat, licet id sibi recentiores Chronologi persuaserint, eò quod Theophylactus die non expressâ, mense Decembri, feriâ sextâ Tiberium Cæsarem creatum scripserit, Chronicon verò Alexandrinum die septimâ Sep-

tembris id factum fuisse tradiderit, ab hoc nempe diem, à Theophylacto mensem & feriam mutuantes. Sed jam ostendi ejusdem Chronici Alexandrini Auctorem in mense errasse, nunc in die falsum esse ostendo. Si enim septima die Decembris Cæsaream dignitatem Tiberius obtinuisset; Indictione XV. Idibus Decembris non septimus, sed octavus ejus numeraretur annus. Quare cum feriâ sextâ, mense Decembri Cæsar creatus fuerit, ut testis est Theophylactus, idque post Idus, seu diem XIII. ejusdem mensis, ut ex præfata clausula elicio, constat nuncupationem ejus contigisse, vel XIX. vel XXVII. die ejusdem mensis Decembris, cum quibus tantùm post Idus Decembris feria sexta concurrit. Unde præfata clausula evincitur primùm Consulatum Tiberii rectè à nobis cum anno Christi 597. copulatum fuisse. Secundùm eum anno 574. non verò sequenti, ut perperam multi existimarunt, Cæsarea dignitate decoratum fuisse. Tertiùm Chronicon Alexandrinum optimè à nobis fuisse emendatum. Quartùm Theophylactum mensem quo Tiberius dictus est Cæsar, rectè observasse, ac denique obsidionem Neopolitanam à Longobardis, hoc anno, non verò sequenti, ut idem Mabillonus credidit, factam.

VIII. *Tiberio succedit Mauricius.*

Anno 582. *IV. post Consulatum Tiberii Novi Constantini Aug. III. solius.* In Chronico Alexandrino hæc verba leguntur: *Hoc quarto Imperii ejusdem anno æger Tiberius Cæsar, quinto Augusti, XV. Indictionis præsentis, creatus est Cæsar Mauricius Tiberius, & XIII. Augusti coronatus Augustus; data illi in uxorem à Tiberio Novo Constantino filia Constantina. XIV. Augusti moritur Tiberius Novus Constantinus in Processo Hebdomi.* Eo etiam die demortuum testes sunt Theophanes & Cedrenus, qui cùm tamen scribunt eum imperasse annos tres, menses decem, & dies octo, quod & Zonaras, & Auctor Miscellæ docent, dissentiunt ab Auctore Chronici Alexandrini in initio Imperii ejusdem Tiberii. Si enim anno 578. quinta die Octobris Imperium suscepit, dies decem supra annos ac menses eum imperasse dicendum. Quare fallitur Onuphrius, qui Tiberii mortem in annum sequentem conjicit. Subscriptio sacræ Pragmaticæ Tiberii, quâ Justini Junioris decessoris constitutiones confirmavit, his verbis concepta est: *data tertio Idus Augusti, Constantinopoli: Imperatoris Domini nostri Tiberii Constantini Augusti anno VIII. & post Consulatum ejus anno tertio, & nobilissimi Flavii Tiberii Mauricii Felicissimi Cæsaris anno primo.* Conveniunt hi characteres in hunc annum, ut manifestum est, ideoque Tiberii Consulatus rectè à nobis consignatus anno 579. Et Imperium ejus Cæsareum mense Decem-

bri

bri anni 574. inchoatum, ſi enim anno ſequenti eô donatus fuiſſet, annus currens non octavus, ſed ſeptimus tantùm ejuſdem Imperii eſſet. Poſt Tiberium Mauricius imperavit.

Ann. 583. *Ind. Prima. Primus annus caruit Conſulibus, atque ex communi hominum ſenſu ſcriptum eſt, Poſt Conſulatum divinæ memoriæ Tiberii Conſtantini anno quarto.* Ita Chronicon Alex. Theophanes verò hoc anno hæc de Mauricio habet: *Hoc anno menſis Decembris die vigeſimo, Indictione ſecunda* (à Septembri cœpta) *Imperator Conſul deſignatus magnorum Theſaurorum munera Urbi largitus eſt.*

IX. *Explicatur Conſulatus Mauricii.*

Ann. 584. *II. Mauricio Tiberio Aug. primùm ſolo Conſule.* Ita Auctor Chronici Alex. cui Theophanes, Cedrenus, Miſcella, & Theophylactus libro primo capite duodecimo ſuffragantur. Is ejuſdem Conſulatûs pompam deſcribit: *Agebatur annus Mauricii ſecundus cum hyeme Conſul creatus conſcenſo curru Imperatorio, ſummè conſpicuus erat; quem non equi, non muli, ſed homines (res & nomen honoratiſſimum) trahebant &c.* Porrò mendum irrepſit in textum Chronici Alexandrini, quod Jacobum Goar in Notis ad Theophanem pag. 601. irretitum tenuit: legitur eo in Chronico: ΙΝΔ. β΄. β΄. μετ᾽ ὑπ᾽. Μαυρικίου Τιβερίου αὐγούστου τὸ πρῶτον μόνου. id eſt. *Indict.* 2. *anno* 2. *poſt Conſulatum Mauricii Tiberii Auguſti primùm ſolius.* Sed rejicienda vox μετ᾽, & vertendum: *Conſule Mauricio Tiberio Auguſto primum ſolo.* Idem tamen Goar Raderum reprehendit, quòd verterit, *Mauricii Secundo*, nempe anno, ipſeque ſic explicandum docet: *anno ſecundo. Videlicet*, inquit, *poſt Conſulatum Tiberii, annum quartum.* Sed perperam. Cùm enim anno elapſo in Actis publicis conſignatum fuerit, *poſt Conſulatum Tiberii anno quarto*, uti tunc oſtendimus, ſi præfata verba ad eumdem Tiberium referrentur, non anno quarto, ſed anno quinto *poſt Conſulatum Tiberii* ſcribendum fuiſſet. At ea verba nullo modo ad Tiberium referri oſtendit eadem formula annis ſequentibus ab eodem Auctore Chronici Alex. uſurpata: annum enim ſequentem his verbis conſignat: ΙΝΔ. δ΄, δ΄ μετ᾽ ὑπ᾽ Μαυρικίου Τιβερίου αὐγούστου τὸ δεύτερον μόνου, id eſt, *Indict. III. Mauricii III. poſt Conſulatum Mauricii Tiberii Aug. ſolius.* Ubi vides vocem ὑπ᾽ referri ad Mauricium non verò ad Tiberium. Idem error irrepſit in idem Chronicon, ubi proponit Conſulatum Tiberii, ſcribit enim: ΙΝΔ. ιβ΄. α΄ μετ᾽ ὑπ᾽ Τιβερίου Κωνσταντίνου αὐγούστου τὸ πρῶτον. Id eſt, *Indict.* 12. *primo* (nempe anno) *poſt Conſ. Tiberii Conſtantini Auguſti primùm.* ubi Raderus, hujus particulæ μετ᾽, uti addititiæ nullâ ratione habitâ, rectè vertit, *Indict.* 12. *Tib.* 1. *Tiberio Iun. Conſt. Aug. primùm Conſule.* Quem & in errorem ejuſdem Chronici auctor incidit,

Sſ 3 dum

dum Consulatûs Justini Junioris mentionem facit.

Anno 585. *III. post Consulatum Mauricii Tiberii Aug. solius.*

Anno 586. *IV. post Cons. Mauricii Tiberii Aug. II. solius.*

Anno 587. *V. post C. Mauricii Tiberii Aug. III. solius.*

Anno 588. *VI. P.C. Mauricii Tiberii solius IV.*

Anno 589. *VII. P. C. Mauricii Tib. Aug. V.*

Anno 590. *VIII. P. C. Mauricii Tib. Aug. VI.* Hoc anno *mensis Martii die sexto supra vigesimum Indictione octavâ Theodosius Mauricii Imperatoris supremi filius, die Paschatis sancto, à Ioanne Patriarcha, quatuor solis annis cum medio natus coronam Imperii accepit.* Ita Theophanes, cui Cedrenus, Zonaras, Auctor Miscellæ & Chronici Alexandrini consentiunt. Addit hic ultimus eum tantùm coronatum fuisse, sed non in societatem administrationis vocatum. Falluntur itaque Onuphrius & Calvisius, qui hanc inaugurationem in annum sequentem rejiciunt.

X. *Continuatio Imperii Mauricii.*

Anno 591. *IX. P. C. Mauricii Tiberii Aug. VII.* Mauricii Postconsulatuum seriem confirmat S. Gregorius Papa, qui initio libri secundi Epist. Indictione decima, mense Septembri, de quodam Laurentio Diacono loquens, ait: *Consulatûs Mauricii Augusti anno septimo depositus est Laurentius*, ubi vides Gregorium modo loquendi Marcelliniano uti, & inter Consulatum & Postconsulatum discrimen non statuere.

Anno 592. *X. P. C. Mauricii Tiberii VIII.*

Anno 593. *XI. P. C. Mauritii Tiberii Augusti IX.*

Anno 594. *XII. P. C. Mauricii Tiberii Augusti X.*

Anno 595. *XIII. P. C. Mauricii Tiberii Augusti XI.*

Anno 596. *XIV. P. C. Mauricii Tiberii Augusti XII.* Gotselinus Bertinianus Monachus, qui vertente seculo undecimo vitam S. Augustini Cantuariensis Episcopi, primique Anglorum Apostoli accuratè descripsit, capite septimo refert Epistolam S. Gregorii Papæ ad ad Augustinum & socios missam, quæ his verbis subscribitur: *data die X. Kal. Augustarum, imperante Domino nostro Mauricio Tiberio piissimo Augusto, anno XIV. post Consulatum ejusdem anno XIII. Indictione XIV.* Et capite octavo aliam Epistolam habet, quam idem Pontifex dedit ad Virgilium (erat is Episcopus Arelatensis perperam à Gotselino Ætherius vocatus, qui error ex Beda libro 1. cap. 24. propagatus est,) quâ ei etiam S. Augustinum, sociosque commendat, quæ eadem pariter subscriptione notata est. Mabillonus tomo primo Sanctorum Ordinis S. Benedicti in Notis ad vitam ejusdem S. Augustini dicit in his Epistolis Mauricii Consulatum anno uno tardiùs numerari,

merari, ſed perperam; contrà enim ex his evincitur Mauricii Conſulatum rectè à nobis conſignatum fuiſſe, cùm Grgorius, qui in iis modo loquendi Victoriano utitur, hunc annum poſt Conſulatum Mauricii decimum tertium vocet, qui modo loquendi Marcelliniano, quo utor, duodecimus tantùm eſt.

Anno 597. *XV. P. C. Mauricii Tiberii Aug. XIII.*

Anno 598. *XVI. P. C. Mauricii Tiberii Aug. XIV.*

Anno 599. *XVII. P. C. Mauricii Tiberii Aug. XV.*

XI. *Reliquum Mauricii Imperium.*

Anno 600. *XVIII. P. C. Mauricii Tiberii Aug. XVI.* Hoc anno S. Gregorius Papa lib. 9. Indict. 4. Epiſt. 22. Probo Abbati teſtandi facultatem concedit de his bonis quæ ante ſuſceptum habitum monaſticum habuiſſet. Initio Epiſtolæ hæc verba leguntur: *Imperantibus Domno Mauricio & Tiberio* (legendum Theodoſio, ut emendat Onuphrius, Tiberius enim alter Mauricii filius Auguſtus non fuit, vel legendum, imperante Domno Mauricio Tiberio Auguſto) *Auguſtis, anno Incarnationis Dominicæ ſexcenteſimo primo, eodemque Domno undecies Conſule, ſub die tertio nonarum Octobrium.* Qua in Epiſtola, quæ data eſt *menſe Novembris, Indictione quarta*, eadem Indictio quarta cum die III. Kalend. Octob. conjungitur, cœptaque à Septembri currentis anni evincit eam eodem anno, non verò ſequenti ſcriptam eſſe, ideoque Onuphrium & Baronium in Annalibus Hallucinatos eſſe qui eamdem in annum 601. conjiciunt. Divus enim Gregorius ſequutus eſt Dionyſium Exiguum, qui Incarnationem anno Juliano 45. conſignavit, eumque primum Eræ Chriſtianæ vocavit. Unde eadem Era pro ut ab ipſo auctore inſtituta eſt, annum unum plus colligit, quàm quæ poſtea prævaluit, quâve etiam hodie in Occidente utimur, ſed de ea aliàs. Error porrò eſt in his verbis *undecies Conſule*, legendum enim *ſedeciès Conſul.*, quem errorem cùm non advertiſſet Onuphrius in Faſtis, in alium incidit, ſcripſitque Mauricium anno 592. ſecundum Conſulatum geſſiſſe, eumque ad duodecimum continuaſſe, quam etiam in rem Faſtos Græcos, ſeu Chronicon Alexandrinum, ac Maffeiorum Faſtos laudat, & currentem annum decimo Mauricii Conſulatu notat. Sed Chronicon Alexandrinum non aliter annos Imperii, & Conſulatus Mauricii, quàm nos numerat, & Faſti Maffeiorum ſi in lucem ederentur, ei ſine dubiò contrarii eſſent. Hic itaque ſolus Gregorii locus hujus erroris fundamentum fuit. In eo Gregorius modum loquendi Marcellinianum uſurpat, ac præterea Conſulatum, cùm Poſtconſulatu confundit.

Anno 601. *XIX. P. C. Mauricii Tiberii Aug. XVII.* Divus Gregorius lib. 9. Indictione IV. Epiſtolam ſexageſimam Adalberto Anglorum

glorum Regi ſcriptam his verbis conſignat: *dat. die X. Kal. Iuliarum, imperante Domino Noſtro Mauricio Tiberio piiſſimo Auguſto, anno XIX. poſt Conſulatum ejuſdem Domini noſtri anno XVIII. Indict. IV.* Epiſtola ſexageſima tertia ejuſdem libri, qua Virgilio Epiſcopo Arelatenſi Auguſtinum Epiſcopum, primum nempè Anglorum Apoſtolum commendat, eadem die, & cum eadem ſubſcriptione data eſt, ſicuti & Epiſtola ſeptuageſima prima ejuſdem libri noni Mellito Abbati in Franciis in cauſa ejuſdem Auguſtini ſcripta; niſi quod decimo quinto Kal. Juliarum data eſt. Ex quibus ſubſcriptionibus manifeſtè liquet primò Gregorium modum loquendi Victorianum ſæpè uſurpare. Secundò Onuphrium perperam duodecim Conſulatus Mauricio attribuiſſe, locumque Gregorii ex libro nono Epiſtola 22. deſumptum, optimè à nobis fuiſſe emendatum. Si enim in ea Epiſtola anno ſuperiori ſcripta Mauricium undecies Conſulem Gregorius nominaſſet, eum hoc anno duodecies Conſulem vocaret, neque uteretur hâc formulâ anno XIX. poſt ejus Conſulatum.

XII. *Phocas Mauritio in Imperio ſuccedit.*

Anno 602. *XX. P. C. Mauricii Tiberii Aug. XVIII.* Hoc anno *menſe Februario per ſeptem dies ſolemnia nuptiarum Theodoſii filii Mauricii peracta ſunt. Menſe vero Novembri Phocas cum exercitu contra Mauricium ſeditionem movit, & Mauricius cum uxore Conſtantina, & novem liberis, ſex maribus, & tribus virginibus, XXII. menſis Dii, qui Romanis eſt November, noctu, illuceſcente jam XXIII. die, qui fuit feria ſexta, fugit. Phocas autem XXIII. ejuſdem menſis feria ſexta à Cyriaco Patriarcha Cp. in æde veneranda S. Ioannis, quæ eſt in Hebdomo, inauguratus, XXV. die dicti menſis, die Dominico, Conſtantinopolim ingreſſus eſt.* Ita Chronic. Alex. Hi characteres in hunc annum competunt. Comprehenſus idem Mauricius cum uxore, & octo liberis, *XXVII. die ejuſdem Menſis feria tertia occiditur* ad Chalcedonem cum Tiberio, Petro, Juſtino, & Juſtiniano ejus filiis, ut idem Chronicon Alexandrinum habet. Imperavit itaque annos viginti, menſes tres, dies aliquot, ac eumdem Phocam ſucceſſorem habuit. *A XXV. ejuſdem menſis* (nempè Novembris) *in reliquam anni partem uſque ad Ianuarium nempè præſentis Indictionis VI.* (Quæ Kal. Januariis anni 603. inchoatur) *perſcriptum eſt in publicis Imperii Actis. Phocæ anno primo.* Ita auctor Chronici Alexandrini.

Anno 603. Chronicon Alexandrinum hoc anno ait: ΙΝΔ. ϛʹ, ἀ ὑπ. Φωκᾶ αὐγούστου μόνου, id eſt, *Indict. VI. Phocæ primus, Phoca Aug. ſolo Conſule.* Sed locum iſtum corruptum eſſe ex ſex ultimis Phocæ annis ab auctore ejuſdem Chronici rectè diſpoſitis, manifeſtè patet. Præterquamquod Phocæ Conſulatus non in hunc, ſed in ſequentem annum

annum cadit. Dicendum itaque hoc anno præfatam formulam uſque ad Indictionem ſeptimam, annum nempè ſequentem continuatam, ſcriptumque in actis publicis fuiſſe: *Phocæ anno primo.* Sic enim primus Juſtini Junioris, qui non niſi altero Imperii anno Conſul proceſſit, annus notatus fuit. *Hoc anno menſis Decembris die ſeptimo, Indictione ſeptima* (à Septembri inchoata) *ad ſolitas feſtorum ſolemnitates ſparſis in populum pro Conſulum more nummis, proceſſit* Phocas, inquit Theophanes, cui Cedrenus conſentit. Quare Phocæ Conſulatus non hoc anno geſtus, ut mox magis liquebit.

Anno 604. *Secundo Phocæ. Phoca Aug. ſolo Conſule.* Verum quidem eſt in Chronico Alexandrino hoc anno legi: *Phocæ II. poſt Conſulatum Phocæ Auguſti*, ſed legendum: *ſecundo (nempe anno) Conſule Phoca Aug.* ζ, β' ὑπ' Φωκᾶ αὐγούστου, non verò ζ, ϛ' μετ' ὑπ' Φωκᾶ αὐγούστου, hanc enim particulam μετ' ſæpè in illud Chronic. perperam irrepſiſſe jam ſupra monuimus. Et quidem Phocæ Conſulatum in hunc annum cadere Onuphrius etiam vidit, confirmaturque ex Divo Gregorio Papâ, in Epiſtola ad Felicem Subdiaconum, quam Margarinus V. C. Ordinis S. Benedicti, mihique amiciſſimus initio tomi ſecundi Bullarii Caſinenſis refert, cujus hæc eſt ſubſcriptio: *dat. VIII. Kal. Februarias DN. D. Phoca Aug. anno ſecundo, & Conſulatûs ejus anno primo, Indict. VII.* Quæ Kalendis Januariis hujus anni incipit. Ex quibus patet Petavium erraſſe, dum in Notis ab Breviarium Hiſtoricum S. Nicephori Patriarchæ CP. pag. 73. Editionis Lupateæ, ſcribit Phocam anno 603. Indictione ſexta Conſulatum iniiſſe, & hoc anno cœpiſſe numerari, *poſt Phocæ Conſulatum anno primo*, ſicuti & Dufreſnium qui in Diſſertat. de numiſmat. inferioris ævi num 15. numerat hunc annum *poſt Conſulatum Phocæ Auguſti.* Ex quo factum ut neuter annos eumdem Conſulatum conſequentes cum Imperii annis rectè copularit. Nam, ut hujus capitis initio diximus, Conſulatu in Faſtis Byzantinis perperam conſignato in Era Imperii errare neceſſe eſt.

Anno 605. *Phochæ III. poſt Conſulatum Phocæ Auguſti primum.* Ita Chronicon Alexandrinum. ΙΝΔ. ή. γ' μετ' ὑπ'. Φωκᾶ αὐγούστου τὸ πρῶτον. Si itaque is annus primus eſt poſt Phocæ Conſulatum, anno præcedenti, non verò anno 303. Conſulatum ſumpſit.

XIII. *Ab hoc anno Chronic. Alex. annos Imperii & Conſulatus Phocæ rectè conſignat.*

Anno 606. *Phocæ IV. poſt Conſulatum Phocæ Aug. II.* Ita idem Chronicon Alexandrinum, cujus priores anni perperam collocati ex poſterioribus, qui ibidem accuratè conſignati ſunt, emendandi.

Anno 607. *V. P. C. Phocæ Aug. III.* Ita rectè idem Chronicon, in quo & legitur: *Hoc anno menſe Audinæo apud Romanos XXIII.*

Januarii creatus est Patriarcha Constantinopolitanus Thomas magnæ Ecclesiæ Diaconus, & Patriarchæ Sacellarius ultrò expetitus. Quæ perperam à Baronio in Annalibus in annum sequentem conferuntur, uti rectè observat Petavius in Notis ad Breviarium Nicephori CP. pag. 73. sed quod affert ad emendandum idem Chronicon Alexandrinum prorsus rejiciendum: *At verò corrigendum*, inquit, *Chronicon dum Phocæ V. quo creatus est Thomas Indict. X. notat post Consulatum Phocæ III. siquidem Phocæ primus inchoatur ex eodem Chronico Indict. VI. Novemb. XXV. Dominica, cùm die XXIII. feria sexta inauguratus esset à Cyriaco. Annus est Christi 602. Cyclo solis XXIII. Litt. Dom. G. anno 603. Indict. VI. Phocas Consulatum iniit. Ergo anno 604. Phocæ II. Indict. VIII. numerari cœpit post ejus Consulatum I. anno deinde 605. Phocæ III. Indict. VIII. annus fuit post Consulatum II. itaque anno 606. Phocæ IV. Indict. IX. est ab ejus Consulatu III. annus verò 607. Phocæ V. Indict. X. post ejus Consulatum ordine IV. est. Malè igitur in Græco Indictione IX. & X. bis iteratur τὸ γʹ. Hæc paulò accuratiùs à nobis excussa sunt, ut & illorum temporum Historiæ, & luculentissimo Chronico aliqua ex parte consuleretur.* At hoc non est hujusmodi Operi consulere, sed majorem labem inferre; duo enim priores anni in eo depravati, reliqui sex accuratè consignati, nisi quod perperam cum anno Imperii ejus quarto & quinto seu Indictione IX. & X. conjungitur *post Consulatum III.* repetito nempe τὸ γʹ, errore sine dubio Librarii, jam à Radero in versione emendati. Priores itaque anni posterioribus, pauci pluribus, corrupti integris & sanis, non è contra, corrigendi. Præterquamquod ex Theophane, Cedreno, & D. Gregorio laudatis liquet, Consulatum Phocæ in annum 604. cadere, ideoque in eodem Chronico perperam cum Indictione sexta, annoque 603. eumdem copulari. Quare emendatio nostra certissima.

XIV. *Heraclius Phocæ succedit.*

Anno 608. *VI. P. C. Phocæ Augusti IV.* Ita Chronic. Alex.

Anno 609. *VII. P. C. Phocæ Aug. V.* Ita etiam idem Chronic.

Anno 610. *VIII. P. C. Phocæ Aug. VI.* Ita pariter idem Chronic. Unde ultimus hic Phocæ annus malè à Petavio cum septimo post ejus Consulatum conjungitur; quem etiam in errorem ideo lapsus est Onuphrius, quòd Phocam anno tantùm sequenti demortuum arbitratus fuerit. Unde factum, ut omnes Heraclii, Phocæ successoris, tam Imperii, quàm Consulatûs annos perperam consignarit. Porrò Phocam hoc anno occisum tam certum, quàm quod certissimum; idē enim Chronicon Alexandrinum scribit *Octobri die tertio Indictione XIV. Sabbato* apparuisse magnam classem, in qua erat Heraclius.

Die

Die verò sexto ejusdem mensis feria secunda illucescente, Phocam omnibus nudatum vestibus, impositum navi, deportatum fuisse ad Heraclium, qui eum occidi jussit, caputque ejus conto præfixum per mediam urbem circumferri. Addit idem Chronicon: *Hora nona ejusdem diei Lunæ Heraclius in Imperatorem inauguratus est à Sergio Patriarcha CP. in templo magno.* Is hoc anno, Thomæ Patriarchæ die XX. feriâ sextâ demortuo successerat, ut ait idem Chronicon. Qui characteres omnes in hunc annum competunt, nisi quod loco *die sexto*, legendum die quinto, seu, ut inquit Petavius in Notis ad Breviarium Nicephori CP. pro Octobris ς', substituendum est ἑ. Nam si ejus mensis III. feria VII. fuit, ut paulò anteà dixit, utique feria II. ejusdem quinta die fuerit.

Quintus itaque Octobris dies, in quem hoc anno feria secunda incidebat, Natalis Imperatoris Heraclii fuit. *A septimo Octobris præsentis Indict.* XIV. (nempè à Septembri cœptæ) *usque ad XIII. Ianuarii Indictionis ejusdem in publicis Imperii Heraclii tabulis. Et à XIV. ejusdem Indict. ejusdem mensis scriptum est in reliquum tempus anni usque ad Decembrem, nempè expletum. XV. Indictione, & Consulatu ejusdem religiosissimi nostri Principis. Et si enim in bigis, seu curru non est progressus, illud tamen tempus ipsius Consulatui transcriptum est.* Ita auctor Chronici Alexandrini, quorum verborum explicationem vide capite sequenti num. X.

Anno 611. A die XIV. Januarii acta publica consignata: *Heraclio Augusto Consule.*

Anno 612. II. *Post Consulatum Heraclii Augusti.* Ita Chronicon Alexandrinum, in quo legitur, Heraclium Juniorem, qui & Constantinus dictus est, tertia Maii, feria quarta, natum esse.

Anno 613. III. *P. C. Heraclii Aug. II. hoc anno mense Audyneo Romanis* XXII. *Decembris filius Heraclius Iunior, Constantinus, Imperator à Patre suo Heraclio in palatio inauguratus est ....*

à XXII. Ianuarii imperatum est, uti scriberetur post illa solemnia (in nomine &c.) Imperii religiosissimorum nostrorum Principum, & Maximorum beneficiorum Auctorum, Flavii Heraclii piissimi anno III. post Consulatum ejusdem anno II. & Flavii Heraclii Iunioris Constantini à Deo custodii filii ejus, anno primo, semper Augustorum, Imperatorum. Ita auctor Chronici Alexandrini. Theophanes tamen ait, Heraclium Juniorem *Decembris die vigesimo quintô, primâ Indictione,* anno nempe præcedenti, quo ea Indictio mense Septembri cœpit, eam coronationem factam fuisse.

Anno 614. IV. *Post Consulatum Heraclii Augusti* III. à XXII. *Ia-*

nuarii scribtur: Imperii Heraclii Iunioris Constantini anno II. Ita Chronic. Alexand.

Anno 615. *V. P.C. Heraclii Aug.* IV. *à* XXII. *Ianuarii scribitur: Imperii Heraclii Iunioris annus* III. Chronic. Alexand.

Anno 616. VI. *P. C. Heraclii Aug. V. à* XXII. *die mensis Ianuarii scribitur: Imperii Heraclii Iunioris Constantini annus quartus.* Chronic. Alexand.

Anno 617. VII. *P. C. Heraclii Aug.* VI. *à* XXII. *Ianuarii scribitur: annus Imperii Regni Heraclii Iunioris quintus.* Chronic. Alexand. Theophanes in Chronico habet: *Hoc eodem anno Ianuarii mensis die primo, Indictione quintâ Constantinus Iunior, qui & Heraclius, Heraclii filius Consul renunciatus est: qui Constantinum minorem proprium fratrem Heraclio & Martina genitum declaravit Cæsarem.* Idem habent Cedrenus, & Auctor Miscellæ. Sed Heraclii Junioris Imperii tantùm anni, non verò Consulatûs numerati, uti ex eodem Chronico Alexandrino, in quo anni patris & filii ad usque decimum octavum Imperii ejusdem patris, accuratè digeruntur, liquet.

Ann. 618. VIII. *P. C. Heraclii Aug.* VII. *à* XXII. *die Ianuarii scribitur: annus Heraclii Iunioris Constantini VI.* Chronic. Alex.

XV. *Reliquum Heraclii Imperium.*

Anno 619. IX. *P. C. Heraclii Aug.* VIII. *& à* XXII. *ejusdem Indictionis mensis Ianuarii scribitur: annus Imperii Heraclii Iunioris Constantini* VII. Chronicon Alexand. hujus anni mentio in antiquo diplomate Heraclii, cujus subscriptio ab Onuphrio refertur: *Data Kal. Maii Constantinopoli, imperantibus Augg. Fl. Heraclio anno IX. & post Consulatum ejusdem anno* VIII. *& Heraclio Constantino Iuniore filio, anno* VII. *Indictione* VII.

Anno 620. X. *P. C. Heraclii Aug.* IX. *& à* XXII. *ejusdem Indictionis Ianuarii mensis scribitur: annus Heraclii Iunioris Constantini* VIII. Chronic. Alexand.

Anno 621. XI. *P. C. Heraclii Aug. X. Herac. Iun.* IX. Hujus semper Consulatu à XXII. die Januarii cœpto, quod brevitatis causâ inposterùm omittemus.

Anno 622. XII. *P. C. Heraclii Aug.* XI. *Herac. Iun.* X.
Anno 623. XIII. *P. C. Heraclii Aug. XII. Herac. Iun.* XI.
Anno 624. XIV. *P. C. Heraclii Aug. XIII. Herac. Iun. XII.*
Anno 625. XV. *P. C. Heraclii Aug. XIV. Herac. Iun. XIII.*
Anno 626. XVI. *P. C. Heraclii Aug. XV. Herac. Iun. XIV.*
Anno 627. XVII. *P. C. Heraclii Aug. XVI. Herac. Iun. XV.*
Anno 628. XVIII. *P. C. Heraclii Aug. XVII. Herac. Iun. XVI.*
Anno 629. XIX. *P. C. Heraclii Aug. XVIII. Herac. Iun. XVII.*

In

In Bibliotheca veteris Juris Canonici pag. 1361. refertur Novella Heraclii, quâ privilegia Epiſcopis & ſolitariis conceſſa confirmantur, cujus hæc ſubſcriptio: *Dat. XII. Kal. April. Imperii Heraclii piiſſimi anno XIX. & Heraclii novi Conſtantini anno XVII.* Ubi vides utriuſque Conſulatus nullam fieri mentionem, quia ſcilicet poſt Faſtos Byzantinos introductos Acta publica dupliciter notabantur, vel annis Imperii & Conſulatus ſimul, vel annis tantùm Imperii: quæ ſecunda forma longè frequentior priori. Unde factum, ut tam pauca ſuperſint Acta, ac monumenta, in quibus annus Conſulatus memoretur.

Anno 630. XX. *P. C. Heraclii Aug. XIX. Herac. Iun. XVIII.* Hoc anno *Indictione quarta* à Septembri cœpta, *Novembris die ſeptimo, Heraclius Heraclii Iunioris Conſtantini dicti filius, magni Heraclii nepos in lucem venit.* Ita Theophanes.

Anno 631. XXI. *P. C. Heraclii Aug. XX. Herac. Iun. XIX.*
Anno 632. XXII. *P. C. Heraclii Aug. XXI. Herac. Iun. XX.*
Anno 633. XXIII. *P. C. Heraclii Aug. XXII. Herac. Iun. XXI.*
Anno 634. XXIV. *P. C. Heraclii Aug. XXIII. Herac. Iun. XXII.*
Anno 635. XXV. *P. C. Heraclii Aug. XXIV. Herac. Iun. XXIII.*
Anno 636. XXVI. *P. C. Heraclii Aug. XXV. Herac. Iun. XXIV.*
Anno 637. XXVII. *P. C. Heraclii Aug. XXVI. Herac. Iun. XXV.*
Anno 638. XXVIII. *P. C. Heraclii Aug. XXVII. Herac. Iun. XXVI.*
Anno 639 XXIX. *P. C. Heraclii Aug XXVIII. Herac. Iun. XXVII.*
Anno 640. XXX. *P. C. Heraclii Aug. XXIX. Herac. Iun. XXVIII.*

Nicephorus Cp. paulò antequam Heraclii Auguſti mortem narret, ait: *Heraclium filium Conſulem facit. Davidem, & Marinum alios liberos Cæſares appellat, Auguſtinam & Martinam filias Auguſtas.* Sed incertum an hoc vel ſequenti anno Conſulatus is geſtus fuerit; quod tamen nihil ad Faſtos facit, in quibus tam hujus, quàm illius, de quo anno 617. locuti ſumus nulla ratio habetur.

XVI. *Vtriuſque Heraclii obitus, & Conſtantis ſucceſſio.*

Anno 641. XXXI. *P. C. Heraclii Aug. XXX. Herac. Iun. XXIX.* Heraclius Auguſtus poſtquam *Conſtantinum & Heraclium filios ſuos æquo jure hæredes Imperii inſtituit, moritur ætatis anno ſexageſimo, ſexto, Imperii triceſimo, quartoque inſuper menſe, & die ſexto*, inquit Nicephorus Patriarcha CP. Dies itaque ejus emortualis undecimus Februarii currentis anni videtur fuiſſe; quod & ipſe Cedreni error indicat: ait enim die undecimâ Martii vitâ functum eſſe cùm imperaſſet annos triginta, menſes decem, cui quoad annos & menſes conſentit Theophanes, qui de die non loquitur. At cùm certum ſit Cedrenum in menſibus errare, exiſtimandum eſt eum & in menſe,

 quo

quo obiit erraſſe, ſed non quoad diem, cùm eumdem exhibeat Nicephorus. *Conſtantinus* (inquit idem Nicephorus) *cùm octo & viginti annos cum Patre imperaſſet, ac centum & tribus diebus ſupervixiſſet, moritur; poſt quem Imperator Heraclius appellatur, quô cum communiter Martina Imperium adminiſtrabat.* Secundùm hanc ſupputationem Heraclius Conſtantinus die viceſima quartâ Maii veneno à Noverca Martina ſublatus eſt. Poſt eum Heraclius alter ejuſdem Martinæ filius, quem Theophanes Heracleonam vocat, cum matre poteſtatem obtinet, imperatque menſes ſex, ut habet Cedrenus, poſt quos Senatus eumdem cum Martina matre dejicit, Conſtantini filio ad Imperium evectô. Petavius in Notis ad Nicephorum CP. ex eo quod idem Nicephorus & Theophanes, poſtquam Heracleonæ à Senatu abrogatum fuiſſe Imperium narrarunt, inquint Pyrrhum è ſede Conſtantinopolitana dejectum, ac Paulum ejus loco ſuffectum Octobri menſe, Indictionis decimæ quintæ à Septembri currentis anni cœptæ, rectè deducit ſex illos menſes non eſſe à Conſtantini Heraclii filii, ſed ab Heraclii ipſius obitu numerandos. Itaque hoc anno circa Auguſtum menſem Heracleonâ pulſo Conſtans Imperium auſpicatus eſt.

Anno 642. *Anno primo Conſtantis Auguſti.*

Anno 643. *Anno ſecundo. Conſtante Auguſto Conſule.* Margarinus initio tomi primi Bullarii Caſinenſis reſcriptum Theodori Pontificis Romani refert, hac ſubſcriptione notatum: *Dat. IV. Nonas Maii Imperii Domini Piiſſimi Auguſti Conſtantini anno ſecundo, Conſulatus primo, Indictione prima, anno Domini 643.* Ex qua ſubſcriptione, quæ iiſdem penè verbis à Theodoro, ac ea, in qua Phocæ Conſulatûs mentio à Divo Gregorio exprimitur, manifeſtè liquet Conſtantem, qui & Conſtantinus ab antiquis aliquandò nominatus reperitur, altero Imperii anno, non verò priori Conſulatum aſſumpſiſſe; erratumque eſſe ab Onuphrio, & Dufreſnio Diſſertat. de Numiſmat. inferioris ævi num. XV. qui ſcribunt, eumdem Conſtantem anno 642. Conſulatum iniiſſe. Contendit Dufreſnius id ex præfata ſubſcriptione colligi, Conſtantemque prima die Januarii illius anni, quô menſe Junio, inquit, annus ſecundus Imperii ejus inchoabatur, eam dignitatem ſuſcepiſſe, non verò currenti anno, quô eodem menſe Junio tertius ejus Imperii annus incœpit. In Gloſſario mediæ, & infimæ latinitatis verbo *Conſul*, addit Conſtantinopolitanos Imperatores Conſulatûs, & Imperii annos conjunxiſſe ſi ſub anni finem utramque dignitatem aſſecuti eſſent; quod ſi ſecus, Conſulatûs annum à Kalendis Januariis ſubſequentis auſpicatos eſſe, ut, inquit, videre eſt

in

in ſubſcriptione Epiſtolæ Theodori Papæ ; ex qua colligit Conſtantem Conſulatum indeptum eſſe Kalendis Januariis, Indictione XV. anno nempe 642. Imperii verò ejus ſecundo, menſe Junio ejuſdem anni inchoato. Sed hæc omnia frivola eſſe oſtendit initium Theodori, qui non niſi menſe Novembri præfati anni 642. ad Pontificatum evectus eſt, ut ex Anaſtaſio Bibliothecario jam viri eruditi obſervarunt. Præterea poſt Faſtos Byzantinos in uſum vocatos, omnes Orientis Imperatores, quos Auctores produnt anno Imperii altero Conſulatum ſumpſiſſe, non niſi eo anno jam incepto illum capeſſiêre, quemadmodum de Juſtino Juniori, de Mauritio, ac de Phoca jam oſtenſum. Quare cùm liqueat Conſtantem anno ſecundo Imperii Conſulem proceſſiſſe, non niſi in currentem annum Conſulatus hic incidere potuit; ſi enim Dufreſnii ratio valeret, ſequeretur Tiberium & Heraclium ſecundo etiam Imperii anno Conſulatum ſuſcepiſſe, cùm ipſo anno, quô eam dignitatem geſsêre, alter eorum Imperii inchoatus fuerit. Quæ verò addit idem Dufreſnius de Imperatoribus Orientalibus ac Republica litteraria optimè meritus, circa Imperii & Conſulatûs annorum conjunctionem, capite ſequenti confutabitur.

Anno 644. III. *P. C. Conſtantis Aug.*
Anno 645. IV. *P. C. Conſtantis Aug. II.*
Anno 646. V. *P. C. Conſtantis Aug. III.*
Anno 647. VI. *P. C. Conſtantis Aug. IV.*
Anno 648. VII. *P. C. Conſtantis Aug. V.*
Anno 649. VIII. *P. C. Conſtantis Aug. VI.*
Anno 650. IX. *P. C. Conſtantis Aug. VII.*
Anno 651. X. *P. C. Conſtantis Aug. VIII.*
Anno 652. XI. *P. C. Conſtantis Aug. IX.*
Anno 653. XII. *P. C. Conſtantis Aug. X.*

XVII. *Reliquum Imperium Conſtantis.*

Anno 654. XIII. *P. C. Conſtantis Aug. XI.* Hoc anno Conſtantinus Pogonatus Conſtantis filius à patre Auguſtus appellatus. Quod ex dicendis cap. ſequenti manifeſtum fiet.
Anno 655. XIV. *P. C. Conſtantis Aug. XII.*
Anno 656. XV. *P. C. Conſtantis Aug. XIII.*
Anno 657. XVI. *P. C. Conſtantis Aug. XIV.*
Anno 658. XVII. *P. C. Conſtantis Aug. XV.*
Anno 659. XVIII. *P. C. Conſtantis Aug. XVI.* Hoc anno Conſtans Heraclium & Tiberium filios natu minores Cæſares nuncupavit, ut ex ſexta Synodo generali, de qua infra, deducitur.
Anno 660. XIX. *P. C. Conſtantis Aug. XVII.*

Anno

Ann. 661. XX. *P. C. Constantis Aug. XVIII.* Baudemundus Monachus Elnonensis, æqualis sancto Amando Episcopo Trajectensi anno 679. sexto Februarii demortuo, in hujus vita annum regni Constantini XXIII. cum anno Incarnationis 661. copulat. Quod Mabillono sæculo II. Benedictino, in Notis ad eandem vitam p. 724. locum præbet suspicandi Constantem, seu Constantinum anno 639. regnum iniisse. Eò magis quò Fredegarius in Chronico cap. 81. huic calculo favere videatur, cùm primum ejusdem Constantis annum secundo Clodovei, hujus nominis secundi anno illiget. Sed hoc nullo modo dici potest, certum enim Heraclium anno Christi 641. demortuum esse, cùm præterea quæ jam in hanc rem diximus, S. Maximus Martyr, qui hujus Imperatoris tempore vixit, annoque Diocletiani 357. qui anno Christi 640. mense Augusto inchoatur, computum suum scripsit, asserat eum annum Indictione XIV. notatum, ac ultimum Heraclii fuisse. Præterea cùm Constantinus annos tantùm XXVII. imperarit, ut infra dicetur, si Imperium anno 639. capessiisset, anno 665. è vivis excessisset, quod ut dicamus sequentium Imperatorum Chronologia non patitur. Quare nullum dubium quin Baudemundus quemadmodum in morte ejusdem S. Amandi anno 661. consignanda, ita & in anno Constantis cum eadem morte copulando errarit; quod & de Fredegario asserendum, qui scribit Constantinum anno secundo Clodovei II. quôve Sintilla Hispaniarum Rex mortuus est, Christi nempe 640. non 639. ut perperam vir eruditus interpretatur, naturæ debitum solvisse, eique Constantem successisse, quod utrumque falsum esse, quæ jam diximus satis ostendunt. Ejusdem Baudemundi errores Chronologici in ea vita describenda rectè observarunt idem Mabillonus, Bollandus & Henschenius tom. 1. Februarii in vita S. Amandi.

Ann. 662. XXI. *P. C. Constantis Aug. XIX.*
Ann. 663. XXII. *P. C. Constantis Aug. XX.*
Ann. 664. XXIII. *P. C. Coustantis Aug. XXI.*
Ann. 665. XXIV. *P. C. Constantis Aug. XXII.*
Ann. 666. XXV. *P. C. Constantis Aug. XXIII.*
Ann. 667. XXVI. *P. C. Constantis Aug. XXIV.*

Ann. 668. XXVII. *P.C. Constantis Aug XXV.* Hoc anno, non superiori, ut perperam habet Onuphrius, Constans Augustus Syracusis interficitur *Indictione duodecima*, à Septembri cœpta, ut habet Paulus Diaconus lib. 5. c. 11. Die, ac mense incertis, ex actione tamen decima

octava,

octava, eaque ultima sextæ Synodi generalis die decima sexta Septembris anni 681. habitâ, cum post hunc diem peremptum elicio; numeratur enim in ea annus decimus tertius Constantini Pogonati ejus filii ac successoris, qui tamen quartus numerandus fuisset; si currenti anno ante diem decimum sextum Septembris idem Constantinus Imperium suscepisset. Quare errant Anastasius in Vitaliano, qui Constantem necatum scribit, *XV. die mensis Iulii*, *per XI. Indictionem*, qua in sententia in Historia perstat; ac Marianus Scotus, qui eundem diem ac mensem retinet, cum Indictione tamen duodecima, perperam substitutâ. Quem errorem Onuphrius ac Baronius ab eo hausêre, licèt non eum sed Anastasium citent. Occisus est autem Constans postquam imperasset annos XXVII. ita Nicephorus CP. Theophanes, Cedrenus, & Zonaras. In Constante id genus Fasti desinunt, ad eumque Numismatum libri perduci debent. Postea alterius generis Fasti, de quibus cap. sequenti, in usum adsciti. Annales Ecclesiastici, & quæ deinceps componentur Chronica, eâ temporis notâ insignienda erunt, cùm modò Eræ Christianæ, Imperii & Consulatûs annorum connexio certa sit. Et hæc de Postconsulatibus secundi generis.

CAPUT QUARTUM.

Consulatus Tribunitiæ Potestatis instar gestus, hactenùs ignotus, explicatur. Quando, quave ratione desierit.

I. *Constantinus Pogonatus auctor Consulatûs Tribunitiæ Potestatis instar gesti.*

SUb Julio Cæsare celeberrima Consulum ordinariorum & suffectorum divisio orta, ut Auctor est Onuphrius lib. 2. Fastorum anno urbis conditæ 709. sub Claudio, ut Imperatores proximis Kalendis Januariis post susceptum Imperium Trabeam Consularem sumerent, consuetudo invecta: sub Commodo Decennalia & id genus festa cum eadem Trabea edendi mox renovatus; sub Justino Juniori Consulatus à privatis ad Augustos translatus, & ab his postea perpetuò retentus: at sub Constantino Pogonato Constantis filio ac successore Consulatus Tribunitiæ Potestatis instar assumptus. Quam mutationem valdè insignem ideò viri docti hactenùs non animadverterunt, quia Acta publica eâdem ferè quâ antea formulâ consignabantur; quò factum, ut existimantes plures esse Imperii, uti moris fuerat, quàm Consulatûs annos, Fastorum Byzantinorum genus, quod

Vu in

in Constante Augusto desierat, ad Constantinum usque Porphyrogenitam, non parvô temporum detrimentô continuarint, seseque impeditissimis ambagibus implicarint. Onuphrius, *Pater Fastorum* à Lipsio jure meritò vocatus, lib. primo Fastorum pag. 62. ubi numerandi rationem à Justino Juniori invectam exposuit, subjungit: *porrò autem omnes Imperatores Orientis ea ratione Consulatibus functos fuisse animadverti, usque ad Constantini VIII. Porphyrogeniti Imperatoris tempora, ut ex Fastis siculis græcis* (Chronico nempe Alexandrino) *qui usque ad primum Imperii Heraclii Augusti annum & Consulatum pertinent* (Exemplar tamen quod vertit Raderus, usque ad annum Heraclii decimum octavum inclusivè pervenit) *didici; itemque ex variis diplomatum, privilegiorum, constitutionum, novellarum & Edictorum Imperialium datis observavi: eos autem non nisi usque ad Constantinum Irenes adposui*, ad annum nempe circiter octingentesimum. Neque aliam viam secutus est Dufresnius V. C. in Dissert. de numism. inferioris ævi num. 15. Sed Constantinum Pogonatum aliam ab ea quæ per centum & duos annos in usu fuerat, Consulatûs annos numerandi rationem invexisse, totque Imperii, quot Consulatûs annos, contra decessorum morem numerasse, & successores per duo ampliùs secula, quibus Fasti Byzantini in usu fuere, factitasse, certis mox argumentis ostendam, manifestumque faciam eumdem Onuphrium in præfatis diplomatis explicandis valde falsum esse; cúmque omnes ejusdem opinionis sectatores nihil attulerint, quod rem magis extricaret, illum refellisse, omnes alios prosternere erit. Advertendum itaque Consulatum perpetuum duplicis generis fuisse: prius de quo præcedenti capite actum, primo Imperii anno, uti à Tiberio Constantino, & Heraclio factum, vel secundo, uti ab omnibus aliis assumptum fuit; at posterius ipso semper Imperii initio, eo penitùs modo, quo sub Imperatoribus Antiquæ Romæ Tribunitia potestas, initum. Unde in hoc secundo Consulatûs genere, Imperii & Consulatûs anni æquo ordine procedebant, nec unquam plures Imperii quàm Consulatûs anni numerabantur. Quod si filii à patribus in Imperium adsciscerentur, post eorum obitum annos Imperii cum iisdem gesti numerare continuabant, sed annos ejusdem Imperii ab eorum morte administrati à Consulatu deducebant, quod illustribus clarebit exemplis.

II. *Constantini Pogonati Consulatus instar Trib. Potest. gestus.*

Anno 680. sexta Synodus generalis Constantinopolitana celebrata est, cujus prima Actio his verbis incipitur: *Imperantibus à Deo coronatis, & Serenissimis nostris Dominis Flaviis Constantino quidem piissimo & à Deo decreto magno Principe, perpetuo Augusto & Imperatore*

ratore anno XXVII. & poſt Conſulatum ejus anno XIII. Heraclio verò atque Tiberio conſervandis ejus fratribus, anno XXII. die VII. menſis Novembris, Indictione IX. Annus Imperii Conſtantini Pogonati XXVII. ab anno 654. quo à Conſtante Patre Auguſtus appellatus eſt; annus verò XIII. poſt ejus Conſulatum ab anno 668. quo patre mortuo ſolus imperare cœpit, deſumitur. Unde intelligis annum XIII. poſt Conſulatum, aliud non deſignare, quàm annum XIII. & Conſulatûs & Imperii. Quòd ſi antiquus numerandorum annorum mos adhuc viguiſſet, ſcribendum fuiſſet *Poſt Conſulatum XII.* non verò XIII. Quare Sirmondus, qui hanc mutationem non obſervarat in Notis ad Sidonium, libro primo, Epiſtola nonâ dicit in ea Synodo ejuſdem Conſtantini annum, XXVII. cum anno poſt ejus Conſulatum XII. comparari, quod argumentum eſt cum exiſtimaſſe ita legendum eſſe. Onuphrius verò libro tertio Faſtor. anno 667. ait: *Imp. Fl. Heraclius Conſtantinus V. Conſtantis Auguſti filius Conſulatum vivente patre geſſit, quemadmodum ex Actionibus Synodi Conſtantinopolitanæ tertiæ intelligitur.* Sed hanc ejus explicationem à veritate alienam eſſe ſimiles loquendi formulæ infra adducendæ oſtendent. Eæ enim non magis, quàm præfata veræ eſſe non poſſunt, niſi Imperatores Conſtantinopolitani prænunciô quodam indiciô mortem Patrum portenderint; cùm ſemper ſine variatione ulla anno ante eam Conſulatum in ea ſententia capeſſierint. Quòd cùm dici non poſſit, evidens eſt eos uno eodemque tempore & Conſulatum & Imperium aſſumpſiſſe. Anno 681. die viceſimâ ſextâ Aprilis habita eſt XV. Actio ejuſdem Concilii, quæ eadem formulâ conſignatur, niſi quod hic annus dicitur eſſe XXVIII. Conſtantini *poſt ejus Conſulatum XIII.* fratrum verò XXII. Ex quo colligo anno 654. ante diem viceſimum ſextum Aprilis eumdem Conſtantinum Auguſtum nuncupatum eſſe, & uti conjicere licet, die decimâ tertiâ ejuſdem menſis, quâ Paſcha celebratum eſt; aliter viceſimus octavus Imperii ejus annus nondum inchoatus fuiſſet. Deinde Conſtantem Auguſtum poſt diem XXVI. Aprilis anno 668. interfectum fuiſſe, alioquin Conſtantinus Pogonatus ejus filius Conſulatûs annum XIV. non XIII. jam numeraſſet. Actio XVI. nonâ die Auguſti habita, ſubſcripta eſt: Imperii ejus anno XXVIII. poſt Conſulatum ejus anno XIII. anno XXIII. Heraclii, atque Tiberii. Ex quo deduco anno 659. ante diem nonum Auguſti utrumque Cæſarem creatum fuiſſe, Onuphriumque erraſſe, dum ſcribit eos anno 659. menſe Julio Cæſares appellatos eſſe, ac cum patre & fratre imperaſſe annos plus minùs X. quæ obiter dicta ſint.

Ann. 685. Constantino Pogonato, die ac mense incertis demortuo, cùm annos septemdecim imperasset, ut testes sunt Theophanes, Cedrenus, Zonaras, & Auctor Miscellæ, filius ejus Justinianus Junior dictus Imperium suscepit, *decima quarta Indictione*, à mense nempe Septembri jam inchoata, Anastasio, & Mariano Scoto Auctoribus. Hic sicuti & pater eodem tempore Consul, quô Imperator dictus est. Ejus jussionis subscriptionem refert Onuphrius his verbis conceptam: *Dat. XIII. Kal. Martias Constantinopoli, Iustiniano Imp. PP. Anno secundo, & post Consulatum ejus anno II. Indictione XV.* Anno nempe Christi 587. ea Indictione notato. Unde evidenter deducitur eum post mensem Augustum anni 685. currente jam decima quarta Indictione purpuram sumpsisse, eodemque tempore Consulatum; alioquin annus 587. non concurreret cum anno secundo tam Imperii, quàm Consulatûs ejus. Existimabat Onuphrius Constantinum Pogonatum anno 684. Justinianum Cæsarem ac Augustum dixisse, ac præterea in annum sequentem, quô ipsemet obiit, Consulem designasse. Quam in rem Nicephorum, Anastasium, & Zonaram laudat, qui tamen ne verbum quidem habent, nec de eo Consulatu, nec de ea nuncupatione. Verum quidem est Theophanem, Cedrenum, & Auctorem Miscellæ scribere Constantinum fratres suos, Heraclium & Tiberium ab Imperio removisse, solumque cum Justiniano filio imperasse; sed ii id factum tradunt anno Imperii ejus XIII. quod tamen parùm probabile, quodve præterea eidem Onuphrio non favet. Idem Justinianus anno 695. uti rectè Theophanes, postquam decem annos imperasset, à Leontio Patricio naso mutilatus in Chersonesam relegatus est. Leontius Principatum triennio gessit, annoque 698. ut ex eodem Auctore deducitur, pari nasi mutilatione à Tiberio Apsimaro mulctatus est. Marianus Scotus, ac Sigebertus eundem annum exhibent, sed corrigendus is, dum Leontii initium anno 696. consignat; superiori enim anno eum imperare cœpisse rectè docet idem Marianus. Apsimarus annis septem imperavit, teste eodem Theophane. Sed Justiniano post decem annorum exilium restituto, ideoque anno 705. uti rectè Theophanes & Marianus Scotus, ac Sigebertus cum eo, Apsimaro ac Leontio, ejus jussu cervices incisæ sunt. Consulatûs ab iisdem Leontio & Apsimaro gesti nullum superest vestigium. Sed quoad Justinianum Onuphrius lib. tertio Fastorum dicit eum Consulatum iterum capessisse, idque ex ejus Rescriptis & Constitutionibus intelligi. Sed cùm eas hactenùs invenire non potuerim, hoc tantùm asserere possum me nullatenùs dubitare, quin cùm novum Regnum incœperit, novum etiam Consulatum

Leontii & Tiberii Apsimari Consulatus nullum extat vestigium.

sulatum inierit: cùm per hæc tempora statim ac quis Imperator, statim & Consul esset, sed non secundo Imperii ejus anno, ut perperam docet idem Onuphrius, neque id ex ejus constitutionibus deduci posse, cùm ad manus meas pervenerint, ostendam. Justinianus restitutus annos sex imperavit, ut docet idem Theophanes, annoque 711. exunte, ut rectè Baronius, qui tamen ejus initium, sicuti & duorum ejusdem decessorum, perperam consignavit, ostendit, jussu Philippici cum filio Tiberio jugulatus est. Hujus pariter Consulatûs nullum vestigium superest.

IV.
Consulatus ab Athanasio Trib. potest. instar gestus.

Anno 713. Artemius, qui & Anastasius dictus, ipsâ Pentecostes vigiliâ, ut habet Theophanes, die nempe tertiâ Junii, pulso eodem Philippico Imperium arripuit, eodemque tempore Consulatum. Quod constat ex Actis cujusdam Virginis à dæmonio liberatæ, quæ à Baronio hoc anno num. 13. recitantur. Horum initium ita concipitur: *Imperante Domino nostro piissimo Augusto Anastasio magno Imperatore anno primo & post Consulatum ejus serenitatis anno primo.* Factum hoc ut in iisdem Actis dicitur, *mense Octobri, Indictione XII.* à Septembri cœptâ, anno nempe Christi 713. Ex quo luce meridianâ clarius patet, Artemium Imperatorem & Consulem eodem tempore renunciatum fuisse. Malè itaque scripsit idem Onuphrius anno 715. eum creatum fuisse Imperatorem, purpurâque exutum *anno Imperii primo & mense tertio Consulatu suo, quem more veteri eo anno inierat XVII. Kal. Septembris ex Nicephoro & Zonara.* Hæc enim omnia à veritate aliena, neque etiam id ex Nicephoro & Zonara, qui de eo Consulatu non loquuntur, ullo modo deduci potest. Anastasius anno Imperii sui tertio Christi nempe 715. finiente, Theodosio cuidam tributorum Exactori locum cedere coactus fuit, Monachusque factus est.

V.
Consulatus à Leone Isauro Trib. potest. instar gestus.

Anno 717. eodem Theodosio, cujus Consulatûs nullum superest monumentum vitam monasticam amplexô, Leo Isaurus octavo Kalendas Apriles imperare cœpit, Consulatumque statim iniit, quod nec ipse Onuphrius negare potuit, nisi quod perperam addit, id fortè factum fuisse in Kalendas Apriles, octavô nempe die post assumptum Imperium; non advertens nullam illius differendi causam fuisse, & Tribunitiæ potestatis instar eam dignitatem per hæc tempora sumptam. Ex quo etiam patet perperam ab eo existimatum Constantinum Pogonatum sub finem Imperii Constantis patris, & Justinianum Juniorem illius filium sub finem ejusdem Constantini patris Consulatum cepisse; eo magis, quo Anastasium ipso Imperii initio Consulatum edidisse constet. Anno 721. nonis Aprilis Romæ con-

gata Synodus est à Gregorio secundo Romano Pontifice in cujus principio legitur: *Imperante Domino Piissimo Augusto Leone à Deo coronato, magno & pacifico Imperatore, anno sexto, post Consulatum verò ejus anno sexto. Sed & Constantino ejus filio, anno secundo, Indictione IV.* Est is Constantinus Copronymus, quem idem Leo pater adhuc infantem ipso sancto Paschatis die, anno superiori Augustum crearat, ut Auctor est Theophanes. Baronius, qui ejusdem Synodi Acta refert, rectè observat ea admodum depravata esse, hujus tamen subscriptionis errorem, quòd Leonis ejusdem initium anno 716. perperam collocasset, non advertit. Si enim hæc Synodus Indictione quartâ habita, hoc nempe anno, legendum omninò, *anno quinto, post Consulatum verò ejus anno quinto.* Magis adhuc depravata in Editione Conciliorum Labbeanâ hæc subscriptio legitur: *Anno sexto, post Consulatum ejus anno XVI.* Dufresnius Dissert. de numismat. Inferioris ævi num. 15. monet numerum 10. hic abundare; Labbeus verò legendum *anno sexto*, loco *anno XVI.* Sed perperam. Mense enim Aprili hujus anni non sextus Imperii & Consulatûs Leonis, sed quintus tantùm currebat. Annus etiam sextus tam Imperii, quàm Consulatûs in iisdem Actis, in Editione quam Voëllus & Justellus viri græcè, Latinéque doctissimi exhibent tomo primo Bibliothecæ veteris Juris Canonici pag. 272. non tantùm legitur, sed etiam repetitur. Quare ea subscriptio ubique mendosa reperitur. Nec enim dici potest eam synodum anno sequenti celebratam, erratumque in Indictione, cùm annus secundus Constantini Copronymi die ultimâ Martii præsentis anni, in quam anno elapso Pascha incidebat, auspicatus fuerit. Anno 723. idem Gregorius secundus S. Bonifacium Moguntiæ Episcopum consecravit, & ad obedientiam sibi ac successoribus exhibendam juramento à Baronio in Annalibus relato adegit. In juramenti initio hæc verba leguntur: *Imperante Domino Leone magno Imperatore anno septimo post Consulatum ejus, sed & Constantino magni Imperatoris ejus filii anno quarto, Indictione VI. promitto ego Bonifacius &c.* Ubi vides Consulatûs annum eumdem cum Imperii anno esse, imo hujus nullam fieri mentionem. *A mensis Martii die vigesimo quinto, decimâ quintâ Indictione ad mensis Junii diem decimum octavum, nonâ Indictione, Leo imperavit. Tenuit autem Imperium annos vigintiquatuor, menses duos, dies vigintiquinque: Constantinus pariter ejus filius impietatis æquè ac Imperii successor à præfato mensis Junii die decimo octavo, nonâ indictione, ad mensis Septembris diem decimum quartum, Indictione decima quarta, Deo permittente potestatem obtinuit annos quatuor supra triginta, menses tres, dies duos.*

duos. Ita Theophanes. Sed dicere debuit, menses tres, tribus diebus exceptis, ut numeranti constat.

VI. *Consulatus ab Artabasdo Trib. potestat. instar gestus.*

Sub finem anni 741. quô idem Constantinus regnare cœpit, Artabasdus ejus sororius Imperium invasit,& Nicephorum filium Imperatorem dixit. Tomo sexto Conciliorũ generaliũ Editionis Labbeanæ legitur Epistola quinta Zachariæ ad S. Bonifacium Episcopũ Moguntinum *data nonis Novembris, imperante piissimo Aug. Artabasdo à Deo coronato magno Imperatore anno tertio, post Consulatũ ejus anno tertio, sed & Nicephoro Magno Imperatore ejus filio, anno tertio, Indictione XIII.* à Septembri cœpta, anno nempe Christi 744. quare in annum sequentem malè à Baronio in Annalibus eadem Epistola confertur, perperamque horum verborum loco: *post Consulatum ejus anno tertio,* legit *Patriciatûs ejus anno tertio.* Hæc enim dignitas privatorum, non verò Augustorum in Oriente erat. Artabasdus & Nicephorus eodem mense Novembri, ut testantur Theophanes & Auctor Miscellæ, capti sunt & excæcati. Verum quidem est utrumque utriusque casum in Indictionem duodecimam, annum nempe 743. conjicere, quam in sententiam non tantùm Baronium, ut videre est in Annalibus, anno 743. sed etiam Petavium libro octavo partis primæ Rationarii temporum capite sexto, aliosque viros doctos induxêre. Sed Theophanes ex quo Auctor Miscellæ accepit, ex iis quæ ipsemet eodem anno & sub eadem columna narrat, emendandus. Jam enim ante dixerat *die decimo sexto Aprilis, hebdomadis feriâ quintâ,* Valid Saracenorum in Damasco Amiram, Arabum factione sublatum fuisse, post Imperii annum unicum. At feria quinta cum die decima sexta Aprilis non concurrit, nisi in cursu sit litera dominicalis D. quod anno 744. contigit. Nec dici potest Theophanem Valid mortem non rectè consignasse. Georgius enim Elmacinus in Historia Saracenica. pag.84. scribit: *anno 126. interfectus est Vvalid filius Iezidi.* Annus hegiræ 126. cœpit die 25. Octobris, anni Christi 743. quare post Octobrem Vvalid occisus, ideoque anno 744. Artabasdus verò eodem anno, ineunte Novembri de solio dejectus. Ex præfata etiam subscriptione deducitur hunc anno 741. post Nonas Novembris Imperium usurpasse, alioquin Zacharias, qui cùm eam Epistolam scripsit, casum ejus ignorabat, annum Imperii illius quartum jam numerasset.

VII. *Consulatus à Copronymo Trib. Pot. instar gestus.*

Sed nec ipse Constantinus Copronymus plures Consulatûs, quàm Imperii à morte patris suscepti numeravit annos; & quod notatu dignum, eos ex quo cum patre imperavit, Imperii, quos verò solus post ejus mortem regnavit, Consulatûs nomine expressit. Anno 745. sub Zacharia Pontifice mense Octobri celebrata Romæ Synodus est, cujus

cujus initio legitur: *Imperante Domino piissimo Augusto Constantino Imperatore anno XXVI. post Consulatum ejus anno V. mense Octobri die XXV. Indictione XIV.* Ita habetur in Editione Labbeana. Baronius eam subscriptionem eodem anno num. 21. refert, sed nullâ Consulatûs mentione factâ. Dufresnius in Dissertat. de Numismat. inferioris ævi addit in Epistolis Zachariæ pontificis Consulatûs ejusdem Constantini annum non scribi, sed tantùm Imperii, & à prima inauguratione & ab obitu patris deducti. At licet verum sit eas ita à Baronio referri, tomo tamen sexto Conciliorum complures leguntur cum Consulatus expressione. Epistola nona ejusdem Pontificis ad S. Bonifacium dicitur *dat. Kal. Maii imperante piissimo Augusto Constantino post Consulatum ejus anno VII. Indictione prima.* Quibus caracteribus designatur annus Christi 748. Epistola duodecima ejusdem Pontificis ad eumdem his verbis subscribitur: *data pridie nonas Novembris, imperante Domino piissimo Augusto Constantino, anno XXXII. post Consulatum ejus anno XI. Indictione V.* Est hic annus Christi 751. Ex quibus satis intelligitur non plures Imperii à morte patris administrati, quam Consulatûs annos Constantinum numerasse, Onuphriumque errasse, qui scribit hunc die Natalitio anno Christi 742. Consulatum iniisse.

VIII. *Consulatus Leonis IV.*

Paternorum scelerum, Imperiique hæres Leo quartus fuit, & ad illud anno 775. die XIV. Septembris pervenit. Scribit Onuphrius eum anno 769. vivente Constantino patre Consulatum gessisse, idque ex ejus diplomatibus, & Romanorum Pontificum Epistolis intelligi, quod sine dubio falsum. Præterquam enim quod in Epistolis Pontificum, quæ in Editione Conciliorum leguntur, nulla ejusdem Consulatûs vivente patre suscepti vestigium sit, nullumque ejus extet diploma, saltem quod viderim, in quo de eo Consulatu sermo sit, hæc dignitas post Constantinum Pogonatum, non nisi Tribunitiæ potestatis instar gesta. Ea tamen in ejusdem Leonis nummis exprimitur, in quibus, ut observat Dufresnius loco laudato, cum Loro & Mappa Consulatus Insignibus effictus conspicitur, cùm aliquot alii, qui eum excepêre Augusti, non cum Mappa, sed cum Loro tantùm effingantur, ita tamen, subjungit idem Dufresnius, *ut incertum maneat, an revera Consulis titulum sibi reservaverint.* Sed eos saltem usque ad Leonem sapientem, reapse Consulatu functos fuisse, quæ mox afferam, evincent; cùm neque in actis publicis Consules appellarentur, neque eorum anni à Consulatu numerarentur, nisi illum suscepissent.

IX. *Consulatus à Constātino*

Anno 780. *Mensis Septembris die octavo, quarta Indictione, Leo diem suum clausit*, inquit Theophanes, qui perperam addit, *demptis mensibus*

mensibus sex, *anno quinto defunctus est*, legendum enim, *demptis diebus sex*, perperam etiam auctor Miscellæ *cùm regnasset annis quinque, diebus sex.* Legendum enim, *demptis diebus sex.* Eo mortuo Irene ejus uxor unà cum filio Constantino Imperium suscepit; is decem tantùm annorum puer erat. Ea, quod hactenus inauditum, ad Imperii fastigium evecta, sicuti Imperium, ità & Consulatum iniit. Deduco id ex verbis, quibus prima actio Concilii Nicæni anno 787. celebrati exorditur: *In nomine Domini, & Dominatoris Iesu Christi veri Dei nostri, Imperio piissimorum, & amicorum Christi Dominorum nostrorum Constantini, & Irenes matris ejus, octavô anno Consulatûs eorum, octavo Kalendas Octobrias, Indictione XI.* &c. Notanda sunt verba Græca ἔτους ὀγδόου τῆς αὐτῶν ὑπατείας, id est, *octavo anno Consulatûs eorum*, verum est in vulgata, & antiqua editione latina, quæ septimo Conciliorum tomo pag. 662. legitur, scriptum esse *anno Consulatus illius octavo*, nisi quod in actione quinta, & septima legitur uti in græco, *anno octavo Consulatus eorum*, sed non dubium quin utriusque Consulatus in versione latina exprimi debuerit. Quod si ipso Concilii initio annus Consulatûs eorum octavus jam curreret, eam dignitatem ipso Imperii initio ab utroque assumptam fuisse necesse est. Dicit Onuphrius eumdem Constantinum anno 779. vivente patre, more majorum Consulatum gessisse; sed hoc est hariolari: sequeretur enim prædecessorum mortem, tàm Constantinum hunc, quam alios, quibusdam prognosticis divinasse, annoque antequam ea contigeret, Consulatum capessiisse. Vanum itaque illud effugium ad quod toties Onuphrius recurrit, ut ostendat Imperatores Orientales plures semper Imperii, quàm Consulatus annos numerasse.

& Ireno ejus filio Tribunitiæ potestatis instar gestus.

Anno 790. Constantinus matrem, quæ annos decem cum eo imperaverat, in ordinem redegit *Octobri mense, Indictione quarta decima*, inquit Theophanes. Is annos octo, quibus solus imperavit, potestate juveniliter, immodicèque usus est. Tandèm anno 797. matris, & Stauracii dolo comprehensus, excæcatus est, & Irene sola iterùm Imperium assumpsit, quod per annos sex obtinuit, ipsoque initio Justiniani secundi exemplo, Consulatum edidit. Processum tamen Consularem, uti vocabant, in annum Christi 799. Imperii sui secundum distulit. Quod non tantùm ex Theophane, sed & ex Auctore Miscellæ, ac Cedreno accepi. Prior eo anno de ejus Consulatu hæc scribit: *Sancti verò Paschatis feria secunda, Imperatrix à Sanctorum Apostolorum æde processum solemnem fecit, curru aureo, quem quatuor equi candidi trahebant, vecta. Currum regebant Patricii*

X. *Consulatus perpetuus iterum ab Irene assumptus.*

quatuor, Bardanes, in quam, Thracensium Dux, Sisinnius ipsius Thraciæ pariter Dux, Nicetas scholarum Domesticus, & Constantinus Boëlas: ipsa Imperatrix Consulari more munera in populum spargebat. Notanda verba græca ῥίψασα ὑπατείαν ἀφθόνως, iisdem enim non tantùm idem Theophanes, sed etiam Cedrenus uti solent ad exprimendum Consulatum, ea Auctor Miscellæ sic vertit: *jactans liberaliter Hypatiam.* Ex iis colligo primò Consulatum adeo post Justinum Juniorem cum Imperio conjunctum fuisse, ut qui hoc exturbati essent, si iterum illud adipiscerentur, rursus eundem inirent, quod suo loco diximus de Justiniano secundo; eo enim casu excepto, non reperimus Constantinopolitanos Imperatores post Fastos Byzantinos introductos, iterum Consulatum iniisse. Secundò eosdem Imperatores cùm processum Consularem ederent, quod magna pompa, sicuti & in veteri Roma usus fuerat, fiebat, sedisse in sella hominum humeris imposita, ut de Justino Juniori scribit Corippus lib. 4. sui Poëmatis, & de Mauricio Theophylactus Simocatta, cujus verba cap. superiori Num. IX. retulimus. Aliquando verò Proceres tantùm currum tenuisse docet præfatus locus Theophanis, quem Auctor Miscellæ exscripsit. Quem morem ab inferioris ævi Augustis introductum esse certum est. Priores enim curru Equis, aut Elephantis tracto, vectos fuisse ostendit Norisius Dissertat. de Numismat. Diocletiani & Maximiani cap.5. ubi de processu Consulari doctè disserit, nosque secunda hujus dissertationis parte insinuavimus. Tertiò eosdem Orientis Imperatores non eodem semper tempore Consulatum cepisse, & simul missilia sparsisse, seu processum Consularem edidisse, sed aliquando eam dignitatem iniisse, pompam verò, munusque Consulare, ut vocabant, in aliud tempus distulisse. Hoc non tantùm evincunt quæ de Irenis Consulatu scribunt Auctores Byzantini, sed etiam quæ Leo grammaticus habet de Basilii Macedonis Consulatu mox referenda. Imò Heraclium Seniorem hunc processum in aliud tempus rejecisse, ex Auctore Chronici Alexandrini colligitur, qui scribit statutum fuisse, ut à decima quarta die Octobris anni 610. usque ad finem Decembris in actis publicis scriberetur: *XV. Indictione & Consulatu ejusdem religiosissimi nostri Principis. Etsi enim in bigis seu curru non est progressus, illud tamen tempus ipsius Consulatui transcripum est.* Quod verba græca magis declarant: εἰ γὰρ καὶ μὴ προῆλθεν ἐπὶ δίφρου ἀλλ' οὖν ἐκρίθη λογισθῆναι αὐτῷ εἰς ὑπατείαν, qua etiam expressione utitur Theophanes dum de processu Consulari Irenes loquitur, ait enim: τοῦ δὲ ἁγίου Πάσχα τῇ δευτέρᾳ ἡμέρᾳ προσῆλθεν ἡ βασίλισσα. &c. Quare præfata Chronici Alexandrini verba melius vertisset

Raderus

Raderus hoc modo. *Etsi enim in bigis seu curru solemnem processum non fecit.* Heraclium autem eam pompam in aliud tempus distulisse, neque populum solitis largitionibus fraudasse existimandum. Quæ nemini hactenus observata hîc prætermitti non debuêre.

XI. *Consulatus Nicephori, Leonis Armenii, Michaelis Balbi, & Theophili nullum restat vestigium.*

Irene, sexto iterati Imperii anno, Christi 802. *mensis Octobris die tricesimo primo, Indictione undecima, hora noctis quarta illucescentis feriæ secundæ*, inquit Theophanes, à Nicephoro, Imperio, fortunisque omnibus exutâ, & in Lesbon deportatâ, anno sequenti obiit *die nona Augusti*, ut habet idem Theophanes. Nicephorus *Indictione XII. mense Decembri* Stauracium filium suum participem Augustæ majestatis adscivit, ut testis est idem Theophanes, anno nempe Christi 803. tandem circumventus à Bulgaris cum totius Imperii flore cecidit anno Christi 811. *mensis Iulii die vicesimo quinto, Indictione quarta*, ait idem Theophanes. Stauracius in pugna sauciatus paucis mensibus regnavit; quippe anno eodem Michael Curopalates, cognomine Rengabe *mensis Octobris die secundo, Indictione quinta, feria Hebdomadis quinta, horâ primâ Imperator salutatur*, ut testis est Theophanes. Victus Michael à Bulgaris anno 813. Leo Armenius die undecima Imperator designatus est, & *postera luce, quæ Iulii mensis fuit undecima, Indictione sexta, feria Hebdomadis secunda, in magna Ecclesia Ambone à Nicephoro Patriarcha coronatus* est, ut tradit idem Theophanes. Leo Armenius anno Christi 820. ipso natalis Dominici die à Michaele Balbo, quem Majestatis reum in custodia detinebat, inter sacra ipsa trucidatus est Curopalate & Zonara testibus. Michael anno 829. obiit, ipsumque Theophilus ejus filius, *Octobri mense, Indictione VIII.* ut scribit Cedrenus, ideoque præfato anno, quo octava Indictio mense Septembri inchoata est, excepit. Theophilus moriēs Michaëli filio Imperium sub matris Theodoræ religiosæ, virilisque animi fœminæ tutelâ anno 842. reliquit. Sed Bardæ avunculi consilio idem Michael Theodoram matrem, quæ annos quatuordecim, ut habet Cedrenus, cum ipso imperaverat, ad privatam vitam redegit, ideoque anno Christi 856. dein omnis rerum administratio ad unum Bardam delata est, qui & non multò post Cæsar creatus Consulatum iniit, ut docet Leo Grammaticus in Michaële: μετ' ὀλίγον δὲ τῇ τετάρτῃ τῆς Διακαινησίμου προβάλλεται Μιχαὴλ Βάρδαν θεῖον αὐτοῦ Καίσαρα, ὡς ἐπὶ ἅρματος ἐποχηθεὶς ἔδωκεν ὑπατείαν τῇ μέσῃ, id est, *modico post, feriâ Paschatis quartâ, Michael Bardam avunculum promovet Cæsarem: qui curru per mediam urbem vectus munera sparsit in populum.* Nam phrasim hanc, ἔδωκεν ὑπατείαν, seu ὑπατείαν ἐπέδωκεν, propriè de Consulibus dici, qui Consulatum

accipientes munera & largitiones profundebant, doctè ostendit Scaliger lib. 5.de Emendat. temp. p. 501. ex quibus liquet his temporibus dignitatem Consularem, non tantùm nomine tenus, sed reapsè, non solùm ab Augustis, sed & à Cæsaribus assumptam fuisse. Contigêre hæc circa annum Christi 858. ut ex iis, quæ Cedrenus in Historiarum compendio, & Baronius in Annalibus habent, deduci videtur. Tandem idem Bardas, assentiente Imperatore, interficitur *Indictione XIV. die primâ Aprilis*, inquit Curopalates; ideoque anno Christi 866. Sed in die erratum esse ab eodem Auctore non dubitandum; cùm Nicetas in vita S. Ignatii ab exordio quadragesimæ ad necem ejus tres menses numeret, & Leo grammaticus in Michaële pag. 465. scribat Imperatorem quem Bardas comitabatur, *sacro Paschatis festo*, cum exercitu copioso Constantinopoli solvisse, & in Thraciam se contulisse, ubi à Basilio Macedone, qui postea imperavit, occisus est. In septimum Aprilis diem Pascha eo annò incidebat, ideoque, ut jam viris doctis observatum, in Curopalate loco *die prima Aprilis*, legendum, *die vigesima primâ Aprilis*. Sic enim ab initio quadragesimæ ad mortem ejus tres menses effluxêre, utroque extremo incompleto pro completo numerato. Baronius anno 867. num. 82. eo anno hanc mortem contigisse credit; ideoque loco *Indictione XIV.* legendum dicit, *Indictione XV.* quòd præfato anno Nicolaus Pontifex Romanus literas ad Bardam Cæsarem dedisset mense Novembris, Indictione decima quinta; sed perperam, cùm Auctores omnes Byzantini narrato Bardæ interitu, eundem Basilium Macedonem Imperatorem statim renunciatum scribant ipso die Pentecostes, ut tradit Leo Grammaticus loco laudato, & Curopalates, qui eam dignitatem ei collatam scribit die vigesima sexta Maii, in quam anno 866. festum illud incidebat. Ignorabat itaque Nicolaus Pontifex mense Novembri præfati anni 866. quæ antea eodem anno in Oriente mensibus Aprilis & Maii acciderant. Corregnavit anno uno cum Michaële Basilius, qui post annum virum insidias sibi parantem vino obrutum occidit, postquam post matris Theodoræ relegationem annos undecim imperasset, ut Cedrenus & Zonaras testantur. Diem & mensem mortis ejus mox memorabimus. Ejus Consulatûs ac decessorum aliquot, monumenta non legi; sed eos hanc dignitatem, non minùs quam Bardam, gessisse; idque Tribunitiæ potestatis instar, quemadmodum tunc mos ferebat, nullo modo dubitandum.

XII. *Consulatus*

Basilius enim Macedo, qui anno Christi 867. initio primæ Indictionis, vigesima quartâ die mensis Septembris, ut Auctor est Nicetas

à Basilio Macedone Tribunitiæ potestatis instar gestus.

tas in vita S. Ignatii, Imperium administrandum suscepit, Consulatum gessit; eo rerum potiente, octava Synodus generalis, anno 869. celebrata est, in cujus actionis primæ initio hæc verba leguntur: *In nomine Domini & Dominatoris omnium Iesu Christi Dei Nostri, Consulatu serenissimorum Imperatorum nostrorum à Deo coronatorum, Basilii anno III. Constantini filii ipsius II. Indictione III. tertio nonas Octobris.* Ita legitur in Editione græca, In Actione nona anno 870. celebratâ habetur: *Basilii quidem ac Constantini anno III. Leonis verò anno I. perpetuorum Augustorum Indictione III. pridie Februarii.* Quibus ex verbis liquet primò Basilium, Constantinum filium Augustum nuncupasse exeunte anno 867. non sequenti, ut perperam consignatur in Annalibus Ecclesiasticis, quod ex eo evincitur, quòd anno 869. mense Octobri secundus Constantini Imperii annus, Basilii verò III. à Septembri currebat, annique sequentis initio utriusque tertius numerabatur. Secundò, quod præcipuè intendimus, annum Consulatûs & Imperii Basilii unô eodemque tempore cœptum fuisse. Neque his obstat quod in Basilio Macedone Leo grammaticus à Fráncisco Combefisio viro eruditissimo in calce Theophanis editus scribit: ὁ δὲ βασιλεὺς προσελθὼν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Χριστοῦ γεννῶν ἐν τῇ προελεύσει εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν ἐβάπτισεν Στέφανον υἱὸν αὐτοῦ. ὀχαγὼν δὲ ἵππους λευκοὺς μετὰ ἅρματος ἐκάθισεν ἅμα τῇ Αὐγούστῃ, καὶ ὁ Πραιπόσιτος σὺν αὐτοῖς Βαάνης βαστάζων ἦν τὸ παιδίον μέχρι τοῦ παλατίου, τοῦ βασιλέως ῥίπτοντος ὑπατείαν ἐν τῇ ὁδῷ. Id est, *porrò Imperator Natalitiorum Christi die, celebri processûs, apparatus, ad magnam Ecclesiam profectus Stephanum filium suum baptisavit, & equis candidis ad currum junctis, cum Augusta in eo sedit. Baanes autem præpositus unâ cum eis ad palatium usque puerum gerebat, Imperatore per viam nummorum munus spargente*, seu exactiùs, *Consulum more munera spargente.* Manifestum enim est eo in loco agi tantùm de pompa & apparatu, seu de processu Consulari, non verò de ipso Consulatu, cùm si anno 867. die Christi Natali, quo is processus factus, Consularem dignitatem iniisset, anno 869. mense Octobri, quo octava Synodus generalis inchoata est, secundus Consulatûs ejus annus adhuc in cursu fuisset usque ad Natalitia Christi. Ex quo pariter intelligimus Theophanem, cùm de Irenis iterùm imperantis Consulatu loquitur, de processu Consulari non verò de ipsa dignitate explicandum esse, nostramque de Consulatibus post Constantinum Pogonatum, Tribunitiæ potestatis instar gestis, opinionem, certis innixam esse fundamentis, perperámque hactenùs existimatum post Justinum Juniorem, unam eamdemque ac antea Consulatûs assumendi formam viguisse. Non

prætermittendus hic ejusdem Leonis grammatici locus in eadem vita: Μαΐῳ δὲ πρώτῃ ἐνθρονίζεται καὶ ἐγκαινίζεται ἡ ἐκκλησία, ἣν ἔκτισεν ὁ βασιλεὺς, δὲ ἐκαλλώπισε κοσμῷ πολλῷ παρὰ Φωτίου Πατριάρχου, τοῦ βασιλέως ἐν τῷ αὐτῆς καινισμῷ λῶρον φορέσαντος, καὶ χρήσματα πολλὰ δόντος καὶ νέαν αὐτὴν ἐπονομάσαντος. Id est, *Maii vero mensis die primo throno decoratur, & à Photio Patriarcha dedicatur Ecclesia quam struxerat, & ornatu vario Imperator reddiderat insignem. Ea in celebritate lorum gestavit ille, pecuniarum ingentem vim distribuit, & Novam appellavit.* Locum illum rectè explicavit Dufresnius vir clarissimus, tam in Glossorio mediæ & infimæ latinitatis, verbo *lorum*, quàm in dissertat. de Numismat. inferioris ævi num. 6. ostenditque lorum, sic dictum, quòd cinguli formam referret, diversum non esse à fascia Consulari, Clavo, subarmali, ac pallio; à quo ornamento pallium Episcoporum postea deductum. Non mirum itaque, si antequam Consulatus perpetuus esset, illum in dedicatione Ecclesiarum à domo Augusta ædificatarum aliquando assumerent Imperarores, cùm eo ad se translato in id genus solemniis lorum ejusdem dignitatis Insigne gestarint. Basilium igitur Consulatum gessisse, eumque Tribunitiæ Potestatis instar, certum. Obiit anno 886. circa mensis Martii initium, uti ex duratione Imperii Leonis dicti Philosophi, seu Sapientis ejus filii, ac successoris liquet.

XIII. *Consulatus perpetuus à Constantino Porphyrogenita abolitus.*

Leo Justiniani exemplo Codicem composuit, centum ac tredecim Novellis constantem; cujus nonagesima quarta, qua Novellam centesimam quintam Justiniani, quæ de Consulatu agit, abrogat, ad rem nostram facit, ideoque integra recitanda: *Quoniam nostra legum repurgatio hunc sibi propositum finem habet, ut non modò illa quæ subinde rerum statum labefactant, verùm etiam quæ longo tempore silentio obruta, inutilia prorsus, & tanquam propter cariem publico usu non contrectata esse videntur, è legali solo deleat: consequens est ut ea quæ de Consulatu tractat, legem tanquam nihil ad Rempublicam pertinentem, cum aliis inutilibus legali corpori eximat. Olim quidem Consularis dignitas veneranda erat, venerandosque qui ipsam subirent, & & magnificentiâ præstantes efficiebat, ac id circo quibus Consulatum gerere obtingeret, pro honore quem ex dignitate perciperent, remunerari Rempublicam volentes, liberalia promiscua plebi munera elargiebantur. Ac initio quidem, quantam munificentiam faceret, cujusque arbitrio permittebatur, post modum ad certum modum decreto legali circumscribi illam placuit, atque hoc quidem, donec Consularis dignitatis in Republica majestas floruit, observatum esse apparet. Nunc cùm qui omnia mutat temporis cursus, hanc etiam Consularem magnificentiam è pristina*

gloria & amplitudine in abjectam ſpeciem transformarit : ac verò qui ad illam procedunt, interdum ſibi non ſufficere, ne dum aliis erogare quicquam poſſint : illam de Conſulatu legem, quam propterea altum ſilentium occupavit, cum aliis inutilibus (ut dixi) fruſtra legalibus Conſtitutionibus immixtam Decreto Majeſtatis noſtræ illinc eximimus. Qua ex Conſtitutione patet, quantum jam Conſulatus honorarius, de quo ſolo Leo Philoſophus loquitur, vileſceret. Imperavit is annos viginti quinque, menſes tres, quemadmodum Zonaras, Conſtantinus Manaſſes, & Glycas teſtantur; Leo enim Grammaticus errat, qui cum annos quinque ſupra viginti, menſes octo regnaſſe ſcribit; obiitque anno Chriſti nongenteſimo undecimo, *menſe Maio*, ut habet idem Zonaras; vel accuratiùs uti Cedrenus, & idem Leo Grammaticus die illius menſis undecimo, Alexandro fratre antea ſucceſſore deſignato, rogatoque, ut Conſtantinum Porphyrogenitam filium ſuum ſexennem protegeret. Ex qua mortè ſic rectè conſignata, Baſilium patrem ejus anno 886. circa menſem Martium demortuum eſſe manifeſtum fit. Alexander anno ſequenti 912. die ſeptima Junii, uti teſtes ſunt Curopalates, & Cedrenus, è vita migravit, poſtquam imperaſſet annum unum, & dies viginti octo, non viginti novem, ut perperam in Leone Grammatico legitur. Conſtantinus Porphyrogenita penè infans Principatum iniit, qui aliquot poſt annos Romanum Lecapenum ſocerum ſuum, novo & ad hanc diem inuſitato honoris genere, Cuſtodem Imperii creavit, annoque 919. Decembris decimo ſeptimo die à Conſtantino Imperatore Imperii diademate ornatus eſt : *mox Maii decimo ſeptimo Indictione quinta Chriſtophorus, Romani filius, Imperator renunciatur, & ejuſdem menſis viceſimo, ſanctæ Pentecoſtes die feſto, à Conſtantino redimitur : iſtique duo ſoli ejuſdem diei proceſſu ſolemni per Urbem progreſſi ſunt*, inquit Leo Grammaticus in Leone, cujus ultima verba in Græco, καὶ μόνοι αὐτοὶ οἱ δύο ἐν τῇ αὐτῇ προελεύσει προσῆλθον, eorumdem Conſulatum deſignare videntur. Neque enim Hiſtorici Græci proceſſum Conſularem aliis explicare ſolent. Corrigendus autem error ejuſdem Auctoris, ac loco *Indictione quinta*, legendum *Indictione nona*, quæ in annum 921. littera Dominicali G. notatum incidit, quo feſtum Pentecoſtes cum die viceſima Maii concurrit. Ad annum uſque Chriſti 959. vixit idem Conſtantinus, eoque, nono Novembris die Romani filii ſui parricidio ſublatus eſt, uti docent Curopalates, & Cedrenus, qui cum id Indictione tertia, à Septembri nempe cœpta, factum dicant liquet perperam Baronium eam mortem in annum ſequentem contuliſſe. Poſt Conſtantinum nulla in Auctoribus Byzantinis, aliiſve monumentis,

mentis, Consulatûs perpetui mentio, nullumve vestigium: unde eo imperante abolitum fuisse conjicere licet. Quod & Onuphrius lib. 1. Fast. jam observavit. Consulatus itaque perpetuus, Tribunitiæ potestatis instar gestus, per quatuor circiter sæcula viguit, annoque tandem incerto desiit: cujus abrogationis causam infra assignabimus.

XIV. *Consulatus à Carolo Magno Tribunitiæ potestatis instar sumptus.*

Sed ut Onuphrii opinio, quæ huc usque viguit, ex omnium animis tandem evellatur, causaque cur Consulatus, qui per tot secula tanti habitus fuerat, ab Imperatoribus neglectus, tandemque abolitus fuerit, dignosci possit, observandum Francos, Italos, & Saracenos præfatam Consulatûs perpetui speciem à Constantinopolitanis Imperatoribus mutuatos fuisse. Carolus enim magnus Imperio Occidentali, die Christi Natalitio, anno octingentesimo restituto, ut ostenderet eadem se quâ Orientales Imperatores dignitate potiri, totiusque Imperii authoritatem in se translatam, iisdem quibus ii, titulis uti voluit, adscripto scilicet Consulatûs titulo, quem Imperatores iis semper adjunxêre, inquit Dufresnius in glossario mediæ & infimæ latinitatis verbo *Consul*, qui tamen rectiùs dixisset, Consulatum ab illis sæpè aliis titulis additum, non verò semper, cùm plerumque solius Imperii nomen in eorum diplomatis legatur. Quod & à Carolo Magno, ejusque aliquot successoribus eorum exemplo etiam factitatum. Baronius anno 801. num. 9. refert ex Sigonio libro quarto de Regno Italiæ, præfationem legis à Carolo Magno eodem anno datæ, in qua dicitur: *anno ab Incarnatione D. N. Iesu Christi* 801. *Indictione nonâ, anno Regni nostri in Francia XXXIII. in Italia XXVIII. Consulatûs autem nostri I.* Ubi vides eum Orientalium Imperatorum exemplo primum Imperii, primum etiam Consulatûs annum appellare. Dufresnius loco laudato ait, omissum forte Notarii vel exscriptoris vitio, Imperii annum primum, *qui* inquit, *Consulatûs annum præcedere debuit, prout fieri consueverat in Byzantinorum Augustorum tabulis, quod etiam in Caroli successorum chartis factitatum observamus.* Sed frustra, locus purus est, opinionemque communem tam penitùs insitam, vel solus Francorum Imperatorum usus evertit.

XV. *Ludovici Pii, & Lotharii Impp. Consulatus Tribunitiæ potestatis instar gestus.*

Carolo Magno, anno 814. quinto Kalendas Februarii demortuo, uti inter omnes convenit, Ludovicus Pius filius successit, statimque se Consulem dixit. Baronius anno 826. num. 1. refert celebratam Romæ ab Eugenio II. Synodum, cujus initio legitur: *Imperante D. N. piissimo Augusto Ludovico coronato Imperatore, anno XIII. & post Consulatum ejus anno XIII. Indictione IV. mensis Novembris die XXV.* Quare cùm anno 826. annus Consulatûs ejus XIII. curreret,

eumdem

eumdem cum Imperio anno 814. inierat. Idem Imperator Lotharium filium anno octingėteſimo decimo ſeptimô Aquiſgrani coronâ Imperiali donavit, à quo anno Imperii Lotharii anni ſæpè memorati reperiuntur. Extat pag. 237. tomi 8. Conciliorum Epiſtola tertia Nicolai Pontificis Romani, quâ anno 855. Monaſterii Corbeienſis privilegia confirmavit, quæ his verbis clauditur: *Actum Nonis Octobris per manum Theophylacti Secundicerii S. Sedis Apoſtolicæ, imperante Domino piiſſimo Auguſto Hlotario à Domino coronato Magno Imperatore, anno XXXIX. & poſt ejuſdem annum XXXIX. ſed & Ludovico novo Imperatore ejus filio anno VII.* legendum ſine dubio *poſt ejuſdem Conſulatum anno XXXIX.* Eo quidem anno tertio Kalendas Octobris obierat Lotharius, ſed ejus mortis nuncium nondum Romam pervenerat. Conſulatus itaque ab eo, patris, avique exemplo, ipſo Imperii initio ſuſceptus. Advertendum tamen Lotharium in hoc ab Imperatoribus Conſtantinopolitanis diſſenſiſſe, quod hi quando viventibus patribus in Imperii conſortium vocabantur, vel tunc Conſulatum non ſumerent, vel ſi ſumerent, à Conſulatu tunc geſto anni eorum non numerarentur. Contra verò Lotharius tam Imperii, quàm Conſulatûs annos ab anno 817. quô ante menſem Octobrem, ut præfatâ ſubſcriptione conſtat, Collega Imperii à patre factus eſt, numeravit. Ludovicus Pius XII. Kal. Julii anni 840. ſupremum diem obiit.

XVI. *Ludovicus II. Conſulatum Tribunitiæ poteſtatis inſtar geſſit.*

Ludovici Imperatoris hujus nominis II. Lotharii filii, quartique Francorum Imperatoris quadruplex eſt Epocha, quarum ſecunda cum tertia ab omnibus quos legi confuſa. Prima ducitur ab anno 844. quo à Sergio ſecundo Romano Pontifice Longobardorum Rex coronatus eſt, ut videre eſt apud Baronium eodem anno, numero quinto. Secunda ab anno 849. non verò 848. ut perperam idem Baronius habet, quo à patre in conſortium Imperii Italici adſcitus eſt. Tertia ab anno 850. quo Imperator à Leone quarto unctus fuit. Quarta denique ab anno 855. quô patri Lothario exeunte Septembri demortuo in Imperio ſucceſſit. Porro ſicut hic vivente Ludovico Pio patre Conſulatum cum Imperio iniit, ita & Ludovicus ſecundus anno octingenteſimo quinquageſimo utramque dignitatem eodem tempore ſuſcepit. Extat apud Jacobum Dubletium lib. undecimo cap. 6. Antiquit. Monaſterii S. Dioniſii, diploma Benedicti tertii Romani Pontificis de rebus ac privilegiis Corbeienſis Abbatiæ his verbis ſubſcriptum: *Datum per manum Megiſti Epiſcopi & Bibliothecarii S. Apoſtolicæ Sedis, quinto Idus Maii, imperante Domino piiſſimo perpetuo Auguſto Ludovico, à Deo coronato magno Imperatore, Conſulatûs ejus*

anno octavo, Indictione septimâ. Jam viri docti monuére legendum *Indictione V.* quæ in annum 857. competit. Certum enim est Benedictum tertium anno 858. Indictione sextâ notato supremum diem obiisse. Annus autem 857. octavus erat tam Imperii quàm Consulatûs Ludovici secundi. Tomo 8. Conciliorum generalium pag. 397. extat Epistola Nicolai, Benedicti tertii successoris ad Trasulfum Abbatem Corbeiensem data, quæ in hæc verba desinit: *data IV. Kalendas Maias per manum Tiberii Primicerii S. Sedis Apostolicæ, imperante Domino piissimo Augusto à Deo coronato magno pacifico Imperatore, anno XIV. & post ejus annum XIV. Indictione XI.* quæ annum 863. exhibet. Sed loco *post ejus annum XIV.* legendum *post ejus Consulatum anno XIV.* Librarii enim hanc loquendi formulam non intelligentes eamdem depravarunt. Qua subscriptione non tantùm evincitur eumdem Ludovicum anno 850. ante diem vicesimum octavum Aprilis, quo ea epistola scripta, Imperatorem renunciatum esse, ipso fortè Paschatis die, quæ eo anno in sextum ejusdem mensis diem cadebat, sed etiam eum Consulatum Tribunitiæ potestatis instar gessisse, nec plures Imperii, quàm hujus dignitatis annos numerasse.

XVII. *Epocha Ludovici secūdi accuratè explicata.*

His tamen obstare videtur Hadriani Nicolai primi successoris Epistolæ ad Actardum Nannetensem Episcopum clausula, in qua legitur: *V. Kal. Martias . . . . . . imperante Domino nostro pissimo perpetuo Augusto Ludovico Magno Imperatore anno XIX. & post Consulatum ejus XVIII. Indictione I. ubi observa,* inquit Dufresnius, qui loco citato eamdem subscriptionem refert, *annum Imperii anno uno Consulatus annum præcedere. Quippe Ludovicus II. à patre in Italiam missus à Leone IV. in Imperatorem unctus fuit anno 850. ut est in Annalibus Bertinianis, Consulatum autem iniit, aut sanè auspicatus est anno 851.* Sed communi errore deceptus vir doctissimus non animadvertit in ea clausulâ Imperii ab anno 849. Consulatûs verò Epocham ab anno sequenti duci. Hæ enim duæ Epochæ, quæ communi etiam errore inter se confunduntur, omninò distinguendæ. Prior non tantùm deducitur ex aliquot diplomatis, à Margarino in Bullario Casinensi recitatis, sed etiam ex subscriptione num. XV. hujus capitis relatâ, in qua annus 855. Nonis Octobris septimus erat ejusdem Ludovici. Quod dici non posset, si ante annum 849. vel post illum, ejus Imperium Italicum, cujus ibidem mentio, cœpisset. Præterea Synodus Romana sub Leone quarto celebrata est, *mense Decembri, die octavo, Indictione II. anno V. Imperii Ludovici*, ut legitur in eadem Synodo, & Anastasius docet, anno nempe Christi 853. ut ea Indictio ostendit. Præfata verba bis in Actis Concilii à Baronio eodem anno

num.

num. XXXII. & XXXV. relatis repetuntur. Sed quomodo vera esse possunt, nisi Ludovicus anno 849. Imperii Italici particeps factus fuerit? Posteriorem Epocham Ludovici Consulatus, & aliqua ejus diplomata ab eodem Margarino tomo secundo ejusdem Bullarii descripta certam reddunt, adeo ut de utraque nulla in posterum dubitatio esse debeat. Quare Ludovicus aliquot Imperatorum Orientalium exemplo, alteram Epocham ab Imperio Italico à patre accepto deduxit, sed præter eorum morem, Consulatûs Epocham ab eo anno, quo Imperator à Pontifice Romano unctus est, licet adhuc pater viveret. Quare annus 866. quo præfata epistola scripta, decimus nonus fuit ejus Imperii Italici, & decimus octavus ejus Consulatûs, seu Imperii post coronationem administrati. Cúmque idem decimus octavus Consulatûs annus adhuc exeunte Februario curreret, & decimus nonus ante diem XXVI. Aprilis, uti jam diximus, inciperet, de Imperio eidem die Paschatis anno 850. collato conjectura nostra magis confirmatur.

XVIII. Consulatus à Carolo Calvo Imp. Tribunitiæ potestatis instar gestus.

Idem Ludovicus II. anno octingentesimo septuagesimo quinto die ultima Augusti è vivis excessit, Imperiumque Romanum ac Italiæ Principatum suscepit Carolus Calvus, qui ipso Natalis Christi die à Joanne octavo unctus & coronatus est. Hunc non aliter quàm postremos Imperatores Constantinopolitanos, Imperii & Consulatûs annos numerasse, Consulatumque Tribunitiæ potestatis instar gessisse ostendunt tria diplomata, quorum subscriptionem idem Dufresnius loco laudato recitat. Primum est Joannis VIII. pro Monasterio Herensi Diœcesis Pictaviensis datum. *Imperante Domino piissimo Augusto Carolo à Deo coronato magno Imperatore post ejus Consulatum anno I.* Secundum ejusdem etiam Pontificis est pro Monasterio S. Medardi Suessionensi datum *mense Ianuario, Indictione IX. IV. nonas Ianuarii, Pontificatus nostri anno IV. anno I. regnante Domino piissimo Carolo Imperatore à Deo coronato, & post Consulatum ejus anno I.* Conveniunt hi caracteres in annum Christi 876. Tertium ejusdem etiam Pontificis asservatum in Tabulario Flaviniacensi sic clauditur: *Scriptum per manum Gregorii Notarii Regionarii & Scrinarii S.R.E. in mense Maio Indict. X. benè valete IV. Kal. Iun. per manum Anastasii Bibliothecarii S. Sedis Apostolicæ, imperante Domino piissimo perpetuo Augusto Carolo à Deo coronato magno Imperatore, anno secundo, & post Consulatum ejus anno secundo Indict. X.* Ex quibus intelligere est non tantùm Occidentis Imperatores Consulatûs & Imperii annos non nisi diversâ loquendi formulâ distinxisse, sed ut id facerent, Imperatorum Orientalium exemplo motos fuisse; ideoque

verum esse quod diximus, Constantinum Pogonatum insignem mutationem in Fastos Byzantinos invexisse. Carolus Calvus Nonis Octobris anno 877. Imperii III. ut ait Flodoardus, mortuus est.

XIX. *Consulatus Trib. potest. instar ab Impp. Italiæ gestus.*

Idem ab Italiæ Imperatoribus factum. Carolo enim Crasso Caroli Calvi in Imperio Occidentali successore anno 888. pridie Idus Januarii, ut habet Regino, demortuo, tam Romanum Imperium, quàm Francorum Regnum fluctuavit, & utrumque in varios discissum est Principatus. In Italia Berengarius Forojuliensis Dux, & Guido Spoletanus Imperii jura suscepêre; cúmque Berengario exacto Guido prævaluisset, Imperii diadema & titulos à Formoso Romano Pontifice anno 891. aut circiter accepit. In hujus diplomatis pontifice pro Monasterio S. Theuderii Diœcesis Viennensis hæc clausula legitur: *Dat. VII. Kal. Decembris per manum Sergii primicerii defensoris S. Sedis Apostolicæ, imperante Domino piissimo perpetuo Augusto Vvidone à Deo coronato magno Imperatore, anno primo, & post Consulatum ejus anno primo.*

XX. *Consulatus Trib. pot. instar à Saracenorum Regibus gestus.*

Denique Saracenorum, qui Hispanias occuparant, Duces, postquam civitates & præfecturas à se administratas regio nomine usurpavêre, quod non nisi longo post temporis intervallo ab iis factum esse Hieronymus Zurita ad annum 778. docet, eodem Constantinopolitanorum Imperatorum exemplo, se Consules dixêre, Imperiique & Consulatûs annos non distinxêre. S. enim Eulogius in memoriali Sanctorum lib. 2. cap. 1. de Abderamine Saracenorum in Hispania Rege loquens ait: *In nomine Domini, regnante in perpetuum Domino nostro Iesu Christo. Anno Incarnationis ejus octingentesimo quinquagesimo. Erâ octingentesimâ octuagesimâ octavâ: Consulatus autem Habdarragmam XXIX. cujus temporibus rebus & dignitate gens Arabum in Hispaniis aucta totam penè Hyberiam diro privilegio occupavit: Cordubam verò, quæ olim Patritia dicebatur, nunc sessione sua urbem Regiam appellatam, summo apice extulit, honoribus sublimavit, gloriâ dilatavit, divitiis cumulavit, cunctarumque deliciarum mundi affluentia (ultra quam credi, vel dici fas est) vehementiùs ampliavit; ita ut in omni pompa seculari prædecessores generis sui reges excederet, superaret, & vinceret.* Abderamen anno 821. ut Auctor est Rodericus, Cordubæ imperare cœpit. Quare annus Christi 850. tam Imperii quàm Consulatus ejus decimus nonus fuit. Anno 852. Mahomat patri Habdarragman, seu Abderamini demortuo in Imperio successit; de quo idem Eulogius, qui tum vivebat, lib. 3. cap. 1. ait: *adepto Mahomat patris Imperio, confestim in promptum odium contra nos prorumpens, ipso die, quô fascibus infulatus solium regnaturus conscendit,*

dit, Christianos omnes Palatio abdicans indignos Aulæ principali ministerio promulgavit. Quibus ex verbis manifestum fit, Muhamedum Consulatum sicuti patrem sumpsisse. Ambrosius Morales in scholiis ad caput primum libri secundi Eulogii præfata verba explicans dicit ea esse ex Latini sermonis licentia, *quâ regum Consulatum, summos Regni Magistratus Consules, honores etiam & dignitates fasces vocat. Idem facit Samson Abbas Cordubensis, de quo antea diximus.* Hæc illæ. Sed vana hæc explicatio, licet enim Eulogius fictis quibusdam ac novatis verbis & phrasibus aliquando utatur, præfatis tamen in locis planè & latinè loquitur, cùmque ipso Morale fatente, idem loquendi modus à Samsone Abbate Cordubensi usurpetur, liquet id ex proprietate, non ex licentia sermonis Latini factum fuisse. Sed idem Morales, qui non adverterat Imperatores Orientis, Occidentis, & Italici per hæc tempora annos à Consulatu numerasse, eam adhibuit interpretationem.

XXI. *Saracenorũ Reges Consulatum Trib. pot. instar gessisse, confirmatur.*

Porrò Samson Abbas Cordubensis, de quo antè loquutus fuerat Morales, fuit presbyter Eulogii coætaneus, vir in Philosophiæ & sacrarum litterarum studiis versatus. Scripsit Apologeticum tribus libris distinctum contra Hostigesium Malacitanum Episcopum, à quo in Concilio Cordubensi cum convitio hæreticus appellatus fuerat. Quod opus Gothicis litteris descriptum in Ecclesiæ Toletanæ Bibliotheca asservari, idem Morales in scholiis ad lib. 1. Eulogii asserit, refertque ejus Epitaphium in quo legitur eum obiisse *Era* 928. Christi nempe 890. quare cùm Samson, eodem quo Muhamedus Cordubensis Rex, qui ad annum usque 887. imperavit, ut testis est Rodericus, tempore vixerit, ejusdemque regis Consulatûs mentionem fecerit, non dubium quin à Regibus Cordubensibus Consulatus Tribunitiæ potestatis instar gestus fuerit, idemque Abbas propriè, non verò figuratè, aut ex Latini sermonis licentia loquutus fuerit. Imò sicuti in Oriente Imperatores, qui à Consulatu Imperii annos deducebant, plures alios Consules honorarios creabant, ita & in Hispania, nono Ecclesiæ sæculo, Saracenorum Reges, non tantùm se, sed summos etiam Imperii sui Magistratus Consules appellabant, ut videre est apud eundem Eulogium lib. 2. cap. 6. qui & lib. 1. cap. 1. eum, qui *totius Reipublicæ in Hispaniis administrationem gerebat*, *Proconsulem* vocat. Neque meliùs Abderaminis Consulatum in Glossario mediæ & infimæ latinitatis, verbo *Consul*, Carolus Dufresnius explicat, dum ait hanc vocem eo in loco designare præfecturam maris, qua Abderamen exornatus fuit, eo fundamento innixus, quòd sequentibus sæculis ad illud munus significandum, ea vox à Saracenis usur-

pata fuerit; quasi Abderamen Rex potentissimus, quique, ut ait Eulogius loco laudato, in omni pompa seculari prædecessores generis sui Reges superavit, rei tantùm maritimæ Præpositus fuerit, Admiraliorumque non minùs, quàm Regum anni apud Saracenos in actis publicis numerati fuerint. Certum itaque manere debet, post Constantinum Pogonatum, Imperatores Orientales Imperii & Consulatûs annos non distinxisse, eorúmque exemplo Imperatores Occidentis, qui in Gallia & Italia, & Reges Cordubenses qui in Hispania Principatum obtinuêre.

XXII. *Aboliti Consulatûs causa ejusque umbra in privatis relicta.*

Atque hinc hujus nominis neglectus contemptusque ortus; cum enim honorum tituli à pluribus usurpati splendorem amittere, sensimque negligi, ac tandem extingui soleant, cœpit Consularis dignitas ab aliis Principibus assumpta, vilescere, & ab Imperatoribus Constantinopolitanis in minimis poni, ac demum post annum Christi, ut jam diximus, nongentesimum ab iisdem abolita est. Verum quidem est circa annum nongentesimum tricesimum tertium Albericum Maroziæ Romæ imperitantis filium, & circa annum nongentesimum octuagesimum quintum Crescentium Numentanum, Consulum nomen Romæ renovasse, sub eoque titulo tyrannidem exercuisse; sed infelici successu, ut videre est apud Sigonium lib. 6. & 7. de Regno Italiæ, ac Baronium in Annalibus Ecclesiasticis. Per quadringentos itaque ferè annos, Consulatus penes Imperatores Orientales fuit, sed dispari ratione; per annos enim duos supra centũ Era Imperii Consulatûs Era posterior fuit, sed per reliquũ tempus, qui Imperii, is & Consulatûs annus extitit. Illius dignitatis, titulique umbra, ac imago quædam penes privatos remansit; ex Glossario enim mediæ & infimæ latinitatis verbo *Consul* & *Consulatus* discimus variorum ordinum viris nomen illud postea tributum fuisse, Consulesque dictos, qui in Emporiis, seu maris portubus mercatorum jura ac merces tuentur. Codinus lib. cap. 7. num. 9. Pachymeres lib. 2. cap. 32. & Gregoras lib. 4. observant Pisanorum Magistratum, qui Constantinopoli degebat, *Consulem* appellatum. Hoc etiam nomine insigniti Admiralii, seu supremi classium Præfecti apud Saracenos. Kisangerus anno 1272. ait: *Admiralius Ioppensis, natione Saracenus, quæ dignitas apud nos Consulatus vocatur.* Consulatu Curiæ summa etiam rerum & præcipua administratio explicata, unde Albertus Stadensis ann. 1068. de Alberto Episcopo loquens, ait: *Summam rerum, quod est vicedominatus, jam septies Consul meruit.* Consul etiam pro Comite sumptus, uti in legibus Eduardi Confessoris cap. 2. *quòd modò vocatur Comitatus, olim apud Britones temporibus Romanorum in Regno*

isto

isto Britanniæ vocabatur Consulatus, & qui modò vocantur vicecomites, tunc temporis Viceconsules vocabantur. Ille verò vocabatur Viceconsul, qui Consule absente ipsius vices supplebat in jure & in foro. Ita usurpant passim scriptores, quorum plures citat Dufresnius, ejusdem Glossarii Auctor doctissimus, qui & observat Magistratus urbanos, in multis civitatibus Scabinos vocatos, Consules etiam dictos fuisse, quod & in Gallia frequens.

CAPUT ULTIMUM.

Chronologia Aurelianea.

I. Consulatu tertio Aureliani Imperatoris, qui in Epigraphe Forojuliensi memoratur, duplici modo explicato, dataque occasione, cæteris Cæsarum & Augustorum Consulatibus sedulò discussis, reliquum est, ut ejusdem Imperatoris Chronologiæ, non parùm obscuræ, aliquam lucem affundamus; cætera enim in præfata Inscriptione contenta jam à viris doctis occupata sunt; actumque agere, rei litterariæ magis obest, quàm prosit. Incipio ab anno, qui Aureliani Imperium præcessit, quòd aliqua illi attribuantur, quæ ad Claudii Imperium pertinere mihi persuasissimum est.

ANNO CHRISTI 269.

Cyclo Solis 26. C. Lunæ 4.

Coss. *M. Aurelius Claudius Aug. II. Ovinius Paternus.*

II. Cùm Paulus Samosatenus damnatam priore Concilio Antiocheno, Gallieno imperante, celebrato, hæresim repetiisset, secundum adversus eum in eadem urbe hoc anno coactum est, licet illud Baronius in Annalibus in annum 272. aliique communiter omnes in annum 270. differant, & inter eos conveniat, Aureliano imperante illud celebratum fuisse; nisi quod Valesius in Notis ad Eusebium lib. 7. cap. 31. partim sub Claudio, partim sub Aureliano habitum, ac sub priori cœptum, sub posteriori verò absolutum scripserit. Sed eodem Claudio imperante, & cœptum, & finitum, quæ mox afferemus, evincent. Et quidem quoad anni tempus nemini hactenus

observatum

observatum, Autumnum fuisse minimè dubitandum; in Epistola enim Synodica, quam Episcopi ad Dionysium Romanum Pontificem scripsère, quamque Eusebius lib.7. hist. cap.30. refert, iidem dicunt: *nunc quoque Antiochiam venturus erat Firmilianus: & jam Tarsum usque* (Ciliciæ oppidum est) *pervenerat. Sed cùm nos jam convenissemus; intereà loci dum accersimus, dum ejus adventum expectamus abiit è vita.* Græci, ut in eorum Menologio videre est, Firmiliani Cæsareæ in Cappadocia Episcopi festum die vicesima octava Octobris celebrant; quare si eo die Firmilianus ad cælestem patriam migravit, circa Octobris initium Concilium coactum. Quod dum celebraretur, idem Dionysius Pontifex die vigesima sexta Decembris è vivis excessit, uti rectè Catalogus veterum Pontificum ab Henschenio editus testatur. Ea mors in annum sequentem eandem Synodum prorogatam ostendit; non enim Episcopi ad eundem Pontificem scripsère, nisi quia mortuum ignorabant, ideoque anno sequenti, quod & demonstrare videtur Concilium Ephesinum, in quo Paulus Samosatenus damnatus dicitur ante annos centum & sexaginta. Sic enim, ut notat Valesius loco laudato, habet libellus contestationis Cleri Constantinopolitani publicè in Ecclesia propositus, *quod Nestorius ejusdem sententiæ sit cum Paulo Samosateno, ante annos centum sexaginta ab Orthodoxis Episcopis anathemate condemnato.* Scriptus est hic libellus Consulatu Theodosii Augusti XIII. & Valentiniani III. anno nempe Christi 430. antequam Synodus in urbe Epheso congregaretur. Ab anno autem Christi 270. ad annum 430. anni sunt completi & solidi 160. Eodem loco utitur Valesius, ut ostendat eo anno Synodum celebratam, perperámque à Baronio anno 272. consignatam fuisse. Sed si Baronius eum annum, qui Aureliani Augusti, & Pomponii Bassi Consulatu notatus est, 271. uti secundùm rectam Chronologiam debuit, appellasset, nihil ex eo contra ejus sententiam deduci posset. Eo itaque loco ejusdem quidem Chronologia eversa, sed sententia minimè concussa; qui enim eam defendunt, respondebunt in ea annorum collectione ultimum terminum, ut sæpe fit, excludi. Porrò usque ad annum sequentem Synodum continuatam fuisse ostendunt etiam verba Eusebii, qui loco laudato ait, cùm Paulus Episcopatu excidisset, Domnusque administrationem Antiochensis Ecclesiæ à Synodo ordinatus suscepisset, illum è domo Ecclesiæ nullatenus excedere voluisse, & non nisi Aureliano Imperatore jubente ab ea expulsum fuisse. Aliquanto itaque tempore Episcopi Antiochiæ substitère. Quod si in priori Concilio adversus eundem habito, *multæ disputationes, & quæstiones in unoquoque con-*

sessu

sessu agitatæ sunt, ut inquit idem Eusebius lib. 7. cap. 28. idem in posteriori factitatum non dubitandum; ideoque cùm ob mortem Firmiliani tardiùs illud inchoatum fuerit, anni sequentis initio adhuc congregatum fuisse, certum.

III. Hanc synodum, Claudio imperante, celebratam fuisse, non tantùm docent Hermannus Contractus, Eutyches Patriarcha Alexandrinus; cujus verba in Collectione Conciliorum Generalium leguntur, Marianus Scotus, & Abbas Uspergensis, sed & Methodius ab eodem Mariano laudatus, qui de Claudio Imperatore loquens ait: *Hujus temporibus ultimum apud Antiochiam Episcoporum Concilium congregatur, in quo Paulus manifestè convincitur hæreticus, & damnatur ab omnibus, quæ sub Cœlo sunt, Ecclesiis Christi &c.* Neque sub aliis, quàm sub præsentis anni Consulibus cogi illud potuit; cùm sub iis Dionysius Pontifex Romanus, uti jam observavimus, ad quem Episcopi scripsêre, extremum diem obierit, communisque opinio alii non innitatur fundamento, quàm Eusebii loco malè intellecto, ut infra videbimus. Dionisii itaque Pontificis Romani mors ab hoc anno, quô & eam contigisse Anastasius Bibliothecarius testatur, minimè removenda, præfataque Synodus in hunc tandem annum quasi postliminio restituenda.

ANNO CHRISTI 270.

Cyclo Solis 27. B. Lunæ 5.

Coss. *Antiochianus.*
Orfitus.

IV. Claudius Imperator sub hujus anni finem vitâ functus est, postquam imperasset annos duos, & menses circiter septem. Quare erratum à Petavio in Chronico & in Rationario temporum, à Calvisio in opere Chronologico, aliisque viris doctissimis, qui aliquorum Antiquorum auctoritate fulti, eum tantùm annum unum & menses decem imperasse tradidere; Gruterus enim Inscriptionem Claudii refert, in qua is dicitur TRIB. POT. III. COS. II. tertium itaque Imperii annum attigit; imò nec ante diem vicesimam sextam Octobris currentis anni decessit. Norisius Dissertat. de Vot. Decennal. cap. 6. observat in lib. 1. Codicis Justinianei tit. 23. l. 2. *de divers. Rescript.* in titulo notari: *Imp. Claudius Aug. Epagatho*, & signari: *Datum VII. Kal. Novemb. Antiochiano & Orfito Coss.* quâ subscrip-

 tione

tione liquet non tantùm exeunte Octobri Claudium adhuc in vivis fuisse, sed & Synodum Antiochenam jam celebratam fuisse, cùm jam ferè ab anno Dionisius Pontifex Romanus obiisset, neque tandiù Antiochiæ mors ejus ignorari potuerit, præsertim ob tumultus à Paulo Samosateno in Oriente excitatos. Lucius Domitius Aurelianus, vir bello fortis, sed *naturâ ferocior*, ut ait Vopiscus in ejus vita cap. 21. Claudio successit, cujus Imperii initio à Marcomannis *omnia circum Mediolanum graviter evastata sunt. Postea tamen ipsi quoque Marcomanni superati sunt*, inquit idem Vopiscus loco laudato, cap. 18. quod hoc anno gestum esse, quæ sequenti dicam, ostendent.

ANNO CHRISTI 271.

Cyclo Solis 28. A Lunæ 6.

Coss. *Aurelianus Aug. II.*
Pomponius Bassus.

V. Aurelianum Imperatorem, qui ante susceptum Imperium Crinito Collegâ, anno 259. Consul suffectus fuerat, hoc anno Consulem iterùm dici debere, ex iis quæ suo loco diximus, probatum manet. Marcomannis in Gallia, Italiaque cuncta vastantibus, *ingentes Romæ seditiones motæ sunt. Quare etiam libri Sibyllini noti beneficiis publicis inspecti sunt*, inquit Vopiscus in Aureliano cap. 18. qui capite sequenti dicit, Senatusconsultum, quô eos libros inspici jussum, factum esse *die tertio Idus Ianuarias*, ac dein capite 20. refert Aureliani rescriptum ad Senatum, quô discimus librorum Sybillinorum lectionem Christianis vetitam fuisse: *miror vos*, inquit, *Patres sancti, tamdiù de aperiendis Sibyllinis dubitasse libris, perinde quasi in Christianorum Ecclesia, non in templo Deorum omnium tractaretis*. Extant Sibyllarum oracula octo libris carminum inspersa, in Bibliotheca Patrum, quæ Antiqui Patres ad Christianæ Religionis confirmationem sæpè protulerunt, quæ an sint genuini Sibyllarum fœtus, nostro seculo in magnam controversiam vocatum. Videnda opera hac de re edita; nobis enim hîc dicere sufficit, licèt Sibyllarum carmina prorsùs genuina & incorrupta non sint, quæ tamen ab Antiquis Patribus laudantur, Christianorum figmenta non esse.

VI. Superatis ad Placentiam Marcomannis, Aurelianus Romam petiit, ubi crudeliter se habuit: *Interfecti sunt enim nonnulli etiam nobiles Senatores*, inquit Vopiscus cap. 21. qui addit: *adhibito consilio Sena-*

nus muros urbis Romæ dilatavit. Quod cùm Aureliano & Basso Consulibus, Idatius in Fastis factum doceat his verbis : *His Coss. muri urbis cœpti fieri* : constat quæcumque Vopiscus ante eam murorum urbis Romæ instaurationem narravit, hoc vel præcedenti anno gestum esse; ideoque Marcomannorum evastationes, anno superiori , inspectionem verò librorum Sibyllinorum , præsenti rectè consignatas esse.

VII. *Transactis, quæ ad Urbis statum, & civilia pertinebant, contra Palmyrenos, id est, contra Zenobiam, quæ filiorum nomine Orientale tenebat Imperium, iter flexit*, inquit Vopiscus cap. 22. de Aureliano loquens.

ANNO CHRISTI 272.

Cyclo Solis I. GF. Lunæ 7.

Coss. *Quietus.*
Voldumianus.

VIII. Aurelianus in Orientem profectus, multa in itinere, ac magna bellorum genera confecit. Byzantium, Tyanam, Antiochiam, & alias urbes obtinuit, ut videre est apud Vopiscum, qui addit, post hæc pugnatum esse de summa rerum contra Zenobiam, quam captam triumpho reservavit, *ut populi Romani oculis esset ostentui*, addit idem Vopiscus cap. 30. quod hoc anno, haud longè Antiochia factum esse, Eusebius in Chronico juxta editionem Scaligeri testis est.

IX. Zenobiâ, quæ, ut docet Athanasius in Epist. ad Solitarios pag. 663. Paulo Samosateno patrocinabatur, captâ, is sententiam adversus se in posteriori Synodo Antiochena prolatam subire coactus est, ut discimus ex Eusebio lib. 7. cap. 29. cujus verba perperam intellecta plerosque omnes hactenùs in errorem induxere. Licet enim idem Eusebius Paulum Samosatenum, Aureliano imperante, ex Ecclesia exturbatum dicat, illi tamen volunt ipsum docuisse sub ejus Imperio posteriorem Synodum Antiochenam celebratam fuisse; qui error, ut tandem tollatur, Eusebii verba expendenda sunt : κατ' ὃν τελευταίας συγκροτηθείσης πλείστων ὅσων ἐπισκόπων συνόδου, φωραθεὶς καὶ πρὸς ἁπάντων ἤδη σαφῶς καταγνωσθεὶς ἑτεροδοξίαν ὁ τῆς κατ' ἀντιόχειαν αἱρέσεως ἀρχηγὸς, τῆς ὑπὸ τὸν οὐρανὸν καθολικῆς ἐκκλησίας ἀποκηρύττεται. Id est, ut Christophorsonus vertit : *cujus* (nempe Aureliani) *temporibus Pau-*

lus Dux & author erroris, qui Antiochiæ grassabatur, in postremo Concilio Episcoporum, numero prope infinitorum contra eum convocato, sui erroris & peregrinæ opinionis perspicuè convictus, & omnium jam consensu palàm condemnatus, ab universa & Catholica Ecclesia, quæ sub cœlo est, penitùs exturbatus fuit. Significat itaque Eusebius Paulum Samosatenum, imperante Claudio, in Concilio secundo Antiocheno convictum & condemnatum, Aureliani tandem temporibus ex Ecclesia penitùs exturbatum fuisse, neutiquam vero ut illi imponitur, Aureliano imperante Synodum illam coactam. Quare Methodius supra à nobis laudatus, qui ea Eusebii verba exscribit, rectè eam ad Claudium, non verò ad Aurelianum retulit. Valesii itaque versio hæc rejicienda, utpote ab Eusebii mente aliena: *Hujus temporibus* (nempe Aureliani) *postrema Synodus innumerabilium ferè Episcoporum congregata est: In qua author ille nefariæ apud Antiochiam Hæreseos Paulus cõvictus & ab omnibus manifestissimè deprehensus falsi dogmatis reus, ab universa, quæ sub cœlo est, Ecclesia Catholica eliminatus est.* Nicephorus lib.6.cap.28.in duobus deceptus est. Primum Epistolam Synodicam, quam Eusebius refert lib. 7. cap.30. priori Synodo Antiochenæ perperam attribuit, ideóque Firmilianum eodem tempore, quô Dionysium Alexandrinum anno nempe Gallieni Imperatoris duodecimo, demortuum fuisse scribit: ac præterea secundam Antiochenam Synodum sub Aureliano habitam fuisse tradit; Baroniumque in priorem errorem, & in posteriorem, non tantùm hunc, sed omnes qui post eum scripsêre, induxit. At sicuti Eusebius in Chronico anno decimo tertio Gallieni de Paulo loquens, quæ sub eodem Imperatore, ac sub Claudio contra eundem Paulum gesta sunt, uno tenore prosequitur dicens: *Paulus Samosatenus à cunctorum prædicatione desciscens, Artemonis hæresim suscitavit. In cujus locum Antiochenæ Ecclesiæ sextus decimus ordinatur Episcopus Domnus:* Ita & in Historia, occasione ejusdem Domni in Ecclesiæ Antiochenæ possessionem, Aureliano imperante, inducti, Paulique ex ea detrusi, de Concilio contra hunc coacto agit. Quem Eusebii loquendi modum Baronius anno 272. quô præfatam Synodum celebratam existimat, aliique viri doctissimi non animadvertentes, scribunt Eusebium in Chronico errasse, & Gallieno imperante, Domnum Paulo Samosateno fuisse subrogatum, docuisse; quod profectò à mente ejus alienum. Neque aliter quàm Christophorsonus, Jacobus Goar, vir eruditissimus, præfata Eusebii verba à Georgio Synello in calce Chronographiæ suæ citata vertit; sed Valesius opinione communi occupatus, quod nempe posterior Synodus Antiochena sub Aureliano coacta fuerit,

& à Nicephoro, qui loco laudato Eusebium in eum sensum trahit, deceptus, eam nobis interpretationem obtrusit, quæ quàm à Græca phrasi recedat, communis opinionis inanitate patefactâ, eam quilibet deprehendere potest.

X. Petavius in Chronico ad annum Christi 270. ait, Athanasium de Synodis indicare Romæ super Pauli hæresi à Dionysio Papa Synodum celebratam fuisse; & Baronius ann. 265. n.10. & 12. dicit adversus detestandas ejusdem Pauli impietates, mox ut innotuere, sanctos Episcopos insurrexisse, imprimisque Dionysium Romanum, & alterum Dionysium Alexandrinum Episcopum, à quibus inquit, *sublatum esse Paulum sanctus Athanasius scribit*. Sed neutrum in Athanasio legitur. Verum quidem est hunc pag.918. editionis Græco-Latinæ ejusdem libri de Synodis, loqui de Concilio Romæ, dum Dionysius Alexandrinus viveret, celebrato, sed disertè ibidem docet contra aliam hæresim illud habitum fuisse; refertque Epistolam, quam Dionysius Romanus ad Dionysium Alexandrinum scripsit. At hæc nihil ad hæresim Pauli. Consignatum illud Romanum Concilium à Baronio in Annalib. anno 263. in quo quæ gesta sunt, legi possunt. Neque etiam ab utroque Dionysio Paulum sublatum esse dicit Athanasius, sed tantùm à septuaginta Episcopis, qui secundo Concilio interfuère, condemnatum fuisse. Hæc enim ejus verba: *Duo Dionysii ante eos septuaginta fuère, qui Samosatensem sustulerunt*, (in secunda scilicet Synodo Antiochena) *quorum alter Romæ, alter Alexandriæ præsul erat*, quo in loco *τὸ septuaginta* non ad utrumque Dionysium, ut Baronius putavit, sed ad Præsules secundæ Synodi Antiochenæ, quos paulò post, *septuaginta Episcopos Pauli Samosatensis condemnatores* vocat, refertur. Ex quo & numerum Patrum, qui eidem Concilio interfuere, in Annalibus Ecclesiasticis non memoratum, discimus. In Concilio tamen Ephesino tom.3. ultimæ Collectionis Concil. General. pag. 425. in libello quodam supplici, quam Basilius Diaconus, aliique Monachi contra Nestorium obtulerunt, centum & octoginta numerantur, qui in Antiochena collecti Synodo contra Paulum Samosatenum, ipsum deposuerunt. Quâ in re nihil habeo quod dicam, nisi quod Athanasius ad Synodi finem, Basilius ad ejusdem initium respexerit. In magnis enim conventibus quicumque prioribus actionibus non semper posterioribus intersunt, sicque minor in fine, quàm in principio numerus.

XI. Porrò Zenobiam Palmyrenorum Reginam, hoc anno in Aureliani manus venisse, ideoque & Paulum Samosatenum ex Ecclesia Antiochena exturbatum fuisse, nummus Græcus, qui apud Seguinum

in Numismatis selectis extat, ostendere videtur. Legitur in eo : CΕΠΤΙΜΙΑ ΖΗΝΟΒΙΑ CΕΒ. L. E. id est, *Septimia Zenobia Augusta anno quinto. Gallieno adhuc regente Rempublicam*, inquit Pollio in triginta tyrannis cap. XXX. *regale mulier superba munus obtinuit*, quæ cùm annos quinque imperaverit, liquet anno 277. Odenato marito demortuo, in Orientali Imperio successisse, ac currenti captam fuisse.

XII. Hôc annô Constantinus Magnus apud Naissum Dardaniæ Illyricæ, hodie Serviæ dictæ oppidum, Constantio Chloro, postea Imperatore, patre, & Helenâ Matre natus est, vel tertio Kalendas Martii, vel pridie Kalendas Aprilis : in utroque enim die Kalendarium à Petro Lambecio publicatum habet : NATALE CONSTANTINI, nihilque huc usque à viris doctis allatum, quod uno potiùs, quàm altero, eum natum fuisse demonstret. Illud certum, alterum ad genuinum ejus Natale, alterum verò ad diem, quo Augustus à Maximiano Herculio appellatus est, referendum esse. Quoad annum, deducitur is ex Rufino lib. 1. cap. undecimo, Socrate lib. 1. cap. ultimo, & Sozomeno lib. 2. capite pariter ultimo, qui Constantini vitæ annos sexaginta quinque numerant. Cùm enim eum anno 337. die 22. Maii demortuum certum sit, si retrò sexaginta quinque annos numeraveris, ad præsentem pervenies. Quoad patriam acriter de ea inter doctos certatum, eamque Britanniam fuisse diù creditum, & ab aliquibus etiam nuper scriptum. Quam opinionem Michaël Alfordus è Societate Jesu in eo libro, quem *de Lucii, Helenæ & Constantini patria, & fide* scripsit, scriptorum tùm Italorum, tum Hispanorum, & Belgarum, tùm Germanorum, septuaginta auctoritate confirmare conatur. Constantinum tamen Naissi ortum extra controversiam esse debet, cùm Anonymus ab Henrico Valesio editus, Stephanus Byzantius, lib. de Urbibus, Constantinus Porphyrogenita in libro 2. περὶ θεμάτων, & Firmicus in lib. 1. Matheseos sub initium, id distinctè tradant, & Cedrenus eum in urbe Daciæ natum asserat, Dardaniaque fuerit, ubi antea Decia Mediterranea ; & nunc Servia sita est. Quare cùm nihil alicujus momenti contra Antiquorum Auctorum fidem afferatur, facessat è Doctorum virorum libris decantatissima illa fabula, quæ Constantinum Britannum facit.

ANNO

ANNO CHRISTI 273.

Cyclo Solis 2. E. Lunæ 8.

Coſſ. *M. Claudius Tacitus.*
Furius Placidianus.

Pacatô Oriente, in Europam Aurelianus rediit victor, atque illic Carporũ copias afflixit, ſed Palmyreni, cô rebus Europęſibus occupato, rebellarũt. Quare Aurelianus ex Europa revertit, atque Urbem, quia ita merebatur, evertit. Securior deinde iterùm in Europam rediit. Interim Firmus quidã extitit, qui ſibi Ægyptum vindicavit. Ad quem continuò Aurelianus revertit, Ægyptumque ſtatim recipit. Atque vehemẽter iraſcens quod adhuc Tetricus Gallias obtineret, Occidentem petiit: ubi ipſo Tetrico exercitum ſuum prodente, quòd ejus ſcelera ferre non poſſet, deditas ſibi legiones obtinuit. Hæc ſummatim Pollio in Aureliano cap. XXX. & infra. Quæ omnia non niſi per integri anni ſpatium fieri potuêre. Quare perperam Petavius in Chronico victoriam de Zenobia in hunc annum differt, nec majori fundamento Euſebius etiam in Chronico, Aureliani triumphum in hunc annum conjicit. Nam ſi hoc tantùm anno Zenobia victa fuiſſet, tot rebus agendis tempus Aureliano non ſuppetiiſſet.

ANNO CHRISTI 274.

Cyclo Solis 3. D. Lunæ 9.

Coſſ. *Aurelianus Aug. III.*
C. Iulius Capitolinus

XIII.

Ex hoc Aureliani Conſulatu diſcimus primò hunc Quinquennalia juxta II. Conſulatuum Cæſareorum Regulam ediſſe. Secundò eum etiam hoc anno *de Oriente & Occidente*, triumphum Romanis oculis exhibuiſſe, rectéque à Caſſiodoro in Chronico ſub hoc Conſulatu ſcriptum eſſe: *His Coſſ. Aurelianum Romæ triumphantem captivi Tetricus, & Zenobia præceſſerunt.* Tertiò Agonem Solis hoc anno ab Aureliano inſtitutum, templumque Soli ab eo ædificatum, quod perperam idem Caſſiodorus ſub anni ſequentis Conſulibus, rectè verò Euſebius in Chronico hoc anno conſignat; cùm uti diximus, an-

nis,

nis, quibus hujusmodi solemnia celebrabantur, templa ædificari novaque institui solerent. Rectè etiam ab eodem Eusebio ibidem scriptum: *Romam firmioribus muris vallat*, nempe Aurelianus, propter eandem rationem; qua in re Idatio contrarius non est; quia is, sicuti & Vopiscus, de cœpto ædificio; Eusebius verò de absoluto loquitur. Quartò rectè Vopiscum in Aureliano cap. XXXV. hujus triumpho narratô, scripsisse: *Idem Aurelianus, & porcinam carnem populo Romano distribuit, quæ hodieque dividitur, leges plurimas sanxit, & quidem salutares: Sacerdotia composuit, templum Solis fundavit & Pontifices roboravit. Decrevit etiam emolumenta Architectis & Ministris. His gestis ad Gallias profectus &c.* Hæc enim, similiave, annis quibus Quinquennalia & id genus festa edebantur, ab Imperatoribus de more facta. Tristanus tomo 3. pag. 254. affert nummum Aureliani, in quo legitur: Α. Κ. ΔΟΜ. ΑΥΡΗΛΙΑΝΟϹ ϹΕΒ. Λ. Δ. id est, *Imperator Cæsar Lucius Domitius Aurelianus Augustus anno quarto.* Exprimitur in eo idem Imperator Lauro coronatus, in postica verò parte, visitur Aquila coronam gerens, inter duo signa militaria, posita, duobus captivis in inferiori parte nummi expressis, hunc in ejus Quinquennalibus cusum, ex iis quæ parte 2. cap. 3. diximus constat. Anno enim ejusdem Imperatoris quarto ea acta, & ut ex his, quæ infra dicemus liquebit aliquot mensibus anticipata. Denique ex iisdem Quinquennalibus manifestissimum redditur, præsenti tantùm anno, non verò aliquo ex præcedentibus persecutionem adversùs Christianos ab eodem Imperatore decretam fuisse; quod quidem Baronius in Notis ad Martyrologium Romanum rectè scripserat, sed quod postea in Annalibus perperam retractavit, ob ingentem, inquit, eorum numerum, qui Aureliano imperante Martyrium subière. Eandem post eum sententiam Petavius in Chronico, Henschenius & Papebrocius in Actis SS. omnesque recentiores sequuti sunt; sed cùm ea non tantùm Aureliani Quinquennalia, sed etiam omnes antiquos scriptores tam Græcos quàm Romanos adversantes habeat, nulloque fundamento nitatur, rejicienda. Ii enim brevem eam fuisse affirmant. Eusebius lib. 7. cap. 30. ait: *Eum paratum jam, & compositis contra nos edictis, ut ita dixerim, subscribentem, ulta est divina justitia: quasi constricto cubito conatum ejus reprimens.* In Chronico verò eam non nisi ultimo Imperii Aureliani anno collocat. Baronius quidem non tantùm eumdem Eusebium in Historia, sed & Orosium lib. 7. cap. 23. ita explicat quasi scripserint eam tantùm intentatam fuisse; sed eorum mentem vir doctissimus non assequitur; illi enim non aliud significare intendunt, quàm eam brevem fuisse.

Unde

Unde Orosius Aurelianum nonum Ecclesiæ persecutorem vocat, ait enim: *novissimè cùm persecutionem adversus Christianos agi nonus à Nerone decerneret, fulmen ante eum, magno pavore circumstantium ruit, ac non multò post in itinere occisus est*, id est, decreta persecutione statim periit.

XIV. Egregius est eamdem in rem Lactantii lib.de mortibus persecutorum cap.6. locus: *Aurelianus*, inquit, *qui esset naturâ vesanus & præceps, iram Dei crudelibus factis lacessivit. Verùm illi ne perficere quidem, quæ cogitaverat, licuit, sed protinus inter initia furoris sui extinctus est. Nondum ad Provincias ulteriores cruenta ejus scripta pervenerant, & jam Cœnofrurio, qui locus est Thraciæ, cruentus ipse jacebat, falsa quadam suspicione ab amicis suis interemptus.* Mitto Georgium Syncellum, Hermannum Contractum, Marianum Scotum, aliosque, qui hanc persecutionem unanimi consensu in ultimum Imp. Aureliani annum contulêre. Ea itaque hoc tantùm anno excitata, ideoque S. Symphoriani, aliorumque Martyrum, quorum Acta Henschenius & Papebrocius viri eruditissimi illustrarunt, agones, in hunc vel sequentem, quo per sex menses interregnum fuit, quôve Aureliani nomine persecutio continuata, retrahendi. Infirmum porrò Baronii fundamentum supra insinuatum, adversus omnium Antiquorum fidem; cùm in libro Anastasii de Romanis Pontificibus tradatur in Marcellino, uno duntaxat mense numeratos esse decem & septem millia martyrum in persecutione Diocletianea, ut refertur in Epitome Spondani, anno 302. n. 4. Denique Eusebius in Historia lib.7. cap.30. communem sententiam planè convellit, confirmatque quod jam in Chronico scripserat, Zenobiam nempe anno Christi 272. captam esse, & currenti persecutionem ab eo excitatam; quod ut evidenter pateat, ejus verba affero: *cùm Paulus è domo Ecclesiæ nullatenus excedere vellet; interpellatus Imperator Aurelianus rectissimè hoc negotium dijudicavit, iis domum tradi præcipiens, quibus Italici Christianæ Religionis Antistites, & Romanus Episcopus scriberent. Hoc modo vir supra memoratus cum summo dedecore per secularem potestatem ab Ecclesia exturbatus est. Ac tum quidem erga nostros sic affectus erat Aurelianus. Processu verò temporis aliter de nobis sentiens, quorumdam consiliis cœpit impelli, ut persecutionem adversùs nostros commoveret. Iamque ea de re multus ubique rumor spargebatur.* Syriam, in qua Antiochia, & Phœnicen Zenobiæ dominationi concessisse Auctor est Theodoretus. Quare Aurelianus è domo Antiochena Paulum Samosatenum ante annum

 272.

272. quo Zenobiâ captâ Syriam obtinuit, expellere non potuit. Eo expulso non statim Christianos vexavit Imperator, sed tantùm, ut habet Eusebius, *processu temporis*, id est, uno vel altero post anno Ex quo liquet quantum aberrent Baronius in Annalibus, Petavius. in Chronico, Calvisius, aliique viri eruditi, qui persecutionem Aurelianeam in Quieti & Voldumiani Consulatum, victoriam verò de Zenobia, in annum sequentem conjiciunt. Ex ea enim sententia sequitur, Aurelianum unô eodemque tempore in Christianos desæviisse, & simul illis favisse; falsóque Eusebium scripsisse, persecutionem adversùs eosdem commotam non fuisse, nisi post aliquod tempus à traditâ Domno Antiocheno Episcopo in locum Pauli substituto, Antiochensi Ecclesiâ. Quare, ut tam persecutionis Aurelianeæ, quàm Pauli depositionis Historiam absolvam, scopus Eusebii præcipuus in septimo Historiæ suæ libro, fuit, ostendere sub Aureliano Paulum Samosatenum è sede Antiochena vi dejectum fuisse. Quâ occasione, uti assolet, de rebus antea in eadem causa gestis agit, Concilii Antiocheni, Paulique damnationis mentionem facit, Epistolamque Synodicam ad Dionysium Romanum recitat; indeque de persecutione adversùs Ecclesiam, *processu temporis*, & aliquot post annos excitatâ tractat; neque eum in hac narratione in aliquo errasse ostendi potest. Is lib.7. hist. cap.36. libris à Dionysio Alexandrino, qui extremis Gallieni Imperatoris temporibus obiit, enumeratis ait: *Verum his jam expositis, nunc tandem quæ, qualisve fuerit ætas nostra, posterorum notitiæ tradamus.* Ac postea de priori Synodo adversus Samosatenum habita agit. Quare ultimis Imperii Gallieni annis natus Eusebius, præfata hæresis ejus tempore damnata, Ecclesiaque ab Aureliano vexata: Ideoque in iis quæ tam ad eam hæresim, quam persecutionem spectant, eidem authori fides adhibenda.

XV. Hoc anno, Inscriptio Forojuliensis, in qua Aurelianus dicitur Tribunitiæ Potestatis IV. quæ mense circiter Novembri absolvebatur, posita est; ideoque Consulatus tertius ejusdem Imperatoris in ea memoratus, non potest esse nisi designatus, aut saltem tertius ordine, numerato nempe, quem ante adeptum Imperium gesserat, suffecto, ut suo loco à nobis ostensum.

ANNO

ANNO CHRISTI. 275.

Cyclo Solis 4. G. Lunæ 10.

Coſſ. *Aurelianus Aug. IV.*
Anonius Marcellinus.

XVI.

Aurelianus poſt triumphum Romæ actum, multaque ibidem præclarè ſtatuta *ad Gallias profectus Vindelicos obſidione barbaricâ liberavit: deinde ad Illyricum rediit, paratoque magno potiùs quàm ingenti exercitu, Perſis bellum indixit. Sed cùm iter faceret, apud Cœnophrurium, manſionem quæ eſt inter Heracliam & Byzantium, malitiâ Notarii ſui, & manu Mucaporis interemptus eſt*, inquit, Vopiſcus in ejus vita capite XXXV. quibus verbis conſtat Aurelianum longè ante ſuperioris anni finem, & triumphaſſe, & Quinquennalia egiſſe; aliàs eidem ad tanta, longumque adeo iter, tempus defuiſſet. Cúmque nuncium mortis ejus *die tertio nonas Februarias* Romam allatum fuerit, ut teſtatur Vopiſcus cap. XXXXI. menſe Januario currentis anni illum periiſſe dicendum eſt. Imperavit itaque annos quatuor, menſes circiter tres. Quare errant quicumque annos ſex eidem attribuunt, niſi annos Julianos, & utrumque extremum incompletum, ut probabile eſt Euſebium, alioſque quoſdam Antiquos præſtitiſſe, numeraverint. Pſeudographæ pariter ſunt Inſcriptiones, quæ in quibuſdam nummis leguntur, in quibus Tribunitia poteſtas ejus ſexta, vel ſextus Imperii annus memorantur. Denique Imperium Aurelianeum in Chronico Alexandrino, & in Baronio valdè perturbatum, cùm in utroque ſeptem eidem anni attribuantur, ſicque ſequentium Imperatorum tempora neceſſariò mutilentur. Natus erat Aurelianus *ſeptimo Idus Septembris*, ut legitur in veteri Kalendario à Petro Lambecio viro græcè Latinéque doctiſſimo in lucem edito; interiitque annos natus ſeptuaginta quinque, ſi fides Chronici Alexandrini Auctori: In nummis enim, in quibus effigies ejus expreſſa, non adeò provectæ ætatis fuiſſe videtur. Ex iis conſtat poſt mortem eum inter Divos relatum, in ò & dum viveret, Dei nomine appellatum. Unus enim apud Spanhemium diſſertatione quintâ de uſu & præſtantia numiſmatum extat, in quo legitur: DEO ET

DOMINO NATO AURELIANO AUG. Qui titulus à Caro Imperatore postea repetitus, & nummis ejusdem aliquoties adscriptus; DEO ET DOMINO CARO, aut, DEO ET DOMINO NOSTRO CARO. Hæc appellatio à Diocletiano retenta, ut ex ejusdem, & sequentium Augustorum nummis liquet, in quibus de more legitur: D. vel. DN. N. id est, *Domini*, seu *Domini nostri*. Qua de re plura idem Spanhemius. Et hæc satis de Imperio Aurelianeo, Cæsarumque & Augustorum Consulatibus, eorumque Decennalibus, & id genus festis.

FINIS.

INDEX

INDEX
PRÆCIPUARUM RERUM
in hoc opere Contentarum.

Numerus Romanus numerum marginalem Prologomenum, Vulgaris Dissertationis paginas indicat.

A

B

C

Caracalla

Conſules

G

H

I

Leo

L

M

N

ab

O

P

ma

V

Ælia.

Z

FINIS.

		Errata.	Corrige.
Pag. 11.	Lig. 27.	Patre.	Patre IV.
p. 14.	l. 7.	ſcriptionibus.	Inſcriptionibus.
p. 15.	l. penult.	acquirebant.	anquirebant.
p. 34.	l 29.	Criſpis.	Criſpi.
p. 38.	l. 33.	Gallis	Galliis.
p. 39.	l. 10.	valle	valde
p. 40.	l. 22.	exiſtimabam	exiſtimabam quod
p. 41.	l. 10.	tertio.	*dele*
p. 42.	l. 34.	Publicus.	Publius
p. 52.	l. 27.	Valero	Balero.
p. 60.	l. 1.	ſunt.	ſunt eodem anno.
p. 71.	l. 2.	vir temporibus.	temporibus vir.
p. 72.	l. 35.	nuptas	nuptias
p. ead.	l. 37.	Mommeæ.	Mammeæ.
p. 74.	l. 10.	anno 424.	anno 423.
p. 79.	l. 33.	qui addit eam dignitatem ab eodem Conſtantino inventam.	*dele hæc omnia verba.*
p. 90.	l. 14.	mentis	menſis.
p. 92.	l. 21.	vir	viri.
p. 96.	l. 7.	demonſtrat.	demonſtrarat.
p. 106.	l. 9.	anno 303.	anno 304.
p. 108.	l. 20.	officiis	officii.
p. 111.	l. 8.	Tricennalia	Quinta Quinquennalia.
p. 133.	l. 19.	Quincennalia	Quindecennalia.
p. 141.	l. 21.	ſed	ſex.

p. 146.	l. 14.	Incœnia.	Encœnia
p. 149.	l. 34.	Oto	Occo
p. 150.	l. antepenult.	Affigie	effigie
p. 155.	l. 8.	anno 184.	anno 184.
p. ead.	l. 19.	ante diem	post diem
p. 157.	l. 53.	Orisius	Orosius
p. 159.	l. 37.	præferres	præferret.
p. 176.	l. 19.	Astatem	Æstatem
p. 182.	l. 23.	Constantinum	Constantium
p. 189.	l. antepenult.	spectandosque	spectatosque
p. 200.	l. 34.	vicesimus	vicesimus quintus
p. 201.	l. 16.	58.	48.
p. 202.	l. antepenult.	Gabinus	Sabinus
p. ead.	l. ult.	Virginius	Verginius
p. 205.	l. 4.	mensibus	*adde* anticipasse
p. 213.	l. 24.	his annis ab anno.	hic ab anno
p. ead.	l. antepenult.	notatim.	notatam
p. 220.	l. 8.	Commodi	*dele*
p. 221.	l. 28.	Quinquennalia.	*adde* posterioris Imperii.
p. 224.	l. penultima.		*dele hæc verba.* Longè tamen &c. *usque ad finem paginæ.*
p. 230.	l. antepenult.	hic enim	Ille enim
p. 252.	l. 36.	fusè	fusè supra,
p. 245.	columna 2. l. 7.	juxta II.	juxta III.
p. 247.	columna 1. l. 22.	Galerius Maximinus.	Galerium Maximinum.
p. 249.	l. 3.	processere	*adde* annis sequentibus.
p. 251.	l. antepenult.	Augusti	Cæsaris.
p. 257.	l. 19.	XV. Februarii	XIV. Februarii.
p. 262.	l. 1.	Syagrius II.	*dele* II.
p. 265.	l. 9.	Neuterius	Neoterius.
p. 282.	l. ult.	septennis	quinquennis
p. 285.	l. 20.	Annochus	Antiochus.
p. 291.	l. 12.		*dele hæc verba,* ante mensem Septembrem, quo illud incendium ortum.
p. 327.	l. 19.	Imperatorem	Consulem
p. 365.	l. 4.	Nicolai	Benedicti III.
p. 369.	l. 7.	hæc illæ	Hæc ille.
p. 377.	l. 3.	eam	jam.